ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 1
SAMEDI
1er JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·438 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·438

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Մայիս 30 / 31)

ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԵՐԿՕՐԵԱՅ ՆԻՍՏ

Մայիս 29–ին եւ 30–ին, էջմիածնի մէջ տեղի ունեցած է Գերագոյն հոգեւոր Խորհուրդի հերթական նիստ, նախագահութեամբ Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին: Քննուած են կարգ մը հարցեր. ասոնց կարգին նկատի առնուած է, որ Մայր Տաճարը, որու օծումը կատարուած է 303–ին, դեռ տարի կը բացայայտէ իր 1700–ամեակը եւ այդ առիթով Հոգեւոր Խորհուրդը առաջարկած է պաշտօնապէս կերպով պատրաստել Տաճարի նաւակատիքի յոբելեանը:

Աղբրազառնալով Հայ Եկեղեցւոյ կանոնագրութեան, Հոգեւոր Խորհուրդը անհրաժեշտ գտած է չարունակել կանոնագրութեան նախագիծի լրացման մշակումի աշխատանքը: Կարեւոր նկատուած է նաեւ միաբաններու պատրաստութեան եւ անոնց ուսումնառութեան հարցը: Ներկայիս, 11 երիտասարդ միաբաններ կը չարունակեն հոգեւոր կրթութիւն ստանալ արտասահմանի տարբեր բարձրագոյն հաստատութիւններու մէջ: Ցետագային, անոնց պիտի միանան ուրիշներ: Թղթականները արտայատուած են նաեւ «Հայաստան – Սփիւռք» համահայկական Բ. հանրաժողովի մասին եւ դնահատած անոր տարած աշխատանքները:

Գարեգին Բ. նախագահ ալ տեղեկացուցած էր թէ նիստի աշխատանքներուն չէին կրցած մասնակցիլ Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Հայոց պատրիարքները: Նիստին ատենապետութիւնը վարած են երիցագոյն անդամները՝ Զաւէն Արք. Ջինչինեան եւ Վաչէ Արք. Յովսէփեան:

***

ԳԻՏԱԺՈՂՈՎ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ 21–ՐԴ ԴԱՐՈՒՆ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

«Հայկական հարցը 21–րդ դարուն, հիմնախնդիրներ ըլլ եւ հեռանկարները» թեմայով միջազգային վիտաժողովի լիակատար նիստը տեղի ունեցած է Մայիս 29–ին, Կամերային Երաժշտութեան Տունը, Մայիս 30–ին չարունակուած է Հրաչեայ Աճառեան համալսարանը:

Ձեկուցողներէն «Զարթօնք» թերթի (Լիբանան) խմբագիրը՝ Պարոյր Աղպաշեան եւ «Արաքս» ամսագրի (Իրան) խմբագիրը՝ Մովսէս Քէշիշեան արժանացած են Հ. Աճառեան համալսարանի պատուաւոր փրոֆէսէօրի կոչումին:

Ձեկուցումներով հանդէս եկած են համալսարանի գիտական կեդրոնի տնօրէնը՝ փրոֆ. Սեթեան Պօղոսեանը («Հայոց ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումի խնդիրին շուրջ»), նոյն համալսարանի պատմութեան ամպիոնի վարիչ՝ փրոֆ. Վլադիմիր Պետրոսեան («Հայոց ցեղասպանութեան քանի մը հարցեր») եւ այլ դասախօսներ: Իր ելոյթին մէջ, փրոֆ. Ս. Պօղոսեան չեչուած է թրքական արխիւներու ուսումնասիրութեան կարեւորութիւնը, անոնք անհրաժեշտ տեղեկութիւնները կը պարունակեն նախքան ցեղասպանութիւնը Հայերու թիւերու մասին: Վլադիմիր Պետրոսեանն ալ այն կարծիքը յայտնած է որ երիտթուրքերը նոյն դաժանութեամբ վարուած են ոչ միայն Հայերու այլեւ Թուրքերու հետ:

Ժողովը կը չարունակուէր Մայիս 31–ին եւ կը քննուէին լեզուի, գրականութեան, մամուլի եւ տնտեսագիտութեան հարցեր:

***

ԱՄՆ–ՈՒ ԲԱՖՈՒԻ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴԷՄ ՁԷ

Մայիս 29–ին ԱՄՆ–էն մասնագէտներ քննական այց մը կատարած են Ադրբեջանի ռազմական օդակայանները: Այդ առիթով Ադրբեջանի Պաշտպանութեան նախարարը յայտարարած է թէ Ամերիկացիները պիտի օգնեն արդիականացնելու այդ կառոյցները: Նախարարը ապահովութիւն ալ տուած է որ ադրբեջանական բանակին արդիականացման համար ԱՄՆ–ու 4 միլիոն տոլարի օժանդակութիւնը Հայաստանին դէմ ուղղըբան բան չէ···:

***

ՀԱՑ – ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ՀԱՊ–ի անդամ երկիրներու կառավարութիւններու ղեկավարներու խորհուրդի նիստին մասնակցելու համար Մոսկուա գտնուող Հայաստանի վարչապետը՝ Ա. Մարգարեան հանդիպում ունեցած է Վրաստանի Պետական նախարար՝ Ա. Ջորբինաձէի հետ: Տեսակցութեան ընթացքին, անոնք անդրադարձած են երկու երկիրները չհադրզող հարցերու: Ա. Մարգարեան անդրադարձած է Ջաւախքի հայ համայնքի խնդիրներուն առնչարկելով Հայաստանի աջակցութիւնը այդ շրջանի ընկերա–տնտեսական հարցերու լուծումին համար: Իր կարգին, Ա. Ջորբինաձէ հետաքրքրուած է Իրան – Հայաստան կազմուղի շինարարութեան նախագիծի ճակատագրով եւ նշած որ նախագիծի իրականացման գործին մէջ Վրաստանի կարեւի աջակցութեան հարցը կը քննարկուի իր երկրին մէջ: Վրաստանի նախարարը հետաքրքրուած է նաեւ Հայաստանի հիւլէակայանի ապահով չհադրզործման վերաբերող Հայաստանի մօտեցումներով: Ի պատասխան, Ա. Մարգարեան նշած է որ չահագործումը այժմ բաւական ապահով է:

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Մայիս 30–ին, Ադասի յաղթեց Սանչէզի (Սպանիա), որ լքեց մրցումը, մինչ արդիւնքն էր 4 – 6, 6 – 2, 6 – 1:

Նալպանտեան յաղթեց Սարեթայի (Պրազիլ) 6 – 3, 6 – 4, 6 – 0:

Կիներու բաժնին մէջ, Շիավոնէ (Իտալիա) յաղթեց Գայեանէ Միքայէլեանի 3 – 6, 7 – 6 (7/4), 6 – 3:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅԿԱՐ

ԲՈՂՈՔ ՇԻՐԱՔԻ ԴԷՄ

Նախագահ Շիրաք, Մայիս 30–ին, սկսաւ մասնակցիլ երեսփոխանական ընտրապայքարին, բուռն ելոյթով մը Շաթօրու: Ան «յստակ մեծամասնութիւն մը» կ'ուզէ, համերաշխ մեծամասնութիւն մը, պահանջատէր մեծամասնութիւն մը: Եւ այդ մեծամասնութիւնը ոչ մէկ ձեւով պէտք է գործակցի կամ լեզու գտնէ ատելութիւն, անհանդուրժողութիւն կամ օտարատեացութիւն սերմանողներուն հետ: Շիրաք, այս ձեւով, կ'ուզէ ցոյց տալ թէ գործ չունի Լը Փէնի եւ անոր գաղափարներուն հետ: Ծայրայեղութիւնը, կ'ըսէ, խարուսիկ է: Իր մէջ կը կրէ անհանդուրժողութիւնը, անկումը, նահանջը: Ան կը զաւեշտանէ մեր ապրին ոգիին եւ կ'ուրանայ մեր հայրերուն բոլոր պայքարները: Շիրաք, այս ելոյթով, կ'ուզէ համոզել Ֆրանսացիները, որ «օպտակաբ» քուէ տան, այլընքն քուէարկեն նախագահական մեծամասնութեան թեկնածուներուն համար: Ըստ իրեն, Ազգային Ճակատի արձանագրած յաջողութիւնը Ապրիլ 21–ին, պէտք է վերադրել Ժոսփէնի կառավարութեան: Ան չուզեր նոր համակեցութիւն մը ապրիլ, որ անգործութեան կը մատնէ պինդը: Այսօր, կը չեչտէ, ոչինչ կարելի կ'ըլլայ համակեցութեամբ: Նախագահը պատիւը ունեցաւ նաեւ իր նախարարապետին՝ փորձառու մարդ, հեղինակաւոր եւ պատրաստ երկխօսութեան:

Շիրաքի այս բացայայտ դիրքորոշումը ընտրապայքարին մէջ, բուռն քննադատութիւններու առիթ տուաւ ընկերվարականներու կողմէ: Ֆ. Հոլանտ, Ազգային քարտուղարը, անընդունելի կը գտնէ որ Շիրաք ընտրապայքար մղէ: Կուսակցապետ մը չէ, այլ՝ Հանրապետութեան մարդը, որ ընտրուեցաւ ձայներու 82%–ով եւ այդ ձայներու մեծ մասը ձախի չարքերէն կուգար: Լ. Ֆապիւս ալ վրդոված է նման միջամտութենէ մը:

***

Ժիւվէ, որ նախագահական ընտրութենէն ի վեր, բացայայտ դերակատար մըն է Շիրաքեան աշխարհին, ցոյց տալու նաեւ որ միշտ չի տիրապետեր իր չիղերուն: Այսպէս, առջի օր, Փարիզի առաջին ընտարչրջանին մէջ, ուր զացած էր զօրակցելու Ժան–Ֆրանսուա Լըկառէի (թիպէրիսթ), յանկարծ քովը յայտնուած է Ժան Թիպէրի, որ թէեւ արտաքսուած է ԷՌ–ՓԷ–ԷՌ–էն, բայց 5–րդ թաղամասին մէջ կը վայելէ նախագահական մեծամասնութեան Միութեան (ԻՒ–ՄՓԷ) օժանդակութիւնը: Հարցում կ'ընէր Ժիւվէի այդ «հաշտութեան» մասին, ան կը չանայ խուսափիլ, ապա, կը բացատրէ «Չեմ պատասխաներ հարցումներու, երբ անոնք զործիս չեն պար»: Քիչ եւաք, 17–րդ թաղամասին մէջ է որ մի–չազգի մը առիթ կուտայ: Գացած էր իր զօրակցութիւնը արտայայտելու Ֆ. տը Փանաֆիէօլի, որ կը ներկայանայ իր կուսակիցին՝ Պ. Փոնսէ դէմ: Մեկնումի պահուն, հեռատեսիլի «Ֆրանս 2» կայանի լրագրողներ հարցում կ'ընեն այս հանգամանքի մասին ու Ժիւվէ, բարկացած, կառքէն կ'իջնէ, լրագրողներէն մէկուն օձիքը կը բռնէ ու ականջին կը թելադրէ՝ «մի՛ չահագործէք ընկերվարական կուսակցութեան ձեր անդամը»: Էն – Փէ – Էն–ի պատասխանատուներն իսկ, իրար անցած, հեռաձայնած են հեռատեսիլի կայանին:

***

Լը Փէն նոր անակնկալներ կը խոստանայ, ապահովութիւն տալով որ Ազգային Ճակատը աւելի լաւ արդիւնքներ ձեռք պիտի ձգէ քան նախագահական ընտրութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիոյ երեսփոխանական ընտրութեան, ինչպէս կ'ակնկալուէր, ձեռնպահութիւնը մրցանիշ կոտրած է: Ըստ առաջին արդիւնքներու, մասնակցողներու համեմատութիւնը 47% եղած է եւ միայն 2% քաղիլիոյ մէջ, ուր միջադիպեր ալ պատահած են, որոնց հետեւանքով մէկ մեռեալ եւ 3 վիրաւորներ կան: Մայիս 31–ի առաւօտուն, վերջնական արդիւնքներ չկային, բայց, կը թուէր որ էֆ – էլ – էն–ը (Ազգային Ազատագրական Ճակատ) գլուխը կը գտնուէր: Միւս կողմէ, քուէարկութեան օրն իսկ, Մայիս 30–ին, քուէարկութենէն քիչ առաջ, նոր սպանդ մը տեղի ունեցած է երկրին արեւմտեան շրջանը, ուր 23 Ալժերացիներ սպաննըւած են:

ՀՌՈՄԻ մէջ եւրոպական 28 երկիրներու նախարարները (Եւրոպական Միութեան 15 անդամները, առաւել 12 թեկնածուները եւ Թուրքիա) որոշեցին սահմանադրութիւններու հասարակաց ոտիկանութիւն մը ստեղծել եւ ծրագիրը տասնամեակի մը մէջ իրագործել, Սեվիլլա, գաղթերու մասին վիճարկումի առեն: Իրենք ալ համաձայն են, որ պայքար պէտք է տանիլ գաղթի գաղթերու առաջքն առնելու համար: 2002–ի դնահատումներու համաձայն, գաղթի գաղթածներու թիւը 200 հազարէն մէկ միլիոն է Գերմանիա, 350 հազար Իտալիա, 300 հազար Ցունաստան, 200 հազար Սպանիա, 150–էն 200 հազար Ֆրանսա, 100 հազար Թուրքիա, 70 հազար Մեծն – Բրիտանիա, 40 հազար Ազգատրիա, նոյնքան Հոլանտա:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ, պարտկական տահմանին չրջանը 12 գաղթի գաղթողներու դիակները գտնուած են, որոնց մէջ կիներ եւ մանուկներ, հաւանաբար մեռած ձմրան ցուրտէն, երբ կը փորձէին տահմանը անցնիլ:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒԱՋ – ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Ցաւաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (282) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Լոյսի եւ խաւարի վրձինը — ՇԱՀԱՐԱՋ

De l'errance des sauterelles
et de leur vision rose — CH. MATOSSIAN

Relire Rouben — A. TER MINASSIAN

ՊԷՏՔ Է ՍՈՎՈՐԵՆՔ ՀԱՅԵՐԷ՛Ն ՄՏԱԾԵԼ

Դ.

ԱԶԳԱՑԻՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐ՝ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Այբուբենը լատինականացնելու ծրագիրն ունէր չուրջ տասնամեակի պատմութիւն: Այդ տասնամեակի ընթացքին, երբ դեռ հնարաւոր էր ինչ – որ չափով չհամաձայնել իշխանութիւնների եւ իշխող կուսակցութեան հետ, մտաւորականների կողմից բազմաթիւ հրապարակումներ եղան կիրիլիցայի պահպանելու համար: Նոյն այդ տասնամեակին, երբ վերականգնուած էր ռուսական կայսրութեան երբեմնի համակարգը մի նոր բոլշեւիկեան դիմակով, մեծապետական-նները որոշեցին, թէ «լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը» իրականացնելու լաւագոյն միջոցը ազգերը վերացնելն է՝ նրանց ճուլելով ռուսներին: Հետեւաբար, առաջին խմաստուն քայլը ոչ միայն ռեփական այբուբենը պահպանելն էր, այլեւ ռուսական այբուբենը միւս ազգերին պարտադրելը:

Եւ, ուրեմն, «Տեղեկանք»ին անմիջապէս հետեւեց համապատասխան Որոշում·

Համկ (բ)կ Քաղբիւրոյի Որոշումը «Լատինականացումի մասին»

ՅԻՍՏ ԳԱՂՏՆԻ

Համամիութենական Կոմունիստական (բոլշեւիկների) Կուսակցութիւն

Կենտրոնական Կոմիտէ

Թիւ Պ 11526_

26_01_1930 թ.

Ընկ· ընկ· Կուրցկիին, Լուպոլին·

Քաղուածք կկ Քաղբիւրոյի 25_01_1930 թ· նիստի թիւ 115 արձանագրութիւնից:

26·_ Լատինականացումի մասին·

Գլխաւորութեանը առաջարկել դադարեցնել ռուսական այբուբենի լատինականացման հարցի մշակումը:

կկ քարտուղար

Անդ, թ· 52: Պատճէն

Սոյն քաղուածքը ստանալուց տասը օր անց, Փետրուար 5_ին Գլխաւորութեան վարիչ Ի· Լուպոլը գաղտնի տեղեկանք է ներկայացնում Համկ(բ)կ կկ Քաղբիւրոյի քարտուղարութեան: Տեղեկանքին կցուած է Գլխաւորութեան կարգադրութիւնը լատինականացումի գործի նաժոդովը լուծարելու մասին: Միեւնոյն ժամանակ Ի· Լուպոլը բացատրում է, թէ մամուլի մէջ ի նպաստ լատինականացման տպագրուած յօդուածները «գնացել են ոչ թէ Գլխաւորութիւնից, այլ Ցանճնաժողովի առանձին անդամներից (···): Ցետագային նման երեւոյթներից խուսափելու համար այսօր Գլխաւորութիւնը դիմել է մամուլին՝ լատինականացումի հարցով յօդուածներ գետեղելը դադարեցնելու առաջարկութեամբ» (Անդ· թ· 57):

«Գիտական ու գրական նոր մտաւորականութիւնը», որ մերժելով հինն ու ա-նդամականը՝ թափ առած լծուել էր սովետական գիտութիւն ստեղծելու գործին, դեռեւս գլխի չընկնելով, թէ որպիսի արագութեամբ են փոփոխւում յեղափոխական դադարները, մարտավարութիւնները, նոյնիսկ ռազմավարութիւնը, «Վեչերնեյա Մոսկուա» օրաթերթի Յունիս 29_ի թուի մէջ հրապարակեց մի քանի օր առաջ, Յունիս 26_ին տեղի ունեցած Համամիութենական Ուղղագրական խորհրդակցութեան արդիւնքները որպէս Ուղղագրական ռեֆորմի Նախագիծ:

«Կրքոտ քննարկումից եւ ենթախմբերի մշակմանը յանձնելուց յետոյ, խորհրդակցութիւնը մի քանի ուղղումներ կատարելով ընդունեց Նախագիծը, _ասած է հրապարակումի մէջ: _ Այս Նախագծի հիմքը գրաւոր խօսքը բանուորին մօտեցնելու, կամ աւելի ճիշդ ուղղագրութիւնը գրական կենդանի լեզուին մօտեցնելու սկզբունքն է» (ընդգծումն իմն է· _ Կ.Ա.Ս·):

Այստեղ հարկ է յիշեցնել, որ ինչպէս լուսաւորութեան ժողովրդական կոմիսար Ա· Լունաչարսկի՝ այբուբենը լատինականացնելու ծրագիրը, նոյնպէս եւ վերոյիշեալ սկզբունքները արդէն իսկ բխում էին «Նոր ուղղագրութիւն մտցնելու մասին» Դեկրետից, որտեղ նաեւ մանուաւորապէս ասուած է· «8_ից մինչեւ 50 տարեկան ամբողջ ազգաբնակչութիւնը, որ կարդալ ու գրել չգիտէ, պարտաւոր է գրագիտութիւն սովորել: (···) Սոյն Դեկրետով սահմանուած պարտականութիւններից խուսափողները ենթարկուում են քրէական պատասխանատուութեան» (Ժողովրդական կոմիսարների խորհրդի «Դեկրետ ՌՍՖՍՀ ազգաբնակչութեան մէջ անգրագիտութիւնը վերացնելու մասին», 1919 Դեկտեմբեր 26):

Ուրեմն, Ուղղագրութիւնը Դեկրետով փոխուած էր երկու տարի առաջ, որպէսզի գրագիտութիւնը «դիւրին ճանապարհով» իրագործուի: Բայց, քանի որ ազգաբնակչութիւնը դժուարանում եւ խուսափում էր գրագիտութիւն սովորել, որոշուել էր անգրագիտութիւնը վերացնել հրովարտակով:

Յիրաւի, շատ էին չտապում բոլշեւիկները: Պատկերացնում էք, ուղղագրութիւնը փոխելուց յետոյ անցել էր երկու՞ տարի, իսկ մարդիկ դեռ անգրագէտ էին: Թերուս եւ ընդհանրապէս ուսումնառութիւն չունեցող բոլշեւիկեան առաջնորդները իրենց «գրագիտութիւնը» չափանիշ համարելով, պահանջում էին, որ «կապանքները կոտրցած» լիւմպէնները մի քանի ամսուայ ընթացքին տառաճանաչ դառնան: Ինչո՞ւ էին այդպէս չտապում: Մի՞թէ նրանք այդքան չտեսաղրդռուած էին ժողովրդին լուսաւորելու համար:

Շահագրգռուած էին: Բայց ո՛չ թէ լուսաւորելու, այլ խաւարի մէջ պահելու նպատակով:

Որովհետեւ՝ «Անգրագէտ մարդը կանգնած է քաղաքականութիւնից դուրս, ուստի եւ նա պէտք է սովորի այբուբենը: Առանց դրա չի կարող քաղաքականութիւն լինել» (Լենին):

Իսկ ինչ վերաբերում է Թերուս առաջնորդների մասին իմ ակնարկին, ապա դա ոչ métaphore է եւ ոչ էլ չարաբասութիւն: Սովետական Միութեան բոլոր առաջնորդները Լենինից սկսած համալսարանական բարձրագոյն կրթութիւն չեն ունեցել, մանաւանդ չեն ունեցել նոյնիսկ դպրոցական տարրական կրթութիւն:

*Ուստի, «նոր աշխարհ» կառուցողների համար ժողովրդի գրագիտութիւնը անհրաժեշտ էր ոչ թէ լուսաւոր միտք ունենալու համար, այլ հարկաւոր էր գաղափարակատարներ ունենալու համար, որպէսզի նրանք

ու աղջիկները ներկայացուցին եօթը թատերակներ, մեծ մասով առնուած՝ Ցարկոր Պարոնեանի էջերէն: Շատ բծախնդրօրէն պատրաստուած յարմարագոյն բեմայարդարումներով անոնք բեմ բերին Հայկական ժողովը, Պարահանդէսի տոմս վաճառողները, Կօշկակարը, Աբխազում Աղան ու լուսանկարիչը, Գեղջկուհին ու քաղաքընակ օրիորդները, Կիրակոս Ա-զային ճաշասրանը եւ նոյն դասընթացքներու նախկին պատասխանատու Կարապետ Տպէսեանի «Պաշտօնեան»: Նշմարելի էին անչուշտ հայերէնը մայրենի լեզու ուսնողներու եւ տակէ զուրկ մնացածներու արտայայտութեան տարբերութիւնները, սակայն, ամէն բան կը վկայէր տարուած լուրջ, բծախնդիր աշխատանքին մասին. թէ՛ աշխատացնողին, թէ՛ աշխատողին: Թերեւս սխալ է նման խմբական գործի մէջ անուններ առանձնացնել, սակայն եւ այնպէս, դժուար է չշեշտել կօշկակարի աշկերտի ու Աբխազում Ա-զայի դերերով Արմէն Մելքոնեանի, Պաշտօնեայի դերով Կարօ Կարապետեանի, չվի նուագող Յովհաննէս եւ Գարուն Կարոյեանի յաջողութիւնը:

Մեծ մասով ծնողներէ, ընտանեկան պարագաներէ բաղկացած բազմութիւն մը խանդավառութեամբ հետեւեցաւ օրւան յայտագրին ժամուան մը այս առաջին մասին որ աւարտեցաւ արդարօրէն չափուած ծափերով:

Բաւական երկար ընդմիջումէ մը ետք բեմ յանձնուեցաւ միւսեթեան չափահասներու «Ահազանգ» թատերախումբին, ներկայացնելու համար Մկրտիչ Պասմաճեանի «Կեանքի էջեր»ը: Երեք մասով այդ էջերը իրենց միջուկով ու նիւթերով համատեղելի չատ բան չունէին պատահական խումբին ներկայացումին հետ ու չկրցան չարունակել ստեղծուած խանդավառութիւնը, հակառակ թատերական յատկութիւններու տէր մասնակիցներու:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

Օրուան Հարցեր

ԻՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂԱԿԻ ՆԱՅԻԼ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ՊԱՏՄԱԲԱՆԸ

Իսրայէլի կողմէ հակահրէական կեցուածքի ամբաստանութիւններ կ'ուղղուին յաճախ, այս կամ այն պետութեան որ կը վորձէ քննադատական մօտեցում ցոյց տալ պաղեստինեան շրջաններու մէջ Թէլ Աւիվիի վարած քաղաքականութեան: Այդ ամբաստանութիւններուն թիւրախ եղաւ Ֆրանսան ալ որուն հրեայ գաղութին նոյնիսկ թելադրուեցաւ ճամպրուկները կապել:

Այսուհանդերձ, կան տարբեր մտածողներ ալ. անոնցմէ մէկն է պատմաբան Զ. Շթէրնհէլ որ Թէլ Աւիվի մամուլին ծանօթ անուններէն Հա'արեցի մէջ գրած է թէ ուրիշները ամբաստանելու տեղ պէտք է կարենալ ուղղակի նայիլ իրականութեան: Աւելի դիւրին է, կ'ըսէ ան, Իսրայէլի դէմ եղկղնելը հակահրէութեամբ ամբաստանել, քան ինքն իրեն հարց տալ թէ տրամաբանութեան տէր անձ մը ի՛նչ ընթացք կ'ունենայ առտու, ցերեկ, դիշեր տեսնելով աչխարհի ամէնէն հզօր բանակներէն մէկուն հրաձայլերը որոնք կը մտնեն քարուքանդ դիւղեր եւ հիմնայատակ կործանած գաղթականներ:

Մարդկային իրաւունքներու աւելի քան երբեք բծախնդիր հանրային կարծիքի մը ներկայութեան հակահրէութեան տեսական վերագրումները, ի վերջոյ, կընան բոլորովին Իսրայէլի դէմ գործող ազդակի վերածուիլ: Ամէն անոնք որոնք մասնագոյն կ'ընեն ամերիկեան քաղաքականութեան մէջ Հրեաներու քուէնեբուն կարեւորութիւնը, անպայման հակահրեայ չեն: Ոչ ալ Իսրայէլի թշնամի են բոլոր անոնք որոնք բնական կը գըտնեն որ միլիոնաւոր մահմետականներ եւ Արաբներ զօրակցին Պաղեստինցիներու, ձիշդ այնպէս, ինչպէս ԱՄՆ-ը իրենց հզօրութիւնը կը տրամադրեն Իսրայէլի:

Ֆրանսան, օրինակ, աւելի հակահրեայ չէ այսօր, համեմատած այն օրերուն երբ Իսրայէլացիները կը նկատուէին Աստուծոյ որդիները: Աւելի հակահրեայ չէ նաեւ Գերմանիան մը որ զօրավիղ է Իսրայէլի բոլոր կառավարութիւններուն: Ոչ իսկ տասը տարի անցած է այն օրէն երբ Ֆրանսան ու անոր հետ ամբողջ Եւրոպան կ'ապրէր «քաղերու հաչտութեան» մթնոլորտին մէջ: Ցետոյ Իսրայէլ վերագտաւ պաղեստինական տէրութիւնն մը ըլլալէ առաջ ունեցած վիճակը. սիրուած ու նոյնիսկ հիացումի առարկայ երկիր մըն էր ան: Եւրոպական Միութիւնը թեւաթաց ընդառաջեց անոր, գործակցութեան բազմաթիւ համաձայնագիրներ առորակրուեցան չատ մը երկիրներու հետ, Շ. Փէրեզ եւ Ե. Ռապին Իսրայէլի խաղաղութեան մրցանակի արժանացան, եւ այլն:

Սակայն այսօր Փարիզի հիւսիսային արուարձանները սեւամորթերով եւ Արաբներով լեցուն են: Կացութիւնը նոյնն է Նիւ-Եորքի հետ ուր հակահրեայ թեկնածու մը երբեք չէ կրցած քաղաքապետ ընտրուիլ եւ Նիւ-Եորքի նահանգը երբեք Ուաչինկթընը չէ ղրկած ծերակուտական մը որ Իսրայէլի հաւատարիմ կողմնակից չըլլայ: Արաբներու կամ մահմետականներու չահերուն հակառակորդ քաղաքական դէմքեր մօտ ատենէն Եւրոպայի մեծ քաղաքներու քաղաքականներով լեցուն արուարձաններուն մէջ պիտի չկարենան ընտրութիւն չահիլ:

Աչխարհը տեւական փոփոխութեան մէջ է ու այդ փոփոխութիւնը միշտ մեզի ի նպաստ չէ, կ'ըսէ պատմաբանը: Զի՞ թելադրուիր միշտ, այսօրուան գործը վաղուան չձգել: Իսրայէլեան գաղութներու ապագայնականութիւնը, ինչպէս ուրիշներ, թշնամի մը պէտք ունի: Անոր ներկայութիւնը հիմնական կանոն է: «Ամբողջ աչխարհը մեզի դէմ է» ծանօթ ընորոչումը այդ կարօտը կ'արտայայտէ: Հակառակ անոր որ հոն բացայայտ խտրութեան բաժին մը կայ, ան օգտակար է խիղճերը հանդարտեցնելու եւ ջայլամի դերը կատարելու երբ իրականութիւնը անհանդուրժելի կը դառնայ:

ՔԱՂՀԱՆ

Գաղթական Գաղութ

ՍԿԻԻՏԱՐԻ Սէմէրճեան ձեմարանի եւ Ներսէսեան-Ելմոնեանի Սանուց Միութեան չէնքը, որ 1992-ի հրդեհէն յետոյ աւերակ վիճակ մը պարզած էր, հիմնական նորոգութեան ենթարկուելէ ետք, Մայիս 18-ին, վերստին բացած է իր դռները: Նորոգութեան աչխատանքները տեւած են երեք տարի, ծախքերը ապահոված է Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցին հոգաբարձութեան առենապետ՝ Սեդրակ Թոքատի ղեկաւարած յանձնախումբը: Մայիս 18-ին, Սանուց Միութեան սրահը իր արդիական դիմագիծով հիւրընկալած է համայնքին անդամները: Բացման խօսքը արտասանած է Արխա Թաչճըօղլու, ապա խօսք առած է Սեդրակ Թոքատ: Նորոգութեան ծախքերուն մասնակցած են 22 բարերարներ, որոնք Պատրիարքին ձեռքով, տուցած են մէկ մէկ գնահատագիր: Ապա առնելով Մեսրոպ պատրիարք անդրադարձած է թէ Սկիւտարը անցեալին մշակոյթի մարզին ներս ինչ մեծ նպաստ բերած է համայնքին:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Մոնօ թատերասրահին մէջ Մայիս 16-ին սկսած են Համազգայինի «Քնար» եւ «Գայեանէ» պարախումբերու տարեկան միացեալ ելոյթները, որոնք չարունակուած են մինչեւ Մայիս 26: Աւելի քան 2 ժամ, 50 մանուկ, պատանի եւ երիտասարդ պարողներ ներկայացուցած են հայկական եւ օտար պարեր: Պարուսոյցն է Ֆէրնի Ցարութիւնեան, որ 10 տարի է կը ստանձնէ պարախումբին ղեկավարութիւնը:

*
**

ՊՈՒՐՃ - ՀԱՄՈՒՏի հրապարակին մօտ գտնուող «Արին» կեդրոնին չրջակայքը համախմբուած են հազարաւոր Հայեր, Մայիս 17-ին, ներկայ ըլլալու համար Հ. Մ. Ը. Միութեան տեղւոյն մասնաճիւղին կազմակերպած գարնանային վառաոնին: Փառատօնը տեւած է ժամը 8:30-էն ուշ գիչեր: Լիբանանի եւ Հայաստանի Փառերգիներու ունկնդրութենէն ետք, հանդիսավարը՝ Սարգիս Խաչատուրեան բեմը յանձնած է երգիչներուն եւ պարողներուն: Հ. Ց. Դաչնակցութեան անունով հայերէն եւ արաբերէն խօսք առած է Միհրան Հանըքեհեան, որ ողջունած է նախկին վոխվարչապետ, Միշէլ Մուր եւ Մեթնի մասնակի ընտրութեան Հ. Ց. Դաչնակցութիւնը վայելող թեկնածու Միրնա Մուրատ Շարաֆ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ

ՃՊԻՏ

—•—

ՐՆԿ. ՓԱՆՋՈՒՆՈՒ ԱՆԿԻՒՆ

ՓՈՂԻՆ ՄՈՒՆԱԹ

Ֆրանսիայի նախագահական ընտրութիւններն ապացուցեցին, որ եթէ մեր ազգն գոռու վրայ էլ այդքան փող դնէին, մեր Շիրակն էլ կը յաղթէր:

•

ԿԵՂԾ ԴԻՊԼՈՄԻ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒՄ

Ասում են՝ դատախազը Մուչեզ Սաղաթէլեանի համար 8 տարի է ուզել, որպէսզի 5 տարի ինստիտուտում սովորի եւ 3 տարում էլ ասպիրանտուրան աւարտի:

•

ԹԱՂՄԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ասում են, օրերս Լինսի հիմնադրամի միջոցների հաչուին քաղաքապետարանը քաղաքային պանթէոնում հոդայատակացում է կատարել ազատ մասուլի համար:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԼՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԴ·

ՍԻՍԱԿ ՄԼՔՏԵՂ ԿԵԼԼՍՑ

Տրդատ թէեւ վստահ էր իր կերպարանափոխութեան վրայ, այսուհանդերձ մտատանջուեցաւ:

«Ի՞նչ դիրք բռնեմ» - մտածեց:

Որոշեցաւ, որ լաւագոյնն էր անտարբերութեամբ ճամբան չարունակել:

Եւ այնպէս ալ ըրաւ:

Արշաւիր եւ գաղտնի ոստիկանը իր քովէն անցան, ուշադիր նայեցան ու ճամբանին չարունակեցին:

Զէին ճանչցած գինքը: Տրդատ մեծ չունչ մը առաւ եւ եաին դարձաւ նայելու, թէ ո՛ւր կ'երթային երկու լրտեսները:

Անոնք քիչ մը քալելէ ետքը գարեջրատուն մը մտան:

«Անպատճառ մեզի համար այս կողմերը կը դիզերին, - մտածեց երիտասարդը եւ ճամբան չարունակելով, - կ'երեւայ, որ լմցած են մեր այս կողմերը բնակիչը, բայց ինչպէ՞ս»:

Տրդատ չկրցաւ այս գաղտնիքը լուծել:

«Թերեւս դիպուածական հանդիպում մըն էր» - մտածեց:

Անցաւ Մեծ փողոցէն եւ գնաց քովը-ի փողոց մը եւ կանգ առաւ տան մը առջեւ, որուն դրան զանգակը զարկաւ:

Տասներկու տարեկան, սեւ աչքերով, թուխ սերուն աղջիկ մը եկաւ դուռը բանալու:

- Բարե՛ւ, Մելինէ, - ըսաւ Տրդատ, - ինչպէ՞ս ես:

Աղջիկը զարմացած կը նայէր այդ մարդուն, զոր չէր ճանչնար:

- Զիս չի ճանչցա՞ր, - հարցուց երիտասարդը խնդալով:

- Չէ՛, - պատասխանեց աղջիկը:

- Հիմա կը ճանչնաս, մայրիկդ հո՞ս է:

- Հոս է:

Տրդատ ներս մտաւ եւ դուռը գոցեց:

- Բայց ո՞վ էք դուք, - հարցուց աղջիկը:

Եւ սկսաւ «մայրիկ, մայրիկ» պոռալ:

- Տունը իրար մի՛ անցըներ, խե՛ղճ աղջիկ, - ըսաւ երիտասարդը խնդալով, - չե՞ս տեսնար, որ Տրդատն եմ:

- Չէ՛, Տրդատը չէք, - պատասխանեց Մելինէ:

Նոյն միջոցին մայրը աղջկան ձայնը լսելով վար իջած էր: Անծանօթը տեսնելով՝ ըսաւ.

- Ի՞նչ կ'ուզէք, պարոն:

- Զարմանալի՛ բան, - գոչեց Տրդատ, - տիկի՛ն Մանիկ, դուք ալ պիտ չկրցաք ճանչնալ, Տրդատը չե՞մ, Սիսակի ընկերը, գոնէ ձայնէս ճանչցէք:

Եւ երիտասարդը ակնոցները հանեց աչքէն:

Վերջապէս կրցաւ իր ինքնութիւնը հաստատել:

- Ինչո՞ւ այսպէս ծպտուած ես, - հարցուց տիկինը:

- Որովհետեւ պիտ կը հետապնդեն:

- Սիսակն ալ նմանապէս, - ըսաւ Մանիկ:

- Ուրեմն լուր ունի՞ք իրմէ:

- Երէկ հոս էր:

- Չէ՞ ձերբակալուած ուրեմն, շատ ուրախ եմ, կը վախնայի, որ ձերբակալուած կ'ըլլայ:

- Մազ մնացեր է, բարեբախտաբար տունը կոխած ատեննին ինք հոն չէ եղեր, ինքն ալ ծպտուած կը պտըտի, եւ եթէ պինքը տեսնես, անկարելի է, որ ճանչնաս:

- Ո՞ւր կրնամ գտնել գինքը, իր նոր բնակարանին հասցէն պիտե՞ս:

- Չեմ գիտեր, - պատասխանեց Մանիկ, - բայց հասցէի հարկ չի կայ, որովհետեւ այսօր կրկին հոս պիտի գայ:

- Սքանչելի՛ ուրեմն, - գոչեց Տրդատ:

- Ինքն ալ քեզ կը փնտռէ կոր երկու օրէ ի վեր:

- Տունէն ելլելս գիտէ՞:

- Այո՛, իմացեր է. կինն մը ղրկեր է քեզ հարցնելու, եւ ըսեր են, որ հոն չես:

- Ինք այժմ ի՞նչ ընելու դիտաւորութիւն ունի:

- Կարծեմ Պոլիսէն պիտի մեկնի:

- Կրցա՞ծ է միջոց մը գտնել:

- Կ'աչխատէի կոր գտնելու:

Տրդատ բաւական երկար ատեն սպասեց: Վերջապէս դուռը զարնուեցաւ, եւ Սիսակ երեւցաւ:

Երկու ընկերները ուրախութեամբ գիրար գրկեցին:

Տրդատ իր բարեկամին հազորդեց Վահանի գալուստը եւ պատմեց, ինչ որ պատահած էր երկու - երեք օրէ ի վեր:

Սիսակ ըսաւ.

- Կը տեսնեմ, որ բախտդ բաց է, Վահանին այսպէս հարստութեամբ վերադառնալը եւ աւստրիացիի մը տունը գրաւիլը մեծ բարեբախտութիւն մըն է:

- Հոս եկայ, որպէսզի քեզ ալ մեր տունը տանիմ:

- Ամենայն հաճոյքով կուգամ, երեք տարիէ ի վեր չեմ տեսած Վահանը:

- Բնաւ փոխուած պիտի չգտնաս:

- Ուրեմն անմիջապէս երթանք իրեն մօտ:

- Միայն թէ լաւ կ'ըլլայ, որ ճամբան միասին չի քալենք: Մոռցայ ըսելու, որ հոս եկած ատենս մեր կողմերը Աբշաւիրը տեսայ գաղտնի ոստիկանի մը հետ:

- Քեզ տեսա՞ւ:

- Ճիշդ քովէս անցաւ:

- Բայց չկրցա՞ւ ճանչնալ:

- Ո՛չ, բարեբախտաբար:

- Ուրեմն վախնալու բան մը չունինք. ես ալ քեզի չափ անճանաչելի եղած եմ կարծեմ:

- Նոյնիսկ ինէ աւելի:

- Եւ ոչ թէ կ'ուզեմ խոյս տալ Աբշաւիրէն, այլ նոյնիսկ եթէ կարելի է՝ մօտենալ իրեն:

Երկու երիտասարդները «մնաս բարով» ըսին տիկնոջ եւ մեկնեցան: Աւտալը Մէսճիտ փողոցին մէջ Տրդատ կրկին նշմարեց Աբշաւիրը, այս անգամ ուրիշ ծպտեալ ոստիկանի մը հետ:

- Փոհութի գարեջրատունը մտանք, - ըսաւ կամաց մը Սիսակին:

- Երթանք իրենց եաեւէն:

- Բայց ի՞նչ օգուտ:

(Շար. 232)

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE

pour l'Etablissement de Montmorency

UN DIRECTEUR

ou

UNE DIRECTRICE

chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de

M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

ԳԱՒԱՌԻ ՈՒՆԾԱՒԱՏ

Շաւիլի «Նահատակաց Ցուշարձան»ի պաշտօնական բացում, ներկայութեամբ Գիւտա Արք. Նազդաչեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լաֆէնի։

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11_ին

Chaville R. D.

կայարանին հանդիպակաց հրապարակը։

Մանրամասնութիւնները յետագային։

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

l'**Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

KERMESSE

Dimanche 9 juin de 14h30 à 19h

dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado — 13008 Marseille

Possibilité de Restauration sur place après la Messe

Tirage de la tombola sur place.

Animation avec l'Orchestre
« A C H O U G H »
de Marseille

Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale.

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE

ET

LES FILMS DU SOLEIL

présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
vous invite à participer
à sa 8e rencontre du cycle d'initiation :

Pour lire et commenter les Ecritures Saintes

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale

Jeudi 6 juin à 19 heures

dans la Salle «A. Tcherpachian»
339, avenue du Prado —
13008 Marseille
☎ 04 91 77 84 70

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Հայ ուիկին մը գործ կը փնտռէ երախայ նայելու կամ տարեց անձ խնամելու։ Հեռաձայնել՝

01 39 33 40 48

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մ. Ցարութեան տօնին առթիւ, Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղապնի հետեւեալ նուէրները։

Տէր եւ Տիկին Կարապիս Կէօվճեան 25, Օր. Օաէթ Օհան 15, Պր. Րէմոն Փարիզէ 150, Պր. Ժան Օհաննէսեան 50, Տիկին Աննիկ Վասիլեան 10, Տէր եւ Տիկին Թիէրի Պօղոսեան 50, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Կէվրէկեան 50, Պր. Դանիէլ Տէր-Զաքարեան 15, Տիկին Թագուհի Կիմիւրճեան 25, Պր. Սեպուհ Գարագաշեան 70, Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Մոմճեան 50, Պր. Ռուբէն Գրիգորեան 50, Տէր եւ Տիկին Աբթիւր Համբարեան 12, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Սարաֆեան 200, Տէր եւ Տիկին Հայկիկ Մէթէլեան 22·86, Տէր եւ Տիկին Պ. Գալուստեաքօղլու 54, Պր. Քերոբ Ֆարշեան 76, Տէր եւ Տիկին Էտկար Շահվէկիլեան 80, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գասարեան 380, Օրիորդ Վիրժինի Աատուրեան 30, Պր. Պօղոս Ֆէսճեան 23, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Գարաֆիլեան 30·50, Տէր եւ Տիկին Եղիսեան 45·73, Պր. Լիւսիէն Լուսպարոնեան 30, Պր. Վարդգէս Փափազեան 40, Օրիորդ Գոհարիկ Գէորգեան 35, Տէր եւ Տիկին Ա. Հաչմանեան 20, Տիկին Ալիս Մամճեան 80, Պր. Սարգիս Աճէմեան 50, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան 35, Տիկին Արփինէ Սերոբեան 35, Տիկին փիա փափազեան 20, Պր. Եսայի Ղազարեան 20, Տէր եւ Տիկին Միհրան Տէրտէրեան 35, Տիկին Մատլէն Փափազեան 76·22, Տիկին Գյէր Պաչիկեան 35, Տիկին փոլէթ Ագեան 80, Տէր եւ Տիկին Կրկոսար Թուղլուեան 40, Տիկին Հէլէն Տամլաեան 40, Տէր եւ Տիկին Պերճ Պեհրոսեան 77, Տիկին Էլիզապէթ Մելքոնեան 16 Եւրօ։

(Շար.)

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԾԷ՛Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթպոկ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.

Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)

du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Hautes Alpes) dans un nouveau cadre

SEJOUR ADOS

séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)
du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs pour juillet — BAFA obligatoire envoyer C.V. + photo

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 2
DIMANCHE
2 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 282

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·439 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·439

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԽԱՒԱՐԻ ՎՐՋԻՆԸ

Գրեց՝ ՇԱՀԱՐԱԶ

Վիքթոր Հիւկոյի (1802 – 1885) ծննդեան երկուհարիւրամեակին առթիւ, իր գծանկարչական աշխատանքը եւս կ'արժանայ յատուկ ուշադրութեան: Վարք մը որ ժթ. դարու այս մարզի ամէնէն ուշագրաւ իրագործումներէն է(*):

Աւելի քան երեք հազար գծանկար: Պատկառելի թիւ մը, մանաւանդ երբ նկատի առնուի որ ասոնց հեղինակը գրող մըն է: Բայց ո՛չ գրող մը, որուն համար գծանկարելը կրնար ժամանցի մը կամ «մրոտումի»ներու հանգամանքը ստանալ եւ կամ միջոց մը ըլլալ՝ անոր մէջ փորձել գտնելու կէց հորիզոն մը, տարբեր օդ շնչելու, հոն զբօսնելու: Հակառակ Հիւկոյի համեստութեան թէ, իր գծանկարները քերթուածի երկու տուներու միջեւ կատարուած դինք զուարճացնող բաներ են, ինչպէս կը գրէ Շառլ Պոտլէր[1], իր յանձնառութիւնն ու փարումը ցոյց կու տան որ, խորքին մէջ, գծանկարչութիւնը իրեն համար կենսական անհրաժեշտութիւն մըն է, որպէս դինքնին արտայայտութեան դաշտ մը, որպէս իր գրական աշխատանքին բաժնեկիցը: Այսպէս, Հիւկոյի ասպարէզի ընթացքին, եթէ իր «գծանկարներէն որոշ շարեր իր գրական երկերը կը պատկերազարդեն, ուրիշներ, 1840-ական թուականներուն կատարուած, կը նախապատկերեն այն երկերը որոնք 1850-էն ետք գրուեցան»[2]: Սակայն Հիւկոյի գծանկարչական վարքը արժէքաւոր է ոչ թէ որովհետեւ մեծ գրողի մը աշխատանքին արդիւնքն է (ինչ որ անոնց կրնար տալ, աւելի, վաւերագրական արժէք մը), այլ՝ որովհետեւ ան բարձր նուաճում է:

Հիւկոյի գծանկարները իր ողջութեան իսկ մեծ գնահատանքի կ'արժանանան, որոնցմէ մաս մը փորագրուած տարբերակով կը հրատարակուի: Անկէ ի վեր եւ մինչեւ մեր օրերը, լոյս տեսած են բազմաթիւ գիրքեր եւ յօդուածներ, ինչպէս եւ 1888-էն ի վեր կազմակերպուած են անոնց նուիրուած քանի մը տասնեակ ցուցահանդէսներ, որոնք Հիւկոյի գծանկարներուն հանդէպ մնայուն հետաքրքրութիւնը կը յայտնեն:

Թէոֆիլ Կոթիէ, անոնց փորագրական առաջին հրատարակութեան նախաբանին մէջ կը գրէ.– «Վիքթոր Հիւկօ, եթէ բանաստեղծ չըլլար, առաջին կարգի նկարիչ պիտի դառնար. իմ լաւագոյնս կը յաջողի ձուլել Կօյայի մուքի եւ լոյսի ազդարկները եւ Փիրանեզէի ճարտարապետական սարսափը՝ երեւակայածին խաւարապատ եւ կատաղի պատկերումներու մէջ. գիտէ, սպառնացող ստուերներու մէջտեղը վրձնել ճառագայթ մը կամ շանթի փայլք մը, բանդուած աւանի մը աշտարակները եւ՝ մայր մտնող արեւու կապտաւուն ճառագայթին դէմ, սեւով ուրուանկարել հեռուն գտնուող քաղաք մը, անոր երկինք ուղղուող սլաքներու, գանգակատուներու և դիտաշտարակներու շարով: Բազմաթիւ յարդարողներ պիտի նախանձէին իր աննսովոր յատկութեան՝ ստեղծելու աշտարակներ, հին քաղեր, դղեակներ, աւերակ եկեղեցիներ· արտակարգ ոճով, անծանօթ ճարտարապետութեամբ, լի սիրով եւ խորհուրդով, որոնց կերպարանքը ձեր վրայ մղձաւանջի նման կը ճնշէ»[3]:

Կոթիէ կը պատկերէ մթնոլորտը որ ընդհանրապէս կը տիրէ Հիւկոյի մասնաւորաբար մելանով կատարուած գծանկարներուն մէջ, երբեմն ջրաներկի, սուրճի, կաւանելկի, ծխիկէ մնացած մոխիրի, մուրի ընկերակցութեամբ, «ամէն տեսակի տարօրինակ խառնուրդներու որոնք կը յանգիճն վեր ի վարոյ պատկերելու այն ինչ որ ունիմ աչքիս առջեւ եւ մանաւանդ ոգիիս մէջ», ինչպէս Հիւկօ կը յայտնէ Պօտլէրի ուղղուած իր երկտողին մէջ: Գծանկարներէն մաս մը իրագործուած է միայն մատիտով կամ գրիչով, ուրիշներ՝ գրիչով եւ վրձինով: Հիւկօ լայնօրէն կը կիրարկէ ջրամելանի միջոցը, տարածուն կերպով, թուղթի մակերեսին տեղադրելով մթութեան այլազան աստիճանաւորում ունեցող հատուածներ, իրարու վրայ, իրարմէ անցնող կամ մարմիններուն, տարրերուն եւ ծաւալներուն ձեւը չեզոքող ու արտաբերող, զանոնք ցցող, վարպետի հեղինակութեամբ: Թէ ի՛նչ ձեւ պիտի ստանար Հիւկոյի աշխատանքը եթէ փորձէր իւղանկարչութեամբ տալ այն ինչ որ մելանով իրագործած է, թերեւս դժուար է ըսել: Բայց գծանկարի մարզին մէջ իր ձեռք բերած կարգ մը արդիւնքները, ինչ կը վերաբերի յատկապէս ջրամելաններուն, կը դասուին այս բնագաւառի առաջնագոյն օրինակներու չարքին, Ռամպրանթի, Գլօտ Լօռէնի եւ Կօյայի կողմէ իրագործուած:

*
**

Բաւարար տեղեկութիւններ կը պակսին Հիւկոյի գծանկարչական պատրաստութեան մասին: Իրմէ գոյութիւն ունի 1817-ի տետրակ մը, խմաստասիրութեան եւ պատմութեան դասեր պարունակող, որմէ քանի մը էջեր պատմութեան վերաբերող պատկերազարդումներ կը կրեն: 1825-ի չուրջ Հիւկօ տակաւին դիմագրծագրական փորձեր կ'ընէ, դորս քիչ ետք կը լքէ: Ծաջորդ տասնամեակի առաջին կէսէն սկսեալ կ'իրագործէ ծաղրանկարներ, որոնցմով կը ճաղկէ հանրածանօթ անձերու ունայնապաշտութիւնն ու ճրագործած է միայն մատիտով կամ գրիչով, ուրիշներ՝ գրիչով եւ վրձինով: Հիւկօ լայնօրէն կը կիրարկէ ջրամելանի միջոցը, տարածուն կերպով, թուղթի մակերեսին տեղադրելով մթութեան այլազան աստիճանաւորում ունեցող հատուածներ, իրարու վրայ, իրարմէ անցնող կամ մարմիններուն, տարրերուն եւ ծաւալներուն ձեւը չեզոքող ու արտաբերող, զանոնք ցցող, վարպետի հեղինակութեամբ: Թէ ի՛նչ ձեւ պիտի ստանար Հիւկոյի աշխատանքը եթէ փորձէր իւղանկարչութեամբ տալ այն ինչ որ մելանով իրագործած է, թերեւս դժուար է ըսել: Բայց գծանկարի մարզին մէջ իր ձեռք բերած կարգ մը արդիւնքները, ինչ կը վերաբերի յատկապէս ջրամելաններուն, կը դասուին այս բնագաւառի առաջնագոյն օրինակներու չարքին, Ռամպրանթի, Գլօտ Լօռէնի եւ Կօյայի կողմէ իրագործուած:

*
**

Բաւարար տեղեկութիւններ կը պակսին Հիւկոյի գծանկարչական պատրաստութեան մասին: Իրմէ գոյութիւն ունի 1817-ի տետրակ մը, խմաստասիրութեան եւ պատմութեան դասեր պարունակող, որմէ քանի մը էջեր պատմութեան վերաբերող պատկերազարդումներ կը կրեն: 1825-ի չուրջ Հիւկօ տակաւին դիմագրծագրական փորձեր կ'ընէ, դորս քիչ ետք կը լքէ: Ծաջորդ տասնամեակի առաջին կէսէն սկսեալ կ'իրագործէ ծաղրանկարներ, որոնցմով կը ճաղկէ հանրածանօթ անձերու ունայնապաշտութիւնն ու ճրագործած է միայն մատիտով կամ գրիչով, ուրիշներ՝ գրիչով եւ վրձինով: Հիւկօ լայնօրէն կը կիրարկէ ջրամելանի միջոցը, տարածուն կերպով, թուղթի մակերեսին տեղադրելով մթութեան այլազան աստիճանաւորում ունեցող հատուածներ, իրարու վրայ, իրարմէ անցնող կամ մարմիններուն, տարրերուն եւ ծաւալներուն ձեւը չեզոքող ու արտաբերող, զանոնք ցցող, վարպետի հեղինակութեամբ: Թէ ի՛նչ ձեւ պիտի ստանար Հիւկոյի աշխատանքը եթէ փորձէր իւղանկարչութեամբ տալ այն ինչ որ մելանով իրագործած է, թերեւս դժուար է ըսել: Բայց գծանկարի մարզին մէջ իր ձեռք բերած կարգ մը արդիւնքները, ինչ կը վերաբերի յատկապէս ջրամելաններուն, կը դասուին այս բնագաւառի առաջնագոյն օրինակներու չարքին, Ռամպրանթի, Գլօտ Լօռէնի եւ Կօյայի կողմէ իրագործուած:

*
**

Հիւկօ բնանկարի ճիւղին մէջ կը ցուցաբերէ իր նկարչական յղացքին այլազան երեսակները: Երեւակայուած տեսարաններէն անկախ, միւսները կը պատկերեն որոշակի վայրեր, զորս Հիւկօ կը նկարագրէ նաեւ իր գրութիւններուն մէջ. նամակ, արձակ, բանաստեղծութիւն: Ո՛մանք, իրենց չատ փոքր չափերով (1–էն 10 սմ·ի միջեւ տարուբերող), իսկական մանրանկարներ են, որոնց «որակը կը վրկայէ այն հեշտութիւնը, որով Հիւկօ մեծ ճմռութիւնը: Իսկ ճամբորդական իր առաջին գծանկարները կը կատարէ 1836ին, երբ իր արուեստագէտ բարեկամներէն Սելեսթէն Նանթէօյ իրեն տետրակ մը կը թողու, Պրեթաններ եւ Նորմանտի կատարած իրենց ճամբորդութեան ընթացքին: Այսպէս, չրջապատուած ըլլալով գեղարուեստական միջավայրէ, Հիւկօ հաւանաբար ցուցմունքներ կը ստանայ նկարիչ բարեկամներէ[4]: Եթէ իր առաջին մատիտանկարները որոշ սիրողականութիւն կը մատնեն, ասոնց կը յաջորդեն ջրամելանի աշխատանքներ, որոնք ակնյայտ ճարտարութիւն կը պարզեն:

ճիմութիւնը: Իսկ ճամբորդական իր առաջին գծանկարները կը կատարէ 1836ին, երբ իր արուեստագէտ բարեկամներէն Սելեսթէն Նանթէօյ իրեն տետրակ մը կը թողու, Պրեթաններ եւ Նորմանտի կատարած իրենց ճամբորդութեան ընթացքին: Այսպէս, չրջապատուած ըլլալով գեղարուեստական միջավայրէ, Հիւկօ հաւանաբար ցուցմունքներ կը ստանայ նկարիչ բարեկամներէ[4]: Եթէ իր առաջին մատիտանկարները որոշ սիրողականութիւն կը մատնեն, ասոնց կը յաջորդեն ջրամելանի աշխատանքներ, որոնք ակնյայտ ճարտարութիւն կը պարզեն:

Հիւկօ բնանկարի ճիւղին մէջ կը ցուցաբերէ իր նկարչական յղացքին այլազան երեսակները: Երեւակայուած տեսարաններէն անկախ, միւսները կը պատկերեն որոշակի վայրեր, զորս Հիւկօ կը նկարագրէ նաեւ իր գրութիւններուն մէջ. նամակ, արձակ, բանաստեղծութիւն: Ո՛մանք, իրենց չատ փոքր չափերով (1–էն 10 սմ·ի միջեւ տարուբերող), իսկական մանրանկարներ են, որոնց «որակը կը վրկայէ այն հեշտութիւնը, որով Հիւկօ մեծ նիւանիը, կեանքն ու թարմութիւնը, թռչուններով խռնուած կնճռի մը տակ...»[7]:

Սակայն բնութեան այս սէրը եւ առթած երանելիութիւնը հեռու է անխառն ըլլալէ, քանի որ Հիւկոյի բնանկարներուն մէջ մութի եւ լոյսի ողբերգական յարաբերութիւնը կարծէք հեղինակին յուզախառն ներաշխարհը եւ իր փոթորկոտ կեանքը կ'արտայայտէ: Հիւկօ մեծ վիպապաշտ մըն է, որուն մելամաղձոտութիւնը դինք կ'առընչէ, աւելի, դերմանական վիպապաշտութեան, բնութեան տարերքին դէմ մարդուն առանձնութիւնը, տագնապն ու փոքրութիւնը պատկերող: Իսկ, նոյն ժամանակաշրջանին, եթէ նորադասականները յունահռոմէական անցեալը կը վերարծարծեն կուռ, ժուժկալ, կոթողական վերամշակումով· եթէ Ժան Պ.–Գ. Գորոյի նման բնապաշտները այդ անցեալը, իր աւերակներով, նկատի կ'ունենան որպէս բնութենական որեւէ այլ տարր՝ քարական աշխարհի մը մաս կազմող· վիպապաշտները, յունահռոմէական աւերակներու փոխարէն կամ, աւելի, նկատի կ'ունենան միջնադարեան չրջանը, խորհուրդներով, առասպելներով եւ հէքեաթներով պատուած: Ճոխանի Պ. Փիրանեզէ եւ Հիւկոյէր Ռոպէր, հակառակ հռոմէական աւերակներ իրենց պատկերելուն, արդէն իսկ նկատելի քայլեր առած էին վիպականի ուղղութեամբ, յատկապէս Փիրանեզէ, Հիւկոյի կողմէ խիստ գնահատուած: Նոյնը ըրած էին նաեւ եւրոպացի եւ մանաւանդ անգլիացի կարգ մը նկարիչներ, ի մասնաւորի Ճոզէֆ Մ.–Ու· Թըրնըր, որ չատ աւելի մօտ է վիպապաշտութեան քան թէ դասականութեան, որ նոյնիսկ առաջին վիպապաշտներէն կը նկատուի: Այսպէս, ժթ· դարու առաջին կէսի մարդուն յուզական ու զգայապատ ներաշխարհը, խորովալի, իր ամէնէն հարազատ, ուստի նորովի արտայայտութիւնը կը գտնէ յանձինս վիպապաշտներուն, ըմբոստներուն, որոնք չարժումը, դոյներու ճոխութիւնը, տոչորուն ներկանիւթը, մութն ու լոյսը, զգայութիւնը, կիրքը եւ անմիջականութիւնը կը հակադրեն նորադասական մտացի եւ արճանային պատկերման:

Հիւկոյի բնանկարները իրենց խորհուրդով, մութ ու լոյսով, վիպականութեամբ, ողբերգականութեամբ եւ զգայութեամբ, լրիւ արտայայտութիւնը կը դառնան յուզախառն վիպապաշտութեան: Դղեակներ, աշտարակներ, գանգակատուներ, փարոսներ, աւերակներ, փոթորիկներ, նաւաբեկումներ բնանիւթեր են՝ որոնք իր գծանկարչական աշխատանքին մեծ մասը կը կազմեն: Հիւկօ իր գրութիւններուն մէջ երբ կ'արծարծէ տեսարանները զորս կը գծէ, միջնադարեան աւերակները յաճախ կը նկարագրէ որպէս յոռի էութիւններ, մահաբոյր: Աւերակներ պատկերելու այս ընթացքը, եթէ որպէս փոխաբերութիւն առնուի, կրնայ արտայայտութիւնը ըլլալ ժամանակի տրխուր անցքին, անոր յարուցած դոյութենական տագնապին, հիւծման ու մահուան: Եւ ինչո՞ւ այսքան դղեակ, աշտարակ, գանգակատուն, փարոս, կանգուն կամ քանդուած: Դէպի անցեալ այս ապաւինումը կամ ուղեւորութիւնը փախո՞ստ մըն է դառն եւ փոթորկոտ ներկայէն· անկէ հեռանալու փախո՞ք մը, երազայինին մէջ գտնելու տենչալի խաղաղութիւնն ու հոգիի անդորրը: Անյողդողդ աշտարակները եւ հնադարեայ պատկառելի կառոյցները տոկունութիւն կամ ինքնահաստատո՞ւմ կ'արտայայտեն, մինչ քանդուածները դիւրաբեկութի՞ւն, յուսալքո՞ւմ, մահուան համակերպո՞ւմ: Իսկ դէպի երկինք ցցուող բազմաթիւ սլաքները, գանգակատուները, աշտարակներն ու փարոսները, դէպի երկնային երանութիւն սլա՞ցք, կամ ազատութե՞ւն կը մարմնաւորեն, ճշնչուած զգայութիւններու չղթայազերծման ձգտո՞ւմ, թէ սեռային խորք եւ ակնարկութիւններ կ'ընդգրկեն, ըստ կարգ մը հոգեբաններու եւ սեւեռամիտներու ըմբռնումին:

*
**

Այլազան մեկնաբանութիւններէ անդին, տոկուն կամ վաղանցուկ, Հիւկոյի գծանկարչական աշխատանքը ինքզինքը կը հաստատէ իր գեղարուեստական բարձր արժանիքով: Ինք գլխաւորաբար ջրամելանի գծանկարներուն մէջ ցոյց կու տայ իր նկարչական տաղանդին լրիւ տարողութիւնը: Տեսողականօրէն, այլազան դիտանկիւններ կը կիրարկէ, բնութիւնն ու կառոյցները տարբեր կողմերէ դիտած, մինչեւ իսկ թռչունի աչքով, վերէն: Ասիկա, իր տեսիլքային պատկերման կողքին, իր գործերուն միջոցային զգայնութիւնը կը զօրացնէ, այլազան ուղղութիւններով ընթացող չարժումի ղրօթը տարածելով անոնց մէջ, յարափոփոխ համեմատութիւններու խաղով երկրորդը-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆԻ ՄԸ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐԸ

les souvenirs d'un révolutionnaire arménien

entre mémoire, histoire et oubli

par Anahide TER-MINASSIAN

Voici une œuvre monumentale —7 volumes dans l'édition de Los Angeles (1951-1952)[1], 8 volumes dans l'édition de Beyrouth (1972-1984)[2]— qui a été un best-seller dans la diaspora arménienne, qui s'est vendue sous le manteau en Arménie soviétique, mais qui n'est mentionnée dans aucune histoire de la littérature arménienne contemporaine. Voici aussi une œuvre —fait suffisamment rare pour être souligné— qui a fait l'objet de plusieurs traductions en langues occidentales. Traductions, il est vrai, partielles, inspirées par les choix politiques, heuristiques ou esthétiques de traducteurs hantés par les menaces de l'oubli et toujours poussés par un sentiment d'urgence excluant la transcription intégrale d'un texte de plus de 2500 pages[3]. Un texte écrit dans une langue mêlent tous les idiomes de l'arménien que l'on peut comparer par le souffle qui l'anime à **l'Odyssée** ou à **David de Sassoun** pour rester dans le registre de l'épopée et du mythe, mais aussi de la conscience du «temps» et de la question du «retour». Un texte que l'on peut comparer, sans nul ridicule, à la **Recherche** proustienne **du Temps Perdu,** confrontant le lecteur au souvenir, à la réminiscence, à la nostalgie, à la mémoire méditative et créant par l'imagination et par le support de l'écriture la relation historique au passé.

Rouben, de son vrai nom Minas Ter Minassian, né à Akhalkalak, le 7 mai 1882, mort à Saint-Cloud, le 27 novembre 1951, est un des dirigeants les moins connus de la Première République d'Arménie, même si, comme Sérop, Antranik et Aram, il a eu le douteux honneur d'être surnommé «Pacha». Issu d'une famille de sept enfants, orphelin de père, élève du Séminaire Kévorkian d'Etchmiadzine, auditeur libre au collège Lazarian de Moscou avant d'être admis dans une école militaire russe de Tomsk, entré dans les rangs de la FRA, il déserte au début de la guerre russo-japonaise (1904) et, préférant «le service du peuple arménien» à celui du tsar, il gagne Kars, laboratoire expérimental de l'organisation dachnak, et se porte volontaire pour devenir **fédaï** («martyr» au sens propre du terme) au **Yérkir.** A savoir le «pays authentique» avec Van, Erzerum, Mouch, inconnu et presque mythique pour la jeunesse arménienne du Caucase. Une période probatoire à Kars, un parcours mouvementé en Aderbadagan, un séjour éprouvant au Vaspouragan jalonnent sa carrière de révolutionnaire professionnel et précèdent son entrée, à l'âge de 24 ans, dans «l'enfer du Dâron». Durant deux ans (1906-1908), en tant que responsable militaire de la FRA nanti de la mission d'organiser l'auto-défense des villages arméniens, il défie, avec une poignée de **fédaïs,** les autorités turques et les tribus kurdes. Au lendemain de la révolution jeune-turque (1908), conformément aux décisions de la FRA, il dépose les armes, se sépare de ses **fédaïs** et, désormais réduit à une inaction «synonyme de mort», il décide de se rendre à Genève pour entreprendre des études universitaires (1909-1912). Les guerres balkaniques précipitent son rappel à Mouch (1913): inspecteur des écoles arméniennes du Dâron, il doit aussi inventer les moyens de son autodéfense. Sceptique quant au bien fondé des «Réformes» arrachées par la Triple Entente au gouvernement ottoman (février 1914), il participe, le 14 août, à Erzerum, au 8e Congrès de la FRA qu'il met en garde contre les conséquences d'un engagement militaire arménien aux côtés des Russes.

En 1915, il échappe avec quelques compagnons au massacre général de la population arménienne de Mouch et du Sassoun. On le retrouve à Tiflis, en octobre 1917, dans le Conseil National Arménien qui accepte, dans le maelstrôm des batailles du mois de mai 1918 livrées contre les Turcs, d'Alexandropol à Sardarabad, de proclamer, le 28 mai, l'indépendance de l'Arménie. Une indépendance dont son ami Aram Manoukian est, à Erevan, le Père fondateur. Elu membre du Bureau de la FRA en 1914, réélu en 1919, Rouben conservera cette fonction jusqu'en 1947. De mai à novembre 1920, durant les graves crises intérieures et extérieures qui ébranlent l'Arménie, il est Ministre de l'Intérieur et de la Guerre, au sein du Gouvernement-Bureau qui réalise la confusion de l'Etat et du parti dachnak. Après la première soviétisation de l'Arménie (29 novembre 1920), comme Dro et Nejdéh, il organise la résistance antibolchévique dans le Zanguézour. En 1921 commence le temps de l'exil qui le ménera de Tabriz à Genève, de Paris au Caire, de Jérusalem à Beyrouth, de Beyrouth à Saint-Cloud, jusqu'au terme de sa vie, en 1951. Ces trente années sont des années de militantisme et de journalisme dans la presse de la diaspora (**Haratch, Droschak, Hayrénik, Houssaber, Aztak** etc.). Ce sont les années de réflexion de ce vrai animal politique dont le champ d'action va devenir la littérature.

Les témoignages sur Rouben sont rares (il n'est pas cité dans les documents diplomatiques), contradictoires, mais concordent sur un point : autoritaire, il ne supportait pas l'autorité d'autrui. Pour Vahan Papazian qui a traversé avec lui les terribles épreuves de 1915, il était méfiant, obstiné, cruel et dénué de pitié. Aram Manoukian le jugeait sévère et intransigeant. Malkhass et Konstan Zarian l'ont comparé à un chat sauvage. Rouben Tarpinian, son ami d'enfance, éditeur du mensuel **Hayrénik** (1922-1967), et comme tel dénicheur de talents, l'a comparé à Lawrence d'Arabie. Il a reconnu en lui un tempérament d'aventurier et un «philosophe-né» totalement original par sa façon de penser, de vivre et d'agir. Révéré par ses **fédaïs** issus de la paysannerie pauvre et exploitée, obéi par eux jusqu'au don de soi, Rouben a aimé plus que des frères et des fils les Mouchegh, Pétara Manouk, Tcholo, Morouk Garabed, ces «primitifs de la révolte» (Eric Hobsbawn). Narrateur, témoin, conteur et historien, aiguillonné par le sentiment de la perte, il leur a dressé un magnifique mémorial littéraire (tomes 3, 4, 5).

Durant la Première République, Rouben a eu au sein de la FRA, ses partisans (Garo Sassouni, Lévon Chanth, Nikol Aghbalian, Hamo Ohandjanian, Rouben Tarpinian) comme il a eu ses adversaires politiques (Katchaznuni, Vahan Papazian, Simon Vratsian, Dro et peut-être Alexandre Khatissian). De son côté, Rouben avait son panthéon de héros et de révolutionnaires : Nikol Douman, Simon Zavarian, Rostom, Aram Manoukian qui avaient été ses mentors. A leur contact, il s'est forgé une «morale de la conviction» confondue avec une «morale de la responsabilité» (Max Weber) dont il a fait une science des fins politiques. De Nikol Douman (1867-1914), il a retenu une leçon de darwinisme social («Աչխարհը դմակ, մարդիկը դանակ») : la lutte pour la vie entre les hommes est fondée sur l'usage de la force. Militant, Rouben voyait dans la FRA non pas un parti idéologique mais une «organisation» quasi militaire dont la tâche était d'assurer la sécurité du peuple arménien dans un monde violent.

Les **Souvenirs** de Rouben, marqués par la fidélité à la mémoire, par le désir de faire revivre le passé dans le présent, le sont aussi par l'oubli[4]. Des événements, parmi les plus graves, ne sont pas évoqués : 1915, les combats de l'année 1920, l'échec final de la République indépendante. Traumatisme? Refoulement? Amnésie volontaire? Mais jamais «oubli heureux» synonyme de pardon! Après la catastrophe de l'année 1915, il y a chez Rouben un besoin urgent d'obtenir justice et réparations.

RELIRE ROUBEN

En 1916, durant l'offensive qui porte l'armée russe jusqu'à Mouch, il réussit à s'installer à Khnouss avec quelques fidèles. Son but est de recueillir les rescapés arméniens dans les régions sous administration russe. Mais aussi de traverser les lignes ottomanes, de retrouver dans les forêts et dans les grottes des survivants devenus sauvageons, d'arracher aux tribus kurdes les femmes et les enfants enlevés ou recueillis, de rechercher et d'exécuter les responsables individuels ou collectifs des massacres. En avril 1917, alors que la Révolution russe a triomphé à Saint-Pétersbourg, Rouben à la veille de son départ pour Tiflis, prévoyant l'évacuation par l'armée russe des territoires occupés de l'Arménie turque, pointe sur une carte de l'Arménie caucasienne les pentes du Mont Alagiaz, où ses hommes —500 **fédaïs** menés par Mouchegh et Garo Sassouni— devront mener quelques 70 000 réfugiés de Mouch et du Sassoun. Ce qu'ils feront en octobre 1917, après avoir chassé de haute lutte les Tatares qui y étaient établis.

En mai 1920, lorsque, dans le Gouvernement-Bureau, Rouben cumule la direction de l'armée et de la police, il n'hésite pas à utiliser la force pour écraser ceux qui, à ses yeux, menacent l'existence même du jeune Etat arménien: les bolcheviks et les Tatares. Avec l'aide des **fédaïs,** il écrase d'abord «l'insurrection ouvrière et paysanne de Mai» célébrée par les historiens soviétiques, s'aliène durablement l'intelligentsia arménienne choquée par ses méthodes et retarde la soviétisation de l'Arménie. La concentration des pouvoirs entre ses mains durant quelques mois lui donne enfin les moyens de sa politique : faire disparaître en Arménie les 20 foyers de soulèvements turco-tatares. Dans le tome 7 des **Souvenirs** de Rouben il y a une étude longue (pp. 125-347) mais inachevée sur les forces politiques en présence. Analysant la structure ethnique de la population de l'Arménie et la dispersion des Arméniens en Transcaucasie —le thème récurrent et ses méditations futures— Rouben voit dans l'Arménie de 1920, «un Tatarstan». En effet les Tatares représentent 40% de la population, possèdent 80% du sol, occupent les meilleures terres alors que les Arméniens sont refoulés dans les montagnes et dans les steppes ou, dans le cas des réfugiés (30% de la population), n'ont ni terres, ni maisons et meurent littéralement de faim. Il semble aussi que Rouben ait compris que l'Arménie turque était perdue et que les Alliés n'avaient ni les moyens, ni la volonté d'imposer le retour des réfugiés dans leurs foyers, malgré les promesses du traité de Sèvres. De surcroît les musulmans, Tatares, Azéris, Kurdes, refusent de reconnaître la souveraineté arménienne et constituent autant d'ennemis de l'intérieur soutenus par les kémalistes et par l'Azerbaïdjan. Pour les obliger soit à accepter l'autorité de l'Etat, soit à déguerpir, «pour rendre aux Arméniens la terre de leur patrie», Rouben lance ses **fédaïs,** de mai à juillet 1920, sur les districts de Zanguibazar (entre Erevan et Etchmiadzine), d'Olti et de Vedibazar, nettoie la basse-vallée de l'Araxe, axe de liaison vital avec la Perse, «encourage au départ» les musulmans d'Arménie. Réfugiés et paysans arméniens sont immédiatement installés à leur place. Le premier recensement soviétique de 1926 confirme cette «arménisation de l'Arménie» : 84% de la population est arménienne! La proportion atteint 96% à la fin de la période soviétique (1991)!

Homme d'Etat, Rouben était persuadé que seul un Etat indépendant pouvait garantir la «survie du peuple arménien» que certains considéraient en 1920 comme une «ethnie» vouée à la disparition. Cet Etat devait être un Etat national, à la fois «terre promise» pour les réfugiés et «patrie d'élection» pour un peuple arménien rassemblé et apte à devenir une nation moderne. Rouben a consolidé cette «patrie» recentrée sur la plaine de l'Ararat, après les pertes du patrimoine territorial de 1915 à 1921. Lui qui a vécu dans la diaspora, en expansion après 1923, est resté indifférent à son avenir et a été obsédé par les frontières et la démographie de l'Arménie soviétique et par le projet de «l'Arménie réunifiée»[5].

Sous l'influence des penseurs allemands (Ratzel, Hettner, Haushofer) Rouben a réfléchi sur les configurations permanentes de la géographie physique de l'Arménie. Visionnaire, il a changé le fatalisme géographique en destin historique dans un ouvrage qui est la première étude de géopolitique arménienne : «Հայաստան մէջ-ցամաքային ուղիներու վրայ». Publié à Beyrouth en 1948,

de l'errance des sauterelles et de leur vision rose

Paolo VITA-FINZI

Journal Caucasien

(1928-1931)

suivi de

Carnet Moscovite

(1953)

éd. L'inventaire, coll. «valise diplomatique», 2000

par Chaké MATOSSIAN
Docteur en philosophie et théorie de la communication

Entrant dans la carrière diplomatique après avoir soutenu, en 1920, une thèse de droit à Turin, Paolo Vita-Finzi est affecté à Tiflis en 1928. Il prend des notes, écrit, collabore à un journal italien, **Il Mondo,** associant sa charge de consul à un travail de chroniqueur. Issu de la bourgeoisie juive du Piémont, Paolo Vita-Finzi est un homme cultivé qui se dit «lib-lab», c'est-à-dire libéral et «légèrement favorable aux réformes sociales». Il n'a pas été antifasciste mais forcé, par les lois raciales, à quitter l'Italie en 1938 pour s'établir un temps à Buenos-Aires avant de retrouver Rome et le palais Chigi (Ministère des Affaires étrangères). Son **Journal caucasien,** couvrant les années 1928-1931 se trouve traduit aujourd'hui en français, aux éditions L'Inventaire, dans la collection «Valise diplomatique»* que dirige Claire Mouradian.

Dans ce texte, le consul porte sur le Caucase son regard chargé de culture et d'ironie, décrit ce qu'il voit et ce qu'il fait, dans le but manifeste de produire un témoignage historique sinon même un réquisitoire contre la collectivisation des terres programmée par Staline. C'est la question du regard, de la perspective, que nous nous proposons d'examiner dans le texte du **Journal** afin de cerner la représentation de l'Arménie et des Arméniens qui s'y donne à lire et à voir, non tant dans la description que, bien davantage, dans la circulation des métaphores et des associations. A deux reprises l'auteur décrit son angle de vision comme celui qui empêche la vue juste. Il a, d'une part, le point de vue sublime du privilégié qui, de sa hauteur, ne peut rien faire pour ce qui est bas et qu'il regarde «à travers les vitres embuées» (p. 64) d'un train confortable. D'autre part, une absence de perspective entrave sa vision, car son regard de spectateur est englouti par l'objet-même de la vision et le rapetisse : «Tel un petite Fabrice Del Dongo dans la plaine de Waterloo, la vision d'ensemble m'avait échappé» (p. 158).

S'il indique que l'Arménie dépend de la circonscription de Tiflis, Paolo Vita-Finzi ne semble pas porté à la visiter dans le cadre de son pouvoir consulaire. Il ne s'y rend pas parce qu'il est consul (ou pas seulement) mais parce qu'il a lu un livre qui l'incite à se rendre au «Pays des Haï», un livre partial, celui de Nansen :

> «*Un livre écrit par le bienveillant docteur Nansen*, Un peuple trompé, *plein de sympathie pour les Arméniens qu'il avait visités et secourus, m'incita à affronter les routes, alors plutôt rudimentaires, du Haïastan ou Pays des Haï (pays des Arméniens*». (p. 94).

Comme pour équilibrer le manque d'objectivité de Nansen, Paolo Vita-Finzi se garde d'utiliser le terme «génocide» ou même celui de «massacre» et préfère insérer la question arménienne dans le cadre de la «Première guerre mondiale». Les Arméniens, dans ce passage, ne sont pas massacrés mais ils fuient (que fuient-ils?) et deviennent colons» : «La Société des Nations avait attribué à Nansen le titre de haut-commissaire chargé d'aider les réfugiés arméniens qui avaient fui la Turquie après la Première Guerre mondiale et d'étudier les possibilités d'irrigation afin de faciliter l'installation de colons en Arménie russe» (p. 94). Paolo Vita-Finzi parle néanmoins d'«hécatombe» et de «camps de concentration» où périt la population «contrainte à l'exil, des frontières de la Russie à la Méditerranée, entre le mois de juin et le mois d'août 1915» (pp. 95-96).

En affirmant du livre de Nansen qu'il est «bienveillant» Paolo Vita-Finzi l'associe à une idéalisation des Arméniens qui trouve son écho dans une autre œuvre graphique, la carte de l'Atlas, le territoire d'une Arménie utopique, «indépendante» et de «couleuer rose» rêvée par les dachnaks. De même que l'idéalisation des Arméniens véhiculée par le livre de Nansen se trouve annihilée par les propos de l'ambassadeur allemand, von Wagenheim, que Paolo Vita-Finzi cite, en français dans le texte : «Ce n'est pas une race intéressante», de même, l'idéalisation de l'Arménie produite par la carte se ramène-t-elle, par le fait historique, à la réalité, au réel de sa non-existence («en réalité») révélée par la disparition du «nom» :

> «*En réalité, cette Arménie couleur de rose n'avait existé que dans les rêves des* dachnaks, *dans l'esprit du président Wilson et sur la carte du traité de Sèvres. Au moment même où l'illustre père du* Covenant, *que le traité avait désigné comme arbitre, traçait solennellement les frontières de l'hypothétique Etat arménien, les troupes de Kémal Pacha dictaient, à Alexandropol, leur volonté à un gouvernement provisoire arménien agonisant. L'Arménie n'a pas de pétrole et elle est pauvre. Dans le traité de Lausanne, son nom n'est même plus mentionné*». (p. 95).

La représentation des Arméniens et de l'Arménie ne s'élabore que par les voies de l'excès et du manque, la surcharge graphique, d'une part, et, d'autre part, la disparition du nom propre avec celle des lignes et du contour d'un pays, exhibant l'impossibilité d'une correspondance ou d'un rapport entre le signe et le référent. Ce que montre sans le vouloir le texte de Paolo Vita-Finzi est une représentation symptomatique de l'Arménie et des Arméniens, ancrée dans un au-delà ou, son revers, un endeçà, l'excès des signes ou leur absence comme pour mieux signifier l'irréalité du référent (les Arméniens, l'Arménie). C'est, me semble-t-il, la conséquence logique du maintien de la question du génocide, de sa réalité, dans la sphère fantasmatique et la dénégation du fantasme. Si un lieu ou un peuple n'existent pas ou existent dans un ailleurs spatio-temporel produit par les signes, alors, évidemment, la question de la réalité de leur disparition ne se pose pas. Etant donné qu'il n'est pas facile de faire disparaître le référent, il importe de le rendre le plus inexistant et impalpable possible. C'est ce dont témoignent les termes choisis par Paolo Vita-Finzi, des attributs tels que la pauvreté, la couleur rose à partir desquels se dévoilent non seulement le décalage entre le réel (pauvreté, routes impraticables, petitesse du pays, inexistence du nom) et sa représentation (grandeur rêvée, «rose») mais la production de ce décalage par les Arméniens eux-mêmes qui deviennent alors, en quelque sorte, la cause motrice de leur dé-réalisation. Cette idée circule en filigrane dans le commentaire du consul sur l'absence de révolte chez les Arméniens lors de la collectivisation :

> «*Pour autant que je pus en juger durant un si rapide voyage, la population était calme et respirait un peu en paix; bien qu'elle fût préoccupée à cause des réformes agraires annoncées, on n'entendait pas parler de révoltes : peut-être les Arméniens pensaient-ils que leur territoire était peu adapté à la collectivisation, ou se sentaient-ils si misérables qu'ils ne craignaient pas d'être expropriés*». (p. 96).

Autrement dit, les Arméniens n'ont pas de propriété, leur territoire ne comporte pas de terres et on ne peut pas les mettre hors «ex» du rien qui est leur réalité à laquelle s'oppose, une fois encore, un lieu mythique. En effet, juste avant, Paolo Vita-Finzi, ramenant la description de l'Arménie à une ambivalence peuvreté/lumière écrit : «Plus hautes que toutes les autres, les deux cimes du mont Ararat répandaient la blancheur de leurs neiges éternelles. Pareilles à deux Fujiyama presque jumeaux, elles étaient à la fois le lieu mythique où s'était échoué l'arche de Noé et le symbole de la patrie arménienne» (p. 96). La patrie adopte pour symbole un lieu mythique qui, de surcroît, ressemble d'emblée à un ailleurs. La lumière du pays «pauvre et lumineux» ne détient pas seulement le caractère impalpable de la lumière, elle se voit comme une lumière provenant d'un ailleurs spatio-temporel (le Japon et le temps du mythe, l'éternel). Si l'immatérialité est le propre de la lumière, cette lumière-ci détient une puissance supplémentaire, celle d'immatérialiser et de déréaliser ce qu'elle éclaire, montrant une pauvreté qui dépasse le quasi-rien pour accéder au rien manquant une distance infrangible entre la patrie et la terre. A l'opposé, le devenir réel du rose se construit et, avec lui, nécessairement, l'espace et le temps. Paolo Vita-Finzi remarque la «vitalité» ardente à Erevan et associe l'émergence du réel,du temps et de l'espace à la culture, à la volonté de culture : «La capitale, Erevan, me frappa par son ardente vitalité : une université autonome, bâtie dans la pierre rose locale, avait surgi de terre; des collections de livres et de documents historiques avaient été apportées de Moscou; on était en train d'organiser un musée et un conservatoire. La rue principale était dédiée au poète du dix-neuvième siècle, Abovian» (pp. 96-97). Le rose ne caractérise plus l'espace du rêve mais l'édification du savoir et l'existence du peuple s'avère inséparable de l'histoire. Rapatrier l'histoire c'est déjà quitter la temporalité du

ce livre rendu obsolète par la Guerre froide, la naissance d'Israël, et la révolution des transports, vient de trouver actualité et pertinence avec le «Grand Jeu» engagé autour des voies d'évacuation du pétrole de la Caspienne et de l'Asie centrale. Dans un monde dominé par les Etats-Unis qui avaient refusé en 1920 un mandat sur l'Arménie et dont le premier contingent militaire vient de mettre pied en Géorgie, l'Arménie, enclavée entre la Turquie et l'Azerbaïdjan, retrouve aujourd'hui son seul atout : un rôle géostratégique. A condition que l'émigration massive ne vide pas le pays de ses ressources humaines.

A. T. M.

(1) Cette première édition a été préparée par Rouben et par son fils aîné Waïk Ter Minassian. L'architecture de l'ouvrage construite à partir des centaines d'articles publiés par Rouben dans le mensuel *Hayrénik* de Boston depuis 1922, n'a pas été une simple classification chronologique, mais un véritable travail sur la mémoire. L'initiative de cette édition revient à Hagop Karian, Alek Pilibos, Trdat Kazandjian, trois Arméniens des Etats-Unis, originaires de Kharpert et militants dachnaks. Il créèrent à cette intention une imprimerie arménienne à Los Angeles, s'assurèrent la collaboration d'un correcteur compétent, A. Kassar, et assumèrent la totalité des frais de l'aventure éditoriale. Après la mort de Rouben, ils offrirent l'imprimerie à l'écrivain Antranik Tsaroukian et en firent transférer les éléments au Liban.

(2) Il s'agit de deux éditions publiées simultanément par l'association *Hamaskaïne* (imprimerie Vahé Sétian de Beyrouth). Une édition de bibliophile et une édition en «lvre de poche», toutes deux nanties d'un précieux index d'environ 2000 noms propres. Le livre de poche a fait aussi l'objet d'une édition pirate, dans les années 90, en Arménie.

(3) *Armenian Freedom Fighters* (Haïrenik Association Boston, 1963, 244 p.); *Mémoires d'un partisan arménien* (Préface de J. Kéhayan, trad. Waïk Ter Minassian, Ed. de l'Aube, Marseille, 1990, 312 p.); *Mémoires d'un cadre révolutionnaire arménien* (trad. Souren Chanth, Ed. de la FRA, Athènes, 1994, 621 p.).

(4) Paul Ricoeur, *La mémoire, L'histoire, L'oubli*, Paris, 2000, p. 536 et sq.

(5) Խաչատուր Ստեփանեան «Ռուբէն. Միացեալ Հայաստանի գաղափարապաշտը», *Թրօշակ*, Ապրիլ 2002, Էջ 87–96:

mythe et, du même coup, son espace. Paolo Vita-Finzi souligne en outre la conservation de l'alphabet arménien et trouve chez les Arméniens un trait prédominant : l'ironie. Ce qui n'est pas sans intérêt dès lors que c'est aussi par l'ironie qu'il se définit, que c'est elle qui a caractérisé son style de chroniqueur.

Le regard de Paolo Vita-Finzi demeure inséparable d'un point de vue esthétique qui le domine. Il aborde en général les pays, les choses et les personnes sous les catégories du beau et le laid. Il conviendrait donc de signaler qu'il découvre l'Arménie avec un véhicule «très laid» :

> «*Je me rendis au "Pays des Haï" dans une petite Ford très laide, qui ressemblait à une sauterelle, avec ses pattes maigres et son thorax en pointe; mais elle était faite à merveille pour sautiller sur les routes escarpées de la République soviétique d'Arménie*» (*p.* 94).

Insecte maléfique, la sauterelle sert de métaphore (p. 52) aux bandes de **bezprizornyié,** c'est-à-dire les enfants orphelins ou abandonnés qui chapardent dans les magasins et menacent les commerçants, notamment la pâtisserie française, avec des mains sales, des boîtes remplies de poux et de cafards pour leur extorquer quelques roubles. Ces orphelins errants constituent une gêne évidente pour le pouvoir, celui-ci s'en est débarassé par divers moyens (tués, envoyés comme forçats en Sibérie, comme soldats au front), ce qui entraîne Paolo Vita-Finzi à terminer son chapitre par le rapprochement suivant : «Comme le disait Talaat Bey après la déportation en masse des Arméniens en 1915, "la question arménienne n'existe plus". Et, face aux massacres d'innocents ordonnés par Hitler, même la destinée tragique des **bezprizoryié** pâlit» (p. 56). L'analogie s'établit ainsi entre la disparition des bandes d'enfants errants, la déportation des Arméniens par Talaat et le massacre des innocents par Hitler. Si leur point commun est d'avoir «disparu», l'analogie implique qu'ils ont aussi en commun d'être non seulement abandonnés et errants mais aussi d'avoir les mains sales, de véhiculer des poux et des cafards, de constituer une menace. L'innocent recèle du menaçant. Au demeurant, l'Arménien, même le plus «innocent», peut devenir très menaçant, par l'effet d'une casquette particulière qui semble être la chose la plus laide que le consul italien ait vue, «une de ces monstrueuses casquettes d'ouvrier dont aucun de nos travailleurs n'auraient voulu... à carreaux, avec une immense visière, qui donnait à l'Arménien le plus innocent l'air torve d'un repris de justice» (pp. 34-35). C'est l'Arménien «innocent» que Paolo Vita-Finzi choisit d'affubler de la casquette monstrueuse pour laquelle il manifeste à plusieurs reprises son dégoût. D'ailleurs, les Arméniens ne sont-ils pas les transporteurs et revendeurs des vêtements laids, comme ces «bas roses délavés» et autres escarpins pelés (p. 47) qu'ils expédient d'Amérique et qui permettent au «Bazar arménien» de Tiflis d'avoir le surnom de «Bazar américain?» Enfin, n'y a-t-il pas toujours quelque chose de sale chez l'autre même lorsqu'il est noble, une tache indélébile qui, pour n'être pas démontrable, ne peut s'exprimer que par la voie du détour, celui de l'ironie ou de l'humour. C'est ce dont témoigne le lieu même où Paolo Vita-Finzi exerce sa charge, à savoir le siège du consulat :

> «*Le petit hôtel avait appartenu à un* ***Argoutinski-Dolgorouki****, de noblesse arméno-géorgienne, que Paul Ier avait fait prince.* [...] *Mais ce qui attirait surtout les regards, c'était le bureau de type oriental, avec un sofa flanqué de ces coussins ronds qu'on appelle* moutak, *des tapis de Boukhara sur les murs, et un étrange plafond orné de petits miroirs à la mode de Perse. Quand je recevais la visite de mon ami, le jovial chef Stafetti, premier secrétaire à Moscou,* [...] *celui-ci feignait de le juger d'un œil de connaisseur, tel un viveur pétersbourgeois expert en* tournée des grands-ducs,*en ajustant un monocle imaginaire et en roulant les* r *à la russe :* "Trrrès bien, trrrès bien, mon cher... Tout à fait bordel mauresque!"» (*pp.* 38-39).

Un monocle imaginaire permet de voir et de faire voir, de transmettre par écrit la vision d'un bordel mauresque dans le lieu d'habitation d'un prince arméno-géorgien. Mais, in fine, c'est là, dans ce bordel mauresque, que le pouvoir de Paolo Vita-Finzi prend son sens et sous couvert d'humour, le jovial Stafetti a peut-être renvoyé son ami à un ailleurs oriental autre (mauresque) et une fonction mercantile, la plus basse, la vente des corps, bien différente de la noble tâche diplomatique. Par un lien métonymique, l'habitation du même lieu, le consul d'Italie revêt le rôle du prince arméno-géorgien, tout comme, par le lien métaphorique, la sauterelle, il a conçu l'équivalence entre les bandes d'orphelins errants, les Arméniens et les victimes d'Hitler. Il est significatif que Paolo Vita-Finzi n'ait pas utilisé le mot «Juif» mais celui d'«innocents», le même terme qui lui sert à transmuter, par l'horrible casquette, l'Arménien «innocent» en repris de justice à l'air «torve». Si l'Arménien paraît «torve» et la casquette incriminée l'objet le plus abominé par l'auteur il reste que l'homme le plus laid du livre n'est autre qu'un Italien, répertorié comme «figure laide» par les autorités soviétiques et «connu des employés du consulat, par antonomase, sous le nom de Figure-Laide». Las de distribuer, en vain, des tracts communistes aux matelots italiens, l'homme choisit le rapatriement et, du même coup, la prison. La relation communiste/laideur s'établit donc dans deux sens: l'homme innocent devient laid et torve par l'intermédiaire d'une casquette typiquement communiste et atroce, l'homme laid quant à lui ne peut, à cause de sa laideur, échapper à deux types d'emprisonnement, le communisme qui positive et entre en accord avec sa laideur reconnue ou la prison italienne qui la cachera.

Une autre association surgit dans le **Journal** de Paolo Vita-Finzi, celle entre l'Arménie et le Piémont. Ce qui reste de l'Arménie utopique, rose, est une réalité comparable au Piémont : «une petite république soviétique, grande à peu près comme le Piémont» (p. 95).

Piémontais et juif, Paolo Vita-Finzi, qui n'est pas «anti-fasciste», ne produit-il pas, dans l'écriture du **Journal caucasien,** la dénégation de sa judéité vécue comme saleté et dont l'association avec les bandes d'enfants errants qui le fascinent serait le symptôme ? La carrière diplomatique n'est-elle pas une manière d'anoblir l'errance associée au Juif et d'oublier le lien historique qui le rattache au «mauresque» ? L'analyse des métaphores et des processus métonymiques, celle des associations et des points de vue de l'auteur nous portent à considérer que l'espace-temps imaginaire de l'Arménie et la représentation de l'Arménien deviennent pour lui le meilleur écran (au sens de cache et de révélateur) et le masque le plus approprié, les seuls acceptables pour la représentation d'une judéité insupportable, irregardable. Il n'est pas aisé de changer de casquette, il vaut parfois mieux changer d'air.

Chakè MATOSSIAN

(*) Dans la même collection : Gustave Meyrier, *Les massacres de Diarbékir — Correspondance diplomatique du vice consul de France* 1894-1896. (cf. *Haratch*, 1/4/2001).

ԼՈՅՍԻ ԵՒ ԽԱՒԱՐԻ ՎՐՋԻՆԸ

(Շար· Ա· էջէն)

*ած : Երբեմն իր ստեղծած տարածք – միջոցը կը դառնայ երազային ու մղձաւանջային (կանխելով Արնոլտ Պէօքլինը)[8] եւ դուռը կը բանայ դէպի խորհրդապաշտ Օտիլոն Ռըտոն ու գերիրապաշտութիւն· այլ տեղ ամայութեան եւ առանձնութեան խոր պատգամ մը կը յառաջացնէ (ինչպէս, դար մը յետոյ, Հենրի Մուրի կարգ մը գծանկարները)· Ասոնց առընթեր, Հիւկոյի «փորձարկում»ներէն ոմանք ի· դարուն մշակուած վերացական մէկէ աւելի ուղղութիւններ կը կանխեն· Այս գծով, յատուկ ուշադրութիւն կը գրաւէ իր արծարծած եւ կիրարկած ինքնաբերականութեան պարագան, դիպուածին առընչուած· Վերածնունդին, Լէոնարտօ տա Վինչիի ցուցմունքը, պատին վրայ նետուած ջուրի ձգած հետքերուն մէջ պատկերներ տեսնելու, հիմնական հանդրուան մը, մեկնակէտ մը կը համարի այդ ուղղութեամբ· Սակայն ստուերբիծի գծով կարելի է երթալ մինչեւ Պրաղատոն, մինչեւ Պլինիոս Երէց, որ նըկարչութեան սկիզբը կը ներկայացնէ՝ որպէս ստուերի չրջագծումին արարքը· Եւ կրնայ անսպասելի չթուիլ տա Վինչիի ցուցմունքը, նորապղատոնական չըրջանին տեղի ունեցող, մանաւանդ որ ինքալ, իր կարգին, ստուեր տարրին կարեւոր տեղ կու տայ նկարչական աշխատանքին մէջ[9]· Իրմէ աւելի քան երկու դար ետք, անգլիացի նկարիչ Ալեքսանդր Գոդընս, նկարչական իր դասագիրքին մէջ, «Բնանկարներու յղացքին նպաստող իւրայատուկ համադրումներու նոր մեթոտ» խորագրուած, «կը ձեռնարկէ տա Վինչիի ցուցմունքին կանոնաւոր կիրարկման»[10], *մեկնելով Թուղթին վրայ մելանով տեղադրուած հետքերէ, ցոյց տալով օրինակներ թէ ի՞նչպէս բիծերու նոյն ամբողջութենէն կարելի է այլազան տեսարաններ կամ տարբերակներ կազմել :*

*Հիւկո, ըստ էութեան, տեղեակ չէր դինքը նախորդող այս գաղափարներուն, այլապէս, նման բան կը յիշատակէր, ինչպէս չէ ծածկած իր հետաքրքրութիւնը Փիրանեզիով· Նոյն է պարագան Աուկուստ Սթրինտպէրկի, Հիւկոյէն քիչ եառ ինք ալ դիպուածին եւ ինքնաբերականութեան հիմնական կամ կարեւոր տեղ տըւող, ըստ երեւոյթին իր կարգին անտեղեակ՝ դինք կանխողներու գաղափարներուն, ներառեալ Հիւկոյի[11]· Անտեսանելիին եւ անսպասելիին արծարծման հարցով, յատկանշական է ոգեհարցութեան նիստերու Հիւկոյի մասնակցութիւնը, 1853–ին սկիզբ առած· Ասոնց գծով, ինք «կը տարուբերի ժամանցի, կասկածի եւ տեսակ մը հաւատքի միջեւ՝ անյայտին նկատմամբ, բօղազերծուած»[12]· Այս փորձառութիւններէն կը ծնին «ոգի գծանկարները», *թիւով քիչ, բայց որոնք իրեն կը բանան ուղի մը եւ կերպառական ոճ մը զոր երբեք պիտի չլքէ, ուր հետաքրքրութիւնը կրճատուած ձեւեր կը թելադրէ «շրջագիծերու եւ մակերեսներու, ուրուագիծերու՝ որոնք ձեւ կու տան անձերուն»[13]· Գերիրապաշտներէն չատ հեռու չենք, «որոնք իրենց եւ Հիւկոյի միջեւ ոգիի հանգիստութիւններ կը տեսնեն»[14], *այնքան որ Անտրէ Պրըթոն «գերիրապաշտօրէն» կ'ըսէ թէ Հիւկօ «Գերիրապաշտ է երբ ապուշ չէ»[15]· Իսկ Անտրէ Մասոն, չարժման ամէնէն աւելի նըկարչական տարողութիւն ունեցողներէն, կը գրէ· «Ոչ մէկ եւրոպացի նկարիչ, վիքթոր Հիւկոյէն առաջ, ջրամելաքը կիրարկեց աստիճանաչափով մը՝ ուր զայն նիւթի վերածէ· Եւ ասիկա, իրմով, նըկարչութիւն դարձաւ»[16]· Թերեւս լաւագոյն եւ ամէնէն բարձր գնահատականը՝ Հիւկոյի նկարչական արուեստին տրուած :*

ՇԱՀԱՐԱՋ

(*) VICTOR HUGO. L'HOMME OCEAN
Bibliothèque nationale de France; Site François Mitterrand, Quai François Mauriac, 75013 Paris.
Du 20 mars au 23 juin 2002.

(1) Lettre citée par Jacqueline LAFARGUE dans : «Victor Hugo, Dessins et lavis», *Editions Hervas*, Paris, 1983, p. 9.

(2) Gaétan PICON : «Le soleil d'encre» (préface pour «Victor Hugo dessinateur», *Editions du Minoutaure*, Paris, 1963), reproduit dans : «Victor Hugo. Dessins», *Editions Gallimard*, avec le concours du *Centre National des Lettres*, Paris, 1985, pp. 7-23 (pour cette notice voir p.9). Ce volume comporte également d'Henri FOCILLON : «Les dessins de Victor Hugo», pp. 199-205 (auparavant paru dans le *Bulletin de la Société des Amis de l'Université de Lyon*, 1914, puis repris dans *Technique et sentiment*, étude sur l'art moderne, Paris, Laurens, 1919); et un appareil critique par Geneviève PICON et Réjane BARGIEL, pp. 209-283.

(3) THEOPHILE GAUTIER: «Dessins de Victor Hugo», *Castel*, Paris, 1863.

(4) FOCILLON, op. cit., p. 200.

(5) PICON et BARGIEL, op. cit., p. 221.

(6) Ibid., p. 216.

(7) Ibid., p. 220, citation du «Le Rhin, Lettre XX, De Lorch à Bingen».

(8) Հիւկոյի «Աւաւ՝ դիմացը խաչիւթիւնը», 1850–ին իրագործուած, իր կրեւորագոյն, ամէնէն ծաւալուն եւ համադիսաւոր գծանկարներէն մէկն է (վիքթոր Հիւկոյի տուն–թանգարան, փարիզ), ինչ որ կը հաստատէ անոր կարեւորութիւնը հեղինակին համար, որուն վրայ երկար եւ բծախնդրութեամբ աշխատած է, միտելով իրագործել գծանկար մը «որ նոյնքան խօսող ըլլայ որքան իւղանկար մը» (PICON et BARGIEL: op. cit., p. 227, citation): Ասիկա խորհրդանշական զօրաւոր խորք ունի· առաջին տեսադաշտին վրայ, ծայրագոյն ալ կողմը, մութ յետնամասին դէմ նկարուած է լուսաւոր խաչելութիւն մը՝ միջնադարեան ատրակի մը վրայ կանգնած, որ հաւանաբար կը խորհրդանշէ հաւատքին, յոյսին եւ ոգիին յաղթանակը՝ խաւարին, նիւթին, ժամանակին ու աւերին դէմ: Երկրորդ տեսադաշտին վրայ եւ տարածութեան գրեթէ կեդրոնին, հորիզոնականօրէն բազմած է աւաւը, հանդարտ ջուրին մէջտեղը, կոգիի նման, իր աշտարակներով, որոնցմէ մաս մը լոյսի մէջ, ուրիշներ մութի, գերեզմանայինի նոճիներու նման: Մթնոլորտը մթնշաղային է, իր ողբերգական մութն ու լոյսով: Այս բոլորը, աւերեակները յուշող խորհով եւ համադրումի յղացքով, մտածել կու տան Պէօքլինի ամէնէն համբաւաւոր գործի մասին, «Մեռելներու կղզին» խորագրուած, երեսուն տարի յետոյ նկարուած, 1880–ին: Թերեւս պարզ գուգադիպութիւն մը:

(9) Michael BAXANDALL: «Ombres et lumières», *Gallimard*, Paris, 1995, pp. 171-175.

(10) Jean CLAY: «Le romantisme», *Hachette réalité*, Paris, 1980, p. 174.

(11) Auguste STRINDBERG: «Des arts nouveaux ou Le Hasard dans la production artistique», reproduit dans le catalogue de l'exposition «Strindberg: peintre et photographe», *Editions de la Réunion des musées nationaux*, Paris, 2001, pp. 149-153.

(12) PICON et BARGIEL: op. cit. p. 232.

(13) Ibid., citation.

(14) PICON: op. cit., p. 20.

(15) Ibid., citation.

(16) PICON et BAGIEL: op. cit., p. 242, citation.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83, rue d'Hauteville - 75010 Paris — Commission Paritaire No 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 4
MARDI
4 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·440 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·440

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՀԱԿԱՀԱՅ ՔԱՂՈՂՉՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

Վրացական մամուլին մէջ վերջին շրջանին նոր թափ առած է հակահայ քարոզչութիւնը· պարբերական ամբաստանութիւններու թիրախ կ'ըլլան երկրին հայաբնակ Ջաւախքի շրջանի ղեկավարները, հայատառեան ու սփիւռքեան կազմակերպութիւնները: Բոլորն ալ կը ներկայացուին Վրաստանի դէմ տարուած գործունէութիւններով որոնք կ'ամփոփուին երկրին ամբողջականութեան սպառնալիքի հանգամանքով:

Այս հրապարակումներուն նոր մը ապրած է Մայիս 27–ին, երբ պաշտօնական տեսակէտներու արձագանգող «Վրացական ժամանակներ» օրաթերթը ծանր մեղադրանքներ ներկայացուցած է Հայաստանի պետութեան, ներկայի ու նախորդ նախագահներուն, ՀՅԴ–ի: Մեղադրանքները հիմնուած են «ահաբեկչական» գործունէութեան վարկածներու վրայ: Թարգմանաբար ու ամփոփելով արձագանգելով յօդուածին, «Ազգ»ի (Ցունիս 1) խմբագիրներէն Թաթուլ Ցակորեան կը գրէ թէ վերջին տարիներու վրացական մամուլի թերեւս ամէնէն հակահայ յօդուածն է առիկա: Ապա, փորձելով պատասխանել «ինչո՞ւ»ներու, կ'ենթադրէ թէ կրնայ Թուրքիան պատուիրած ըլլալ նման էջեր, Վրացիներուն հակահայ տրամադրութիւնները ներչնչելու համար, կամ թերեւս վրացական սպասարկութիւնները սադրիչ գործողութիւններ կը ծրագրեն Ջաւախքի մէջ, եւլն·:

Վրացական թերթը գրած է թէ զատնի տեղեկութիւններ ստացած է հայկական ահաբեկչական ծրագիրներու մասին· անոնցմէ է այն որ Մարտին այդ մարզի հայկական կազմակերպութիւնները Ջուիցերիոյ մէջ հանդիպում ունեցած են եւ Ջաւախքի մէջ անջատողական հակումներ խրախուսելու որոշում տուած, տեղացի Հայերը զինելու համար «միլիոնաւոր տոլարներ» հանգանակած: Ձէնքերն ալ, կ'ըսուի թէ պիտի բերուին Միջին Արեւելքի մէկ երկրէն: Յօդուածը չեշտած է նաեւ թէ հայկական ահաբեկչութիւնը ապակայունացնող գործօն է ոչ միայն Ադրբեջանի, այլ նաեւ վտանգաւոր է Վրաստանի, Թուրքիոյ, Արեւմտեան Եւրոպայի, ԱՄՆ–ու համար:

Հայաստանի ղեկավարները կ'ամբաստանուին հայ ահաբեկիչներու տրուած նեցուկով· կեղծ ինքնութիւն, զէնք, դրամ: Այդ դերով կը տրուին Լ· Տէր–Պետրոսեանի եւ Ռ· Քոչարեանի անունները: Կ'ըսուի թէ Հայաստանի կառավարութիւնը պատասխանատու է Ադրբեջանի Գարաբաղեղ գիւղին վերեւ 1991–ին հայկական հրթիռով վար առնուած ուղղաթիռին համար ուր ադրբեջանցի բարձրաստիճան պաշտօնատարներ ու ռուս դէտեր կը գտնուէին: Կ'ըսուի նաեւ թէ հայ ահաբեկիչներ պայթեցուցած են Թիֆլիսէն Ադդամ գացող հանրակառք մը, 20 հոգիի մահուան պատճառ ըլլալով:

Գրելով թէ Լ· Տէր–Պետրոսեանի հրաժարականէն ետք, թեկնածու Ռ· Քոչարեանը որպէս բարի կամքի արտայայտութիւն, բանտէն ազատ արձակեց «ահաբեկիչ» Հրանդ Մարգարեանը որ «միւս ահաբեկիչներուն»՝ Մոնթէ Մելքոնեանի, Վազգէն Սիսլեանի նման դարաւոր ազատութեան հերոս հռչակուեցաւ: Այս բոլորին եզրակացութիւնը այն կ'ըլլայ որ Հայաստանի իշխանութիւնները, ներառեալ Ռ· Քոչարեանը չեն ծածկեր իրենց սերտ յարաբերութիւնները հայ ահաբեկիչներու հետ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 1 / 3)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԳՈՀ Է ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան Մայիս 31–ին մամուլի ասուլիսի մ ըլայտնած է թէ գոհ է Հայաստան – Սփիւռք Բ· խորհրդաժողովէն, թէ՛ մասնակցութեան, թէ՛ բովանդակութեան առումով: Գոհունակութեան մէկ չեշտուած է այն կէտը որ խորհրդաժողովին ամէն այն կէտը որ խորհրդաժողովին ամէնէն արդիւնաւէտ մարզը տնտեսութիւնը եղած է· Սփիւռքահայերուն ներկայացուած է Հայաստանի տնտեսական վիճակը եւ կապեր հաստատուած են տեղացի ու Սփիւռքի գործարարներուն միջեւ: Նախարարին կարծիքով, այդ չփումները արդիւնք կուտան: Ինչ կը վերաբերի յաջորդ խորհրդաժողովին, ան տեղի կ'ունենայ առաւելագոյն մինչեւ երեք տարի:

***

Մ· ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ 7 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

Հայաստանի բանտերու նախկին տնօրէն Մ· Սաղաթէլեան 7 տարուան բանտարկութեան եւ 90 հազար դրամ տուգանքի դատապարտուած է· ան մեղադրուած էր կեղծ վկայագիր ներկայացնելով ու մարդ ծեծելով: Դատավճիռը հակազդեցութիւններու պատճառ եղած է գահլիճին մէկ, մանաւանդ որ տարածուած է համոզումը թէ Մ· Սաղաթէլեան նախագահ Ռ· Քոչարեանի զայրոյթը արժանացուցած է, Հոկտեմբեր 27–ի ահաբեկչութեան առնչութեամբ զինքը ամբաստանող արտայայտութիւններու համար:

***

ԱՌԻՆՋԻ Ս· ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԸ ՕԾՈՒԱԾ

Ցունիս 1–ին Գարեգին Բ· Կաթողիկոսը օծած է Կոտայքի թեմի Առինջ գիւղի նորակառոյց Ս· Աստուածածին եկեղեցին: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընկերացած են Սփիւռքէն Վաչէ Արք· Յովսէփեան եւ Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրէճեան: Գարեգին Բ· Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ չքանչանով պատուած է եկեղեցիին բարերար Գ· Ծառուկեանը:

***

ԱՄՆ–ՈՒ ՎԻԶԱՆԵՐՈՒ ԳԻՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՑ

Ցունիս 1–էն, զբօսաշրջիկներու եւ ճամբորդական վիզաներու համար, ԱՄՆ–ու հիւպատոսարաններու կողմէ պահանջուղ գումարը 45–էն կը բարձրանայ 65 տոլարի:

***

ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՂԵՐԸ՝ 2003, ՕԳՈՍՏՈՍ 16 – 24

Համահայկական խաղերու համաշխարհային խաղերու նախագահը՝ Ակոտ Մե–

(Շար·ը Դ· էջ)

ԸՆԴՐԱՊԱՅԿԱՐ

Ա. ՇՐՋԱՆԸ՝ ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 9-ԻՆ

Օրերը կը մօտենան եւ ընտրապայքարը սկսած է աւելի աչքառուժանալ:

Կիրակի, Ցունիս 2–ին, Փարիզի Սիրք ա'Իվէրի մէջ, երիտասարդ չարքայիններու առջեւ է, որ ընկերվարական պարագլուխները, յաջորդաբար, փորձեցին համոզել որ գալիք հինգ տարիներու ընթացքին, ով որ յառաջդիմութեան կողմնակից է պարտի ձախին ի նպաստ քուէարկել:

Խօսք առին Ֆ· Հոլանտ, Լ· Ֆապիուս, Պերթրան Տըլանոյէ:

Կուսակցութեան քարտուղարը, որ Մարթինեան կ'երազէ, չատ խիստ արտայայտուեցաւ նոր վարչապետին հաչուեկշիռին մասին: Ըստ իրեն, Ժ·–Փ· Րաֆարէն չատ կը խօսի նուազագոյնը ըսելու համար, նախարարական խումբի մը գլուխը չէ, այլ՝ ընտրական կոմիտէի մը, Պետութեան գործերը չի տեսներ, այլ ԻԻ – ԷՄ – Փէ–ի (Միութիւն Նախագահական Մեծամասնութեան Համար) գործերը (հոս, Փրանսերէնի բառախաղ մը կայ, էթա բառին կապուած) ու Հոլանտ կ'ամբաստանէ նաեւ այը որ խորամանկութիւն և ճարպիկութիւն ցոյց կու տայ: Լ· Ֆապիուս ալ փորձեց սրամտութիւն ընել, ըսելով որ դժուարութիւն ունի յիշելու ԻԻ – ԷՄ – Փէ–ն, ուրեմն Փէ – ԷՄ ԻԻ կ'ըսէ որ չմոռնայ: Շատ բուռն էր Փարիզի քաղաքապետին ելոյթը, որ յայտնեց թէ որու որ կը հանդիպի չնորհակալութիւն կը յայտնէ, որ այլեւս «ափէո»–ներու մասին չի խօսուիր Փարիզի մէջ:

***

Ռաֆարէն դէմ յանդիման է ընկերային հարցերու· կան բժիշկներու այցեգինի հարցը եւ ՍՄԻԲ–ի վերարժեւորումը, Ցուլիս 1–ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ միջեւ կացութիւնը չատ ծանրակչիռ բնոյթ առած է եւ արեւմտեան Պետութիւնները, ներառեալ Ֆրանսա, թելադրեցին իրենց քաղաքացիներուն հեռանալ երկու երկիրներէն ալ: Միջազգային հաւաքականութիւնը չատ մտահոգ է, քանի երկու երկիրներն ալ հիւլէական զէնքի տէր են: Գործածութեան պարագային, 12 միլիոն մեռեալ կը նախատեսուի: Հընդկաստան կը չարունակէ ամբաստանել Փաքիստանը որ պատերազմ կը մղէ Գաշմիր վաքտանեան խմբակներու միջոցաւ, որոնք ներթափանցումներ կը գործեն: Նկոր Տէլհի կը մերժէր որեւէ բանակցութիւն այն ժողովին ընթացքին, որ կը բացուէր Ցունիս 3–ին Ալմաթի եւ ուր ռուս եւ չինացի նախագահները միջնորդութիւն մը պէտք է փորձէին:

ԱՐԱՖԱԹ յայտարարեց Ցունիս 2–ին, որ ամառան ընթացքին նախարարական արմատական փոփոխութեան մը պիտի ճեռնարկէ: Բոլոր նախարարները պիտի փոխուին, չէշտած է յունական վրատնկի օրաթերթին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին: Իսրայէլ կրկին կոչ ըրած է Արաֆաթի, որ պայքարի ահաբեկչութեան դէմ, մինչ իր զօրքերը կը չարունակեն գործողութիւններու ճեռնարկել Ա.յսրայորդանան, մանաւանդ Նապլուս, ուր Պաղեստինցի մըն ալ սպաննուած է: Ի տես կացութեան, եւրոպացի եւ ամերիկացի պիւանագէտները կը ջանան խրախուսել Իսրայէլը որ մեղադրէ Իսրայէլը, որ կը խուսափի նման ժողովէ մը: Ամէն պարագայի մէջ, Արաֆաթ, ըստ երեւոյթին, ընթացք տուած է Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու վերակազմելով ապահովութեան իր սպասարկութիւնները, որոնց պաչտօնը չատ յստակ չէ: Կը թուի որ գլխաւոր դէմք պիտի դառնայ Մուհամետ Տահլան, որ ներկայիս Գազայի կանխարգելիչ ապահովութեան պետն է եւ 41–ամեայ այս դնդապետին համար, այդ դաշտը քիչ մը փոքրկ կուգայ: Շատոն միչտ կը պնդէ Արաֆաթի մեկնումին վրայ եւ վերաբանութեան գլխաւոր նիւթն է ամերիկացի բանագնացին՝ Ուիլլիամ Պըրնսի հետ: Շարոն կը կրկնէ որ Արաֆաթ հետ, նոյնիսկ բարենորոգման պարագային, չի կրնար ընդունիլ: Երկրորդ Ինթիֆատայէն եաք, որ սկսաւ 2001 Սեպտեմբեր 29–ին, իրրեւ հետեւանք Ա· Շարոնի (այն ատեն միայն ընդդիմադիրներու առաջնորդ) այցելութեան Երուսաղէմի Մզկիթներու հրուանդանը (փալամի նուիրական երրորդ վայրը), մեռեալներու թիւը 1580 է պաղեստինեան կողմը եւ 500 իսրայէլեան կողմը:

ԿՈՂՈՊԻՒՆԵՐԸ կը ծաւալին Փարիզի մէջ, ամէնէն բանուկ պողոտաներուն վրայ եւ օր ցերեկով: Փլաս Վանտոմէն եւ Ռիւ տը լա Փէյէն եաք, Կիրակի, Ցունիս 2–ին, Շան ղ'Էլիզէի վրայ 5 ծըպտեալ պինուած աւազակներ յարձակում գործեցին լումայափոխութեան գրասենեակ մը վրայ, կրցան 100 հազար եւրօ ղողնալ, իրենց հետ տարին ամերիկուհի պրօսաչրջիկ մը որպէս պատանդ, բայց, քիչ եաք թողուցին:

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ ընտրողներու 72%–ը վիժումի օրինականացման ի նպաստ արտայայտուեցաւ Ցունիս 2–ին, որոշ պայմաններու տակ: Օրէնքին համաձայն, կամաւոր վիժումը այլեւս օրինաւոր կը դառնայ 12 առաջին չաբաթներու ընթացքի, պայմանաւ որ, ենթական դրաւոր դիմում մը ներկայացնէ եւ պատճառաբանութիւն մը տայ: Մինչ որ 70–ական թուականներէն ի վեր, բազմաթիւ նահանգներու մէջ, վիժումը արդէն արտօնած էր:

ՍԼՆ–ԼԱԶԱՐ ԿԱՑԱՐԱՆԸ, Փարիզի ամէնէն բանուկը արուարձանի երթեւեկի համար, վտանգուած է, քանի աւելի քան 400 ճեղքեր յայտնաբերուած են չէնքին մէջ, որ 5 միլիմեթր ալ կքած է: Այս կացութիւնը հետեւանք է մեթրոյի 14–րդ գիծին՝ Մէթէօրի երկարաձգման չինարարական աչխատանքներուն: Հակայ փոս մը փորուած է Գուռ տը Ռոմ եւ նոր կայարանը կը չինուի չէնքին եւ գիծերուն տակ:

ՍՈՒՐԻՈՑ պետութեան Ապահովութեան Ատեանին առջեւ, Սիատ Թիւրք, երկրին ամէնէն հին ընդդիմադիրը, կը մերժէ պատասխանել որեւէ հարցումի: 71 տարեկան այս վաստակաւորը կը դատուի հինգ ամբաստանութիւններու համար, որոնք կրնան ցկեանս բանտարկութեան առաջնորդել զինքը: Ապրիլ 28–ին բացուած դատավարութիւնը դռնփակ կը չարունակուի: Թիւրք կը վարկեր Համայնավար կուսակցութիւնը, որ արգիլուած է:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ արեւմտեան չրջանը՝ Զէյթմէ, Թրքական իշխանութիւնները 188 փախստականներ ձերբակալած են, մեծ մասամբ՝ Իրաքցի:

ՊԷՏՔ Է ՍՈՎՈՐԵՆՔ ՀԱՅԵՐԷ՛Ն ՄՏԱԾԵԼ

Դ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ ՀԵՏԵՒՈՂԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԱՍԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՓԱՍՏԱԹՂԹԵՐ՝ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ ՈՒ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԿԱՐԷՆ Ա. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Սակայն եմ մասամբ չեղուել նկատել եւ յիշեցնել, որ հայ հասարակութեան որոշ խաւերին Ա. Յանկեանի նը-կատմամբ ներշնչուած է նրա՝ հայերի գործիչ լինելու մխիթարը: Առաւել եւս «անմեղ զոհ» լինելու հանգամանքը: Ընդորում, նաեւ ճշդուած են՝ «Բերիայի զոհ»: կարծես թէ Լ. Բերիան կոմունիստ չէր եւ ինքն էլ իր հերթին «զոհ» չդարձաւ իրենից ոչ պակաս եւ իրենից աւելի ա-ռաջ՝ Ուկրանիայի մաքրագործումնե-րի կազմակերպիչ Ն. Խրուշչեւին: Ա. Յանկեանը, եթէ «անմեղ զոհ» էր, ապա նրա անմեղութիւնը յեղափոխութեան գործի եւ բոլշեւիկեան կուսակցութեան նկատմամբ էր: Բայց նա բնաւ էլ անմեղ չի եղել Հայ ժողովրդի եւ Հայի հոգե-ւոր – բնախօսական արժէքները ոչնչելու նկատմամբ: Այլ կերպ ասած, ինչպէս Ա. Յանկեանը, նոյնպէս եւ միւս «անմեղ զոհերը», որոնք կոմկուսակցութեան գործիչներ էին, իրենց ոճրագործու-թիւնները կատարել են ոչ թէ կոմկուսի դէմ, այլ կոմկուսի հետ:

... Մինչ Հայաստանի մէջ հրատարա-կութեան էին պատրաստւում լատինագիր հայերէնով պրքերը, Մոսկուան զարգա-ցնում էր ազգային լեզուները ոչնչելու մի նոր ծրագիր, որի մէջ ռուսաց լեզուն եւ ռուսաց այբուբենը անժեռնմխելի կար-գավիճակ էին ստանալու:

Ահաւասիկ, յայտնի վաստաթուղթը.

Համկ(բ)կ կենտկոմի կուլտպրոպ բաժնի վարիչ Ա. Ստեցկիի զեկուցագիրը Ի. Ստալինին եւ Լ. կագանովիչին:

Համկ(բ)կ քարտուղարներ

ընկ. Ի. Ստալինին,
ընկ. Լ. Կագանովիչին

Յանտուալրովի գրքոյկի առընչութեամբ յայտնում եմ, որ այն լոյս է տեսել դե-ռեւս 1932 թուականի Ճունիսին եւ չի անցել կուլտպրոպի սուուգումով: (...)

Այս պարագան, ի հարկէ, չի վերա-յընում կուլտպրոպի պատասխանատուու-թիւնը, որ գրքոյկի սխալ դրոյթները ժամանակին չեն նկատուել, չեն քննա-դատուել եւ գիրքը տարածել է կուսհը-րատը:

Ինչ վերաբերում է գործի էութեան, ապա անցեալ՝ 1933-ի գարնանը կուլտ-պրոպը լատինականացման կոմիտէին խստիւ յանձնարարել է ոչ մի դէպքում չլատինականացնել այն ժողովուրդների այբուբենը որոնք ընդունում են ռուսե-րէնի գրերը:

Համկ(բ)կ կկ կուլտպրոպ բաժնի վա-րիչ՝

Ա. Ստեցկի

20.11.34. Թ.:

Անդ, թ. 89, Բնագիրը: (Կուլտպրոպ բաժին – մշակոյթի եւ քարոզչութեան բաժին: Ընդգծումն իմն է.– Կ.Ա.Ս.)

Այս փաստաթղթին հետեւում է Կուս-հրատի տնօրէն Վերխէի զեկուցագիրը Ստալինի եւ Կագանովիչին: Նոյն տա-րեկուած ոճը, եւ նոյն չքմեղանքը: Գործն այնպէս է ներկայացուած, թէ չնայած մասնագիտական յոյժ բացասական կար-ծիքների, չգիտես ինչպէ՛ս եւ չգիտես ինչո՛ւ Յանտուալրովի գիրքը այնու-հանդերձ լոյս է տեսել: Զեկուցագիրն ա-ւարտում է մի կարճ նախադասու-թեամբ. «Իմ կողմից կարգադրութիւն է արուած այդ գիրքը վաճառքից հանելու մասին» (Անդ, թ. 90: Բնագիրը):

Դժուար չէ նկատել, որ այս զեկուց-դրերը բացայայտում են հեղինակների՝ մի դէպքում մեղանչելը, թէեւ, կարծես թէ մեղք էլ չեն գործել, այլ միայն աշ-խատել են լենինեան Դեկրետները կեն-սագործելու ուղղութեամբ, մէկ այլ դէպքում՝ մեղաւորին մատնացոյց անե-լը, որ ժամանակի «կոմունիստական քա-րոյականութիւնն» էր, երրորդ դէպքում սեփական սխալն ուղղելու վճռականու-թիւնը, որ նաեւ ապաշխարելու պէս մի բան է: Միեւնոյն ժամանակ զեկուցագը-րերը նախապատրաստում են քաղաքա-կան մեղադրանքի մի հզօր ալիք, որ փլուզելու է նաեւ հաւատարիմ լենինեան եւ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան նուիր-եալ գործիչ Ա. Լունաչարսկիի գլխին:

Համկ(բ)կ կենտկոմի գիտութեան, գի-տա–տեխնիկական գիւտարարութիւնների եւ յայտնագործութիւնների բաժնի վա-րիչի «Նոր այբուբենի եւ լեզուաշինարա-րութեան մասին» զեկուցագիրն ու որոշ-ման նախագիծը՝ Ա. Անդրեեւին եւ Ն. Եժովին:

ՅՈՑԺ ԳԱՂՏՆԻ
Թիւ ՕՒ – 322
1936 Թ. Մայիս 15
Համկ(բ)կ կկ քարտուղարներ՝
ընկ. Ա. Ա. Անդրեեւին
ընկ. Ն. Ի. Եժովին

ՆՈՐ ԱՅԲՈՒԲԵՆԻ ԵՒ ԼԵԶՈՒԱՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նոր այբուբենի Համամիութենական կենտրոնական կոմիտէն (ՆԱՀԿԿ) ստեղ-ծուել է 1927 Թուականին, յետագային Նոր այբուբենի կոմիտէները են ստեղ-ծուել հանրապետութիւնների մէջ (...):

Նոր այբուբենը մեծ դիմադրութեան է հանդիպել կղեկրա – ֆէոդալական եւ բուրժուա – ազգայնական տարրերի կող-մից, որոնք այս հողի վրայ փորձում են հակայեղափոխական ագիտացիա ծաւա-լել բոլշեւիկների եւ սովետական իշխա-նութեան դէմ (...):

Ընթացիկ տարուայ սկզբին արդէն ըս-տեղծուած են եղել 17 այբուբեն՝ արա-բական գիրն օգտագործող ժողովուրդ-ների համար եւ դրանով իսկ նշանակա-լիօրէն հեշտացուել է այդ ժողովուրդնե-րի մասնակցութիւնը սոցիալիստական շինարարութեան գործին: (...) Սակայն լատինականացումը չի սահմանափակ-ուել միայն արաբական գրով: Արաբական գրին յաջորդել է մոնղոլերէնի, հին եբ-րայերէնի եւ ասորական գրերի լատինա-կանացումը (...): Ա՛ւ այսօր Սովետա-կան Միութեան մէջ ստեղծուած է 68 լա-տինականացուած այբուբեն:

1930 *Թուականին ընկ. Լունաչարսկիի նախաձեռնութեամբ հերթի էր դրուել ռուսական գրերը լատինականացնելու հարցը: «Արեւելքի մշակոյթն ու գիրը» (գիրք VI) ամսագրի մէջ տպագրուած «Ռուսական գրերի լատինականացումը» յօդուածի մէջ նա գրել էր. «Ռուսական մեր այբուբենը այսուհետեւ մեզ հեռա-ցրել է ոչ միայն Արեւմուտքից, այլեւ Արեւելքից, որի զարթօնքին նշանակալի չափով նպաստել ենք ինքներս: Լատինա-կան գրերը ներմուծելու օգուտները վէճ-խարի են (...)»: Լուսժողկոմատի են-թակայութեամբ ստեղծուած ռուսական գրերը, լատինականացնելու յանձնաժո-ղովը այն ժամանակ յայտարարեց, թէ ռուսական այբուբենը ունի «սոցիալիս-տական շինարարութեանը պաշտպարա-կանօրէն օտար գծագրութիւն», հանգի-ստանում է «XVIII–XIX դարերի ռուսական ֆէոդալ – կալուածատիրական եւ բուր-ժուական դասակարգային գծագրութեան վերապրուկ», այսինքն՝ «ինքնակալական լծի, միխխոներական քարոզչութեան, մեծապետական ազգայնական – շովինիզ-մի եւ բռնի ռուսականացման գծագրու-թիւն»:*

Լուսժողկոմատի եւ ընկ. Լունաչարս-կիի ձախ թեւքումը ձեռնտու էր ռուսա-կան այբուբեն ունեցող ազգային հանրա-պետութիւնների եւ մարզերի հակասովե-տական բուրժուանացիոնալիստական տարրերին (...):

Անբարենպաստ են Սովետական Միու-թեան բազմաթիւ ժողովուրդների լեզու-ների մէջ տերմինաբանական չինարարու-թեան գործերը: Այս առումով յատկա-պէս անբարենպաստ է սահմանամերձ ժո-ղովուրդների ու ազգութիւնների վիճա-կը (...): Օրինակ, Սովետական Մոլ-դաւիայի մէջ տարիներ շարունակ բացա-յայտօրէն իրականացուել է տերմինա-բանութեան ռումինականացում, իսկ Սո-վետական Կարելիայի մէջ, հին զեկա-վարչութեան օրօք տեղի է ունեցել տեր-մինաբանութեան անպարփակ ֆիննակա-նացում: Նոյն այդ Սովետական Կարե-լիայի մէջ գործն այնտեղ է հասել, որ հասարակական ժողովների ընթացքին զանգուածները ցուցադրաբար ելոյթ են ունեցել ռուսաց լեզուով, բայց նրանց պարտադրել են ֆիններէնը (...):

Լեզուաշինութեան մէջ ինքնահոսի առ-կայութիւնը հասցրել է այնտեղ, որ ազ-գային առանձին հանրապետութիւններ եւ մարզեր սեփական հայեցողութեամբ են ընդունել, փոփոխել եւ փոխել իրենց այբուբենը, ուղղագրութիւնն ու տերմի-նաբանութիւնը (...):

Կենտրոնական կոմիտէի Գիտութ-թեան բաժինը անհրաժեշտ է համարում ՆԱՀԿԿ-ն զարձնել լիազօրուած մի կենտ-րոն, առանց որի թոյլատուութեան չըւած-ւէր լեզուաշինութեան ոչ մի կարեւոր հարց (...):

Համկ(բ)կ կենտկոմի գիտութեան, գի-տա – տեխնիկական գիւտարարութիւն-ների եւ յայտնագործութիւնների բաժնի վարիչ՝

Կ. Բաուման

Անդ, թ. 114 – 121. Պատճէն:

Այսպիսով, այբուբենները լատինա-կանացնելու «յանցանքը» ամբողջովին բարդւում է Ա. Լունաչարսկիի վրայ, նրան մեղադրելով «ձախ թեքման» մէջ եւ գործն այնպէս է ներկայացւում, թէ միւսները՝ Դեկրետներ ստորագրող Լե-նինից սկսած, միանգամայն անմեղ են: Քաւութեան նոխազներ գտնելով՝ կեղ-տաջրից մաքուր դուրս գալու այդ cynique կերպը կիրառուել է միշտ եւ բարձրակէտը եղել է մարդկութեան դէմ կոմունիստների իրականացրած յանցա-գործութիւնները մէկ անձի վրայ բար-դելով՝ ստրկացուած կեղտաջրի մէջ պա-հելու իրողութիւնը:

Փաստաթղթերը վաւերականօրէն եւ վերջնականապէս բացայայտում են ռու-վետական լեզուաշինութեան գաղափա-րաբանական հիմքն ու սկզբունքը:

... Իսկ մեզ փորձել են համոզել, թէ սովետական Հայաստանը ինքնուրոյն կառավարութիւն ունի, «սովետական ա-զատ աշխարհ է» եւ վերջապէս՝ «պետու-թիւն ենք»: Այս մոլորութեան մէջ են վստահաբար հայութեան զանգուածները՝ աշխարհի բոլոր ծագերին՝ առ այսօր: Այս մոլորութեան մէջ են Հայաստանի այն չրջանակները, որոնք 1918–1920 Թթ. երկամեայ միակ ազատ ու անկախ հան-րապետութիւնից յետոյ սովետականը ճանաչում են որպէս երկրորդ հանրապե-տութիւն: Վերջապէս, քաւ մոլորու-թեան մէջ չեն կոմունիստները, որոնք բազմաթիւ բացայայտ եւ քօղարկուած կապերով էլ ղինուորագրուած են զոլու-թեան Զարիքի կայսրութեան հա-կահայկական եւ ապազգային գործու-նէութեանը:

... Փաստաթղթերը վկայում են, որ չատ աւելի զօրեղ որոշումներ գոյութիւն ունեն «լեզուական շինարարութեան» վե-րաբերեալ, քան Հայաստանի Լուս-ժողկոմատի՝ 1922 Թուականի որոշումն է: Իսկ դա նշանակում է, որ Հայաստա-նի այսօրուայ նախագահը, եթէ նոյնիսկ մի հրաշքով «Հայերէնագիտութիւնը նը-պատակուած մարզերից լինէր եւ, եթէ նոյն հրաշքով 1920-ի որոշումը լուծա-րելու տղամարդութիւն ունենար (քանի որ, իր իսկ խոստովանութեամբ՝ Հայաս-տանում իրենից զատ ուրիշ տղամարդ չկայ), միեւնոյն է, չէր կարողանալու, քանի որ Սովետական Միութեան կոմու-նիստական կուսակցութեան կենտկոմի եւ կառավարութեան որոշումները լու-ծարելը «անկախ ու ազատ» Հայաստանի նախագահի ուժերից, բանից պարզուում է, որ վեր է: «Լեզուաբանները», որոն-ցից այնքա՛ն վախենում է հանրապետու-թեան նախագահը, այսօր կանգնած են «լեզուական շինարարութեան» սուալին-եան եւ եժովեան որոշումները աչքի լոյ-սի պէս պահպանելու դիրքերի վրայ:

Անկասկած, այս հրապարակուող փաս-տաթղթերին անծանօթ էին թէ՛ ակադե-միկոսներն ու նրանց մոնթերը, թէ՛ պատմաբանները, որոնք հերթապրուած են ակադեմիկոսութեան թիկնոց ստա-նալու համար, թէ՛ իշխանութեան ոլորտ-ների մէջ յայտնուած «լաւ տղերքը», թէ՛ մեր ազնիւ ու ազգային ճշմարիտ մտաւո-րականները, որոնց ձայնը լսելեցնելու հա-մար կիրառում են ռուս – սովետական բազմաթիւ փորձուած միջոցներ:

Բայց հիմա, երբ հրապարակուած են օրաթերթի յօդուածն ու կուսակցական պաշտօնի փաստաթղթերը, կարծեմ, այլեւս որեւէ «պատմաբան» չի յանդգնի պնդել, թէ «ուղղագրութեան հարցը քա-ղաքական հարց չէ», եւ որեւէ լրատուա-ղաց «մտաւորական» չի համարձակուի յայտարարել, թէ «ուղղագրութեան հար-ցը քաղաքականացրել է սփիւռքը»:

Ես բնաւ յոյս չունեմ, թէ իրենց ազ-գութեան վճռականութեամբ հայ ազգային ուղղագրութեան դէմ յանուն սովետա-կանի մարտնչող լեզուաբանները կը հր-աժարուեն ռուս մեծապետականու-թեան ապազգայնացնող ծրագրերի իրա-կանացումին ծառայելու իրենց յանձնա-ռութիւնից:

Քանի որ նրանք աներեւոյթ դիվեր-սանտներ չեն եւ ոչ էլ մութ ուժեր: Նը-րանք, սովետական այդ «լեզուաբանի-ները», երկու հայատեաց կայսրութիւնե-րի՝ Հայի դէմ ծրագրած կարմիր ու ճեր-մակ չարդերով «Հայաստան՝ առանց Հա-յի» ծրագիրն իրականացնելուն հատ-ուածաբար մասնակցած գործակալներ են:

Հետեւաբար, մենք նրանց հետ ոչ մի գործ չունենք:

Գործ չունենք ո՛չ որեւէ յանձնաժող-ովի, ո՛չ որեւէ խորհրդակցութեան եւ ոչ էլ որեւէ «հարցի քննարկման» շրջանակի մէջ:

Գործ չունենք, թէկուզեւ կուսակց-կան թելադրանք լինի: Գործ չունենք «ընդհանուր լեզու գտնելու» փարիսե-ցիական առաջարկների հետ, քանի որ դրանք անողնաշարութեան եւ ստորա-քարշութեան առաջարկներ են: Գործ չունենք, թէկուզեւ խոհեմութեան կամ դիւանագիտութեան յորդորները վերջ չունենան, քանի որ դրանք ամօթաստու-թեան յորդորներ են:

Գործ չունենք բոլոր նրանց հետ, ով-քեր դեռ չատ հեռու են Հայերէ՛ն մտա-ծելուց եւ չեն էլ պատրաստում Հայե-րէ՛ն մտածել սովորել:

Ազգային ուղղագրութիւնը մերժուել է կոմունիստների իշխանութեան գլուխ գալով:

Ազգային ուղղագրութիւնը պէ՛տք է վե-րահաստատուէր կոմունիստներին իշխա-նութիւնից հեռացնելուն պէս:

Ազգային ուղղագրութիւնը վերակոչ-նուելու է առանց որեւէ նախապայմանի եւ անվերապահօրէն:

Եթէ Հայաստանի մէջ իշխանութիւնը, իրօք, այլեւս կոմունիստական չէ:

(Շար. 3 եւ վերջ)

Փարիզ

ԷՆԸ՝ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻԻՆ ՆԱԽԸՆՏՐԱԾ ՓՈԽԱԴՐԱՄԻՋՈՑԸ

Ժամանակաշրջանի մը երբ թէքնիքի ամէնօրեայ նորութիւնները մինչեւ մէկ ամիս ետք կ'ուշանան հասնիլ Լոս Անճելըսի մեր գրասենեակ, կարելի է ըսել թէ ամէն մարդուն, պաղեստինեան գաղութը հին օրերու վերադարձած են, որպէս ճամբորդական նախընտրելի միջոց ունենալով էջը ու ուղտը։ Ոչ միայն պարզ քաղաքացիները, այլ նաեւ պաշտօնատարներ, վարչական մարդիկ էջով կը ճամբորդեն, որպէսզի կարենան բրլուրներէ, անտառներէ անցնիլ։ Այդ պատասխանութիւնը հետեւանքն է իսրայէլեան զօրքերու կողմէ հաղորդակցութեան ճամբաներու փակումին։

Հոն կարելի է պարզ էշ մը վարձել, կամ քիչ մը աւելի վճարելով վարձել սայլակով էշ մը որ աւելի հանգստաւէտ ճամբորդութեան մը կարելիութիւն կու տայ։ Փոխադրութեան նախնական այդ ձեւը ամէնէն աւելի նեղութիւն կը պատճառէ պաշտօնատարներու որոնք պէտք է ամէն օր դիմեն այդ միջոցին, որուն գինն ալ յաճախ կը փոխուի, համաձայն՝ կորուելիք ճամբուն վրայի օրուան կացութեան։

Այդ գործին լծուած իշապան մը որ 4–5 էշ ունի, եւ օրինակ՝ Նապլուսի եւ Ռամալլայի միջեւ ճամբորդ կը փոխադրէ, կրնայ ամէն մէկ էշով օրական 30–60 տոլար չահիլ։ Այդ փոխադրամիջոցէն կ'օգտուին առեւտրականներն ալ, որպէս միակ ճար իրենց ապրանքը մէկ չրջանէն միւսը տանելու։ Կան էշով ու սայլակով չբաւարարուողներ. իրենց յաճախորդին ծառայութիւն մը աւելի մատուցանելու համար անոնք իրենց հետ կ'ունենան ճայնափիւռ մըն ալ։ Ատիկա կարեւոր է մանաւորաբար ճամբաներու կացութեան տեղեկանալու համար։ Ձայնափիւռի տեղական որոշ կայաններ չարունակաբար կը տեղեկացնեն իսրայէլեան զօրքերու կողմէ ճամբաներու վրայ դնուած պատուարներուն։ Եւ իշապան մը երբ կը տեղեկանայ որ առած ճամբան փակուած է, անտառներու մէջէն, կամ բլուրներու վրայէն նոր արահետ մը կը գտնէ իր յաճախորդը թիւրախին հասցնելու համար։

Մարդատար էշերու ամէնէն աւելի դիմումի կ'ըլլայ առաւօտուն եւ երեկոյեան երբ պաշտօնատարներ գործի կ'երթան, կամ տուն կը վերադառնան։ Անոնց սպասումի պահերն ալ չբլուն վաճառորդներուն կը ծառայեն, սուրճի ու ծխիկի աչխոյժ առեւտուրի մը առիթ տալով։

Ուսուցիչներ, ուսանողներ ալ սկսած են դիմել փոխադրութեան նախնական այդ ձեւին. նոյնիսկ անոնք որոնք սկիզբը նախընտրած են հետիոտն կտրել իրենց օրական ճամբան։ Ոմանք նոյնիսկ էշով ճամբորդութիւնը աւելի ապահով կը նկատեն, մանաւանդ որ իշապանները անակնկալօրէն փակուած ճամբայ մը չբլնցնելու ձեւը լաւագոյն գիտցողներն են։

Տարօրինակ են աչխարհի բաները որոնք ԻՍ. դարը ապրող մարդոց օր մըն ալ կբերնան նախընտրելի ընել էշ մը, քան՝ արդիական Մէրսէդէս մը...։

ՔԱՂՀԱՆ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԴԱՏԸ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐՈՎ

Ցորդանանեան քարոզչական 50 գործակալութիւններ միացած են, Պաղեստինցիներու դէմ լրատուական չբլափակումին հակազդելու եւ անոնց ձայնը միջազգային հանրային կարծիքին հասցնելու համար։ Այդ նպատակով պատրաստած է պատկերներու չարք մը։ Նախ ընտրուած են ամբողջ աչխարհին համակրանքը չահած անձնաւորութիւններ, ինչպէս՝ Մայր Թերեզա, Կանտի, Ալն չէթայն, Շարլօ, Ճոն Լենըն, եւն., ապա անոնց նկարներուն քով զետեղուած են նոյն արատաչտութիւններով, կեցուածքով պաղեստինցի պատանիներու լուսանկարները, հետեւեալին նման մակագրութիւններով.«Պաղեստինցի Սամէր կ'երազէ Փլքաօս մը դառնալ. կարելի՞ է յուսալ տակաւին»։ Ցատուկ խնամք տարած է որ ընտրուած դէմքերը քաղաքական բնոյթ չունենան, բախտմներու տէրի տալիք յատկանիչէ զերծ ըլլան եւ ճիշդ թարգմանեն յղուած պատգամը։

Նախաձեռնութիւնը մկրտուած է «Ապրելու տենչանքը»։ Մեկնած է այն համոզումէն որ ներկայի պատերազմներուն մէջ լրատուիւները ռազմադաչտէն աւելի առաջ գործունէութեան գետին կ'ըլլան, յաճախ վճռելով նաեւ հակամարտութեան ելքը։ Ցորդանանեան թերթեր ձրի տեղ տրամադրած են այդ արչաւին եւ ստեղծուած է համացանցի կայքէջ մըն ալ։ Հոն ներկայացուած են բոլոր նկարները։ Այդ կայքէջին հրապարակումէն ի վեր զօրակցութեան բազմաթիւ գիրեր հասած են աչխարհի ամէն կողմէն, հըրեաներէ եւ ոչ Հրեաներէ, Արաբներէ եւ ոչ Արաբներէ։ Իսկ կայքէջին այցելուներու թիւը չաբաթէ մը 120 հազարի հասած է, մեծ մասով Հիւսիսային Ամերիկայէն դիմողներով։

ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ ՊԻՏԻ ՄԵԾԱՐՈՒԻ ԱՆԴՐԱՆԻԿ Լ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

Այս տարի կը լրանայ ծանօթ լամբադիր, դրականագէտ, հասարակական գործիչ եւ Թէքէեան Մչակութային Միութեան Ամերիկայի չրջանակին հիմնադիրներէն Անդրանիկ Փոլատեանի ազգային ծառայութեան յիսնամեակը։

Ան, հէս գար ամբողջ, նուիրուեցաւ անչահախնդրօրէն Ռ. Ա. Կուսակցութեան, Հ. Բ. Ը. Միութեան, Թ. Մ. Միութեան եւ Մարաչի Հայրենակցական Միութեան, ապահովելով ամերիկահայութեան ազգապահպանումը եւ միւս կողմէն՝ հոգեւին կապերը Մայր Հայրենիքի եւ Սուրբ Էջմիածնի։

Չրջանառարտ Կիպրոսի Հ. Բ. Ը. Միութեան Մելգոնեան Կրթական Հաստատութենէն 1950–ին, վկայեալ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանէն 1954–ին, Փոլատեան կուգայ Պոսթըն իբր «Պայքար» օրաթերթի խմբագիր ու ապա Ֆրէզնօ՝ վարելու «Նոր Օր» եռօրեայի խմբագրութիւնը։ Տարի մը ետք կը մխանայ բարեգործականի անձնակազմին մինչեւ իր հանգստեան կոչումը 1993–ի վերջը։

Ա. Լ. Փոլատեանի յամառ ու հետեւողական աչխատանքին արդիւնքը եղաւ մեծագումար նուիրատուութեանց գոյառումը Պէյրութի Վահան Թէքէեան Վարժարանի եւ Թէքէեան կեդրոնի շինութեանց։ Անոր նախաձեռնութեամբ, հայ մամուլի տարեգրութեան մէջ զարճատիպ հրատարակութիւնը եղաւ առաջինը, երբ Ռ. Ա. Կ.–ի «Պայքար»ն ու «Տէրը Արմինիըն Միրըր Սփեքթէյթըր»ը որդեգրեցին զայն։

Հ. Բ. Ը. Միութեան վսեմ գաղափարներուն մնայուն հաւատացողը՝ Ա. Լ. Փոլատեան չատապովեց ամերիկահայութիւնը մասնակցելու Միութեան զանազան աչխատանքներուն։ Ան եղաւ մօտ քառասուն տարուան խմբագիրը «Ցուչարար–Միութիւն» պաչտօնաթերթին, արփռելով բարեգործականի խօսքն ու գործունէութիւնը հայ գաղութներէ ներս։

Ինք է որ Թէքէեան անունը Միացեալ Նահանգներու տարածքին տարածեց ու սիրցուց, կազմելով նախ՝ Թէքէեան Վարժարանի օժանդակ մարմինները, ապա՝ գաղափարակից ընկերներով հիմը դրաւ Հիւսիսային Ամերիկայի Թէքէեան Մչակութային Միութեան, որ կարճ ժամանակի ընթացքին ունեցաւ իր մասնճիւղերը եւ գործունէութիւնը հայաչատ կարեւոր ոստաններու մէջ։

Իբրեւ Մարաչի Հայրենակցական Միութեան կեդրոնական վարչութեան երկարամեայ առենապետ՝ Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներու եւ Միջին Արեւելքի մայր գաղութներու մէջ զարկ տուաւ չինարարական գործունէութեան։

Հաւատալով Միջին Արեւելքի մէջ գաղութներու կրթական գործին, գործնականապէս քաջալերեց հայ դպրոցին, հայ ուսանողին ու հայ չրջանառարտին հետեւելու բարձրագոյն ուսմանց։

Հաւատալով Մայր Հայրենիքին նուիրականութեան, մամուլի ու բեմի միջոցներով տարածեց այն հաւատքը թէ կարելի է այդ հողը մեր ժողովուրդին ներկայի ու ապագայի միակ ապրանքն է, ատոր վրայ կառուցելու մեր բոլոր աչխատային ծրագիրները։

Վաստակաչատ մչակին՝ Անդրանիկ Փոլատեանի ոսկեայ յոբելեանը պիտի նչուի Սեպտեմբերի վերջաւորութեան մասնաւոր հանդիսութեամբ մը Նիւ Ճըրզիի մէջ։ Այս ուրախ առիթիւ լոյս պիտի ընծայուի նաեւ ծաղկաքաղ հատոր մը, ուր պիտի պարփակուի յոբելեարին հէս գարու հրապարակագրական եւ գրական էջերէն մաս մը։

Կազմուած է Ցորելեանական Ցանձնախումբ մը պատուոյ նախագահութեամբ Թորգոմ Ա.Ք. Մանուկեանի՝ Հայ Պատրիարք Երուսաղէմի, Խաժակ Ա.Ք. Պարսամեանի՝ Առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի, Պր. Նազարն Նազարեանի՝ փոխ–նախագահ Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ Պր. Ցակոբ Գասարճեանի՝ Աթենապետ Ռ. Ա. Կ. Կեդր. Վարչութեան։

Վերոյիչեալ Ցանձնախումբին մաս կը կազմեն ծանօթ մտաւորականներ եւ ազդայիններ՝ Երուանդ Ազատեան, Պարոյր Ազգալչեան (Պէյրութ), Բարգէն Ծ. Վրդ. Անուչեան, Արտէն Ա. Քհնյ. Աչճեան, Ցակոբ Աատուրեան, Տիկին Աչխէն Գասպարեան, Գարեգին Ա. Քհնյ. Գասպարեան, Առնակ Ա. Քհնյ. Գասպարեան, Գառնիկ Ա. Քհնյ. Հալաճեան, Մ. Հայկենց, Բարգէն Ա. Քհնյ. Մադաուեան, Զարեհ Մելքոնեան, Լեւոն Միքիջանեան (Երեւան), Նչան Զորպաճեան, Վարդգէս Պալեան, Տօքթոր Նուպար Պէրպէրեան, Եդուարդ Պօղոսեան, Պենոն Սեւան, Օրիորդ Իրմա Տէր–Սահակեան, Տօքթոր Գէորգ Քէչիչեան եւ Գրիգոր Քէօսկեան։

Կազմուած է նաեւ Գործադիր Ցանձնախումբ մը գլխաւորութեամբ Պր. Ցակոբ Վարդիվառեանի։

Աւժանի պատիւ վաստակաչատ մտաւորականին ու հանրային գործիչին։

ՑՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԹԻ ԻՆ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԴ.

ՍԻՍԱԿ ՄԷՋՏԵՂ Կ'ԵԼԼԱՑ

– Կ'երթանք մօտերնին կը նստինք եւ կը չանանք իրենց խօսակցութիւնը լսել։ – Իսկ մենք ի՞նչ լեզուով պիտի խօսինք իրարու հետ։ Երկուքս ալ իրրեւ զերմաներէն չենք գիտեր։

– Լուռ կը մնանք, – ըսաւ Սիսակ։

– Ան տաճն կասկած կը հրաւիրենք մեր վրայ։

– Իրաւունք ունիս։

Ցետոյ, պահ մը մտածելէ ետքը, հարցուց.

– Մեր երթալիք տունը մօ՞տ է։

– Երկու վայրկեանէն կը հասնինք։

– Ուրեմն մխասին կ'երթանք, տունը կը սորվիմ ու ես առանձին կուգամ ՓօՀուվրին, առանձին մարդ մը բնականաբար լուռ կը մնայ, եւ այն տաճն կասկած չեմ հրաւիրեր վրաս։

– Այդպէս լաւ կ'ըլլայ։

Երկու երիտասարդները ճամբանին չարունակեցին եւ հասան այն տունը, ուր Վահան կը բնակէր Տրդատի հետ։

– Դուն դուռը զարկ եւ վեր ել, – ըսաւ Սիսակ, – ես կէս ժամէն կուգամ ձեզ կը գտնեմ։

Եւ արագ քայլերով հեռացաւ։

«Այս տղան երբոր միտքը բան մը դնէ՝ անպատճառ պէտք է, որ կատարէ, – մըտածեց Տրդատ, – ըստ ինս, պէտք չէր կարացս անխոհեմութիւնը գործելու»։

Սիսակ վայրկեան մը եռքը կը մտնէր ՓոՀուվրի գրադիրատունը։

Իրիկուան այդ ժամուն բազմութիւնը ցանցառ էր գրադիրատան մէջ։ Սիսակ ակնարկ մը նետելով՝ նչմարեց Արշաւիրն ու ծպտեալ ոստիկանը, որոնք սեղանի մը առջեւ նստած էին եւ գարեջուր կը խմէին։

Ձիշդ անոնց սեղանին քով պարապ սեղան մը կար։ Սիսակ դնաց այդ սեղանը գրաւելու։

Ինքն ալ գարեջուր մը ապսպրեց, սիկառէթ մը վառեց, գերմաներէն թերթ մը բերել տուաւ եւ կերը թէ անոր ընթերցումին մէջ թաղուեցաւ։

Բայց իր ուչադրութիւնը նուիրած էր երկու լրտեսներուն, որոնց խօսակցութիւնը յստակօրէն կը լսէր։

– Ուրեմն իրաւացնէ չատ վտանգաւոր մէ՞կն է, – հարցուց ծպտեալ ոստիկանը՝ սկսուած խօսակցութիւնը չարունակելով։

– Առաջին կարգի պօմպա կը պատրաստէ։

– Ձարմանալի է, որ ոստիկանութեան մէջ իր մասին տեղեկութիւն չդտնուիր, ո՛չ ալ իր լուսանկարը ունինք։

– Որովհետեւ Պոլիս չատ չէ գտնուած եւ Թրքական ոստիկանութեան հետ գործ չէ ունեցած, – պատասխանեց Արշաւիր։

– Իսկ իր ընկե՞րը, Տրդատ, այնպէս չէ՞, անունը Տրդատ էր կարծեմ։

– Անիկա բաւական ժամանակէ ի վեր հոս է։

– Սիսակին հետ, որ այսօր – վաղը կը յուսանք ձերբակալել։

– Ինչպէ՞ս կը յուսաք։

– Այն կինը, որ Տրդատին տունը մեզի ցոյց տուաւ, ըսաւ, թէ Սիսակին բնակարանն ալ պիտի իմացնէ մէկ քանի օրէն։

– Ինչ օգուտ տակայն, քանի որ բնակարանը կը գտնենք, այն տաճն, երբ մէջը մարդ չի կայ։

– Տրդատին համար այնպէս եղաւ, բայց մաղթենք, որ Սիսակի համար այնպէս չըլլայ, եւ անգամ մը, որ Սիսակը ձեռք ձգենք՝ կրնանք վստահ ըլլալ, որ Տրդատն ալ պիտի գտնենք։

– Ատոր տարակոյս չի կայ, – պատասխանեց Արշաւիր, – Տրդատ եւ Սիսակ իրարմէ անբաժան են։

– Ամէնէն կարեւորը Վահանը ձեռք անցնելն է, – ըսաւ ծպտեալ ոստիկանը, – քանի որ, ձեր ըսածին նայելով, այդքան վտանգաւոր մէկն է։

– Ես վստահ եմ, որ եթէ Վահան հոս եկած է, անպատճառ դաւադրական նպատակով մըն է։

– Բայց ի՞նչ կրնայ ընել միակ մարդ մը։

– Նախ՝ միակ չէ, առնուազն երկու ընկեր ունի, բայց նոյնիսկ առանձին՝ չատ բան կրնայ ընել։

– Կրնա՞ք ապահովապէս ըսել, թէ այդ Վահանը այս կողմերը կը բնակի։

– Ապահովապէս բան մը չեմ կրնար ըսել, բայց միայն կատապանին վկայութիւնը կայ։

– Ատիկա բաւական չէ։ Այսուհանդերձ կրնանք բան մը ընել։

– Ի՞նչ բան։

– Ուզարկութիւն մը կատարել բոլոր չրջակայ տուներուն մէջ։

– Ատիկա լաւ գաղափար մըն է։ Միայն թէ՝ Թերեւս օտարահպատակ տան մը մէջ կը բնակին։

– Հիմա օտարահպատակները կարեւորութիւն չունին, ամէն տուն կրնանք մտնել։

– Նոյնիսկ Գերմանացիներո՞ւ տուները։

– Գերմանացիները իրենց տան մէջ հայ վախտականներ չեն պահեր, – պատասխանեց ծպտեալ ոստիկանը։

– Ուրեմն, այսպէս, սկսի՞նք մեր խուզարկութիւններուն։

– Այո՛, անմիջապէս։

– Գիտե՞ս, որ դիւրին բան չէ մէկ քանի հարիւր տուն խուզարկելը։

– Դիւրին կամ դժուար, վերջապէս մեր պարտականութիւնը պիտի կատարենք, բայց նախապէս երթանք ոստիկանատուն եւ քմահնդէն հրաման առնենք, մեր վրայ որեւէ պատասխանատուութիւն չբերելու համար։

– Երթանք ուրեմն։

Երկու լրտեսները իրենց հաչիւը մաքրեցին ու մեկնեցան։

«Բաւական բան իմացայ» – ըսաւ Սիսակ՝ ինքն ալ ոտքի ելլելով։

Քանի մը վայրկեան եռքը երիտասարդը կը գարնէր Վահանի բնակած տան դուռը։

(Շար. 233)

(Շար· Ա· էջէն)

լիք _ Շահնազարեան յայտարարած է մամուլին, որ համահայկական խաղերը տեղի պիտի ունենան 2003, Օգոստոս 16_էն 24_ին 3000 մասնակցողներով:

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԾԱ_ՃԱՓՈՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՊԱՐՏՈՒԻԶՈՆԸ

Համաշխարհային բաժակի մրցաշարքին բացումը կատարուեցաւ Մայիս 31_ին Սէյուլ (Հարաւային Գորէա) Ֆրանսա _ Սենեգալ հանդիպումով: Ֆրանսացիք մեծ յոյսեր ունէին, քանի 1998_ի իրենց չեմպիոնական մեծ ինքնավստահութիւն մը չնորհած էր իրենց: Ախոյեանին պարտութիւնը չէր նախատեսուեր որեւէ ձեւով, եթէ նոյնիսկ Զիտանի բացակայութիւնը (զոր կը փոխարինէր Եուրի Ճորքայեֆ) որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէր:

Առաջին կիսախաղին իսկ, Սենեգալ կէտ մը նշանակեց 30_րդ վայրկեանին եւ խաղը նոյն ընթացքով չարունակուեցաւ մինչեւ ծայրը, ապահովելով Սենեգալի չեմպիոնական 1 _ 0 Ֆրանսայի դէմ: Նման սկիզբ մը բաւական ծանր է եւ Ֆրանսա պարտի չեմպիոնական չորրդ 2 հանդիպումներուն՝ Ֆրանսա _ Ուրուկուէյ (Հինգշաբթի, Յունիս 6), ապա Ֆրանսա _ Դանիա (Երեքշաբթի, Յունիս 11): Սենեգալի եւ Սենեգալցիներու ոգեւորութիւնը սահման չունէր, անուշա եւ նախագահը հրաւարտակով մը «ոճնական օր» հռչակած է Մայիս 31_ը: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի, Շիրաք հեռաձայնած է խմբապետ Մարսէլ Տըսայիի յորդորելով որ չյուսահատին, այլ չաղթահարեն այս ձախողութիւնը: Վարչապետն ալ նոյն ձեւով արտայայտուած է: Հետաքրքրական է նշել որ Սենեգալի խումբին խաղացողներու մեծ մասը (25_ի վրայ 23) Ֆրանսական խումբերու մէջ կը խաղան, մինչ Ֆրանսայի խումբին խաղացողներու մեծ մասը կը խաղայ օտար երկիրներու խումբերուն մէջ:

Եւ որովհետեւ, ամէն բան դրամէ կախում ունի, արձանագրենք նաեւ որ հեռատեսիլի Թէ _ Էճ _ 1_ի կայանին արժեթուղթը, որ խաղէն անմիջապէս առաջ 1·14% յաւելում կրած էր, 2·49% կը կորսնցնէր վերջաւորութեան, ապա, մասամբ կը գոնէր ինքզինքը 0·74% յաւելումով մը: Ցիշենք, որ կայանը մենաշնորհը ունած է սփռումներուն:

Շաբաթ օր, Յունիս 1_ին, նոյն առաջին խումբին մէջ Դանիա չաղթեց Ուրուկուէյի 2 _ 1: Այս խաղերէն եռաք դասաւորման գլուխն էր Դանիա 3 կէտով, կը չաջորդէին Սենեգալ (3), Ուրուկուէյ (0) եւ 4_րդ ու վերջին՝ Ֆրանսա (0):

Շաբաթավերջին խաղերուն ամէնէն չատկանշականն էր Գերմանիոյ չաղթանակը (Ե· խումբին մէջ) 8 _ 0 Սաուտի Արաբիոյ դէմ: Միւս արդիւնքներն էին· Իրլանտա _ Գամբրուն 1 _ 1, նոյն խումբին մէջ, ապա՝ Փարակուէյ _ Հարաւի Աֆրիկէ 2 _ 2, Սպանիա _ Սլովենիա 3 _ 1 (Բ· խումբ), Արժանթին _ Նիժերիա 1 _ 0, Անգլիա _ Շուէտ 1 _ 1 (Զ· խումբ):

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Աղասի չաղթեց սպանացի Թ· Ռոպրէոչի 6 _ 2, 6 _ 4, 6 _ 2: Քսանամեայ այս Սպանացիէն եռաք, Աղասի իրեն դէմ կ'ունենար Յունիս 3_ին կրկին քսանամեայ խաղացող մը, այս անգամ Ֆրանսացի Փօլ _ Անրի Մաթիէօն, ութերորդ աւարտականներուն համար:

Նալպանտեան պարտուեցաւ Սաֆինէ (Ռուսաստան) 6 _ 3, 6 _ 3, 3 _ 6, 6 _ 4:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Ժապլին Թոմըլէն,
Յարութիւն Զուլհակեան
ցաւով կը ծանուցանեն

ՀՐԱՉԵԱՑ ՋՈՒԼՀԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նիս, Մայիս 31_ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 6, ժամը 14·15_ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին
6, Rue Père Komitas, 92370 Chaville
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կրոլէի (Վալ տ'Ուազ) գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

28, Boulevard Maillot,
92200 Neuilly s/Seine

«ՅԱՌԱՋ»· _ Մեր ցաւակցութիւնները Պր· Յարութիւն Զուլհակեանի:

HAMASKAïNE
8ème FORUM
(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002
Réservé aux étudiants
de 17 à 26 ans
Activités éducatives et culturelles :
- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales
Frais de séjour : 660 Euros
(pension complète)
Transport aérien exclu
Renseignements et inscription :
— Paris : Hourig Baghdassarian
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr
— Londres : Sella Tenjoukian
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յարութեան տօնին առթիւ, Ս· Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է իւղագինի հետեւեալ նուէրները·–

Օր· Նատին Լէյլոզեան 500, Տիկին Անճէլա Ֆօրթիւնաթօ 50, Տիկին Աննիթա Ալեքսանեան 300, Տիկին Ոչժին Քիլիճեան 45, Տիկին Աշխէն Սվաճեան 100, Տիկին Սեդա Պահարեան 30, Տիկին Մարգրիտ Ալթունեան 16, Տիկին Մարի Պօղոսեան 150, Բժիշկ Ժանին Ճապուրեան 15, Տէր եւ Տիկին Ալէն Համբարձումեան 30, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Յակոբեան 760, Տ ր եւ Տիկին Վարդէս Երկանեան 30, Տէր եւ Տիկին Ճորճ Աբոյեան 35, Պր· Անտրէ Սահաթճեան 50, Տիկին Մարի Աբթինեան 76, Էօրուի Էքսփօ 70, Տէր եւ Տիկին կարպիս Զրբաչեան 100, Տիկին Սիւզան Էպրուշումեան 30, Փանարօթօ ընտանիք 46, Տէր եւ Տիկին Գլոտ Պարկիրճեան 50, Տիկին Արշալոյս Ճընազեան 75, Պր· Ստեփան Գըմպըմեան 40, Տիկին Նորման Գընաճեան 46, Պիկոթ Եպրաքսէ Զագմագեան 16, Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Սարեան 30, Երեմեան ընտանիք 10, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Զալոյեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժան Տիլան 150, Պր· Ժաք Այճեան 100, Տիկին Անժէլիք Հանըմեան 70, Տիկին Վարդուհի Պաղտասարեան 15, Տէր եւ Տիկին Պարդեւ Ճիլոզլեան 80, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան 500, Տիկին Ժոսլին Զագմագճեան 300, Պր· Արթօ Աբրահամ 30, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոս Գոգսրեան 100, Տէր եւ Տիկին Տինօ Զանտօմէնկօ 35, Տէր եւ Տիկին Խորէն Խասապեան 50, Պր· Ներսէս Տուրման 50, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Տէր _ Մովսէսեան 30, Պր· Ժան Թոռոսեան 25, Պր· Ֆիլիփ Սէմէրճեան 60, Տիկին Էլիզա Ճանասան 20, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Կիւմիւշեար 30, Պր· Հրաչեայ Զուլհակեան 80, Տիկին Առլէթ Յակոբեան 39, Տէր եւ Տիկին Տարօն Սարհատեան 150 Եւրօ:

(Շար·)

URGENT
L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE
DE SEPTEMBRE 2002.
Contacter l'Ecole Tebrotzassère :
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԻՐ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Ը· Օ· Հ· Ընկերակցութեան Ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի 2002 Յունիս 20, ժամը 20·30_ին, Ընկերակցութեան կեդրոնը՝
77 Ռիւ Լա Ֆայէթ, 75009, Փարիզ

Բարեփոխել կանոնադրին թիւ 5 յօդուածին համաձայն վարչութեան կէսը՝ 8 անդամ նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ անոնց, որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան:

Թեկնածուներ պարտին Ընկերակցութեան անդամ ըլլալ,

_ Թեկնածուները պարտին Ընկերակցութեան գրասենեակը դիմել գըրաւոր, ամէնէն ուշ մինչեւ Մայիս 29 _ ,

_ Դիմումնագիրը ձեռագիր պէտք է ըլլայ, ստորագրուած թեկնածուին կողմէ,

_ Յատակօրէն նչուած ըլլայ անունը, մականունը եւ հասցէն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Association
Arménienne
d'Aide Sociale
77, rue La Fayette, 75009 PARIS
Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite
CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).
— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré
Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

Vient de paraître
ARMENIE
AU COEUR DU CAUCASE
Les auteurs: Françoise Ardillier-Carras (maître de conférences en géographie, Université de Limoges), Olivier Balabanian (professeur de géographie, Université de Limoges), Mariam Gasparian (spécialiste de la civilisation arménienne, Erevan).
Ed. CAP (Caucase Arménie Plus);
20, rue du Bouloux,
87110 Bosmie-L'Aguille.
12 euros, franco de port
ou à la librairie H. Samuelian,
51, rue Monsieur le Prince,
75006 Paris.

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures
L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE
ET
LES FILMS DU SOLEIL
présentent
LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL
Un film de
EDOUARD SARXIAN
avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN
Scénario: Edouard Sarxian
Assistant à la réalisation: Jean-Pierre Franchi
Chéf opérateur: Jacques Hubinet
Entrée libre

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille
La Commission Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
vous invite à participer
à sa 8e rencontre du cycle d'initiation :
Pour lire et commenter les Ecritures Saintes
avec le Rév. Père Zadik AVEDIKIAN
Recteur de la Cathédrale
Jeudi 6 juin à 19 heures
dans la Salle «A. Tcherpachian»
339, avenue du Prado —
13008 Marseille
☎ 04 91 77 84 70

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
RECHERCHE
La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

---

l'Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique
Arménienne de Marseille
vous invite à sa
Fête Annuelle
KERMESSE
Dimanche 9 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado — 13008 Marseille
Possibilité de Restauration
sur place après la Messe
Tirage de la tombola sur place.
Animation avec l'Orchestre
« A C H O U G H »
de Marseille
Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale.

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 5
MERCREDI
5 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·441 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 77e ANNEE — N° 20·441

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուճիս 3 / 4)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐԱՄՆՈՂԱՐԻ ՄԷՋ

Մայիս 30 – 31–ին Կրասնոդարի մարզը գտնուած է հայկական պատուիրակութեան մը, ղեկավարութեամբ Ազգային ժողովի արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովի նախագահ Ց. Յովհաննիսեանի: Անոնք հանդիպում ունեցած են նահանգային, կազակ կառավարութեան, հայ համայնքին հետ: Մամուլի ասուլիսի մը Ց. Յովհաննիսեան ըսած է թէ տեղւոյն սուբ կացութիւնը քննել եւ Հայաստանի կարելի ղերը պարզել էր իրենց նպատակը, քանի որ ծանօթ է թէ վերջին չրջանին մարզի Հայերը խտրական արարքներու թիրախ կ'ըլլային: Ան ասուցած է որ Հայերու գործարարի աշխուժութիւնը վրդովում կը պատճառէ միւսներուն, խակ կազակները ըսած են թէ հինէն հոն հաստատուած Հայերը մարզի բնակիչ են, բայց նորեկները տրոնց թիւը մեծ է, պէտք է մեկնին: Հանդիպումներուն դրեթէ համաձայնութիւն գոյացած է որ հայկական հիւպատոսական մը բացուի: Նոյն քայլը առնուած է Սոչի ուրկէ Հայաստանի 800 քաղաքացիներ հայկական անձնագիր առած ու վերադարձած են Հայաստան:

*
**

ՏԵՂԱԿԱՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐՈՒ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՋԱԻԱԽՔԻ ՄԷՋ

Վրաստանի հայաբնակ Ջաւախքի չորրանին մէջ կարգ մը միջադէպեր պատահած են տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան (Յունիս 2) ընթացքին: Ամէնէն ծանր վիճակը ստեղծուած է Ախալքալաքի մէջ ուր եօթը տեղի համար եղած է 50 թեկնածու: Հակամարտ թեւերու միջեւ բախումները մինչեւ իսկ պատճառ եղած են քուէարկութիւնը երկու ժամ ձգձգեցնելու: Տեղ մը նոյնիսկ ընտրական յանձնաժողովին նախագահէն զոհած են կնիքը: Առաջին արդիւնքներով յաղթած է Շրջանային վարչութեան նախագահի թեկնածու Արտուշ Համբարեանի խումբը: Նինոծմինդայի մէջ ընտրութիւնը համեմատաբար խաղաղ մթնոլորտի մէջ կատարուած է: Մէկ չափուան ընթացքին տեղական մարմիններու իրենց կազմէն մէկմէկ նախագահ պէտք է ընտրեն. անոնցմէ մէկն ալ երկրին նախագահին կողմէ Շրջանային վարչութեան նախագահը կը նշանակուի:

*
**

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27–Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵՆԷՆ

Հոկտեմբեր 27–ի դատին մօտ մէկ ամիսէ ի վեր կը չարունակուէր 91 տուժողներուն հարցաքննութիւնը: Սակայն, անոնք չատ չաճախ բացակայած են նիստերէն, այնպէս որ մինչեւ այսօր միայն վեց հոգի հարցաքննել կարելի եղած է: Ցունիս 3–ի նիստին Վազգէն Սարգսեանի կողմին վաստաբանները, ինչպէս եւ Լ. Պետրոսեանի կողմին վաստաբանը յայտնած են թէ իրենց չաճախորդներուն հետ համաձայնելով կը դադրեցնեն դատին իրենց չեռագայ մասնակցութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ՇԻՆՔԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Ցունիս 2–ին Երեւանի մէջ բացուած է Իտալիոյ դեսպանատան նոր չէնքը, գտրեթէն Բ.Ք եւ նախապահ Ռոպէր Քոչարեանի ներկայութեան: Իտալիոյ եւ Հայաստանի վարչապետներուն, կաթողիկոսին օրհնութեան հետ, նախագահը կատարած է բացումը: Իտալիոյ Երեւանի դեսպանը Փ. Թրապալեա չնորհակալութիւն յայտնած, փը երկրին ժողովրդավարութեան մակարդակին հասնելու մաղթանք ըրած է Հայաստանի:

ԼՂՀ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԸ ԵՒ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ ԲԱԺՆԵՏԻՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԴԱՐՁԱԾ

Ազգային ժողովի Ցունիս 3–ի լիագումար նիստին ընդունուած է ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը փակ բաժնետիրական ընկերութեան վերածող օրէնքը: Բաժնետոմսերու վերահսկողութիւնը յանձնուած է Հասարակական Հորհուրդին: Գրեթէ միաձայնութեամբ ընդունուած է կրթութեան զարգացման 2002 – 2005 պետական ծրագիրը. Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Հ. Գրիգորեանի խօսքերով, այդ ծրագրով կարելի կ'ըլլայ 2005–ին ունենալ կրթութեան լման համակարգ:

ՓՈԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԻԱ – ՃԱՓՈՆ

Երկուչաբթի, Ցունիս 3–ին, մրցաշարքը սկսաւ Խրուաթիա – Մեքսիքա խաղով, Է· խումբին եւ վերջ դուաւ Մեքսիքայի յաղթանակով 1 – 0:

Նոյն օրը եւ նոյն խումբէն, Իտալիա 2 – 0 պարտութեան մատնեց Էքուատորը: Նոյնքան ուչադրութեան արժանացած էր Պրազիլ – Թուրքիա հանդիպումը (Գ· խումբէն): Առաջին կիսախաղին, Թուրքիոյ նչանակած կէտը անակնկալի բերաւ բոլորը: Երկրորդ կիսախաղին է, որ Պրազիլ իր համբաւին արժանի հակազդեցութիւն մը ունեցաւ եւ երկու կէտերով պարտութեան մատնեց Թուրքիան 2 – 1: Այս խումբին գլուխն է Պրազիլ 3 կէտով, կը հետեւին (Ցունիս 3–ին) Չինաստան (առաջին մասնակցութիւնն է համաշխարհային մրցաշարքին) Գոսթա – Ռիքա եւ Թուրքիա, որոնք այդ թուականին ոչ մէկ կէտ ունէին:

Է· խումբին գլուխն էր, նոյն թուականին, Իտալիա 3 կէտով, կը հետեւէին Մեքսիքա (3 կէտ), ապա, Խրուաթիա եւ Էքուատոր (0):

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Ցունիս 3–ին, Ազասի յաղթեց Ֆրանսացի քանամեայ Փօլ – Անրի Մաթիէօյի, որ սկիզբը բաւական անակնկալի բերաւ իր մրցակիցը եւ խանդավառեց Ֆրանսացիները 4 – 6, 3 – 6 արդիւնքով, բայց, անձրեւի պատճառաւ խաղը ընդհատուեցաւ: Յետագային, Ազասի կրցաւ վճռական խաղ մը տանիլ եւ 6 – 3, 6 – 3 յաղթեց Մաթիէօյի:

Ազասի կը մասնակցի 4–րդ աւարտականներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա.ՄԱԹԻԻ (Ղազախստան) մէջ, Ցունիս 3–ին, սկսաւ չրջանի ապահովութեան նուիրուած ժողովը եւ որու գլխաւոր նպատակն է բանակցութեան սեղանի մը բերել Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի նախագահները: Հնդկաստանի նախագահը՝ Վաժփայէ, որ կիրակի օր ժամանած է Ա.Մաթի, սկիզբէն բացառեց որեւէ երկխօսութիւն Մուչարաֆի հետ: Ռուսաստանի եւ Չինաստանի նախագահները վճռած են ճնշում բանեցնել եւ երկու երկիրներու միջեւ ծագած լարուածութիւնը մեղմացնել:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ կառավարութեան մէջ, կրօնական ծայրայեղ օրթոտոքս Շաս կուսակցութեան չորս անդամները, որոնք հեռացուած էին երկու չաբաթ առաջ, վերադարձան իրենց նախարարութիւնները: Միւս կողմէ, Իսրայէլ նոր թաղամասի մը կառուցման ձեռնարկած է Արեւելեան – Երուսաղէմ, ինչ որ առնուազն զրգռութիւն մըն է, զոր իսրայէլեան մարդկային իրաւանց պաչտպան կազմակերպութիւնները ալ կը դատապարտեն: Այդ նոր թաղամասը մկրտուած է «Ոսկեայ բնակարան» եւ անոր չինութեան սկիզբը կը զուգադիպի ՍԻԱ–ի տնօրէնին այցելութեան: Ոչ կառավարական ձախին համար այդ «Ոսկեայ բնակարանը» նոր դրգռութիւն մը, վտանգաւոր արկածախնդրութիւն մըն է: Կառավարութիւնը լուրջ ոչինչ ունի առաջարկելիք դիւանագիտական դեմի վրայ, բայց, վտանգաւոր մեծաքանակ նախաձեռնութիւններ ունի, որոնք արդելք են խաղաղութեան որեւէ համաձայնութեան եւ կը քայլայերեն ահաբեկչութիւնը: Միւս կողմէ, փափուկ հարց մը ծագած է Սաատաթի պատճառաւ: Արդարեւ, Ցունիս 3–ին, Գազայի պաղեստինեան վերադրոյն Ատեանը ոչինչ գտած է Պաղեստինի Ս. պատագրութեան ձակատի ղեկավարին դէմ, նեղ կացութեան մատնելով Արաֆաթն ու միջազգային հաւաքականութիւնը: Սաատաթ ձերբակալուած էր որպէս հրահանգիչը Իսրայէլի Զբօսաչրջութեան նախարարին սպանութեան: Այժմ, ի՞նչ կրնայ ընել Արաֆաթ: Եթէ ազատ ձգուի, իսրայէլեան հակազդեցութեան կը բախի, եթէ բանտը մնայ, պաղեստինեան պայրոյթին կը բախի:

ԼՖ–ՊԻ–Ա.Ց–ը եւ ՍԻԱ–ն (ամերիկեան երկու գաղտնի սպասարկութիւնները) նեղ կացութեան մատնուած են եւ պարտին իրենց արդարացումը գտնել, պատասխանելով Գոնկրէսի անդամներու հարցումներուն: Արդարեւ, երկուքն ալ ծանր մեղադրանքներու ենթակայ են, որովհետեւ կարեւորութիւն չեն տուած այն տեղեկութիւններուն, զորս ունէին Սեպտեմբեր 11–ի ոճրափորձերէն առաջ: ՍԻԱ–ն պատասխանատու է «ծանր թերացումներու» ըսած է Ծերակոյտի տեղեկատուութեան յանձնախումբին պատասխանատուն, որ յայտարարած է նաեւ թէ քննութիւն մը պիտի բացուի: Նիուզուիք պարբերականը կը հաստատէ որ ՍԻԱ–ն յայտնաբերած էր Ալ–Քաիտայի Սեպտեմբեր 11–ի օդահէնները երկուքը, արարքէն քանի մը ամիս առաջ եւ ոչինչ ըրած է:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻԱՆ մեծ չուքով կը տօնէ իր թագուհիին՝ Էլիզապէթ Բ.ի ոսկեհարսութեան չքնամեայ յոբելեանը եւ այս առթիւ, առաջին անգամ ըլլալով, թոյլ տուած է որ իր օթեակին մէջ գրաւուի նաեւ գահաժառանգ իչխանին՝ Շառլի համանուհին Գամիլլա: Հանդիսութիւնները սկսան Ցունիս 2–ին, 3–ին ալ տեղի ունեցաւ փոփ եւ ռոք նուագի բարիկ համերգ մը, որու հետեւած են աւելի քան մէկ միլիոն հանդիսականներ պալատը շրջապատող պարտէզներուն մէջ:

Ի.Ը ՓԻՆ կ'ամբաստանուի չարչարանքներու կիրարկումի համար Ալժերիոյ պատերազմին առեն, ըստ Մոնտի (Ցունիս 4) յայտնութիւններուն: Քանի մը վկայութիւններ հրատարակուած են այդ առընչութեամբ: Թերթը հրատարակած է նաեւ վճռական հերքումը Ազգ· Ճակատի նախագահին:

ՕՐԻԱՆԱ ՖԱԼԱՉԻ, իտալացի համբաւաւոր լրագրողուհիին դիրքը՝ «Հնատաղութիւնն ու Գոռոզութիւնը», որ վերջերս միայն լոյս տեսաւ Ֆրանսերէն, իսլամի դէմ պարսաւագիր մըն է, որ զայթակղութիւն առեղծած է: Երկու չաբաթ է որ Ֆրանսական մամուլը կ'անդրադառնայ հատորին եւ անոր առնչ հակազդեցութիւններուն: Ցունիս 4–ին, Ֆիկարօ ամբողջ էջ մը նուիրած էր «Ֆալաչի՝ ռումբ մը իսլամի դէմ» խորագրին տակ: Աւելորդ չէ, թերեւս յիչել, որ Մարտ 15–ին իսկ, «Ցառաջ»ի մէջ լոյս տեսած էր այս գիրքին նուիրուած Հ· Ցարութիւն Պտիկեանի չահեկան գրութիւնը:

ՀԱՑ ԴԱՏԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ ՎԵՐԱԿՈՉՈՒՄԱԾ՝ «ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ»

Հայ Դատի Եւրոպայի յանձնախումբը յայտարարութեամբ մը կը տեղեկացնէ թէ փոխուած է կազմակերպութեան անունը եւ այսուհետեւ ան կը կոչուի «Արդարութեան եւ ժողովրդավարութեան Եւրոհայկական դաշնակցութիւնը»: Անոր նախագահուհին Հիլտա Զոպոյեան յայտնած է թէ անունի փոփոխութիւնը նպատակ ունի աւելի ճչգրտութեամբ արտայայտելու հետապնդուած նպատակներն ու կազմակերպութեան քնոյթը:

Եւրոհայկական դաշնակցութեան գրասենեակը կը գտնուի Պրիւսէլի Եւրոպական թաղամասին մէջ

FEDERATION
EURO-ARMENIENNE
POUR LA JUSTICE ET LA DEMOCRATIE
Avenue de la Renaissance, 10
Bruxelles 1000 BELGIQUE

հասցէին:

ՊՈԼՍՈՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ՁՐԻ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ Նախարարներու Խորհուրդը որոչած է մզկիթներուն հետ, եկեղեցիներէն ու սինագոգներէն ալ գործածուած ելեկտրականութեան համար փոխարժէք չգանձել: Որոչումը հրատարակուած է Պաչտօնական Թերթին մէջ ու կիրարկութեան դրուած: Աղօթատեղիներու ելեկտրականութեան գինը պիտի վճարուի կրօնից նախարարութեան պիւտճէին յատուկ մէկ յատկացումէն: Կարդադրութենէն մասամբ կ'օգտուին դպրոցներն ալ որոնք ընդհանուրէն աւելի ցած կը վճարեն ելեկտրականութեան փոխարժէքը:

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ԱՆԱՊԱՏԱՒԻՆԸ

Վերջին շրջանին հետաքրքրական զուգադահեռ մը յայտնուած է Սփիւռքի ու Հայաստանի միջեւ. մինչ առաջինին մէջ օրէ օր աւելի նշմարելի կ'ըլլայ զատական ուղղագրութեան հայաստանեան գործին անհամբերութիւնը, երկրորդը վայր կ'ըլլայ լեզուական մտահոգութեան զանազան արտայայտութիւններու: Ձիշդ է որ գերազոյն բարիքը պիտի ըլլար երկուքին խաչաձեւումը, սակայն, ատիկա տակաւին հեռաւոր հանգրուան կը թուի:

Կեդրոնանալով երկրորդին – Հայաստանի մէջ լեզուական հարցի մը գոյութեան եւ անոր դարմանի բերելու անհրաժեշտութեան – վրայ, ուշադրաւ է երկու կէտ. առաջինը այն է որ օտար բառերով, օտարաբանութիւններով, աղաւաղումներով առաւելագոյնս այլանդակուած լեզուին մասին մտահոգութիւնը սկսելով գրական – մտաւորական շրջանակներէ, համեմատաբար կարճ ժամանակի մէջ հասած է պաշտօնական դիրքերու: Այսինքն, լեզուն անիշխանական ներկայի երթէն եւ կեցնելու հրահանգները, առաջարկներ ժողովներու մէջ արտայատուելէ, մամուլի էջերէն արձագանգելէ եռք, հասած են Ազգային Ժողով:

Երեւոյթը առանց այլեւայլի գրական նկատող ու ափոփանքի հառաչով մը դիմաւորողները, բնականաբար կասկածի պահ մը ապրեցան երբ լսուեցաւ, դըրուեցաւ թէ Հայաստանի մէջ լեզուական մտահոգութեան արտայայտութիւնները կը միտին նաեւ ուղղագրութեան խնդիրը ստուերելու. այլ խօսքով՝ լսուածը այն էր որ աւելի ծանրակշիռ էր ամբողջ լեզուն սպառնալիքի տակ տեսնել, քան՝ միայն ուղղագրութիւնը: Այս տրամաբանութեամբ ալ, ուղղագրութեան վերադարձը կրնար, դոնէ առ այժմ, մէկդի ձգուիլ. ո՞վ փորձանքին մեծը ձգած, պզտիկով կը զբաղի:

Այսուհանդերձ, ինչ որ ալ ըլլան երեւոյթին մեկնաբանութիւնները, Հայաստանի մէջ հայերէնի անկումին մտահոգչութիւնը գրական բան է: Կը նշանակէ թէ հոն ալ կան կոռուպցիային, ապամոնտաժելուն, դեմոկրատին, աւտոյին, էնկերգիային, մաղտանոզին ու մասամբ նոցին չհանդուրժողներ. թէեւ, մեծ սըխալ կ'ըլլայ լեզուական մտահոգութիւնը օտար բառերու գործածութեամբ սահմանափակել, երբ այսօրուան հայաստանցիներէն ռուսերէնի այլանդակ կազմարներու վրայ ձեւուած թիւածոյ լեզու մըն է. յաճախ անհասկնալի լեզու մը, անոնց համար որոնք ռուսերէն չեն գիտեր ու չեն հասկնար օրինակ, թէ ի՛նչ պէտք է կոտահել երբ այդ լեզուով մէկը առաջարկէ «մի քիչ կխօսել»...:

Լեզուի մտահոգութիւնը Ազգային Ժողով տարուած է Մայիս 23–ին, Գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու յանձնաժողովին կողմէ: Այդ մտահոգութիւնը արտայայտող ելոյթներով, բացատրութիւններով, առաջարկներով Ազգային Ժողովի ամպիոնը զբաղուած է հինգուկէս ժամ:

Ինչպէս կը տեղեկացնէ Գէորգ Եազըճեան («Ազգ», Մայիս 24), բացումը կատարած է նոյն յանձնաժողովի նախագահը Շաւարշ Քոչարեան. յետոյ զեկուցումներով հանդէս եկած են Գիտութեան ու կրթութեան նախարարը Լեւոն Մկրտչեան, Գիտութեան Ակադեմիայի գիտական քարտուղար Վլ. Բարխուդարեան, Լեզուի պետական տեսչութեան պետ Լեւոն Գալստեան: Մէկը առաջարկած է Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն «հզօր ուժերի ընդգրկումով» գիտակրթական «լուրջ կեդրոն» ստեղծել որ զբաղի հայագիտութեան հարցերով. ուրիշ մը կարեւոր նկատած է Հայաստանի ու Սփիւռքի դպրոցներուն համար Հայոց պատմութեան միասնական դասագիրքերու պատրաստութիւնը:

Նիւթ եղած է ուղղագրութեան հարցն ալ. լեզուի տեսչութեան պետը անդրադարձած է ուղղագրութեան միասնականացման հարցին, լուծումը տեսնելով «գրական հայերէնի կանոնակարգման միասնական սկզբունքներու մշակման մէջ»: Ան անխմաստ ու անկարելի նկատած է լուծումը՝ վարչական ճամբով: Լա՛ւ պիտի ըլլար յաւելեալ տեղեկութիւն ունենալ թէ հայերէնի երկու տարբերակներուն համար ի՛նչպէս կանոնակարգումի, միասնական սկզբունք կը մշակուի եւ թէ ի՛նչպէս ատոր կը ներմուծուի ուղղագրութեան միասնականացումի հարցը. «միասնականացում» եզրն իսկ հոս յաւելեալ բացատրութեան կը կարօտի, քանի որ հայաստաներէնի մէջ ան ընդհանրապէս կը նշանակէ Սփիւռքին ալ պարտադրել արեւելահայական խեղաթիւրութիւնը:

Գ. Եազըճեան կը գրէ թէ ուղղագրութեան նիւթին արծարծումը երկու տեսակէտներուն կողմնակիցներուն միջեւ բուռն բախումներու պատճառ եղած է: Այդ բախումներուն փրկութեան լաստ նկատուեր է ակադեմիկոս–Թալիսլանապետ Գ. Զահուկեանի առաջարկը. եթէ դպրոցներուն մէջ գրաբար դասաւանդուի, աշակերտները կը ծանօթանան թէ՛ «հին հայերէն»ին, թէ՛ դասական ուղղագրութեան: Հակառակ առաջարկին մինչուկին ու ձեւին այլանդակութեան, դրական պէտք է նկատել մօտեցումը. կարելի էր, ի վերջոյ, չէ՞, ապազդայնութիւնը քայլ մը եւս առաջ տանիլ ու օրակարգի բերել գրաբարն ալ այլեւս արեւելահայով գրելուն օգուտները...: Մանաւանդ որ ազգանուէրը նման առաջարկով յոյսը կը ծագէր մաշտոցեան երկրորդ մեռալ մը ունենալուն:

Պէտք է նշել, եւ ամենայն յարգանքով, անունները այն երբեակին որ այդ մտահոգութեան մէջ թերի արտայայտուած է դասական ուղղագրութեան, հոգ չէ թէ հարցը դիտելով միայն համակարգչային գործածութեան տեսանկիւնէն: Այդ երբեակը կազմած են Մերուժան Կարապետեան, Գարեգին Զուքասեան, Վահրամ Մխիթարեան:

Ազգ. Ժողովի նոյն բեմէն ցնցող ելոյթ մը ունեցած է Գրողներու Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեան, մարզերու մէջ դպրոցներու եւ մանկավարժներու ոդերգական կացութեան մասին. «Ի՞նչ հայագիտութիւն, ի՞նչ Հայոց լեզու, երբ հայ դպրոցը քանդուած է» հարց առած է ան զառնութեամբ: Արդար հետաքրքրութեան արդիւնք կ'ըլլար հարցումը թէ Լ. Անանեանի մատնանչումին ի՞նչ պատասխանած է Գիտութեան եւ կրթութեան նախարարը: Սակայն, թղթակցութեան վերջին տողով ըսուած է թէ կըրթութեան նախարարը, հայագիտութեան ուսերաններու դրեթէ բոլոր պատասխանատուները իրենց ելոյթէն եռք լքած են դահլիճը...:

Լեզուի մարզին բարելաւման հոլովոյթին մէջ անպայման պէտք է ընդգրկել Երեւանի բժշկական համալսարանի տեսուչ Վիլէն Յակոբեանը, որպէս նեցուկ Թալիսլանեան խմբակցութեան. ան աւելորդ համարեր է բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններուն մէջ հինգ տարի հայերէն դասաւանդել. պատճա՞ռը. «փոքր ազգերը պէտք է երկլեզու լինեն» եղեր...:

Նոյն նիստի ելոյթներէն մաս մըն ալ չօշափած է պատմագիտութեան մարզը. կրկնուած է վերջերս նորոյթ դարձած այն տեսակէտը թէ որոշ հայագէտներ հետեւողական աշխատանք կը տանին Հայոց պատմական ժառանգութիւնը անարդելու: Այս պնդումները ընդհանուր առմամբ ուղղուած են Սփիւռքի մէջ գործող ամպիոններու դասախօսներուն, որոնք չես գիտեր ինչո՛ւ յանկարծ նման մեղքով կը ներկայացուին: Քիչ մը ծիծաղելի թնոյթ ունի այս «քծախնդրութիւն»ը, երբ նոյն մարդիկը բնաւ անհանդիստ չեն ըլլար հայագիտական ամպիոններու այն դեկավարներէն որոնք ճարպիկութիւնը ունին հայերէնագիտութեան մարզի բոպիկութիւնը քօղարկելու, օրինակ, հայաստանի ազգեցիկներուն հետ կապերու ճամբով:

Երեւոյթը հետաքրքրական ըլլալով հանդերձ, բաւական թէկուզ չէ չօշափելի արդիւնքի պարագան. կարելի՞ է յուսալ որ ըսող ու լսողի նոյնութեան տրուած պատկերէն գրական բան մը ձեռք կը ճգուի: Եթէ նման նիստեր չարունակուին, այլ, աւելի լուրջ պատրաստութեամբ, հաւանօրէն:

«Աւելի լո՞ւրջ»ը. ան որ կրկնել չսայ ըսուածը թէ «Հայաստանի Գ. Հանրապետութեան աւելի քան տասնամեայ պատմութեան ընթացքում վերոնշեալ հարցերի շուրջ առաջին անգամ անցկացուղ խորհրդարանական լսումներին ներկայ էին (այն էլ ոչ սկզբից մինչեւ վերջ) ընդամէնը երեք պատգամաւոր, ներառեալ յանձնաժողովի նախագահը (յիշեցնենք, որ Ազգ. Ժողովն ունի 131 պատգամաւոր)...»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ԲՈՒՇԱՏԵՍՐ

«ՄԵԾՆԱՍ ՆԷ Կ'ԱՆՑՆԻ»

Խմբագրատան մէջ կը խօսակցէինք առողջական խնդիրներու մասին: Այստեղ ամէն օր անպայման մէկը մարմնական անհանգստութիւն մը ունի: Մէկը հարբուխ է, միւսին խելքը կը գառնայ, թեւս արեան ճնշումը անակնկալօրէն բարձրացած է, մէկուն մէջքը կը ցաւի, միւսը գիշերը չէ կրցած քնանալ եւ հիմա ինքզինք յոգնած կը զգայ: Սովորական ու բարեբախտաբար անցողակի անհանգստութիւններ, որոնք անխուսափելի են կեանքին մէջ: Այդ օր ալ կը խօսակցէինք առողջական խնդիրներու մասին: Մեր ընկերներէն մէկը կը պատմէր որ միջոցէ մը ի վեր ստամոքսէն կը տառապէր, ճաշէ վերջ լաւ չէր մարսեր, մարսողական դեղ մը առնելու պահանջքը կը զգար, եւ այլն: Գիտէի որ լուրջ բան չէր ատիկա: Ուստի կատակով ըսի.

– Եթէ մեծնաս կ'անցնի:

Այս նախադասութիւնը մանկութեանս շրջանէն լսածի մնացած մոզական նախադասութիւն մըն էր: Մայրս էր որ կ'ըսէր զայն, բայց անշուշտ որ ան չէր այդ նախադասութեան հեղինակը: Ուրիշ մայրեր ալ կ'ըսէին իրենց զաւակներուն: Իսկ իմ մայրը շատ յաճախ կը դիմէր այդ նախադասութեան: Եթէ վար իյնայի ու մէկ կողմս ցաւցնէի, եթէ գլուխս տեղ մը զարնէի եւ արիւնահոսութիւն ունենայի, եթէ ոտքս կամ մատս ցաւէր, եթէ հիւանդանայի ու ջերմութիւն ունենայի, մայրս մազերս կը շոյէր ու ժողովրդական խօսելակերպով կ'ըսէր.

– Մեծնաս նէ կ'անցնի:

Այս նախադասութիւնը մտքիս մէջ այնպէս մը դրոշմուած էր իր իրական իմաստով, որ երկար ժամանակ միամտօրէն հաւատացի որ տարիքը մարդս հետզհետէ տկարացնող, հետզհետէ առողջական հարցեր ստեղծող ազդակ մը չէ, այլ ընդհակառակը մարդուս առողջութիւն չահեցնող հանգրուան մը: Տըրամաբանակա՞ն էր: Չէր անշուշտ: Չէ՞ որ երիտասարդութեան շրջանը մարդուս ամէնէն առողջ շրջանն է եւ այնուհետեւ, մարդ քանի մեծնայ, քանի հասնի իր յիսունին, վաթսունին, այնքան կը սկսի տառապիլ առողջական տա կամ նա խնդարումէն: Տարիքը, որ անցնող ժամանակ կը նշանակէ, ինչպէս քնութեան բոլոր տարրերը, նոյնպէս մարդուս մարմինը տակաւ կը հիներնէ, կը մաշեցնէ, հոսկէ հոնկէ բան մը կը խանգարէ, մեր գործարաններէն կը տկարացնէ, նոյնիսկ անդնդմէ ոմանց բոլորովին կանգ առնելուն պատճառ կը դառնայ: Ուրեմն ո՞վ է ըսեր որ եթէ մեծնաս, ամէն ինչ աւելի լաւ ու աւելի առողջ կ'ըլլայ: Բայց մայրս էր որ ըսած էր ատիկա: Եւ ես չուտով պիտի հասկնայի արդէն որ այդ խօսքին մէջ տարբեր տեսակէտ իմաստութիւն մըն ալ կար: Այս խօսքը ունէր արտատնուած կամ չարտատնուած իր միւս տարբերակը.

– Մեծնաս նէ կը մոռնաս:

«Եթէ մեծնաս կ'անցնի» կը նշանակէր ուրեմն «եթէ մեծնաս կը մոռնաս»: Ժամանակը կը բուժէր բոլոր սրտնեղութիւններն ու անհանգստութիւնները: Համբերէ՛ ու պիտի մոռնաս: Պիտի մոռնաս որ վար ինկար ու գլուխդ ճեխքեցիր: Պիտի մոռնաս որ մատդ ճզմուեցաւ ու շատ ցաւեցաւ: Պիտի մոռնաս որ ուսուցիչը շատ յոգ նիչ մը տուաւ քեզի ու լալագին տուն եկար: Պիտի մոռնաս որ դիմկերներդ անիրաւօրէն ծեծեցին քեզ: Պիտի մոռնաս որ փսխելու պէս կ'ըլլայիր ամէն անգամ որ ճաշասեղանին վրայ խաչած ուզեղ կը դնէին ու կը ստիպէին որ ուտէիր:

Մայրս չէր խաբած զիս: Միայն թէ վերջին հաշուով յանձնարարած էր որ համբերել ու սպասել սորվէի: Բայց տարիներու ընթացքին ապրեցայ կարգ մը փորձառութիւններ ալ, որոնց ընթացքին միշտ յիշեցի մօրս մոզական այդ «մեծնաս նէ կ'անցնի»ն: Օրինակ, քսան տարեկանիս ոտքերս կը ցաւէին, յօդացաւի նման ցաւերէ կը տառապէի, չէի կրնար երկար քալել կամ ոտքի մնալ: Երեսուն տարեկանիս անդրադարձայ որ այդ ցաւերը բոլորովին անհետացած էին: Քսան տարեկանիս օրերս վրայ ցաւեր կը զգայի: Այնքան մտահոգ էի որ թերեւս քսան տարբեր բժիշկներու դիմած էի: Ոմանք ամէն տեսակ քննութիւն կատարած էին, ոմանք ալ բնաւ կարեւորութիւն չէին տուած ու քանի մը դեղեր յանձնարարելով զիս տուն ղրկած էին: Աւելի քան տասը տարի տառապեցայ սրտի ցաւերէ: Եւ օր մըն ալ մտածեցի որ այս ցաւերը լուրջ չէին քանի որ տակաւին չէի մեռած: Երեսունէն վերջ ցաւերը նուազեցան: Քառասունէն վերջ չատ ցանցառ դարձան: Ձիսունէն վերջ տարին մէկ կամ երկու անգամ հարուածը կը յիշէի զայն:

Երեսուն տարեկանիս առտուները անպայման մէջքի ցաւով էր որ կ'ելլէի անկողնէն: Իսկ յիսունէն վերջ օր մըն ալ անդրադարձայ որ սկսած էի ամէն առտու փետուրի նման ցատքել անկողնէս: Բնաւ ցաւ չունէի: Ի՞նչպէս էր որ ապայատցած էր այդ մէջքի ցաւը: Երկար ժամանակ յիշեցի մօրս խօսքը, մինչեւ որ առաւօտ մը զարձեալ ելայ մէջքի ցաւով: Այդ օր անդրադարձում մը ունեցայ: Գիշերը ուժի ժամ քնացած էի, փոխանակ ամէն օրուան նման վեց ժամ քնանալու: Ուրեմն մէջքի ցաւս բուժուած էր որովհետեւ երկար չէի մնար անկողնիս մէջ, որովհետեւ հասուն տարիքի տեղադրին աշխատանքս ինքնաբերաբար դիս փրկած էր այդ ախտէն:

Երբ յիսուն տարեկան էի, երանութեամբ կը նայէի մեզի ծանօթ ընտանիքներու ծերունազարդ մեծ հայրերուն, 80 հօբարներուն, մօբարներուն, որոնք տարեկան հասակի մէջ մեզմէ եռապատիկ աւելի չատ կ'ուտէին եւ ստամոքսի անհանգստութենէ չէին տառապեր: Վստահ էի որ անոնք իրենց երիտասարդ տարիքին աւելի փափուկ ստամոքս ունէին:

Պիտի կատակեմ անշուշտ, բայց պիտի ըսեմ որ երբեմն լաւ կ'ընենք եթէ հասուանք որ տարիքը քանիներ մըն ալ կատուցանէ մեր մէջ, մինչ ուրիշ բաներ կը քանդէ: Աստուած մեր բոլորը չար ու անդարմանելի ախտերէ պահէ: Բայց մեր մայրերը քիչ մըն ալ իրաւունք ունէին երբ կ'ըսէին. «եթէ մեծնաս կը մոռնաս»:

Ռ. Չ.

ԱՊԱԳԱՆ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԵՐԿԱՐԵԼՈՒ ՁԳՏՈՒՄԸ ԲՆԱԶԴԱՑԻՆ Է, ՍԱԿԱՑՆ ՀԱՐԿ Է ՊԱՏՐԱՍՏ ԸԼԼԱԼ ԵՐԿԱՐԱԿԵՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ

ըեւոր հարց մըն է եւ յաճախ կ'անտեսուի երկարակեցութեան քննարկումներուն մէջ: Ուղեղը մարզական ամէնէն բարդ գործարանն է, իսկ յիշողութեան գործընթացը տակաւին յստակ չէ պիտանի կաններուն համար: Մարմինը երկար ժամանակ կենդանի պահելը թերեւս կրնայ ըլլալ գոյացնել կամ վերանորոգել յիշողութիւնը: Նոյնիսկ կեանքի մէջին տեղութիւնը երկար է, բաղդատած՝ մարզական յիշողութեան: Իսկ կեանքի տեւողութեան վրայ տասնամեակներ ալեցնելու պարագային, կեանքի մէջին տարիները ամբողջութեամբ կորսընկ մարզական յիշողութենէն, զայն վերածելով մանկութեան աղօտ յուշերու կամ նոր իրազարձութիւններու կարկատնի մը: Եթէ ա՛յս է երկարակեցութեան ապագան, ապա անիկա ապարդիւն իրագործում մը պիտի ըլլայ, որովհետեւ մարզական յիշողութիւնն է գոյութեան յատկանիշը: Յարաբերութիւններ մշակելու անկարող կամ ինքնութեան ու նպատակի պիտակութենէն զուրկ մոռացկոտ ու «հնամեայ» արարածի մը պատկերը նախանձելի չէ:

Մինչ այդ մարզական ընկերութիւնը ապէտալի վիճակի պիտի մատնուի կէս սմոռաց երկարակեացներու հետզհետէ աճող բնակչութեան ներկայութեամբ: Աչխարհի ժողովրդագրական հաւասարակշռութիւնը կախեալ է մահերու թիւը քիչ մը աւելի վերադանցող ծնունդներու համեմատութենէն: Երկարակեցութիւնը պիտի խախտէ այս հաւասարակշռութիւնը: Աչխարհի վեց մէկուկէս թիւնը արդէն փորձաքար մըն է երկրագունդին համար: Երկարակեացներու թիւը աւելցնելը կրնայ քայքայել անոր կարողականութիւնը, ստիպելով, որ պետութիւններ կրճատեն ծնունդներու համեմատութիւնը, ինչպէս՝ Չինաստանի մէջ, ուր տարիներ չարունակ կը կիրարկուէր «մէկ ամոլի՝ մէկ զաւակ» քաղաքականութիւնը: Երբ տարեցներուն թիւը կը գերազանցէ մանուկներուն թիւը, մէջին տարիքի բնակչութիւնը կը պարտաւորուի կրել ծանր բեռ մը:

Աւելի'ն. երկարակեցութեան նպաստող որեէ դարմանում չատ սուղ պիտի արժէ: Այսինքն՝ անիկա նախ պիտի յանձնարարուի բարեկեցիկ մարդոց, բարգաւաճ երկիրներու մէջ: Աւիկա պիտի խորացնէ վիհը բարեկեցիկ եւ չքաւոր խաւերուն միջեւ, ոչ միայն հանդիստի, այլ նաեւ՝ երկարակեցութեան հիմնովին տարբեր մակարդակներու վրայ: Նման պայմաններու մէջ ո՞վ պիտի մեղադրէ չքաւորները, եթէ անոնք յեղափոխութեան դիմեն. անոնք ոչինչ պիտի կորսընցնեն, եթէ փորձեն չահիլ քանի մը տասնամեակ աւելի երկար կեանք: Այսօրուան աչխարհին մէջ երկարակեցութեան միջոցներու կիրարկումը կը նմանի լուսկի մը վառելու՝ քարիւղով լեցուն սենեակի մը մէջ:

Այսուհանդերձ կարելի՞ է հրաժարիլ երկարակեցութեան դեղեցիկ զաղափարէն: Բաւական դժուար է ապրկա, որովհետեւ մարդկութեան պատմութիւնը ինքնին կեանքը դիւրացնելու պայքար մըն է: Հետեւաբար նման պարունակի մը մէջ կեանքը երկարելու ձգտումը աչխարհի ամէնէն բնական բաներէն մէկը կարելի է համարիլ: Իսկ իրականութիւնը այն է, որ երկարակեցութեան յաջող ձեւ մը՝ իբրեւ ինքնանպատակ յայտնադործութիւն, երբեք պիտի չյայտնուի իր ժամանակէն առաջ՝ աւելի սփռելու համար: Ընդհակառակն, անիկա մաս կը կազմէ բժչկագիտութեան երկարատեւ դործընթացի մը եւ կրնայ իրականանալ միայն դանելով անբաւժելի հիւանդութիւններու դարմանը կամ դանոնք կանխելու միջոցները: Երկարակեցութեան միջոցներու փնտռտուքը մահկն խուսափելու փաւսութեան ճգտում մը չէ, այլ պարզապէս կեանքի միջոցով կեանքը արժեւորելու ցանկութիւն մը: Անոր մասին մտածելը ինքնին առողջութեան նչան մըն է···:

«Ագդակ»

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԵԼԵՍԻ ՄԷՋ

«ԱՐԱՐԱՏ» ՏԱՆ ՃԱՇԸ

Լոս _ Անճելըսի Քոմերս Գազինոյի (Քրաուն Փլազա» պանդոկին մէջ, Մայիս 18_ին, տեղի ունեցած է ճաչ մը եւ ճաշուրջ մը, կազմակերպութեամբ «Արարատ» հանրատեան տան վարչութեան, ի նպաստ Մոնթրոզի մէջ կառուցուելիք նոր համալիրին: Ներկայ եղած են 700 հոգի: Ցիսուն տարի առաջ ստեղծուած «Արարատ» Տուն Ընկերակցութեան հիմնադիրներուն նչանաբանը եղած է «զարդուհին մէջ խնամել այն հայ ծերերը, որոնք կարողութիւնը չունին ինքզինքին խնամելու»: Այս նպատակով վարչութիւնը հաստատած է հիմնադրամ մը, որուն նուազագոյն նուէրը 25 հազար տոլար է: Այդ հիմնադրամը ներկայիս կը հաչուէ չուրջ 4 միլիոն տոլար: Ընկերակցութիւնը ունի 2 տուներ՝ Միչըն Հիլզ եւ Իկըլ Ռաք, ուր պատսպարուած են հայ ծերեր, հիւանդներ եւ անկարներ: Մոնթրոզի նոր համալիրի հողը գնուած է 3 միլիոն տոլարի, որուն մէկ միլիոնը վճարուած է: Համալիրի կառուցումը պիտի արժէ 5 միլիոն տոլար, որուն մէկ մասը պիտի գոյանայ նուիրատուութիւններէ, իսկ մնացեալը պիտի ապահովուի Գալիֆորնիոյ նահանգին կողմէ: Այսպէս, ճաշ _ հանդիսութեան յայտագիրը վարած է Լէրի Շերմըն: Խօսք առած է Գալիֆորնիոյ նախկին կառավարիչ Ճորճ Տէօքմէճեան, գնահատելով Տան ծառայութիւնը հայ տարեցներուն: Բանախօսած է Լոս _ Անճելըսը գաւառի վերահսկիչ Մայքըլ Անթունովիչ, գրուատելով կազմակերպութեան դերը գաղութին մէջ:

*
**

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ 20_ԱՄԵԱԿԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 4_ին, տեղի ունեցած է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Ղըպրոցի 20_ամեակը: Բացումը կատարած է տեսուչ Րաֆֆի Թորոսեան: Աչակերտներ գործադրած են հոգեւոր բնոյթով զեղարուեստական յայտագիր մը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԵՆԵԿԱՑԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԻՆ ԵՐԵԿՈՑԹԸ

Կլէնտէյլի «Ալեքս» թատերասրահին մէջ, Մայիս 10ին տեղի ունեցած է Հայաստանի պետական սենեկային նուագախումբին երեկոյթը, կազմակերպութեամբ Համազդայինին: Նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Արամ Ղարաբէկեանի, մեկնարկած է Ռուբէն Ալթունեանի «Հայկական երեք մեղեդիներ»ը, Շոթրաուսի «վալս»ը, Եղուարդ Միրզոյեանի «Հինգ փոփոխականներ»ը, Կրիկի «Հոլպէրկ» նուագաչարը, իսկ երկրորդ բաժնին հանդէս եկած է երգչուհի Նունէ Բաղալեան, դասական եւ աչուղական երգերու մեկնաբանութեամբ:

*
**

ՎԱՀԷ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ «ՆԱԵԻ» ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Փասատինայի «Ռոքօքօ» սրճարանին մէջ, Մայիս 14_ին, տեղի ունեցած է արուեստագէտ Վահէ Պէրպէրեանի նոր մենախօսութիւնը՝ «Նաեւ», որ կը ներկայացուի ամէն երեքչաբթի, մինչեւ Յունիս 2: Մենախօսութեան ընդմէջէն արուեստագէտը ներկայացուցած է սփիւռքեան մեր կեանքի, յատկապէս Ամերիկահայուն կեանքին զանազան երեսները, իրապաչտօրէն ու հեգնանքով:

*
**

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ 20_ԱՄԵԱԿԸ

Հոլիվուտի «Կարապետեան» սրահին մէջ, Մայիս 4_ին, տեղի ունեցած է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ Կիրակնօրեայ Ղըպրոցի 20_ամեակը: Բացումը կատարած է տեսուչ Րաֆֆի Թորոսեան: Աչակերտներ գործադրած են հոգեւոր բնոյթով զեղարուեստական յայտագիր մը: Գնահատանքի խօսք արտասանած է առաջնորդ Մուչեղ Եպիսկոպոս Մարտիրոսեան:

*
**

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՀԻՄՆԱՐԿԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

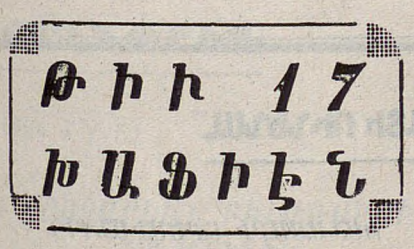
Լոս _ Անճելըսի «Պէվըրլի Ուիլշըր» պանդոկին մէջ, Մայիս 10_ին, տեղի ունեցած է Հայ Մշակութային Հիմնարկի տարեկան ընդունելութիւնը, որուն ներկայ եղած են 250 հոգի, այդ կարգին՝ թեմին գլխ առաջնորդները, Հայաստանի Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարարներ՝ Լեւոն Մկրտչեան եւ Համլէթ Գրիգորեան, Հայաստանի աւագ հիւպատոս Վալերի Մկրտումեան, Հ.Յ.Դ. կեդր. Կոմիտէի անդամներ եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Բացումը կատարած է Սարգիս Կիրեան: Ցայտագիրը վարած է Զարլի Կալեան: Խօսք առնելով Ամերիկայի Հայ Դատի յանձնախումբի տեղապահ Քէն Աչէկեան ներկայացուցած է յանձնախումբին դերը Հայաստանի եւ Հայութեան չահերը հետապնդելու գործին մէջ: Վիքէն Եազուպեան չեչտած է Հ.Յ.Դ. կեդր. Կոմիտէի աչխատանքի հիմնական ուղղութիւնները: Նախարար Լեւոն Մկրտչեան ներկայացուցած է Հայաստանի ներկայ ընդհանուր կացութիւնը, ծանրանալով կրթական մարզին վրայ: Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը: Եղած են նուէրներ, որոնցմէ գոյացած է 100 հազար տոլար, ի նպաստ Հայ Դատի հետապնդման աչխատանքներուն:

*
**

ՁԵՌՆԱՐԿ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈԿՐԱՄԻ ԿԵԴՐՈՆԻՆ

Օրէնճ Քաունթիի «Ֆէսճեան» սրահին մէջ, Մայիս 7_ին, տեղի ունեցած է Հայաստանի մամոկրամի կեդրոնին ի նպաստ ճեռնարկ մը, որուն ներկայ եղած են 100 հոգի, մեծ մասամբ կիներ: Խօսք առած են Սիլվի Թաչճեան, Սիլվի Դերճակեան եւ կեդրոնի հիմնադիր Ռիթա Պալեան: Տեսերիզի միջոցով ցուցադրուած են կուրծքի եւ կնոջական այլ քաղցկեղներու արդիական քննութեան, վիրաբուժական եւ բուժման ու վարժեցման կեդրոնի առաւելութիւնները: Խօսք առնելով Հայաստանի Ազգային Ժողովի պատգամաւոր եւ յիչեալ կեդրոնի հիմնադիրներէն Հրանոյչ Ցակոբեան ներկայացուցած է կեդրոնին վերջին տուեալները, նչելով որ հինգ բժիչկներու կողմէ քննութեան ենթարկուող կիներուն թիւը հասած է 33 հազարի, որոնցմէ 760_ին կեանքը փրկուած է եւ թէ քննութեան ենթարկուող անճերուն 25 առ հարիւրը կրծքաքաղցկեղի նչաններ կը ցուցաբերեն եւ 80 առ հարիւրը առողջապահական հարցեր ունին: Եղած նուէրներէն գոյացած է 20 հազար տոլար, ի նպաստ կեդրոնին:

ԼՐԱՏՈՒ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Թ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԴ·

ՍԻՍԱԿ ՄԷՋՏԵՂ Կ'ԵԼԼԱՑ

Երբ վեր ելաւ՝ Վահան եւ Տրդատ իրարու հետ ջերմ խօսակցութեան մը բռնուած էին: Վահան Սիսակը տեսնելուն պէս վազեց եւ ողջագուրուեցաւ:

_ Ի՞նչ լուր, _ հարցուց Տրդատ հետաքրքրքիր:

_ Աղէկ, _ պատասխանեց Սիսակ, _ ճիշդ փովերնին նստեցայ եւ իրենց ամբողջ խօսակցութեան հետեւեցայ:

_ Գոնէ չահեկան բան մը լսեցի՞ր:

_ Բնականաբար:

_ Պատմէ՛ ուրեմն:

Սիսակ մանրամասնօրէն պատմեց Քօհուլեթի դարեջրատան մէջ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը:

_ Հայց եթէ այսպէս բոլոր տուները պիտի խուզարկեն, մեր վիճակը չատ ապահով չէ, _ դիտել տուաւ Տրդատ:

_ Ինդիրը այն է, որ մեր տանտէրը Թող պիտի տա՞յ, որ այդ մարդիկը իր տունը մտնեն եւ խուզարկութիւն կատարեն, _ լսաւ Վահան:

_ Նախապէս հարցունենք իրեն:

_ Ո՛չ, այդ կերպով կասկածի տեղի կուտանք:

_ Ի՞նչ ընենք ուրեմն:

_ Ոչինչ, հոս կը մնանք:

_ Բայց եթէ դան տունը խուզարկելո՞ւ:

_ Թող խուզարկեն:

_ Եւ եթէ մեզ հոս գտնե՞ն:

_ Մեր այս ծպտուքին մէջ չեն կրնար մեզ ճանչնալ:

_ Բայց Վահան ծպտուած չէ, եւ իր դէմքին վրայ պտնուած վէրքի նչանը ծանր ամբաստանութիւն մըն է իրեն դէմ. ասկէ զատ, ենթադրենք, որ մեզ չի ճանչցան, բայց մեր մասին կասկածներ ունեցան եւ ուզեցին մեր ինքնութիւնը հասկնալ, այդ պարագային ի՛նչ պիտի ընենք:

_ Այդ իրաւ է, _ դիտել տուաւ Սիսակ, _ որեւէ օտար անցագիր չունինք իրենց ցոյց տալու:

_ Ուրեմն լաւագոյն միջոցն է դուրս ելլել եւ մինչեւ ուշ ատեն դուրսը մնալ:

_ Բայց այս խուզարկութիւնը, կը կարծե՞ք, որ մէկ օրէն լմննայ:

_ Ահա խնդիրը:

_ Այդ պարագային պէտք է, որ քանի մը օր բացակայ մնանք եւ այս տունը ոտք չկոխենք:

_ Ահա՛ դժուարին խնդիրը մը:

_ Ընդհակառակը, դժուարութեան բան չի կայ, _ լսաւ Սիսակ, _ ես չատ ապահով տեղ մը կը գտնեմ եւ մէկ քանի օրուան համար կրնամ ձեզի պատսպարել. ելէ՛ք մեզի երթանք:

_ Լաւագոյնը այդ է:

Եւ երեք երիտասարդները իսկոյն որոչումը ընդունեցին իրենց որոչումը:

Քրիս ոստիկանական հսկողութեամբ բերուած էր Պոլիս եւ բանտ առաջնորդուած՝ անկէ ալ Պուլկարիա ղրկուելու համար:

Երիտասարդ յեղափոխականը կը ճանչնար Արչաւիրը, որուն մատնիչ ըլլալը պիտէր, ուստի չատ զարմացաւ, երբոր բանտ մտնելուն զայն տեսաւ իր դէմը:

_ Դուն հոս ի՞նչ բան ունիս, _ հարցուց Արչաւիրին, որ փութացած էր իր մօտ:

_ Երկու օր առաջ ձերբակալեցին զիս, _ պատասխանեց Արչաւիր:

_ Բայց ինչո՞ւ համար, _ հարցուց Քրիս:

_ Չեմ դիտեր:

_ Ինչպէ՞ս չես դիտեր:

_ Այսինքն ոչինչ խնդրի մը համար··· պարզ թիւրիմացութիւն մը, արդէն չեմ կարծեր, որ դիս երկար ատեն այստեղ վար դնեն, հաւանօրէն մէկ _ երկու օրէն կ'արձակուիմ:

_ Սակայն դուն ոստիկանութեան ծանօթեան մէջ չէի՞ր դանուիր:

_ Այսինքն, թարգմանի պաչտօն ունէի:

_ Ու միեւնոյն ատեն ձերբակալուեցար, դարմանալի՛ բան:

_ Զարմանալի՛, բայց իրականութիւնը այս է:

_ Ի՞նչ ամբաստանութիւն կար վրադ:

_ Ամբաստանութիւնը պարզապէս պարտութիւն մըն է:

_ Այո՛, բայց ի՞նչ է:

_ Իբր թէ սպառնալիքով դրամ պահանջեր եմ, _ պատասխանեց Արչաւիր:

_ Իրողութիւնը ճիշդ չէ՞, _ հարցուց Քրիս:

_ Ինչպէս ըսի, գործին մէջ թիւրիմացութիւն կայ, բայց դուն ուրկէ՞ կուգաս:

(Շար· 234)

ԳԼՈՒԽ ԽԵ·

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Մեր վերը պատմած դէպքերուն վրայ հաղիւ մէկ քանի օր անցած էր, երբ մատնիչ Արչաւիր ճերբակալուեցաւ:

Արչաւիր, որ չափազանց մսխող մարդ մըն էր, չէր կրնար ապրիլ ոստիկանութենէն ստացած ղրամովը եւ օգտուելով իր դիրքէն, առեն _ առեն, սպառնալիքով դրամ կը չորթէր ծանօթ վաճառականներէն:

Այսպէս, վերջին անդամ դիմած էր Մարտիրոս Թելլիեանի եւ անոր սպառնացած էր՝ ըսելով·

_ Դուն յեղափոխական ես եւ ձեռքի տակէ դրամ կուտաս հնչակեաններուն, քեզի պիտի մատնեմ, եթէ ինծի հարիւր ոսկի չի տաս:

Թելլիեան հաւանութիւն յայտնած էր պահանջուած դումարը տալու, բայց միեւնոյն ատեն իրողութիւնը իմացուցած էր ոստիկանութեան: Ոստիկան մը եկած պահուըտած էր Թելլիեանի դրասենեակը եւ ճիշդ այն պահուն, ուր վաճառականը պահանջուած դումարը յանձնելու վրայ էր Արչաւիրին, իր թաքստոցէն եկած ու ձերբակալած էր զայն:

Ճիշդ նոյն միջոցին Արչաւիրի պտնուած բանտը կը բերէին նաեւ Քրիս Ֆէննէրճեան կամ ուրիչ անունով Սիվվիօ Րիչի:

Քրիս Ապրիլ 11_ին պատմական դիչերը ձերբակալուած եւ աքսորուած էր Ասլա, ուր մնացած էր քանի մը ամիս:

Բայց ինք պուլկարահպատակ ըլլալով՝ Պուլկար դեսպանատունը դիմումներ կատարած էր եւ յաջողած էր իր աքսորավայրէն բերել տալ զայն:

Փափլին Թոմըլէն,
Յարութիւն Զուլհակեան
յաւուր կը ծանուցանեն

ՀՐԱՉԵԱՅ ՋՈՒԼՀԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Նիս, Մայիս 31-ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 6, ժամը 14·15-ին, Շաւիլի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին
6, Rue Père Komitas, 92370 Chaville
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կրոլէի (Վալ ա'Ուազ) դերեզմանատունը:

Մահադդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ ատդ ներառել:

28, Boulevard Maillot,
92200 Neuilly s/Seine

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
կը կազմակերպեն այցելութիւն մը
ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ
ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ
կիրակի, Յունիս 30-ին
Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին:
Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւն-ներու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

Informations artistiques

CONCERT
AUTOUR D'OEUVRES
DE F. SCHUBERT ET G. FAURE
association Accolade
Dimanche 9 juin à 17h
Eglise Catholique Arménienne
Sainte-Croix de Paris
13, rue du Perche, 75003 Paris
Sidonie Euvremer (flûte),
Caroline Kozlowsky (guitare),
Tristan Manoukian (guitare),
Philippe-Gaguik Chaldjian (piano)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս· Յարութեան տօնին առթիւ, Ս· Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է իւղափնի հետեւեալ նուէրները.–

ԵՒՐՕ

Տէր եւ Տիկին Վահան Գրիգորեան 30, Տիկին Մ· Վարդանեան – Նրանեան 30, Տիկին Անահիտ Սանոսեան 50, Պր· Արա Նշանեան 150, Տիկին Նուարդ Պոյաճեան 76, Տէր եւ Տիկին Ժան Յարութիւնեան 30·49, Տէր եւ Տիկին Սերժ Գարապետրոսեան 45·75, Օր· Եւա Մկրտիչեան 100, Տիկին Անի Փասթըրմաճեան 30, Աղքատախնամ Ընկերակցութիւն 150, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաթիկեան 25, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մօրուքեան 24. Տիկին Ասրինէ Թազեորեան 40, Տէր եւ Տիկին Պ· Գալայճեան 400, Տէր եւ Տիկին Վարդան Պէրպէրեան 150, Տիկին Նուարդ Ոսկանեան 30, Տէր եւ Տիկին Ձէմս Զաքմիչ 30, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Պէնլեան 30, Պր· Րոժէ Գալեան 16, Տիկին Թագուհ Նկուրկութեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոսլանեան 30, Պր· Ստեփան Գէյճեան 80, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ասաքելեան 22·87, Տիկին Վերժին Տէմիրճեան 50, Տիկին Անայիս Պէնար – Սթեփեան 300, Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Զիլինկիրեան 23, Պր· Ալէն Թութճեան 40, Տիկին Ալիս Լանահ 38·12, Տիկին Մարիամ – Քրիստին Քիլիքիպեան 100, Տիկին Էլիզա Կարապետեան 16, Պ· Կ· Մաղաքեանճեան 30, Տէր եւ Տիկին Փասքալ Գարմոն 30 եւրօ:

(Շար·)

***

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.–

Տիկին Բարիս Արմաղանեան 50 եւրօ, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Փամպուքեան, Տէր եւ Տիկին Սեպուհ Ճանիկեան, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Ճանիկեան 15-ական եւրօ, Տիկին Սիւզան Ոսկեան 10 եւրօ, Տիկին Փիրանեան 8 եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԻԼՅ· – Տիկին Լօժէնի Յովսէփեան զաւակներն ու թոռները իրենց մօտակներն, հօր եւ մեծ – հօր՝ Յովհաննէս Յովսէփեանի մահուան 10-րդ տարելիցին փ յիշատակ կը նուիրեն «Յառաջ»ին 150 եւրօ:

***

ՄԱՐՍԻԼՅ· – Թաւկագիի Օհանեանի մահուան քառասունքին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները· –

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան՝ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ճառայեան 40 եւրօ, Տիկին Բարիս Արմաղանեան 30 եւրօ:

«Յառաջ»ին՝ Տէր եւ Տիկին Թիթայր Շալճեան, Սօնիա Յովսէփեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարօ Յովսէփեան 30-ական եւրօ:

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ դպրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 15-ին, Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանը

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

CDCA

COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Communiqué de Presse

LE CDCA DECERNE SON PRIX 2001

Le 2 mai 2002, le Comité de défense de la cause arménienne (CDCA) a désigné les lauréats du prix du CDCA 2001.

Réunis à Paris, le jury constitué d'universitaires arméniens Anaïd Donabédian, Patrick Donabédian, Claire Mouradian, Anahide Ter Minassian et des membres du CDCA a ainsi récompensé par des prix de 2300 Euros, 1500 Euros, et 765 Euros les trois vainqueurs à savoir notamment(*) :

1er **Prix: Clarisse LAURAS pour son mémoire de Maîtrise sur «Les Arméniens de Saint-Etienne»** (Université Jean Monnet, Saint Etienne).

3e **Prix: Anahide MARDIROSSIAN, pour son mémoire de Maîtrise sur «La gestion des ressources hydrauliques dans la République d'Arménie»** (Université Pierre Mendès France, Grenoble).

Le CDCA adresse ses plus sincères félicitations aux gagnants. Il se félicite par ailleurs du succès rencontré par «Le Prix du CDCA» et la qualité des travaux qui lui sont parvenus. Pour cette première année, en effet, pas moins de 15 mémoires universitaires de bonne qualité d'ensemble (de niveau Licence, Maîtrise et DEA) de toutes disciplines (histoire, ethnologie, art et archéologie, cinéma, sciences politiques, économie, sociologie, littérature...) lui ont, en effet, été envoyés. Cet intérêt manifesté pour ce prix et la qualité des travaux renforcent la détermination du CDCA à soutenir les études arméniennes en France.

Le Prix du CDCA 2001 récompense l'auteur d'un travail universitaire ayant abouti à l'obtention d'un diplôme durant l'année 2001. Ce concours, ouvert à toutes les disciplines, sanctionne les meilleurs mémoires dont le sujet porte, directement ou indirectement, sur l'Arménie ou sur les Arméniens.

Fait à Paris
Le 27 mai 2002

(*) *Le vainqueur du second prix a souhaité, pour des raisons de confidentialité liées au sujet, que son nom ne soit pas rendu public.*

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).
— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE
ET
LES FILMS DU SOLEIL
présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation:
Jean-Pierre Franchi
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.

Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter **l'Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

l'**Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa
Fête Annuelle
KERMESSE
Dimanche 9 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado — 13008 Marseille
Possibilité de Restauration sur place après la Messe
Tirage de la tombola sur place.
Animation avec l'Orchestre « A C H O U G H » de Marseille

Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale.

Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ
TARKMANTCHATZ
de Marseille

La Commission Foi et Traditions Arméniennes
dans le cadre des activités
«LOUSSAVORTCHI LESSARANE»
(Atelier «St. Grégoire l'Illuminateur»)
vous invite à participer
à sa 8e rencontre du cycle d'initiation :

Pour lire et commenter les Ecritures Saintes

avec le Rév. Père **Zadik AVEDIKIAN**
Recteur de la Cathédrale
Jeudi 6 juin à 19 heures
dans la Salle «A. Tcherpachian»
339, avenue du Prado —
13008 Marseille
☎ 04 91 77 84 70

ԳՍԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ

ՄԱՆԱՍԱՐԻ ԱՐՇԱԻԱՆԵԱՆԻՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
դաշտահանդէս
Կիրակի, Յունիս 7
Շաւիլ – Վիրոֆլէյ
Մանրամասնութիւնները՝ յետոպային:

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plusieurs décennies, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Nous vous informons que quelques places sont encore disponibles pour le mois de juillet.

Par ailleurs, les inscriptions du mois d'août sont ouvertes et nous vous invitons à inscrire vos enfants en téléphonant au 01. 48. 24. 46. 57.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 6
JEUDI
6 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Ամերիկա եւ Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·442 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·442

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԲԱՔՈՒ – ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ – ԵՐԵՒԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ ԵԹԷ···

Ազրպէյճանի նախագահը՝ Հ. Ալիեւ, ընդունելով անկախ խորհրդարանականներու խումբ մը, յայտարարած է որ կարելի է բանալ Բաքու – Նախիջեւան – Երեւան երկաթուղիի 130 քիլոմեթր հատուածը: Ալիեւ այդ չորս չրջաններուն անունները չէ տուած, հարցը հոն է սակայն, որ երկաթուղիին 130 քիլոմեթրնոց հատուածը կ'անցնի զարբարաղեան ուժերու վերահսկողութեան տակ գտնուող երեք չրջաններէ՝ Զանգելան, Ջիբրայիլ եւ Ֆիզուլի (այս չրջանի մի-այն 25 տոկոսը հայկական ուժերու հսկողութեան տակ է, մինչեւ Հորադիզ կայարանը): Ըստ Ալիեւի, Հայաստան կ'ուզէ որ այդ գիծը բացուի, բայց որեւէ ամապարանք ցոյց չի տար զրաւեալ չրջանները պարպելու համար:

Ըստ «Ազգ»ի (Յունիս 5) որ լուրը կու-տայ, հատանական է որ հայկական կողմը լուրջի չառնէր Ալիեւի առաջարկը, քանի որ առնուազն հինգ անգամ կը մեծնայ տուեալ չրջանի հայկական կողմի պաշտպանելի սահմանագիծը, ինչ որ յղի է ռազմական գործողութիւններու վերսկսման վտանգով: Մնաց որ, Ազրբէյճան միշտ կրնայ վաճել երկաթուղին, մինչ յանձնուած տարածքները չեն վերադարձուիր:

ՃՄՄԷՆՓՐԷՍ,

(Յուսիս 4 / 5)

Ր. ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԲԵԼԱՌՈՒՍԻԱ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նախագահ Ր. Քոչարեան Յունիս 6–ին երկօրեայ պաշտօնական այցով կը մեկնի Մինսկ· Լրեն կ'ընկերանային Արդիւնաբերութեան, Գիւղատնտեսութեան, Կրթութեան ու Գիտութեան նախարարները, Երեւանի քաղաքապետը, Հայաստանի Մինսկի դեսպանը, այլ պաշտօնատարներ: Նախատեսուած է երկու նախագահներու զրոյց մը եւ լայն կազմով բանակցութիւններ: Ռոպէր Քոչարեան հանդիպում կ'ունենայ տեղւոյն հայ համայնքին ներկայացուցիչներուն հետ:

*
**

ՀՐԴԵՀ ՄԱԼԱԹԻԱՅԻ ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Երեքչաբթի, Յունիս 4–ի իրիկունը, ժամը 19·30–ին, հրդեհ ծագած է Մալաթիայի տօնավաճառը եւ հրչէջները հասած են քիչ ետք: Ըստ հասած տեղեկութիւններուն, հրդեհը ծագած է ոսկիի վաճառքի կլպակը կամ չրջակայ քաժիններէն: Մինչ թեթեւ վիրաւոր կայ: Ամէնէն մտահոգիչը կը նկատուի ոչ թէ չուկայատիրոջ հասցուած վնասը, այլ սովորական կլպակներուն մեծ կորուստը, որու հետեւանքով անոնք կրնան զրկուիլ ապրուստի միջոցներէ: Կը կարծուի որ հրդեհը արկածի պատճառով ծագած է եւ դիտումնաւոր չէ:

*
**

ԼՂՀ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԱԿԱՆՆԵՐ

Օգոստոս 11–ի նախագահական ընտրութեան թեկնածուներուն արձանագրութեան պայմանաժամ որոշուած է Յունիս 27 – Յուլիս 21: Անոնց արձանագրութիւնը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 17 – 22: Ընտրարշաւը կը տեւէ Յուլիս 23 – Օգոստոս 10: Ընտրութենէն 28 ժամ եռք նախնական արդիւնքները կը հրապարակուին, 72 ժամ եռք վերջնականները: Եթէ որեւէ թեկնածու բողոք յայտնէ, արդիւնքներու հրապարակումը կրնայ մինչեւ 10 օր յետաձգուիլ: Կարենալ թեկնածու ներկայանալու համար անհրաժեշտ է նուազագոյն 1500 ստորագրութիւն ունենալ, որոնցմէ նուազն չորս վարչական տարածքէ:

*
**

Ա. ԵՌԱՄՍԵԱՅԻՆ 469 ԾՆՈՒՆԴ

Վիճակագրութեան վարչութեան տուեալներով 2002–ի առաջին եռամսեակին 469 երախայ ծնած է: Կառավարութիւնը որոշած ըլլալով ընտանիքներու երրորդ եւ յաջորդ զաւկին համար 700 – 2000 տոլարի դրամատնային հաշիւ բանալ, 162 նորածինի համար 150 հազար 200 տոլար ընդհանուր դումարի նման հաշիւներ բացուած են: Անցեալ տարուան նոյն չրջանին 181 նորածին այդ կարգադրութենէն օգտուած է: Ցատկացումը եղած է 170 հազար տոլար:

ՓԱՌԱՔՊԱԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԻԱ–ՁԱՓՈՆ

Երեքչաբթի, Յունիս 3–ին, Գ· խումբէն Գոսթա – Ռիքա 2 – 0 յաղթեց Զինատանի, Ը· խումբէն Ճափոն եւ Պելժիա 2 – 2 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին, իսկ Դ· խումբին մէջ Հարաւային Գորէա 2 – 0 յաղթեց Լեհաստանի:

Դասաւորման պատկերը հետեւեալն էր Յունիս 4–ի իրիկունը· – Ա· խումբին գլուխն է Դանիա 3 կէտով, կը հետեւին Սենեգալ 3, ապա Ուրուկուէյ եւ Ֆրանսա, որոնք ոչ մէկ կէտ ունին: Բ· խումբին գլուխն է Սպանիա 3 կէտ, Փարագուէյ 1, Հարաւ Աֆրիկէ 1, Սլովենիա 0: Գ· խումբը կը ներկայանայ սապէս·– Գոսթա – Ռիքա 3, Պրազիլ 3, Թուրքիա եւ Չինաստան 0: Դ· խումբին գլուխը կը գտնուի Հարաւային Գորէա 3, Լեհաստան 0, ԱՄՆ եւ Փորթուկալ այդ թուականին դեռ չէին խաղացած: Ե· խումբին մէջ, Գերմանիա կը տիրապետէ 3, կը հետեւին Իրլանտա 1, Գամբրուն 1, Սաուտի Արաբիա 0: Զ· խումբին մէջ, առաջին դիրքի վրայ է Արժանթին 3, ապա՝ Անգլիա 1, Շուէտ 1, Նիժերիա 0: Է· խումբին գլուխն է Իտալիա 3, կը հետեւին Մեքսիքա 3, Խրուաթիա եւ Էքուատոր 0: Հուսկ՝ Ը· խումբը կը գլխաւորէ Պելժիա 1, Ճափոն 1, Ռուսաստան եւ Թունուզ դեռ չէին խաղացած այդ թուականին:

Հինգշաբթի, ճակատագրական օր մըն է Ֆրանսայի համար որ կը մրցի Ուրուկուէյի հետ: Դեռ նախորդ օրը յայտնի էր թէ Զիտան պիտի կարենա՞յ խաղալ, իր դիմահէն զառ ճորքայֆի զիտան ալ կը մտահոգէ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑՑԱՑԻ (հիւսիսային Իսրայէլ) մօտ է այս անգամ, Մեճիտօ, որ անձնասպանական ռմբափորձ մը գործուած է, Յունիս 5–ին, Զորեքչաբթի վաղ առաւօտեան, որու հետեւանքով 18 մեռեալ կայ (ներառեալ պաղեստինցի քամիքազը) եւ 50 վիրաւոր: Ահարքը գործուած է հանրակառքի մը մօտ, թակարդ կառքով մը: Միւս կողմէ, Յունիս 4–ին, ՍԻԱ–ի գլխավորը, Ճորճ Թենէթ հանդիպում մը ունեցած է Արաֆաթի հետ, մինչ իսրայէլեան բանակը կը շարունակէ իր ներթափանցումները Այծրայորդանան: Ճորճ Պուշ յայտարարած է որ, ճիգերը պիտի չակարտանան յաջողցնելու համար խաղաղութեան գործընթացը եւ այդ առընչութեամբ, Յունիս 10–ին, Շարոնը պիտի ընդունի:

ՇՈՒԻՑԻ Արտաքին նախարարը՝ Աննա Լինտ, յայտարարած է որ, Թուրքիա ուելի առաջ չի կրնար երթալ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան դրծընթացին մէջ, եթէ համոզիչ կերպով ցոյց չտայ որ մարդկային իրաւանց հարցը լուծի կ'առնէ: Մարդկային իրաւանց հարցին յառաջդիմութիւն չարձանագրելը Թուրքիոյ մէջ խորապէս կը մտահոգէ Եւրոպական Միութեան անդամ երկիրները:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ընդհ. հիւանդութեանց բժիշկներու սենիքաները եւ ՔՆԱՄ–ի (Հիւանդութեանց Ապահովագրութեան Ազգային Տնտուկ) հանդիպումը, որ ըստ կըսած էր Յունիս 4–ին, ժամը 17·30–ին, վերջ գտաւ Յունիս 5–ի առաւօտեան 7–ին, համաձայնութեամբ մը: Տաղնապը կը տեւէր 7 ամիսէ ի վեր, պատճառը ծանօթ է: Բժիշկները կ'ուզէին որ այցելութիւնները 20 եւ 30 Եւրոյի բարձրանան, 20, երբ հիւանդը բժիշկին կը ներկայանայ եւ 30, երբ բժիշկը հիւանդին կ'այցելէ: Այս պահանջին դոհացում տրուեցաւ որոշ պայմաններով: Բժիշկները ալ յանձնառու պիտի ըլլան ուշադիր ըլլալու փրենց դեղագիրներու պարագային, նախընտրութիւն պէտք է տրուի ժենէրիք դեղերու (ժենէրիք դեղ կը նկատուի ան, որու բաղադրիչ տարրերը հանրային կալուածին կը պատկանին եւ ուելի աժան են քան նոյն համապատասխան մասնագիտացած դեղը): Այս որոշումը պիտի կիրարկուի Յուլիս 1–ին 20 Եւրոյի համար եւ Հոկտեմբեր 1–ին՝ 30–ին:

ՍՊԱՆԻՈՑ երեսփոխանները օրինագիծ մը քուէարկեցին, որ բարեփոխում մը կը բերէ քաղաքական կուսակցութիւններու վերաբերող օրէնքին: Բարեփոխման հետեւանքով, օրէնքէ դուրս կը հռչակուի պատ անկախապահ Պաթասունա կուսակցութիւնը, որ ալ բազուկն է անջատողական ԷԹԱ չարժումին: Նոր ծրագիրը քուէարկուած է 16–ի դէմ 304 ձայնով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ժան – Փիէր Ռաֆարէն Օվերնեը այցելեց Յունիս 4–ին, իր զօրակցութիւնը արտայայտելու համար Ժիսքար տ'Էսթէնի զաւկին՝ Լուի Ժիսքար տ'Էսթէնի, որ զժուար կացութեան մատնուած է իր հօրը ընտրական չրջանին մէջ: Շրջանին մէջ, ձախը մեծամասնութիւն է (6–ի վրայ հինգ երեսփոխան) եւ Լուի Ժիսքար տ'Էսթէն, 43 տարեկան, կ'ուզէ գոնէ փրկել 6–րդ տեղը: Գիտակից է, սակայն, որ ձախը, բայց նաեւ աջը, կինքը քաղաքականութեան «չփացած որդին» կը նկատեն:

ՉԻԼիի Մէջ, աւերիչ փոթորիկները չեն դադրած եւ երկրին հարաւը եւ կեդրոնը զլխաւոր թիրախներն են, երկու չաբաթէ ի վեր: Ցարդ 18 մեռեալ կար: Դպրոցները փակուած են եւ հինգ զլխաւոր նահանգիստներն ալ դադրեցուցած են իրենց գործունէութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՑ երեսփոխանական ժողովը, Յունիս 4–ին, նոր օրէնք մը քուէարկեց դաղթի վերաբերող, որու նպատակն է բարդութիւնները ստեղծել դժուարացնելու համար ապօրինի մուտքերը եւ դադնի դաղթը: Մերակոյտ ալ պէտք է վաւերացնէ:

ՆԱՆԹԻ մէկ արուարձանին՝ Սէն–Սեպաստիէն–սիւր–Լուառի մէջ, 17 տարեկան պատանի մը դաշունահարած է 15–ամեայ աղջնակ մը, որու եւ ուրիչ պատանիներու հետ կը կազմէին պատանեկան խումբ մը: Աղջնակը կրցած է իր մարդասպանին անունը տալ մեռնելէ առաջ: Պատանին խոստովանած է թէ խոր տրտունքեան տակն էր սարսափի ֆիլմ մը՝ Սքրիմ, որ կը ներկայացնէ ամերիկեան քաղքենիութեան պատանիներու խումբ մը: Այդ պատանիները կը դաշունահարեն իրենց դասընկերները, ծեծուտելով սեւ զգեստներով եւ սպիտակ դիմակով: Այս ողբերգական դէպքը պատճառ էր որ հեռատեսիլի կայանները, իրենց լրատուութեան առեն, լայն արձադանգ տան Ֆիլմին, տեսարաններ ալ սրբռելով: Անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ են չարժանկարային բրտութիւնները ու հեռատեսիլի նոյնանման սփոռումները, բայց որեւէ հետեւանք չեն ունենար: Սքրիմ Ֆիլմը անցեալին ալ պատճառ եղած էր ոճիրներու, Ֆրանսայի մէջ:

ԱՇԽԱՐՀԻ մէջ, 50 միլիոն նորածիններ, այսինքն ծնունդներու 41%–ը, չեն արձանագրուած 2000–ին: Այլ խօսքով, ոչ ինքնութիւն ունին, ոչ ալ որեւէ քաղաքացիութիւն: ԻՒՆԻՍԷՖ–ի համաձայն, ամէնէն մեծ համեմատութիւնը կը վերաբերի Հարաւային Ասիոյ, որու կը հետեւի սահարեան Ափրիկէն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սպայակոյտի նախագահը Մոսկուայի մէջ հանդիպումներ ունեցած է ռուս պաշտօնակիցին՝ Ա· Կվաշնինի ու Պաշտպանութեան նախարար Ս· Իվանովի հետ: Հանդիպումներուն գլխաւոր թեմաները եղած են միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարը, ՓՔՒ–ի եւ Զէչէնիոյ խնդիրները:

ՊՈՒՏԻՆ, որ չէ յաջողած համոզել Փաքիստանի եւ Հնդկաստանի նախագահները որ լեզու դանեն, երկուքն ալ Մոսկուա հրաւիրեց չարունակելու համար վիճաբկումը:

ԿՈՒՌՔԵՐԸ ՔԱՆԴԵԼՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿԸ

Մեծ աղմուկով ծանուցուած 1700-ամեակը եկաւ ու անցաւ, առանց չօշափելի որեւէ հետք ձգելու հայկական ներկային մէջ, եթէ չհաշուենք փառամոլութեան յուշարձան Երեւանի Մայր տաճարը: Նըման եզական, այլ փախցուած առիթի մասին շատ բաներ ըսուեցան, շատ բաներ գրուեցան, չեշտելով մօտեցումի մակերեսային բնոյթը, խորքի բացակայութիւնը, անտեսուած էականները: Այսօր մարած են զոհունակութիւնները ալ, տրտունջները ալ: Հայկական օրակարգին վրայ այժմէականութիւնը ամէն օր նոր կենսականներ կը զետեղէ, մղելով ճար դտնելու, յաճախ անկարելին կարելի դարձնելու:

Հակառակ որ թուական առեղծ ի վեր վակուած է 1700-ամեակի էջը, նոր անդրադարձ մը յապաղած ափսոսանքի մը պատճառ կ'ըլլայ այսօր: Ինչպէ՞ս կազմակերպիչներէն, խորհրդականներէն, եւ դանակ պատուիրակներէն մէկը չմտածեց Գրիգոր Լուսաւորչի բազմաթիւ դէմքաղներով յիշուած վարքէն կեդրոնանալ կուռքերը քանդելու արարքին վրայ: Իսկապէս ցաւալի, կսկծալի մոռացում մը, անտեսում մը եղաւ այդ մէկը, մինչեղեռ, մանաւա՛նդ հայաստանեան ներկային մէջ վերարժեւորման յարմարագոյն առաղձը պիտի ընծայէր: Աւելի՛, քան՝ հաւաքական մկրտութիւնները, Նոր վիրապին լոյսը դուրս բերելու ապարդուդիւնը, պապի ընդունելութիւնը, եւայլն: Գրիգոր Լուսաւորիչին հեթանոսական շրջանի կուռքերը քանդելու «հերոսութիւնը» կրկնելու որքա՛ն բերրի դաշտ էր Հայաստանը, յատկապէս՝ սովետական պատմուճանը մօրթ ու կաշի ըրած վերապրուկներով: Մանաւանդ որ անոնք Դ. դարուն պարտուած Գիսանէին, կամ Դեմետրէին նման Հայուն միայն կրօնական կեանքին իշխողներ չէին, այլեւ՝ մտաւորականին, հոդեկանին, նկարագիրին եւ մասամբ նոցին:

Իրենց «արժէք»ը անձնական համեստագոյն տուեալներու վրայ բարդուած սովետական անասնան ու անապատ հաւատարմութեամբ գտած խումբի մը նըպատգոյն մէկ արարքը մղեց այս անդրադարձին: Այդ յատկանիշները ամենայն խոնարհութեամբ կը գտնուին Հայաստանի Գիտութեան ակադեմիայի գրականագիտական ծուրերուն մէջ ուրկէ բացուած պայքարին ամէնէն անմեղ գոհն է հայերէնի գաղափարի ուղղագրութիւնը: Այդ պայքարին ծանր հրեաններին – 11 ակադեմիկոս, 2 թղթակից անդամ եւ 14 բանասէր – պատմաբան – տոքթոր, փրոֆէսէօր եւայլն – Ապրիլին նոր կրակոց բացաւ նոյն գոհին դէմ, «Հայ ժողովրդի հիմնական հատուած՝ Հայաստանի հայութեան» դիրքէն, թիրախ առած՝ դաղափարին գարձը պահանջողները. այս վերջիններս կոչելով «հայատեաց կեդրոն»ները:

Սակայն, այսօր, մօտ երկու ամիս ետք, այդ մասին արձագանգելու պատճառը ո՛չ կրակոցներուն անձնաւորութիւններն են, ո՛չ ալ կրակոցներուն մատնած իրարանցումը: Եթէ այդպէս չըլլար, առենին այս սիւնակներուն մէջ տեղ կը գտնէին արդարագոյն ընդվզումներ, պախարակումներ: Իսկ այդ բաներուն ժամանակը անցած է բաւական առենէ ի վեր:

Անդրադարձին առաջին պատճառը արձագանգի հարցն է, երկրորդը՝ աւելի կարեւորը, այդ առիթով արուած ճապկումի դժուար հաւատարելի չուտիկութիւն մը որ կրնայ նախանձը չարժել ամէնէն վարժ լարախաղացներու:

Արձագանգի հարցին մէջ կայ հասկնալին ու անհասկնալին. սովետացիներու խումբին յայտարարութիւնը մեր տեսած թերթերէն տեղ գտած է «Հայաստանի Հանրապետութեան» ու «Հայոց աշխարհ»ի մէջ. հասկնալին առաջինին մէջ երեւումն է, քանի որ այդ թերթը երեւութապէս գադրած ըլլալով հանդերձ Ազգ. Ժողովի պաշտօնաթերթը ըլլալէ, կը չարունակէ իշխանութեան մօտիկ խօսնակի դերը. իսկ ծանօթ է որ իշխանութիւնը պապէն աւելի պապականի ինչ կեցուածք ունի խնդրոյ առարկայ հարցին մէջ: Ինչ կը վերաբերի «Հայոց աշխարհ»ին, ՀՅԴ-ի պիտակով հրապարակ իջած այդ թերթը կա՛մ ունի խմբագիր մը որ չի գիտեր թէ այդ կուսակցութիւնը 1922-էն ի վեր ի՛նչ պայքար տարած է ուղղագրութեան ապազգայնացումին դէմ, կամ, թերթը տէր փոխած ու անցած է այլ հովանաւորի որ իշխանութեան մօտիկ դիրք մը պէտք է ունենայ, որպէսզի նման թոյնի տեղ տայ իր սիւնակներուն մէջ:

Արձագանգի բաժինին մէջ կ'արժէ ընդգծել որ այլասերումի ջերմ պաշտպան խնդրոյ առարկայ յայտարարութիւնը որպէս անձնական հակապէեցութիւն, Ազգ. Ժողովի երեսփոխանի մը չանթերը իր վրայ հրաւիրած է. ան կը կոչուի Ռուբէն Յովսէփեան, կը պատկանի Մորմրդաբանի ՀՅԴ թեւին. բայց ըսածը որ լոյս տեսած է նոյն կուսակցութեան «Երկիր» չաբաթաթերթին (Մայիս 3–9) մէջ, նորէն կապ չունի հայաստանեան խեղաթիւրութեան դէմ Դաշնակցութեան 70 տարի պահած աւանդութեան հետ: Ռ. Յովսէփեան դլխաւորաբար վրդոված է յայտարարութեան լեզուէն զոր իր խորագիրով իսկ կ'անուանէ «Վերջնագրի լեզուն»: Կ'ըսէ թէ կը յարգէ ստորագրողներու «վաստակը», «կիսելով գիտնականական այրերի եւ տիկնանց անհանգստութիւնը, նաեւ վիրաւորուածութիւնը՝ արդի ուղղագրութեանը վերաբերող "բոլշեւիկեան", "խորհրդային" պիտակաւորումների համար, ամբողջովին համաձայն լինելով արդի ուղղագրութեամբ մշակոյթի ստեղծման արժեւորման» եւ այլն, չի հասկնար թէ ինչո՛ւ այդպէս վերջնագրի լեզու գործածուած է: Իր վրդովումը հաւանօրէն օգտակար կ'ըլլայ յետագային ուրիշ խուճապահարներու որոնք չեն մոռնար թաւիշէ պատեան մը ճարելու իրենց մաղձի տոպրակներուն:

Ինչ կը վերաբերի ճապկումի երեւոյթին, անոր ախոյեանութեան դժուար հաւասարելի դիրքէ մը կը յայտնուի Սիլվա Կապուտիկեան: Սովետական հաւատարմութեամբ բազմակի արժանաւորումի տէր դարձած այդ դէմքը որ ստորագրողներէն է յիշեալ յայտարարութիւնը, դէմ է «ազգային» ամէն բանի, ըսկըսեալ՝ անկախութենէն. այդ մասին գրած ու խօսած է: Ճիչողներ կան վըտահաբար անկախութեան նախօրեակին անոր «Տպչնագ» ոտանաւորը «Գրական Թերթ»ին մէջ, զգուշացնելու համար ժողովուրդը որ եա կենայ վտանգաւոր այդ քայլէն: Վերջերս ալ, լեզուի պաշտպանութեան նուիրուած հաւաքոյթի մը իր ելոյթին սկիզբը ըսած է. «Ես դեռ "էն գլխէն" վերապահ եմ եղել սրանից տասը տարի առաջ Հայաստանում հապճեպ ու անժամանակ հռչակուած անկախութեան նկատմամբ» (*): Կարծէք Հայաստանը կարելիութիւնը ունէր մերժելու ամբողջ աշխարհին ընթացքը փոփոխած գարգացումները...:

Իրրև թէ լեզուի պաշտպանութեան թեմայով այդ նոյն ելոյթին մէջ Ս. Կապուտիկեան «ամօթով» կը յիշէ ՀՀՇ-ի առաջին համագումարէն դրուագ մըն ալ. նախագահող Լ. Տէր-Պետրոսեան օրէան վարչապետ «ռուսաբնակ վլ. Մարգարեանցին սատիստական յամառութեամբ ստիպում էր հայերէն խօսել»: Լեզուի պաշտպանութեան դերով հանդէս գալ, ապա «հաւատաքննիչ»ի, «ցասիսա»ի վերագրում ընել մէկուն որ երկրի մը վարչապետէն պահանջած է այդ երկրին լեզուն խօսիլ...: Աւելի լաւ փաստ կրնա՞յ գտնուիլ թէ Ս. Կապուտիկեան «երկիր» եզրին մէջ կը տեսնէ Ռուսաստանը, նոյնիսկ երբ կ'ապրի Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ ուր անշուշտ իրեն համար սիրելի է որպէս Ռուսաստանի ծայրագաւառ: Այս չըլլանալին մէջ շատ բնական է «անկախութեան» պաղ ջուրն ալ որ եկած է թափիլ անոր Ռուսահայու տաք ապուրին մէջ:

Այս յատկանիշներուն վրայ ուղղագրութեան մասին վերոնշեալ յայտարարութեան առթիւ աւելցած է ճապկումի վարպետութեան նոր էջը: Ս. Կապուտիկեան ստորագրելէ ետք գայն, հրապարակաւ յայտնած է թէ ետ կ'առնէ իր ստորագրութիւնը...: Ինչո՞ւ: Ո՛վ գիտէ: Լաւատեսութիւն պիտի ըլլար եթէ թաղրել որ իրեն մտքին մէջ փոքր հարցական մը ստեղծած են Հայաստանի մէջ ուղղագրութեան գարձին համար հոն ու Սփիւռքի մէջ բարձրացած ձայները: Սակայն, հաւանօրէն, գինքը պուտ մը խանգարած է բրածոյական նման պատմուճանով ներկայանալ Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովին ուր զանգըւածային ներկայութիւն ունէր Սփիւռքահայը: Ո՛վ գիտէ, «գլուխը ծակ, գրպանը լեցուն» նկատուած այդ բազմութեան մէջ միշտ կրնայ մեծարանքի, հրաւէրներու, նուիրատուներու կարողականութիւն մը մնացած ըլլալ: Հայաստանի անկախացումով հիմա այդ բարեներները հասցէ փոխած են, բայց միշտ կարելի է ժամանակավրէպ Աբիսողոմ մը ճարել. ուստի պէտք է նրբութեամբ վարուիլ. ու Կապուտիկեան ելոյթով մը կը յայտնէ թէ ինք բաժնելով հանդերձ արեւեանականներու «գիտական, հասարակական հիմնաւորումները, թէ ինչու պէտք է գոնէ Հայաստանում պահպանել Հայոց նոր ուղղագրութիւնը», համաձայն չէ ոճին, «որը յիշեցնում է շատ դարը ժամանակներ»...: Ինք միշտ աշխատեր է չվիրաւորել Սփիւռքահայուն «նուրբ հոգին», բայց յայտարարութեան հեղինակները գինքը «թիւրիմացութեան մէջ են գցել»... (**):

Ի՞նչ հետեւցնել. թէ Ս. Կապուտիկեան արեղեանականով գրուած էջ մըն ալ ճիշդ հասկնալու դժուարութի՞ւն ունի, թէ ստորագրած է առանց կարդալու: Երկուքն ալ փաստը կու տան թէ նախանձախնդրութեան առարկայ ներկայացուած լեզուն, իրականութեան մէջ քանի՛ փարայի ուշադրութեան արժանի ապրանք է իր մօտ: Նման երեւոյթի առջեւ կարելի է ծիծաղիլ, զայրանալ, տխրիլ, ծափահարել, հայհոյել, զարմանալ...:

Ես կ'ափսոսամ որ 1700-ամեակը գանց առած է կուռքերը քանդելու Լուսաւորիչեան աւանդութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՈՍԵԱՆ

(*) – «Գրական թերթ» Ապրիլ 12
(**) – «Ազգ» – Մայիս 29

ԱՆՑԵԱԼԻ ԽՕՍԱՆԸ ԲԱՆԱԼՈՎ

ՀԻՆ ԽՄԻԶՔՆԵՐ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՆԵԼԸ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ ՀԱՃԵԼԻ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԽԻՒՆ ՄԸ ԿԸ ՊԱՐԳԵՒԷ

Անիկա փոքրիկ է, իւրաքանչիւր մոլեքիւլը մէկ մեթրին մէկ միլիառերորդ չափով, եւ կը բաղկանայ քառածուխի, ջրածինի ու թթուածինի՝ քանի մը հիւլէներէ, սակայն արմատական ալքոլը (էթիլ) ժամանակին մէջ ճամբորդելու հրաշալի միջոց մըն է: Մարդիկ նախապատմական ժամանակներէն ի վեր սլած են ոդեվից ըմպելիները, որուն պատճառով խմելը վերածուած է արեւմըտեան քաղաքակրթութեան մէջ հինէն ի վեր դոյատեւող երեւոյթի մը: Վաղուց անհետացած մշակոյթներու արուեստը, երաժշտութիւնը կամ դրականութիւնը արժեւորելը տարիներու ուսումնասիրութիւն կ'ենթադրէ: Սակայն անոնց խըմիչքները վերատեղծելը եւ զանոնք այսօրուան մեր ճաշակած ոդեվից ըմպելիներուն բաղդատելը աւելի պարզ է, չըսելու համար՝ աւելի հաճելի: Ոդեվից ըմպելիի դործածութիւնը այնքա՛ն տարածուած է պատմութեան մէջ, որ խմելը ձեւով մը «միջազգային լեզու» մըն է, ինչպէս կ'ըսէ Փենսիլվանիոյ համալսարանէն հնագէտ մը՝ Փեթրիք Մքկաւըրն:

Ոդեվից ըմպելիներու նկատմամբ տարբեր մշակոյթներու մօտեցումը նաեւ պատուհան մը կը բանայ ընկերային եւ մշակութային սովորութիւններու վրայ: Ոդեվից ըմպելիները միշտ ի պատուի եղած են վրէնց բժշկական ենթադրեալ յատկութիւններուն համար, թէեւ այս յատկութիւններուն իսկութիւնը եւ անոնցմէ լաւագոյն ձեւով օգտուելու միջոցները միայն արդի ժամանակներուն յատկացած են: Այլ խօսքով՝ պատմական իմիչքները բաւական պարզ են հասկընալու եւ արժեւորելու համար, սակայն բաւական տարբեր են, նոր բան մը սորվեցնելու համար այն ժամանակին եւ տեղին մասին, ուր առաջին անգամ դրծածուած են: Անոնցմէ ոմանք կարելի է վերատեղծել նոյնիսկ տան մէջ, սովորական բաղադրիչներով:

Աչխարհի ամէնէն հին ոդեվից ըմպելիի խոհափորը կը վերաբերի դարեջուրի պատրաստութեան: Անիկա արձանադրըւած է 3800 տարուան կաւէ սալիկի մը վրայ, սումերներու դարեջուրի պատրաստութեան աստուած Նինքասիի նըւիրուած աղօթքի մը մէջ:

Սումերական արձանագրութիւններ, որոնց չարքին՝ ն. թ. 1720-ին Համուրապիի թագաւորին օրով պատրաստուած օրինակիրքը, կ'ապացուցեն, թէ դարեջուրը կարեւոր դեր ունեցած է Միջագետքի ծէսերուն, դիւցարանութեան եւ բժշկապիտութեան մէջ: Ընկերութեան բոլոր խաւերուն անդամները եւ դինեպանները պարտաւոր էին հետեւիլ խիստ օրէնքներու. օրինակ՝ սուղ դին պահանջողներուն պատիժը խեղդամահ ըլլալ էր:

Գարեջուրը Միջագետքի մշակոյթին կորիզը կազմած է: Զայն նոյնիսկ կարելի է համարիլ ամբողջ արեւմտեան քաղաքակրթութեան հիմը: 1950-ական տարիներուն ամերիկացի բուսաբան Ճոնաթըն Սոքը յայտնած է այն կարծիքը, թէ հատիկներու ընտելացումն ու մշակումը (այսինքն՝ վայելական կեանքէ դէպի կայուն կեանք անցումը) թերեւս գարեջուր պատրաստելու եւ ոչ թէ հաց չինելու նպատակով սկիզբ առած է: Այնուհետեւ տարակարծութեան եւ վէճի նիւթ է, թէ հին ժամանակներուն գարեջո՞ւրը առաջ կուգար, թէ հացը:

ԱՆՑԵԱԼԷՆ ԲԱԺԱԿ ՄԸ

Անցեալի խմիչքները վերատեղծելը մատուցարան մարտահրաւէր մըն է, կ'ըսէ Մքկաւըրն:

Անիկա ճշդրիտ գիտութիւն մը չէ, եւ անոր արդիւնքը կրնայ սարսափելի ըլլալ: «Սակայն երբ կը չօդիս պատրաստել համեղ եւ հաճելի խմիչք մը, անիկա կը նմանի անցեալը վերակենդանացնելու», կ'ըսէ ան: «Հին ժամանակներու խմիչքները իրական կը թուին մեզի, անոնք ընդմիչտ թաղուած հնութիւններու չեն նմանիր»: Աւելի՛ն. անցեալի փոքր մէկ երեսը վերատեղծելու կողքին, այժմ գիտական զօրաւոր ապացոյցներ կը փաստեն, թէ ալքոլի չափաւոր սպառումը կրնայ օգնել նաեւ ժամանակին մէջ դէպի առջեւ ճամբորդելու, մինչեւ 40 առ հարիւր համեմատութեամբ նուազեցնելով սրտի հիւանդութիւններու հաւանականութիւնը:

Բոլորին կենա՛ցը:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ՊԵՐՃ ԶԷՅԹՈՒՆՑԵԱՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻՄԷՋ

Հ.Բ.Ը.Մ. եւ «Սայապալեան» Հայագիտական Հիմնարկութեան հրաւէրով, Մարսէյլ կը գտնուի հայրենի յայտնի դրող, թատերագիր եւ հրապարակագիր Պերճ Զէյթունցեան: Ան հրաւիրուած էր «Ամենատխուր մարդը» վէպին Ֆրանսերէն թարգմանութեան լոյս տեսնելուն առիթով: Գիրքը տպած է Մարսէյլի հանրայայտ «Փարանթէզ» հրատարակչութիւնը, թարգմանութեամբ Ռընէ Մելտոնեանի եւ Ռոպէր Տէր-Մերկերեանի:

Հինգշաբթի, Մայիս 24-ին, Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գրողին հանդիպումը քաղաքի ընթերցասէր հասարակութեան հետ: Տիկին Լիւսի Գույումճեան, Տիկնանց Վարչութեան նախագահուհին, հիւրին բարի գալուստ մաղթելէ յետոյ, Ռ. Տէր-Մերկերեան ներկայացուց հեղինակին գիրքը եւ անոր տեղծագործական գործունէութեան ուղին:

Պ. Զէնթունցեան խօսք առնելով նոր-հակալութիւն յայտնեց հրատարակչութեան, «Սայապալեան» Հայագիտական Հիմնարկութեան, թարգմանիչներուն, ինչպէս նաեւ Հ.Բ.Ը.Մ.ի Մարսէյլի մասնաճիւղին՝ այդ երեկոն կազմակերպելուն համար: Այնուհետեւ անդրադարձաւ Հայաստանի ներկայ գրական իրավիճակին, ինչպէս նաեւ երկրին ընկերա-տնտեսական խնդիրներուն: Ըստ իրեն, «Հայաստանը պէտք է ուժեղ լինի նախ երկրի ներսում՝ արտաքին զգալի ճնշումներին դիմադրաւելու համար, մի բան որ դեռեւս միայն ցանկութիւն է եւ ոչ իրականութիւն»: Գրողը անդրադարձաւ նաեւ Հայրենիք – Սփիւռք կապերուն, որոնք տակաւին բաւարար չեն անկախութեան ընձեռած հնարաւորութիւններուն համեմատ:

Սրահը լեցուն էր եւ մեծ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեց Պ. Զէյթունցեանի ելոյթը: Բազմաթիւ հարցումներ ուղղուեցան գրական եւ ընկերային զանազան հարցերու շուրջ, որմէ յետոյ, գրողը մակագրեց իր գիրքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՍԻՐՈՑ ԲՈՑՆԸ

Աղաւնիի թեւերով
Սէրն երկինքէն վար իջաւ
Իրեն կայան փնտռելով
Ադիւն անդին շատ թռաւ
Եւ վերջապէս ապաւով՝
Մօր սրտին մէջ բոյն դրաւ

ՅԱԿՈԲ ՈՍԿԱՆ

Մայիս 26, կիրակի· Մայրերու Օր, փարիզի Ս. Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի Տիկնանց Ջանձնախումբը հեռաւելով օրացոյցի սահմանումին, մեծարանքի օր մը կազմակերպած էր Մայրերու ոտնին նուիրուած: Գեղեցիկ այս առիթը Առաջնորդարանի չրջափակէն ներս ամբողջ օրը առեղծած էր ոտնաձայներով մթնոլորտ: Կէսօրէ ետք ժամը 15·30_ին «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահը լեցուած էր եկեղեցասէր հասարակութեամբ որ եկած էր երախտագիտական զգացումներով միանալու ոգեկոչելու վերոյիշեալ առիթը:

Տասնամեակներէ ի վեր Մայիս ամսուն ժողովրդային զանազան տեսակի հանդիսութիւններով կը մեծարուին մայրերը: Վստահաբար չատեր հարց պիտի ուղեն ինչո՞ւ այս պատիւը, պատասխանը պարզ է՝ գնահատելու համար մօր առաքելութիւնը, մայրը նկատելով կեանքի ու գոհաբերութեան խորհրդանիշ: Յայտագիրը վարեց Աւետիս Ա. Գնդ. Պալըգեան, իր բացման խօսքին մէջ, չէշտեց հայ մօր դերը, որ կեանքի ընթացքին ճիգ չէ խնայած ազգային նախանձախնդրութեամբ եւ ծառայութեան ոգիով դաստիարակել զաւակը, ոտմային արժէքներու պահպանումով: Հանդիսաւոր այս պահուն պարտք կը համարինք ոգջունել մեր մայրերը, որպէս մշտական ներկայութիւն հայ օճախներէն ներս:

Օրուան առաջին պաշտօնական խօսքը արտեցաւ Ալֆորվիլի Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի ուսուցչուհի՝ Սեւան Նազարեանին: Ան նիւթին նախապատրաստած էր Յակոբ Ոսկանի տողերը, զորս գեղեցիկ ձայնով նաեւ այս թղթակցութեան դլուխը: Ընդգծեց Աղաւնիի թեւերով երկինքէն դրկուած սիրոյ ներկայութիւնը, որ բանաստեղծի մտքի թռիչքով իրրեւ ապաստան գտած է մօր սիրտը: Մայրական սիրոյ մէջ, պարտուողական ոգին տեղ չունի, այդ սէրն է որ զարեր շարունակ երաչխաւորած է մեր ազգային պատմութեան հերոսական չղթան: Հայ մայրը եղած է մշակ, դաստիարակիչ, ան չէ վարանած ստանձնելու յանձնառութիւններ, ազգային թէ միջազգային մակարդակներու վրայ: Հանրային կեանքին մասնակցած է ըլլայ անկախ հայրենիքէն ներս թէ Սփիւռքի տարածքին, մարդասիրական, կրթական, բարեսիրական թէ մշակութային ներդրումը բեղուն է, որուն համար ազգը միայն կրնայ հպարտ զգալ: Վերջաւորութեան հետեւելով բանաստեղծական մտքի թռիչքներուն, հրաւիրեց ներկաները հաղորդութեան մէջ մտնել մայրութեան գաղափարին հետ, յոյս, քաջալերանք, խաղաղութիւն, բարութիւն, օրհնութիւն, սէր, եւ գոհոզութիւն ածականներու չարքով պործածուած, որոնք ճշմարիտ անմիջական ու հարազատ ապրումներ փոխանցեցին:

Որպէս յարգանքի արտայայտութիւն իր խօսքը աւարտեց Պարոյր Սեւակի «Մօր ձեռքերը» բանաստեղծութենէն մէջբերելով հետեւեալ տողերը·_

Այս ձեռքերը՝ մօր ձեռքերը,
Հինաւուրց ու նոր ձեռքերը,
Ինչեր ասես, որ չեն արել
այս ձեռքերը···
Քար են շրջել, սար են շարժել
այս ձեռքերը···
Ինչեր, ինչեր, չարժեն
այս ձեռքերը···
Նուրբ ձեռքերը,
Սուրբ ձեռքերը:

Գեղարուեստական բաժինը սկսան Ջութակահար չատերուն ծանօթ Սարգիս Բեհլիվանեան եւ դաշնակահար Մարիա Ալպա Սարա: Իրապէս տպաւորիչ երաժշտական բարձր կատարողութեամբ մեկնաբանեցին Կոմիտաս Վրդ.ի եւ Արամ Խաչատուրեանի:

Կատրներ՝ Օրօր, Կռունկ, Անտունի եւայլն: Ներկաները հիացումով ունկնդրեցին, եւ գնահատեցին արուեստագէտները կրկնակի ծափահարութիւններով: Իր կարդին 12 տարեկան Թալին Օհանեան բեմ բարձրացաւ ապրումով եւ սահուն առոգանութեամբ արտասանեց «Մօր ձեռքերը» բանաստեղծութիւնը: Յարդանքի այս առիթին մասնակցեցան նաեւ Քրիսթին Ճորճունեան եւ Արմէնուհի Դաշնակեան, ծանօթ տիւօ Զէփիւռ անուան տակ եւ մայրերու ոտնին նուիրուած երգացանկով բոլորին պատճառեցին մեծ գոհունակութիւն: Կարճ դադարի մը ընթացքին փոքրիկ աղջնակներ մօտենալով մայրերու, բաժնեցին կարմիր վարդեր: Շատ յաճախ քաղցր ժպիտ մը, մըխիթարական խօսք մը, կարճատեւ բայց անկեղծ այցելութիւն մը բաւական է դոհացնելու մօր սիրտը:

Ձեռնարկի վերջաւորութեան ելոյթ ունեցաւ Արտաշէս Ոսկանեան, որ յաջորդաբար արտասանեց մայրերուն նուիրուած քերթուածները:

Մայրերու Օրուան մեծարանքի հանդէսը աւարտեցաւ ճոխ հիւրասիրութեամբ, զոր պատրաստած էին բարեջան Տիկնանց յանձնախումբի անդամուհիները: Կը հաւատանք որ այսպիսի հաւաքոյթներն են, որ պիտի ամրապնդեն հայկական ընտանիքի կապերը, դարձնելով զանոնք օգտաբեր մեր ազգային ու հասարակական կեանքին:

Ա. Ք. Պ.

Սեւդա Սեւան Փարիզի մէջ

Կիրակի, Մայիս 26_ին յետմիջօրէին, Մառն _ Լա _ Վալէի Հայ Մշակութային Միութիւնը (ԱՔԱՄ), հանդիսութիւն մը կազմակերպած էր Փարիզի Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնը, պուլկարահայ դերադիտուհի ու նաեւ Հայաստանի Պուլկարիոյ արտակարգ եւ լիազօր դեսպան՝ Տիկին Սեւդա Սեւանի հետ: Սրահը լեցուն էր հետաքրքիր հասարակութեամբ մը, եկած ողջունելու պուլկարահայ պըրդողը:

ԱՔԱՄ_ի նախագահ, Ֆիլիպ Փիլիպոսեան ցերեկոյթին լայնումը կատարեց ամփոփելով Սեւդա Սեւանի կենսագրական քանի մը դիծեր: Ապա, խօսք առաւ Անի Փիլիպոսեան որ, ողջունելէ ետք օրուան հիւրը, ներկայացուց անոր դրական վաստակը ու մանաւանդ իր ծանօթ «Ռոտոսթօ _ Ռոտոսթօ» դործը, որ իր ստեղծողին մեծ ընդունելութիւն պատճ էր Պուլկարիոյ մէջ, ուր լոյս տեսած էր 170·000 տպաքանակով: Ցետագային, ան Հայաստանի մէջ ալ կը հրատարակուէր նաեւ հայերէն: Այսօր, այդ դիրքին Փըրանաերէն լրիւ հրատարակութիւնը իրականութիւն դարձած է երկու հատորներով «Տեղ մը, Պալքաններու մէջ» ընդհանուր խորագիրով (*)՝ Թէքիր Տաղէն _ Տէր Զօր պատմա _ սիրային վէպ մը: Ս. Փիլիպոսեան այդ թարգմանութենէն կարդաց երկու հատուածներ որոնցմէ մէկը կը նկարագրէր Անդրանիկին բնակարանը, Վառնայի կալաթա թաղին մէջ:

Ապա, արտայայտուեցաւ դիրքին հրատարակիչը· Պ. Էրիք Նոլտ բացատրեց, որ թարգմանութիւնը (պուլկարերէն բնագիրէն), ընթացած էր երկու հանդըրուանով. առաջինը՝ բառացի, իսկ երկրորդը՝ դրական մօտեցումով: Ան յոյս յայտնեց որ այս երկու հազար օրինակները եւս չուտով կը սպառին եւ այդպէս կարելի կը դառնայ ուրիշ հայերէն դործերու հրատարակութեան ձեռնարկել:

Կարդը եկած էր Տիկին Սեւդա Սեւանին: Դեսպանուհին պատմեց իր վերադարձը դէպի հայութիւն երբ, երկրաշարժէն անմիջապէս ետք պտնուած էր Նալպանդ դիւղը, մխիթարելու խուճապի մատնուած գանդուածները: Այդ օրէն, ան դիտակցութիւնն ըդացած է իր ծագումին եւ վերադտած իր մանկութենէն վերջ մոռացութեան մատնուած իր մայրենի լեզուն: Այս վերադարձնումը մարմնաւորուած է դրական կերպով մինչեւ այսօր երբ, հրաժարած իր պուլկարական հպատակութենէն ան առած է Հայաստանի քաղաքացիութիւն ու կը վարէ Հայաստանի դեսպանի ծանր պատասխանատուութիւնը:

Հարցումներու բաժինին մէջ, Տիկին Սեւդա Սեւան քանի մը ցանցառ տեղեկութիւններ հաղորդեց Պուլկարիոյ հայ դպրութիւն ներկայ վիճակին մասին, նչելով որ ան չատ աղքատ է ու մատնուած գանազան դժուարութիւններու. իրը օրինակ ան նչեց որ Պուլկարիան հայկական դաղութներէն մինն է որ ոչ մէկ պատուիրակ կրցած է դրկել Երեւանի Հայաստան _ Սփիւռք խորհրդաժողովին, նիւթական միջոցներու չդոյութեան պատճառով: Հակառակ ատոր, խաւարին ընդմէջէն ան կը նչմարէ ապագայի լոյսին յայտնումը ապացոյց, որ գրեթէ 50 տարուան ընդմիջումէ վերջ, երկրին մէջ այսօր վերստին ազատօրէն կը գործեն հայկական եկեղեցիները, դպրոցները, միութիւններու ու մամուլը: Հանդիպու_մը աւարտեցաւ այս երկու հատորներու ձօնագրութեամբ:

***

Երբ մեր կարգին հեղինակին մօտեցանք մակագրել առլու համար մեր հատորը, զարմանքով նչմարեցինք որ մեր անունը «յ»ով կը գրէր: Երբ հարցուցինք պատճառը, Սեւդա Սեւան պատասխանեց որ ինք «հայերէնը ուչ սորված ըլլալով, ուղղագրութեանը չէր տիրապետեր եւ կը գրէր ինչպէ՞ս կը լսէր···»: Արդէն այլուր լսուած չանկերգ մը: Զարմանալի մանաւանդ որ քանի մը վայրկեան առաջ, Անի Փիլիպոսեանի կողմէ արծարծուած ուղղագրութեան խնդիրը մեծ աղմուկ հանած էր սրահէն ներս եւ Սեւդա Սեւան չէր միջամտած:

Յետոյ տարուան պարտաղրուած «խեղդըրութենէ» վերջ, Պուլկարահայերը մասամբ վերադարձած են մեսրոպեան ուղղագրութեան: Սակայն, ծագումով պուլկարահայ մեր դեսպանուհին ըստ երեւոյթին, դեռ ոչ: Ձիղդ է որ վերադարձ մերժող պետութեան մը ներկայացուցիչն է եւ այդ հանդամանքով ալ, երեւի կ'ուզէ հատատարիմ մնալ իր ներկայացուցած երկրին···:

ՀՐԱՅՐ ՀՐԱՉԵԱՆ

(*) **Quelque part dans les Balkans**
de Sevta Sévan
Vol. 1, Ed. l'Esprit des Péninsules, Paris, 2001, (253p.)
Vol. 2, Ed. l'Esprit des Péninsules, Paris, 2002, (352 p.).

Livres reçus

THE RELATIONS BETWEEN THE ARMENIAN AND GEORGIAN CHURCHES according to the armenian sources, 300-610

Archibishop GORUN BABIAN

Armenian Catholicosate of Cilicia
Antelias-Lebanon 2001

A publication of Kevork Melidinetsi Literary Award

ԹԻԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ·

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

_ Այաչէն:
_ Աքսորականները հո՞ն են:
_ Մէկ մասը միայն մնաց:
_ Իսկ միւսնե՞րը···
_ Միւսները տարին եւ սպաննեցին:
_ Քեզի ինչո՞ւ հոս բերին:
_ Ես պուլկարական հպատակ եմ, դեսպանատունը միջամտեց եւ պիս բերել տուաւ:
_ Այն ատեն ինչո՞ւ քեզ բանտարկեցին:
_ Պատճառը չեմ դիտեր, միայն սա չավը դիտեմ, որ երկար ատեն պիտի չմնամ հոս. մէկ քանի օրէն պիս Պուլկարիա պիտի դրկեն:
_ Երանի՛ քեզի, _ ըսաւ Արշաւիր հառաչելով:
_ Դուն ալ հոդ ընելու բան մը չունիս, ես կը կարծեմ, որ քեզ հոս բանտարկած են բոլորովին տարբեր նպատակով մը:
_ Ի՞նչ նպատակ:
_ Պարզապէս հոս պտնուող բանտարկեալ Հայերը լրտեսելու համար:
_ Ինչե՞ր կ'ըսես, պարո՛ն Քրիս, _ պոչեց Արշաւիր յուզուած չեչտով մը:
_ Գրաւ կը դնեմ, որ այդպէս է:
_ Հաւատացէ՛ք, որ կը սխալիք, ես ճշմարտապէս բանտարկուած եմ ու թէեւ յոյս ունիմ ազատելու, բայց այդ յոյսս ալ չատ զօրաւոր չէ, կը վախնամ, որ թշնամիներս ինծի վնաս մը հասցնեն:
_ Թշնամինե՞ր ունիս:
_ Այո, դժբախտաբար, եւ ամէնէն մեծ թշնամիս Քրամը սխասիի տնօրէն Բէչատ պէյն է:
_ Այդ պէչ բան:
_ Առաջին օրէն հետս հակառակ ինկած է, չեմ դիտեր, ինչո՛ւ համար: Եթէ ինք չըլլար, այս ժամուս հոս չէի ըլլար: Ցետոյ ուրիչ թշնամի մըն ալ ունիմ, թէեւ անկէ չատ չեմ վախնար:
_ Ո՞վ է այդ երկրորդ թշնամիդ, _ հարցուց Քրիս:
_ Աբթինը, այդ նախանձոտ չունը:
_ Աբթինի հե՞տ ալ խնդիր ունիս:
_ Ես խնդիր մը չունիմ, բայց դիտեմ, որ ան վտ հորս կը փորէ եւ այս անդամ ալ մեծ դեր ունի իմ բանտարկութեանս մէջ:
_ Կը կարծէի, որ լաւ բարեկամներ էք իրարու հետ:
_ Ինչպէ՞ս կրնանք բարեկամ ըլլալ իրարու, երբ ինք կ'ուզէ միշտ առաջինն դիրքը դրաւել, հակառակ անոր, որ ես եմ ամէնէն աւելի գործ տեսնողը:
_ Վերջերս նոր ձերբակալութիւններ եղա՞ն, _ հարցուց Քրիս՝ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար:
_ Ամէն օր ձերբակալութիւն կայ, _ պատասխանեց Արշաւիր:
_ Ընդհանրապէս ովքե՞ր են ձերբակալուղները:
_ Ամէն տեսակ մարդիկ· այս օրերս, կարծեմ, կարգ մը վաճառականներ ալ պիտի ձերբակալուին. եւ ամէնէն նչանաւորները:
_ Իրա՞ւ կ'ըսես:
_ Զերբակալուելէս օր մը առաջ որոշուած էր:
_ Ո՞վ են այդ նչանաւոր վաճառականները:
_ Մէկը Հաճի Մարուքէ Իրքանոսեանն է:
_ Բայց այդ մարդը ինչո՞ւ համար կը ձերբակալեն, _ զոչեց Քրիս, _ Հաճի ապան ո՛չ հնչակեան է՛, ոչ դաշնակցական, մարդը իր առուտուրէն զատ բանի մը չմտածեր:
_ Զինքը պիտի ձերբակալեն պարզապէս կողոպտելու համար, _ ըսաւ Արշաւիր, որ բանտարկուելէն ի վեր ճշմարտախօս դարձած էր:
_ Ուրիչ որո՞նք պիտի ձերբակալուին:
_ Քանի մը անուններ տուին, բայց չիմտակը՝ միտքս չմնաց:
Այդ միջոցին բանտին դուռը բացուեցաւ, եւ ներս մտաւ գիրուկ, երկայնահասակ, քիչ մը կորաքամակ, թաւ պեխերով անձ մը՝ խոչոր փէս մը դրած դլուխը:
Իրքանոսեան Հաճի Մարուքէ ապան էր:
Երբ իր վրայէն դուռը դոցուեցաւ, պահ մը չուտրած չորս կողմը նայեցաւ տրտուր դէմքով մը, յետոյ բարեւեց միւս բանտարկեալները, որոնց մէջ յոյն վարդապետ մըն ալ կար:
Վարդապետը, որ Ալեքսանդր կը կոչուէր եւ Ցունաց Պատրիարքարանի դիւանապետն էր, մօտեցաւ իրեն եւ ըսաւ·
_ Բարի եկաք:
_ Բարի տեսանք, _ պատասխանեց Հաճի ապան:
_ Ե՞րբ ձերբակալուեցաք:
_ Քիչ առաջ, վաճառատունս եկան եւ պիս առին հոս բերին, չեմ դիտեր ի՛նչու համար:
_ Դուք վաճառակա՞ն էք:
_ Այո՛, Իրքանոսեան Հաճի Մարուքէն եմ:
Այս անունը լսելնուն՝ Քրիս եւ Արշաւիր մօտեցան նորեկին քով:
_ Վա՜յ, Իրքանոսեան էֆէնտի, բարի եկաք, _ ըսաւ Քրիս հայերէն լեզուով:
_ Դուք Հա՞յ էք, _ հարցուց վաճառականը:
_ Այո՛, Հայ եմ, ձեզի կը սպասէինք կոր արդէն:

(Շար· 235)

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ Ցունիս 16-ին կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին։

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ· ՆԱԳԱՇԵԱՆ
Վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ
եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

Ցաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ։

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ Վիրոֆլէյի «Parc Bon Repos» սրահին մէջ։

Ճաշին մասնակցելու համար հեռաձայնել՝

01 _ 41 _ 15 _ 10 _ 29

Թիւին։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը կազմակերպեն այցելութիւն մը

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ
ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

կիրակի, Ցունիս 30-ին

Մեկնումի՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9-ին։

Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

01 45 93 00 25

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՈՒԷ

Մէջին տարիքի լուրջ կին մը գործ կը փնտռէ տան գործերու, տարիքոտ անձ կամ երախայ պահելու համար, որեւէ ժամանակ, օրուան կամ դիշերուան ժամերուն ալ։

Հեռաձայնել ժամը 6-էն յետոյ

01 _ 43 _ 75 _ 26 _ 80

ԾՆՈՐՇԱԿԱԼԻՔ

Ս· Ցարութեան ոճին առթիւ, Ս· Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր Տաճարի հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ առած է իւղազինի հետեւեալ նուէրները.–

ԵՒՐՕ

Տիկին Ալտա Թորոսեան 30, Տիկին Մաքրուհի Մելքոնեան 76·22, Տիկին Հրիփսիմէ Մարկոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Բագրատ Գոսէմ 30, Տէր եւ Տիկին Խոսրով Ադամեան 50, Տիկին Արաքսի Թէրճանեան 50, Տէր եւ Տիկին Տորք Տէր Ցակոբեան 300, Տէր եւ Տիկին Վահէ Պասմաճեան 100, Տէր եւ Տիկին Ժան _ Ժակ Լըզոզ 46, Տիկին Սիրարփի Փէչի_մէնեան 25, Տիկին Սոֆի Քիլէճեան 50, Տիկին Անժէլ Սարեան 20, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մարտիրոսեան 30, Պր· Ժակ Ճամճեան 200, Տէր եւ Տիկին Աւետիս Մինասեան 100, Տիկին Շուշան Մամիկոնեան 250, Տէր եւ Տիկին Հանրի Գանճեան 150, Տիկին Սոնիա Փանոսեան 20, Տիկին Ժէռմէն Թէրլէմէզեան 50, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Գալաֆեան 100, Տիկին Մաքրուհի Ղազարոսեան 40, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պասմաճիօղուլարը 60, Տէր եւ Տիկին Սերժ Ալթունեան 30, Պ· Քրեստոֆ Մաչիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Տէր _ Ցակոբեան 30, Տիկին Մարի _ Լուիզ Գալայճեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Գուրամճեան 10, Պր· Էմանուէլ Նասիպ 30, Պր· Լորան Պալեան 35, Տէր եւ Տիկին Հանրի Այվազեան 100, Տիկին Աթթիա Զաքարեան 40, Տիկին Սոնիա Մասէն _ Տաճիճեան 100, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Սարգիսեան 200, Տիկին Սէլի Պապայեան 35, Պր· Մարտիրոս Մարտիրոսեան 7, Օր· Մառլէն Արապեան 16, Տէր եւ Տիկին Ահարոն Պոյաճեան 30, Օր· Էլիզապէթ Գալանթարեան 77, Տիկին Վարդուհի Սթէֆանօ 30·49, Տէր եւ Տիկին Պարզեւ Սայրիմ 15, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Նազարեան 40, Տիկին Մարի _ Ժանն Թասեմեան 30, Տիկին Անթուան Պրիտի 70, Տէր եւ Տիկին Ա_լէքս Մազլումեան 20 Եւրօ եւ Գնդապետ Ժ· _ Գ· Տէմիրճեան (Լոս _ Անճըլըս) 50 տոլար։

(Շար·)

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ ղբպրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) *տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Ցունիս 15, ժամը 15-ին, Սուրբ Մեսրոպ Կրթարանը*

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

A l'occasion de la première commémoration de la fête du BIENHEUREUX IGNACE MALOYAN

un CONCERT SPECIAL

sera donné dans
la Cathédrale Sainte-Croix
des Arméniens catholiques de Paris

le samedi 8 juin à 20 h 30

par
CHIEKO HAYASHI (solo)
accompagnée de
MASSANORI KOBIKI (piano)

Au programme :

Georges Auric — Andrée Jolivet — Ter-Ghévondian — Gérard Gasparian (Création) — Romanos Melikian — Maurice Ravel —Georges Aperghis — Florent Schmitt.

Le profit du concert ira intégralement à l'Ecole du Samedi.

Entrée : 13, rue du Perche
(angle rue Charlot), Paris 3e

Participation aux frais : 10 Euros
(Billets en vente à la Paroisse)

Réservations : Tél. : 01 44 59 23 50.

HAMASKAïNE

8ème FORUM

(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants
de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros
(pension complète)
Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :

— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr

— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.

Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter **l'Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

l'**Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille

vous invite à sa

Fête Annuelle

KERMESSE

Dimanche 9 juin de 14h30 à 19h

dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado — 13008 Marseille

Possibilité de Restauration sur place après la Messe

Tirage de la tombola sur place.

Animation avec l'Orchestre « A C H O U G H » de Marseille

Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale.

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)

du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Hautes Alpes) dans un nouveau cadre

SEJOUR ADOS

séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)
du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs pour juillet — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 7
VENDREDI
7 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·443 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·443

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

25 Տարի ետք

Յոռետես պէտք չէ ըլլալ։ Թերեւս, ոչ խակ իրատես, երբ մեր հանրային կեանքը կը դիտենք, համեմատաբար պատասխանատու դիրքերէ։

Բայց եւ այնպէս, այսօր կրկին դառն խորհրդածութիւններու կը մղէ մեզ Հոգեառն – Սամուէլի մահուան 25–ամեակը։ Ցաւը – պարբը անխուսափելի կը դառնայ։ կը յիշենք փարիզեան հայկական հին օրերը ու կը տարուինք ոչ խրախուսիչ բաղդատութիւններու։

Տարիներու երկայնքին, հայկական Փարիզը կորսնցուց մտաւորականներու ամբողջ բանակ մը։ Անձեր, որոնք դիմագիծ տուած էին այս գաղութին եւ թող ոչ ոք պայթակղի, եթէ ըսենք որ անոնց մեծ մասը մնաց անփոխարինելի։

Այդ անփոխարինելիներէն մէկն էր Հոգեառն – Սամուէլ, կենդանի համայնապետարան մը Հայոց պատմութեան, Հայ դատին, Հայկական սփիւռքին ընդհանրապէս եւ Ֆրանսահայ սփիւռքին մասնաւորաբար։ Արտակարգ յիշողութեան տէր, մեր ուղեցոյցը եղաւ ամբողջ քսան տարի Շաւարշին մահէն ետք ու յանկարծ, իր մահով բացէն անդին պարապ մը տեղծուեցաւ մեր ամէնօրեայ խմբագրական աշխատանքին մէջ։

Մտաւորականներ այսօր ալ կան, բազմաթիւ, թերեւս աւելի պարզացած, համալսարաններ աւարտած, բայց, նայուածքի մէջ նոյնը չէ մթնոլորտը։ Այսօր, Փարիզի մէջ դասախօսութիւն մը, մշակութային ճեռնարկ մը մեծ ոգեւորութիւն կը տեղծէ, երբ ներկաներու թիւը յիսունը անցնի, ան ալ պայմանաւ որ ճեռնարկը փրանսերէն ըլլայ, կամ գոնէ թարգման մըն ալ ընկերանայ։

Էր երբեմն, Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը ծայրէ ծայր կը լեցուէր, երբ հոգեբեմբեան Թարգմանչաց ժողովի Մշակոյթի օր կը տօնէինք Շաւարշի թեմատիկութեամբ։ Ժամանակավրէպ մտայնութիւն մը համարուի հաւանաբար, երկրի այս կարօտը։ Ճիշդ է, մեր ոգեկոչած սերունդն ալ, երբ ոտքը կը կոխէր այս լարծուն պողոտաներուն վրայ, իր անցեալը կը փնտռէր։ Բայց եւ այնպէս, հարկ է հաստատել որ կապ մը կայ խղուած, անոնք որոնք գացին առեղծած էին մթնոլորտ մը, ու երբ մեկնեցան իրենց հետ տարին պատ մը այդ մթնոլորտէն։

Այդ է նաեւ Հրանտ – Սամուէլի պարագան։ Զկայ այլեւս ան, որ 1957–էն 1977, իր խմբագրականներով պատմութիւն դասաւանդեց «Յառաջ»ի ընթերցողներուն։ Պատմական ոչ մէկ դէպք իր յիշատակութենէն վրիպեցաւ, յետին մանրամասնութեամբ։ «Յառաջ»ի ծնունդէն մինչեւ իր մահը, 52 տարիներու երկայնքին, ապահովեց անհատացող բոլոր դէմքերուն կենսագրականները։ Ու, երբ մենք ալ, փափկանկատութեամբ կը թելադրէինք որ իրն ալ գրէ, կը սիրէր կատակով մեզի յիշեցնել Շաւարշին խօսքը՝ «Հրանտ, քուկդ ալ գրէ՛»։ Ու, անչուշտ, չգրեց եւ իր մահուան օրը, «Յառաջ»ի մէջ լոյս տեսած ամէնէն անկատար կենսագրականը իրը՛ եղաւ։

Հայկական Փարիզը օրէ օր ժպտունցաւ։ Տպարաններ, գրատուներ փակուեցան։ Անոնք, յաճախ, եթէ ոչ միշտ, հայկական ջերմ հաւաքատեղիները էին։ Ֆրանսահայութիւնը բազմացաւ, հասաւ 400՝ – 450՝ հազարի եւ սակայն ո՞ւր մնաց այն փառաւոր, մշակոյթով հարուստ հայկական կեանքը որ կար, երբ թիւը 50–էն 100 հազար ալ չէր։

Յոռետես պէտք չէ ըլլալ։ Խմբագրական մը միշտ լաւատեսութեամբ պէտք է վերջանայ, կ'ըսէր մեզի Շահան Շահնուր։ Ուրեմն, մաղթենք որ հայկական վաղը այնքան փայլուն ըլլայ, որ յաջորդ սերունդները այս օրերն ալ չհնտռեն։

«ՅԱՌԱՋ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ամէնէն տարածուած օրաթերթը «Հիւրրիյէթ» (Յունիս 6) յայտնի զոհունակութեամբ տեղ տուած է Սթրազպուրկի թեկնածուներէն մին – Փօլ Փրոպոթի կատարած յայտարարութեան թէ «Հայերու ցեղասպանութեան պնդումը խոշոր սուտ մըն է» եւ թէ չի հասկնար թէ Ֆրանսա ինչ իրաւունքով դիրք կը բռնէ այդ հարցին մէջ։ Ան կրկնած է Թրքական թեզը թէ խնդրոյ առարկայ շրջանին դլխաւոր նպատակը Օսմանեան կայսրութեան մասնատումն էր ,իսկ ապստամբութեան տրուած պատասխանը աջարդապէս այն էր որ կը տրուի նման կացութեան մասնուած որեւէ կայսրութեան կողմէ։ Փրոպոթ խոստացած է անմիջապէս որ երեսփոխան դառնայ, «պատմական ճշմարտութիւնները լոյսին բերել եւ պայքարիլ որպէսզի Ֆրանսայի ու Թուրքիոյ յարաբերութիւնները դերազոյն աստիճանի հասնին»։ Ան խոստացած է նաեւ լուծում բերել Ֆրանսայի Թուրքերուն հարցերուն։

ԻՍՐԱՑԷԼԻ հակազդեցութիւնը, Յունիս 5–ի ոճրափորձէն ետք, անմիջական եղաւ։ Իսրայէլեան բանակը Ռամալլա մտաւ եւ հրապայլերը կ'րկին չրջապատեցին Արաֆաթի կեդրոնավայրը, կրակ ալ բացին սպաննելով պաղեստինցի զեկավարին մէկ թիկնապահը եւ պահակախումբէն 6 ուրիշներ ալ վիրաւորելով։ Շարոն յետադեց Ուաշինկթըն կատարելիք այցելութիւնը Յունիս 10–ին եւ Արաֆաթը պատասխանատու նկատեց ահաբեկչութեան։ Մեճիտայի ոճրափորձին (17 մեռեալ, 37 վիրաւոր ըստ վերջին հաշուեկշիռի մը) ակր եղաւ իսլամական ճիհատը, յիշեցնելով թէ ան դարձուած էր Վեցօրեայ պատերազմին 35րդ տարեդարձին օրն իսկ։ Արարքը դատապարտեցին արեւմտեան պետութիւնները, դլխաւորութեամբ Միացեալ – Նահանգներու։ Արաֆաթ ալ դատապարտեց ոճրափորձը, ուրանալով որեւէ պատասխանատուութիւն, պաղեստինեան իշխանութիւնն ալ հրահանգեց որ ձերբակալուին ճիհատի այն անդամները, որոնք արարքը դործած են։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ հարցազրոյցով մը հեռատեսիլի Ֆրանս 3 կայանէն, Յունիս 5–ին, միլիամուխ եղաւ ընտրապարքարին, հրաւիրելով Ֆրանսացիները որ իրեն ապահովեն երեսփոխանական մեծամասնութիւն մը։ Ջատագովեց Ռաֆարէնի վարած քաղաքականութիւնը։ Ճչդեց թէ նախագահական մեծամասնութեան միութենէն կ'արտաքսուի ոեւէ մէկը, որ փորձէ բանակցիլ կամ լեզու գտնել Ազգ. ճակատին հետ, Բ. չրջանին համար։ Ջախին համար, Շիրաք կուսակցապետի նման կը վարուի եւ ոչ՝ Հանրապետութեան նախագահի։ Ցիշենք, որ Յունիս 9–ին եւ 16–ին, Ֆրանսացիք պէտք է ընտրեն 577 երեսփոխան։ Քուէարկութիւնը կը կատարուի մեծամասնութեան դրութեամբ, երկու չրջանով։ Երեսփոխան մը կրնայ ընտրուիլ Ա. չրջանէն իսկ, եթէ ձեռք ձգած է բացարձակ մեծամասնութիւն մը (աւելի քան 50%)։ Բ. չրջանին, համեմատական մեծամասնութիւնը բաւարար է։ 8456 թեկնածու կայ։

ՁՈՐՁ ՊՈՒՇ կառավարութեան մէկ պատասխանատուն յայտարարած է Լոս-Անճըլըս Թայմզի, որ Սեպտ. 11–ի ոճրափորձերու «ուղեղ»ին ինքնութիւնը յայտնաբերուած է։ Կը թուի որ Պէն Լատէնի գլխաւոր գործակիցներէն մէկն է՝ Քուէյթցի Խալիտ Շէյխ Մոհամէտ։ Ապրէն կը վճտռուէր 1995–ին գործուած չարք մը ոճրափորձերու համար Խաղաղականի վրայ (ամերիկեան օդանաւերու դէմ) եւ Դեկտեմբերէն ի վեր, 25 միլիոն տոլարի պարգեւ մը խոստացուած է անոր կամ անոնց, որոնք կրնան իր ուր ըլլալը յայտնել։ Ամերիկեան

(Շար·ը Դ· էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՆՔ ՉԶԱՐՄԱՆԱԼ...»

Հայաստանի մէջ դասական ուղղագրութեան վերադարձի պահանջին գործնական առաջին արձագանդներէն է հետեւեալը։ Մայիս 24 – 30–ի «Երկիր» շաբաթաթերթը առաջին էջէն յայտարարած է թէ նոյն թիւով կը նախաձեռնէ «կամայական փոփոխութիւններ»ու հետեւանք՝ ուղղագրական կալուածին տարաբաժանումը լուծելու փոքրիկ քայլի մը։ Թերթը լոյս պիտի տեսնէ երկու առանձին տարբերակով. դասականով եւ բեղեկանականով։ Կ'ըսուի թէ առիկա փորձ չէ ուղղագրութեան միասնականացման, այլ՝ «ժամանակակից տեխնոլոգիական հնարաւորութիւնները օգտագործելով, երկու ուղղագրութիւնը համաժամանակեայ գործածելու»։ Նշուած հնարաւորութիւնները ընձեռած է Արամ Գորոյեանի պատրաստած «Մաշտոց» համակարդչային ծրագիրը. ան ներկայացուած էր Հայաստանի մէջ հայերէնի ուղղագրութիւնը կանոնդող հրամանագրին 80–ամեակի դիտաժողովին եւ Ա. Գորոյեանի այդ նիւթով զեկուցումը լոյս տեսաւ «Յառաջ»ի Մայիս 7–ի թիւին մէջ։

«Երկիր»ի խմբագրութիւնը որոշումը յանդուգն անկատարութեան, առնուազն քանի մը դրական տեղաչարժ մը կը նչէ 70 տարուան պարտադրանքի ու տանջամեայ ամօթի այս մարդին մէջ։ Ճիշդ է որ քիչ մը դժուար է չզարմանալ, տեսնելով որ 1922–ի այդ հրամանագրին դէմ 70 տարի բուռն պայքար մղած կուսակցութեան (ՀՅԴ) հայաստանեան պաշտօնաթերթը, մէկ ոտքով դասականին վերադառնալու համար, սպասած է համակարդչային ծրագրի։ Բայց եւ այնպէս, կարեւորը այն է որ սայլը տեղէն չարժած է, ի տես՝ սովետական կարօտին խրած «կադեմական» Թաղիպաններու խժաձայնութեան։

Այս իմաստով, դրական է նոյնիսկ թերթին «չզարմանալ»ու խնդրանքը. ատիկա կը նշանակէ թէ չրջանցուած է պատը որ այլեւս սկսած է խարխլիլ ու կորսնցնել Հայաստանի ժողովուրդը իբրեւ զրկուած «հեղինակութիւն»ը։ Այլապէս, աւելի տեղին պիտի չըլլա՞ր «չզարմանալ»ու թելադրանքը։

Խոստանալով չզարմանալ ասկէ ետք հանդոդ «Երկիր»ներուն աբեղեանական տարբերակին, կը սպասենք որ թէ՛ ան, թէ միւսը՝ տառացի ԵՐԿԻՐԸ, առանց աւելի յապաղելու հասնին այս մէկ կապանքն ալ ամբողջովին փշրելու յաջողութեան։

Թ. ԱՐՓԻ

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՕՐԻԱ – ՃԱՓՈՆ

Չոկրեքչաբթի, Յունիս 5–ին, մրցումներու արդիւնքը հետեւեալն էր· – Ռուսաստան յաղթեց Թունուզի 2 – 0 Ը· խումբին մէջ, Գերմանիա եւ Իրլանտա 1 – 1 հաւասար արդիւնքի հասան, Ե· խումբին մէջ, Մի.Նահ. – Նահանդները 3 – 2 յաղթեցին Փորթուկալի, ինչ որ անակընկալ մըն էր, Դ· խումբին մէջ։ Մնաց որ, այս յաղթանակը մասնաւոր խանդավառութիւն մը չէ ստեղծած Ամերիկա, ուր ֆութպոլը չի կրնար փոխարինել պէյսպոլը։

Այս խաղերէն ետք, Ը· խումբը կը դլխաւորէր Ռուսաստան 3 կէտով, կը հետեւէին Ճափոն 1, Պելժիա 1, Թունուզ 0։ Ե· խումբին դլուխն է Գերմանիա 4 կէտով, ապա՝ Գամբրուն 3, Իրլանտա 1, Սաուտի Արաբիա 0։ Դ· խումբին առաջին տեղը կը գրաւէ Հարաւային Գորէա 3 կէտով, կը հետեւին ԱՄՆ 3, Փորթուկալ եւ Լեհաստան 0։

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Նոյն օրը, Յունիս 5–ին, անձրեւը պատճառ եղաւ որ Խուան Կարլոս Ֆեռեռոյի (Սպանիա) խաղը Ագասիի հետ, կէս մնայ։ Այդ առաջին չրջանին Սպանացին կը յաղթէր 6 – 3, 1 – 0։ Խաղը կը չարունակուէր յաջորդ օրը։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 5 / 6)

Ժ· ՇԻՐԱՔԻ ՆԱՄԱԿԸ Հ· ԱԼԻԵԻԻՆ

Կասպեան գործակալութեան լրատուութեան համաձայն նախագահ՝ Ժապ Շիրաք Ադրբեջանի նախագահին ղրկած է նամակ մը ուր ըսած է թէ Ֆրանսա կը չարունակէ գործօն մասնակցութիւն բերել Ղարաբաղի հակամարտութեան կարգաւորման ընթացքին։ «Ես անձամբ չահագրգռուած եմ Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորումով» ըսած է Ժ· Շիրաք։ Ան աւելցուցած է նաեւ թէ իր Բ· նախագահութեան չրջանին քայլերու կը ձեռնարկէ, Ֆրանսայի ու Ադրբեջանի երկկողմ յարաբերութիւններուն զարգացման հեռանկարով։

*
**

Պ· ՀԱՅՐԻԿԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Ազգ· Ինքնորոշում Մութեան (ԱԻՄ) 22–րդ գոնփակ համագումարին (Մայիս 31) որոշուած է որ 2003–ի նախագահական ընտրութեան թեկնածու ներկայացուի միութեան նախագահ Պարոյր Հայրիկեանը։

*
**

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԿՐԱՍՆՈԴԱՐԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի դաշնակցային խորհուրդի պատուիրակութիւն մը Յունիս 5–ին մեկնած է Կրասնոդարի մարզը, տեղւոյն վրայ քննելու համար ցեղային խռովութեան երեւոյթները եւ զաղթի հարցերը։ Պատուիրակութիւնը կ'այցելէ Ապչերոն, Կրիմսկ, Սոչի եւ այլ քաղաքներ։ Պատուիրակութեան ղեկավարն է դաշնակցային հարցերու կոմիտէի նախագահ Ալ· Կապակով։

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ 25_ԱՄԵԱԿԻՆ

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

(1891 - 1977)

Ճիշդ 25 տարի առաջ էր, օրին՝ պարտինք լսել այստեղ, երբ իր աչքերը առ միշտ կը փակէր հայ լրագրութեան վերջին Նահապետը, _ Հրանտ Սամուէլ:

Ծնած Մարաշ (Գերմանիկ), դեռ որը կեանքի սեմին՝ իր տարրական կրթութիւնը կը ստանայ Ծննդավայրին որբանոցները: Այնուհետեւ զինք կը դանենք Սիս, երբ Սահակ Բ. Կաթողիկոսի կարգադրութեամբ կը վերաբացուի Կիլիկիոյ Մայրավանքին Ժառանգաւորացը: Հոնկէ, 1907_ի վերջերը, իր քայլերը կ'ուղղէ Տարսոն, դոլէճը եւ, այնուհետեւ, Ատանայի քոմմերչի Ջարդէն ետք՝ Պոլիս:

Շրջանաւարտ հայ կրթարանէ (1911), կը յաճախէ Իրաւաբանական վարժարանը .կը նուիրուի իր սիրած ասպարէզին, դառնալով նախ խմբագիր, ապա 1912_էն մինչեւ 1915 աւագ խմբագիր «Ժամանակ» օրաթերթի:

Համաշխարհային Ա. Պատերազմին, իբր պահեստի սպայ Օսմանեան բանակի, յաջորդաբար կը յայտնուի Գոնիա, Պանտըրմա, Մանիսա եւ, վերջապէս, Երուսաղէմ: Սպայի ատեճանով կը ծառայէ զինուորական հիւանդանոցները: Գիշատիչ գորշ գայլին համազգեստէն կ'ապատի 1918 Սեպտեմբերին, երբ գերի կ'իյնայ Անգլիացիներուն ձեռքը: Պաղեստինն եւ Եգիպտոս, տարի մը անընդմէջ, կը ստանձնէ Թարգմանի պաշտօն: Ապա՝ կրկին Պոլիս, անչուշտ բարեբախտ օրերու յոյսով եւ ակնկալութեամբ: Անդամ մը եւս ձեռք կ'առնէ իր ներքին կոչումին յարիր ստեղծագործ գրիչը՝ դառնալով 1919_էն 1920, խմբագիր «Ժողովուրդի Ձայն» թերթին:

Փարիզ կը հաստատուի 1920 Օգոստոսի սկիզբը, ուր իբրեւ իրաւաբանութեան տոքթորայի աւարտաճառ կը ներկայացնէ չհրատարակուած մը, քանի կը չօշափէ Հայկական կիլիկիոյ միջազգային ա_ռեւտուրը ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերուն եւ կապիտիւլասիոններուն ծագումը»:

«Ցառաջ»ի հիմնադրութեան օրէն իսկ (1925) կը դառնայ մնայուն խմբագիր եւ ան այդ պաշտօնը կը վարէ մինչեւ իր Արեւելեան Գրատունին հիմնումը, 1930, Լատինական Թաղ, Փարիզ: Գրչի անխոնջ մշակ, կը չարունակէ աշխատակցիլ թերթին եւ, Շ.ի յանկարծական մահէն ետք, _ 1957 Յունուար 26, _ անձնանձիր նուիրումով ու ներհուն գրիչով կ'ապահովէ «Ցառաջ»ի խմբագրականները, օրը օրին, ինչպէս ըրած էր մեր լրագրութեան ռահվիրային հաղուագէպ բացակայութեանց ընթացքին, առժամեայ հանդամանքով:

Անոր գրչի վաստակին կը պատկանին բազմաթիւ թարգմանութիւններ, լոյս տեսած իբրեւ թերթօն: Կ'աշխատակցի Հ. Յ. Դ. օրկան «Դրօշակ»ի, Գահիրէի «Յուսաբեր»ի, եւ այլ կեդրոններու օրաթերթերու ու պարբերականներու: Առանց չարքին «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ին, Պոսթընի «Հայրենիք»ին, առանց մոռնալու այս կամ այն օրաթերթերու բացառիկ թիւերու հրատարակութիւնները:

Փարիզահայ Տարեգիրքին մէջ է, 1927, որ կը հրատարակէ խիստ չահեկան ուսումնասիրութիւն մը՝ Հայերը Ֆրանսայի մէջ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը խորագրով:

Նոյնքան չահեկան ուսումնասիրութիւններ իր գրչին անունը կը կրեն Թէոդիկի Ամէնուն Տարեցոյցներուն մէջ:

*
**

Հրանտ _ Սամուէլ, անկասկած, մեզմէ կը բաժնուի ազգային _ հանրային բեղուն գործունէութեան ծանր բեռ մը չալկած իր ուսերուն: Հաւաստեաւ, պատասխանատու պաշտօններ կը վարէ Հ. Յ. Դաշնակցութեան չարքերուն մէջ, յաճախ ընտրուելով կեդր. Կոմիտէի անդամ, ինչպէս նաեւ անդամ Բիւրոյի: Նախագահ Հայաստանի Հանրապետութեան Պատուիրակութեան, նեցուցիչ կուսակցութեան՝ Ընկերվարական Բ. Միջազգայինի Համագումարնեբուն մօտ, Ա. Զօպանեանի հետ վարիչ Հայ Գաղթականաց Մորհուրդի եւ այլն, եւ այլն:

*
**

Հ. Սամուէլի գրիչը ցայտուն արտայայտութիւնը կը դառնայ հայրենական չունչին: Ապրումները կը մնան միշտ կենդանի: Ցիչատակները չարունակ վառ, հրացայտ:

Այլ մանաւանդ կը դառնայ անհատնում, անսպառ չահեմարան հայկական դիտելիքներու, նոյնիսկ ալեւոր տարիքին: Զարմանալի համառութեամբ եւ հիացում առթող յիշողութեամբ պատմութեան դէպքերուն եւ դէմքերուն ամէնէն պզտիկ, աննշան նկատուող մանրամասնութիւնն անգամ ընդգծումի նիւթ կ'ըլլայ իր գրչին կողմէ: Վանդի կ'ըմբռնէ, թէ անցեալն ու ներկան ամուր զօդուած, հաստատ չաղախուած են իրարու հետ բոլոր այն ժողովուրդներուն համար, որոնք վճռած են ապագան պինդ ձեռքերով բռնել: Զայն դիմաւորել կուռ, տոկուն բազուկներով: Ուրեմն բնաւ չընկճուիլ կեանքին չոր ու դաժան հարուածներուն տակ:

Զմռռնանք սա ճչմարտութիւնը, թէ անցեալը խոհուն դաստիարակ մըն է անկասկած: Նեղչնչումի աղբիւր ժամանակակից եւ գալոց սերունդներուն համար, հատատար: Ահա թէ ինչո՛ւ ողբացեալ երէց ընկերոջ, _ վերերան անպայման, _ հայեացքները կը սեւեռին անցեալին վրայ, Երկրին վրայ: (Հոսկէ նաեւ կենարար չունչն եւ ոգին, որոնք տարածուելով՝ մեր դիտակցական թէ ենթագիտակցական զոյգ աշխարհները իրենց պիրկ, ձգտեալ հակակշռին կ'ենթարկեն ընդմիշտ):

Մինչեւ վերջին տրոփը իր սրտին, մեր այնքան սիրելի անդարձ մեկնած աւագ ընկերը կը մնայ գաղափարի եւ տեսլականի մարդը: Իր ժողովուրդին ճգտումներուն, քաղաքական եւ ընկերային իտէալներուն, ազգային տենչերուն խըտացումը կը տեսնէ ու կը հաստատէ Մեծ Երրորդութեան չունչով եւ ոգիով մարմնացած Դաշնակցութեան մէջ, իր երեւոյթական դարձակէտը: Եւ, ցմահ կը մնայ հաւատարիմ դինուորագրեալը ասոր:

«Ցառաջ»ը իրեն համար կը դառնայ տաքուկ տուն՝ սրտակից եւ գաղափարակից: Շ.ի հիմնած եւ անոր մահէն ետք նոյն խանդ ու թափով դեռ չարունակուղ այս օրաթերթին մէջ ան կը գտնէ մտերմութիւնը իր համոզումներուն, մարդկային եւ ազգային իր յոյզերուն:

Եւ, ինչ իր կարգին, առանձնապէս Օրուան Խօսքերու հոգեառնչ եւ հոգետենչ սիւնակներով, ազգային հանդանակները փայլփլուն դրօշ կը դարձնէ: Ծածանող, ծփացող եւ, հետեւաբար, հոգեմայլ:

Մեր վաստակաւոր ընկերոջ համար «Ցառաջ» կը նկատուի հարազատ չառաւիղը կարինի եւ երեւանի համանուն թերթերուն, պոլսոյ «Ճակատամարտ»ին, «Ազատամարտ»ին, «Ազդակ» դրական, հանրային եւ քաղաքական չարաթաթերթին: Նո՛յն խմորով, նո՛յն դիմագիծով:

Մակարդը, երէկ եւ այսօր, հայրենիքն էր ու հայ ժողովուրդը եւ, հետեւաբար, կայմը կը մնար մի՛չտ բարձր, իսկ դրօշը՝ անչա՛փ պայծառ:

Հրանտ _ Սամուէլի աւելի քան վեց տասնամեակներու հրապարակագրական եւ հանրային գործունէութիւնը մեզի յիշեցնել կուտայ հին իմաստուն խօսքը, _ վաստակ ծնանիին գիշառս:

Մխիթարանակ անոր պատգամը՝ «Ցառաջ»ը պահել յառաջապահ դիրքերու վրայ, Հայրենիքին եւ Հայութեան դատին ծառայութեան կոչումով:

ԺԻՐԱՉՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓԱՐԻԶԸ

Կար ժամանակ, երբ Փարիզ առաջնակարգ դերը մը կը դրաւէր Սփիւռքի մէջ:

Այս քաղաքին մէջ հաստատուած էին մեր գոյգ մը Պատուիրակութիւնները («Հայաստանի Հանրապետութեան»ն ու «Ազգային»ը), որոնք Հայկական Դատ կը հետապնդէին դիւանագիտական ճամբով:

Տարագիր Հայութիւնը աչքերը ուղղած էր Փարիզի, անկէ յուսալով իր փրկութիւնը:

Բայց մանաւանդ Փարիզ դարձած էր կեդրոն հայկական մշակոյթի, կոչուած փոխարինելու Պոլիսն ու Թիֆլիսը:

Այս լոյս քաղաքին մէջ համախմբուած էին Մեծ Եղեռնէն ճողոպրած արեւմտահայ հանրային գործիչները, _ ուսուցիչ, դրող, որոնց չարքին՝ պետական ծանօթ դէմքեր:

Համալսարանական ուսանողներու հոյլ մը կը կազմէր երիտասարդութեան բնաբանին:

«Ցառաջ» դարձած էր ժամադրավայրը այս բոլորին:

Անոր էջերը կը զարդարէին հիներէն՝ Աւետիս Ահարոնեան, Մինաս Չէրազ, Արշակ Զամալեան, Ռուբէն Տէր _ Մինասեան, Աբրահամ Գիւլխանդանեան, յիչելու համար մէկ մասը միայն անոնց, որ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Հիներու կողքին տեղ կը գրաւէին նորերը, որոնք ամէն քաչալերութիւն ստացան մեր ողբացեալ խմբագրապետին կողմէ:

Բազմաթիւ երիտասարդ գրողներ իրենց տաղանդին առաջին ծիլերը արձակեցին այս թերթին մէջ:

Կանխահաս մահը հնձեց անոնցմէ մէկ քանին, _ Օհան Կարօ, Վազգէն Շուչանեան, Փայլակ Մինասեան, Լուիզ Ասլանեան (Լաս), Եղուարդ Զահրէճեան (Բէովտացի):

Շահան Շահնուր, իր առաջին վէպովն իսկ (Նահանջը Առանց Երգի), որ իբրեւ թերթօն հրատարակուեցաւ «Ցառաջ»ի մէջ սկիզբի տարիներուն, յայտնուեցաւ իբրեւ արժէքաւոր գրող: Անողոք հիւանդութիւն մը զինքը հեռացուց հայկական չրջանակէն ու Շահան Քէրէսթէճեան դարձաւ Արմէն Լիւլէն, Ֆրանսահայր դերասէտ, մրցանակներու արժանանալով:

Շաւարչ Նարդունի սկզբնական քայլերը «Ճակատամարտ»ի մէջ առնելէ ետք, իր գրական լիութեան հասաւ «Ցառաջ»ի մէջ: Ու չնորհիւ իր անխոնջ ու յարատեւ պրպտումներուն, ձեռք բերաւ բազմակողմանի հմտութիւն, տաղանդաւոր գերդաստի անվիճելի համբաւին մխացնելով ներհուն բանաստէրծ անունը:

Նիկողոս Սարաֆեան ինքնավստահ գերդաստ է դարձած արդէն:

Ափսոսով յիչեցինք միայն այս քանի մը անուանները: Ասոնք կը պատկանին այն սերունդին, զոր սովոր ենք «միջին» կոչել այսօր:

Այդ սերունդը ժամանակին գրական եռուզեռ ստեղծեց Ցարդգողով եւ Մեճֆով:

Պատերազմէն առաջ, Փարիզի մտաւորական կեդրոնի մէկ սրահին մէջ (Ճլորիա) տեղի ունեցած պարբերական գրական հաւաքոյթները մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերին գրասէրներու չրջանակին մէջ:

Երկար չտեւեց սակայն այս չարժումը:

Այդ օրերուն, գրական նոր եւ համեստ սերունդ մը կը ծագկէր՝ Փարիզէն մինչեւ գաւառ, հովանաւորութեամբ Շաւարչ Միսաքեանի:

«Ցառաջ»ի Սաւերն էին անոնք, մեծ մասամբ նախկին որբեր, որոնք կանոնաւոր դպրոց չէին տեսած եւ այս թերթին չնորհիւ կատարելագործեցին իրենց հայերէնը:

Անոնք մեզի տուին արդէն իրենց նախախյրիւքը 1939_ին՝ համեստ հատորով մը:

Ծատուր Պէրպէրեան, Տիգրանուհի, Միսաք Միրզէ, Ն. Շինակեան, Կարօ Մը_խիթար եւ ուրիչներ՝ Փարիզէն ու գաւառէն, այդ սերունդին կը պատկանին:

Ցետպատերազմեան չրջանին նոր տաղանդներ չյայտնուեցան Փարիզի մէջ:

Նոր սերունդը հայերէն չի գրեր: Փարիզեան չրջանի մեր երկու միջնակարգ դպրոցներու չրջանաւարտներն ալ հետաքրքրութիւն չեն դպրականութեան:

Հետզհետէ կը ժժգունի հայկական Փարիզը, որ չարդարացներ այլեւս Մշակոյթի կեդրոն դառնալու իր առաքելութիւնը:

ՀՐԱՆՏ _ ՍԱՄՈՒԷԼ

1957, Փետրուար 24

«Jardin du Docteur H. Damlamian»ի բացումը Գլամարի մէջ

Շաբաթ, Յունիս 1_ին, ժամը 11·15_ին, փարիզեան արուարձաններէն՝ Գլամարի մէջ, բացումը կատարուեցաւ «Տոքթոր Հ. Տամլամեան պարտէզ»ին: Արեւտուր օրով մը, չուրջ 200 հոգի հաւաքուած էին, չատ յաջող արարողութեան մը համար: Ներկայ էին տեղւոյն քաղաքացիական եւ կրօնական անձնաւորութիւնները, հայ թէ ֆրանսացի, Գլամարի Անրի Տիւթիյէօ երաժչտանոցը չրջապատող պարտէզը: Այս առթիւ, խօսք առաւ ողբացեալ բժիշկին նոյնպէս բժիշկ աղջիկը՝ Նորա Տամլամեան _ Տէր_Յակոբեան, որ չարք մը չնորհակալութիւններէ ետք նախ վր հօր հին բարեկամի մը՝ Պ. Տարաքճեանի, Գլամարի յաջորդական եւ թէք քաղաքապետներուն եւ չարք մը այլ կրօնական թէ աշխարհական անձնաւորութիւններու, առաւելաբար ծանրացաւ տոքթոր Հաչիկ Տամլամեանի կենսագրականին վրայ:

Տոքթոր Տամլամեան, Ա. Աչխարհամարտէն ետք, Գլամար հաստատուած է 1922_ին եւ առաջին Հայը եղած է հոն հաստատուողՀ: Ան չանք չէ խնայած դարմանելու համար տեղւոյն թէ չրջանի հիւանդները: Աւելի քան 50 տարի գործած է Ռիւ Տընի կոկ, ուր հաստատուած էր առաջին մէկ օրէն: Միչտ ժպտուող կ'ընդունէր իր հիւանդները: Բոլոր անոնք որոնք զինք ճանչցած են միչտ հիւսցումով արտայայտուած են իր լայն զարգացումին մասին, ազնիւ բնաւորութեան, որ ապահովութիւն կը ներչնչէր հիւանդին, եթէ մտահոգ էր: 90 տարեկանին, խորհելով որ գիտցած անգլերէնը անկատար էր, լրջօրէն լծուեցաւ կատարելագործելու: Միչտ առողջ մնաց փիլիսոփայ թէ մտային գետնի վրայ: երբեք չէ հիւանդացած եւ այդպէս հանդարտ կեանք մը վարած է մինչեւ 100 տարեկան: Մէկ խօսքով՝ իմաստուն մըն էր, որ հանդուրժողութիւն, բարեացակամութիւն եւ ուրիչին հանդէպ յարգանք կը մարմնաւորէր: Նորա Տէր _ Յակոբեան իր խօսքը վերջացուց այն խօսքերով, զոր հայրը ըսած պիտի ըլլար, եթէ հոս ըլլար՝ «Շնորհակալութիւն ձեր բոլորին ներկայութեան համար, Շնորհակալութիւն այս պզտիկ պարտէզին համար, կեցցէ՛ մեր ազգուր Գլամար քաղաքը, կեցցէ՛ Ֆրանսան ու նաեւ կեցցէ՛ Հայաստանը»:

Իրմէ վերջ, խօսք առաւ Գլամարի քաղաքապետը՝ Ֆիլիփ Քալթրնաք, որ անդրադարձաւ տոքթոր Հ. Տամլամեանի օրինակելի կեանքին եւ արդար հատուցում մը նկատեց այն պատիւը որու կ'արժանանայ այսօր:

ԳԼԱՄԱՐՑԻ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Թիւ 3, Մարտ 2002

Անթիլիաս (Լիբանան)

*
**

ՀԱՑԵՑՑՔ

պարբերաթերթ Մելգոնեան կրթական հաստատութեան

Ե. տարի, թիւ 15, Ապրիլ 2002

Նիկոսիա, Կիպրոս

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒՅԹԻ ՏԱՆ 26ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ») - *Մայիս 25-ին Հայ Մշակոյթի Տունը տօնախմբեց իր հիմնադրութեան 26-րդ տարեդարձը, ազգային հացկերոյթով մը: Հրաւիրուած էին եւ ներկայ եղան Մարսէյլի եւ նեղոսեան դաշտը, մշութիւններ, հասարակական գործիչներ եւ անոնք որոնք տարիներու երկայնքին եղան թաղուկը պահպանելու նկարագիրը կրող այս հաստատութեան:*

Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդը օրհնեց սեղանները:

Ժիրայր Շալճեան, Հայ Մշակոյթի Տան անունով, չէշտեց տեղն ու դերը հաստատութեան, գաղութին ներս: Գծեց գործունէութեան ուղղութիւնները: Վեր առաւ չտեղուն վաստակը յատկապէս հիմնադիրներուն: Գոհունակութեամբ արձանագրեց նոր անդամներուն բերած պիտակից յանձնառութիւնն ու աշխատանքը եւ պատանիներով, երիտասարդներով կազմուած պարախումբին թարմ ուժը: Ժիրայր Շալճեան անդրադարձ մը ունեցաւ նաեւ մեսրոպեան լեզուի եւ ուղղագրութեան անհրաժեշտութեան վրայ որպէս ազգը բնորոշող առաջին եւ հիմնական ազդակ:

Մասիս նուագախումբը գլխաւորութեամբ Դաւիթ Յովհաննէսեանի եւ երգիչ Պօղոս Տէտէեանի երբեմն մեղմ եւ բաժշտութեամբ, երբեմն առաւել կրքոտութով, երբեմն ալ երիտասարդ Պօղոսեանի ջութակով, ծանօթ եւ խանդավառիչ եղանակներով ստեղծեց հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ մը:

Այս տարեդարձի պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնեց՝ Հրանդ Ճիլէրճեան, ֆրանսահայ գաղութի երախտաշատ բերքար եւ գերազանցօրէն ամբողջական հայութեան տեսլիքով ապրած ու գործած Մուշեղ Ճիլէրճեանի զաւակը: Հրանդ Ճիլէրճեան զնահատելի հայերէնով մը արտայայտեց մտերիմ զգացումներ իր հօրը սերտ կապը հայ մշակոյթի եւ հայ լեզուի հետ: Զաւակներու եղան աչակերտ Մարսէյլի Համազգային գպրոցին, ըսաւ ան եւ աւելցուց՝ «չէի կրնար մերժել այս օրուան հրաւէրը որովհետեւ գիտէի որ հայրս մասնակցած է, այս հաստատութեան ստեղծման եւ զարգացման, հիմնարկէքի արարողութիւնը եւ տասնամեակը նախագահելով եւ ես ալ կուզէի բերել ներկայութեան իմ բաժինս»:

Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը եւ ներկաները զեղեցիկ պատեհութիւնը ունեցան վայելելու ներկայութիւնը վիպագիր, թատերագիր, Հայաստանի Հանրապետութեան նախկին Մշակոյթի Նախարար՝ Պերճ Զէյթունցեանի, որ Մարսէյլ ժամանած էր ներկայացնելու եւ ճօնապրելու համար իր հատորին «Ամէնէն տխուր մարդը» ֆրանսերէնի թարգմանութիւնը զոր կատարած է փրոֆէսէօր Ռոպէր Տէր - Մերկերեան: Պերճ Զէյթունցեան ըսաւ՝ «կը հպարտանանք ըսփիւռքով եւ Սփիւռքի մէջ այս տոհմիկ Տունով որ կը ծաւալէ մշակոյթ» եւ աւելցուց՝ «Մշակոյթը մեր ներկայութիւնն է ժամանակին մէջ, մեր անցագիրն է աշխարհի մէջ, մեր ինքնութեան վկայութիւնն է»: Պերճ Զէյթունցեան չարունակեց՝ «կը մտաբեմ որ Սփիւռքը հայ մնայ երկար ժամանակ. գիտեմ որ դժուար է: «Նահանջը առանց երգի նահանջը ինք պէտք է նահանջէ: Հայ ըլլալ ճակատագիր է, հայ մնալ դժուար է: Դեռ մենք մէկ ժողովուրդ չենք, կան տարբերութիւններ: Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ կարգախօսը պէտք է իրագործուի»:

Շահան Ա. Քհնյ. Տէտէեան որ հաստատութեան հետեւած է գործունէութիւնը ներսէն եւ քաջալերած է Հայ Մշակոյթի Տունը, հիմնադրութենէն ի վեր իր կարգին ակնարկերով յաջորդ օրուան «Մայրերու տօնին» երախտագիտական մատծուխ մը ունեցաւ այն կնոջ, այն մօր որուն վաստակը մեծ եղաւ Հայ Մշակոյթի Տունէն ներս՝ Հայկուհի Շալճեանին: Ան օրինակներով բնորոշեց ծառայութեան գաղափարը եւ աւելցուց՝ «այս հաստատութենէն ներս ծառայել Հայ Մշակոյթին միշտ թիավարելով դէպի վեր եղաւ գնահատելի յանձնառութիւնը 26 տարիներ շարունակ անոնց որոնք իմոգումով նուիրուեցան աշխատանքի: Արժանի են մեր երախտագիտութեան»:

Ներկաները, հրաւիրեալները ինքնաբուխ նուէրներ ըրին, իրենց տրամադրուած պահարաններուն մէջ եւ ընդհ. գումարը բարձրացաւ 13.700 Եւրոյի (չուրջ 90 հազար ֆրանք): Նուիրատուներուն ցանկը կը հրատարակուի առանձին:

Ձեռնարկի փակման խօսքը արտասանեց Տարօն Եպիսկոպոս Ճէրէճեան ըսելով՝ «տարեդարձ մը միշտ հարուստ է իր իմաստաւորուած արժէքներով, երբ մենաւանդ անոնք կը քնորոշեն մշակոյթը»: Եպիսկոպոսը ողջունեց հայրենի դրագէտ եւ հանրային մարդը՝ Պերճ Զէյթունցեանը, ինչպէս նաեւ օրուան անդադարը՝ Հրանդ Ճիլէրճեան որ ուղիղ կը չարունակէ հօր ճանապարհը, ըսաւ ամէն բանէ առաջ տեսնելով հայութիւնը իր ամբողջականութեան մէջ: Ապա, Տարօն Եպիսկոպոս աւելցուց՝ «Ամէնէն նախաձեռնութիւն որ կոչուած է մեր ինքնութիւնը պահպանել պէտք է գուրգուռան եւ ապրեցնել առողջ ոգեկանութեամբ եւ նախանձախնդրութեամբ: Ընենք երջանիկ որ 26 տարիներէ ի վեր այս Տունը կայ, կը ծաւալէ աշխատանք եւ դեռ պիտի շարունակէ: Ես լաւատեսութեամբ կ'ողջունեմ այս տարեդարձը»:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ՊԷՅՐՈՒԹի Ցակոբ Տէր - Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 3-ին, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ. Ց. Դ. Հայ Դատի յանձնախումբին, տեղի ունեցած է հանդիպում - ղրոյց մը Լիբանան ղըստնուոզ Հայաստանի Պաշտպանութեան փոխ - նախարար՝ զօրավար Արթիւր Ամղաբէկեանի եւ հրապարակագիր Զօրի Բալայեանի «Արցախը, այսօր» նիւթով: Բացումը կատարած է, յանուն Հայ Դատի յանձնախումբին, Ցակոբ Հասաթեան, ներկայացնելով Հայաստանի պատուիրակութեան անդամները: Ապա, Ա. Ամղաբէկեան եւ Զ. Բալայեան, որպէս ներկայացուցիչներ Արցախի վերաբնակեցման նախաձեռնող խումբի անդրադարձան Լիբանան գտնուելու փրենց առաքելութեան: Զօրավար Ամղաբէկեան խօսած է նաեւ պինեալ ուժերու կառուցուածքին եւ հայկական բանակի մարտունակութեան մասին: Զ. Բալայեան խօսած է հայ ժողովուրդի պայքարելու կամքին մասին, չէշտած է մանաւանդ վերաբնակեցման աչխատանքներու մէջ, գլխաւորաբար Ռուսաստանի զանազան շրջաններ գաղթած Ա-ցախցիներու եւ Ամրբէջանէն հայ գաղթականները ներդրաւելու հարցը: Խօսք առած է նաեւ Հ. Ց. Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչ Վրէժ Մարգարեան, որ յայտարարած է թէ վերաբնակեցման առաջնորդուող ծրագրին զօրով ապատպրուած Արցախին պէտք է վերստին կեանք տալ՝ վերաբնակեցումի միջոցով: Եղած են հարցումներ, որոնց պատասխանած են պատուիրակութեան երկու անդամները:

***

ՊՈԼՍՈՑ Սահակեան Սանուց Մխոթեան երդիքին տակ, Մայիս 28-ին, տեղի ունեցած է արտասանութեան միջմիութենական մրցում մը, որ նոր ճեռնարկ մըն էր միութեան հիմնադրութեան 50-ամեակի չրջագիծով կազմակերպուած հանդիսութեանց չարքին մէջ: Մրցումէն առաջ, բարի գալուստի խօսքը արտասանած է յիսնամեակի կարգադիր յանձնախումբի առենապետը՝ Միհրան Ուլիկեան, որմէ ետք բեմը յանձնուած է օրուան հանդիսավար Անի Տէլիմելքոնօղլուի: Ան, ողջունելէ ետք ներկաները, մէկ առ մէկ ծանօթացուցած է պատակառու անդամները՝ Տոքթոր Վարդ Շիկահեր, Արայ Կարմիրեան, Տիկին Սիլվա Կոմիկեան, Զարեհ Խրախունի, Տոքթոր Իդնա Սարըասլան եւ Զահրատ: Մրցումը ընթացած է երկու փուլով: Առաջին փուլին, մասնակիցները արտասանած են իրենց կողմէ ընտրուած չափածոյ կամ արձակ գործ մը, իսկ երկրորդ փուլին մասնակիցներէն ընտրուած չորսը արտասանած են «պարտադիր» կտորը, որ Իդնա Սարըասլանի «Լօ» հատորէն «պղերասպիր» բանաստեղծութիւնն էր: Վերջաւորութեան բաժնուած են մրցանակները, հուսկ փակման խօսքը արտասանած է Տոքթոր Վարդ Շիկահեր:

***

ԷՅՈՒՊի (Պոլիս) Ս. Եղիա Եկեղեցւոյ անուան տօնախմբութիւնը տեղի ունեցած է, կիրակի, Մայիս 26-ին: Օրուան հանդիսութեան նախագահած է Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Շահան Արք.: Եկեղեցական արարողութենէն ետք, կից սրահին մէջ, Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է նախագահութեամբ՝ Շահան Արք.ի, որու ընթացքին Թաղական Խորհուրդին կողմէ ներկայացուած է տարեկան տեղեկագիրը: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը, մասնակցութեամբ Գողթան երգչախումբին: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք.:

***

ՊԻՒՅԻՒՔՏԷՐԻ (Պոլիս) Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 27-ին յիշատակուած է Սբր. Բոց Հոփսիմեանց կոյսերու տօնը: Պատարագած է Շահան Արք., որու աւարտին Սիրոյ սեղան մը տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ պարտէզին մէջ: Ցանուն Թաղական Խորհուրդին, ատենապետը՝ Ժիրայր Մէսճեան կարդացած է տարեկան իրենց տեղեկագիրը: Փակման խօսքը արտասանած է Շահան Արք.:

***

ՊՈԼՍՈՑ Պիլիմ տարրալուծարանի ըսպասման սրահին մէջ, Մայիս 25-ին, բացումը կատարուած է հայաստանցի եւ ըրիտասարդ նկարչուհի Լուսինէ Կարապաչեանի գործերուն: Ան ներկայացուցած է 55 նկարներ, գրեթէ ամբողջութեամբ քրիստոնէական գաղափարներով ներչնչուած: Արուեստագիտուհին ծնած է 1974-ին Երեւան, շրջանաւարտ է տեղւոյն գեղարուեստից ակադեմիայէն եւ մասնակցած է խառն ցուցահանդէսներու: Ինք մեկնելով «մարմինը գպրոց է հոգիին համար» կարգախօսէն, փորձած է գոյներու միջոցաւ պեղել մարդկային հոգին եւ մարմինը եւ գտնել հասարակաց այն պիծը որ առկայ է այս երկուքին միջեւ:

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՑԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

-Կը սպասէ՞ք կոր մի, - գոչեց Հաճի աղան զարմացած:

- Վայրկեան մը առաջ ձեր խօսքը կ'ընէինք կոր, մեր Արշաւիր էֆէնտին ըսաւ, որ այսօր - վաղը պիտի ձերբակալուիք:

Հաճի աղա, աչքերը խոշոր - խոշոր բացած, երկու երիտասարդներուն նայեցաւ:

- Արշաւիր էֆէնտին ո՞վ է, հարցուց: Քրիս իր քովը կեցող նիհար, ակնոցատոր երիտասարդը ցոյց տալով՝ ըսաւ.

- Արշաւիր էֆէնտին այս միւտիւն է: Վաճառականը զարճաւ դէպի ակնոցատոր երիտասարդը:

- Դուք ինչպէ՞ս իմացաք իմ ձերբակալուելիքս, - հարցուց հետաքրքիր:

- Երկու օր առաջ կը խօսուէր կոր այդ մասին, - պատասխանեց Արշաւիր:

- Ո՞ւր կը խօսուէր կոր:

- Միւտիւրիյէթ:

- Ան չէ ամա, դուք ի՞նչ գործ կ'ընէք, - հարցուց Հաճի աղան լրտեսին:

- Ես պաշտօնեայ եմ:

- Ի՞նչ պաշտօնեայ:

- Կառավարական պաշտօնեայ:

- Հոս ի՞նչ գործ ունիս ուրեմն:

- Թիւրիմացութիւն մը եղաւ ատ, պիս ձերբակալեցին, այսօր - վաղը կ'արձակուին:

Արշաւիր սիկառէթի տուփը հանելով՝ ուզեց հատ մը հրամցնել վաճառականին:

- Ես սիկառ չեմ պործածեր, պաւա՛կս, չնորհակալ եմ, - ըսաւ Հաճի աղան:

- Բնա՛ւ չէ՞ք գործածած:

- Բնա՛ւ:

- Զարմանալի՛ բան:

- Ինչո՞ւ զարմանալի ըլլայ, ծխախոտն ալ բա՞ն մըն է, թէ՛ առողջութեան վնաս է եւ թէ աւելորդ ծախքի դուռ մը:

- Եթէ քիչ մը երկար մնաք այստեղ, դուք ալ կը սկսիք ծխել, - դիտել տուաւ Քրիս:

- Տասը տարի ալ մնամ՝ նորէն չեմ գործածեր:

Արշաւիր պահ մը հեռացաւ նորեկին քովէն: Այնատեն յոյն վարդապետը մօտեցաւ Հաճի աղային եւ ըսաւ.

- Ես քանի մը ամիսէ ի վեր հոս բանտարկուած եմ... հոս գտնուողները քիչչատ կը ճանչնամ. կ'ուզէ՞ք, որ ձեզի խորհուրդ մը տամ:

- Շնորհակալ կ'ըլլամ:

- Այդ ակնոցաւոր երիտասարդէն զգուշացէ՛ք եւ հետը չատ մի՛ տեսնուիք:

- Ո՞վ է որ:

- Լրտես մըն է, - պատասխանեց վարդապետը, - եւ չատ մատնութիւններ ըրած է:

- Բայց այն ատեն ինչո՞ւ պինքը բանտարկեր են:

- Որովհետեւ հայ վաճառականի մը չանթաժ ըրած է, բայց նորէն բանտին մէջ լրտեսութիւն կ'ընէ, դեռ երէկ հոս գտնուող հայ բանտարկեալի մը խօսքերը հաղորդեց քօմիսէրին եւ պատճառ եղաւ, որ խեղճ երիտասարդը պատերազմական ատեանը տանին:

- Աս ի՛նչ սոսկալի մարդ է եղեր, - գոչեց Հաճի աղան, - աղէկ, որ խմաց տուիք, ասկէ ետքը կը զգուշանամ հետը խօսելէ:

- Դուք ի՞նչ յանցանքով ամբաստանուած էք:

- Դեռ չեմ գիտեր, առին ուղղակի պիս հոս բերին, բայց տակաւին չհարցաքննեցին:

- Մի՛ վախնաք, - ըսաւ վարդապետը՝ սիրտ տալով վաճառականին, - ձեզի պէս չատեր եկան հոս ու քանի օր մնալէ ետքը ազատեցան, ձեզի պէս մարդ մը միչտ միջոց կրնայ գտնել ազատելու:

- Ես ալ այնպէս կը յուսամ, - պատասխանեց Հաճի աղան:

Նոյն միջոցին դուռը բացուեցաւ, եւ ոստիկան մը ներս մտնելով՝ պոռաց.

- Մարուքէ էֆէնտի Իբրանոսեան:

- Ե՛ս եմ, - գոչեց վաճառականը:

- Հետս եկո՛ւր, - ըսաւ ոստիկանը:

Վաճառականը մտատանջ դէմքով մը հետեւեցաւ ոստիկանին:

Ժամ մը ետքը վերադարձաւ՝ չատ ընկճուած կերպարանքով մը:

Քրիս փութաց իրեն քով:

- Հարցաքննեցի՞ն ձեզ, - հարցուց:

- Այո՛, պատասխանեց Հաճի աղան, - այսինքն մեծ բան մը չհարցուցին:

Ուրեմն ծանր ամբաստանութիւն մը չի կայ քեզի դէմ:

- Ինծի դէմ ի՞նչ ծանր ամբաստանութիւն պիտի ըլլայ ... ես վաճառական մարդ եմ, քաղաքական խնդիրներու չեմ խառնուիր, յեղափոխականներու հետ գործ չունիմ... զաթէն իրենցմէ չատ ալ չեմ ախորժիր... ան չէ՝ ամա չեղա՞ւ յեղափոխական ըլլաս:

- Դաչնակցական եմ, - ըսաւ Քրիս խնդալով:

- Վա՞յ, չըսես քի պալթայը թաչա վուրտուք... ճանըմ չեմ ախորժիր, կ'ըսեմ նէ՝ մէկնէրնին երբեմն մարդիկ կան, խենթ գործեր կը տեսնան, ասոր - անոր դլխուն փորձանք կը բերեն, եա չէ նէ՝ յեղափոխականները ազգասէր մարդիկ են:

- Հիմա այդ կէտը թողունք, - ընդմիջեց Քրիս, - ուրեմն այսպէս որոշ ամբաստանութիւն մը չի կայ քեզի դէմ:

- Չէ՛, բան մը չի կայ... մխայն ըսին, որ յեղափոխականներուն դրամ կուտամ եղեր...

- Ատիկա բաւական ծանր ամբաստանութիւն մըն է:

(Շար. 236)

(Շար. Ա. Էջէն)

աղբիւրներու համաձայն նախատեսուած էր նաեւ Սինգափուրի քանդումը:

ՍՈՒՐԻՈՑ հիւսիսը՝ Զէյթունի ամբարտակին խորտակումը պատճառ եղած է 10 մեռելներու, ըստ պաշտօնական աղբիւրներու, բայց, վախ կայ որ զոհերու թիւը չատ աւելի մեծ ըլլայ, բազմաթիւ գիւղեր ողողուած ըլլալով: Սուրիա դիմած է ՄԱԿ-ի, որ օգնութեան հասնի:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ճընշումի կը բանեցնեն 150 հազար չէչէն գաղթականներուն վրայ, Ինգուշիա ապաստանած, որ Զէչէնիա վերադառնան: Մարդկային իրաւանց պաշտպան Մեմորիալ կազմակերպութեան մէկ պատասխանատուն յայտարարած է որ գաղթականները կը վախնան, որովհետեւ չատ բռտութիւններ գործուած են իրենց վրայ:

ԳԱԼԷի մօտ, ոչ չատ հեռու Սանկաթի գաղթականաց կայանէն, Քիւրտ մը պատնուած է կռիւի մը ընթացքին, մըցակից խումբերու միջեւ: Նման բախումներ յաճախակի են խմբակներու միջեւ, որոնք փախստականներու անցքերով կը զբաղին. խմբակները ընդհանրապէս Քիւրտեր են:

ՍԷՆ – ԼԱԶԱՐ կայարանին մեծ հոլը («կորսուած քայլեր»ու սրահը) Յունիս 5-ին, նոր ցուցահանդէս մը բացուած է «Ֆրանսայէն տեղահանուած հրեայ մանուկներ» մկրտուած եւ որու կը մասնակցի Ֆրանսական երկաթուղին, որովհետեւ այդ տեղահանութիւնը կատարուած է իր կառախումբերուն միջոցաւ: Կազմակերպիչն է Սերժ Քլարսֆելտ, ցուցահանդէսը մինչեւ 2004 պիտի չրջի ամբողջ Ֆրանսայի մէջ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ

եւ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը կազմակերպեն այցելութիւն մը

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ

ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

կիրակի, Յունիս 30-ին

Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին:

Աբձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝

01 45 93 00 25

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Սարգիս Մուրատեանէ 20 Եւրօ:

A l'occasion de la première commémoration de la fête du BIENHEUREUX IGNACE MALOYAN

un CONCERT SPECIAL

sera donné dans la Cathédrale Sainte-Croix des Arméniens catholiques de Paris

le samedi 8 juin à 20 h 30

par

CHIEKO HAYASHI (solo)

accompagnée de

MASSANORI KOBIKI (piano)

Au programme :

Georges Auric — Andrée Jolivet — Ter-Ghévondian — Gérard Gasparian (Création) — Romanos Melikian — Maurice Ravel —Georges Aperghis — Florent Schmitt.

Le profit du concert ira intégralement à l'Ecole du Samedi.

Entrée : 13, rue du Perche (angle rue Charlot), Paris 3e

Participation aux frais : 10 Euros (Billets en vente à la Paroisse)

Réservations : Tél. : 01 44 59 23 50.

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տարեդարձը տեղի կ'ունենայ Յունիս 16-ին կիրակի, առաւօտեան ժամը 10·30-ին:

Հանդիսաւոր պատարագը կը մատուցանէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
վիճակիս Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ

Յաւարտ պատարագի տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւոր հովիւներու, բարերարներու եւ հոգաբարձուներու հոգիներուն ի հանգիստ:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք տեղի կ'ունենայ ճաշ Վիլրոֆլէի «Parc Bon Repos» սրահին մէջ:

Ճաշին մասնակցելու համար հեռաձայնել՝

01 _ 41 _ 15 _ 10 _ 29

թիւին:

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE

pour l'Etablissement de Montmorency

UN DIRECTEUR

ou

UNE DIRECTRICE

chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée

— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de

M. Yedikardachian

Président de l'A.A.A.S.

77, rue La Fayette

75009 PARIS

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ դըպրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 15-ին, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանը

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

HAMASKAïNE

8ème FORUM

(Pour la première fois en Arménie)

DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros (pension complète)

Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :

— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr

— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE

Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE

1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72

(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan) Gare de Pavillons sous Bois

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE

2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter **l'Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

l'**Ecole «KHATCHADOUR ABOVIAN»**
de la Cathédrale Apostolique Arménienne de Marseille
vous invite à sa

Fête Annuelle

KERMESSE

Dimanche 9 juin de 14h30 à 19h
dans la cour de la Cathédrale
Serpotz Tarkmantchatz
339, ave du Prado — 13008 Marseille
Possibilité de Restauration sur place après la Messe
Tirage de la tombola sur place.
Animation avec l'Orchestre « ACHOUGH » de Marseille

Venez nombreux
encourager nos élèves
et déguster les spécialités arméniennes
dans une ambiance familiale.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

CHAVILLE

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le
Samedi 15 juin à 20h45
à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville
à la présentation et à la dédicace d e l'ouvrage récemment paru
«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN
— Entrée libre — **Collation**

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE

ET

LES FILMS DU SOLEIL

présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 8-9
SAMEDI - DIMANCHE
8-9 JUIN
2002
LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
247 եւրօ (Շարաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·444 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·444

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ընդհանուր անտարբերութեան մէջ է, որ Յունիս 7–ին, վերջ կը գտնէր երեսփոխանական ընտրութեան առաջին շրջանը: Ըստ երեւոյթին, Թուականը ճղած առեն իշխանութիւնները անտեսած էին ֆութպոլի համաչխարհային բաժակի եւ թենիսի Ռոլան Կառոսի մրցումները:

Խուներամ բազմութիւններ ներկայ չեղան կուսակցական պարագլուխներու հանրաժողովներուն, հարցախոյզներն ալ խոհեմ ընթացք բռնեցին: Յունիս 7–ին, վերջին հարցախոյզի մը համաձայն, աջը կը յաղթէ ձայներու 40%–ով, ձախը կը ստանայ 36% եւ Ազգային Ճակատ՝ 12%:

Յունիս 6–ին, Ռաֆարէն եւ Սարքոզի Մարսէյլ փութացած էին: Երկուքն ալ կանացած են տարհամոզել անոնք որոնք ի նպաստ Ազգային Ճակատին կը քուէարկեն, քանի չրջանը մօտ է Լը Փէնի, ՓԱՔԱՅի չրջանին մէջ է առաւելաբար, որ Լը Փէն ձայն ստացաւ Ապրիլ 21–ին: Արտայայտուած է նաեւ քաղաքապետ՝ ժան–Գլօտ Կոտէն, որ պարզած է նախագահական մեծամասնութեան բռնելիք դիրքը Բ· չրջանին համար· – «Հոն ուր ղուրին ենք կամ Բ· դիրքի վրայ, կը մնանք, հոն ուր երրորդ դիրքի վրայ ենք, կը քաշուինք, բացի այն պարագայէն, ուր այդ քաշուիլը կրնայ նպաստել ծայրայեղներուն»:

Ռաֆարէն, Սարքոզի չեչտած են, որ անհրաժեշտ է Շիրաքի ապահովել այն մեծամասնութիւնը որու կարիքն ունի:

Ֆ· Հոլանտ, Վիլէօրպանի մէջ, դաւ յայտնեց որ չնորապայքար դրեթէ չկայ, տարօրինակ մթնոլորտ մը կը տիրէ: Մեղադրեց Ռաֆարէնը, որ կը թմրեցնէ հանրային կարծիքը խուսափելով վիճաբանէ: Շեչտեց· – «Հազուագէպօրէն, ընտրախոհանական ընտրութիւն մը այսքան կարեւոր եղած է, հազուագէպօրէն, չնորապայքար մը, պիտակցօրէն, պարզուած է իր բովանդակութենէն»: Բայց եւ այնպէս, կը խորհի որ ձախը կրնայ յաղթել:

*
**

Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսահայերու քուէներուն, պարզ է որ անոնք, անկախ թեկնածուներու քաղաքական պատկանելիութենէն, նախընտրութիւն պիտի տան անոնց, որոնք անվարան հայանպաստ դիրք բռնած են, մասնաւորաբար ցեղասպանութեան ճանաչման վիճարկուին առեն: Աւելորդ չէ թերեւս յիշել Ռընէ Ռուքէն (Ալֆորվիլ), Անարէ Սանթինի (Իսի), Փաթրիք Տէվէճեան (Անթոնի), Ֆ· Ռոչըպլուան, Փիէր Լըրուչը, Լուի Մերմազը, Սիլվի Անարիէօն, Ժան–Փօլ Պրէթը, Ռոլան Պլումը, Նիքոլա Սարքոզին, Ֆ· Պայրուն, Ֆ· Տուպէ–Պլազին, Լօրան Ֆապիուսը, Պէրնար Քուչնէրը, ձէք Լանկը, Նոէլ Մամէռը, ժան Թիպէրին, Տոմինիք Վուանէն, Ֆր· Հոլանտը, Ֆիլիպ տը Վիլիէն, Ժորժ Սաոը, Ժ· Ֆ· Մաթէյին եւ դեռ ուրիշներ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԻԼԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ, որ Ռամալլա մտած, կրակել ակսած էր Արաֆաթի կեդրոնավայրին վրայ, չէ վարանած նոյնիսկ քանդելու պաղեստինցի ղեկավարին անձնական տարկաբաժինը: Պաշտօնական բացատրութիւնն այն է որ Իսրայէլ ուղած է միայն սասռել: Արաֆաթ կ'ըսէ՝ «ամբակածեցին սենեակս, մաղթելով որ հոն գտնուէի»: Պատը ծակ–ծակ եղած է, յարձակումը առաւօտեան (Յունիս 6) ժամը 2–ին եղած է, որպէս հակադարձութիւն նախորդ օրուան ռճրափորձին եւ այն տպաւորութիւնը կայ, որ իսլամական ձիհատը փառաւոր առիթ մը տուած է Շարոնի, որ արդարացնէ Արաֆաթի հետ դործելու իր մերժումը:

ՊՈՒՇ յայտարարեց որ Ներքին ապահովութեան նախարարութիւն մը կը ստեղծէ, ամբապնդելու համար «Հայրենի պաշտպանութիւնը»: Պիտի վերակազմուին նաեւ ՍԻԱ–ն եւ ԷՖ–ՊԻ–ԱՑ–ը որոնց թերացումները ծանրօրէն կը դատապարտուին:

ՍՈՒՐԻՈՅ հիւսիսը՝ Զէյթունի ամբարտակին խորտակումը չատ աւելի ծանր հետեւանքներ ունեցաւ քան ինչ որ կը կարծուէր սկիզբը: Մեռելներու թիւը 22–ի բարձրացաւ, չորս հոգի անհետացած են եւ անօթեւաններու թիւը 25 հազարէն աւելի է: Դեռ հաչուեկչիռը կըրնայ ալ աւելի ծանրանալ ողողումներու պատճառաւ: Աղէտեալ չրջանը ելեկտրական հոսանքէ, խմելիք ջուրէ զրկուած է եւ վնասները մինչեւ Թուրքիա հասած են: Ամբարտակը հին ալ չէր, չինուած է 1995–ին եւ չորրորդն էր երկրին:

ԱՄՆ–ու Արտաքին գործերու նախարարութեան վերջին տեղեկագրին մէջ Թուրքիա եւս դասուած է մարդկային առեւտուրի աչխոյժ երկիրներու չարքին: Հոն ըսուած է որ Թուրք կառավարութիւնը մարդոց մաքսանենգութեան դէմ նուազագոյն միջոցները չի կիրարկեր ու անցքի երկրի դեր կը կատարէ Ռուսաստանէն, Ուկրնախայէն, Ադրբեջանէն, Վրաստանէն սեռային չահագործումի նպատակով դէպի Արեւմուտք փոխադրութեան: ԱՄՆ–ու նախարարութիւնը ըսած է նաեւ թէ եթէ կացութիւնը չբարելաւուի, 2003–ին կրնան անտեսական միջոցներ կիրարկել Թուրքիոյ ու նոյն ամբաստանութեան տակ գտնուող չարք մը երկիրներու դէմ, ինչպէս՝ Աֆղանիստանը, Իրանը, Լիբանանը, Ռուսաստանը, Պահրէյնը, Սաուտի Արաբիան, եւլն·:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ կը չարունակէ արդելք հանդիսանալ Եւրոպական Միութեան եւ ՕԹԱՆ–ի «մնայուն կարգադրութեանց» եդրակացութեանց, մերժելով վաւերացնել, այդ առընչութեամբ, Թուրքիոյ հետ ստորագրուած համաձայնագիր մը: Դիտել կը տրուի որ ստիպողական դարձած է եդրակացութեան յանդիլ, գլխաւորաբար երկու պատճառով·– Ինչ կը վերաբերի պաշտպանութեան, Յունաստանն է որ – ատ Ֆաքթօ – Միութեան նախադահութիւնը պիտի ստանձնէ Յուլիսէն իսկ (մինչ իր կարգը կուգայ 2003 Յունուարին) որովհետեւ Դանիա կ'օգտուի այն յօդուածէն որ պինք զերծ կը պահէ այդ մարզին մէջ: Դատաւոր եւ կողմ, Աթէնքի պիրքը նպաստաւոր չէ համաձայնութեան գալու համար Անդարայի հետ: Միւս կողմէ, Հոկտեմբերին է, որ 15–երը պէտք է փոխարինեն ՕԹԱՆ–ը Մակեդոնիոյ մէջ, ուր ան յանձնառու է «Խմպըր Ֆոքս» գործողութեան մէջ:

ՌԵՆԱՆԻՈՅ (Գերմանիա) չրջանային Խորհրդարանին առջեւ է, որ Յունիս 6–ին, երկրին ազատական կուսակցութեան Թիւ երկուքը՝ Եուրկէն Մէօլէման ներողութիւն խնդրեց Հրեաներէն, զոր վիրաւորած էր նախապէս: Արտայայտուելով հեռատեսիլի ծագումով հրեայ արուեստագէտի մը մասին, ըսած էր որ իր ընթացքով հակահրէութիւն կը սերմանէ: Խորհրդարանին առջեւ, իր ելոյթին ընթացքին ըսաւ· – «Ներողութիւն կը խնդրեմ հրեայ մեր հայրենակիցներէն, զորս վիրաւորեցի իրենց զգացումներուն մէջ»: Աւելին, Մէօլէման, կարգացած է իր գործակիցին սուրիացի Քարամէի (կանաչ) հրաժարման նամակը չրջանին խորհրդարանական խմբակէն: Ան գայթակղութիւն ստեղծած էր, որովհետեւ ըսած էր թէ իսրայէլեան բանակը նացիական մեթոտներ կը գործածէ: Հրեայ կեդրոնական Խորհուրդը որոշած է սակայն ձեռք չերկարել Ազատական կուսակցութեան, տրուած ըլլալով որ Մէօլէման յայտարարած է նաեւ «Ֆրիսմանի (հեռատեսիլի գործակիցը) դէմ չխօսեցայ որպէս հրեայ, այլ որպէս լրագրող, որովհետեւ այդ մարդը յարձակողական եւ ամբարտաւան է»:

ԻԶԼՒԻ ԵՒ ՏՈՈՄԻ նահանգները ծանր փոթորիկներու (Յունիս 6–ին) հետեւանքով մեծ աւերներ կրեցին, բազմաթիւ վայրեր ողողուած ըլլալով: Մէկ մեռեալ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՇՈՒԷՅԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԿՐ ՊԱՀԱՆՋԷ ԵՐԶԱՓԱԿՈՒԻՄԻՆ ՉՆՉՈՒԻՄԸ

Յունիս 4–ին Շուէյտի Խորհրդարանը վաւերացուցած է Հայաստանի Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի կողմէ կիրարկուած չրջափակումը դատապարտող տեղեկագիր մը եւ պահանջած է որ անյապաղ վերջ տրուի անոր: Տեղեկագիրը ներկայացուած էր ձախակողմեան երեսփոխան Մուրատ Արթինի կողմէ: Այս վերջինը կը թելադրէր նաեւ որ Եւրոպական Միութեան դեկավարութիւնն ալ աչխատանք տանի այդ չրջափակման ջնջումին համար:

Խորհրդարանին Արտաքին գործերու յանձնաժողովին պատասխանը ցաւ կը յայտնէ որ հակառակորդ կողմերը ընդունելի համաձայնութեան մը գալու աչխատանք չեն տանիր, նաեւ կը յայտարարէ թէ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի կիրարկած չրջափակումը ոչ մինչ արարք է, ոչ ալ միջազգային դաշնագիրներու հիմնուած իրաւական արմատներ ունի: Յանձնաժողովը կը պահանջէ որ Ադրբեջան ընդունի Մինսկի խումբին բանակցութիւններով ձեռք ձգուած յառաջընթացը: Ջարմանք կը յայտնէ Թուրքիոյ կեցուածքին որ Եւրոպական Միութեան թեկնածու ըլլալով հանդերձ, կը մասնակցի նման կարգադրութիւններու: Յանձնաժողովը կը պահանջէ որ ան ուղչի Եւրոպայի մաս կազմելու թեկնածու երկիր, յարգէ միջազգային օրէնքները:

Հայ Դատի Յանձնախումբը ողջունելով Շուէյտի Խորհրդարանին կեցուածքը, կը սպասէ որ Եւրոպական Միութիւնն ալ հետեւի անոր, Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման բանակցութիւններուն համար չրջափակումը անյապաղ վերցնելը պայման համարելով:

*
**

ԸՆԴԴԻՄԱԴԻՐՆԵՐԸ Կ'ԱՇԽՈՒԺԱՆԱՆ

Յունիս 5, Չորեքչաբթի օր, «Հանրապետութիւն» կուսակցութեան ղեկավար Ալպէր Բազէեան յայտարարած է թէ ընդդիմութիւնը պայքարի կը պատրաստուի, «ժողովրդավարական Հայրենիք»ի ներկայացուցիչ Ղուկաս Ուլիխանեանի Մայիս 29–ին Ազգ· ժողովին յղած օրինագիծը պաչտպանելու համար: Այդ օրինագիծը կը վերաբերի նախագահ Ռ· Քոչարեանի պաչտօնանկութեան: Ա· Բազէեան ըսելով թէ իրենց քայլերը օրէնքներու ու Սահմանադրութեան տուեալներուն վրայ հիմնուած են, աւելցուցած է թէ եթէ անօրինութիւնները չարունակուին, ընդդիմադիր կուսակցութիւններու ուչինչ կը մնայ ընելիք, քան՝ դիմել ընդհանուր անհնազանդութեան կամ ապըստամբութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուվիս 6/7)

ԱՊՕՐԻՆԻ ՎԻՃԱԿՈՎ ՕՏԱՐՆԵՐԸ ԿՐԱՍՆՈՂԱՐԷՆ Կ'ԱՐՏԱՔՍՈՒԻ

Ռուսաստանի Դաչնակցային Խորհուրդի պատուիրակութիւնը որ ստուգումներու գացած էր Կրասնոդարի մարզը, քննելու օտարներու դէմ խորական վերաբերումի երեւոյթը, հանդիպում ունեցած է նահանգապետին հետ· ան ըսած է թէ գաղթի հարցին մէջ իրենք միայն օրինական մեթոտներով կը չարժին եւ թէ արձանագրութեան կանոնները անտեսող օտարականները պէտք է արտաքսուին:

*
**

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՆՇՈՒԱԾ

Յունիս 6–ին նչուած է Ա· Խաչատրեանի ծննդեան 99–ամեակը: Նախ այց արուած է երգահանին չիրմին, ապա անոր տուն–թանգարանին սրահին մէջ տեղի ունեցած է երաժչտական դպրոցներու աչակերտ պատանի ստեղծագործողներուն համերգը: Բացման խօսքը արտասանած է Ա· Խաչատրեանի մօտ ընկեր, նոյնպէս երգահան Ե· Միրզոյեան:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՀՈԳԵՒՈՐ ՊԵՏԵՐՈՒՆ ՆՈՐ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Կովկասի մահմետականներուն վարչութեան նախագահ Ա· Փաչազադէ մինչեւ Յունիս 10 Մոսկուա հիւրը կ'ըլլայ Ալեքսի Բ· Պատրիարքին: Այդ ընթացքին, թէեւ ադրբեջանական ադրիւրներու, անկարելի չէ որ եռակողմ հանդիպում մը իրականանայ երկու կրօնապետներուն եւ Գարեգին Բ· Կաթողիկոսին միջեւ, քննարկելու համար Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորման ընթացքը եւ չրջանի խաղաղութեան համար երկխօսութեան հարցը:

*
**

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ախալքալաքի տեղական կառավարիչներու ընտրութեան արդիւնքները թիւ 40 ընտրական չանձնաժողովը չէ արձանագրած, պարտուած թեւին ճնչումներուն պատճառով: Պարտեալները կը պնդեն թէ ընտրութեան ընթացքին խարդախութիւններ կատարուած են եւ պէտք է նոր ընտրութիւն տեղի ունենայ: Անոնցմէ երկու հոգի Թիֆլիսի մէջ, Վրաստանի կեդրոնական ընտրական չանձնաժողովին դէմ հացադուլի դիմած են:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ԵՏՔ

Առանց որեւէ վերապահութեան, տեղին նախաձեռնութիւն մըն էր Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովը որուն առաջինը դումարուեցաւ 1999 Սեպտեմբերին: Մերինին նման չատ լայն աշխարհագրութեան տէր որեւէ ժողովուրդի համար անհրաժեշտ է ան. ո՛չ մնաց մեզի համար երբ նոյն ժողովուրդին հայրենադարձ ու սփիւռքեան հատուածները նոր – նոր իրենց եռին ձգած են ազատ հաղորդակցութեան, գործակցութեան, զարգացումի արգելքով անցած եօթը տասնեակ տարին: Ի՞նչ բան աւելի բնական կրնար ըլլալ նման չըլլանէ մը ելքին, քան՝ ընթացքը ընդհատուած տեղէն չարունակելու մղումը: Նաեւ, նոյնիսկ առկէ առաջ, պարտադրուած խզումին հետեւանք երկու զանգուածները անչատող տարբերութիւնները չքացնելու տրամադրութիւնը: Երկու կողմին համար ալ, ապագայի հեռանկարներուն միասնական պատրաստութեան համար եւս անհրաժեշտ քայլ էր ան: Իրար վերադարձնելու, վերստին ճանչնալու փուլէն անցնիլ պէտք էր եղածին ու չեղածին արժեւորումին, պատեհութեան նուազագոյն առիթը ձգելով պատրաստելու համար միասնական վաղորդայնները:

Այս մեկնակէտը արդարացնող քիչ բան կար 1999–ի խորհրդաժողովին մէջ: Նախաձեռնութիւնը արթնցուցած խանդավառութեան համազօր գործնապաշտ արդիւնք չտուաւ: Գրեթէ բոլոր ելոյթները չէջեցին ներկաներու չուրջ 1500–ի թիւը, սակայն, ոչ ոք հարկ տեսաւ հարց տալու թէ փոկապէս անհրաժե՞շտ էր, կամ ճի՞շդ ձեւն էր այդքան բազմութեամբ հաւաքուիլ: Ճիշդ է որ աշխարհի բոլոր կողմերէն այդքան հոգիի երեւանի համագումարին մասնակցելու տրամադրութիւնը չատ դրական երեւոյթ էր. թայց, դժուար է ըսել որ նպատակին հասնելու յաջողութիւնը թիւին հետ ուղիղ համեմատական կրնար ըլլալ: Այսուհանդերձ ընդհանուր մօտեցումը այն եղաւ որ առաջին փորձը կը ծառայէր յետագայ աւելի լաւ նախապատրաստութեան տուեալներ ձեռք ձգելու:

Մօտ երեք տարի ետք, անցեալ ամիս նախաձեռնութիւնը կրկնուեցաւ. այս անգամ մասնակցողներու ընդհանուր թիւը ըսուեցաւ թէ հասած էր երեք հարիւրի: Այլեւս խանդավառութեան հետ հարցականներ, սպասումներ ալ զուգին երեւան: Կար, անշուշտ, միայն զգացական մղումներով հոն փութացողներուն պանդուածը. կային իրենք զիրենք ցուցադրելու գացողները, պարզ հետաքրքրութեան տէրերը կամ ազգային այդ չափով միասնական երկօրեայէ մը չգոյակայելու նախանձախնդիրները, եւայլն:

Կային, բնականաբար, միասին խորհելու, ծրագրելու եւ ապա միասնաբար գործելու դեմին փնտռելու անկեղծութեամբ չարժողները: Մանաւանդ, գըլխաւորաբար Սրտաբին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հեռաստուած ելոյթը, նախապատրաստական չրջանի յայտարարութիւնները, դադութներու մէջ մեծ մասով դեսպանատուներու հրաւիրած ժողովներու հաւաստումները թէ Սփիւռքը յուզող, կամ հետաքրքրող նիւթեր տեղ պիտի գտնէին երկօրեայ օրակարգին վրայ. լիագումար նիստերուն, կամ աչխատանքի մասնաճիւղերու բաժիններով: Նոյնիսկ, նախարարը այդ նիւթերէն յատակօրէն նչած էր ուղղագրութեան վերադարձը: Այդ նչումը բաւած էր լաւատեսութեամբ համակելու մասնակիցներու խումբ մը. ան այլեւս վստահ էր որ յաւելի այդ հարցը գոնէ լրջօրէն ձեռք պիտի առնուէր, ծեծուէր:

Ինչպէս ծրագրուած էր, խորհրդաժողովը երկու օր տեւեց ու աւարտեցաւ: Մեկնողներուն վերադարձէն առաջ հասան լուրերը: Եզրափակիչ նիստը հաստատած էր եօթը նախագիծ որոնց իրագործումը պիտի ըլլար Հայաստանի ու Սփիւռքի միասնական ջանքերով: Ինչպէս հրապարակուեցաւ, այդ նախագիծերը կը վերաբերին Հայաստանի ու Սրտախի 1700 դպրոցները համակարգչային թէքնիքով օժտելու գործին, Հայաստանի մէջ ցեղասպանութեան հետազօտութիւններու կեդրոնի մը հիմնումին, համացանցի կեդրոնի մը որով ամբողջ աչխարհի հայ գիտնականները պիտի կրնան հաղորդակցիլ ու քննարկումներ, վերլուծումներ, ծրագրաւորումներ ընել, հայ ուսուցիչներու (Հայաստան եւ ըմփիւռք) հերթական հանդիպումներուն առիթ ստեղծելու, ուսանողներու կըրթաթոչակ ապահովելու, Երեւանի մէջ միջազգային չափանիչով առողջական համալիրի մը կառուցումին ու Սփիւռքի թանգարանի մը հիմնումին:

Անկեղծօրէն, «հայկական է, պատմական է»ի մօտեցումը մէկդի ձգելով, զգացականն ալ մոռնալով, կարելի՞ է երկուքէն աւելի լուրջ բան գտնել եղած թուումին մէջ: Լուրջ՝ կարեւորութեան ու կարելիութեան չափանիչներով: Ամէնէն Հայաստանի ու Արցախի 1700 դպրոցներուն համակարգիչի թէքնիքը տանելու ծրագիրն է, փնչպէս յայտնուած նպատակով կ'լսուի, որպէսզի անոնք խզուած չմնան աչխարհը իր հոլովոյթին մէջ առած ժամանակակից թէքնիքէն: Անկետաձգելի հրամայական մը որուն կարելիութիւնն ալ մեծ խնդիր պէտք չէ ստեղծէ: Տեղեկատուութիւնը չէր ըսած թէ եղա՞ծ է արդէն պիւտճէի հաչիւ մը, որքա՞ն կ'արժէ իրագործումը: Սակայն, դժուար չէ ենթադրել որ 1.5 միլիոն եւրոյի չուրջ դարձող բան մը պէտք է ըլլայ այդ պիւտճէին, ինչ որ հայութեան ուժերէն վեր չէ:

Լուրջերու երկրորդը ամբողջ աչխարհի հայ գիտնականներուն հաղորդակցութեան առիթ տալիք համացանցային կեդրոնն է. անոր իրագործումին հարկաւոր նիւթականին ալ խօսքը չկար տեղեկատուութեան մէջ, սակայն, նոյնը պէտք է ըլլայ պարագան. այդ սպասարկութիւնները օրէ օր կ'ժամանան աչխարհի մէջ ու ծրագիրը կարելի չէ անմատչելի նկատել:

Ասոնց հետ, կարելի՞ է պնդել որ նոյն մակարդակին կարելի է դասել մնացածը: Ցեղասպանութեան հետազօտութիւններու կեդրոնը, օրինակի համար. աւելի յարմար չէ՞ որ նման հաստատութիւն Սփիւռքի մէջ կեանք առնէ, քանի որ այդ մարզին մեր հեղինակութիւնները չափչափիչ մեծամասնութեամբ Սփիւռքի մէջ ապրողներ են, փակ Հայաստան տակաւին նոր կը ծանօթանայ այդ գիտակարգին: Կամ, քիչ մը իրատեսութեան պակաս չի՞ մտնէր ուսուցիչներու հերթական հանդիպումի ծրագիրն ալ, երբ Հայաստանի ու Սփիւռքի մեր դըպրոցները տարբեր աչխարհներու բնակիչ են ու մենք հասարակաց գլխաւոր մարդին – լեզուականին – մէջ անգամ ուղղակի չենք կրնար գործակցիլ: Նոյնքան պարագայական կէտ է ուսանողներու կրթաթոչակի խնդիրն ալ: Սփիւռքը ունի այդ նպատակով գործող հիմնարկներ, Հայաստանի համար ալ, ինչպէս ամէն երկիր, պետութիւնը կը ստանձնէ, կամ պէտք է մեկենասներ ստանձնեն խոստմնալից երիտասարդները խրախուսելու գործը: Ինչ կը վերաբերի միջազգային չափանիչով երեւանեան առողջական համալիրի մը, ծանօթ ըլլալով հայ բժիչկներու վարպետութիւնը, հիանալի գաղափար է, եթէ պետութիւնը ի վիճակի է նման ներդրում ընելու, միջազգային յատկացում ճարելու, կամ անհրաժեշտ թիւով բարերար ունենալու: Իսկ վերջին, Սփիւռքի թանգարան հիմնելու գործը կարելի է առնել, օրինակ, ցեղասպանութեան թանգարանին չրջանակին մէջ ու յաւելեալ պիւտճէի բեռան տակ չդնել Հայաստանը, կամ Սփիւռքը:

Անհրաժեշտութեան նման դասաւորումէ մը աւելի կարեւոր է սակայն, ծրագրողներուն մտքին մէջի նիւթականի աղբիւրներուն տեղեկանալ: Եթէ առանց այլեւայլի Սփիւռքը նկատի կ'առնուի այդ հանդամանքով, կը նչանակէ թէ իրատեսութեան պակաս մը խնդրոյ առարկայ է, կամ նախագիծերը դասատրողները չարժած են առաւելապար երեւութականին մատնոդութեամբ:

Գաղանիք չէ որ Սփիւռքի մէջ վերջին չրջանին սկսած է հող չահիլ անդրադարձը թէ անկախութենէն ի վեր յաճախ չատ զգացական եղաւ Հայաստանին օժանդակելու արարքը: Ո՛չ անհրաժեչտը լրջօրէն որոչելու, ոչ հակակչռի, ոչ փոխադարձութեան համակարգեր ստեղծուեցան: Այլեւս ժամանակն է մէկդի ձգելու զգացականին ազդակը ու չարժելու չափահաս ժողովուրդի մը պէս. գործնապաշտ ու փրատեսական մօտեցումով: Անհրաժեշտ է պատասխանները ուենենալ տրուելիքին «ինչո՞ւ»ին, գործածութեան «ի՞նչպէս»ին, «ե՞րբ»ին:

Այս մօտեցումին մինչեւ այսօրուան բացակայութիւնն է մեղաւորը այն երեւոյթին որ օրինակ, Հայաստանի պատկան մարմինները մինչեւ իսկ կիրարկութեան դրած են տարուած օժանդակութեան ապրանքներէն տուրք գանձելու որոչում մը, կամ նախարարական երաչխիքով հանդերձ, ուղղագրութեան մասին խօսքի իրաւունքն իսկ մերժած այդ հարցը սեղան բերելու համար խորհրդաժողովի գացողներու:

Կարելի է, այսուհանդերձ, ուրախանալ երեք հազար հոգիի մասնակցութեամբ, կամ բաժնել նոյն նախարարին հրապարակային գոհունակութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՃԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՕԹԱՆ-Ի ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԷՆ

Ռուսաստանին ՕԹԱՆ–ի միացումը ըլլամարտը զործնապէս աւարտող քայլ նկատուեցաւ: Մայիս 28–ին ստորագրուած զործակցութիւնը որ արդիւնք էր ԱՄՆ–ու եւ Բրիտանիոյ ճնչումին, անդամի կարգավիճակ չի տար Մոսկուայի, այսուհանդերձ, այլեւս միասնական որոչումներ պիտի տրուին, սահմանափակ նիւթերու մասին: Անոնց պլխաւորներն են ահաբեկչութիւնը, զանգուածային բնաջնջման զէնքերու տարածումին դէմ պայքարը: Սակայն, 19 անդամներուն եւ Ռուսաստանի միասնական օրակարգին վրայ չեն կրնար գտնուիլ Ներսին գործերու, միասնական պաչտպանութեան, կամ կազմը մեծցնելու առընչուած նիւթեր:

Ռուսաստան ալ իր կարգին չի վարանիր որոչ վերապահութիւններ արտայայտելու. Մոսկուայի արտաքին քաղաքականութեան հիմնարկին փոխ – նախարարը, օրինակ, ըսած է թէ ՕԹԱՆ–ը նոր կազմով, կը յուսան որ միւս անգամուն նման, պիրենք կատարուած իրողութեան առջեւ պիտի չդնէ: Յատակ է որ ակնարկութիւնը Եւկոսլավիոյ գինուորական միջամտութեան ուղղուած է: Եւրոպացիներն ալ ունին տարակոյսներ ու զգուշութիւնով կը դիտեն Պուչի ու Պուտինի նոր բարեկամութիւնը որ կարծես կը մոռնայ Չէչէնիոյ մէջ Ռուսերու ռանճարձակութիւնները որոնք այնքան դատապարտուած են Եւրոպայի կողմէ:

19 անդամ ու 27 գործընկեր պետութիւններով ՕԹԱՆ այսօր աչխարհի հըզօրագոյն գինուորական միացութիւնն է. ապագային առընչուած գլխաւոր հարցն ալ այն չէ որ անոր անդամները սպառնացող վտանգներու դէմ կ'ուզե՞ն միասնորուիլ. այլ այն է թէ այդ վտանգները դիմադրաւելու կարողութիւն պիտի ունենա՞ն: Այս մասին խօսելով, ընդհ. քարտուղար Ռոպըրթսըն նչած է թէ անդամներէն ԱՄՆ–ու եւ անոնց եւրոպացի դաչնակիցներուն գինուորական կարողութեան միջեւ մօտ ատենէն անչըջանցելի անդունդ մը պիտի գոյանայ: Այդ վիճակը յատկապէս հակամարտութիւններուն կրնայ քաղաքական տեսակէտ անհանդուրժելի ըլլալ, եթէ ԱՄՆ կատարելագործուած իր թէքնիքով վերչն հարուածեն թիրախները, իսկ եւրոպացի գինուորներուն մնայ դեռնին վրայ իրենց կեանքը վտանգել: Քարտուղարը մատնանչութիւն կը յայտնէ որ եթէ Եւրոպացիները չաւելցնեն գինուորական իրենց ծախքերը, ԱՄՆ ուրիչ լուծում պիտի չունենայ, քան իր ուրոյն ճամբան ընտրել, միջազգային ահաբեկչութեան եւ զանգուածային բնաջնջումի զէնքերուն դէմ պայքարին մէջ:

Եւրոպայի մէջ մօտեցումը հակառակն է. չատեր կը մերժեն այս ձեւի տրամաբանութիւնը, զայն չատ ամերիկեան դատելով: Անոնք այնքան ալ համամիտ չեն որ միջազգային ահաբեկչութեան դէմ պայքարին ազդեցիկ միջոցը պատերազմն է: Մեծ կասկած ունին այն մասին որ հիւսիսային ատլանտեան չրջանը պաչտպանելու համար ստեղծուած ուխտը պէտք է գինուորական ամբողջական դեր մը ստանձնէ:

Լոնտոնի Եւրոպական բարեչրջումներու կեդրոնի քաղաքական հետազօտութեան հիմնարկի անօրէնը կ'ըսէ թէ կարելի է բաժնել պատասխանատուութիւնը. Ամերիկացիները սիրով ներդրում կ'ընեն գինուորական թէքնիքի մարզին, մինչ Եւրոպացիները աւելի կամաւոր են խաղաղութեան պահպանումի գործը կատարելու: Մանաւանդ որ Հունգարիոյ, Չեխիոյ, Լեհաստանի անդամակցութեամբ յարաբերաբար տկարացած է ՕԹԱՆ–ի գինեալ ուժը. նոր անդամակցութիւններով անաւելի՛ եւս պիտի վերածուի ԱՄՆ–ը Եւրոպայի կապող քաղաքական կազմակերպութեան մը: Իսկ Ամերիկացիները միամտութեամբ կ'ամբաստանեն Եւրոպացիները որոնք կը հաւատան թէ մարդասիրական արարքներով եւ ազատ փոխանակումի դաչնագրերով կարելի կ'ըլլայ կանխարգիլել հակամարտութիւնները:

Եւրոպացիները չատ չեն հաւատար ալ ԱՄՆ–ու բարի նպատակներուն. կը սըրտնչան որ անոնք զիրենք կը մղեն աւելցնելու գինուորական ծախքերը, իրենց գործողութիւններուն մասնակցելու նպատակով. բայց որոչումներուն մասնակից չեն դարձներ:

Այս տարի կարեւոր որոչումներու տարին է. 2004–ին նախատեսուած ընդարձակում մը պէտք է որոչուի Փրակայի վեհաժողովին: Մոսկուա կը հակառակի ընդարձակումին, այսուհանդերձ, կը խօսուի «գոնէ» մէկ նոր անդամի մասին: Արդէն թեկնածու կը նկատուին Պալթեան երկիրները, Սլովաքիան, Սլովենիան, Պուլկարիան, Ռումանիան: Եւ եթէ յարգուի կարգան, Ռումանիան: Եւ եթէ յարգուի ծրագիրը եւ յաջորդ ամիս Եւրոպական Միութիւնը եւս տասը նոր անդամի առջեւ դռները բանայ, 2004–ին համաչխարհային նոր կարգերու մասին խօսիլ պիտի չըլլայ:

ՔՂՂՀԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՄԵՐԻ ԳԱՐԵՋՈՒՐ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

Բուսաբան Ճոնաթըն Սոըրլ կարծիքը պաչտպանողները կը մատնանչեն, թէ հին ժամանակներուն մշակուած առաջին հարիւրները եփելու յարմար չէին, սակայն կարելի էր զանոնք օգտագործել խմիչքի պատրաստութեան համար: Անոնք կ'ենթադրեն, որ գարեջուրը ստեղծուած է երբ մարդիկ փորձած են վայրի դարին ուտելի դարձնել ջուր եւ պտուղներ խառնելով անոր: Այս ձեւով պատրաստուած թանձր խմիչքը նոյնքան աննպաստար էր, որքան հայը, եւ քիչ մը ալքոլ կը պարունակէր:

Սումերական արձանագրութիւնները այս տեսակէտը պաչտպանող վկայութիւններ կ'ընձեռեն: Թէեւ սումերական գարեջուրը կը պատրաստուէր պարիերով (հայկական մը, որ կարելի էր պահել երկար ժամանակ), սակայն մարդիկ զայն կը սպառէին միայն այն ատեն, երբ ուտելի այլ բան չգտնէին: Այլ խօսքով՝ պարիի պատրաստութեան անհրաժեշտ հում նիւթերը նաեւ վիճակի մէջ պահելու:

Եթէ գարեջուրը իրապէս հիմն է արեւմտեան քաղաքակրթութեան, ապա ատիկա կը բացատրէ անոր վայելած բարձր դիրքը սումերական մշակոյթին մէջ: Ն. Ք. 2600–ին Ուր քաղաքի թագուհի Տիկին Փու – Ապիի կնիքը զայն կը պատկերէր եղէգով գարեջուր խմելու պահուն: Անոր դամբարանէն գտնուած ոսկիով եւ կիսաթանկագին լազուարդով չինուած նման եղէգ մը, որ այժմ կը ցուցադրուի Բրիտանական թանգարանին մէջ:

Իսկ Ուրի մէջ պատրաստուած այս գիներուը ի՞նչ համ ունէր: Նինքասիի խոհարիրին հետեւողութեամբ սումերական գարեջուր պատրաստելու բաղմաթիւ

փորձեր կատարուած են: 1990_ական տարիներու սկիզբը Սան _ Ֆրանսիսքոյի «Էնճըր» գարեջրատունը երկու անգամ սումերական գարեջուր պատրաստած է, սակայն չէ վաճառած զայն:

Պատրաստողները ստիպուած էին բազմաթիւ ենթադրութիւններ ընել: Գարեջրի մանապէտ Մայքըլ Ճէքսըն, որ տարիներու ընթացքին սումերական խոհակերներու հետեւողութեամբ չինուած ամերիկեան գարեջուր համտեսած է, կ'ըսէ թէ ներկայիս գարեջուր պատրաստողները կը խուսափին վայրի մակարդի գործածութենէն, որ հնադարեան գարեջուրին կուտար զինովի եւ լեզի համ մը: Այլ հարց մըն ալ այն է, կ'ըսէ ան, որ չենք գիտեր, թէ հնադարեան գարեջուրի տեսակներուն մէջ ի՛նչ նիւթեր գործածուած են բարեխառնելու համար հոտիկի համը. թերեւս պտո՞ւղ կամ մե՞ղր:

Աւելա կը նշանակէ, թէ մեզի ծանօթ գարեջուրի բաղադրիչ տեսակներ կը նըմանին հնադարեան տարբերակներուն: Օրինակ, պելժիական կարգ մը գարեջուրներու պատրաստութեան համար կը գործածուի վայրի մակարդ, ֆինլանտական գարեջուր մը՝ Սահթին, օժտուած է հաղարջի համով: Մայքըլ Ճէքսըն զայն կը համարի «Եւրոպայի մէջ ցարդ գոյատեւող նախնադարեան միակ գարեջուրը»: «Էնճըր» գարեջրատան պատրաստած Նինքասիի գարեջուրը մեղրաջուրի համ ունի: Նոյն խոհագիրին հետեւողութեամբ չինուած այլ գարեջուր մը կը յիշեցնէ Ֆրանսական ճաշը:

Գարեջուրին, դինիին եւ մեղրաջուրին միջեւ տարբերութիւնները կը նահանջեն, երբ մեղր ու պտուղներ կ'աւելցուին անոնց վրայ, բարդացնելով իւրաքանչիւրին առանձնայատկութիւնները: Աւելի՛ն. այսօրուան թուրքիոյ կեդրոնական շրջանէն, հաւանաբար Միտաս թագաւորին դամբարանէն յայտնաբերեր են Ն.Ք. 700 թուականի խմիչքի կարասներ, որոնց վրայ կատարուած ուսումնասիրութիւններ ցոյց կուտան, թէ հին ժամանակ մարդիկ հաւասար քանակութեամբ գարեջուր, դինի եւ մեղրաջուր իրարու խառնելով չինած են առաջին «քոքթէյլը»:

Կը թուի, թէ նմանօրինակ խմիչք մը ընդհանրացած է Կրետէի Մինոաններու քաղաքակրթութեան մէջ, Ն. Ք. 1500_ին: Այժմ հնագէտ Փեթրիք Մքկաւըռն կը գործակցի կրետեցի դինեգործի մը հետ, վերստեղծելու համար այս խմիչքը: Այս օրերուն կը խմորուի գարեջուր մը, որ կը պարունակէ 6 տեսակ դինի, համեմներ, մեղրաջուր եւ գարեջուր: «Հէտ ֆրաֆթ» գարեջրատունը անցեալ Յունիսին Մքկաւըռնի յայտնաբերումներուն հիմամբ չուկայ իջեցուց «Միտասի հպարտ մը» անունով գարեջուր մը:

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ _ ՍՐԱՊԵԱՆ

ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Կրկնոպլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչական կազմը, գլխաւորութեամբ նախագահուհիին՝ Տիկին Մ. Աղամեանի, այցելութիւն մը կազմակերպած էր Մայիս 6_էն 9, դէպի Վենետիկ, մանաւանդ՝ Ս. Ղազար:

Երկուշաբթի, Մայիս 6_ին, 45 հոգիանոց խումբը, յատուկ օթոքարով ճամբայ ելաւ, Հայերու կողքին կային նաեւ Ֆրանսացի բարեկամներ: Անցանք իտալական զանազան քաղաքներէ, եւ հակառակ աննպաստ օդին, բոլորին տրամադրութիւնները բարձր էին եւ երեկոյեան 7·30_ին, հասանք Լիտօ: Ճաշկորդ առաւ, զբօսանաւով այցելեցինք Վենետիկի տեսարժան վայրերը, սկսելով Սան Մարքօ հրապարակէն, ուր ապրանիներու քաղմութիւնը կը խառնուէր զբօսաշրջիկներու բազմութեան: Նորութիւն չէ ըսել եւ հաստատել թէ Վենետիկ եղակի քաղաք մըն է, զեղեցկութեամբ, պատմական կոթողներով եւ զեղարուեստական հարստութեամբ:

Չորեքշաբթի առաւ, մեկնեցանք դէպի Ս. Ղազար, Մխիթարեաններու կղզին: Մխիթար Աբբահօր արձանին չուքին տակ, ուղղուեցանք դէպի վանքը, ուր մեզ ընդունեցաւ Հայր Վրթանէս, ու ամփոփ պատմականը ըրաւ մեզի վանքին ու անոր զանազան կառոյցներուն: Այցելեցինք Եկեղեցին, Թանգարանը, մատենադարանը, ուր խնամքով պահպանուած են եկեղեցական եւ մշակութային այնքան արժէքաւոր մասունքներ: Այսպէս, ամէն մէկս հպարտութեամբ եւ նոր գիտելիքներով, հրաժեշտ առինք Հ. Վրթանէսէն եւ միաբաններէն:

Կէսօրէ ետք, Սան Մարքոյէն վերադարձի մեր նաւուն մէջ, անակնկալ հանդիպում մը ունեցանք Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան 50 հոգինոց խումբին հետ, որ իրիկունը այցելեց մեզի եւ երկու միութիւններու պատասխանատուները մտքերու չահեկան փոխանակութիւն ունեցան: Երեկոն վերջ գտաւ երգերով: Ճաշկորդ առաւ, վերադարձի ճամբան բռնեցինք, բեռնաւորուած պեղեցիկ յիշատակներով:

ՇԱՒԻՒ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԻԵՏԻՔ
Պաշտօնաթերթ Հայ կաթողիկէ պատրիարքութեան

Թիւ 1_3, Յունուար _ Մարտ 2002

Պէյրութ, Լիբանան

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հ. Մ. Ը. Մ.ի քաղաքի ակումբին մէջ, Մայիս 24_ին, տեղի ունեցած է դիւնեճօն մը վեթերան եղբայր վարդիվառ Յովհաննէսեանի «Յուշեր Հ. Մ. Ը. Մ.ական կեանքէս» հատորին հրատարակութեան առթիւ, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջանային վարչութեան: Բացման խօսքով հանդէս եկած է Շրջ. վարչութեան տեղապահ՝ Ճոնի Արեւեան, ապա, Սարգիս Կիրակոսեան ներկայացուցած է վարդիվառ Յովհաննէսեան Փութպոլիսէն եւ հատորը: Եհղինակն ալ, իր կարգին, արտայայտած է իր ապրումներն ու յուզումները, որպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ական: Ցարութիւն Մարկոսեան, տարիներու գործակիցը Վ. Յովհաննէսեանի անձնական վկայութիւններ բերած է անոր մասին: Հուսկ Հ. Մ. Ը.Մ.ի Կեդրոնական վարչութեան առեղապետը՝ Բիւզանդ Թորիկեան ողջունած է գիրքին հրատարակութիւնը, զայն եղակի երեւոյթ նկատելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատմութեան մէջ:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 24_ին, ելոյթ ունեցած է Հայ աւետարանական դուլէժի երգչախումբը՝ «Թող Թնդայ Երգը Հայոց» բնաբանով եւ խմբավարութեամբ Հայաստանցի երաժիշտ Գրիգոր Նաճարեանի: Լիբանանի եւ Հայաստանի վաղորդներու ունկնդրութենէն ետք, խօսք առած է գուէժին տնօրէնը՝ Զաւէն Մբաբլեան, որ բարի գալուստ մաղթելէ ետք, չէչտած է վարժարանէն ներս հայ երգի եւ երաժշտութեան տարածման աշխատանքներուն կարեւորութիւնը: Ներկ մէկուկէս ժամ տեւած է յայտագիրը, որու ընթացքին չորս տասնեակ աշակերտներու երգչախումբը ներկայացուցած է մանկական եւ ազգային երգեր:

*
**

ԼԱՒԱԼԻ Հայ Կեդրոնին մէջ, Մայիս 8_ին, լսարանային հոգեւոր դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է կազմակերպութեամբ Մ. Գէորգ Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին եւ հոգաբարձութեան: Օրուան դասախօսը եղած է Ցարութիւն Փալանճեան նիւթ ունենալով Յիսուսի կեանքէն՝ Յովհէփի Տեսիլքը, Յիսուսի Մնունդը, հրեշտակներու աւետիսը, հովիւներու եւ Մոգերու այցը:

*
**

ՄՈՆՐԻԱԼԻ «Արամ Խաչատրեան» հայ մերզասրահին մէջ, կազմակերպութեամբ պոլսահայ «Մէկ» Մշակութային Միութեան, Մայիս 1_ին, տեղի ունեցած է յոբելինական հանդիսութիւն ի պատիւ Դաւիթ Եվերեկլեանի ծննդեան 75_ամեակին: Հանդիսութիւնը հովանաւորութիւնը կը վայելէր Գէորգ Ծ. Վարդապետ Զապարեանի եւ մասնակցութիւնը Հայ Կաթողիկէ Մխութեան, Հ. Կ. Դանիէլ Վարուժան Միութեան եւ Ապագայ չաքաթաթերթին: Հանդիսավարն էր՝ Սարգիս Ղ. Սարգիսեան, որ բացման իր խօսքին մէջ ներկայացուցած է յոբելեարը եւ գեղարուեստական յայտագիրը, որու աւարտին, խօսք առնելով, Տիկին Սելմա Քեքլիքեան արտայայտած է յոբելեարին մասին, զոր մօտէն կը ճանչնար եւ գովքը հիւսած է քեմի անխոնջ մշակին: Ցիշած է Ամէնեան Թատերախումբին կազմութիւնը երեք անձերով եւ Դ. Եվերեկլեանի ուժական նեցուկը: Վազգէն Քհնյ. Պօյաճեան ներկայացուցած է «Սփիւռքահայ պրոպը» նիւթը, անդրադառնալով յոբելեարին գրական երեսին, որպէս հրապարակագիր, քննադատ, բանաստեղծ: «Ապագայ»ի անձնակազմէն խօսք առած է Մկրտիչ Ց. Ղազարեան եւ կարդացած տոքթոր Ցարութիւն Արզումանեանի ողջոյնի գիրը, տոքթորը բացակայ ըլլալով քաղաքէն: Վերջին խօսքը արտասանած է յոբելեարը, որ իր շնորհակալութիւնը յայտնած է բոլորին:

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԹՈՓՈՍ

Երկու տղամարդ ամպերի վրայ նըստած, ոտքերը թափահարելով, զրուցում են.

– Դու ինչի՞ց մահացար:

– Մրսելուց: Իսկ դո՞ւ:

– Ծիծաղից:

– ՈՒրեմն մի կնոջ հետ էի, մէկ էլ զբան զանգը հնչեց: Պարզուեց՝ ամուսինն է: Բայց թէ ապրի էդ կինը, իրեն չկորցրեց, միանգամից աղբամանը տուեց ամուսնուն, որ տանի թափի: Մինչ ամուսինը աղբն էր տանում թափելու, ես արագ հաղնուեցի ու գնացի: Գալիս եմ տուն: Դուռը զանգում եմ, կինս բացում է ու միանգամից աղբամանը ձեռքս է տալիս, թէ՝ տար թափիր... Ես կատաղած տուն եմ մտնում... Մահճակալի տակ եմ նայում, պահարանի մէջ եմ նայում, լուացքի պարանն եմ ստուգում... Ոչ մի տեղ սիրած չկար: Ես էլ ծիծաղից մեռայ:

– Տխմարի մէկը, եթէ սառնարանն էլ նայէրիր, հիմա երկուսս էլ կենդանի կը լինէինք:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԱԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Բայց բնաւ հիմ չունի, տասը փարա չեմ տուած: Թո՛ղ, կրնան նէ, հակառակը ապացուցանեն:

– Ցետո՞յ ի՛նչ ըսին:

– Մէյ մըն ալ կ'ըսեն կոր, որ գաւառի մեր մասնաճիւղերուն մէջ աս կամ ան կուսակցութենէն պաշտօնեաներ կը դրծածենք կոր:

– Ատոր ի՞նչ պատասխանեցիր:

– Ըսի, որ եթէ անոնց մէջ կուսակցականներ կան՝ թո՛ղ անոնցմէ մեղի հաղորդեն եւ գիրենք ճամբենք կամ ուղղակի փրենք թո՛ղ ձերբակալեն ու պատժեն, մենք լուր չունինք, մենք մեր պաշտօնեաներէն աշխատութիւն, ուղղամտութիւն եւ պարկեշտութիւն կը պահանջենք:

– Մէյ մըն ալ աժան ամսականով գոհ ըլլալու յատկութիւն, _ ըսաւ Քրիս Ժըպտելով:

– Ամէնուն իրենց արժանիքին համեմատ կը վճարենք, _ պատասխանեց Հաճի ագան:

– Ձու պատասխաններդ գոհացուցիչ դատո՞ն:

– Ճանըմ, անոնց միտքը ուրիշ է...

– Ի՞նչ է միտքերնին:

– Պարզապէս մեզ կործանել, _ ըսաւ Հաճի Մարուքէ՝ մատանի դէմքով մը, _ եթէ այս մարդոց ձեռքէն օձիքս ազատեմ՝ մեծ հրաչք է:

– Դրամի չնորհիւ ամէն բան կ'ըլլայ եւ Փա՛ռք Աստուծոյ, դրամը չէ, որ կը պակսի ձեր քով:

– Օղո՛ւլ, փարայով ըլլայ նէ՝ դիւրին, թող բացէ ի բաց ըսեն, ինչ որ կ'ուզեն, հանենք տանք ու ազատինք, իմին մէկ օր գործի գլուխ չդանուիլս գիտե՞ս որչափ մեծ վնաս է:

– Իշալլահ այսօր _ վաղը ազատ կը թողուն:

– Ի՞նչ կ'ըսես, օղո՛ւլ, անոնց միտքը դէշ է:

– Ինչէ՞ն գիտես:

– Բացէ ի բաց ըսին, քու գատդ Այազմէրի պիտի տեսնուի, կ'ըսեն կոր:

– Իրա՞ւ կ'ըսես, _ գոչեց Քրիս: _ Հիմա խնդիրը ծանրացաւ: Անոր համար ներս մտած առենդ այնչափ մտատանջ կերպարանք մը ունէիր:

– Կը մտմտամ եա, այսչափ գործերը երեսի վրայ ձգել տէ Այազմէրի երթալը դիւրի՞ն բան է, ինծի համար կործանում ըսել է ափիկա, անկէ զատ, հոն երթանք նէ՝ նայինք տահա գլխերնուս ի՛նչ փորձանքներ պիտի բերեն:

– Բայց ինչո՞ւ դատաստանդ հոն կը տեսնուի կոր:

– Ատ տեղի պատերազմական տեսանը իրր թէ պէտք տեսեր է, որ հոն ղրկուիմ ու դատուիմ:

– Հաճի՛ աղա, քեզի խորհուրդ մը տա՞մ, _ ըսաւ Քրիս, _ ի՛նչ կ'ըսես՝ ըրէ՛, պոլսէն մի՛ հեռանար:

– Սղէկ, ամա ատոր ճարը ի՞նչ է... «Մէկ _ երկու օրէն ճամբայ պիտի ելլես» ըսին:

– Փարա կերցնելու եա, երթալու չես ... այս օրուան օրս ամէնքն ալ փարա կ'ուտեն կոր, Թալէաթէն, Էնվէրէն բռնէ: Մէյ մը որ Այազմէրի երթաս, ա՛լ չես ազատիր:

– Ես ալ այդ կը վախնամ կոր:

– Կարելի է դեռ հոն չհասած՝ քեզ ճամբան կը մաքրեն, ինչպէս Զօհրապն ու Վարդգէսը ըրին:

– Օղո՛ւլ, դուն ալ ի՛նչ թօհաֆ մարդ ես, ինծի սիրտ տալու տեղ՝ դող կը հանես կոր:

– Ճշմարտութիւնը կը խօսիմ կոր, ես ալ աքսորէն կու գամ կոր, չատ բան տեսայ, չատ բան լսեցի, դուն իմ խօսքիս մտիկ ըրէ՛, քէսէիդ բերանը բա՛ց:

– Եօլ մը մտածենք տէ, քանի մը հարիւր ոսկի կերցնենք, որու որ պէտք է:

Քրիս քահքահ խնդաց:

– Քեզի պէս եաղլը պատառ մը ձեռք անցուցեր են հիչ, մէկ քանի հարիւր ոսկուով թող կուտա՞ն, _ ըսաւ:

– Ճանըմ, թո՛ղ քիչ մը աւելի ըլլայ, եթէ գիտնամ, որ գիս պիտի թողուն եւ հանդիստ ձգեն, հազար ոսկի կուտամ:

– Անանկ հազար, երկու հազար ոսկիով ձեռքերը պիտի բերեն:

– Բայց ինչո՞ւ դատաստանդ հոն կը տեսնուի կոր:

– Ատ տեղի պատերազմական տեսանը իրր թէ պէտք տեսեր է, որ հոն ղրկուիմ ու դատուիմ:

– Հաճի՛ աղա, քեզի խորհուրդ մը տա՞մ, _ ըսաւ Քրիս, _ ի՛նչ կ'ըսես՝ ըրէ՛, պոլսէն մի՛ հեռանար:

– Սղէկ, ամա ատոր ճարը ի՞նչ է... «Մէկ _ երկու օրէն ճամբայ պիտի ելլես» ըսին:

– Փարա կերցնելու եա, երթալու չես ... այս օրուան օրս ամէնքն ալ փարա կ'ուտեն կոր, Թալէաթէն, Էնվէրէն բռնէ: Մէյ մը որ Այազմէրի երթաս, ա՛լ չես ազատիր:

– Ես ալ այդ կը վախնամ կոր:

– Կարելի է դեռ հոն չհասած՝ քեզ ճամբան կը մաքրեն, ինչպէս Զօհրապն ու Վարդգէսը ըրին:

– Օղո՛ւլ, դուն ալ ի՛նչ թօհաֆ մարդ ես, ինծի սիրտ տալու տեղ՝ դող կը հանես կոր:

– Ճշմարտութիւնը կը խօսիմ կոր, ես ալ աքսորէն կու գամ կոր, չատ բան տեսայ, չատ բան լսեցի, դուն իմ խօսքիս մտիկ ըրէ՛, քէսէիդ բերանը բա՛ց:

– Եօլ մը մտածենք տէ, քանի մը հարիւր ոսկի կերցնենք, որու որ պէտք է:

Քրիս քահքահ խնդաց:

– Քեզի պէս եաղլը պատառ մը ձեռք անցուցեր են հիչ, մէկ քանի հարիւր ոսկուով թող կուտա՞ն, _ ըսաւ:

– Ճանըմ, թո՛ղ քիչ մը աւելի ըլլայ, եթէ գիտնամ, որ գիս պիտի թողուն եւ հանդիստ ձգեն, հազար ոսկի կուտամ:

– Անանկ հազար, երկու հազար ոսկիով չես կրնար ազատիլ:

– Հապա ի՞նչ պիտի տանք, օղո՛ւլ:

– Սանկ 40 _ 50 հազար ոսկին աչքէդ հանէ:

– Այայէրի չէ՝ ճկէկէննէմին պուճախը կ'երթամ, այդչափ փարա չեմ տար, _ գոչեց Հաճի աղան:

– Կեանքդ պիտի ազատես:

– Ես այդչափ փարա տամ նէ՝ արդէն կը մեռնիմ, ազատելիք բան չի մնար:

– ՈՒրեմն դրամը կեանքէդ աւելի՞ կը սիրես:

– 50 հազար ոսկի մէկէն կը տրուի՞:

– Ինչո՞ւ պիտի չտրուի, ես եթէ քու տեղդ ըլլայի՝ հարիւր հազար ոսկի ալ կուտայի կեանքս փրկելու համար... դրամին տեղը նորէն կուգայ, բայց կեանքը...

– Ես ուրիշ ճար մը կը մտածեմ օձիքս ազատելու համար: Եթէ էնվէր փաչան հոս ըլլար, այս փորձանքը գլխուս չէր գար արդէն, մեղք, որ այս միջոցիս ճամբորդութեան մէջ է:

– Էնվէր փաչան կը ճանչնա՞ս:

– Հէլպէթ կը ճանչնամ, ինքն ալ ինծի չատ աղէկ կը ճանչնայ:

– Ի՞նչ առթիւ իրար ճանչցաք, _ հարցուց Քրիս հետաքրքիր:

– Պալքանեան պատերազմին առեն, Այա Սթէֆանոյի մէ(, 4 հազար զինուոր ամխաներով կերակրեր, նայեր, խնամեր ենք, էնվէր պէյին ալ ճաշ տուած ենք (ան առեն դեռ պէյ էր), մեր հիւրը եղած է:

(Շար. 237)

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ դպրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) *տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 15–ին, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանը*

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

A VENDRE
BAGNEUX

Nationale 20 — Proche RER
et commerces zone franche

SANDWICHERIE
GRECQUE EQUIPEE

42.700 Euros à débattre

☎ **01. 41. 79. 47. 98.**
(Laisser message).

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CHAVILLE

FETE ONOMASTIQUE

La traditionnelle fête de notre église, dédiée à son patron St Grégoire l'Illuminateur, aura lieu dimnache 16 juin

10h30 : Messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NAKKACHIAN

12h : Requiem à la mémoire des bienfaiteurs et serviteurs de l'Eglise.

13h : Repas convivial dans le cadre champêtre du parc «Bon Repos» à Viroflay.

(Participation de 25 Euros tout compris. S'inscrire auprès des membres de l'église ou en téléphonant au 01 47 09 23 18)

Durant ce rassemblement, nous rendrons hommage au travail accompli par **le Père Haroutioun Tachdjian** durant les dix années passées au service de notre communauté et qui est appelé à d'autres fonctions.

A l'issue du déjeuner, les élèves de notre école «Lévon Chanth» feront une prestation préparée par **Rosine Tachdjian.**

*
**

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le **Samedi 15 juin à 20h45**

à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville

à la présentation et à la dédicace de l'ouvrage récemment paru

«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN

— Entrée libre — **Collation**

(Շար. Ա. Էջէն)

կայ եւ որոշ դիւղեր պարպուած են փրենց բնակիչներէն։

ՕՒԻԱՆԱ ՖԱԼԱՋԻ, իտալացի համբաւաւոր լրագրողուհին, որու հատորը՝ «Կատաղութիւնն ու զոռոզութիւնը» սուր բանավէճերու նիւթ է, Ֆիկառոյի (Յունիս 7) մէջ, կը պատասխանէ դինք քննադատողներուն։ Գրագիտուհին ամբաստանուած է որպէս հակարաբ, հակամարմեւական եւ ցեղապաշտ։ Իր յօդուածը խորագրուած է՝ «Հակահրէութեան մասին» եւ Օ. Ֆալաչի ամօթալի կը գտնէ որ պաղեստինցի քամիքազներ առելութիւն սերմանեն Հրեաներու դէմ եւ բազմաթիւ այլ բաներ ամօթալի կը գտնէ, Ֆրանսայի, Վատիկանի, Շուէտի, Իտալիոյ մէջ։ Ամօթալի կը գտնէ նաեւ որ բազմաթիւ Իտալացիներ եւ Եւրոպացիներ որպէս դրօշակակիր ընտրեն այդ «պարոն» Արաֆաթը, այդ ոչնչութիւնը։

ՉԵԽՈՈՑ մէջ տեսագրող գործիքի մը ծանուցումին համար Լենինի մոմիայէն գործածութիւնը հակազդեցութիւններու մղած է թէ՛ աջակողմեանները, թէ՛ ձախակողմեանները։ Պատրաստուած ծանուցումին մէջ այդ տեսագրիչով նկարուելու պահուն Լենին կը կենդանանայ ու աչքը կը քթթէ։ Ձախակողմեանները զայրացած են պատկերը համեմատելով խաչած Քրիստոսի աչք քթթելուն հետ. իսկ աջակողմեանները նոյն տեսարանը նկատած են համայնավարութեան քօղարկըւած քարոզչութիւն ու պահանջած են որ վերջ տրուի ախտումին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղդէոսեան մասնաճիւղի ժողով՝ Շաբաթ Յունիս 15, ժամը 14·30–ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

17, rue Bleue — 75009 PARIS

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ

կը կազմակերպեն այցելութիւն մը

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ

ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԴԱՐԱՆԸ

կիրակի, Յունիս 30–ին

Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին։

Աբճանապրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Concert classique

Jeudi 13 juin à 20 heures 30

Haïk DAVTIAN (violon) — Arthur AHARONIAN (piano)

Au programme :

Brahms — Mendelsshon — Massenet — Saint-Saëns — Baghdassarian — Khatchatrian

P.A.F.: 12 Euros — Etudiants: 8 Euros

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԾԱ–ՃԱՓՈՆ

Յունիս 6–ին, Ե. խումբին մէջ, Գամբրուն 1 – 0 յաղթեց Սաուտի Արաբիոյ, որ արդէն 8 – 0 պարտուած էր Գերմանիայէն եւ առաջին խումբն է որ դուրս կը մնայ մրցաշարքէն։

Ա. խումբին մէջ, Դանիա եւ Սենեգալ 1 – 1 հաւասար արդիւնքի յանգեցան։ Նոյն օրը Ֆրանսան չահադրգռող մըրցումն էր իր խումբին հանդիպումը Ուրուկուէյի հետ։ Յաղթելու մեծ ակնկալութիւններ կային հակառակ Զիտանի բացակայութեան, բայց, խաղը վերջ գտաւ 0 – 0։ Ֆրանսա դեռ կրնայ դուրս չմնալ, եթէ Դանիոյ հետ փը հանդիպումը, Յունիս 11–ին, վերջ գտնէ առնուազն 2 կէտի տարբերութեամբ ի նպաստ իրեն։ Այս Ա. խումբին դասաւորման պատկերն է։ Դանիա 4 կէտ, Սենեգալ 4, Ուրուկուէյ, 1, Ֆրանսա 1։ Ֆրանսայի մըրցումին արդիւնքը պատճառ եղաւ որ Թէ – էՖ 1–ի արժեթուղթերը զգալի նըւազում արձանագրեն սակարանը։ Խաղին սկիզբը, երբ Ֆրանսացիք յոյսեր կը ներշնչէին տիրապետելով մրցումին, թեթեւ յաւելում արձանագրած է, ապա, մինչեւ 30,40% նուազում խաղին վերջաւորութեան։

*
**

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Յունիս 6–ին, Խուան Կարլոս Ֆէռերօ – Աղասի հանդիպումը, որ անձրեւի պատճառաւ կէս մնացած էր նախորդ օրը, վերջ գտաւ Աղասիի պարտութեամբ 6_3, 5_7, 7_5, 6_3։ Ֆէռեռօ կը մասնակցէր կէս աւարտականներուն յաջորդ օրը։

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE

ET

LES FILMS DU SOLEIL

présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 11
MARDI
11 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար. 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20.445 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20.445

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆ

ՋԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԻՇ

ԱՋԸ ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՅ

ԿԸ ՆԱՀԱՆՋԵՆ՝ ՁԱԽԸ, ԾԱՓՐԱՓԵՂ ՁԱԽԸ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՁԱԿԱՏԸ

Կը թուի որ Ֆրանսացիները լսեցին նախագահ Շիրաքի կոչը եւ իրենց ձայները վճռակամութեան, որպէսզի ան ունենայ խորհրդարանական այն մեծամասնութիւնը, որու կը ձգտէր: Բայց եւ այնպէս, հարկ է անդրադառնալ ձեռնպահութեան համեմատութեան՝ 36%, ինչ որ պատմական բնոյթ ունի ,քանի աննախընթաց է Ե. Հանրապետութեան ժամանակաշրջանին: Նման երեւոյթ մը կը նշանակէ որ, հակառակ մայիսեան առաջին օրերու զանգուածային ցոյցերուն, Ֆրանսացիները բաւական զառնացած են քաղաքականութենէն եւ ոչ մէկ ձեւով արամադիր են քուէատուփ փութալու: Անոնք որ դիմած են քուէատուփ չյաճախած են բացէ ի բաց, որ կը մերժեն նոր համակեցութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ, դեռ կանուխ է աջի յաղթանակի մասին խօսելու համար, հարկ է սպասել Բ. Չրջանին, վերջնական արդիւնքներու, որպէսզի յստակ ըլլայ վազուան Ազգային ժողովին քուն պատկերը: Ըստ առաջին արդիւնքներու աջը կը առանար ձայներու 43_էն 44%_ը, ձախը՝ 35_էն 36%, ծայրայեղ աջը՝ 12_էն 13%: Ձախին մէջ, համայնավարները նոր նահանջ մը կ'արձանագրեն ձայներու հավիւ 5%_ի հասնելով եւ վախ կայ որ չկարենան իսկ խորհրդարանական խմբակցութիւն մը ունենալ, քանի անհրաժեշտ է նուազագոյն 20 երեսփոխան, կարենալ խումբ մը կազմելու համար: Այս առաջին արդիւնքներու վրայ հիմնուելով, կը նախատեսուի հետեւեալ Ազգային ժողովը, Ցունիս 16_էն ետք._ Աջ՝ 392_էն 427 երեսփոխան, ձախ՝ 150_էն 191, Ազգային ձախատ՝ 0_էն 2: Այս ընդհանուր պատկերին մէջ, համայնավարներուն կը նախատեսուի 8_էն 14 աթոռ, ընկերվարական, գնդապան ձախ 140_էն 170, կանչ՝ 2_էն 7, աջերու մէջ, Ֆ. Պայրուի ԻԻ_Տէ_էֆ_ը կրնայ 22_էն 27 աթոռ ապահովել, Նախագահական Մեծամասնութիւնը եւ գնդապան աջերը՝ 370_էն 400: Նման բացարձակ մեծամասնութիւն մը Շիրաքի համար, եթէ նոյնիսկ թոյլ կուտայ որ կարելի ըլլայ համերաշխ քաղաքականութիւն մը վարել, վճռորոշ է ժողովրդավարութեան դեմնի վրայ:

*
**

Այս առաջին չրջանին, վերընտրուած են Ֆիլիփ տը Վիլիէ, Ֆրանսուա Ֆիյոն, Նիքոլա Սարքոզի, Էտուար Պալատիւր, Ժ. Ֆ. Մաթթէլի, Ժ. Քոսովսքի, Փ. Մեհաներիի, Փ. Լըլուշ, եւ այլն: Բոլորովին պարտուած են եւ չեն կրնար Բ. չրջանին ներկայանալ Պրիւնօ Մեկրէ, Ժորժ Սառ, Օ. Պրզանսընօ, Էրիք Հալֆէն, Պ. Լալոնտ:

Մեծ է թիւը անոնց որոնք համեմատականի մնացած են, աջի թէ ձախի մէջ: Անթոնիի մէջ, նպաստաւոր համեմատականի է փաթրիք Տէվէճեան ձայներու 48,80%_ով, նոյն դիրքի մէջ է, Իսի, Անարէ Սանթինի ձայներու 46,03% (այս չրջանին մէջ, բնապահութեան ճակատէն, թեկնածու է Օրիորդ Աբճեան որ ձայներու 0,35%_ը ստացած է, 139 ձայն, Ալֆորվիլի մէջ Ռ. Ռուէք նըպաստաւոր դիրքի վրայ է 38,37%_ով, Ֆ. Հոլանտ նոյնպէս (36,6%), Լ. Ֆապիուս (49,25), ձէք Լանկ (39,03), Մարթին Օպրի (31,09), Ֆ. Պայրու (41,79), Ալէն Մաժուլէն (32,78), Ժ. Լ. Տըպրէ (46,33), Մ. Ալիո_Մարի (49), Ռ. Պաչըլօ (47,44), Ֆ. Ռոչըպլուան նոյնպէս նպաստաւոր դիրքի վրայ 47,91%, Մարսէյլի 7_րդ ընտրաչրջանին մէջ (13, 14 եւ 15 թաղամասեր) նպաստաւոր դիրքի վրայ է (36,01) Մ. Անտրիէօ (ցանկին Բ. անունն էր կարօ Ժովսկիեանի որ 13 եւ 14_րդ թաղամասերու քաղաքապետն է): Աննպաստ դիրքի վրայ Ժ. Մարի Լը Փէն (24%), Տոմինիք Վուանէ (32):

*
**

17_րդ թաղամասին մէջ, Ֆ. տը Փանֆիլէօ որ չէր վայելեր Նախագահական Մեծամասնութեան վաւերացումը յաղթեց օրինաւոր թեկնածուին՝ Պէրնար Փոնսի, որ քաչուեցաւ:

*
**

Ամէնէն չախչախիչ պարտութիւնները կը կրեն համայնավարներն ու Ազգային ձախատը: Այս վերջինը ձայն կը կորսընցընէ նոյնիսկ իր բերդերուն մէջ եւ կը թուի որ իր ձայները զացած են աւանդական աջին: Գալով համայնավարներուն, յստակ է որ մահազանգը հնչած է:

*
**

Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է որ Ֆրանսացիք աւելի քան երբեք անտարբեր են քաղաքականութեան հանդէպ եւ եթէ Բ. չրջանին ալ ձեռնպահներու համեմատութիւնը այսքան մեծ ըլլայ, աջին յաղթանակն ալ իմաստազուրկ կը դառնայ: Արդարեւ, յաղթել, մեծամասնութիւն մը ապահովել քուէարկողներու այսքան քիչ թիւով ոչ մէկ ձեւով խրախուսիչ է:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹ հրապարակեց իր նոր կառավարութեան կազմը: Անգամներու թիւը 31_էն 21_ի կ'իջնէ եւ ձգտում մը կայ զոհացում տալու միջազգային հանրութեան: Այս 21 նախարարներուն վրայ 15_ը կը պահեն իրենց պաշտօնը· գլխաւոր նորութիւնը կը կայանայ զբաղատան պատասխանատուի մը նշանակութեան մէջ· ելմտական նախարարութեան պլուխը՝ Ս. Ֆայէտ չատ գնահատուած անձ մըն է Արեւմուտքի մէջ· բ. նորութիւնն ալ ապահովութեան սպասարկութեան բարենորոգումին կը վերաբերի: Իսրայէլեան ուժերը Ցունիս 10_ին, կրկին մտած էին Ռամալլա եւ 70 հրաձայլեր կը պաշարէին Արաֆաթի բնակավայրը, մինչ Շարոն Ուաշինկթըն զացած է խորհրդակցելու համար Պուշի հետ:

Էճէվիթի առողջական վիճակը ոչ միայն կը մտահոգէ այլեւ խորհրդաւոր բնոյթ մը առած է: Ի՞նչ է 77–ամեայ նախարարապետին բուն հիւանդութիւնը: Այլեւս կառավարելու իր կարողութիւնն ալ կասկածելի դարձած է, երբ, Ցունիս 7–ին, չէ կրցած ներկայ ըլլալ խիստ կարեւոր ժողովի մը, որու հրաւիրած էր Պետութեան ղեկավարը՝ Սեզէր: Օրակարգ էին նախատեսելի բարենորոգումները, Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հեռանկարով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՔՐՄՔՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 8 / 10)

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆ – Ա. ԼՈՒԿԱՇԷՆԿՕ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԴՐԱԿԱՆ ԷՐ

Նախադահ Ռ. Քոչարեանի պատուիրակութեամբ մը Բելառուսիա տուած պաշտօնական այցին ընթացքին երկու նախագահները ղլուխ – ղլխի հանդիպում մըն ալ ունեցած են: Անոր հետեւած մամուլի ասուլիսին Ա. Լուկաշէնկօ դրական արժեւորած է Ռ. Քոչարեանի հետ տեսակցութիւնը· ըստած է թէ քննարկած են ռազմավարական գործակցութեան ուղղութիւնները, առանց այցադրի փոխադարձ այցելութիւններու նիւթը, արտադրութեան հարցեր, եւ այլն: Ռ. Քոչարեան ալ չեչտած է թէ Հայաստան ու Բելառուսիան մրցակիցներ չեն, այլ լրացուցիչ անտեսութիւններու տէր երկիրներ, որոնց առեւտրատնտեսական յարաբերութիւններուն ներուժը ամբողջութեամբ չի գործածուիր:

*
**

ԱԼԵՔՍԻ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԿՐՕՆԱՊԵՏԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մոսկուայի մէջ Ցունիս 7_ին հանդիպում ունենալով Ալեքսի Բ. պատրիարքը եւ Ադրբեջանի հոգեւոր առաջնորդ Ա. Փաչազատէն մխիթարական հռչակագիր մը ստորագրուած են: Հոն պատրաստակամութիւն յայտնուած է երկկողմ չանքերը չարունակելու յանուն կովկասեան խաղաղութեան, ժողովուրդներու, պետութիւններու միջեւ լաւ յարաբերութիւններու զարգացման:

Քննարկելով զարաբաղեան հակամարտութեան գօտիին կացութիւնն ալ, անոնք հանդէս եկած են հաւատքի հարցերու մէջ առիպումի, ահաբեկչութեան, ծայրայեղականութեան արտայայտութիւններու դէմ, ընդգծելով որ քննադատելի է կրօնական խորհրդանչաններու օգտագործումը, որպէս թշնամութեան բորբոքումի ազդակ: Կողմերը պատրաստակամութիւն յայտնած են Ալեքսի Բ.ի միջնորդութեամբ մինչեւ տարեվերջ Հայաստանի ու Ադրբեջանի կրօնական առաջնորդներու նոր հանդիպում մը կազմակերպելու:

*
**

«ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿՆԵՐ»ՈՒ ՏԵՍԱԿԻՏԸ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲՆՕՑԹ ԶՈՒՆԻ

Վրացական մամուլին հակահայ հրապարակումներուն արձագանգած էինք (Ցունիս 3), նիւթ ընելով պաշտօնական տեսակէտներ արտայայտող «Վրացական ժամանակներ» թերթին Մայիս 27–ի թիւով ըսուածները· թերթը թէ՛ նախագահներ Ռ. Քոչարեանը, Լ. Տէր–Պետրոսեանը, թէ՛ ՀՑԴ–ն կ'ամբաստանէր ահաբեկչութեան նեցուկ տալով, եւլն.: Վրաստանի նախագահի մամուլի գրասենեակէն յայտարարուած է որ նոյն թերթին տեսակէտները կարելի չէ որպէս Վրաստանի պաշտօնական կեցուածք ընկալել, մանաւանդ որ այդ թերթը բազմաթիւ անգամներ բացասական վերաբերում արտայայտած է երկրին իշխանութիւններուն հասցէին: Յայտարարութիւնը բոլոր երկիրներու պետական եւ ոչ պետական կառոյցներէն կը խնդրէ որ անկախ լրատուիներու տեղեկատուութիւնը Թիֆլիսի պաշտօնական դիրքորոշում չնկատեն:

*
**

ԱԽԱԼՑԽԱՅԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Վրաստանի տեղական ինքնակառավարման Ցունիս 2–ի ընտրութեան Ախալցխայի չրջանին մէջ 15 ընտրեալներէն հինգը Հայեր եղած են: Կարեւոր կը նկատուի յատկապէս Ծուղրութիի յաղթանակը ուր միշտ վրացի մը ընտրուած, կամ նշանակուած է: Ախալցխա քաղաքի ղեկավարներու 9 հոգինոց դասէն միայն մէկ Հայ ընտրուած է:

ՓՈՒԹ–ՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԻԱ – ՁԱՓՈՆ

Շաբաթավերջի մրցումներու արդիւնքներն են. –

Ուրբաթ, Ցունիս 7–ին, Զ. խումբէն Շուէյտ յաղթեց Նիժերիայի 2 – 1· Նիժերիա դուրս կը մնայ մրցաշարքէն: Բ. խումբէն Սպանիա յաղթեց Փարակուէյի 4 – 3, Զ. խումբէն Արժանթին յաղթեց Անկլիոյ 1 – 0:

Շաբաթ, Ցունիս 8–ին, Բ. խումբէն, Հարաւի Ափրիկէն 1 – 0 յաղթեց Սլովենիոյ, որ դուրս կը մնայ այլեւս: Գ. խումբէն Պրազիլ յաղթեց Զինաստանի 4 – 0, Է. խումբէն Իտալիա պարտուեցաւ Խրուաթիայէն 1 – 2:

Կիրակի, Ցունիս 9–ին, Է. խումբին մէջ, Մեքսիքա յաղթեց Էքուատորի 2–1, Գ. խումբին մէջ Գոսթա_Ռիքա եւ Թուրքիա 1 – 1 հաւասար արդիւնքի հասան, Ը. խումբին մէջ Ճափոն յաղթեց Ռուսաստանի 1 – 0: Այս վերջին մրցումին արդիւնքը ծանր միլիառէրու առիթ տուաւ Մոսկուա, ուր Մանչժի հրապարակը հաւաքուած բազմութիւնը կրակի տուաւ կառքերը, թալանեց ճափոնական ճաշարան մը: Բազմաթիւ վիրաւորներ կային:

*
**

ԱՆՏՈՐՐԱ – ՀԱՅԱՍՏԱՆ՝ 0 – 2

Ֆութպոլի Հայաստանի հաւաքականը «ր ուսումնամարզական չրջան մը բոլորեց Ֆրանսա, Անտորրայի հաւաքականին հետ բարեկամական հանդիպում մըն ալ ունենալու: Հայաստան 2 – 0 արդիւնքով յաղթական դուրս եկաւ մրցումէն:

ԹԷՆԻՍ

ՌՈԼԱՆ ԿԱՌՈՍ

Մրցաշարքը վերջ գտաւ չաբաթավերջին: Կիներու մէջ, յաղթեց Սերենա Ուիլիըմս, որ կը մրցէր իր քրոջ Վէնիւսի դէմ. այրերու մէջ, սպանացի Ալպէր Գոսթա յաղթեց իր հայրենակիցին՝ Խուան Կարլոս Ֆէրէրոյի 6 – 1, 6 – 0, 4 – 6 եւ 6 – 3:

ՁԱՏՐԱԿ

ԼԻԼԻԹ ՄԿՐՏՉԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱՒՈՑԵԱՆ

Ճատրակի Հայաստանի երիտասարդ վարպետուհի Լիլիթ Մկրտչեան Պուլկրիոյ Վառնա քաղաքին մէջ տեղի ունեցած մրցաշարքին նուաճած է Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը: Ան վերջին՝ 11–րդ փուլի մրցումին ալ յաղթելով կարելի 11 միաւորի վրայ 8,5 միաւոր ձեռք ձգելով դարձած է Եւրոպայի ախոյեան:

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՔԱՅԼ ԷՐ ԱՌԱՋ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻՋԱՆԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ («Ցառաջ»)։ – Երկու օր չարունակ մենք լսում էինք մի հրաշալի համանուագ, որի տպաւորութիւնը դեռ երկար պիտի մնայ բոլորիս յիշողութեան մէջ։ Դա Հայաստան – Սփիւռք Բ. Խորհրդաժողովն էր՝ ըստ էութեան պատմական մի երեւոյթ, որն իր արժանի տեղը կը գրաւի մեր ժամանակի համահայկական իրականութեան տարեգրութեան մէջ։

Խորհրդաժողովի եղրափակիչ խօսքում Հայաստանի նախագահն ասաց. «Մենք ժողովուրդ ենք, որ պետականութիւն ունի, եւ դա չգնահատելը նշանակում է չհասկանալ կարեւորը։ Մենք պիտի համադրենք ազգային գաղափարախօսութիւնը պետականութեան գաղափարախօսութիւնը»։

Ցուսանք, որ այդ համադրումը պիտի ընթանայ պատշաճ կազմակերպուածութեամբ եւ պիտի լինի արդասաբեր բովանդակ Հայութեան համար։

Մեր լաւատեսութիւնը հայեցողական չէ։ Վերջին հաշուով, ուրիշ ո՞վ, եթէ ոչ մե՛նք ենք, որ պիտի իրականացնենք այդ համադրումը՝ իւրաքանչիւրս մեր բնագաւառում, մեր կարողութեան չափով։ Մենք՝ թէ՛ Խորհրդաժողովի անմիջական մասնակիցներս, թէ՛ մեր բոլոր հայրենակիցները՝ Հայրենիքում եւ իրս փիւռս աշխարհի։

Այս դիտակցութեամբ են չարադրուած սոյն տողերը՝ Խորհրդաժողովի յաջորդ օրը, տակաւին չզտուած տպաւորութիւնների, ուժգին ապրումների, դեռեւս իրենց վերլուծումը պահանջող հարցադրումների, ոգեւորութիւնների եւ, ա՛ւ, նաեւ յուսախաբութիւնների գլխապտոյտի մէջ։

Իբրեւ բանաստեղծ եւ «Հայ Դատ»ի Ընկերութեան նախագահը, տողերիս հեղինակը ընդգրկուած էր Խորհրդաժողովի «կրթութիւն, գիտութիւն, մշակոյթ» մասնագիտական մասնաճիւղում։ Կարելի է խղճի մտօք ասել, որ այս մասնաճիւղի աշխատանքն ընդհանուր առմամբ լաւ էր կազմակերպուած։ Նախապէս պատրաստուած էին փոքրիկ՝ 6 – 7 րոպէ տեւողութեամբ զեկուցումներ, որոնք քննարկւում էին մինչեւ 3 րոպէ տեւող եզրյոդումներով։ Երկու օրուայ ընթացքում լսուեցին չուրջ երեք տասնեակ զեկուցումներ՝ մշակոյթի, գիտութեան եւ կրթութեան ամենատարբեր խնդիրների վերաբերեալ։ Արծարծուեցին հարիւրաւոր իրենց կարեւորութեամբ մէկը միւսին չգիջող հարցեր, խնդիրներ, հրատապ լուծումների կարօտ ծրագրեր, համահայկական ուշադրութեան արժանի մտայղացումներ եւ այլն, որոնք բոլորն էլ լսուեցին եւ քննարկուեցին ընդհանուր բարեհաճութեան եւ միանգամայն խաղաղ մթնոլորտի մէջ։

Մէկ հարցը, մէկ խնդիրը, մէկ նիւթը, որ արտաբերման պահից յարուցեց նախ գնդապին ծափահարութիւններ՝ առաջին լսագումար նիստում, ապա են– թարկուեց իրարամերժ պայմանների՝ դանուելով ամենամարդաշատ մասնա– ճիւղի ուշադրութեան կենտրոնում, ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԷՐ։ Մէկ անգամ եւս, եւ դա՝ համազգային ներկայացուցչութեան պայմաններում, դրսեւորուեց այն ճշմարտութիւնը, թէ ուղղագրութեան խնդիրն այսօր համահայկական, համազգային ցաւ է, մի այնպիսի ցաւ, որն չտապ զարմանի է կարօտ...

Միաժամանակ, դրսեւորուեց մի ուրիշ ճշմարտութիւն եւս, որին հասու լինելու համար անհրաժեշտ է մի քանի չաբաթով ետ գնալ՝ դէպի Խորհրդաժողովին նախորդած ժամանակը։

Մարտ 4–ին, Երեւանի մէջ, աւելի քան 150 մտաւորականների մասնակցութեամբ, տողերիս գրողի եւ իր գործընկերների ջանքերով, տեղի ունեցաւ Մեսրոպեան ուղղագրութեան կասեցման 80–րդ տարելիցին նուիրուած յատնի դիտաժողովը։ Գիտաժողովի զեկուցումները տպագրուած են «Ցառաջ»ի Մայիս 4 5 եւ 7 թիւերի մէջ եւ ծանօթ են սփիւռքահայ ընթերցողին։ Ասենք միայն, որ Հայաստանի Հեռուստատեսութիւնը եւ մամուլը լսկոյն արձագանգեցին, եւ այդ արձագանգները, բնականաբար, հասան Մեսրոպեան ուղղագրութեան հակառակորդներին։

Շատ չանցած, Ապրիլ 13–ին, 3 թերթերի մէջ («Հայաստանի Հանրապետութիւն», «Հայոց Աշխարհ», «Օր») մէկ ժամանակ, հրապարակուեց 27 դիտնականների՝ 11 ակադեմիկոսի եւ 16 թեկնածու – դոկտոր – պրոֆէսէօրի ստորագրութիւնը կրող մի համախոհական՝ ընդդէմ ազգային ուղղագրութեան վերականգնման, գրուած 20–30–ական թուականների ստալինեան ոճով...

Հակամեսրոպեանական պայքարին նեցուկ կանգնեց նաեւ Գրողների Միութեան պաշտօնաթերթը՝ տպագրելով երկու յօդուածներ, որոնցից մէկը պատկանում է Ռոպէր Տէր – Մերկերեանի (Ֆրանսա) գրչին («Նոր գրապայքա՞ր», «Գրական թերթ», 2002, Մայիս 3)։

Ապրիլ 15–ին տեղի ունեցաւ ՀՀ Գիտութիւնների Ազգային Ակադեմիայի նախագահութեան նիստ, որի հրապարակած Որոշման մէջ գրուած է, թէ «արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը պատմական պատճառների բերումով զարգացում են տարբեր լեզուների եւ նրանց ուղղագրական միասնականացումը դարձել է անկարելի»...

Այս չքնաղ Որոշման հեղինակները Ապրիլ 23–ին, Ազգային Ժողովում կայացած խորհրդարանական լսումների ժամանակ, կարողացան աչքակապութիւնը հասցնել պետական մակարդակի։ Կրթութեան եւ Գիտութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեանը յայտնեց, թէ Խորհրդաժողովում կազմուելու է «յատուկ յանձնաժողով, որտեղ Սփիւռքի մասնագէտների հետ համատեղ կը բննարկուեն այսօր մեր ժողովրդի երկու հատուածների առջեւ ծառացած հայագիտական այնպիսի կարեւոր խնդիրներ, ինչպիսիք են լեզուի անաղարկտութեան պահպանումը, ուղղագրութեան վերականգնման առընչուող հարցերը»։

Ուշադրութիւն դարձրէք, ոչ թէ ուղղագրութեան միասնականացման հարցը, այլ դրան «առընչուող հարցերը»... Բականին նուրբ մարտավարութիւն է, չէ՞։

Իսկ Լեզուի Պետական տեսչութեան պետը, ինչպէս գրուած է մամուլում, «հրապարակեց կառավարութեան դիրքորոշումը՝ ամրագրելով, որ պետութիւնը ուղղագրութեան միասնականացման անհրաժեշտութեան խնդիր չի տեսնում» («Երկիր», 2002, Մայիս 24–30)։

Խորհրդաժողովի չեմին այսպիսին էր ուղղագրութեան վերաբերեալ երեւանեան մթնոլորտը։

Ինչ վերաբերում է ուղղագրութեան մասին հայաստանահայոց եւ սփիւռքահայոց երկխօսութիւններին, ապա դրանք սկսուեցին այն պահերից, երբ Երեւան ժամանեցին Խորհրդաժողովի առաջին պատուիրակները։ Հիւրանոցներում, հրապարակներում, փողոցների մայթերին մխմանց հանդիպելիս, ողջագուրանքի արտայայտութիւններից անմիջապէս յետոյ, զրոյցի նիւթը դառնում էր ուղղագրութիւնը։ Իմանալով, որ Հայրենիքում կայ եւ գործում է Մեսրոպեան ուղղագրութեան ջատագովների եւ համակիրների լայն չրջանակ, սփիւռքահայ մըտաւորականներն անկեղծ ուրախութիւն էին ապրում ու ոգեշնչւում։ Մինչեւ անգամ, եղան խանդավառներ, որոնք պատկան անձերից պահանջեցին՝ իրենց ինքնութեան կրծքանշանի վրայ իրենց անուն – ազգանունը գրել Մեսրոպեանով...

Սփիւռքահայերի առանձին հարցը «ըստանդարտ» էր։

– Հայաստանի լեզուաբաններն ինչո՞ւ այդպէս կը յամառին...

Ուղղագրութեան վերաբերեալ այսպիսի մթնոլորտի մէջ բացուեց Հայաստան – Սփիւռք Բ. Խորհրդաժողովը։ Առաջին իսկ լիագումար նիստում, միասնական ուղղագրութեան հարցը արծարծուեց ամենայն համոզչականութեամբ։ Առաջին արծարծողը եղաւ Հայ Աւետարանական Համաչխարհային Խորհրդի նախագահ Վերապատուելի Վահան Թութիկեանը, որին հակադրուեցին Հայ Առաքելական Սուրբ Էջմիածնի Մայր Աթոռ Սրբոց Յակոբեանց վանքի միաբան Վեր. Տ. Գարեգին Արք. Յովսէփեան, Ամերիկայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքների Ազգային Առաջնորդ Վեր. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Համագործակցութեան Նախագահ Վեր. Տ. Գէորգ Քհնյ. Յակոբեան, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան Նախագահ Վեր. Տ. Գէորգ Քհնյ. Տէր–Յարութիւնեան, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան Գործադիր Տնօրէն Վեր. Տ. Վարդան Քհնյ. Ասատուր, Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութեան Նախկին Նախագահ Վեր. Տ. Գրիգոր Քհնյ. Տէր–Յարութիւնեան

6) Նպաստ եւ հրիտակ.

7) Մանկավարժական եւ դպրոցներ.

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ունի մի-օրեայ 10 դպրոց, 414 աշակերտով, 51 ուսուցիչով եւ պատասխանատուով: Կը գործէ մանկավարժական յանձնախումբ մը, կազմուած 4 ուսուցիչէ, 1 տնօրէնէ, 1 հայագէտէ եւ Շրջ. Վարչութենէն 2 խաչուհիներէ: Յանձնախումբը ամէն տարի կը կազմակերպէ մանկավարժական սեմինար մը կապոյտ Խաչի դպրոցներու ուսուցիչներու վերապատրաստման ուղղուած եւ հիմա կը ծրագրէ կազմել մանկավարժական գրադարան մը, իւրաքանչիւր դպրոցի համար:

2001-ին, 18 հայ համալսարանականներ թոշակի համար դիմած են Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչին ու անոնց 6-ը ընդունուած են: Իսկ երկու ուսանողի դիմում ընդունուած է Հ.Օ.Մ.-ի Երեմեան Հիմնադրամին կողմէ:

8) Իր համայնքային աշխատանքի ծիրին ներս, Շրջ. Վարչութիւնը աշխատակցած է Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանատան հետ, յատուկ յանձնախումբի մը միջոցաւ: Ապրիլ 24-ի Ցանձնախումբին (CCAF) հետ, երկու խաչուհիներու մասնակցութեամբ եւ Համազգայինի Մարսէյլի Ճեմարանի հոգաբարձութեան հետ:

9) Մանադէտներէ բաղկացած ութ հոգինոց չինարարական յանձնախումբը իր աշխատանքը տարած է խզճմտութեամբ: Նախքան բանակումներու կազմակերպումը, յանձնախումբը պէլֆոնթէն գացած է երեք անգամ, իրավիճակը գնահատելու եւ նորոգման կարիքները որոշելու նպատակով: Ան նաեւ քննած է տարբեր ընկերութիւններու առաջարկած գիները՝ ներկի, ջեռուցման եւ այլ աշխատանքներու համար, ցուցակագրած՝ գոյութիւն ունեցող գոյքերը, ճերբազատած հին իրերէն եւ տեղաւորած նոր գրնումները:

10) Շրջանային Վարչութիւնը հոգացած է Սեւրան-Լիվրիի եւ Կրընոպլի Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի կեդրոններուն նորոգութեանց ծախքերը:

11) Պէլֆոնթէնի Ամառնային Բանակավայր.-

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը կը կազմակերպէ դիմաւորաբար 3 ճամբարներ. ա) Ցուլիսին եւ Օգոստոսին 21 օր տեւողութեամբ, 6 – 12 տարեկան տղոց յատուկ ճամբար, որ նաեւ կ'ընդգրկէ «ճառագայթող ճամբար» մը, մասնաւոր 12-13 տարեկան պատանիներու, որոնք յաճախ կը ճամբորդեն եւ կը դիչերեն Պէլֆոնթէնի կայանի բակը, վրաններու տակ. բ) կայ նաեւ չրջուն բանակումը, որ ուղղուած է 14-16 տարեկան պատանիներու, բնութեան գիրկը անցընելով երեք չաբաթ, ամէն օր պտըտելով, երբեմն Ֆրանսա, իսկ երբեմն ալ այլուր: Այս բանակումները կազմակերպելու համար կապոյտ Խաչը ունի Կայանի Ցանձնախումբ մը, կազմուած 10 փարիզցի, 8 կեդր. Ֆրանսայէն եւ 4 մարսէյլցի ընկերուհիներէ: Ինչպէս ամէն տարի, անոնք տեսակցած են առաջնորդութեան դիմորդներու հետ, պատրաստած են սեմինարներ, գնած մանկավարժական պիտոյքներ եւ կազմակերպած՝ մանուկներու երթուդարձը: Անոնք մասնաւոր ժողովներ գումարած են վերոյիչեալ բանակումներու անօրէններէն իւրաքանչիւրին հետ:

2001-ի ամրան, Կապոյտ Խաչի բանակումներուն մասնակցած են 300 մանուկներ, 44 առաջնորդներով, 8 խաչուհիներու հսկողութեամբ եւ թէքնիք անձնակազմով: Ընդունած ենք 6 երեխայ Սերպիայէն, 3 Գանատայէն, 2 ԱՄՆ-էն եւ 2 Զուիցերիայէն: 26 փոքրերու ծախքերը մասնակիօրէն ստանձնած են մասնաճիւղերը, իսկ 12 փոքրերու կեցութեան ծախքերը հոգացած է Շրջ. Վարչութիւնը:

Ֆրանսայի Ազգ. Տօնին (Ցուլիս 14) եւ Աստուածածնայ տօներուն առթիւ տեղի ունեցած է պէլֆոնթէնի կայանի հանդէսը, աւանդական դաշտահանդէսով, որ անցած է խանդավառ մթնոլորտի մէջ, մէկտեղելով բազմաթիւ ծնողքներ, որոնք իրենք ալ անցեալին մասնակցած են պէլֆոնթէնի բանակումներուն, երբ մանուկ էին:

2001-ի չրջուն կայանը այս տարի կայացած է Վերսէօնի կիրճին մէջ, մասնակցութեամբ 30 պատանիներու եւ 6 պատասխանատուներու:

Կայանը անցեալ տարի ընդունած է Երիտասարդութեան եւ մարմնամարզի Նախարարութեան քննական այցը: Ակէ ետք, կայանի ընդունման կարողութիւնը կը սահմանափակուի 144 մանուկներու, իւրաքանչիւր բանակումի ընթացքին:

12) Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը խորապէս երախտապարտ է իր տարիներու բարեկամ Պ. Թապագեանին, որ սիրայօժար ստանձնած է փորձադէտ հաշուապահի պաշտօնը, իսկ մանրամասնութիւններու համար, հաշուապահական յանձնախումբեր կը գործեն Փարիզ, Կեդր. Ֆրանսա եւ ՓԱՔԱ-յի չրջանին մէջ:

13) Գործունէութիւն Ֆրանսայէն դուրս Հայաստան.-

Ա.) Նորքի դիւերօթիկ դպրոցին մխոբեայ ճաշի մատուցում, որուն տրամադրուած է 4.823 տոլար (այս ծրագիրը, որ սկսած է Կապոյտ Խաչի կողմէ 1994-ին, հիմա տարածուած է բազմաթիւ այլ որբանոցներու եւ կը մատակարարուի ՀՕՄի դանագան մխուրներուն կողմէ):

Բ) Ֆրանսայի Ֆութպոլի հաւաքականին նուիրած գումարով կառուցուած Երեւանի Գրիգորեան ռանդզնդակի դաշտի տեսերիզի ցրւում:

Գ) Ողնածուծի պատուաստման հայկ. հիմնարկին ի նպաստ, Փարիզի Կալօ սրահին մէջ նուագահանդէս, 2001 Դեկտ. 7-ին, որուն հասոյթը՝ 135.000 Ֆր., պաշտօնապէս յանձնուած է Հիմնարկի պատուոյ նախագահուհի տիկին Պելլա Քոչարեանին:

Դ) 2001-ին, Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը ապահոված է 301 հայ որբերու խնամատարութիւնը, իւրաքանչիւրին տրամադրելով տարեկան 120 տոլար, բայց, փոխանցման պահուն խնամակալներու վճարած գումարներուն անբաւարարութեան պատճառով, Շրջ. Վարչութիւնը դայն ամբողջացնելու համար վճարած է 11.500 Ֆրանք: Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը կը ծրագրէ խնամակալներ գտնել 50 նոր որբերու:

Ե) Վերոյիչեալներու յանձանցման համար, Շրջ. Վարչութիւնը Հայաստան առաքած է 2 անդամուհի:

Սերպիա

Ա.) 100 կտոր ձմեռնային հագուստեղէնի ուղարկում Սերպիոյ հայ կարօտեալ մանուկներու:

Բ) Վեց փոքրերու հիւրընկալումը Տէսինի խաչուհիներուն կողմէ, ապա անոնց կեցութիւնը Պէլֆոնթէն:

Գ) 1.- «Կաղանդ Սերպիոյ հայ փոքրերուն համար» հանգանակութենէն գոյացած է 25.500 Ֆրանք:

2.- Գնուած են խաղալիքներ, գրենական պիտոյքներ, կօշիկ եւ ներքնազգեստ:

3.- Ցունուարին, օդային ճամբով, ղրկուած է 1 թոն ապրանք:

4.- Առաքուած է Նիսի Հայ Տիկնանց Ընկերակցութեան նուիրած 20 տուփ տեսրակը:

Մ.Ա.Կ.

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչը մասնակցած է հետեւեալ հանդիպումներուն.-

1.- 14-20/5/01-ին, Պրիւսէլ, խորհրդաժողով թերաճ երկիրներու մասին:

2.- 11-12/7/01-ին, Ժընեւ, Ոչ կառավարական կազմակերպութեանց հանդիպում, Գոնկոյի ժողովին համար:

3.- 1-6/8/01-ին, Ժընեւ, Ո.Կ.Կ.-ու ժողով, Տիւրպանի հակացեղասպանչուռեան խորհրդաժողովին համար:

4.- 23/12/01 Ժընեւ, ԻՒՆԻՍԷՖ-ի եւ Օ-ԻՆ-ԺԻ-ի ժողով, Արեւելեան Եւրոպայի եւ Պալքեան երկիրներու համար:

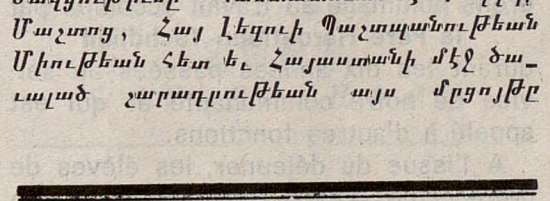
Պատգամաւորական 50-րդ ժողովը մեծապէս գնահատեց Շրջանային վարչութեան Ժրաջան աշխատանքը եւ անցաւ օրակարգի միւս նիւթերուն, որոնք էին.- Մասնաճիւղերու գործունէութեան

ՄԱՇՏՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԹԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՑԹԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 29, Զորեքչաբթի օր, Հայաստան - Սփիւռք Խորհրդաժողովի վիակման յաջորդ օրն իսկ, Երեւանի Խաչատուր Աբովեան Պետական Մանկավարժական Համալսարանի «Սփիւռք» Գիտա-Ուսումնական կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Փարիզի ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութեան Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ, կազմակերպած չարաղրութեան մրցումի մրցանակաբաչխութեան հանդիսութիւնը: Մրցոյթի նիւթն էր՝ «Մեծ դպրոցական գիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային - մշակութային գետնի վրայ պատմագեղարուեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային միասնականութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր դրուածքները գրել Մեսրոպեան գատական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի:

Հանդիսութեան ներկայ եղան Սփիւռք կեդրոնի անձնակազմը, գլխաւորութեամբ կեդրոնի Տնօրէն Տոքթոր Փրոֆէսէօր Սուրէն Դանիէլեանի, Մաշտոց Միութեան հիմնադիր - նախագահ Տոքթոր Հիլտա Գալֆեան - Փանոսեան, Մանկավարժական Համալսարանի ուսուցիչներ եւ ուսանողներ, օտար հիւրեր, մրցոյթի դափնեկիրներ, ինչպէս նաեւ Ազատութեան Ձայն ձայնասփիւռի խմբագրութենէն:

Հանդիսութեան բացումը ըրաւ կեդրոնի Տնօրէն Սուրէն Դանիէլեան: Ցայտնեց թէ Սփիւռք կեդրոնը, որ երեք տարիէ ի վեր ստանձնած է Սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստումը, կը փափաքէր փրկան գործակցութիւն մը հաստատել հայագիտական աշխատանքի նուիրուած Սփիւռքահայ հաստատութեան մը հետ եւ հիմա ուրախ է որ այդ գործակցութիւնը հաստատուած է Փարիզի Մաշտոց, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութեան հետ եւ Հայաստանի մէջ ծաւալած չարաղրութեան այս մրցոյթը

միամեայ տեղեկագիր, կայանի առընչուած հարցեր,

Միութեանս բանումին եւ նիւթական աղբիւրներու մասին,

Նիւթական տեղեկագիր եւ հաշուեփակ,

Հ.Օ.Մ.-ի համահայկական ժողովի տեղեկագիր,

Շրջանային վարչութեան ընտրութիւն:

Այսպէս, նախկին կազմէն երկու ընկերուհիներ, լրացուցած ըլլալով երկու չրջան, չներկայացան ընտրութեան, ուստի վերընտրուեցան ընկերուհիներ Լիլիան Բեքմեզեան, Նազելի Ֆուրթիւն, Արաքսի Գարանֆիլեան, Անայիս Սթամբեան եւ Արփինէ Մուրատեան (կեդր. Ֆրանսայի համար), նոր ընտրուեցան ընկ. Պրիժիթ Պառաւեան, Քրիսթին Սէմէրճեան (Մարսէյլի համար), Ալիս Գլումճեան եւ Օտէթ Թաշճեան (կեդր. Ֆրանսա), Ալիս Հաքիմեան եւ Եոլանտ Թէքնէճեան:

Շարաթ երեկոյեան, կապոյտ Խաչը հիւրընկալեց 200 հրաւիրեալներ Փարիզի Մշակոյթի Տան մայր սրահին մէջ, բազկացած բարեկամներէ եւ անդամներէ, նաեւ պաշտօնական անձնաւորութիւններէ, որոցմէ Հ.Հ. դեսպան Պր. Ի. Նալպանտեան եւ Փարիզի 9-րդ թաղամասի քաղաքապետը սրտի խօսք արտասանեցին Կապոյտ Խաչին: Ճոխ սեղաններու չուրջ, ներկաները անցուցին հաճելի երեկոյթ մը:

Կապոյտ Խաչի 50-րդ պատգամաւորական ժողովը ընթացաւ աշխատանքի լուրջ, բայց նաեւ սիրալիր մթնոլորտի մէջ, բազմիցս դպաստացնելով մասնակիցները, որ մեր առջեւ կայ ազգապահպանումի կենսական գործ եւ նուիրեալներու մեծ կարիք:

Ս. ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՉԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՈՍԿՐԱԿՈՑՏԵՐ ՎԻԼՆԻՒՍԻ ՄԷՋ

Լիթուանիոյ մայրաքաղաքին Վիլնիուսի ճարտարարուեստական մէկ արուարձանին մէջ գտնուած է հաւաքական դերեզման մը, նուաստգոյն 700 կմախքներով: Ոսկրակոյտը բացուած է դիպուածով, քաղաքաչինութեան աշխատանքներու ընթացքին: Առաջին ստուգումներու համաձայն աճիւնները կը պատկանին կայսերական չրջանի Ֆրանսացի զինուորներու: Ֆրանսայի դիտական հետազօտութեան կեդրոնի եւ ցամաքային ուժերու պատմական բաժնի մասնագէտներուն համոզումով, առաջին անգամն է որ այսքան կարեւոր յայտնաբերում մը կ'ըլլայ: Անոնք ըսած են թէ գտնուած աճիւնները կը պատկանին Նափոլէոնի Մեծ բանակին 500 հազար զինուորներէն խումբի մը: Այդ բանակը 1812-ին արշաւած էր Ռուսաստան եւ անոնցմէ 10%-ը հազիւ Ֆրանսա վերադարձաւ, չափազանց պարտութենէն ետք: Գտնուած աճիւնները այն զինուորներուն են որոնք հետիոտն կտրելով 3000 քիլոմեթր միջոցը, հասած են Վիլնիուս, բայց հոն մեռած՝ ցուրտէն, ժանտախտէն, կամ վիրաւոր ըլլալով կոտորուած են Ռուսերու կողմէ: Կը կարծուի թէ յատակիկային նոր ոսկրակոյտեր եւս պիտի յայտնաբերուին, քանի որ 20 - 40 հազար կը կարծուի թիւը այն զինուորներուն որոնք Ռուսաստանէն նահանջի ընթացքին ինկած են Վիլնիուս:

ՔԱՂՀԱՆ

դործակցութեան առաջին փորձն է: Ատոր, ներկաներուն ներկայացուց Մաշտոց Միութեան նախագահ Տիկին Հիլտա Գալֆեան - Փանոսեանը, որ իր կարդին յայտնեց թէ մեծապէս ուրախ է այս դործակցութեան համար: Անդրադարձաւ մրցանակ չահած չարաղրութիւններու յատկանիչներուն եւ յանձնեց դափնեկիրներուն պարգեւները: Կեդրոնին յանձնեց նաեւ երկու օրինակ Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթի Մայիս 24-ի այն համարէն, որուն մէջ հրատարակուած էին մրցոյթի արդիւնքները: Թերթը ձեռք ձեռք անցաւ, ուրախութիւն պատճառելով մրցոյթի չաղթականներուն: Ասկէ առին նաեւ մրցանակակիրները. որմէ յետոյ Ազատութեան Ձայն ձայնասփիւռը հարցազրոյց մը ունեցաւ Մաշտոց Միութեան նախագահ Տիկին Հիլտա Գալֆեանի - Փանոսեանի հետ, որ յայտնեց թէ գոհ էր արդիւնքներէն, քանի որ բոլոր թեկնածուներն ալ ընդդծած էին դերու դիւտի սքանչելագործ եւ պատմական դերը՝ ազգային դիտակցութեան եւ հայ ինքնութեան հաստատման տեսակէտով, նաեւ ազգային միասնութեան ըստեղծման մէջ: Նշեց նաեւ որ բոլոր թեկնածուները կարողացած էին իրենց չարադրութիւնները դրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ, ինչ որ կը չրէր Հայաստանի Ակադեմիայի որոչ լեզուաբան ակադեմիկոսներու այն պընդումը թէ Հայաստանի մէջ Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնումը իբր թէ չատ դժուար է իրագործել, երկար ժամանակ կը պահանջէ եւ թէ այդ ժամանակամիջոցին «ժողովուրդը անգրագէտ կը դառնայ»...: «Ազատութեան Ձայն»ը հարցազրոյց նաեւ մրցոյթի մասնակիցները, որոնցմէ մէկ քանին ըսին թէ դրարարի ծանօթ ըլլալու չնորհիւ ոչ մէկ դժուարութիւն ունեցած են իրենց չարադրութիւնները Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ դրելու համար, ուրիշներ ալ ըսին որ Սփիւռք կեդրոնին մէջ չաբաթուան մը ընթացքին իրենց տեղեկութիւններ տրուած են Մեսրոպեան ուղղագրութեան կանոններուն մասին եւ իրենց դրութիւնները դրած են այդ կանոնները նկատի առնելով եւ հեչտութեամբ: «Ազատութեան Ձայն»ը նոյն երեկոյ իսկ ճայնասփռեց այս հարցազրոյցը:

Հանդիսութիւնը վակուեցաւ հիւրասիրութեամբ:

ՄԱՇՏՈՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, Յունիս 23_ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Ծննդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40_ամեակներու առիթով
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրբաթ կը սպասուի Մայր եկեղեցւոյ տիրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ_ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
դեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45_ին։
Ձեռնադրութիւն ժամը 11_ին։
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15_ին։
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15_ին։

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ ղեկրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) *տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 15-ին, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանը*

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

HAMASKAïNE
8ème FORUM

(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants
de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros
(pension complète)
Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :
— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr
— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Concert classique

Jeudi 13 juin à 20 heures 30

Haïk DAVTIAN (violon) — Arthur AHARONIAN (piano)

Au programme :
Brahms — Mendelsshon — Massenet — Saint-Saëns — Baghdassarian — Khatchatrian

P.A.F.: 12 Euros — Etudiants: 8 Euros

CHAVILLE

FETE ONOMASTIQUE

La traditionnelle fête de notre église, dédiée à son patron St Grégoire l'Illuminateur, aura lieu dimnache 16 juin

10h30 : Messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NAKKACHIAN

12h : Requiem à la mémoire des bienfaiteurs et serviteurs de l'Eglise.

13h : Repas convivial dans le cadre champêtre du parc «Bon Repos» à Viroflay.
(Participation de 25 Euros tout compris. S'inscrire auprès des membres de l'éphorie ou en téléphonant au 01 47 09 23 18)

Durant ce rassemblement, nous rendrons hommage au travail accompli par **le Père Haroutioun Tachdjian** durant les dix années passées au service de notre communauté et qui est appelé à d'autres fonctions.

A l'issue du déjeuner, les élèves de notre école «Lévon Chanth» feront une prestation préparée par **Rosine Tachdjian.**

*
**

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le **Samedi 15 juin à 20h45**

à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville

à la présentation et à la dédicace de l'ouvrage récemment paru

«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN

— Entrée libre — **Collation**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի Արշալոյս թաղգէօսեան մասնաճիւղի ժողով՝ Շաբաթ Յունիս 15, ժամը 14·30_ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ — ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ՔԻՒԶԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
կը կազմակերպեն այցելութիւն մը
ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ
ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Կիրակի, Յունիս 30-ին
Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ Հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին։
Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille

Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE
ET
LES FILMS DU SOLEIL
présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

VOYAGE en ARMENIE

OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE

du 28 octobre au 4 novembre (prix: 1.065 euros)

(Extension possible au Karabagh — avec supplément de 160 euros, et le retour le 7 novembre)

organisé par SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE-ARMENIE.

Accompagnateur: **Pasteur Samuel SAHAGIAN**

S'inscrire d'urgence (avec acompte de 155 euros)
à **SPFA**
1, rue Cabanis, 75014 Paris
☎ 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19
(Programme détaillé sur demande)

TEBROTZASSERE EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 12
MERCREDI
12 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շարաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 20·446 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·446

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՅՈՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներ 10/11)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՂՄԿԱՅԱՐՈՑՑ ՆԻՍՏԸ

Եօթներորդ նստաշրջանի վերջին եօրերուն Ցունիս 10–ի նիստը ընդհատած է, Խորհրդարանին մէջ տիրող անկարգութեան հետեւանքով։ Պատճառը եղած է ընդդիմադիր վեց երեսփոխաններու ներկայացուցած որոշումի նախագիծը՝ նախագահ Ռ. Քոչարեանի պաշտօնանկութեան համար Սահմանադրական առեանին դիմելու մասին։ Նախագիծին հեղինակները պաշտպանած են այն տեսակէտը թէ եթէ պետական պահովութիւնը ապահովող մարմինները անթերի գործէին, 1999 Հոկտեմբեր 27–ի ահաբեկչութիւնը կրնար կանխուիլ։ Եւ պահանջած են որ հարցը առանց քուէարկութեան առնուի յառաջիկայ եօրեային օրակարգին։

Ազգային Ժողովի նախագահ Ա. Խաչատեան ընդդիմացած է առաջարկին, ըսելով որ նախագահի պաշտօնանկութեան հարցը կ՚ընայ ներկայանալ պետական դաւաճանութեան, կամ այլ ծանր յանցանքի պարագային։ Իրեն ձայնակցած են խորհրդարանական մեծամասնութիւնը, նաեւ Օրինաց Երկիր, Հզի խմբակցութիւնները, ըսելով որ ընդդիմութեան ջանքը նախընտրական պայքարի հետեւանք է։

Առաջարկին հեղինակ երեսփոխանները զայրացած, դրաւած են Խորհրդարանի ամպիոնը եւ որոշած են չհեռանալ, մինչեւ որ հարցը քննարկուի։ Ծայր առած անկարգութեան պատճառով Ազգ. Ժողովի նախագահը նիստը յետաձգած է յաջորդ օրուան։

*
**

Հ. ԱԼԻԵԻ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ

Ադրբեջանի նախագահը Հ. Ալիեւ հանդիպում ունեցած է Ս. Պետերսբուրգի մէջ, նախագահ Պուտինի հետ։ Այդ հանդիպումին նիւթ եղած է Ղարաբաղի համագործութիւնն ալ։ Ըսելէ ետք թէ Ռուսաստանը իրենց համար ոչ թէ պարզ դերասի է, այլեւ երկիր մը որուն հետ աւելի քան երկու դար նոյն պետութեան կազմին մէջ գտնուած են, Հ. Ալիեւ կըրկնած է Վլ. Պուտինի միտքը. «Մեր նպատակն է խաղաղութեան հաստիլ առանց յաղթողի ու պարտուողի»։

Ադրբեջանի նախագահը ըսած է թէ կը ծրագրէր հանդիպում ո ունենալ Ռ. Քոչարեանի հետ, սակայն, հասկցած է որ նման բան մօտ առենէն կարելի չէ։ Պատասխանելով դրաւեալ շրջաններուն մէջ Ադրբեջանի կողմէ հակահաբեկչական գործողութիւններու տրամադրութեան մասին լրագրողի մը հարցումին, ան ըսած է. «Ատիկա անհիմն հարցադրում է. ներկայիս այդ շրջաններուն մէջ հակահաբեկչական գործողութիւնը պատերազմ կը նշանակէ»։

*
**

ՀԱՅ ԳԻՏՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԵՕԹԸ ՆԱԽԱԳԻԾ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Միջազգային գիտաթէքնիքական կեդրոնը հիմնադիր երկիրներու (ԱՄՆ, Եւրոպական Միութեան երկիրներ, Ճապոն, Ռուսաստան) խորհուրդին որ դումարած է Բիւքէք, հաստատած է հայ գիտնականներու ներկայացուցած եօթը նախագիծերը, 1 միլիոն 372 հազար տոլարի պիւտճէով։ Անոնք ներկայացուած են Երեւանի պետական համալսարանին, Ռատիօֆիզիքի եւ էլեկտրոնիկի, Մոլեկուլային կենսաբանութեան հիմնարկներուն կողմէ։

*
**

ՀԱՅ ԵԻ ԹՈՒՐՔ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ «ԳԱՂՏՆԻ» ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

«Թըրքիշ տէյլի նիուզ» Ցունիս 10–ի թիւով տեղեկացուցած է թէ Հայաստանէն եւ Թուրքիայէն դիւանագէտներ հանդիպած են Վիէննայի, կամ Ժընեւի մէջ գաղտնի բանակցութիւններ կը վարեն։ Հայաստանը կը ներկայացնէ Արտաքին գործերու նախարարութեան Մերձաւոր Արեւելքի վարչութենէն կարէն Մկրտչեան, Թուրքիան՝ Արտաքին գործերու նախարարութենէն Լ. Թէզկէօր։ Թերթը կ՚ըսէ թէ այդ հանդիպումը նախապատրաստութիւն է Հայաստանի ու Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարներուն Ցունիս 25–ի հանդիպումին։

Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը Զհունիկ Աղաճանեան թրքական թերթին այդ հրապարակումին մասին ըսած է թէ չի կրնար տրուած տեղեկութիւնը ամբողջովին հաստատել։ Հաւանական նկատած է նման նախապատրաստական հանդիպում, աւելցնելով որ ճըշդըրիտ վայր եւ թուական նշել կարելի չէ ներկայիս։

*
**

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԱՅՑԸ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՊՐԻՒՍԵԼԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Ցունիս 5–ին այցելած է Հայ Դատի Պրիւսէլի գրասենեակը. իրեն ընկերացած են Հայաստանի Եւրոպական Միութեան դեսպան Վ. Զիւտճեան, Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութենէն Լիլիթ Դանեղեան։ Զիրենք ընդունած են Հայ Դատի Եւրոպայի նախագահուհի Հ. Զոպոյեան, գրասենեակի տնօրէնը Լ. Էյլէֆեան, հաղորդակցութեան պատասխանատու Թալին Թաշճեան։

Վ. Օսկանեան դոհունակութիւն յայտնած է Եւրոպական Միութեան շրջանակին մէջ հայկական նման հիմնարկութեան մը գոյութեան որ Սփիւռք – Հայաստան համախոհութիւն մը կարելի կը դարձնէ հայութեան դիւաւոր մտահոգութիւններուն չուրջ։

Ա. ԵՂՕՑԵԱՆԻ «ԱՐԱՐԱՏ»ԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Թուրքիոյ մէջ տեսադրութեան ձեռնարկուած է վաստակաբերական ժապաւէնի մը որ պատասխան պիտի ըլլայ Ա. Եղոյեանի «Արարատ»ին։ «Միլլիյէթ» (Ցունիս 11) կը գրէ թէ ժապաւէնին նիւթը Հայերու ցեղասպանութեան իրականութիւնն է. նիւթ որ արտաքին հանրային կարծիքին մէջ Թուրքիոյ առընչուած մեծագոյն խնդիրին վերածուած է։ Թրքական փաստանկարը պիտի ունենայ «Սարի աղջիկ» երգին թրքական տարբերակը. «Սարը կէլին» (Դեղին հարս)։ Վերջին չրջանին երգին ծագումը կռուանձորի վերածուած է թրքական չրջանակներու մէջ ուր կ՚երգուի թրքերէն բառերով...։

Թրքական ֆիլմին համար գործի լծուած է Թուրք փրոֆէսէօրներու խումբ մը, նկարահանումներ եղած են ԱՄՆ–ու, Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Վրաստանի եւ Ադրբեջանի մէջ։ Տրուած տեղեկութիւններուն համաձայն, ֆիլմը Հայկական հարցին մասին մինչեւ այսօր մութ մնացած իրականութիւնները լոյսին պիտի բերէ, իբրեւց վաստակներով։ Կ՚ըսուի թէ պիտի տրուին Փաթրիք Տէվէճեանի, Ֆ. Ռոշլուանի տեսակէտները, նաեւ Փաթրիկի Հայկական ձայնասփիւռին «տիրոջ» Հ. Փափազեանի տեսակէտները։ Ֆիլմը պիտի թարգմանուի հինգ լեզուի։

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ 2002

ԳՈՐԻՍ–ՃԱՓՈՆ

Երկուշաբթի, Ցունիս 10–ին, մրցումներու արդիւնքներն են. – Դ. խումբին մէջ, Հարաւային Գորէա եւ Միացեալ Նահանգները 1–1 հաւասար արդիւնք մը ձեռք ձգեցին, նոյն խումբին մէջ Փորթուկալ 4–0 պարտութեան մատնեց Լեհաստանը։ Այս խումբին գլուխն են. – Հարաւային Գորէա 4 կէտ, ԱՄՆ՝ 4, Փորթուկալ 3, Լեհաստան 0 (մրցաշարքէ դուրս է)։ Ը. խումբին մէջ, Թունուզ եւ Պելժիա 1–1 հաւասար արդիւնքի յանգեցան։ Այս խումբին գլուխն է Ճափոն 4 կէտով, կը հետեւին Ռուսաստան 3, Պելժիա 2, Թունուզ 1։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՄԱՐ ՄՐՑԱՇԱՐՔԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԻ

Ցունիս 11–ին, Ֆրանսա ճակատագրական խաղ մը ունէր Դանիոյ հետ, քայց, Ջիտանի ներկայութիւնն իսկ չբաւեց փրկելու համար 1998–ի համաշխարհային ախոյեանը։ Արդարեւ Ֆրանսա 0–2 պարտութեան մատնուեցաւ եւ դուրս մնաց այլեւս մրցաշարքէն, ինչ որ աննախընթաց է նման պարագայի մը համար, այսինքն Ֆութպոլի Համաշխարհային Բաժակի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ ախոյեանը դուրս կը մնայ Ա. չրջանէն իսկ։ Ցիշենք նաեւ որ, այս Ա. չրջանի վերջին մրցումներուն, առաջքն առնելու համար խարդախութիւններու և կարզադրութիւններու, նոյն խմբակի վերջին մրցումները կը խաղացուին նոյն պահուն։ Այսպէս Ֆրանսայի խմբակին մէս երկու մասնակիցները՝ Սենեկալ եւ Ուրուկուէյ ալ կը մրցէին իրարու դէմ նոյն պահուն. այս մրցումը 3–3 հաւասար արդիւնքով վերջացաւ ու Սենեկալ Դանիոյ եաին այս Ա. խմբակին երկրորդ տեղը գրաւելով որակուեցաւ նաեւ ութերորդ աւարտականներուն համար։

Ցունիս 11–ին, Ֆրանսա ճակատագրական խաղ մը ունէր Դանիոյ հետ, քայց, Ջիտանի ներկայութիւնն իսկ չբաւեց փրկելու համար 1998–ի համաշխարհային ախոյեանը։ Արդարեւ Ֆրանսա 0–2 պարտութեան մատնուեցաւ եւ դուրս մնաց այլեւս մրցաշարքէն, ինչ որ աննախընթաց է նման պարագայի մը համար, այսինքն Ֆութպոլի Համաշխարհային Բաժակի պատմութեան մէջ առաջին անգամն է որ ախոյեանը դուրս կը մնայ Ա. չրջանէն իսկ։ Ցիշենք նաեւ որ, այս Ա. չրջանի վերջին մրցումներուն, առաջքն առնելու համար խարդախութիւններու և կարզադրութիւններու, նոյն խմբակի վերջին մրցումները կը խաղացուին նոյն պահուն։ Այսպէս Ֆրանսայի խմբակին մէս երկու մասնակիցները՝ Սենեկալ եւ Ուրուկուէյ ալ կը մրցէին իրարու դէմ նոյն պահուն. այս մրցումը 3–3 հաւասար արդիւնքով վերջացաւ ու Սենեկալ Դանիոյ եաին այս Ա. խմբակին երկրորդ տեղը գրաւելով որակուեցաւ նաեւ ութերորդ աւարտականներուն համար։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ա. ՇՐՋԱՆԷՆ ԵՏՔ

Առաջին չրջանի վերջնական արդիւնքներն են. – Ա.Ջ՝ 43,62%, որու 33,37%–ը Նախագահական Մեծամասնութեան Միութեան կը պատկանի, ձախը ստացած է ձայներու 36,02%–ը, որու 23,78%–ը կը պատկանի ընկերվարական կուսակցութեան։

Վարչապետ Ժան–Փիէր Ռաֆարէն որեւէ ձեւով յաղթանակի մասին չարտայայտուիր, համեստ կը մնայ եւ Ցունիս 10–ին, Լիմուզէնի մէջ, յիշեցուց որ վըճռականը Բ. չրջանն է։ Հրաւիրած է բոլոր թեկնածուները որ յարաբերին Ֆըրանսացիներուն հետ ամբողջ չաբթուան երկայնքին եւ լսեն պիրենք, ի՞նչ կ՚ըսեն, ի՞նչ կ՚ուզեն։

*
**

Արդիւնքներու մէջ, ամէնէն տկար դիրքերու վրայ են, Ազգային Ճակատին հետ, համայնավարներն ու կանաչները (4,9% եւ 4,44%)։ Բաւական խեղճ արդիւնքներ ձեռք ձգած են նաեւ Ա. Լաղիյէի «Բանւորական պայքարը»՝ 1,18%, Շըվենըմանի «Հանրապետական Բեւեռը»՝ 1,19% եւ Պ. Մեկրէի չարժումը 1,08%։

Ընկերվարականները համոզուած են որ ձեռնպահներու մեծ մասը ձախին կը պատկանի եւ ուրեմն կոչ կ՚ըլլայ գլխաւորաբար ձեռնպահներուն Բ. չրջանին համար։ Կիրակի, Ցունիս 16–ին, քուն պայքարը տեղի պիտի ունենայ Նախագահական Մեծամասնութեան եւ ընկերվարականներու միջեւ։

*
**

Առաջին չրջանին իսկ, եօթը նախարարներ ընտրուած են. – Ն. Սարքոզի, Ֆ. Ֆիյոն, Ժ. Ֆ. Մաթթէյի, Հ. Կէմար, Ֆ. Լոս, Նիքոլ Ամըլին, Ժիլ տը Ռոպիէն։ Նպաստաւոր համեմատականի մէջ են. – Ռոզըլին Պաչլօ, Տոմինիք Փերպէն, Միչէլ Ալիո – Մարի, Փաթրիք Տէվէճեան, Ռընօ Տոնատիէօ տը Վապր, Ժ. Լ. Պորլօ, Ժ. Փ. Գուիէ, Ռընօ Տիւթրէյլ, Տոմինիք Պիւսըրօ։ Անհպատառ համեմատականի մէջ են. – Ռոպէր Հիւ, Սեբժ Տասօ, Ռ. Շեվարդընպերկ, Գաթրին Թասքա, Փաթրիք Պալքանի։

17–րդ թաղամասին մէջ, Ֆրանսուազ տը Փոնաֆիէօ միայն մէկ ձայնով կըրնայ ընտրուիլ, Պերնար Փոնս քաշուած ըլլալով, յայտարարեց թէ այլեւս ձրկնորտութեամբ պիտի պրպտի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՆ–ՈՒ Արդարութեան նախարարը՝ ձոն Աշքրոֆ յայտարարած է Ցունիս 10–ին, թէ Մայիս 8–ին Շիքակոյի օդակայանը ձերբակալուած է ամերիկահպատակ անձ մը՝ Ալպալլա ալ Մուճահիր (ձօ Փարիլա բուն անունով), որ Փաքիստանէն կուգար եւ հանդիպում ունեցած էր Ալ–Քաիտայի հետ։ Ըստ ամերիկեան աղբիւրներուն, ենթական «համբաւաւոր ահաբեկիչ» մըն էր, որ կ՚ուսումնասիրէր չողաձակ ռումբի մը չինութիւնը եւ պայթումը։ Այս «աղտոտ ռումբը» նման է դասական ռումբերու, այսինքն հիւլէական ռումբ չէ, բայց եւ այնպէս հսկայ վնասներ կը պատճառէ լայն չրջապատի մը մէջ։ Հետաքրքրա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՔԱՅԼ ԷՐ ԱՌԱՋ

ԼԵՒՈՆ ՄԻՐԻԶԱՆԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ես առաջինն էի ցուցակագրուել ելոյթի համար, բայց նախարարը տրամադիր չէր ինձ ճայն տալ: Եւ չէր տայ, եթէ Ազգային Ժողովի պատգամաւոր Գալուստ Սահակեանը, որը օրուայ զեկուցողներից մէկն էր, չնկատէր եւ չմիջամտէր:

Ստորեւ՝ իմ ելոյթը:

«ՄԷԿ ԱՋԳ՝ ՄԷԿ ՄՇԱԿՈՅԹ» կարգախօսը ենթադրում է, նախ եւ առաջ, լիարժէք տեղեկատուութիւն Հայաստանի Հայութեան եւ ի սփիւռս աշխարհի գտնուող Հայութեան մասին: Պէտք է խոստովանել, որ այդ տեղեկատուութիւնը ցայսօր իրականացուել է միակողմանի օրէնքն: Համայն Սփիւռքը, օրը օրին, ժամը ժամին տեղեկանում է Հայաստանի բոլոր իրադարձութիւններին՝ ամենայն մանրամասնութեամբ: Դա շատ լաւ է, դա հիանալի է: Սակայն շատ վատ է եւ անհանդուրժելի, որ Հայաստանը հիմնականում զրկուած է Սփիւռքում կատարուող անցուդարձերի, հասարակական զարգացումների, մշակութային առօրեայի մասին մինչեւ անգամ ընդհանուր պատկերացումներ ունենալու հնարաւորութիւնից:

Հայաստանի մամուլը ծանրաբեռնուած է տեղական նիւթերով եւ կարողանում է Սփիւռքին անդրադառնալ միայն պաշտօնական առիթներով, դէպքից – դէպք:

Այս ձեւով, ազգային միասնականութեան հասնել հնարաւոր չէ: Օդի եւ ջրի նման, անհրաժեշտ է ամէնօրեայ, կայուն, հետեւողական տեղեկատուական կապ՝ Սփիւռք – Հայաստան հասցէով:

Ըստ այսմ, անհրաժեշտ է երեւանում ունենալ յատուկ լրագիր՝ գոնէ չարաթաթերթ, որը կը լուսաբանի Սփիւռքը՝ հրապարակելով նիւթեր միայն սփիւռքահայ կեանքից: Այս դէպքում եւ այս ձեւով, Հայաստանի ժողովուրդը եւ մարտկանութիւնը հնարաւորութիւն կ'ունենայ իրատեսօրէն ճանաչել Սփիւռքը՝ իր բոլոր բարդոյթներով:

Միաժամանակ, մենք պէտք է հնարաւորութիւն ստանանք հաղորդակցուելու սփիւռքի մամուլին: Անհասկնալի է, թէ ինչու մինչեւ այժմ Հայաստանում չի վաճառուում եւ զանգուածային ընթերցողին անհասանելի է մնում սփիւռքահայ մամուլը: Առանց ազգային մամուլի, ինչպէս նաեւ ազգային դեղարուեստական գրականութեան հետ հաղորդակցման՝ ազգային միասնական մտածողութեան հասնել հնարաւոր չէ:

Չի կարող լինել ազգային միասնականութիւն՝ առանց միասնական ազգային մտածողութեան:

Միասնական ազգային լեզուամտածողութեան ճանապարհի մեծագոյն խոչընդոտը եղել եւ մնում է միասնական ազգագրութեան ուծանելամեայ բացակայութիւնը, Այս դեռնի վրայ, Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ առաջացել է որոշակի խրամատ: Արդէն մամուլում քացայայտ դրուած են, թէ Հայաստանի եւ Սփիւռքի Հայերը երկու տարբեր ժողովուրդներ են՝ երկու տարբեր լեզուամտածողութեամբ:

Մենք երկրագնդի միակ ժողովուրդն ենք, որն ունի երկու ուղղագրութիւն՝ բնական մէկի փոխարէն: Սա մարդկային եւ ազգային իրաւունքի կոպտագոյն խախտում է: Սա ազգային ողբերգութիւն է:

Մինչեւ ե՞րբ:

Իմ ժամանակը չի լրացել, բայց Պարոն նախարարը նշան է տալիս ելոյթս աւարտելու, որպէսզի հիւսեմ ուղղագրութեան մասին: Ես պնդում եմ, որ 1600-ամեայ ազգային ուղղագրութիւնը պէտք է անյապաղ վերականգնուի: Ազգային ուղղագրութիւնը խորհրդային տարիներին քաղաքական բնոյթ ունէր, իսկ այժմ ազգային – պետական խնդիր է: Այս հարցի վերաբերեալ մենք անտարբեր մնալու իրաւունք չունենք:

Հարկ եմ համարում ասել, որ քացարձակապէս անհասկնալի է, որ այսօր, այստեղ, Պարոն նախարարը թոյլ չի տալիս արտայայտուել ուղղագրութեան վերաբերեալ: Ես դիմում եմ Ձեզ, յարգելի Պարոն նախարար, Դուք իրաւունք չունէք մեզ թեմաներ պարտադրելու: Ես խորհրդաժողով է: Խորհրդաժողովի ամէն մի պատուիրակ իրաւունք ունի արծարծելու այն նիւթը, որն իր մտքի եւ սրտի մէջ է»:

Տեղս վերադարձայ դահլիճի բուռն ու երկարատեւ ծափերի ներքոյ:

Նախարարը, որն, ի դէպ, առանց ժամանակի մասին հոգ տանելու՝ երկար – րարակ մեկնաբանիչ խօսք էր ասում փուրաքանչիւր ելոյթի կամ զեկուցման թէ՛ սկզբում, թէ՛ վերջում, իմ ելոյթից յետոյ նորից ասաց, որ ուղղագրութեան հարցը մոցուած է (ե՞րբ, ո՞ւմ կողմից՝ չասաց) ընդհանուր մի հայեցակարգի (այս բառը նախարարը չատ է սիրում) մէջ եւ կը դառնայ ակադեմիական – մասնագիտական յանձնաժողովի քննարկման նիւթ՝ Խորհրդաժողովից յետոյ...

Մայիս 27-ի մեր մասնաճիւղի նիստն աւարտուեց չիկացած մթնոլորտում: Ոմրոպէս դառնացած էին եւ՛ Սփիւռքահայերը, եւ՛ Մեսրոպեանի ջատագով հասյաստանցիները... Ուղղագրութեան հանդէպ այսպիսի քիրտ վերաբերմունք ոչ ոք չէր սպասում: Մանաւանդ որ Արտգործնախարար Վարդան Օսկանեանը տարբեր առիթներով ի լուր աշխարհի յայտարարել էր, թէ Խորհրդաժողովը կ'անդրադառնայ նաեւ միասնական ուղղագրութեանը վերադառնալու խնդրին:

Արդեօ՞ք մեր բոլորի դժգոհութեան ալիքները չհասան Խորհրդաժողովի գլխաւոր կազմակերպիչ եւ ղեկավար Պարոն Օսկանեանին: Ամենայն հաւանականութեամբ՝ հասա՛ն, որովհետեւ յաջորդ օրուայ նիստում նախարար Լեւոն Մկրտչեանի վերաբերմունքը փոխուեց: Ասենք, անհանդստանալու առիթ չունէր էլ, քանի որ ձայն խնդրեց ակադեմիկոս բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանը, որը յայտնի է իր աբեղեանամէտ կեցուածքով:

Տիկին Կապուտիկեանի ելոյթն արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան: Բայց, ի հարկէ, եղան նաեւ չծափահարողներ: Պարզորոշ երեւում էր, որ ծափահարումը են ոչ թէ միասնական ուղղագրութեան դէմ դատողութիւնների, այլ մի չարք սոցիալ – կենցաղային հարցեր ներկայացնելու համար: Այլապէս, մի՞թէ որեւէ մէկը հալած իւղի տեղ ընդունէց կապուտիկեանի խօսքերն այն մասին, որ եթէ ազգային միասնականութիւնը Մեսրոպեան ուղղագրութիւնից է կախուած, ապա Մեսրոպեանով գրող Սփիւռքը ինչո՞ւ միասնական չէ...

Ոմրոպէսը տրամադրուեց փարիզի Հայկական Ռադիոյի խօսնակ Յակոբ Պալեանին: Նա ասաց, որ ինքը երէկ «Տեղեկատուութեան եւ զանգուածային լրատուութեան միջոցներ» մասնագիտական մասնաճիւղում կարդացել է զեկուցում՝ անդրադառնալով նաեւ միասնական ուղղագրութեանը վերադառնալու հարցին:

Պալեանի ելոյթի առիթով, նախարարը նորից ասաց, որ Սփիւռքի եւ Հայաստանի միջեւ ուղղագրական տարբերութիւնը ոչ մի լուրջ խնդիր չի ներկայացնում: Ես ասացի, որ Սփիւռքում ապրող հայերի մեծ մասը ծանօթ է միայն Մեսրոպեան ուղղագրութեան, եւ որ Սփիւռքի մեր դպրոցներում ուսուցանուող հայոց լեզուի դասագրքերը տպագրուած են միայն Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ: Ես հարցրի, թէ ինչպէս պէտք է վարուի Սփիւռքի ուսուցիչը, որ ստիպուած է աշակերտներին սորվեցնել երկու ուղղագրութիւն: Նախարարը պատասխանեց, որ Սփիւռքի ուսուցիչները պէտք է սորվեցնեն միայն Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը, իսկ Աբեղեանը՝ միայն Հայաստանում:

Ես ասացի, որ Սփիւռքի ուսուցիչները ոչ մի իրաւունք չունեն ինքնագլուխ որոշումներ կայացնելու, որ նրանք ենթակայ են Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան որոշումներին, եւ որ Սփիւռքի ուսուցիչները պարտաւոր են կատարել Հայաստանի Կրթութեան նախարարութեան որոշումները:

*Ես ասացի,

հռոմէական կայսրութեան հետզհետէ աճող քաղաքներուն մէջ, ինչպէս յետագային՝ 18-րդ դարու Եւրոպայի մէջ։

Հռոմէացիք դինին թեթեւցնելու նպատակով երբեմն ծովու ջուր կը խառնէին անոր։ Հռոմէական դինիի մասնագէտները՝ Պղինի երեցին համաձայն, ասիկա կը ծառայէր «վերակենդանացնելու ոգին»։ Սակայն Հռոմէացիք միայն ջուր չէին խառներ դինիին։ Երբեմն զայն պղեցնելու համար ձիւն կ'աւելցնէին, կամ մեղր՝ պատրաստելու համար մուլսում անունով ախորժաբեր մը։ Անոնք սովորաբար տարբեր բոյսերով եւ համեմներով կը փորձէին խմելի դարձնել քացախացած դինին եւ թաքցնել անոր բարկ համը։ Դինին լաւ վիճակի մէջ պահելը դժուար էր հռոմէական ժամանակներուն։ Հետեւաբար դինիներուն մեծամասնութիւնը կը սպառէր մէկ տարուան ընթացքին։ «Հին» կ'որակուէին մէկ տարիէն աւելի դիմացող դինիները։

Գինիի սիրահար մը ըլլալով՝ չատ հաւանաբար կալէն հաճոյք զգացած էր կայսերական մառաններուն մէջ լատդոյն Ֆալերնեան դինին փնտռելով։ Ան նախ համտեսած է 20 տարուան Ֆալերնեան դինիները եւ աստիճանաբար՝ աւելի հին արտադրութիւններ։ «Շարունակեցի համտեսել, մինչեւ որ գտայ որեւէ բարկ համէ զերծ դինի մը։ Լատդոյն դինին այն հին դինին է, որ չէ կորսնցուցած իր անուշութիւնը»։ Կալէն ի վերջոյ ընտրած է Ֆաուստեան Ֆալերնեան դինին, իբրեւ աչխարհի լատդոյնը։ Սակայն դժբախտաբար ան չէ արձանագրած տուեալ դինիին պատրաստութեան թուականը։

Հռոմէական աւելի կանուխ ժամանակներուն հարցախոյզի մը արդիւնքը ցոյց տուած էր, թէ Ք. Ա. 121-ի Ֆալերնեան դինին լաւագոյնն էր։ Պղինիի համաձայն այս դինին տակաւին կը խմուէր 160 տարի ետք, երբ անիկա հրամցուած է Գալիկուլա կայսեր։ Հետեւաբար հաւանական է, որ Կալէն համտեսած է մինչեւ 200 տարուան Ֆալերնեան դինիներ, որոնք տակաւին կը պահուէին իր փնտռտուքին ժամանակ։

Թէեւ Ֆալերնեան դինին հռոմէական լատդոյն դինին էր, սակայն Կալէնի նման Հռոմէացիներու սովորական խմիչքը չէր։ Իսկ ի՞նչպէս կարելի էր վերստեղծել նման դինիներ։ Ֆրանսացի դինեգործ Հերվէ Տիւբան հռոմէացի պատմագիրներու նկարագրած դինիի պատրաստութեան գործընթացին հետեւողութեամբ «հռոմէական այգի մը» կը մշակէ հարաւային Ֆրանսայի Նիմ քաղաքին մէջ։ Ան կ'արտադրէ երեք տեսակի հռոմէական «չինծու» դինիներ. Թուրքուէյզը, որ ազի ջուրի թեթեւ համով ճերմակ դինի մըն է, Քարենտոմը, որ տարբեր համեմներով կարմիր դինի մըն է եւ Մուլսումը, որ մեղրի համ ունի։ Իտալիոյ մէջ. բազմաթիւ դինեգործներ հռոմէական հին դինիներու հետեւողութեամբ խմիչքներ կը պատրաստեն։ Սակայն անոնց ջուր չխառնուիր, ոչ ալ բոյսեր կամ մեղր։ Այլ խօսքով՝ անոնք կը յարմարին ժամանակակից ճաշակներուն, հետեւաբար նաեւ «հարազատ» վերարտադրութիւններ չեն։

Հռոմէական դինիի անգլիացի մասնագէտ ձերի Փաթըրսընի համաձայն, հռոմէական դինիները ամէնէն աւելի մօտ են այսօրուան «երիտասարդ», անուշ ու ճերմակ դինիներուն, օրինակ՝ այն տարբերակները, որոնք կը պատրաստուին Գերմանիոյ մէջ կամ կուգան Ֆրանսական Վուվրէյ գիւղաւանին մերձակայքէն։ Իսկ կարմիր դինիի տեսակներուն մէջ աճլիանիքօ խաղողով պատրաստուած իտալական դինին ամէնէն աւելի կը յիշեցնէ հնադարեան դինիները։ Եթէ հռոմէական ոճով դինի կ'ուզէք խմել, կէս գաւաթ մեղր խառնեցէք չիշ մը ճերմակ դինիի մէջ եւ պաղեցուցէք մուլսում ստանալու համար, կամ պարզապէս ջուր խառնեցէք դինիին։

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԸՐ

ԿԱՐԵԼԻ Է ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԱՐԻ ԵԻՍ ՀԱՆԴՈՒՐԺԵԼ Ս. ՀԻՒՍԷՑՆԻ

Այս համոզումը սկսած են ունենալ իրաքի ընդդիմութեան դէմքերն ալ, տեսնելով վերջին երկու տարուան տնտեսական վերելքը։ Ատիկա կը հաստատեն Պաղտատի մէջ պաշտօնավարող արեւմուտքցի դիւանագէտները, խոստովանելով որ Իրաք կայունութեան եւ բարգաւաճումի շրջան մը կ'ապրի, տասը տարուան անընդմէջ շրջափակումէն ետք։ 2000-էն ի վեր Պաղտատ քաշողական մայրաքաղաք մըն է գործի մարդոց եւ ներդրումի տէրերուն համար։ 2001-ին բացուած միջազգային, նոր, Ս. Հիւսէյն միջկրօնական օդակայանին չնորհիւ օդանաւերով։ Իրենց կարգին իրաքեան կառավարութեան անդամներն ալ կը շրջին աչխարհի չորս ծագերը։

Իրաքի ներածումները մեծ մասով կ'ըլլան սահմանակից երկիրներէն. Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Յորդանանէն, Սաուտի Արաբիայէն։ Տարեկան չուրջ 14,5 միլիոն Եւրոյի ծաւալ կ'ունենան։ Պաղտատի Ռաշիտ պանդոկը որուն մուտքին դեռինը գծուած է ԱՄՆ-ու նախկին նախագահ Ճ. Պուշի դիմանկարը որպէսզի ամէն մտնող – ելլող կոխկռտէ, հանդիպումի կէտն էր լրագրողներու եւ լրատուներու որոնք կը հետեւին երկրին առօրեային։ Ներկայիս նոյն պանդոկը զարճած է նաեւ արաբ եւ ռուս գործի մարդոց կեդրոնատեղին. անոնց որոնք փայլուն պատեհութիւններ կը փնտռեն։

Իրաք կերպարանափոխուած երկիր մըն է այսօր. գրեթէ ամէն բան կարելի է գտնել հոն։ ՍԻՄ-ի կազմած վիճակագրութիւններով, մէկ բնակիչի հաչուով տարեկան միջին եկամուտը վերջին երկու տարուան ընթացքին զերազանցած է նոյնիսկ եգիպտոսի մակարդակը։ Տուպայէն, Ամմանէն համակարգիչներու, հեռատեսիլի գործիքներու բեռներ կը հասնին Պաղտատ։

Այս կերպարանափոխումը ամերիկեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ

ՃՊԻՏ

— • —

Կինը եւ փոքր որդին վերադառնում են առողջարանից։ Կինը պատմում է ամուսնուն.

– Պատկերացնում ես, այնտեղ այնպիսի հետաքրքիր մարդկանց հանդիպեցի, այնքան հաճելի զրուցակիցներ էին։ Օրինակ, հանդիպեցի մի Հայրենիքի հերոսի։

Որդին միջամտում է.

– Եղ ինչ հերոս էր, որ վախենում էր մենակ քնել։

մարտավարութեան մասին լուրջ կասկածներ կը պատճառէ։ Գլխաւորաբար կ'անգօրացնէ Ս. Հիւսէյնը տապալելու պնդումները. նոյնիսկ իրաքեան ընդդիմութիւնը կը մտածէ որ ներկայի պայմաններուն մէջ նման բան լաւ ընկալում պիտի չգտնէ ժողովուրդէն։ Շատեր կը նախընտրեն սպասել որ պետութեան ղեկավարը բնականօրէն աւարտէ կեանքը։ Գործի մարդ մը ըսած է թէ Իրաք 20 տարի Ս. Հիւսէյնի մենատիրութեան տակ ապրեցաւ, կրնայ քանի մը տարի եւս սպասել։ Կայ մասնաւորաբար ալ թէ ամերիկեան քաղաքականութիւնը Իրաքի մասնատումի վտանգը կը պարփակէ. իսկ ատիկա, ԱՄՆ-ու զաչնակից արաբական երկիրներու ապահովութիւնն ու կայունութիւնը խախտող ազդակ կրնայ ըլլալ։

Այսուհանդերձ, որչ ազբիւրներու համաձայն Ուաչինկթընի սպառնալիքները «չափաւոր» եւ «գործնապաչտ» նկատած հոսանք մը երեւան բերած են Իրաքեան քաղաքականութեան մէջ։ Անոր ներկայացուցիչը ներկայի Արտաքին գործերու նախարարն է. Ն. Սապրին։ Ան է որ ՄԱԿ-ի հետ բանակցութիւնները վարած, չրջափակումը թեթեւցնելու պայմանները ապահոված է։ Կ'ըսուի թէ իր երկիրը կը մղէ հաչտուելու Քուէյթի եւ Սաուտի Արաբիոյ հետ։ Կ'ըսուի նաեւ թէ ՄԱԿ-ի հետ բանակցութիւնները կը չարունակուին, որպէսզի հռնկէ քննիչներ Իրաք երթան Իրաքցիներու աւելի նպաստաւոր ձեւով. իսկ նման յաջողութիւն լուրջ հարուած մը կ'ըլլայ Պաղտատի նկատմամբ տարուած ամերիկեան քաղաքականութեան։

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻ ԻՆ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԱԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Այն տունն դործդ կը դիւրանայ, ինչո՞ւ տո բաները չըսիր հիմա, երբոր քեզ կը հարցաքննէին։

– Ըսի, բայց կարեւորութիւն տուող չեղաւ։

– Ուղղակի էնվէրի պէտք է դիմումը ընես։

– Ա՛յ օղուլ, տիկա ես մտածեցի, բայց մարդը հոս չէ։

– Հեռագիր քաշել տուր։

– Հոս, բանտի՞ն մէջէն. ինչպէ՞ս կաըեղի է տիկա։

– Դուրսի հետ թերեւս յարաբերութիւն կրնաս ընել։

– Տեսնենք, մինչեւ հիմա դիս տեսնելու համար մէկը մէջտեղ չելաւ։

– Մի՛ յուսահատիր. անչուշտ մինչեւ իրիկուն կուգան, եւ կրնաս հետերնին տեսնուիլ։

– Հիմակուհիմա տանկ քիչ մը հանգըստանամ, – ըսաւ Հաճի աղան, Քրիսի պատնիէին վրայ նստելով։

Արշաւիր, որ մէկ կողմ քաշուած էր, կամաց մը մօտեցաւ վաճառականին եւ խորհրդաւոր դէմքով մը ըսաւ.

– Ձեզի հետ քիչ մը խօսիլ կ'ուզեմ։

– Խօսէ՛, աղլո՛ւմ, – ըսաւ վաճառականը, – խօսելու համար հրամանի պէտք չի կայ, մանաւանդ ատանկ տեղ մը։

– Առանձին տեսակցիլ կ'ուզեմ, – դիտել տուաւ լրտեսը։

– Այն ատեն միջոցը գտի՛ր, որ այս բանտէն ելլանք ու առանձին խօսինք։

– Ձիչդ այդ մասին պիտի խօսիմ, այսինքն ձեր բանտէն ելլելը դիւրացնելու միջոցներուն վրայ։

– Քանի որ առանձին տեսնուիլ կ'ուզէ կոր, ես կը հեռանամ, – ըսաւ Քրիս՝ ոտքի ելլելով։

Հաճի աղան դժգոհ դէմքով մը համակերպեցաւ։

– Քանի որ որոշ ամբաստանութիւն մը չի կայ ձեր վրայ, – ըսաւ Արշաւիր ցած ձայնով, – դուք կրնաք ազատիլ։

– Ի՞նչ կերպով։

– Բանտէն ազատելու միակ կերպ մը կայ ձեզի պէս մարդոց համար, դրամ խաղցնել։

– Ատիկա ես ալ գիտեմ, բայց դրամը որո՞ւ պիտի տանք, որչա՞փ պիտի տանք, ի՞նչ միջոցով պիտի տանք, խնդիրը այդ է, ես վաճառական, գործնական մարդ եմ, ինծի համար ամէն բան առուտուր է։ Ազատութիւնը ապրանք մըն է, որ ծախու պիտի առնեմ։

– Աժանին չատ մի՛ նայիր, – ըսաւ Արշաւիր խնդալով։

– Ի՛նչ կ'ըսես, օղլո՛ւմ, առուտուրին մէջ առաջին պայմանը աժան առնել, սուղ ծախելն է։

– Հիմա կատակը մէկդի, ես ձեզի պիտի ըսեմ, թէ որոնց պէտք է դրամ կերցընել, ես այստեղի թոլոը պաչտօնեաները՝ մեծէն մինչեւ պզտիկը, կը ճանչնամ։

– Իմացանք, որ այդպէս է եղեր։

– Քանի որ իմացաք՝ կրնաք վրաս վրտտնալ, դուք ինծի անտեսութիւն ունենալ, դուք ինծի անըսէք, թէ զոհողութիւն ընելու միտք ունի՞ք։

– Անիկա զոհողութեան չափէն կախում ունի։

– Որչա՞փ դրամ կրնաք տալ։

– Նախ դուն ըսէ՛, որ որչափ կ'ըլլայ։

– Առնուազն տասը հազար ոսկի։

– Շատ է, օղո՛ւլ, այդչափ եկկտէն կը համրուի՞։

– Բայց դուք, ըսել է, դուրսերը անցած – դարճածէն տեղեկութիւն չունիք, եթէ դիտնաք, երկու անգամն ալ կուտաք՝ կեսարիա չերթալու համար։

– Որո՞ւ պիտի տանք այդ դրամները։

– Մէկ քանի անձերու հետ պէտք է տեսակցիմ, անկէ ետքը կ'ըսեմ, թէ որո՛ւ պիտի տաք։

– Բայց դուն հոս բանտարկուած ես, ինչպէ՞ս կրնաս երթալ տանկ խնդիրի մը համար մարդու հետ տեսակցիլ։

– Ատ իմ դիտնալիք բանս է, – պատասխանեց Արշաւիր, – ես միջոցը կը գտնեմ։

– Անանկ է նէ՝ դուն մէյ մը գնա՛, տեսնուէ քու տեսնուելիք մարդոցդ հետ ու խապար մը բեր։

– Աղէկ, բայց ինծի խօսք տուր, որ տասը հազար ոսկի աչքէդ հանած ես։

– Տասը հազար ոսկին աչքէ կը հանուի՞։

– Ուրեմն պարապ տեղը բերան չյոգնեցնենք։

– Օղո՛ւլ, այս տեսակ գործերը ինտոր կ'ըլլան գիտե՞ս, – ըսաւ Հաճի աղա։

– Ինչպէ՞ս կ'ըլլան, – հարցուց Արշաւիր։

– Դուն կ'երթաս այդ ըսած անձդ կը տեսնաս. էն առաջ հազար ոսկիէն թուտտուրմիչ կ'ընես։

– Հազար ոսկիով չըլլար, Հաճի աղա։

– Ձանըմ, դուն ինծի մոխիկ ըրէ, հազար ոսկիով չըլլայ, 500 մըն ալ կ'աւելցընես։

– Նորէն չըլլար։

– 200 ալ կը դնես վրան։

– Հաճի՛ աղա, այդ դրամը մէկ մարդու պիտի չտրուի, այլ քանի մը հոգիի մէջ պիտի բաժնուի։

– Զըլլայ նէ՝ 200 ոսկի ալ աւելցուր, իմ ըսածս այն է, որ սըխը թաղարըլըմ ընելու է, անանկ մէկ անգամէն խոշոր դումար մը առաջարկելու չէ։

– Բայց վերջապէս մինչեւ քանի՞ ոսկի տալու տրամադրութիւն ունիս։

– Նախ ինծի վստահեցուր, որ պիտի կրնամ ազատիլ, այն ատեն գործը կը դիւրանայ։

– Ատոր համար պէտք է, որ իմ ըսած դումարս տալու հաւանիս։

– Ատ քու ըսածդ ապրանքը չտեսած պին կտրել կը նշանակէ, ես այդ տեսակ առուտուր չեմ կրնար ընել։

– Ուրեմն վազ անցնինք։

– Թո՛ղ այնպէս ըլլայ, – ըսաւ Հաճի աղա։

Արշաւիր վաճառականին քովէն հեռացաւ դժգոհ դէմքով մը։ Գնաց անկիւն մը առանձնացաւ, գրպանէն թուղթի ծրար մը հանեց, ուրկէ թերթ մը թուղթ առաւ, վրան բաներ մը գրեց, յետոյ միւս գրպանէն պահարան մը հանեց եւ թուղթը անոր մէջ դնելով պահարանը դոցեց։

Այս գործողութիւնը կատարելէ ետքը դնաց բանտին դրան զարկաւ։ Ոստիկան մը բացաւ դուռը։

– Ի՞նչ կայ, – հարցուց Արշաւիրը տեսնելով։

– Կը խնդրեմ այս նամակը Բէյազատ պէյին տարէք, – ըսաւ լրտեսը։

– Լա՛ւ, յետոյ կը տանիմ, – պատասխանեց ոստիկանը։

– Պէտք է անմիջապէս տանիս, չատ կարեւոր է։

– Աղէկ, աղէկ, հիմա կը տանիմ։

(Շար. 238)

ՍՈՒՐԲ ՄԵՍՐՈՊ ԿՐԹԱՐԱՆ

Սուրբ Մեսրոպ կրթարանի վարչութիւնը կը տեղեկացնէ որ ղըպրոցի հերթական ընդհանուր ժողովը (assemblée générale ordinaire) *տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունիս 15, ժամը 15-ին, Սուրբ Մեսրոպ կրթարանը*

4, rue Komitas,
94140 Alfortville

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, Յունիս 23-ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Ծննդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40-ամեակներու առիթով
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիրը կը ձեռնադրուի եւ ուրար կը ստանայ Մայր Եկեղեցւոյ միրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԻՄԱՉԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45-ին։
Ձեռնադրութիւն ժամը 11-ին։
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15-ին։
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15-ին։

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

Grande Fête Champêtre KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE

le Dimanche 7 juillet

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

après la messe à l'Eglise Arménienne
de Chaville
recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley,
Tavlou . . .

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14, rue St-Bazile — Marseille 1er
☎ 04 91 50 15 09

Concert classique

Jeudi 13 juin à 20 heures 30

Haïk DAVTIAN (violon) — Arthur AHARONIAN (piano)

Au programme :

Brahms — Mendelsshon —
Massenet — Saint-Saëns —
Baghdassarian — Khatchatrian

P.A.F.: 12 Euros — Etudiants: 8 Euros

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ազչալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողով՝ Շաբաթ Յունիս 15, ժամը 14·30-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ - ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻԼԶԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
կը կազմակերպեն այցելութիւն մը

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ

ԴՂԵԱԿ-ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Կիրակի, Յունիս 30-ին
Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աշտարակ
Հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9-ին։

Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

HAMASKAïNE 8ème FORUM

(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants
de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros
(pension complète)
Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :
— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr
— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

CHAVILLE

FETE ONOMASTIQUE

La traditionnelle fête de notre église, dédiée à son patron St Grégoire l'Illuminateur, aura lieu dimnache 16 juin

10h30 : Messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NAKKACHIAN

12h : Requiem à la mémoire des bienfaiteurs et serviteurs de l'Eglise.

13h : Repas convivial dans le cadre champêtre du parc «Bon Repos» à Viroflay.
(Participation de 25 Euros tout compris. S'inscrire auprès des membres de l'éphorie ou en téléphonant au 01 47 09 23 18)

Durant ce rassemblement, nous rendrons hommage au travail accompli par **le Père Haroutioun Tachdjian** durant les dix années passées au service de notre communauté et qui est appelé à d'autres fonctions.

A l'issue du déjeuner, les élèves de notre école «Lévon Chanth» feront une prestation préparée par **Rosine Tachdjian.**

*
**

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le **Samedi 15 juin à 20h45**

à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville

à la présentation et à la dédicace d e l'ouvrage récemment paru

«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN

— Entrée libre — **Collation**

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille

Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE
ET
LES FILMS DU SOLEIL
présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN

avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

(Շար. Ա. էջէն)

կան զուգադիպութիւն մը կը նկատուի այն երեւոյթը, որ այս յապաղած լուրը (ձերբակալութիւնը տեղի ունեցեր է Մայիս 8-ին) կը հրապարակուի ճիշդ այն պահուն, երբ Ֆ-Պի-Ա-ը եւ ՍԻԱ-ն քննութեան տակ են այն մեղադրանքով որ թերացած են իրենց գործունէութեան մէջ, Սեպտեմբեր 11-ի ոճրափորձերու նախօրեակին։

ՍԵՐՊԻՈՑ ՄԷՋ, Ներքին նախարարութեան մէկ պատասխանատու պաշտօնատարը՝ Պոսքօ Պիւհա սպանուած է Յունիս 9-էն 10-ի գիշերը, երբ Պելկրատի մէկ պանդոկէն դուրս կ'ելլէր։ Պատճառները յայտնի չեն։ Կը յիշուի որ զօրավար Պոսքօ Պիւհա մերժած էր զսպել ցոյցերը, երբ Պելկրատի ոստիկանութեան ղեկավարութեան պատասխանատու էր, Միլոսեւիչի օրով։

ԹՈՒՐՔ ՄՏԱԽՈՐԱԿԱՆ, հեռատեսիլի աշխատակից, գրաւոր մամուլի խմբագիրը՝ Աթիլլա Եշիլատա կրնայ դատի քաշուիլ, որովհետեւ «Յարգելի Խօճալան» կոչած է քրտական փ-Քհ-Քհ անկատարեալ չարժումին պետը։ Դատախազ մը քննութիւն բացած է Շաբաթ (Յունիս 8) օր ծագած դայթակղութեան վաղորդայնին։ Այդ օրը, Պոլսոյ կլոր սեղանի մը առեն «Սայըն» որակումը գործածած է լրագրողը, որ որոշ յարգանքի եւ գնահատութիւն մի թաժին մը ունի։ Եշիլատա ինքզինք պաշտպանած է ըսելով։- «Նուազագոյն յարգանքը չեմ ունեցած փ-Քհ-ի եւ զայն ղեկավարող վարին հանդէպ։ Բայց, մինչեւ ծայրը պաշտպան եմ մարդկային իրաւանց»։

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ ծաւալուն արշաւ մը ծայր առած է ռուսական մաֆիային դէմ։ Շուրջ 50 ձերբակալութիւններ կատարուած են, որոնց մէկ տասնեակը փարիզի մէջ։ 150 ուրիշներ քննութիւններու առարկայ են եւ դրամատուներու 300 հաշիւներ ալ սրգելքի տակ առնուած են Եւրոպայի, մանաւանդ Իտալիոյ մէջ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 13
JEUDI
13 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·447 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·447

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Սպայակոյտի նախագահը զօրավար Գըվրըքօղլու Թիֆլիսի մէջ չըփուններ ունեցած է Վրաստանի Պաշտպանութեան նախարարին հետ ու ստորագրած՝ 2,8 միլիոն տոլարի պինտուրական օժանդակութեան համաձայնութիւն մը։ Այդ գումարով պիտի արդիականացուի Մառնէուլի պինտուրական օդակայանը եւ վաղիանի պինտուրական կայանը։ Համաձայնութեամբ նախատեսուած է նաեւ պինտուրական թուրք մասնագէտներու կողմէ վրացական զօրաբաժիններու մարզումը։

ՄԵՏԷՈՑԻ մէջ (Ալժէրէն 80 քմ· հարաւ) իսլամապաշտներ հրացանաձգութեան մը ձեռնարկած են հանրակառքի մը վրայ, 11 հոգի մեռած է եւ 10 հոգի ալ վիրաւորուած։ Իսլամապաշտ ղեկավարը յայտարարած է թէ յարձակումները, սպանութիւնները, բռնաբարումները պիտի սաստկանան մինչեւ որ Ալժերիա մահմետական պետութիւն մը դառնայ։

ԻՍՐԱՑԻԼԻ մէջ անձնասպանական ռումբերը չեն դադրիր եւ Յունիս 11–ին, պաղեստինցի քամիքազ մը անձնասպան եղած է կրած ռումբը պայթեցնելով ճաշարանի մը մէջ՝ Հերզլիա, Թել–Աւիվի հիւսիսը։ 10 վիրաւոր կար։ Միւս կողմէ ութ տարեկան պաղեստինցի մանչուկ մը սպաննուած է եւ երկու ուրիշներ ալ վիրաւորուած են իսրայէլեան բանակի կրակոցներէն։ Երեք ուրիշ պաղեստինցիներ ալ սպաննուած են իսրայէլցի պինտուրներու կողմէ, Գազայի գօտիին հիւսիսը։

ՀԱՄԻՏ ՔԱՐԶԱՅԻ Աֆղանիստանի պետութեան ղեկավար դարձաւ Յունիս 11–ին, մինչ ցարդ առժամեայ կառավարութեան պետն էր։ Ինք յայտարարած է Ռոյթըրս գործակալութեան որ Լօյա Ժիրկայի կողմէ նշանակուած էր Պետութեան գլուխը։ Գալով նախկին թագաւոր Զահիրի, իրեն չնորհուած է «ազգին հայրը» տիտղոսը, նոյնինքն Քարզայիի առաջարկին վրայ։

ԹՈՒՐՔԻԱ դատապարտուեցաւ Սթրազպուրկի Եւրոպական Ատեանին կողմէ, որովհետեւ բռնաբարած էր երեսփոխանական ընտրութիւններու իրաւունքը, չըներհաղրկելով ծագումով քիւրտ 13 երեսփոխաններ։ Այս վերջինները դիմած էին Եւրոպական Ատեանին, իրենցմէ եօթը դատապարտուած էին 1994–ին բանտարկութեան ծանր պատիժներու։

ՌԻՈՅԻ (Պրազիլ) մէջ, սպաննուած է հեռաեհելի Թ–Վէ Կլոպօ կայանի մէկ աշխատակիցը՝ Թիմ Լուիչս, Թմրեցուցիչի առեւտուր ընողի մը կողմէ։ Լրագրողը քննութիւն կ'ընէր Թմրեցուցիչի չահատակութեան վրայ եւ քանի մը օր է անհետացած էր։

ՄԱՐՈՔԻ մէջ ձերբակալուած են երեք Սաուդիները, որոնք կը մեղադրուին Ալ–Քաիտայի հետ իրենց կապերուն համար։ Ասոնք 25–էն 35 տարեկան, կը հրապարանային Ալ–Քաիտայի իրենց պատկանելութեամբ։

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՄԻՋԻՆ ԱՍԻՈՅ ԿԱԶԸ, ՔԱՐԻԽՂԸ ԵՒ ԱՄՆ-ՈՒ ՆԿՐՏՈՒՄՆԵՐԸ

Ռուսաստան եւ Ղազախստան վերջերս ստորագրեցին համաձայնութիւն մը որով կը նախատեսուի զազախական քարիւղն ու կազը 15 տարի Ռուսաստանի ճամբով Արեւմտեան Եւրոպա փոխադրել։ Ղազախստանի քարիւղի ճարտարագէտներու միութեան նախագահը փրոֆ· Ն· Նաֆիւրով համաձայնագիրը մարտավարական որակած է, աւելցնելով որ ԱՄՆ զազախական քարիւղին փոխադրութեան համար Ռուսաստանէն տարբեր ճամբայ կը նախընտրէին, տակաւին Ռուսաստան չազթական դուրս եկաւ։

Նոյն աղբիւրին տեղեկատուութեան համաձայն, զազախական քարիւղը մինչեւ 2010 թուականը ռուսական տարածքէն պիտի փոխադրուի միջազգային չուկայ· կը նախատեսուի մեծ քանակութեամբ քարիւղ փոխադրելու կարող խողովակաչար մը կառուցանել ու տարեկան 68 միլիոն թոնի բարձրացնել ներկայի խողովակաչարին կարողութիւնը որ ներկայիս 26 միլիոն թոն է։

Նատիրով ըսած է թէ Հիւսիսային ծովու քարիւղի պաշարները դրեթէ սպառած են, այդ պատճառով ԱՄՆ–ու ընկերութիւններ տարիներէ ի վեր կեդրոնացան Սախոյ պաշարներուն հետամուտ են։ Ուաչինկթընի նպատակն է զանազան ճեւերով, Վրաստանի ու Թուրքիոյ ճամբով, իր չահերուն համաձայն ճեւաւորել քարիւղի ու կազի փոխադրութեան ճամբաներն ալ, առաւելապէս մարտավարական մօտեցումով։ Նատիրով ըսած է նաեւ թէ ԱՄՆ մինչ նոյն նպատակով է որ կը կեդրոնանայ Միջին Ասիոյ վրայ, պինտուր կը փոխադրեն հոն, նոր կայաններ կը հիմնեն, գլխաւոր թիրախ ունենալով Ղազախստանն ու Կրզղիստանը ուր մեծ են քարիւղի արտադրութեան ծաւալները։ Օրէ օր կը բարելաւեն Վրաստանի հետ իրենց յարաբերութիւնները որովհետեւ յարմարագոյն ճամբաներէն մէկը հոնկէ կ'անցնի։

Մանանչելով որ քարիւղի չրջաններուն մէջ քաղաքական պատահարներն ու պատերազմները կը չեչտուին, Նատիրով ըսած է թէ տուեալ չրջաններու երկիրները մատհոդ են ԱՄՆ–ու վարած քաղաքականութենէն։ Մանաւանդ որ չրջաններու մէջ հաստատուելու այդ քաղաքականութեան համար ահաբեկչութեան դէմ պայքարի պատճառաբանութիւնը կը գործածուի։ Այսպէս, եթէ Աֆղանիստանի մէջ կայունութիւն հաստատել կարելի ըլլայ, կրնայ քարիւղի փոխադրութեան ճամբաներէն մէկը հոն անցնիլ։ Ասիկա հինգ տարիէն առաջ կարելի չի թուիր, քանի որ ԱՄՆ միչտ հոն են ու օրէ օր աւելի արմատական ներկայութիւն կը հաստատեն Միջին Ասիոյ մէջ, Պէն Լատէնը փնտռելու արդարացումով։ Նատիրովի կարծիքով, այդ փնտռտուքը յեռապային կրնայ մինչեւ Սիպերիա ծաւալիլ։ Պէն Լատէնն եւ ահաբեկչութիւնը անդրանելի պատճառաբանութիւններ են, առիթ տուող՝ ԱՄՆ–ու չրջանին մէջ հաստատուելուն։

Նատիրով «քաղաքականութեան խողովակաչար» որակած է Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին ծրագիրը որ նախընտրելի է Թուրքիոյ, Ազրբէջանի ու ԱՄՆ–ու համար։ Շատ սուղ ծրագիր մը ըլլալուն պատճառով, ոչ ոք կողմնակից է անոր կառուցումին։ ԱՄՆ կը կրկնեն թէ կարելի է հարկաւոր պիւտճէն ճարել, սակայն, առանց քրտական հարցին լուծումին, չրջանին ամբողջական կայունացումին, այդ քարիւղատարը հեռանկար չունի։

Քարիւղով ու կազով հարուստ է կասպեան չրջանն ալ, սակայն նոյն տեսիլը վէճերու առարկայ։ Սովետական չրջանին կասպից ծովու արտադրութիւնը կը բաժնէին Սովետական Միութիւնն ու Իրանը։ Միութեան փլուզումէն ի վեր երեք տէր եւս յայտնուած է· Ղազախըստանը, Թիւրքմէնիստանը եւ Ազրբէջանը, որոնք նոյնպէս լիճը եզերող երկիրներ են։ Եւ որովհետեւ, կարելի չէ եղած կասպից արտադրութիւնը բաժնելու օրինակարգ մը կիրարկութեան դնել, վէճերը չեն վերջանար։ Բուն պատճառը այն է որ

Մեր նախորդ թիւով հաղորդած էինք Ֆրանսայի պարտութիւնը (0 – 2) Դանիոյ դէմ եւ մրցաշարքէն վտարումը, ինչ որ պատմական անոխակընթաց բնոյթ ունէր համաչխարհային ախոյեանի մը համար, առանց կէտ նչանակելու։ Անկէ ի վեր, բացատրութիւններ, արդարացումներ, լուսաբանութիւններ չեն դադրիր բերանացի թէ գրաւոր լրատուականներէն։ Արդարեւ, ֆութպոլը այնպիսի կարեւորութիւն մը ստացած է, գլխաւորաբար մեխանիներու պատճառաւ, որ ան կը դերասանցնէ որեւէ այլ լուր, ինչ տարողութիւն ալ ունենայ։ Ինչպէս որեւէ այլ մարզի մէջ, բայց, հատնտարար քիչ մը աւելի, դրամը մեծ դեր կը խաղայ եւ մարզական պարտութիւնէն անդին, կայ տնտեսական հետեւանքը անոնց համար որոնք «հովանաւորած» էին Ֆրանսայի խումբը, նաեւ Թէ – Էֆ 1–ի համար եւ ծանուցում տուողներուն։ Հեռատեսիլի կայանը 168 միլիոն Եւրօ վճարած էր սիտումներուն մենաչնորհը ապահովելու համար, 220 հազար Եւրօ կը դանձէր 30 երկվայրկեան տեւող ծանուցումի մը համար եւ այս պարտութենէն ետք, պարտի սակը 100 հազարի իջեցնել։ Դեռ կայ վաճառականներու պարագան, որոնք այլեւս չեն կրնար ծախել ինչ որ կապուած է խաղացողներուն հետ՝ չապիկ, սալ, դնդակ, բանալի կրող եւլն·, եւլն·։

Ինչ կը վերաբերի պարտութեան, բազմաթիւ պատճառներ կը տրուին, որոնց չարքին կարգ մը խաղացողներու այլ մարզերու ծառայելը (գլխաւորաբար հեռատեսիլով թէ մամուլով, թէ ծանուցումներով), կը դատապարտուի նաեւ կիներու ներկայութիւնը եւլն· եւլն·։ Երկրին մէջ յուսախաբութիւնը մեծ է անչուշտ, ինչպէս նախագահ Շիրաք ալ դիտել տուած է ազգային հաւաքականին գլխաւոր մարզիչ Ռ· Լըմէռի յղած նամակին մէջ, աւելցնելով այսուհանդերձ թէ դօրավիղ կը մնայ իրենց։

Նոյն օրը, նոյն Ա· խումբին մէջ Սենեկալ եւ Ուրուկուէյ 3 – 3 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեցին, Ե· խումբին մէջ Իրլանտա 3 – 0 յաղթեց Սաուտի Արաբիոյ, նոյն խումբին մէջ Գերմանիա 2 – 0 յաղթեց Գամըրունի։ Այս խումբին գլուխն է Գերմանիա 7 կէտով, կը հետեւին Իրլանտա 5, Գամըրուն 4, Սաուտի Արաբիա այլեւս դուրս կը մնայ մրցաչարքէն։ Դուրս կը մնան նաեւ Գամըրուն, Ուրուկուէյ, Զինաստան, Սլովենիա, Լեհաստան, Նիժերիա եւ ինչպէս ըսինք՝ Ֆրանսա։ 8–րդ աւարտականներուն համար Յունիս 11–ին արդէն որոշուած երկիրներն էին Դանիա, Սենեկալ, Գերմանիա, Իրլանտա, Սպանիա, Պրազիլ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուշիկ 11 / 12)

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ԽԱՂԱՂԱԾ ՉԷ

Ազգային ժողովի Յունիս 11–ի նիստն ալ չարունակուած է նախորդ օրուան տճով։ Ռ· Քոչարեանի պաշտօնանկութեան նիւթին քննարկումը պահանջող ընդդիմադիր երեսփոխանները կրկին դրաւած են կեդրոնական բարձրախօսը, լսուած են հայհոյանքներ, եղած են ծեծկռտուքի փորձեր, հակառակ այլ երեսփոխաններու հանդարտութեան կոչերուն։ Նիստը քանի մը անգամ սկսած ու ընդհատուած է։ Ի վերջոյ յետաձգուած է յաջորդ օրուան։

Նախագահ Ռ· Քոչարեան նոյն օրը պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ Խորհրդարանին մէջ կան առողջ ուժեր որոնք ի վիճակի են առանց արտաքին միջամտութեան կարգադրելու կացութիւնը։ Իսկ Ազգ· ժողովը լուծելու մասին հարցումի մը նախագահը պատասխանած է թէ ատիկա ամէնէն կարճ լուծումը կը թուի, բայց անկարգութեան պատճառ վեց – եօթը երեսփոխանի համար արդար չէ որ ամբողջ Խորհրդարանը վարկաբեկուի։ Եւ այդ քանի մը հոգիին ընթացքը պէտք չէ ընդհանրացնել ու վերագրել ամբողջ Խորհրդարանին։ Նախագահը թելադրած է քանի մը օր համբերել, տեսնելու համար թէ իրական նիստ։ Նախագահը թելադրած է քանի մը օր համբերել, տեսնելու համար թէ իրական ճգնաժա՞մ է Խորհրդարանին մէջ տիրողը։

Միւս կողմէ, Ազգային ժողովի նախագահը Ա· Խաչատրեան նիստը յաջորդ օրուան ձգելու որոշումին հետ յայտարարած է որ Յունիս 12–ի նիստին երեսփոխանները առանց իրենց զէնքերուն ներկայ ըլլան։ Անոնք սրահ մտնելէ առաջ իրենց տարճանակները պէտք է յանձնեն ապահովութեան պատասխանատուներուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՕԹԱՆ–Ի ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐՈՒՆ

Հայ սպաներու խումբ մը Վրաստան գացած է մասնակցելու համար ՕԹԱՆ–ի բազմազգեան ռազմախորձերուն, միանալով Աւստրիացին, Ազրբէջանցին, Գանատացին, Ուկրանիացին, Յունաստանցին, Լիթուանիացին, Ռումանիացին, Անգլիացին, Պուլկարիացին, Միացեալ Նահանգներէն, Թուրքիացին, Մոլդաւիացին, Հունգարացիացին, Ուզբեկիստանցին եկած եւ տեղւոյն վրացական ուժերուն։ Հայ պինտուրականներու խաղաղապահ չոկատը Յունիս 14–ին կը ժամանէ Վաղիանի պինտուրական կայանը ուր են չուրջ 700 պինտուրներ ՕԹԱՆ–ի անդամ եւ ութ ընկերակից երկիրներէ եկած։

ՕԹԱՆ–ի բազմազգեան երկրորդ ռազմախորձերն են Վրաստանի մէջ, առաջինները տեղի ունեցած են Սեւ Ծովու ափին, Պոթիի նաւահանգիստը 2001–ի ամրան։

ՆՇՄԱՐՆԵՐ՝ ՊԱՐՄԱՒԱԳՐԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԻՈՍԵԱՆ

«ՄԵՆՔ ՍՓՅՈՒՌՔԱՀԱՅ ՄՏԱՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐՍ»

Համացանցի վրայ ուրուական մը կը ջրջի: Բայց նամակի մը ձեւը ունի, ուղղուած Հայաստանի Գիտութիւններու Ազգային Ակադեմիայի նախագահ Ֆադէյ Սարգսեանին, որուն պատճէնը ղրկուեր է(ր) Հայաստանի նախագահին, Ազգային ժողովի նախագահին, վարչապետին, հայագիտական կեդրոններու եւ ամպիոններու վարիչներուն, Հայաստան – Սփիւռք համաժողովին մասնակիցներուն, Հայաստանի եւ Սփիւռքի լրատուական միջոցներուն:

Իմակով մեր ստացած օրինակը կ'ըսէ.– «Message: The following open letter was signed by numerous intellectuals»: Ստորագրողներուն ինքնութիւնը յայտնի չէ մեզի: Անչուշտ, նամակը առ ի գիտութիւն ղրկուած է մեզի եւ ո՛չ թէ լրատորագրուելու համար (*):

Նամակը այսպէս կը սկսի.– «Ելնելով Հայաստանի պետականութեան հոգեվոր մշակութային անվտանգութեան չահերից, մենք՝ սփիւռքահայ մտաւորականներս...»: Օրը պիտի գար, չէ՞, երբ մեր՝ սփիւռքահայերուս անունով, նամակ պիտի գրուէր Հայաստան՝ ոչ – մեռրոպեան ուղղագրութեամբ...:

Նկատի ունենալով, որ «մեզմէ» պիտի երթայ նամակը, կարելի է ենթադրել, որ չարադրուած է Լոս – Անճըլըս: Գիտենք արդէն, որ «Հայաստանի պետականութեան հոգեւոր – մշակութային անվտանգութեան չահերից» կարելի է ամենայն հանդարտութեամբ պոռալ ու կանչել Հոլիվուտի ու Կլենտէյլի փողոցներէն, թերթերէն ու բեմերէն: Զիսօսինք հեռատեսիլի մասին, որ մեր լսածին համաձայն, օրական 24 ժամ առիթ կուտայ ամէն տեսակ անճաշակութիւն... ճաշակել:

Ի՞նչ է, որ այս անգամ այդ «հոգեւոր–մշակութային անվտանգութիւնը» կը խանդարէ: «...Դատապարտում ենք Լոս Անջելուսի (ԱՄՆ) բնակուող, UCLA համալսարանի պրոֆեսոր, Հայաստանի ազգային ակադեմիայի իսկական անդամ Ռիչարդ Ցովհաննիսեանի ազգավնաս գործունէութիւնը (sic)...»:

Կը խորհինք, որ ընթերցողը դիտէ ո՞վ է պատմաբան Ռիչըրտ Ցովհաննիսեանը եւ ո՞րն է իր վաստակը: Տեսնենք ուրեմն ի՞նչ է իր «ազգավնաս» գործունէութիւնը:

«ԿԵՂԾ ՀԱՑԱԳԷՏՆԵՐ»ՈՒ ՀԱՐՑԸ

«Պր. Ռիչարդ Ցովհաննիսեանը մինչեւ այսօր ձայն չի բարձրացրել Հայոց հէնի, միջնադարեան ու նոր պատմութիւնն ազաւաղող կեղծ հայագէտների (Ռոնալդ Սիւնի, Ջէյմս Ռասսէլ, Ռոբերթ Թոմսոն, Պիթեր Գաուի, Լեւոն Ալադոյեան, Նինա Գարսոյեան, Ռոբերթ Հիւսն եւ մնացեալներ) դէմ, ընդհակառակը՝ առիթը բաց չի թողել նրանց գովաբանելու եւ նրանց հետ համատեղ գործունէութիւն (sic) ծաւալելու համար»:

Ընթերցողը թերեւս յիշէ տողերս գրողին մէկ գրախօսականը՝ հայրենի պատմաբան Արմէն Այվազեանի «Հայաստանի պատմութեան լուսաբանումը ամերիկեան պատմագրութեան մէջ» հատորի մասին (տե՛ս «Յառաջ», 2001, Մարտ 7, 8 եւ 9): Գիրքը, իր ամբողջութեան մէջ, քննադատութեան փորձ մըն էր ամերիկահայ հայագիտութեան մասին, ուր կրակի տակ առնուած էին – եւ «կրակի տակ» բառերը կրնաք առաջիօրէն հասկրնալ – յիշեալ անունները եւ իրենց չարք մը գործերը: Հեղինակը աշխատած էր ցոյց տալ, որ այս «կեղծ – հայագէտները» (բառը իրմէ փոխ առնուած է, ինչպէս եւ այս «բաց նամակ»ին յղացքը) ո՛չ այլ բան են, քան հայատեաց դաւաճանները, որոնք թուրք եւ ամերիկեան չահերը կը պաշտպանեն՝ հայերու իսկ կողմէ ֆինանսաւորուած հայագիտական ամպիոններէն:

Մեր գրախօսականը փորձած էր ցոյց տալ, որ անհիմն վերագրումներու եւ չհաստատուած ենթադրութիւններու դերակշիռ քանակ մը կար: Արդարեւ, երբ հեղինակը դատ ու դատաստան կը տեսնէր ամերիկեան հայագիտութեան հետ, բնական է, որ իր բերած փաստերը պէտք է քննուէին՝ մեղադրանքներուն արդարացիութիւնը ճշդելու համար: Մեր նպատակն էր տեսնել, թէ պատմութեան կեղծարարներու գործունէութեան առջե՞ւ կը դանուինք թէ, պարզապէս, գիտական ազատութեան հետեւող տարբեր հայեացքներու բախումին դէմ յանդիման: Այդ քննութիւնը կատարուած էր պիտութեան պահանջած առարկայական կեցուածքով՝ Այվազեանի ծանրակչիռ փաստարկները նժարի վրայ դնելու համար: Նշած էինք (ամբողջութիւնը՝ 50 տպագիր էջ, «Բագմավէպ»ի 2000–ի թիւին մէջ լոյս տեսած է), որ «տեղին դիտողութիւններու կարգին, դիրքը ամերիկեան հայագիտութիւնը դատած է կանխակալ չափանիշով – «հայագիտութիւնը պէտք է ծառայէ ազգային չահերու», – սխալ բանաձեւուած կամ անապացոյց փաստարկներ ու անհիմն մեղադրանքներ յառաջ քաշելով»:

Տարրական ճշմարտութիւն մըն է, որ պատմագիտութիւնը, եւ մեր պարագային՝ հայագիտութիւնը պէտք է ծառայեն գիտական ճշմարտութեան յայտնաբերմանի: Այլապէս, կրնանք անցանկալի նմանութեամբ մերձենալ այն գիտնականներու, որոնք թրքագիտութիւնը, օրինակ, կը ծառայեցնեն թուրք ազգային չահերուն եւ, ինչպէս չատ լաւ գիտենք, ամենեւին գիտութիւն չէ, այլ... կեղծ գիտութիւն:

Անչուշտ, անգամ մը որ ձիւնէ գնդակը դառիւար կը գլորի, զայն կասեցնելու ձեւ չկայ: Այվազեանի դիրքի հրատարակութենէն ի վեր, քաղաքական գրախօսականները եռեւ – եռելի չափերով – եռացած են, յատկապէս հայրենի մամուլի մէջ, գրեթէ առանց բացառութեան (միակը՝ կարէն Եուզբաչեանը, իր «տասը» ստացած է), եւ հիմա կարդը հասած է, որ Սփիւռքի մէջ մարդիկ դիրքը կարդան, սարսափին եւ, առանց աղբիւրներուն դիմելու, առանց պահ մը մտածելու իրենց կարգացածին մասին, թամբ–թամբ հնչեցնեն:

Ցիշեալ եօթը հայագէտները եւ զանոնք «գովաբանող» պատմաբան Ցովհաննէսեանը կ'ապրին – բացառելով Թոմսընը, որ այժմ Անգլիա է – Մեծացեալ – Նահանգներու մէջ, երկիր մը որ, ինչպէս նամակին հեղինակները պէտք է գիտնան, մարդոց արտայայտելու սահմանադրական իրաւունքը կ'ապահովէ ծայր աստիճան կերպով: Հետեւաբար, ազատ են այդ իրաւունքը գործադրելու:

Բայց մանաւանդ, կ'ապրին ընկերութեան մը մէջ, արեւմտեանը, ուր գիտական տարակարծութիւնը եւ կարծիքներու բախումը մաս կը կազմեն առօրեայ ապրելակերպին: Ուր հրեական Ողջակէզի պատմաբան մը կրնայ գիրք մը գրել եւ համոզիչ կերպով փաստարկել, օրինակ, որ ան դարձած է «shoah-business», ու հարկաւ քննադատներու բանակի մը հանդիպիլ: Բայց ո՛չ ոք գինքը պիտի ամբաստանէ... նացի ըլլալու մեղադրանքով:

Շարադրողները, իրենց կոյր մոլուցքին մէջ, ի հարկէ մտածած չեն, որ Ռ. Ցովհաննէսեանը «ձայն չի բարձրացրել», թերեւս, որովհետեւ իր համոզումով այդ մարդիկը «աղաւաղող» չեն:

Ցիշեալ անձերը ունին իրենց ուրոյն կարծիքները մեր պատմութեան չատ հարցերու մասին, երբեմն՝ ընդունելի երբեմն՝ վիճելի, բայց ամէն պարագայի իրաւունք ունին իրենց կարծիքները արտայայտելու, ինչպէս եւ ուրիշներ՝ տարակարծիք ըլլալու: Միայն մէկ պայմանով՝ փաստերը չխեղաթիւրել եւ պատճառութեան սահմաններուն մէջ մնալ:

Այս խնդրին մէջ ո՛չ միայն փաստերու խեղաթիւրում եւ պատճառութեան ոտնակոխում նկատելի են վրայ – վրայի դիզուող յօդուածներուն եւ դրախօսականներուն մէջ, այլ մանաւանդ՝ արուեստական ու օրապակաս վէճ մը Հայաստանի եւ արտասահմանի հայագէտներուն միջեւ, որմէ ոչինչ ունինք չահելիք:

Ցիշեալ պատմաբաններէն երկուքը՝ Սիւնի եւ Աւետեան, ըստ նամակագիրներուն, «Հայաստանի պատմագիտութիւնն անուանարկում են որպէս «ազգայնամոլական», «չովինիստական», «տգէտ ու խելագար կոնցեպցիաներ առաջադրող», «բունիաթովական», «օտարատեաց (քսենոֆոբ)» եւ այլազան նսեմացուցիչ պիտակաւորումներով»:

Հետաքրքրական է, ամբո՞ղջ պատմագիտութիւնը, կամ միայն այն մարդիկը, որ առիթ կուտան նման ցաւալի պիտակներու: Ով որ առանց փաստի կ'առնչադրէ, որ այս կամ այն գիտնականը «դաւաճան» է կամ «հայավնաս», լծուելով character-assassination–ի արշաւի մը, ենթակայ է փոխադարձ անուանարկումի կարելիութեան: Իսկ իրեն հետ, նաեւ իր համակիրները: Օրինակ, Երեւանի պետական համալսարանի Հայոց պատմութեան ամպիոնի անդամները, որոնք անցեալ Դեկտեմբեր 19–ին որոշումնագիր մը հրապարակած էին, անարգանքի սիւնին գամելով «կեղծ հայագէտները», հատնատաբար առանց իսկ կարգացած ըլլալու անոնց գործերը:

Եւ այդ իսկ պատճառով, երբ կը կարդանք, որ Ռ. Ցովհաննէսեան «յայտարարում է, թէ ԱՄՆ–ի կեղծ – հայագիտութեան դէմ (...) ահաղանգ – քննադատութիւնները "անհեթեթութիւն" են», մարդ թերեւս հասկնայ, թէ ինչո՞ւ այդպէս ըրած է, նոյնիսկ եթէ, հակառակը իրեն վերագրուածին, անպայման չմտածենք, որ այդ քննադատութիւններուն բոլոր հեղինակները «"նացիոնալիստ" (նկատի ունի՝ "ազգայնամոլ")» են:

Նամակը գրողներու մտքին մէջ, բազմաթիւ չփոթներու կարգին, նաեւ կայ «nationalist» եւ «ազգայնամոլ» բառերու չինծու հաւասարում մը: «Ազգայնամոլ» բառը Ֆրանսերէն «chauviniste»ի հայացումն է, որ, ինչպէս գիտէ ընթերցողը, ազգայնականութեան ծայրայեղութիւնն է: «Նացիոնալիստ»ը «ազգայնական»ն է:

Ի դէպ, տեղեակ ալ չեն, որ նոյնինքն Ցովհաննէսեանը որոշ օտար պատմաբաններու կողմէ (ո՛չ անպայման թուրք կամ թրքասէր) «nationalist» պիտակուած է, գիրքերու թէ յօդուածներու մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Նոյն նամակին ակնարկուած էր Ա. Թոթոյեանի «Նէմեսիսի ախտորոշումները եւ դարմանները» յօդուածին մէջ (Մայիս 30):

ԱՄՆ ԻՆՉՈ՞Ւ Կ'ԱՐՏՕՆԷ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Սամանթա Փոուըր Հարվըրտի համալսարանին մարդկային իրաւունքներու քաղաքականութիւններուն ուսումնասիրութեան կեդրոնին գեկավարն է: Վերջերս գիրք մը հրատարակած է որուն խորագիրն է «Դժոխային հարց մը. ԱՄՆ եւ ցեղասպանութիւններու ժամանակը»: Հատորը քննադատներու ուշադրութեան արժանացած է եւ բազմաթիւ յօդուածներու նիւթ կ'ըլլայ ամերիկեան մամուլին մէջ:

Նիւ – Եորքեան դրական երկշաբաթաթերթի մը մէջ հատուածներ լոյս տեսած են այդ հատորէն. թարգմանաբար տեղ տուած է «Գուարիւ Հնթէրնասիոնալ» շաբաթաթերթը Յունիս 6 – 12–ի թիւով:

Ս. Փոուըր նախ կ'ըսէ թէ Ի. դարը ցեղասպանութիւններու դար մը եղաւ ու ԱՄՆ–ը, նաեւ այդ ցեղասպանութիւններուն դրժուած երկիրներուն դրացի եւ րոպագի երկիրները անտեսելին կատարուածը: Ախտաբանական մօտեցումով մը կարելի է ըսել թէ Ողջակէզին առընչութեամբ Ամերիկացիներուն գիտակցութեան մէջ սարսափը այնքան դժուար հանելի տեղ մը գրաւած է որ բոլոր միւս ցեղասպանութիւնները անոր հետ համեմատած, նուազ ծանրակչիռ կը թուին:

Թուելով Թուրքերու կողմէ բնաջնջուած 1 միլիոն Հայերը, Փոլ Փոթի 2 միլիոն գոհերը, Իրաքի Հարիւր հազար Քիւրտերուն կոտորածը, Պոսնիայի մէջ Սերպերու զոհ 200 հազար Պոսնիացիներն ու Խրուաթները, Հութումներու ջարդած Թութսիները, հեղինակը կ'ըսէ թէ ցընդող է ԱՄՆ–ու կեցուածքը, ոչ միայն անոր համար որ մերժեցին ուժի դիմել, արդելք ըլլալու համար գործուած վայրագութիւններուն, այլեւ անոր համար որ գրեթէ ոչինչ ըրին այդ ուղղութեամբ: Աւելը պատճառաբանութիւնը այն էր որ նչուած ցեղասպանութիւնները չէին սպառնար ԱՄՆ–ու ազգային կենսական չահերուն:

Երբ պահուած չէզոքութեան մասին հարցում ուղղուի, յաճախ այն պատասխանը կը տրուի թէ «տեղեակ չէինք»: Աւելին ճիշդ չէ. նոյնիսկ երբ կատարուածը բոլոր մանրամասնութիւններով, սարսափին ամբողջ տարողութեամբ ծանօթ չէր, ունէին բաւական յստակ դատիարք մը: Աւելի չնորհիւ տեղւոյն վրայի ԱՄՆ–ու դեսպաններուն ներկայացուցիչներուն էր, ինչպէս՝ 1915–ին Կ. Պոլսոյ դեսպան Հ. Մորկընթաուի: Ամերիկացի պատասխանատուները միչտ լաւատեղեակ եղած են անցած – դարձածին. միչտ ունեցած են տեղեկութիւնը թէ ցեղասպանութիւն մը կը պատրաստուի, իսկ ըլլալէն ետք ունեցած են բոլոր մանրամասնութիւնները: Նոյնիսկ 1915–ին երբ հեռահաղորդակցութիւնը ներկայի ձեւերը, որակը չունէր, Նիւ – Եորք Թայմզ–ը առնուազն 145 յօդուած հրատարակած է Թուրքերու կողմէ Հայերու կոտորածներու նիւթով:

Անկախութեամբ պատճառաբանուած չէզոքութիւնը կ'առաջնորդէ դահիճին անպատժելի մնալուն: Թալաաթ փաչա որ ներքին գործերու նախարար էր, միչտ ուշադրութիւն ըրած էր որ ոչ ոք ապրելը եղած էր Ապտիւլ Համիտի Հայերը բնաջնջելուն: Եւ եթէ Հիթլէրը այնքան ինքնավստահութեամբ չարժեցաւ, պատճառը այն էր որ «ոչ ոք կը յիշէր Հայերը»:

ԱՄՆ–ը եւ անոնց դաշնակիցները ռիթիներ ունէին ցեղասպանութիւնները կասեցնելու. բայց չըրին. եւ դոնէ չորս դարարներէն ամանք այն տպաւորութիւնը ունեցան թէ իրենք անբաղձալիներէ աշխարհը մաքրագործելու աշխատանքը կը տանէին եւ ամերիկեան լրութիւնը վաւերացումի, նոյնիսկ գօրակցութեան նչան էր:

Իսկ երբ եղան հազուագէպ պարագաներ երբ ԱՄՆ հակազդեցին, ինչպէս Ս. Հիւսէյնի կողմէ Քիւրտերուն դէմ թունաւոր կազի գործածութեան ժամանակ, եւ սպառնացին պատիժներ գործադրելու, Ս. Հիւսէյն վերջապէս հրաժարեցաւ նոյն զէնքը կրկին գործածելէ: Ասիկա փաստ մըն է թէ նոյնիսկ փոքր, յապաղած նախաձեռնութիւններ հարիւր հազարաւոր կեանքեր կը փրկեն եւ եթէ ցեղասպանութիւններու կանխարգիլումը ԱՄՆ–ու նախապատուութեան մարզերէն չըլլար, անվարան կարելի է ըսել թէ անհաչուելի թիւով կեանքեր փրկուած կ'ըլլային:

Եթէ ցեղասպանութիւնները կանխելու, կասեցնելու համար ԱՄՆ չըրին այն ինչ որ իրենց կարողութեան մէջ էր, ատոր պատճառը ոչ տեղեկութեան բացակայութիւնն էր, ոչ ալ իրենց ազդեցութեան սահմաններուն անբաւարարութիւնը: Պատճառը պարզապէս այն էր որ տրամադիր չէին արդելքին անհրաժեշտ քայլերը առնելու. այսինքն՝ զինուորական, դրամական, դիւանագիտական, կամ ներքին քաղաքական ներդրումներ ընելու, չանճնառութիւններու դիմելու: Իւրաքանչիւր պարագայի մէջ գործադիր իշխանութիւնը երկու նպատակ հետապնդած է. խուսափիլ միջամուխ ըլլալէ հակամարտութիւններու որոնք ամերիկեան չահերուն նոյնիսկ նուազագոյն վնաս մը կը սպառնան, երկրորդ՝ ցեղասպանութեան մը քաղաքական մարդին վրայի ազդեցութիւնը պակսեցնել եւ խուսափիլ բերելիք վարկաբեկումէն: Ասոր համար է որ ամերիկացի պաշտօնատարները միչտ չափազանցած են տուեալներուն անորոշ բնոյթը, պնդած են թէ առաջարկուած միջամտութիւնները սա կամ նա ձեւով անօգուտ մնալու դատապարտուած են, վտանգներ ունին. յետոյ, յամառօրէն խուսափած են «ցեղասպանութիւն» բառին գործածութենէն որ օրինական, բարոյական, ուստի նաեւ քաղաքական պարտաւորութիւնը կը թելադրէր միջամտելու: Բաւարարուած են վարչարարական նախաձեռնութիւններով, այն պատրանքը տալով որ չատ բարդ գործունէութիւն կը տանին եւ խորհրդատուներ ունին:

Անչուշտ սխալ է միայն նախագահին ու Արտաքին գործերու նախարարին կապել այս քաղաքականութիւնը: Ժողովըր-

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մրցոյթ մը, որուն նիւթն էր «Մեսրոպեան դիւտի դերը՝ ֆրխատունէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային մշակութային դեմքի վրայ պատմագրաւեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային մխիթարական նուիրման իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատակազմը Մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19-ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստորեւ կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները՝

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ...

Կոդ՝ 019

Աստղանաւը սուզուում էր անեզրութեան մէջ, ինչպէս հանճարի միտքը՝ խորհրդաւոր դաղտնիքների աշխարհը: Լուսնոյդից երեւում էին աստղերը, որոնք փոքրիկ լապտերիկների պէս առկայծում էին տիեզերքի արահետներում, ասես աչքով անում դէպի իրենց չտապող մարդկանց՝ իրենց դաղտնիքները բանալու համար: Հնչում էր մի երաժշտութիւն, որ ծնունդ էր երկրի ու տիեզերքի հնչիւնների միաձուլումից: Բոլորին համակել էր անհունութիւնը եւ յաւերժութիւնը զգացողի վսեմ թախիծը, որի մէջ խելագար ինչ - որ բան կայ:

Յանկարծ երկրից հնչեց ահազանգ. խնդրուում էր անձնակազմին թողնել բոլոր աշխատանքները եւ վերադառնալ երկիր, այլապէս որոշ ժամանակ անց տիեզերանաւի կառավարումը կը դառնար անհնարին. կը խզուէր կապը երկրի հետ, իսկ դրանից կարելի էր սպասել ինչ ասես... Շարքից դուրս էր եկել երկրի համակարգիչների ցանցը, որը մարդկային խմասուութիւնը պահպանող չեմաքանն էր: Համակարգչային մանրէները թափանցել էին նրա յիշողութեան մէջ ու ջնջել ամէն ինչ: Սա մի զարհուրելի աղէտ է, որովհետեւ արդէն նրա մէջ էր տեղաւորուել երկրի պատմութեան, դիտութեան ու մշակոյթի, ֆինանսների հետ կապուած ողջ տեղեկատուութիւնը: Այն վազուց արդէն փոխարինել էր գրադատրաններին, գրքերին, թերթերին ու ամսագրերին: Չէր պահպանուել նմոյշի համար մի թերթ թուղթ կամ գիրք, որոնց տառային նշաններով ու հնչիւնային համակարդով հնարաւոր ընկէր որոշ չափով վերականդնել համակարգիչների յիշողութեան աշխատանքը: Սա նշանակում էր նորից վերադարձ դէպի մոքի անապատային կեանք, ուր սայլի դիւան արդէն իսկ մոքի յեղաշրջում էր...

Երկու ընդհատ ազդանշան՝ վառ կարմիր... Լուսթիւն... Ջօ'ն վարժ սեղմեց հին բարեկամի՝ համակարգչի ստեղնաշարը. աւա՛ղ, միայն թարթումներ. ո՛չ մի գիր, ո՛չ մի հրահանգ:

Երկարատեւ լուսթիւն. վայրկեաննե՞ր էին, դարե՞ր. ով իմանար: Չկային փոքրիկ աստղիկները, որ թրթիռ էին ու միտք, լոյս էին ու երկիր մոլորակի աւետաբերները:

Ջօ'ն նայեց Արամի աչքերին, անհունութեան մէջ թեւածող երկու միտք, երկու կայծակ... Լուսթիւն...

– Շարունակե՞նք ճանապարհը, Արա՛մ, – չընկայց Ջօն ու զայրացաւ. ընկերը նրան էր նայում երեք հազար տարեկանի պէս, տարօրինակ հայեացքով, որի առջեւ միշտ նոյն պատկերն էր՝ Արարատ՝ Արա՛ա..., հա՛, Արարատ:

– Ո՛ւր, Ջօ՛, ո՞ւր գնանք երկրից, Հայն էլ ո՞ւր կարող է գնալ, Ջօ՛, Հայն այլեւս գնալու տեղ չունի:

Ջօ'ն չէր կարող հասկանալ տխուր պատերին ուրախ պահերին միշտ տխուր իր ընկերոջը, որը ծիծաղում էր, երբ կարուած էին յոյսի բոլոր թելերը: Ի՞նչ ուժ կար նրա մէջ ու որտեղի՞ց էր բխում այն: Ու Ջօն խենթօրէն հաւատաց ընկերոջը, որը գալիս էր հեռուից, ինչպէս աստղերը, կը լինի միշտ ինչպէս աստղերը:

Աստղանաւը ուղղութիւն վերցրեց դէպի երկիր: Վերջին յոյսն իրենց վրայ էր: Բոլոր տարբերակներն անյաջող էին անցել: Ասես իրենց ձեռքերում էին աստղային բանալիները:

Գիտնականների խմբին մօտեցաւ Արամը. «Կայ մի ժողովուրդ երկրի վրայ ապրող մարդկանցից, որ իր բոլոր պատմութիւնները, նուաճումները՝ մոքի, արուեստի մէջ դրի է առնում մատեան ներում ու սրբութեամբ պահում դրանք: Ժամանակը՝ այդ ամենակուլ մեքենան չի կարողացել ջնջել հետքերը, վոչի դնել նրանց վրայ»:

Բոլորի հայեացքները սեւեռուեցին Արամին: Ուրտեղի՞ց է ճանաչում այդ ժողովրդին, որտե՞ղ են նրանք Ապրում: Կամ մեքենայի այս դարում չարունակո՞ւմ են դրել մատեաններ ու պահել. ինչո՞ւ, մի՞թէ պիտէին աղէտի մասին, կամ գուցէ կռահո՞ւմ էին...

Քարտէսի վրայ Արամը նշեց մի անուն միայն՝ Արարատ...

Փնտռտուքի ճանապարհները խաչաձեւուեցին Հայաստանի քառուղիներում: Ներանց բերեցին դէպի դիտութեան սըրբազան տաճարը՝ Մատենադարան... Քարէ երկնակարկառ, զարդանիշ պատրիսպներից ներս մարդկանց խմբին դիմաւորեց դալուկ մի մատուռական, որը երկար տարիներ մատեանների կողքին վազուց էր բոլորի կողմից մոռացուած: Ներա նեհար, ոսկրոտ մատները սահում էին մերթ մկկ, մերթ միւս մատեանի վրայով, ասես լրիվ զրուցում եւ հետաքրքրասէրների աչքի առջեւ բացում իրենց թանկագին, զոհարազարդ տառերը: Գաղտնի, սրբազան մի խորհուրդ կար այդ տաճարում: Հեշտ չէ իր ծոցում պահել այդքան դանձեր ու լռել... Անցնելով սրահից սրահ՝ ասես մի դարից միւսն էին տեղափոխուում: Իրենց համար անհասկանալի լեզուն խօսում էր, խօսում մաղաղաթեայ մատեանների, դունագեղ մանրանկարչութեան, ասեղնագործութեան, չարականների լեզուով: Ջօնը խօսում էր ու պատմում իր ցաւերի, վշտերի, չարերի կողմից հալածուած ու ասպատակուած, բաժան - բաժան եղած, տառապած ու մոխիրներից փիւնիկի պէս նորէն յառնած ժողովրդի մասին: Տառերը, նախչերն ու գոյները ստեղծել էին կախարդական կամմայ, որ ակնահաճոյ էր եւ կորուելը անկարելի:

Ո՞րն է սկզբնաղբիւրը այս ամէնի արարման եւ յարատեւման գաղտնիքը, – հետաքրքրուեց մէկը:

– Ապրող մի ժողովուրդ իր լինելիութեան իրաւունքը այս արեւի տակ հաստատեց ոչ միայն գոյատեւելով, այլեւ մոքի լուսաւոր հորիզոններ բացելով. բռնեց բանականութեան ուղին: Ֆիզիքական գոյատեւումը առանց բանականութեան յաղթանակի անորոշ է ու սպառնալի: Ի սկզբան ազգային ոգու ու մոքի պաղտնարանները բացելը օտար լեզուի բանալիներով անկարելի էր: Սա լաւ հասկացաւ այր մի երեւելի՝ Մեսրոպ անունով...

Հայ ժողովրդի ոգին, հաւատը, լեզուն դէմք ստացան Մեսրոպի դիմագծերով: Նրա մէջ ամբողջացաւ այս ամէնը ու հաստատուեց երկաթգրի հայերէն այբուբենով: Հազարամեակներով տարբեր երակներով եկած ու պահպանուած այս սկզբունքները եռմիասնութեան օրէնքով խաչաձեւուեցին: Ծաչաձեւուեցին Մաշտոցի մէջ ու դուրս յորդեցին տառերի տեսքով, որոնք վերածուեցին դրի, ապա՝ Մատաղաթեայ մատեաններ: Նա դրեց այն ամուր հիմքերը, որի վրայ բարձրացաւ յետագայ դարերի պատմամշակութային ողջ ժառանգութիւնը, մայրենի լեզուով առ Աստուած ուղղեց իր աղօթքը՝ յաւերժացնելու, անմահացնելու իր ժողովրդին...

Ու հիմա դժուար է տարբերակել, թէ ով ում փրկեց. ժողովուրդը իր դիրն ու լեզո՞ւն, թէ՞ հակառակը: Ցետոյ դիրը պիտի խօսի քարերի լեզուով, դառնայ Հոփսիմէ ու Շողակաթ, Սանահին ու Հաղպատ, Գեղարդ ու Աղթամար... վանքեր, եկեղեցիներ՝ որպէս քարակուռ մի աղօթք՝ ժողովրդի հաւատի պէս անսկզբուն, կամքի պէս տոկուն: Եւ պիտի յառնի այսօր դարերի խորքից որպէս մի սրբազան մատնանք, քարեղէն դանձ՝ երկինք մխրճուող, իրրեւ անճնադիր՝ այս հողի վրայ ապրելու: Այբուբենի տառերը պիտի յառնեն մեր աչքերի առաջ՝ Հայոց Ոսկեդարի մասին պատմելով Խորենացու, Փարպեցու, Ագաթանգեղոսի, Բիւզանդի, Եղիշէի ճոխ լեզուով: Տիեզերքի ու դիտութեան մասին տեղեկութիւններ պիտի տան տիեզերահռչակ պիտնական Անանիա Շիրակացու բերանով: Նարեկացին պիտի պատռի մէջ-նադարեան քողը՝ վերածնունդ աւետելով դրական մոքին, համայն մարդկութեան մեղքերն իր ուսերին առնելով՝ պիտի մեղանչի առ Աստուած: 13-րդ դարում Ֆրիկը արդարութիւն պիտի պահանջի, իսկ Նաղաշը խօսի դոյների լեզուով: Քուչակն աշխարհիկ սէրը հայրաբառ, հայատառ լեզուով պիտի հընչեցնի: Եւ մինչնադարեան մշակոյթի դուռը պիտի զոցի Սայաթ-Նովան՝ իր սիրային տաղերը միաձուլելով երգի հնչիւններին ու կամարելով այդ դրանը:

Եւ պիտի նոր ժամանակներում երկփեղկուի այս մշակոյթը, ինչպէս իր հողերը, ինչպէս օտարներից թիւրապատիկ խոցուած իր ժողովուրդը: Արեւելեան հատուածում Աբովեանը պիտի դրի ժողովրդին մատչելի լեզուով, Մեսրոպաչունչ հնչիւններով, Րաֆֆին ու Տէրեանը ճոխացնեն լեզուն: Արեւմտեան հատուածում իրենց քնարը հնչեցնեն Սիլիշանն ու Դուրեանը, իրենց ժողովրդի անասելի ճակատագրի ցաւերի համար պիտի սգան Վարուժանն ու Սիամանթօն: Երկատուած, բաժան - բաժան երկնեցին արժէքներ: Բայց մնացին յաւէտ կապուած՝ մեսրոպատառ այբուբենի աներեւակայելի մագնիսական ուժով...

Այժմ նրանց մի ուրիշ առաքելութիւնն է տրուած. համակարգիչները ծրագրաւոր ըստ հայերէն լեզուի հնչիւնադրային նշանների: Նրանցով պէտք է հաղորդակցուի մարդկութիւնը, իր նուաճումների մասին գրի հայերէն տառերով:

– Այժմ դիտեմ՝ ում առաջ խոնարհուել, – չընկայց դիտնականը, – եւ յուշամատեանում գրել տուեց աշխատակցի մէջոցով:

«Մեծ մատծող այր՝ Մեսրոպ Մաշտոց, որ փրկեց ժողովուրդներ մոռացութեան կորստից. նախ՝ 5-րդ դար՝ հայ ժողովուրդին եւ հազարամեակներ անց՝ մարդոց համայն»:

«Վերադարձ»
Առաջին մրցանակ՝ 100 ԱՄՆ տոլար.
ՍՎԵՏԼԱՆԱ ՕՇԻՆԵՐԵԱՆ
Երեւանի թիւ 163 դպրոց Հայոց լեզուի եւ գրականութեան սուցչուհի:

ԹԻ՛Ւ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԱԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Հազիւ քառորդ ժամ անցած էր, բանտին դուռը կրկին բացուեցաւ:

– Արշաւի՛ր էֆէնտի, – գոչեց ոստիկան մը, – եկէք:

– Ի՞նչ կայ, – հարցուց լրտեսը՝ ըմբռնելով դէմքով մը:

– Իշխատ պէյը ձեզ տեսնել կ'ուզէ:

Արշաւիր յաղթականօրէն անցաւ բանտարկեալներուն մէջէն եւ դուրս ելաւ:

– Օղո՛ւլ, ինչ կը նշանակէ այս, – հարցուց Հաճի աղան Քրխոին:

– Ո՛վ պիտի ինչ մեքենայութիւն մը ընելու վրայ է, ապահովաբար քիչ մը առջ դրած նամակը Իշխատ պէյին ուղղուած էր. բայց ի՞նչ դրեց, որ Իշխատ պէյը անմիջապէս կանչել տուաւ:

– Գլխերնուս փորձանք մը չբերէ տէ, վաղ անցանք, ինչ չէքէր կ'ուզէ նէ՝ թող ծամէ, – ըսաւ Հաճի աղան մտածկոտ դէմքով մը:

– Այդ մարդը ամէն բան ընելու կարող է, քեզի հետ առանձին ի՞նչ տեսնուեցաւ:

– Վնասակար բան մը չէր:

Եւ Իբրանոսեան Մարուքէ աղա պատմեց իրենց տեսակցութիւնը:

– Քովէդ դժդոհ դէմքով մը հեռացաւ, – դիտել տուաւ Քրխո:

– Այո՛, որովհետեւ իր առաջարկութիւնը մերժեցի:

– Կը վախնամ, որ հիմա պիտի երթայ իրողութիւնը ուրիշ կերպ պիտի պատմէ Իշխատ պէյին:

– Ի՞նչ կրնայ ըսել:

– Օրինակի համար կ'ըսէ, որ դուն առաջարկած ես կաշառել այս տեղի պաշտօնեաները՝ բանտէն փախչելու համար:

– Աճապա իրա՞ւ առանկ խալթ մը պիտի ուտէ:

– Կ'ընէ մի, կ'ընէ, – ըսաւ Քրխո:

– Բարով – խերով խօսք մը չընէի, բայց սրիկան ինք քովս եկաւ եւ անպատճառ խօսիլ ուզեց հետս:

– Կեցիր, նայինք, հիմակուընէ իրար մի' անցնիր:

Կէս ժամ ետքը Արշաւիր վերադարձաւ: Զարաշուք ժպիտ մը կար իր շրթունքին վրայ սենեակէն ներս մտած ատեն:

Սիկառէթ մը վառեց եւ սկսաւ վեր - վար պտըտիլ բանտին մէջ:

Ինչ որ բանտ կ'ըսենք, բաւական ընդարձակ սենեակ մըն էր չէնքի մը երկրորդ յարկը: Հինգ պատուհաններ ունէր, որոնք պարտէզի մը վրայ կը նայէին: Այս սենեակը, որ ապարանքի մը ճաշասրահը ըլլալ կը թուէր, օժտուած էր նաեւ խոշոր լուացարանով մը, ուր երկու ծորակներ կային, այնպէս որ հոն գըտնուող 10 - 12 անձերը կրնային առատ ջուրով լուացուիլ:

Բացի Արշաւիրէն, Հաճի աղայէն, Քրխոյէն եւ յոյն վարդապետէն, նոյն մէջոցին հոն բանտարկուած էին յոյն դեղագործ մը եւ վարժապետ մը, թուրք հօճա մը եւ նաւապետ մը, պարսիկ մը, արաբ լուսանկարիչ մը, ռուս մը եւ Ֆրանսացի մը:

Ամէնքն ալ, ինչպէս չոգենաւի մը մէջ դտնուող ճամբորդները, չուտով մտերմացած էին իրարու հետ:

Արաբ լուսանկարիչը մանաւանդ չուտով մտերմացող ու չատախօս մէկն էր ամէնուն հետ:

Իր մտերիմներէն մէկն էր նաեւ Արշաւիրը: Լուսանկարիչը որեւէ երկիւղ չունէր մատնիչէն ու անոր հետ համարձակ կը խօսէր: Իր յանցանքը որոշ էր: Թուրք կին մը լուսանկարած էր, եւ այդ կնոջ պատկերը հրատարակուած էր Թրքերէն կնոջական հանդէսի մը մէջ: Ամբողջ ոճիրը այդ էր:

Երկու ամիսէ ի վեր կը սպասէր, որ իր դատը տեսնուէր պատերազմական ատեանին առջեւ: Իրեն ըսած էին, որ առաւելագոյն պատիժը պիտի ըլլար 15 օր բանտարկութիւն, եւ որովհետեւ արդէն 60 օրէ ի վեր բանտն էր, վստահ էր, թէ դատի ելած օրն իսկ ազատ պիտի արձակուէր: Բայց դժբախտութիւնն այն էր, որ պինդը հարցնող վենտռող չի կար:

Այս լուսանկարիչը տեսնելով Արշաւիրը, որ վեր - վար պտըտելով իր սիկառէթը կը ծխէր յաղթական երեւոյթով մը, անոր մօտեցաւ եւ ըսաւ.

– Գոհ եւ ուրախ դէմք մը ունիս:

– Այնպէս է, – ըսաւ Արշաւիրը:

– Կ'երեւայ, որ Իշխատ պէյէն յուսատու լուր մը առիր:

(Շար. 239)

Թէ դատի ելած օրն իսկ ազատ պիտի արձակուէր: Բայց դժբախտութիւնն այն էր, որ պինդը հարցնող վենտռող չի կար:

Այս լուսանկարիչը տեսնելով Արշաւիրը, որ վեր - վար պտըտելով իր սիկառէթը կը ծխէր յաղթական երեւոյթով մը, անոր մօտեցաւ եւ ըսաւ.

– Գոհ եւ ուրախ դէմք մը ունիս:

– Այնպէս է, – ըսաւ Արշաւիրը:

– Կ'երեւայ, որ Իշխատ պէյէն յուսատու լուր մը առիր:

(Շար. 239)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գայեանէ եւ կարապետ Գարոյեանի յիշատակին Հոզին ընտանիքը եւ Լիլեան Տարօնեան 50 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին :

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

***

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի Ս.Ջալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողով՝ Շաբաթ Յունիս 15, ժամը 14·30_ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE
pour l'Etablissement de Montmorency
UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE
chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

CHAVILLE

FETE ONOMASTIQUE

La traditionnelle fête de notre église, dédiée à son patron St Grégoire l'Illuminateur, aura lieu dimnache 16 juin
10h30 : Messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NAKKACHIAN
12h : Requiem à la mémoire des bienfaiteurs et serviteurs de l'Eglise.
13h : Repas convivial dans le cadre champêtre du parc «Bon Repos» à Viroflay.
(Participation de 25 Euros tout compris. S'inscrire auprès des membres de l'église ou en téléphonant au 01 47 09 23 18)
Durant ce rassemblement, nous rendrons hommage au travail accompli par **le Père Haroutioun Tachdjian** durant les dix années passées au service de notre communauté et qui est appelé à d'autres fonctions.
A l'issue du déjeuner, les élèves de notre école «Lévon Chanth» feront une prestation préparée par **Rosine Tachdjian.**

***

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le **Samedi 15 juin à 20h45**
à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville
à la présentation et à la dédicace de l'ouvrage récemment paru
«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN
— Entrée libre — **Collation**

VOYAGE en ARMENIE

OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE

du 28 octobre au 4 novembre (prix: 1.065 euros)

(Extension possible au Karabagh — avec supplément de 160 euros, et le retour le 7 novembre)

organisé par SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE-ARMENIE.

Accompagnateur: **Pasteur Samuel SAHAGIAN**

S'inscrire d'urgence (avec acompte de 155 euros)
à **SPFA**
1, rue Cabanis, 75014 Paris
☎ 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19
(Programme détaillé sur demande)

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)

du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Hautes Alpes) dans un nouveau cadre

SEJOUR ADOS

séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)
du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs pour juillet — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՈՆՐԷԱԼԻ «ՍԱՆԱՀԻՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Կը խնդրուի բոլոր հեղինակներէն եւ հրատարակչական հաստատութիւններէն, որ զրադարանիս նուիրեն իրենց հրատարակութիւնները, յիշեալն կամ օտար լեզուներով եւ ուզղարկեն հեռեւեալ հասցէին՝

HAMAZKAYIN LIBRARY,
3401 Olivar Asselin, Montréal,
Quebec H4J 1L5,
Tél. : 514-337-7753

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի «Նահատակաց Յուշարձան»ի պաշտօնական բացում, ներկայութեամբ Գիւտ Արք. Նագգաշեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լըվէնի :

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11_ին
Chaville R. D.
կայարանին հանդիպակաց հրապարակը :
Մանրամասնութիւնները յետագային :

DATE A RETENIR

20 SEPTEMBRE

Soirée exceptionnelle au profit de la construction de l'Ecole HAMASKAINE de Marseille

---

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE

le Dimanche 7 juillet

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

Ա. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15
Տօն Գիւտի Նշխարացն
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
Ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի :

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՆՈՒԿ ԵԿԵՂԵՑՒ ՄԱՐՍԷԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ

Կիրակի, Յունիս 23_ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱՆԵԱՆ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Թեմին եւ Հոգեւոր Ծառայութեան
40_ամեակներու առիթով
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱՆԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրար կը սուրհայ Մայր Եկեղեցւոյ տիրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան :

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
դեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԻՄԱՃԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45_ին :
Ձեռնադրութիւն ժամը 11_ին :
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15_ին :
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15_ին :

AU CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
339, avenue du Prado - 13008 Marseille
Vendredi 14 juin à 20 heures

L'ASSOCIATION POUR LA CREATION AUDIOVISUELLE D'ARTISTES D'ORIGINE ARMENIENNE
ET
LES FILMS DU SOLEIL
présentent

LES HABITANTS DU PALAIS ROYAL

Un film de
EDOUARD SARXIAN
avec
Karem DJANIBEKIAN (Arménie)
Jacky NERCESSIAN
Jean-Claude NIETO
Gérald PAPAZIAN
Anita SARXIAN
Monica TCHOROKHIAN

Scénario: **Edouard Sarxian**
Assistant à la réalisation: **Jean-Pierre Franchi**
Chéf opérateur: **Jacques Hubinet**

Entrée libre

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՐԻԶ
եւ
ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԸ
կը կազմակերպեն այցելութիւն մը
ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ
ԴՊԵԱԿ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ
Կիրակի, Յունիս 30–ին
Մեկնումը՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին :
Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 14
VENDREDI
14 JUIN
2002
LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 20·448 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·448

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ

ԱՋԵՐՈՒ ԱԹՈՌԱՄԱՐՏԸ ՍԿՍԱԾ Է

Ալը համոզուած է – եւ իրաւացի է – որ երեսփոխանական վր մեծամասնութիւնը կասած չի վերցներ եւ պարագլուխները պրդէն իսկ ձեռնարկած են աթոռամարտի մը: Ա· ժիւփէ, որ այս ամբողջ ընտրապայքարին մուխի մէջ զործող գլխաւոր դէմքն էր, կը պատրաստուի վրաւելու Նախագահական Մեծամասնութեան Միութեան նախագահութիւնը, վստահելեն «օդնելու համար Շիրաքին եւ Ռաֆարէնի», բայց, խորքին մէջ, բացայայտ է որ «սպասման սրահի» մը մէջ է եւ հինդ տարի ունի հասնելու համար իր բուն նպատակին՝ թեկնածուելուն նախագահական ընտրութեան: Պորտոյի մէջ, «Ֆիկառո»ի թղթակիցին հետ հանդիպում ունեցած է եւ մասամբ բացայայտած է իր հեռանկարները: Ընտրած է Նախագահական Մեծամասնութիւնը, թէեւ հանդիսատէս դիրք մը չի նկատեր: Վստահ կայ որ չատ կոմպնակալ պատկեր մը տայ, բայց, կ'ուզէ քաղաքական, աշխարհի վրայ բացուող մեծ չարժում մը տեղծել: Կ'ընդունի որ, պէտք չէ ըզայ նախագահ եւ «Ֆրանս 2» հեռատեսիլի կայանին լրագրողին երեսին բացագանչէր՝ «մի չհագործէք ընկերվարական կուսակցութեան ձեր անդամատեսրը», բայց եւ այնպէս կ'աւելցնէ որ ազատ մարդ մըն է եւ չի փափաքիր մեռիաններու ենթարկուիլ:

Անդին, է· Պալատիւր, բացէ ի բաց թեկնածու է Ազգային Ժողովի նախագահական աթոռին, կը սպասէ սակայն որ գայն յայտարարէ «պատշաճ պահուն»: Իրեն զօրավիգ է Նիքոլա Սարքոզի, բայց, անդին կայ Ժան – Լուի Տըպրէն, քիչ մը աւելի անդին ալ՝ Ֆիլիպ Տուսթ – Պլազի: Այս վերջինը արդէն բաւական բարդութիւններ առեղծած է սկիզբէն: Արդարեւ, հեռանալով իր կուսակցութենէն (պայրուի ԻԻ–ՏԷ–ԼԻՓ–ը) եւ ուժգնին աշխատելով նախագահական մեծամասնութեան ի նպաստ, աչք ունէր նախարարական աթոռին, բայց, չարժանացաւ եւ դառնացած, մերժեց նախարարական որեւէ աթոռ, յայտարարելով թէ կը նախընտրէ Թուլուզի քաղաքապետ մնալ:

*
**

Բ· չրջանի արդիւնքներէն ետք, անհանգանական չի նկատուիր որ Ռաֆարէն նախարարական փոքր փոփոխութիւններու ձեռնարկէ: Կը կարծուի որ Փարիզի Տէվէճեան կրնայ դրաւել Տոնատիէօ տը Վապրի նախարարի պաշտօնը, այսինքն Տեղական ապառութեանց պատուիրակ նախարարի աթոռէն անցնիլ Եւրոպական Հարցերու պատուիրակ նախարարի աթոռին: Ծանօթ է որ Տոնատիէօ տը Վապր քննութեան տակ առնուած է: Բեկանիչ Ատեանը մերժեց ջնջել հարցաքննութեան դործընթացը, որ կը վերաբերի Հանրապետական Կուսակցութեան (այժմ՝ Ազատական Ժողովրդավարութիւն) Ֆինանսուման: Սկզբունքով, տը Վապր, ի մտոյ, պէտք է պատժական ատեանին ներկայանայ:

ԳԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԵԼ յայտարարած է որ, պիտի չվաւերացնէ Պատժական Միջազգային Ատեանին դաշինքը: Իսրայէլցի բանբերը յայտարարած է.– «Դատարանին քաղաքականացումի մեծ վտանգ կայ, ինչ որ կրնայ Իսրայէլացիներու տեղաւորումը խաթարել Տոնատիէօ տը Վապրի նախարարի պաշտօնը, այսինքն Տեղական ապառութեանց պատուիրակ նախարարի աթոռէն անցնիլ Եւրոպական Հարցերու պատուիրակ նախարարի աթոռին: Ծանօթ է որ Տոնատիէօ տը Վապր քննութեան տակ առնուած է: Բեկանիչ Ատեանը մերժեց ջնջել հարցաքննութեան դործընթացը, որ կը վերաբերի Հանրապետական Կուսակցութեան (այժմ՝ Ազատական Ժողովրդավարութիւն) Ֆինանսուման: Սկզբունքով, տը Վապր, ի մտոյ, պէտք է պատժական ատեանին ներկայանայ:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԾԱ – ՃԱՓՈՆ

Ցունիս 12–ի մրցումներու արդիւնքները էին·–

Բ· խումբին մէջ, Փարակուէյ յաղթեց 3–1 Սլովենիոյ, նոյն խումբին մէջ Սպանիա 3–2 յաղթեց Հարաւի Ափրիկէի, Զ· խումբին մէջ, Անգլիա եւ Նիժերիա 0–0 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեցին, նոյն խումբին մէջ, Շուէտ եւ Արժանթին 1–1 հաւասար արդիւնք մը արձանագրեցին:

Այս խաղերէն ետք, մրցաշարքէն դուրս կային այլեւս Ֆրանսա, Ուրուկուէյ, Դանմարքան, Սաուտի Արաբիա, Չինաստան, Սլովենիա, Լեհաստան, Նիժերիա, Արժանթին, Հարաւի Ափրիկէ: Ութերորդ աւարտականներուն կը մասնակցին Պրազիլ, Դանիա, Սենեկալ, Թուրքիա, Գերմանիա, Իրլանտա, Սպանիա, Շուէտ, Անգլիա, Փարակուէյ: Նախատեսուած հանդիպումներն էին·– Գերմանիա, Փարակուէյ (Ցունիս 15), Սպանիա – Իրլանտա (Ցունիս 16):

*
**

Ցունիս 12–ին, Ֆրանսայի խումբին անդամները վերադարձան եւ ժամը 17·40–ին Ռուասի ժամանեցին, ուր քանի մը հարիւր հոդի եկած էին դիմաւորելու: Միայն է· Փըթիէնք դիմաւորելու: Միայն է· Փըթիէնք դիմաւորելու: Միայն է· Փըթիէնք

ՆՇՄԱՐՆԵՐ՝ ՊԱՐՍԱԽԱԳՐԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՀԱՅԵՐՈՒ ԾԱԳՄԱՆ «ԿԵՂԾ ԹԵԶԸ»

«Պր. Ռիչարդ Ջովհաննիսեանը չարուն_նակում է քուռն կերպով պաշտպանել Հայերի եկուորութեան կեղծ թեզը, ըստ_կելով հայ ժողովրդին Հայաստանի իրա_ւատէրը համարուելու կարեւոր կռուա_նից»:

Ընթերցողը դիտէ, որ Հայերու ծագու_մին մասին հարիւրամեայ բանավէճ մը կայ, որ վերջին 30 տարիներուն յատկա_պէս բորբոքած է: Որոշ գիտնականներ կ'ըսեն, թէ Հայերը գաղթած են Հայկա_կան լեռնաշխարհ, Ք.Ա. Զ. կամ Ժ-Ը. դարուն, ուրիշներ՝ թէ տեղաբնիկ են: Այդպիսի նիւթի մը մասին, որ լեցուն է մշուշապատ կողմերով եւ ուր միայն կա_րելի է մօտաւոր վերականգնումներ կա_տարել, խօսիլ «եկուորութեան կեղծ» դրոյթին մասին կը նշանակէ ամէն կա_կածէ վեր փաստած ըլլալ, որ տեղաբը_նիկութեան դրոյթը ճիշդ է, եւ ասիկա բացարձակապէս հիմք չունի:

Առանց խորանալու այս նիւթին մէջ, որեւէ հաւասարակչիռ մեկնաբան պէտք է խորհի, որ «Հայերու» գաղթի կամ տե_ղաբնիկութեան մասին կարելի չէ խօսիլ, կարելի է խօսիլ հայերէնի՛ գաղթի կամ տեղաբնիկութեան մասին: Քրիստոսէ առաջ մէկ կամ երկու հազարամեակ ա_ռաջ դոյութիւն ունեցող հայերէն խո_սողները տակաւին «Հայեր» չէին, քանի որ միայն հայերէն կամ պարսկերէն խո_սելով հայ կամ պարսիկ չես ըլլար: Բո_լորս գիտենք (եւ եթէ չենք գիտեր, տա_կաւին ցեղապաշտ տեսութիւններու կը հաւատանք), որ Հայերը, Պարսիկները կամ Յոյները «հնդեւրոպական ժողո_վուրդ» մը չեն. հայերէնը, պարսկերէնը կամ յունարէնը հնդեւրոպական լեզուներ են:

Հետեւաբար, եթէ հայերէնը գաղթած է կամ ծագում առած է Հայկական լեռ_նաշխարհի վրայ, անկարեւոր է: Կարե_ւորը այն է, որ Հայերը, որպէս ժողո_վուրդ, պատմականօրէն գոյութիւն ա_ռած են եւ իրենց ինքնութեան բոլոր տարրերը հոն զարգացուցած են:

Կը հասկցուի, ուրեմն, որ «իրաւատէ_րը համարուելու» հարցը կեղծ է, եւ Ջովհաննիսեանի վրայ բարդուած այս մեղադրանքը ո՛չ միայն արուեստական է, այլ հիմքէ զուրկ: Վերջին հաշուով, որքան գիտենք, Ջովհաննիսեան հայ ժո_ղովուրդի հնագոյն պատմութեան մաս_նագէտ չէ եւ երբեք յօդուած մը չէ գրած այդ մասին: Իր «քուռն» պաշտպա_նութիւնը, եթէ այդպիսին է, հեղինա_կային նշանակութիւն չունի:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԺԽՏՈ՞ՒՄ

«(...) Պր. Ռիչարդ Ջովհաննիսեանը բացայայտօրէն յարել է Ռ. Սիւնիի եւ ժ. Լիպարիտեանի Թուրքամէտ տեսա_կէտներուն: 2002 թուականի Մարտի 7_էն 10_ը Միչիկանի համալսարանում թուրք պատմաբաններուն հետ համատեղ անց_կացուած դռնփակ գիտաժողովում նա կասկածի տակ է առել Հայոց Ցեղասպա_նութեան ծրագրաւորուածութիւնն ու նպատակադրուածութիւնը: (...) Իր ե_լոյթում Պր. Ռիչարդ Ջովհաննիսեանը չափազանցուած է համարում Հայոց ցե_ղասպանութիւնը վաղուց պետականօրէն ծրագրուած լինելու փաստը, ասելով, թէ այն ընդամէնը թուրք դեկավարի մի քա_նի էթնիկ հաղականների մտադրութիւնն է եղել, ոչ աւելին»:

Պարզ հայերէնով, կ'ուզեն ըսել, թէ Ռի_չըրտ Ջովհաննիսեան հիմա կը կասկա_ծի, որ Ցեղասպանութիւնը ծրագրով ու նպատակով կատարուած է: Այսինքն, Ցեղասպանութիւն եղած չէ: Կրնա՞նք ե_րեւակայել, որ Ցեղասպանութիւնը հաս_տատող դիրքեր համալրած ու գիտաժո_ղովներ կազմակերպած, դասախօսու_թիւններ կարդացած ու յօդուածները գը_րած պատմաբանը այսօր որոշած ըլլայ խաչ քաշել իր ամբողջ արտադրութեան վրայ:

Ի՞նչ ըսած է Ջովհաննիսեանը այդ գի_տաժողովին: Ըստ «Ազգ»ի Ապրիլ 6_ի Յակոբ Չաքրեանի տեղեկատուութեան_քաղուած՝ Պոլսոյ «Ակօս»էն_, «նա հայ պատմաբաններին բաժանել է երկու խմբի: Ըստ նրա՝ առաջին խմբի ներկա_յացուցիչները Հայոց Ցեղասպանութեան մէջ տեսնում են երկարաժամկէտ թրքա_կան նպատակադրութիւն, իսկ երկրորդ_ները դրա իրագործումը յանգեցնում են անբարենպաստ պայմաններին, որոնց մէջ յայտնուել էին Հայերը եւ դա գիտար_կում են իբրեւ պատերազմական սպառ_նալիքի հետեւանք: Ցեղասպանութեան հարցում երկու խմբի տեսակէտներն էլ համարելով մեծապէս չափազանցուած, Ջովհաննիսեանն այնուամենայնիւ ար_տայայտուել է դրանց համատեղելիու_թեան օգտին եւ նշել, որ երիտթուրքերի դեկավար կազմի մէջ, անկասկած, կային նպատակադրուածութեամբ առաջնորդը_ուղներ» (ընդգծումը մերն է, Վ. Մ.):

Եթէ ճիշդ կը հասկնանք, ուրեմն, ա_մերիկահայ պատմաբանը վորձած է ը_սել, թէ երկու տեսակէտները (առաջինի ներկայացուցիչներէն է Վահագն Տատրը_եանը, օրինակ, երկրորդի պարագային՝ Սիւնին) համազդեցի են եւ ո՛չ թէ զիրար բացառող: Եւ աւելցուցած է, որ Երիտա_տարդ Թուրքերու դեկավարութեան մէջ կայի՛ն անոնք, որ կանխաւ՝ 1915_էն ա_ռաջ նպատակ դրած էին Հայերու քնա_ջնջումը:

Այսինքն, Ջովհաննիսեան կը չարունա_կէ դերագասել կանխամտածուած ցե_ղասպանութեան տեսակէտը, առանց մերժելու, որ 1915_ի պատերազմի դէպ_քերը մաս կրնան ունեցած ըլլալ Ցեղաս_պանութեան կատարումին մէջ: Ասիկա ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մեր գիտցած «ա_սանդական» տեսակէտը՝ թերեւս որոշ յաւելեալ նրբերանգներով:

Վերի պարբերութիւնը գրելէ ետք, Զա_քըրեան անմիջապէս աւելցուցած է. «Այլ կերպ՝ Հայոց Ցեղասպանութիւնը ծրագրուած չէր»:

Ինչո՞ւ. «(...) Հայերին կոտորելու դիտաւորութեան հարցում երիտթուրքե_րի դեկավար կազմի որոշ անդամներով սահմանափակուելիս, ընդհանուր առ_մամբ, խնայում է նրանց: Քանի որ սահ_մանափակումը ենթադրում է Հայերի քը_նաջնջման ծրագրի բացակայութիւն, ուստի նա ակամայ յարում է Սիւնիին»:

Երբեմն, երբ խօսքերու նման շրջում_ներ եւ ոլորումներ կը տեսնենք, մարդ կը զարմանայ, թէ ինչպէ՞ս կարելի է չհա_րենալ ճիշդ կարդալ: Ինչո՞ւ չհասկնալ, որ Ջովհաննիսեան պարզապէս հակա_դրուած է Սիւնիին, յիշատակելով, թէ Ցեղասպանութեան գործադրողներուն մէջ նաե՛ւ կային նախօրօք ծրագրողներ:

«Ազգ»ի սխալ կարդացածը բաւարար եղած է, որ Լոս_Անճըլըսի մէջ անքա_րոյ պարսաւաղիր մը խմբագրուի՝ Ջով_հաննիսեանը Ցեղասպանութիւնը ժխտող մը դարձնելով:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒՄԸ

Ջովհաննիսեանի «ազգավնաս գործ_նէութիւնը» իբրեւ թէ փաստելէ ու դա_տապարտելէ ետք, Ակադեմիայէն պա_հանջելով «բծախնդիր լինել» անդամնե_րու ընտրութեան մէջ եւ որ «վերանայի իր վերաբերմունքը Ռիչարդ Ջովհաննիս_եանի եւ իր նման մտածող կեղծ հայա_դէտների գործունէութեան (sic) նկատ_մամբ», նամակը կ'եզրափակուի հետեւ_եալ պարբերութեամբ. _

«Ցոյժ անհրաժեշտ ենք համարում «Հայաստան _ Սփիւռք» երկրորդ խոր_հրդաժողովում քննարկել հայրենիքում ու սփիւռքում հրատարակուող Հայոց պատմութեան դասագրքերը միասնակա_նացնելու հարցը, քանի որ տարբեր տե_սակէտներ արտայայտուող դասագրքերը դաստիարակում են տարբեր ինքնութեան տէր հայ սերունդներ, նոր վիհ բացելով արտերկրի եւ հայրենիքի հայութեան մի_ջեւ»:

Արդ, համաժողովի օրակարգին վրայ նման նիւթ մը կար՝ Հայոց պատմու_թեան եւ ընդհանրապէս հայագիտութեան դասաւանդումի հարցերու մասին: Ջենք գիտեր տակաւին ի՞նչ քննարկում տեղի ունեցած է հոն:

Բայց անկախաբար անկէ, պիտի ար_ժէր իմանալ, թէ ո՞ր դասագրքերու մա_սին է խօսքը: Որո՞նք են «տարբեր տե_սակէտներ արտայայտող դասագրքերը»: Հայաստանի մէջ, որքան գիտենք, դա_սագրքերու միասնական շարքեր դոյու_թիւն ունին, իսկ Սփիւռքի պարագային, այո՛, տարբեր են: Երբեմն, որովհետեւ նորերը տրամադրելի չեն, երբեմն, ո_րովհետեւ լեզուականօրէն անյարմար են, երբեմն, որովհետեւ հինցած են:

Մանաւանդ, որովհետեւ մտայնութեան տարբերութիւն մը կայ, որ բնա՛ւ կապ չունի դաստիարակութեան հետ: Նամա_կը գրող «սփյուռքահայ» մտաւորական_ներըն արդեօք ծանո՞թ են Սփիւռքին: Արդ_եօք գիտե՞ն, որ ինքնութիւնը ամէն օր կը կերտուի: Արդեօք տեղեա՞կ են, որ իւրաքանչիւր սփիւռքահայ համայնք տարբեր աշխարհ մըն է: Եթէ այս բո_լորին գիտակից ըլլային, պիտի անդ_րադառնային, որ «տարբեր տեսակէտ_ներ արտայայտող դասագրքերը... տար_բեր ինքնութեան տէր հայ սերունդներ» չե՛ն դաստիարակեր:

Տարբեր ինքնութեան տէր հայ սե_րունդները գոյութիւն ունին, որովհետեւ տարբերութեան մէջ կ'ապրինք, իսկ մը_տայնութեան տարբերութիւնները կը պայմանաւորեն ամէն ինչէ հանդերձ մեր մօտեցումը, ներառեալ՝ մեր պատ_մութեան:

Եւ կը պարտադրեն փոխադարձ յար_գանք:

Վ. Մ.

Նիւ Ճըրզի

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ՅԻՕՆԱՄԵԱԿԻ ՅՈՒՅԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիսի սկիզբը Մոսկուայի Ազգային մատենադարանի մէկ սրահին մէջ բաց_ուած է սովետական արուեստի ու գրա_կանութեան գրաքննութեան յատկաց_ուած ցուցահանդէսը: Հոն դեռեղուած են սեւ_ճերմակ լուսանկարները խումբ մը մարդոց, որոնց մեծ մասը զարգացած ու խելացի կը թուի: Սակայն, անոնք այն պաշտօնատարներն են որոնք վարած են գրաքննութեան դործը:

Այդ սովորութիւնը ամբողջովին անհե_տացած չէ Խորհրդային Միութեան հետ ու այսօր ալ ալէկն_ ձախէն ձայներ կը բարձրանան մանաւանդ գրաքննութեան մը ի նպաստ, յաճախ բարոյական մտահո_գութիւն արտայայտելով: Յատկապէս հեռատեսիլի ծրագիր պատրաստողներ կ'ըսեն թէ ներքին գրաքննութեան մը ներկայութիւնը կը զգան:

Մոսկուայի ցուցահանդէսը տեղ տուած է գրաքննութեան մարզի չատ մը ծանօթ պարագաներու, ինչպէս բանաստեղծու_հի Աննա Ախմատովայի եւ գրագէտ Մ. Զոշչէնքոյի ենթարկուած ճնշումներուն, անոնց պաշտպաններուն: Ցուցադրուած է կապոյտ մելանով գրի առնուած Բ. Պաստերնակի մէկ նոթը որով ան կը հը_րաժարի Տոքթոր Ժիվակոյի հրատարա_կութեան խնդրանքէն: Ցետոյ կարմիր մելանով, իր ձեռագրով աւելցուցած է հոն. «Նամակին բնագիրը կեդրոնական Կոմիտէն պարտադրեց, մահուան սպառ_նալիքով»: Աւտոր քով կայ նոյն հեղինա_կին մեքենագրուած ու 1958_ին Խրուշչո_վի ուղղուած նամակը որով կը մերժէ Նոպէլեան մրցանակը:

Հետաքրքրական ցուցանմոյշ մը նկատ_ած են մամուլին մէջ պետական եւ գին_ւորական գաղտնիքներու ընդհանուր վարչութեան դործնական հրահանգները, 1965_ին Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած միջազգային չարժանկարի փառատօնին առթիւ: Հոն ըսուած է թէ արդիլուած է նկել կամ քննադատել այն ֆիլմերը որոնք չեն դիտուած փառատօնին դեկավարու_թեան կողմէ: Նոյնն է պարագան պատ_ւոյ հիւրերուն, դատակազմին, որոնց ա_նուններն ալ պէտք չէ տեղ գտնէին մա_մուլին մէջ. արդիլուած էր ձեռնարկին հատորիին չափն ալ տեղեկացնել:

Անջատ ցուցափեղկի մը մէջ տեղ տըր_ուած է յայտնի պարող Մայա Պլիսեցկա_յայի ստորագրութիւնը կրող քանի մը էջի ուր ան կը պատմէ «Գարմէն»ի պա_լէին պատրաստութեան փուլերը: Անոնց քով տեղ գտած է ժամանակի (1967) Մը_չակոյթի նախարարուհի Ե. Ֆուրցեւայի մէկ նամակը, ուղղուած՝ պարուհիին, պալէին երաժիշտ Ռ. Շչեարինին ու Պոլշոյի տնօրէն Մ. Զուլքիին. նախարա_րուհին վիրաւորուած ոճով մը գրած է. «սպանացի ժողովուրդին այս հերոսուհին դուք վերածեցիք դիւրամատչելի կնոջ մը»...:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՐՔԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳՐՔԱՐՈՒԹ

ՊՈՒԿՐԻՆԻ մէջ, վերջերս լոյս տեսած է գաղութին ծանօթ մտաւորականներէն՝ լրագրողուհի Մաւոլէն Գարագաշեանի մէկ նոր հատորը՝ «Հայերու հետ, Հայերու մասին» խորագրով «Արարատ» հրատա_րակչատունէն: Հեղինակը, տարիներու ընթացքին լոյս ընծայած է բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ եւ թարգմանու_թիւններ: Հատորին նախաբանը տպագ_րած է ռումանահայ լրագրող՝ Վարդան Առաքելեան: Դիւրամատչելի դարձնելու համար, հեղինակը նիւթերը բաժնած է երեք մասերու: Առաջին գլուխին մէջ կայ «Գիրքերու եւ հանդէսներու ներկայա_ցումը», երկրորդ բաժնին մէջ կան «Հար_ցազրոյցներ» հայ եւ ռումէն ծանօթ անձ_նաւորութիւններու հետ (ինչպէս՝ Ց. Ճ. Սիրունի, Սուրէն Գոլանճեան, Արամ Աչէառեան, փրոֆէսէօր Երուանդ Սե_րոբեան, աստղագէտ Զաուիկ Մու_րատեան եւ այլն, եւ այլն: Վերջին բաժ_նին մէջ «Որոշ անձնաւորութիւններու վերյիշումներ եւ իրազարձութիւններ» խորագրուած, կը յիշուին գանազան ար_ւեստագէտներ:

*
**

ՔԵՍԱՊԻ «Սարդարապատ» սրահին մէջ, Ապրիլ 26_էն եւ 27_էն, նախաձեռ_նութեամբ Համազգայինի Հ. Օհանեան_եան մասնաճիւղին, բեմ բարձրացած են թատերասէր երիտասարդներ ներկայա_ցընելով Յակոբ Պարոնեանի «Պաղտասար աղբար» թատերգութիւնը: Հայաստանի եւ Սուրիոյ Փառերգներու ունկնդրութե_նէն ետք, բացման խօսքով հանդէս եկած է Արա Քէշիշեան, որ իր ելոյթին մէջ չեշտած է մշակոյթին կարեւորութիւնը որպէս միջոց ազգի մը պահպանման: Ներկայացման աւարտին, Եղիշէ Քահա_նայ Սարգիսեան փակման իր խօսքին մէջ, ծանրացած է Պարոնեանի արուես_տին վրայ:

*
**

ՑԷՐԻՒԻՂԻ (Պոլիս) Մէրամէճեան վարժարանին մէջ, Մայիս 31_ին, տեղի ունեցած է մանկամարտէզի սաներու տա_րեվերջի հանդիսութիւնը, կազմակեր_պուած սաներուն կողմէ, որոնք իրենց երկու տարուան աշխատանքին պտուղը ներկայացուցած են ծնողներուն եւ հրա_ւիրեալներուն: Բացման խօսքը արտա_սանած է վարժարանին տնօրէնուհին՝ Սրբի Մանուկեան, որ ողջունելէ ետք ներկաները, յայտնած է որ հաւաքուած են հետեւելու համար հանդիսութեան մը, որու մասնակիցները մանուկներ են: Այս ելոյթէն ետք, մանկապարտէզի 36 աշակերտները գործադրած են գեղար_ւեստական յայտագիր մը: Եղած են եր_գեր, արտասանութիւններ, փոքրիկ թա_տերախաղեր: Հուսկ, կատարուած է մրցանակաբաշխութեան արարողութիւնը, որու հետեւած է քոքթէյլ մը:

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մըրցոյթ մը, որուն նիւթը էր «Մեսրոպեան դպրի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային մշակութային գեանի վրայ պատմագրութեասական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային մխասնակցութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատակազմը Մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19-ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստորեւ կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները:

«ԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻ ԴԵՐԸ»

եւ այդ պահին էր, որ աշխարհ եկաւ ևա՝

Այր մի՝
Մեսրոպ Մաշտոց անունով:

Պ. ՍԵՒԱԿ

301 թիւ... Հայաստանն առաջին աշխարհում քրիստոնէութիւնը ճանաչեց պետական կրօն:

... Քառս ... խառնաչփոթ ... իրար յետեւից տապալուած էին հեթանոսական Ջաղը վառ պահող մեհեանները, որոնց փոխարէն հայկական հողում վեր էին խոյանում գեղասքանչ տաճարները, եկեղեցիները, մատուռները, որոնք իրենց մէջ ամփոփում էին նոր լոյսի բոլոր ե-րանգները:

Ժողովուրդը կրօնափոխ էր լինում, քրիստոնէութիւնը քայլ առ քայլ նուաճում էր մարդկանց սրտերը եւ հոգիները: Սակայն քրիստոնէութեան տարածումը դանդաղ էր ընթանում հասարակ ժողովրդի մէջ՝ յատկապէս ծայրամասային, լեռնային վայրերում: Դրա պատճառը քարդների՝ լեզուական առումով անհասանելի լինելն էր: Ժողովուրդը չէր հասկանում օտար լեզուներով կատարուղ պատարագները, ժամասացութիւնները: Անցեր էր մօտ մէկ դար, սակայն քրիստոնէութիւնը դժուարութեամբ էր հարթում ժողովրդի սիրտն ու հոգին տանող ուղիները: Այդ ժամանակ պատմութեան մէջ հանդէս են գալիս երկու այնպիսի անձինք, որոնք անսխալօրէն բռնում են սնուցող գարկերակը: Նրանք Սահակ Պարթեւը եւ Մեսրոպ Մաշտոցն էին: Նրանք խորապէս ըմբռնում են ժամանակի խորհուրդը եւ ձեռնամուխ են լինում դրերի ստեղծման գործին: Մեսրոպ Մաշտոցը, որը գործնական աշխատանքներն իրականացնողն էր, մօտ երկու տարի երկարատեւ ուղեւորութիւնից յետոյ հասնում է բաղձալի նպատակին: Նա ստեղծում է Հայոց տառերը, որոնք անփոխարինելի դեր կատարեցին բոլոր ժամանակներում: Թէեւ այբուբենը արարուել էր քրիստոնէութեան տարածումը Հայոց աշխարհում դիւրացնելու նպատակով, բայց այն աւելի բարձր ու կարեւոր ծառայութիւն մատուցեց հայ ազգին: Գրերի դիւտից շատ չանցած հայ ժողովուրդը կորցրեց պետականութիւնը (428 թ.) նա կանգնած էր ձուլման վտանգի առաջ: Սակայն Մեսրոպ Մաշտոցի ժամանակներից սկսած Հայաստանում հանդէս եկաւ մտաւորականների մի մեծ խումբ, որը ձեռնամուխ եղաւ դրական գործունէութեան: Նրանց չնորհիւ 5-րդ դարում ստեղծուեց հզօր դրականութիւն, աննախադէպ զարգացում ապրեց հայ մտածող միտքը: Այդ ժամանակ ստեղծուեց եւ՝ ինքնուրոյն անկրկնելի դրականութիւն, եւ՝ սկսուեց մեծ թարգմանչաց չարժումը: Թարգմանուեց թարգմանութիւնների թագուհին՝ «Աստուածաշունչը»: Հայաստանում լուսաւորութեային եւ բուռն զարգացում ապրեցին դպրոցները: Այնուամենայնիւ, երբ վերացաւ Հայոց թագաւորութիւնը, եւ հայ ժողովուրդը կանգնած էր ձուլման վտանգի առաջ, նրան օգնութեան եկան Հայոց գրերը: Այս 36 տառերն այն գէնքերը հանդիսացան, որոնցով հայ ժողովուրդը մարտեց օտար նուաճողների դէմ, պայքարի ելաւ անհաւասար մարտում, եւ ի վերջոյ այդ պայքարը պսակուեց յաղթանակով: Մի քանի դար տեւող լռութիւնից յետոյ Հայոց թագաւորները ընկերցին կրկին հնչեցնել կենաց զանգերը, նորից սկսեց փողփողալ արքայական ծիրանին, կրկին սկսեցին հնչել ոչ մէկից կախում չունեցող ազգօգուտ հրամանները: Վերստին ծաղկում ապրեց նահանջի ուղին բռնած դրական միտքը: Հայ ժողովուրդը ոչ մի վայրկեան չկորցրեց, մաքրեց մի փոքր «փոշոտուած», «խոնացած» տառերը, խորամուխ եղաւ նրանց գործածութեանը, ձգտեց նորից նոր նորից յայտնաբերել նրանցով վաղմուան նոր մտքեր, խմաստներ, ոճեր... Ժամանակի ընթացքում մխաճուլուել էին կրօնն ու դպրութիւնը, դրանք դարձել էին մէկ ամրողջութիւն եւ չէին կարող գոյատեանել առանց մէկը միւսի: Տառերի միջոցով ժողովուրդը հասու դարձաւ դպրութեանը, կրթութեանը: Ծնունդ առան նոր լուսաճաճանչ անուններ, որոնց անմահ լոյսը, ճեղքելով ժամանակի չըգարչը, հասել է մեզ: Սակայն հայի չար բախտը կրնակոխ հետապնդել է մեզ: 1045 թուին կրկին կորցնում ենք մեր պետականութիւնը: Կրկին պետութեան գըլուխ է կանգնում եկեղեցին: Այն ազգային կրթութեան գնով պահում է համազգային միասնականութիւնը դեռ աւելին, երբ կիզկիզիայում յառնում է Ռուբինեանների հայկական թագաւորութիւնը, նրանց հետ համատեղ ջանքերով անմար են պահում Հայոց ոգին, կորովը: Հայոց երկրորդ հայրենիքում լուսաւորութեան կերոնը վառ պահելու համար, այն զարգացնելու նպատակով՝ Ռուբինեանները կիլիկիոյ Հայոց Տանը հաւաքել էին մտաւորականների մի ստուար խումբ: Եկեղեցին բոլոր ուժերը ի սպաս էր դնում, որ հայ մանուկը թոթովի Հայոց լեզուով, որ հայ մարդը մտածի, երազի հայերէն, իսկ դրա միակ միջոցը Հայոց անմահ, մշտամանուկ տառերով դըպրականութիւն ստեղծելն էր: Հայկական եկեղեցու ծոցում սնուած, ջերմացած անհատները ոսկեդարեան ժամանակներում դրուած ամրակուռ հիմքի վրայ իրականացնում էին իրենց բաժին հասած առաքելութիւնը: Երբ դարերի ընթացքում բարբարոս ազգերը ճգտել են ոչընչացնել հայ ժողովրդին, երբ մահուան ուրուականը ծնկել է նրա կոկորդին, արիւնախում հայեացքով լափել ամէն հիւլէ, նրանց դէմ կուռծքը բաց ելել է պայքարի Հայոց լեզուն, նրանով ներծծուած մշակոյթը: Հայոց տառերը, նրանցով ստեղծուած արժէքները կայծ են հանդիսացել կրակը վառելու, փոխարկի են դարձել նոյն կրակը բոցավառելու, բորբոքելու համար: Ցաւերի մանուկ մեսրոպեան տառերը յուսոյ առագաստ են դարձել հայի ձեռքում փոխարկայոյզ ովկիանում, նրանցով ստեղծուեցին անքանակ դրականութիւն, եւ այսօր էլ դրանք միակ ուժն են, որի գոյութիւնը լիարժէք պայմանաւորում է հայ ժողովրդի լինելիութիւնը: Եթէ մի ազգ չունի լեզու, չունի այբուբեն, նշանակում է այդ ազգը գոյութիւն չունի: Լաւ լեզու համանալը այն գրաւականն է, որը երաշխիք է տալիս միասնական, ամուր պետութիւն ունենալու: Այսօր էլ դարերի խորքից մեզ են ժպտում Հայոց տառերը, հարազատ մօր պէս հոգ են տանում, որ մենք հայ մնանք, որ մեր հայկական հոգին աննկուն, աներեր լինի:

– Այ, նայի՛ր, փոքրի՛կս, տեսնո՞ւմ ես այն յաւերժ երիտասարդ աչքերով, դարերի խորհուրդ ու գաղտնիք:

– Տեսնում եմ, մայրի՛կ:

– Ես էլ եմ տեսնում, որ մեր տառերը ոչ միայն գրաւոր խօսքի միջոցով են հաղորդակցում մեզ, այլ նաեւ ինքնուրոյն կերպարներ են, որոնք ունակ են ստեղծելու ինքնուրոյն աշխարհ, որ ունի իր գոյերանգները, իր ձեւերը, իր ներդաշնակութիւնը, իր ներքին ու արտաքին կեանքը: Ես ուզում եմ, որ դու էլ տեսնես այդ աշխարհը, որ դու էլ ունենաս քո ինքնուրոյն աշխարհը, որ դու էլ ունենաս քո ինքնուրոյն ներդաշնակութիւնը, որ դու էլ ունենաս քո ինքնուրոյն ներքին ու արտաքին կեանքը:

– Ես էլ եմ ուզում, մայրի՛կ:

– Ուրեմն, ինչպէս ես ասացի, ամէն առաւօտ, երբ արթնանում ես, նայի՛ր տառերին, ուշադրութեամբ նայի՛ր նրանց, ինչպէս որ նայում ես ծաղիկներին, ինչպէս որ նայում ես ծառերին, ինչպէս որ նայում ես ամպերին, ինչպէս որ նայում ես ծիածանին, ինչպէս որ նայում ես ինձ, ինչպէս որ նայում ես հօրդ, ինչպէս որ նայում ես ամբողջ աշխարհին, ինչպէս որ նայում ես ամբողջ կեանքին

U. C. J. A.

Communiqué de Presse

L'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la cinquième année consécutive un grand tournoi sportif inter-jeunes arméniens, sur le thème : **SPORT — FOI — ARMENITE.**

Nous invitons tous les jeunes Français d'origine arménienne et leurs supporters, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les samedi 22 et dimanche 23 juin 2002 au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de **M. André SANTINI,** Maire d'Issy-les-Moulineaux, et le parrainage de Vanessa RAKEDJIAN, championne internationale de ski alpin.

— **Samedi 22 juin :**

* dès 9h : accueil et début des épreuves sportives.

* à 19h30 : concert en plein air du groupe «KARiAG», avec la chanteuse de jazz vocal Houry Apartian,

— **Dimanche 23 juin dès 14h :** demi-finales, finales, remise des prix.

Grand tirage : 1er prix : 2 billets d'avion Paris - Erevan AR en avion, offerts par LITOUR; **nombreux lots.**

* Le photographe Max SIVASLIAN dédicacera son livre «**Le Jardin noir**».

Renseignements & inscriptions :

SPORT — FOI — ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain — 92130 issy-les-Moulineaux
☎ 01 46 44 20 10 — Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : organisation@sfa.fr.st
site internet : www.sfa.fr.st

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 15
Տօն Գիւտի Նշխարացն
Սրբոյն Գրիգորի Մերոյ Լուսաւորչին
ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10_ին պատարագ կը մատուցուի :

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CHAVILLE

FETE ONOMASTIQUE

La traditionnelle fête de notre église, dédiée à son patron St Grégoire l'Illuminateur, aura lieu dimnache 16 juin

10h30 : Messe solennelle célébrée par Mgr KUDE NAKKACHIAN

12h : Requiem à la mémoire des bienfaiteurs et serviteurs de l'Eglise.

13h : Repas convivial dans le cadre champêtre du parc «Bon Repos» à Viroflay.

(Participation de 25 Euros tout compris. S'inscrire auprès des membres de l'éphorie ou en téléphonant au 01 47 09 23 18)

Durant ce rassemblement, nous rendrons hommage au travail accompli par **le Père Haroutioun Tachdjian** durant les dix années passées au service de notre communauté et qui est appelé à d'autres fonctions.

A l'issue du déjeuner, les élèves de notre école «Lévon Chanth» feront une prestation préparée par **Rosine Tachdjian.**

*
**

La Commission Culturelle de l'Eglise arménienne de Chaville vous invite le **Samedi 15 juin à 20h45**

à la "Salle Balabanian"
6, rue du Père Komitas, 92370 Chaville

à la présentation et à la dédicace d e l'ouvrage récemment paru

«DICTIONNAIRE DE LA CAUSE ARMENIENNE»
par ARA KRIKORIAN

— Entrée libre — **Collation**

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼԻ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կիրակի, Յունիս 23_ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Ծննդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40_ամեակներու առիթով
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիրը կը ձեռնադրուի եւ ուրար կը սուրբցուի Մայր Եկեղեցւոյ սիրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան :

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՋԱԽՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԻՄԱՉԵԱՆի

Սկիզբ պատարագի ժամը 9·45_ին :
Ձեռնադրութիւն ժամը 11_ին :
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15_ին :
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15_ին :

Association Arménienne d'Aide Sociale

77, rue La Fayette, 75009 PARIS

Le Conseil d'Administration dans le cadre de la restructuration de la Direction des Maisons de Retraite

CHERCHE

pour l'Etablissement de Montmorency

UN DIRECTEUR
ou
UNE DIRECTRICE

chargé(e) de la gestion complète du site (Organisation, Personnel, Budget, Finances).

— Contrat à durée indéterminée
— Logement de fonction neuf assuré

Envoyez C.V. à l'attention de
M. Yedikardachian
Président de l'A.A.A.S.
77, rue La Fayette
75009 PARIS

OUVERTURE D'UN CABINET MEDICAL

Le Docteur Arek POTUKYAN, diplômé de la faculté de Médecine de Paris, né à Istanbul, parlant couramment l'arménien et le turc fait part de l'ouverture de son cabinet de Médecine Générale à Gonesse :

La Fauconnière
6, Square de la Garenne
95500 GONESSE
☎ 01 34 07 87 53

UGAB — MARSEILLE

327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures

au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy
13007 Marseille

au profit de l'installation d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

Renseignements et réservations au **04 91 76 10 17**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.

Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ փարիզի Արշալոյս Թաղդէոսեան մասնաճիւղի ժողով՝ Շաբաթ Յունիս 15, ժամը 14·30_ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
17, rue Bleue — 75009 PARIS

*
**

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Զոքեչարթի, Յունիս 19, ժամը՝ 15·30, եկեղեցւոյ սրահին մէջ :

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Զորեքշաբթի, Յունիս 19,
ժամը 20·30
ԳՐԱԿԱՆ _ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵՇՏԱԿԸ
կամ
ԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԴՐԱԽՏ, ԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ՝ ՎԱՆ
«Ուուս բանաստեղծ եւ լրագրող՝ Սերգէյ Գորոդեցկիի վկայութիւնները»
նիւթով կը բանախօսէ
ԿԱՐԼԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝
Երեւանի Թատերական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան ուսուցչապետ,
ԱՆԱՀԻՏ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Դրամատիկական Թատրոնի դերասանուհիները՝
ՍԻԼՎԱ ՀԱՊԻՇԵԱՆ
եւ
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Մուտքը ազատ է :

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Grande Fête Champêtre KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE
le Dimanche 7 juillet
— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian héros de la Bataille de Khanassor
Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ – ՓԱՌԻԶ

եւ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԷԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՄԱՍՆԱՃԻԿԸ

կը կազմակերպէն այցելութիւն մը

ԷՏԿԱՐ ՇԱՀԻՆԻ

ԴՂԵԱԿ–ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Կիրակի, Յունիս 30–ին
Մեկնում՝ Ալֆորվիլի Աչտարակ հրապարակէն, առաւօտեան ժամը 9ին
Արձանագրութեանց եւ տեղեկութիւններու համար դիմել՝
01 45 93 00 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 15-16
SAMEDI - DIMANCHE
15-16 JUIN
2002
LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ _ ԹԻՒ 20·449 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·449

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՐԱՇԻՒ ՄԷՋ, անձնասպանական ռճաքափօրճ մը գործուած է Յունիս 14_ի առաւօտեան, ամերիկեան հիւպատոսարանին առջեւ: Առաջին լուրերու համաձայն 8 մեռեալ կար եւ բազմաթիւ վիրաւորներ:

ՄԵՐՋԱԻՈՐ _ ԱՐԵՒԵԼՔԻ կացութիւնը հետու է բարելաւման ճամբան բռնելէ: Անցեալ օր, ԱՄՆ_ու Արտաքին Նախարարին՝ Կոլին Փաուըլի արտասանած մէկ նախադասութիւնը, ուր կ'ողեկոչէր պատերազմի «առաժամեայ» Պետութեան մը ստեղծումը, մեծ աղմուկ հանած էր: Իսրայէլ իսկ զէմ է եւ Շարոն քացառած է Պուշին որ « իրաց ներկայ կացութեան մէջ, պաղեստինեան պետութեան մը որեւէ զօրակցութիւն ազգային միանալու կառավարութիւնը կը պահակէ եւ քաղաքական կեանքի վախճանը կը բերէ Իսրայէլի մէջ»:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Պետութեան ղեկավար ընտրուեցաւ, ինչպէս կը սպասուէր, Համիտ Քարզայի 1295 ձայնով, յաղթելով առաջին կին թեկնածուին՝ Մասուտա Ժալալի որ 179 ձայն ստացաւ եւ Մահֆուզ Նեաթյէի (89 ձայն): Պաշտօնն միապետական Քարզայի ընտրուեցաւ փոխանցման շրջանի մը համար, որ պէտք է յանգի ընդհանուր ընտրութիւններու երկու տարիէն: Շնորհակալութիւն յայտնելով պատուիրակներուն եւ Լոյա Ժիրգայի (ազգան Ասանդական Ժողով) նախագահին, Քարզայի յայտարարած է.- «Բարեկամներս ու ես, շատ հպարտ ենք որ ընտրուեցայ ղեկավարելու համար փոխանցման շրջանի կառավարութիւնը»: 45 տարեկան, Համիտ Քարզայի Ամերիկացիներուն մարդը կը նկատուի: Աֆղան առաջին ղեկավարն է որ իշխանութեան գլուխ կը հասնի այլ կերպ քան բռնի ուժով:

ՄԱՍԱԿԱՍԻՐԻՆ ղէպի Փարիզ մեկնած էր, Յունիս 14_ին, հրաժարեալ նախագահը՝ Ռաֆիխիրաքա, վեց ամսուան պայքարէ ետք իշխանութեան համար: Ինք յայտարարած է որ Փարիզ կուգայ օժանդակութիւն վճռուելու համար, այլ սինքն փախուստ չէ: Հռչակուած նախագահը՝ Ռավալ _ Ոմանոնա, Յունիս 12_ին, երրորդ գաւառի մը հակակշիռը ձեռք առած է: Այս երկու իշխանաւորներու իշխանամէտ պայքարը արդէն իսկ տասնեակներու մահուան պատճառ եղած է:

ՆԱՋԱՆ (հետազօտութեան ամերիկեան կայան) յայտարարեց որ 13 նոր մոլորակներ յայտնաբերուած են արեւային դրութենէն դուրս:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ, 2002_ի առաջին հինգ ամիսներու ընթացքին, 39 ըրագէտներու 40 դիրքեր արգիլուած են ըրաքննութեան կողմէ, ըստ Թուրք հրատարակիչներու ընկերակցութեան հրապարակած տեղեկագրին, Մայիս 25_ին, երբ մարդկային իրաւանց եւ արտայայտութեան ազատութեան մրցանակը կը շնորհուէր 2001ի համար եաշար Քէմալի եւ 2002_ի համար Ինիս Պաթուրի (ինճորը հատորին): Մինչ այն ըրագէտները չեն որ կը պատժուին, ներմին Անար Թարգմանիչին ալ 1700 եւրօ տուգանքի դատապարտուած է Սերժ Պրամլեի «Սարսափը զարգացուցին մէջ» հատորին (արգիլուած) թարգմանութեան համար, որմէ 400 եւրօ չահած էր: Դատապարտուած է այլ թարգմանութիւններու համար ալ:

ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ վերջ գտած է ՖԱՕ_ի (Սնունդի եւ Հողագործութեան կազմակերպութիւն) վեհաժողովը առանց չօշափելի արդիւնքի: Կազմակերպութեան ընդհանուր տնօրէնը պահանջած էր որ, տոխպողական կերպով 24 միլիառ յաւելեալ տոլար յատկացուի կէս առ կէս (400 միլիոնի) նուազեցնելու համար սովահարներու թիւը: Դատապարտած էր էյարգուած խոստումները եւ ՄԱԿ_ի ընդհանուր քարտուղարն ալ՝ Քոֆի Անան յորդորած էր հարուստ երկիրները որ խօսքէն գործի անցնին: Մինակ դրական եղրակացութիւնը այն եղած է որ Պէրլուսքոնի (որպէս նախագահ վեհաժողովի աշխատանքներուն) յանձնառու եղած է ճիգերը պահանջելու եւրոպացի իր ընկերակիցներէն: Ներկայիս 815 միլիոն է սովահարներու թիւը:

ՍՓԹԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ, Եւրոպական Միութեան Գագաթ (Համագումար) անկնկալի բերած է բոլորը Յունիս 12ին, սփռելով փաստանկար մը, ուր կ'ամբաստանուին ամերիկացի պինուորները եւ Հիւսիսի Զինակցութեան պինուորներ պատերազմական ոճիրներ գործած վլլալու յանցանքով Մազար_է_Շարիֆ, Աֆղանիստանի հիւսիսը: Ֆիլմը ներկայացուցած է ճէմի Տորման, Պի_Պի_Սի_ի նախկին լրագրող մը: Բեմադիրը հարցկուտայ ութ հազար թալիպաններու ճակատագրին մասին, որոնք յանձնուած են Հիւսիսի Զինակցութեան, 2001 Նոյեմբեր 20_ին, Քունտուզ: Անոնց մեծ մասը բերդ մը առաջնորդուած է, նախքան 25 քոնթէյնէրներու մէջ Շեպերղանի բանտը փոխադրուիլը: Երկու պինուորներ վկայած են որ անոնք խնդուած են, 300 մէկն մէկ քոնթէյնէրի մէջ եւ երբ կը պոռային, հրահանգ կը տրուէր որ սպաննէին: Ի վերջոյ դիակները հատած են բանտը եւ ամերիկացի սպաները հրաման տուած են որ դիակները անապատ փոխադրուին եւ քոնթէյնէրներն ալ անհետացուին որպէսզի արբանեակները չնշմարեն:

ՊՆԱՑԻ Պ'ՐԻԹ_Ը, որ աշխարհի ոչ կառավարական հրեայ մեծագոյն կազմակերպութիւնն է, կը յորդորէ Ֆրանսայի Հրեաները որ կազմակերպուին: Կազմակերպութեան նախագահ փաստաբանը՝ Հայտըման յայտարարած է.- «Ամերիկայի եւ Ֆրանսա հարկ եղած չափ չէ հակազդած հակահրեայ արարքներուն, վերջին երկու տարիներուն»: Հայտըմանի կազմակերպութիւնը ներկայ է 58 երկիրներու մէջ, նախագահն ալ Փարիզ եկած է Եւրոպական հարցերու պատուիրակ նախարարին ներկայացնելու համար իր առաջարկները:

ՄՕՏ 500 ՀԱԶԱՐ էր թիւը այն ուսանողներուն, որոնք Յունիս 13_ին կ'անցնէին պաքալորէայի փիլիսոփայութեան քննութիւնը: Ամէնէն երիտասարդը 13 տարեկան էր եւ տարեցն ալ՝ 78: Առաջարկուած նիւթերէն էին.- «Աւելի լաւ ներկայի՞ն ծանօթ ենք թէ անցեալին», «Առանց արուեստին կարելի՞ է խօսիլ դեղեցկութեան մասին», «Պաշտպանել իր իրաւունքները եւ պաշտպանել իր շահերը, նո՞յն բաներն են» եւ այլն, եւ այլն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱԿԱՑ

«ԱՐՄԷՆՓրԷՍ»

(Յունիս 13 / 14)

ԼՂՀ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԱՄՆ–ՈՒ ՄԷՋ

ԼՂՀ Արտաքին գործերու նախարար Ն· Մելքումեան աշխատանքի այց մը կը կատարէ ԱՄՆ: Յունիս 12_ին ան հանդիպում ունեցած է Ներկայացուցիչներու ժողովի հայկական խումբի նախագահներուն՝ Ճ· Նոլենպէրկի ու Ֆ· Փալոնի հետ: Նոյն օրը Ն· Մելքումեան տեսակցած է Մինակի խումբի ամերիկացի նախագահ Ռ· Փերինայի հետ: Մէկտ նիւթ եղած են Ղարաբաղի հակամարտութեան ընթացքը զարգացնելու հեռանկարները:

ԱՄՆ_ու Գոնկրէսին մէջ Ներկայացուցիչներու ժողովին առեւտուրի, արդարադատութեան եւ արտաքին յարաբերութիւններու ենթակոմիտէի նախագահ Ֆ· Վուլֆի հետ Ն· Մելքումեան քննարկած է Ադրբեջանի տրուելիք ամերիկեան օժանդակութեան ԼՂՀ_ի պատճառած մարտահրաւէրները: Շեչտուած է այդ օժանդակութիւնը խիստ հսկողութեան ենթարկելու կարեւորութիւնը:

***

ԱՐՑԱԽԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

Արցախի մէջ, ապատարբուած շրջանները ներառեալ, հաշուարկուած ու պահպանութեան տակ առնուած է չուրջ 10 հազար յուշարձան: Մշակոյթի նախարարութեան յուշարձաններու վարչութիւնը տեղեկացուցած է թէ այդ թիւը վերջնական չէ, քանի որ հաշուարկումի դործը կը շարունակուի: Նոյն վարչութիւնը «Ազգին», «Դիպակ», «Շուշի» արդելոց _ թանգարաններ ստեղծելու ծրագիրը պատրաստած է: Հաշուարկուած յուշարձաններու նորոգութեան գործն ալ սկսած է ու Դահրաւ գիւղի Բաֆֆիի յուշարձիւրը, Հացի գիւղի Բոի Եղցի յուշակոթողը, Կղարծի գիւղի Թարգմանչաց եկեղեցին նորոգուած են:

ԵՐԹԵԻԵԿԻ ՄԱՀԱՑՈՒ ԱՐԿԱԾ

Յունիս 12_ի երեկոյեան Երեան _ Աշտարակ մայրուղիին վրայ անճնական ինքնաշարժ մը ճամբուն հանդիպակաց չերտը մտած ու բախած է հանրակառքի մը: Ծանրօրէն վիրաւորուած է ինքնաշարժին վարորդը՝ Ալարատ պանդոկի տնօրէնն, ծանօթ գործարար Յ· Հայրապետեան որ մահացած է հիւանդանոց փոխադրուելէ ետք: Հանրակառքի ճամբորդներէն ոչ ոք վիրաւորուած է:

***

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ ԱՌԱՋԱՐԿԱԾ

Կառավարութիւնը Յունիս 13_ի նիստին որոշած է Հանրապետութեան նախագահին առաջարկել որ Յունիս 18_ին Ազգային Ժողովի արտակարգ նիստ գումարուի: Այդ թուականին համար օրակարգը ամբողջացած չէ, ան պիտի հրապարակուի նոյն օրը երէկ նախագահը առաջարկին համաձայնութիւն տայ:

***

1105 ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի բարձրագոյն ուսման հաստատութիւններուն մէջ ներկայիս կ'ուսանին 1105 սփիւռքահայ երիտասարդներ· անոնց 578_ը Վրաստանէն են (մեծ մասով Ջաւախքէն), 128_ը Իրանէն, 119_ը Սուրիայէն, 113_ը Ռուսաստանէն, 28_ը Լիբանանէն, 24_ը ԱՄՆ_էն, եւ այլն: Ամէն տարի Սփիւռքէն 250 դիմորդ կ'ընդունուի, գլխաւորաբար հայագիտական, մանկավարժական, մշակութային մասնագիտութիւններու բաժիններուն: Սփիւռքէն ներկայի ուսանողներուն 355_ը պետական յատկացումով կ'ուսանի, միւսները՝ վճարովի:

ՊՈՒՐՍԱԼԻ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ
2002
ԳՈՐԷԱ–ՃԱՓՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Յունիս 13_ին, Համաշխարհային Բաժակի մրցումներուն արդիւնքներն էին.- Գ· խումբին մէջ Թուրքիա յաղթեց Չինաստանի 3 _ 0, նոյն խումբին մէջ Պրազիլ յաղթեց Գոսթա Ռիքայի 5 _ 2: Է· խումբին մէջ, Էքուատոր յաղթեց Սրուաթիոյ 1 _ 0 եւ Իտալիա, վերջին պահուն, ինքզինք փրկեց հաւասար 1 _ 1 արդիւնք մը ապահովելով Մեքսիքայի հետ, ինչ որ թոյլ տուաւ որ երկուքն ալ որակուին 8_րդ աւարտականներուն համար: Այս խումբին գլուխն էր, Յունիս 14_ին, Մեքսիքա 7 կէտով, կը հետեւէին Իտալիա 4, Սրուաթիա 3, Էքուատոր 3: Այս առաջին շրջանին վերջին մրցումները տեղի կ'ունենային Ուրբաթ, Յունիս 14·ին· Պելժիա յաղթած էր Ռուսաստանի 3 – 2, Ճափոն յաղթած էր Թունուզի 2 – 0: Ճափոն եւ Պելժիա որակուած էին 8–րդ աւարտականներուն համար: Պելժիա կը խաղար Պրազիլի հետ, Ճափոն՝ Թուրքիոյ:

մասնագէտ չինական արուեստի եւ Փըրանսական բանաստեղծութեան, ընտրուած է 30_ի վրայ 21 ձայնով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ յանցագործութիւնը կը չարունակէ վտանգաւոր համեմատութիւններու հասնիլ: Միայն տարւոյն հինգ առաջին ամիսներուն, ոճիր եւ յանցագործութիւն 11,5%–ի յաւելում արձանագրած են եւ 19,6%՝ Մայիսին: Ներքին նախարարը՝ Ն· Սարքոզի, որ գործի գլուխ է Մայիս 7–էն ի վեր, յայտարարած է.- «Ֆրանսա դէմ առ դէմ է բռնութեան աննախընթաց ալի մը 5 – 6 տարիէ ի վեր, երեւոյթ մը, զոր եւրոպական ուրիշ որեւէ երկիր չունի»:

ՋԱՒԱԽՔԻ ԽՆԴՐՈՎ

Ջաւախքի մասին լուրերը ամէն անգամ կը մտահոգեն խնդիր մը, անհանդըստութիւն մը որ կայ Վրաստանի հայաբնակ ու Հայաստանի սահմանակից այդ շրջանին մէջ: Այդ լուրերուն մէջ ուշադրաւ է երկու բան. տեղացի հայութեան դժգոհութիւնը եւ վրացական իշխանութիւններէ այդ բնակչութեան ուղղուած ամբաստանութիւնները: Առաջինին հիմերն են վերիններու արհամարհանքը, խորական վերաբերումը որոնք տնտեսական անհրաժեշտ քայլերու կը բռնուին շրջանը. անգործութիւնը մեծ համեմատութիւններ ունի եւ յատկապէս երիտասարդները կը մեկնին գլխաւորաբար Ռուսաստան, իրենց կեանքը շահելու, ընտանիք պահելու ճար գըտնելու յոյսով: Ձիւղ է որ տնտեսական խնդիրները մտահոգիչ չեն Ջաւախքին, ամբողջ երկիրը կարօտ է այդ մարդը բարելաւելու. սակայն, չեշտուած անհամեմատութիւն մը կայ ռուսական ընկերութիւնը հոն աւելի ծանր կացութիւն ստեղծած է: Ատոր հետ կայ ռուսական զինուորական խարիսխները Վրաստանէն դուրս բերելու թիֆլիսեան ծրագիրը. ան ալ մտահոգութեան լուրջ աղբիւր է Ջաւախեցիներու համար, քանի որ չուրջ 1500 հոգի այդ խարիսխներուն մէջ ունեցած աշխատանքով կ'ապրի ու կ'ապրեցնէ. իսկ աւելի մութ հեռանկարը այն է որ այդ խարիսխները կ'ըսուի թէ, կրնան փոխարինուիլ թրքականներով: Եւ կայ տակաւին մեսխեթցի թուրքերու վերադարձի հարցը. որպէս Եւրոպայի խորհուրդին անդամակցութեան պայման, Թիֆլիս յանձնառու եղած է ատոր, առանց մտածելու Ջաւախքի Հայերուն համար նման հեռանկարի հետեւանքներուն մասին. կամ, թերեւս, ճի՛շդ այդ մասին մտածելով...:

Ինչ կը վերաբերի այդ հարցութեան ուղղուած ամբաստանութիւններուն, գլխաւորը, անշուշտ, քաղաքական հողի վրայ դեռեղուած է: Կ'ըսուի թէ դրդիչ ուժեր կան որոնք Վրաստանէն անջատուելու սերմեր կը ցանեն Ջաւախքի մէջ: Այս կարգի ամբաստանութիւնները հիմնուած կ'ըլլան շրջանին համար ինքնակառավարում ուզող հայկական ձայներու վրայ: Նոյնիսկ պնդումներ առաջ կը քշուին թէ Հայերը Ջաւախքը երկրորդ Ղարաբաղի մը վերածելու նպատակով կը շարժին, եւ այլն:

«Երկիր» շաբաթաթերթին (Մայիս 10_16) մէջ ամբողջ էջ մը գրաւած է նիւթը, «Ջաւախք՝ համազգային անուշադրութեան զօտի» խորագիրով: Տրուածը հարցազրոյց մըն է, կատարուած՝ Ցովհաննէս Երանեանի կողմէ, ներկայիս երեւանաբնակ Ջաւախեցի Մերուժան Տէր _ Գուլանեանի հետ որ վերջերս այլ թերթի մը մէջ ալ ընդարձակ յօդուած մը ստորագրած էր նոյն շրջանին մասին: Մ. Տէր_Գուլանեան առաւելաբար ծանօթ դէմք է լրատուական իր գործունէութեամբ. վարած է «Գարուն» ամսագրի խմբագրութիւնը, յետոյ ձեռնարկած «Ար» շաբաթաթերթին հրատարակութեան, յետոյ հիմնած է նոյնանուն հեռատեսիլի կայանը:

Մ. Տէր _ Գուլանեանի հետ զրոյցը կը սկսի Ջաւախքի նկատմամբ Թրքական հետաքրքրութեան նիւթով: Ան կ'ըսէ թէ շրջանը Թրքական խնամակալութեան ենթարկելու յատուկ ծրագիր կայ, մշակուած Թուրքիոյ կողմէ: Ատոր դէմ դասալտաճառը այդ զօտիէն անցնելիք կամուղն է որուն ապահովութիւնը, հայրենակ նման տարածքէ մը, լուրջ խըն_դիր կը յարուցանէ: Իսկ եթէ սա, կամ նա ձեւով տեղացի Հայերը մեկնին, կամ դոնէ անոնց թիւը լրջօրէն նուազի, աւելի դիւրին կ'ըլլայ հակողութիւնը: Մեսխեթցի թուրքերու վերադարձին տեսակէտն ալ հասկնալի կշիռ կը չահի այդ անկիւնէն դիտուած: Մ. Տէր _ Գուլանեան կը բացատրէ որ սխալ է մեսխեթցի թուրքերուն վերադարձը կապել Ջաւախքի շրջանին, քանի որ անոնք հոն երբեք ապրած չեն: Անոնց բնակավայրը եղած է ներկայի Ասպինձայի շրջանը, մինչեւ Ախալցխա: Հոն այսօր Վրացիները կ'ապրին. եթէ մեսխեթցիները պիտի վերադառնան ու տեղ է հարկաւոր, տուեալ շրջանի Վրացիները թող փոխադրուին կը րսանողար: Այս բացատրութենէն եառ ան կ'աւելցնէ որ Վրացիները դիտեն թէ այդ Թուրքերը չեն վերադառնար խիստ կլիմայով այդ վայրերը:

Մ. Տէր _ Գուլանեանի ղեկավարուն ղուգահեռ կը կազմէ տեղական Ջաւախք ժողովրդական շարժումին նախագահ Նորայր Կարապետեանի եղբայրը, Հայաստան _ Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովին: Ան եւս ծանրացած է թրքական գործօնին վրայ, ըսելով. «Ախալցիխէում թրքական տարրը զնալով ամրապնդւում է, թէպէտ նրանք երբեմ չեն քնակուել այստեղ: Ձեռնարկւում են բոլոր միջոցները՝ երկրամասի ժողովրդագրական պատկերը փոխելու նպատակով. ամէն բայլափոխի ոտնահարւում են Հայերի իրաւունքները»: Կան այլ ժխտականներ ալ. «Հայոց լեզուն, հայ ժողովրդի պատմութիւնը դուրս են մղւում ուսումնական ծրագրերից: Հայոց լեզուն դասաւանդող ուսուցիչները վարձատրւում են երկու անգամ ցիչ այլ լեզուներ դասաւանդողների համեմատութեամբ»: «Իրաւունք» շաբաթաթերթին (Մայիս 31 _ Յունիս 3) առաջին էջին վրայ զետեղուած այս նիւթին խորագիրն է. «Ջաւախքին սպառնում է Նախիջեւանի° ճակատագիրը». նոյն նախադասութեամբ, առանց հարցականին, մատնանշումը կը պատկանի Ն. Կարապետեանի.

Ջաւախքի հարցերը Մ. Տէր _ Գուլանեան կ'ամփոփէ քանի մը կէտով. առաջինը ինքնակառավարման, Վրաստանի սահմաններուն մէջ ինքնուրոյն կարգավիճակ ունենալու խնդիրն է: Երկրորդը՝ աշխատանք ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը. փոքր ներդրումներ կրնան այդ մարդին մէջ գործ տեսնել, որովհետեւ աշխատութեան ուժը աժան է եւ հողերը բերրի: Նաեւ պէտք է Հայաստանի ու Վրաստանի միջեւ նոյն այդ շրջանէն անցնող ճամբաները այդ սահմանումին արժանի վիճակի բերել:

Ինչ որ չատ աւելի ծանրակշիռ է, Մ. Տէր _ Գուլանեանի մատնանշած տարրեր ցաւով մը կը յայտնուի. ան կ'ըսէ. «Ջաւախումի կան գլան_ներ, որոնք պայթարում են միմիանց դէմ եւ այդ հակամարտութիւնից օգտւում են Վրացիները, այսօր արդէն՝ նաեւ Թուրքերը»: Հայոց պատմութեան էջերէն անպակաս, ո՛վ դիտէ քանի ծանօթ ու անծանօթ մնացած դրուագի, դժբախտութեան առընչութեամբ կրկնուած այդ ախտը, պարզ է որ չատ աւելի վտանգաւոր ներկայութիւն է, քան՝ վրացական ու թրքական ամէն սպառնալիք միասին: Մ. Տէր _ Գուլանեան կը յիշէ «Ջաւախք» կազմակերպութիւնը, «Վիրք» կուսակցութիւնը, կ'ըսէ թէ կան ուրիշներ ալ, «սակայն գլանայնութիւնը թոյլ չի տալիս բոլոր հարցերում միասնական տեսակէտների գալ»: Աւելի սարսափելի°. ա՛ն ալ կայ. «այդ գլանները չստեղծուեցին Ջաւախքում, այլ ներմուծուեցին եւ հովանաւորւում են Վրաստանի կողմից»:

Մ. Տէր _ Գուլանեան կերպով մը արդարացնելու, բացատրելու համար «Համազգային անուշադրութեան զօտի» ընդհոլումը Ջաւախքին համար, կ'ըսէ թէ ղեկավարի է պետական մարմնի անհրաժեշտութիւնը. Հայաստանէն Հ.Ց.Դ.ն եւ «Հոգը հայրենիք»ը լրջօրէն զբաղած են այդ շրջանի հարցով, սակայն, ինք կը չեշտէ Սփիւռքի նախաձեռնութիւն ունենալու պահանջը: Ջաւախքը կը նկատէ ամբողջ հայութեան խնդիրը, քանի որ անոր բացակայութեան Վրաստան շատ աւելի կոպիտ քաղաքականութիւն կը վարէ Հայաստանի նկատմամբ: Նաեւ Ջաւախքը Հայաստանի համար կեանքի ճամբայ է. անոր կորուստով Հայաստան կը դառնայ Թրքական շրջապատման մէջ ինկած կղզի մը:

Նման հեռապատկերի մը նախաբանը արդէն այսօր տարուած Թրքական քաղաքականութիւնն է. «Թուրքիան աւնում է ամէն ինչ ապակայունացնելու Վրաստանի ու Հայաստանի յարաբերութիւնները, փորձելով հասցնել մինչեւ ռազմական հակամարտութեան» կ'ըսէ Մ. Տէր _ Գուլանեան. Ներկայիս արդէն խուլիկանական հայեւվրացական բախումներ կ'ըլլան շրջանին մէջ, որոնց համար վախ ունի որ կ'առաջնորդեն աւելի մեծ բախումի: Մէկ խօսքով՝ «քուրքական ծրագիրն աշխատում է»:

Զրոյցին ամէնէն լաւատեսական մասը այն հաւաստումն է թէ Ջաւախքի ինքնավարութեան տեսակէտը մտանակի կերպով ընդունելի է Վրացական քաղաքական ու մտաւորական շրջանակներուն համար: Նաեւ ժողովուրդին: Այս մասին խօսելով, Մ. Տէր _ Գուլանեան կը յիշէ անկախութեան առաջին շրջանի քաղաքական դրուագ մը. Վրաստանի նախագահ Զ. Գամսախուրդիա երբ քաղաքացիական պատերազմի սկսած է, է. Շեվարնաձէ դիմած է Լեւոն Տէր _ Պետրոսեանի որ Հայաստան զօրք ղրկէ իր երկիրը, օգնելու համար կառավարական ուժերուն: Ազգային ժողովի վակ նիստով այդ դիմումը երկար քննարկում_ներու նիւթ եղած է, յետոյ մերժուած: Ինք, Մ. Տէր _ Գուլանեան որ այդ շրջանին երեսփոխան էր, առաջարկած է պայմանով մը զօրք ղրկել. հայկական ուժ անպայմ մը Վրաստան մըտնելէ ետք, պէտք է մնայ հոն, Ջաւախքի վրացական սահմանին վրայ: Քանի որ տպառնալիքներու ենթակայ այդ հայութիւնը նման պաշտպանութենէ դուրկ մնացած է, այսօրուան համար ան կ'ըսէ թէ Հայաստան ամէն բան պէտք է ընէ, որպէսզի ռուսական զօրքը Ջաւախքէն չմեկնի, որովհետեւ անոր մեկնումին անմիջապէս կը յաջորդէ Թրքական զօրախմբերու փոխարինումը: «Եթէ ռուսական բանակը դուրս է գալու, ուրեմն, դրան պիտի փոխարինի միայն հայկական բանակը, որովհետեւ Վրացիները բանակ չունեն որ տեղակայեն Ջաւախքում»:

Հարցը պարզ է որ չի սահմանափակուիր Հայաստան _ Վրաստան շրջանակին մէջ. ոչ ալ նաեւ Թուրքիայով: Միջազգային քաղաքականութեան ներկայի խմորումները անհակակշիռ մնացած ԱՄՆ_ու ինքնագլուխ ընթացքին յայորդական քայլերը կը մատնեն. եւ գաղտնիք չէ որ այդ քայլերուն ներկայի թիրախներէն է Կովկասի շրջանը: Վրաստան հիւրընկալեց ամերիկեան զօրաբաժիններ որոնց եռին հերթի կեցած են Թրքականները: Միւս կողմը Ազրբեջանն է զոր կարելի է Թուրքիոյ երկարաձգում մը նկատել: Գրեթէ լուռ դէտի դիրքով Ռուսաստանի մը որքա՞ն կարելի է հակակշռող դեր վերագրել: Եւ նման կացութեան մէջ ի՞նչ հաւատք կ'ընծայեն այլընտրանքային, կամ ամբողջականացնող քաղաքականութիւն վարելու Հայաստանի պարբերական յայտարարութիւնները:

Կարելի է երկարել վախցնող հարցականներու շարքը, որոնց ենթախորքին վրայ աւելի կը չեշտուին Ջաւախքի հարցին պատճառած մտահոգութիւնները: Մանաւանդ որ Ղարաբաղի Թշնամանքը ալ փակուած չէ ու ամէն պահու կրնայ ազդուիլ շրջանին քաղաքական զարգացումներէն: Ամէն բան կը հրամայէ ծայրաստիճան ուշադիր ըլլալ, լաւ հաշուարկել, միանգամընդմիշտ մոռնալով բախտէն, աջէն ու ձախէն, մեծէն կամ փոքրէն դանդաղելու աւանդութիւնը:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՕՏԱՐ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐԸ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՊԱՇՏՈՒԹԵՆԷՆ ՎՀԱՏԱԾ ԵՆ

Մայիս 18_ին թացատիկ հանդիպում մը տեղի ունեցած է Ռուսաստանի Արտաքին գործոց նախարար Ի. Իվանովի ու արտասահմանեան մեծ թիւով դեսպաններու միջեւ: Այս վերջինները ուզած են հատաքական բողոք ներկայացնել երկրին մէջ աճող ցեղապաշտութեան ալիքին դէմ: Այդ բնոյթի արարքներու թիրախ օտարներու մէջ կան դիւանագէտներ, անոնց ընտանեկան պարագաներն ալ:

Դեսպաններուն նախաձեռնութիւնը անհանդուրժելի կը նկատուի: Մինչեւ այսօր, ցեղապաշտական յարձակումներու զոհ օտարականները անհատական հակազդեցութիւն կ'ունենային. ոստիկանութեան կը դիմէին, կամ Արտաքին գործերու նախարարութեան ունկնդրութիւններուն նիւթը կ'ընէին պատահածը: Ռուս պաշտօնատարներն ալ իրենց գլուխը կ'օրօրէին, ցաւ կը յայտնէին, կ'ըսէին թէ ամօթ կը զգան «ծայրայեղական այդ արարքնե_ր»էն, կը խոստանային միջոցներ ձեռք առնել եւ ոչինչ կ'ընէին: «Մայրայեղական»ներն ալ կը վայելէին ամբողջական անպատժելիութիւն: Անոնք ոչ իսկ հարկը կը զգային իրենց դէմքը ծածկելու, իրենց համազգումները քօղարկելու, կամ զաղտնօրէն գործելու: Ձիւղ հակառակը. ամբարտաւանութեամբ կը հպարտանային: Ու կը չարունակէին ամբողջ երկրին աչքին առջեւ հալիւ մաքրել այն բոլորէն որոնց մորթին գոյնը, աչքին կամ քիթին ձեւը հաճելի չէր իրենց: Կացութիւնը այնքան անհանդուրժելի զարճաւ որ ամէնէն համբերատար անձերը ըլլալու կոչուած դիւանագէտները գործի անցան, նոյնիսկ առանց վախնալու միջազգային դատարկութիւն մը յարուցանելէ:

Ռուսական մամուլի ծանօթ անուն «Իզվեստիա»ն կը զրէ թէ Ռուսերը լայնօրէն արժանի էին այդ վարմունքին:

Բողոքելու արարքին համամիտ էին Մոսկուայի մէջ ներկայացուցչութիւն ունեցող պետութիւններու մեծ մասը. բայց, որովհետեւ նախարարին զրասենեակին մէջ բոլորին տեղ չկար, ամէն շրջան պատուիրակ մը ընտրեց: Եւրոպացիները նախաձեռնութեան ամէնէն ջերմ կողմնակիցներն էին, հակառակ որ անոնց միջեւ ծայրայեղականներու թիրախ ըլլալու բան չկար: Բայց ինչպէս բացատրած է Եւրոպացի բարձրաստիճան դիւանագէտ մը, դեսպանատուներու ամբողջ անձնակազմը սպիտակամորթներէ չի բաղկանար. կան նախկին գաղթականներ որոնք ամխաներէ ի վեր կը վախնան փողոց ելլելու. մէկ մասը նոյնիսկ կը մտածէ մեկնիլ Ռուսաստանէն: Դեսպանը նաեւ պարտականութիւն համարած է Ռուսերը ուշադրութեան հրաւիրել, որպէսզի երկրին վարկը անդարմանելի վնասներ չկրէ:

Հարաւ _ արեւելեան Ասիոյ մէկ երկրին դործավարն ալ ըսած է թէ առաջ չաբաթավերջերուն կը սիրէր Մոսկուան հեծանիւով շրջել, այսօր կը վախնայ: կը վախնայ որ ասիացիի արտաքինը իր անձին հանդէպ թշնամական հակազդեցութեան պատճառ կ'ըլլայ: Նման պարագայի, ոչ միայն գինքը կը խոչտանգեն, հեծանիւն ալ կը գողնան: կ'ըսէ թէ չատ մը եւրոպական մայրաքաղաքներու մէջ պաշտօն վարած է, նման բանի չէ հանդիպած: Ռուսաստանի մէջ նպաստ կանոները ամէն ազատութիւն կը վայելեն. տողանցք կ'ընեն, հիթլէրեան բառեր կուտան: Երբ պաշտօնի կոչուած է Մոսկուայի մէջ, երբեք նման բան չէ երեւակայած:

Արեւմտեան մեծ ձեռնարկատէրը խորհրդապահութեամբ ըսած են թէ առնէ մը ի վեր անդիր օրէնք մը գիրենք ետ կը կեցնէ Ասիացիները, կամ Ափերկիրները պաշտօնի կոչելէ Ռուսաստանի մէջ, քանի որ ոչ ոք կրնայ անոնց ու անոնց ընտանիքին ապահովութիւնը երաշխաւորել:

Միւս կողմէ, Կրեմլին յուսահատօրէն կը ջանայ օտար ներդրումներ հմայել ու համոզել արեւմուտքցի գործի մարդիկը որ յատկացում ընեն Ռուսաստանի մէջ: Իսկ ռուս պաշտօնատարները միշտ կոչ կ'ուղղեն պատահարները չընդհանրացնելու, չչափազանցելու: Արտաքին գործերու նախարարը անգամ ամբողջ երկու օր յամառօրէն մերժած է դեսպան_ներուն հետ հանդիպումի մը լուրը: Մինչդեռ իրեն վ նպաստ էր որ մոռնայ ահաբեկը, որպէսզի կարողանայ ուժերն ալ վերջապէս լրջօրէն զբաղէին ցեղապաշտական արարքներ գործողներով, դատարան մը դնէ մէկ վճիռ արձակէր նացիներուն դէմ:

Եւ այնքան ատեն որ այս ձեւով չըսուն ակուի, ձախողութեան դատապարտուած են Ռուսաստանը Արեւմուտքին մօտեցնելու, քաղաքակիրթ երկիր ընկալուելու նախագահ Պուտինի ջանքերը:

ՔԱՂՀԱՆ

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մըրցոյթ մը, որուն նիւթը կր էր «Մեսրոպեան գիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային մշակութային գեղի վրայ պատմազարգացական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային մխիթարական նիւթեան իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատակազմը Մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19-ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստացու կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները:

«ԳՐԵՐՈՒ ԳԻՒՏԻ ԴԵՐԸ»

Դու մեր մեծ երքի գաւազանակիր
Եւ մեր պատմութեան մեծագոյն դիւան

Պատմութիւնն է ապացուցում, որ անհատներն են որոշում ազգերի ճակատագրերը, նրանց անուններն են դառնում խորհրդանիշ, մշտավառ փարոս ղէպի գալիք դարեր մեծ երթի համար: Նրանց գործերն Աստուածային այն կայծի բռնկումներն են, որի ցոլքերով լուսաւորւում է ապագայի ճանապարհը:

Մաշտոցեան գիւտով կարելի է ասել, որ ոչ թէ հայկական տառերն են ժամանակի փորձութեանը ենթարկուել, այլ ժամանակն է արժեւորուել նրանցով: Ժամանակն այս ղէպքում ոչ թէ քննել, այլ աւելի է բիւրեղացրել ու կատարելագործել նրանց:

Մաշտոցը նոր արտերեւոյթ է մեզ համար, Սիամանթոյի լեզուով՝ «անլուծելի առեղծուած», որի բանալին յայտնի է միայն մեզ, յայտնի է, քանզի մեր մէ՛ջ է, մե՛նք ենք...

Ժողովուրդը գնում է անհատների եւ տեւից, քայլում է նրանց գծած չափերով, վաստում է, քանի որ իր ծնունդներն են, լի՛նքն է երկնել նրանց: Ժողովո՛ւրդն է իր ընթացքով չափերը մայրուղի դարձրողը:

Մաշտոցն անհատ էր, բայց խորքում իր մէջ էր ներառել ժողովրդի հաւաքականութիւնը: Նա իր դարի ծնունդն էր, եկել էր ճիշդ ժամանակին եւ դրա համար էլ՝ առաջ անցել ժամանակից: Նրա գիւտը մարտահրաւէր էր ապագային նաեւ, այն «մինչեւ աստղերը հասնող ոսկէ սանդուխ» է, որով արդէն տասնըվեց դար հաստատաքայլ վեր ենք բարձրանում:

Քրիստոնէութեան մուտքով Հայաստան Հայն ազատագրուեց քնութեան ու կուռքերի գերութիւնից, հոգեպէս նորոգուեց՝ իրեն տեսնելով Աստուծոյ մէջ եւ Աստծուն իր մէջ:

Միածին Քրիստոսի էջքով Հայն ունեցաւ քրիստոնէութեան իր խորհրդանիշը՝ Երուսաղէմը՝ Էջմիածինը, եւ զգալով Աստուծոյ մարզպանման վեհութիւնը՝ ինքը ձգտեց աստուածանալ՝ մարմնով բազմիցս մեռնելով եւ հոգով մնալով Քրիստոսի պէս անմահ:

Սուրբ Գրիգորը եղաւ մեր հոգու լուսաւորիչը, իսկ Մաշտոցով լուսաւորուեց հայի միտքը՝ նա դաղարեց մենախօսելուց: Գրերի ստեղծումով հայը նորացաւ, Աստուած հայերէ՛ն խօսեց եւ Քրիստոս հայացաւ. հայը հոգով արդէն խօսեց Աստուծոյ հետ, որով Լուսաւորիչն խոկապէս լուսաւորիչ դարձաւ, ընկալուեց ու խոստովանուեց որպէս այդպիսին. քրիստոնէութեան սիրոյ այբուբենը հայերէն այբուբենի տառերով դալուեց հայի հոգու մաղաղաթին: Այլեւս անթաժանելի դարձան հայն ու քրիստոնէութիւնը՝ փոխադարձաբար լրացնելով միմեանց: Քրիստոնէութիւնը մտաւ ազգի արեան մէջ, դարձաւ այդ արեան զոյնը, եւ առանց «քրիստոնեայ»ի «հայ»ը չընկալուեց առաջին հերթին իր՝ հայի համար: Ոչ քրիստոնեայ հայն այլեւս չէր կարող որպէս հայ դիտուել: Ի՞նչ կարող էին ասել պարսից հարիւր հազարանոց բանակները ոգեղէ՛ն Հայաստանին. նրանց դէմ պիտի դուրս դար ոգեղէ՛ն Հայաստանի ազատութեան խորհրդանիշը՝ ոգեղէ՛ն Վարդանը, եւ պիտի տանէր ոգեղէն յաղթանակը: Գրերի գիւտով հիմք դրուեց մեր հոգեւոր (եւ ոչ միայն) անկախութեանը: Ընդամէնը մի քանի տասնամեակ անց հայը Յորենացու բերանով ինքն իրեն պիտի հարցնի, թէ ո՛վ է ինքը, որտեղի՛ց է գալիս եւ ո՛ւր է գնում: Ազգային ինքնագիտակցութեամբ է հայը բարձրանում, հաւատարում միւս ժողովուրդներին, ունենալով սեփական մշակոյթ, արուեստ:

Մաշտոցով սնուեց, ու յառնեց նոր սերունդը՝ տոգորուած ազգային հայրենասիրական զգացումներով: Երկատուած հայրենիքի պէս երկփեղկուած սերունդը միաւորուեց Մաշտոցի չնորհիւ, հայը միասնական դարձաւ իր հոգեւոր ու մշակութային արժէքներով: Ինքնուրոյն ազգային մտածելակերպի, աշխարհայեացքի ձեւաւորում: Հիմք է նաեւ ազգային անկախութեան պահպանման համար: Այդ դպրավարը կարմիր թելի պէս անցնում է մեր ողջ պատմութեան միջով: Այն տէրեանի խօսքերով հոգեկան անհերեւակայելի լարման, հերոսական մարտիրոսութեան մղող մի ուրուական է, որն էութեամբ միշտ նոյնն է անկախ ժամանակից:

Գրերի գիւտը... գիւտ չէր միայն. հրաշք էր, սպասուած հրաշք եւ սպասումին զերազանցած հրաշք: Այն իսկապէս մի ողջ ժողովրդի երկունք էր, որով ինքն իրեն փրկեց ժողովուրդը, փրկեց իրենով, իր զաւակով: Սա իւրայատուկ է Հային՝ ամէն ինչում ծայրայեղ. եթէ նուիրուել՝ ապա անմնացորդ: Իր ոգեղէն ներուժով վերապրեց ժողովուրդը, այն ժողովուրդը, որի աղօթքը Նարեկացու չուրթերով թռաւ դէպի Աստուած: Ի խոց սրտի էր այդ աղօթքը, հայի հոգում հայերէնով դալուած քրիստոնէական սիրոյ արտացոլքն էր այդ աղօթքը, սիրոյ թռիչքը: Նարեկացիով ինքնամաքրուեց բիւրեղացաւ հայերէնը, որով էլ՝ հայը:

Գուցէ օտարի համար մեր այբուբենը, մեր լեզուն միայն հիացմունք է առաջացնում սակայն նա չի կարող հասկանալ ու ըմբռնել ասկեարից խոցուած այն վարժապետին, որը դողդոջ ձեռքով վսեմիտակ պատառին սեփական արեամբ դրում է այբուբենի վերջին տառը՝ աչքերանոերին փոխանցելու հայի յարատեւման գաղտնիքը՝ հայ գրերը: Օտարին անհասկանալի է այն հայ կնոջ սիրտը, որ երեխայի փոխարէն կրծքին սեղմած փրկում է իր կենսագրութիւնը, իր ինքնուրոյնութեան գովասանագիրը՝ մագաղաթեայ մատեաններ: Դրանով է հայը միշտ յարատեւ փիւնիկի պէս մոխիրներից միշտ յառնող ու անմահացող: Դրանով է հայը հայ մնում՝ իր հոգով, մտածելակերպով, անհատականութեամբ...

Քեզ՝ մեր հայկական եւ արամական,
Ձկարողացան քեզ խլել մեզնից
Ոչ խարդաւանքով արամէական,
Ոչ բիւզանդական սիրով անաղնիւ,
Ոչ Ահրիմանի ահեղ նետերով,
Ոչ Քրիստոսի մարդ-չմարդութեամբ,
Ոչ Մուհամեդի ճմլիչ ոտերով
Ոչ ճչմարտութեամբ
Ոչ էլ ստերով:

Ձես խլուի երբեք, ինչպէս արխունից
գոյնը չի խլտում...

ԳԷՈՐԳ ԱՒԱՎԵՐՏԵԱՆ, Ս. Էջմիածնի
Գէորգեան հոգեւոր ճեմարանի
Ե. լսարանի ուսանող

Երկրորդ մրցանակ՝ 70 ԱՄՆ տոլար.

Թ.Մ.Մ.ԵԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԹՒՔԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
«ՀԱՅԿԱՇԷՆ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ»
ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՆ
ՎԵՐԺԻՆՔ ՍՎԱԶԼԵԱՆԸ,
ԼԵՒՈՆ ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆԸ,
ԿԱՐՊԻՍ ՍՈՒՐԲԷՆԵԱՆԸ
ԵՒ ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԸ

35 տարի արդէն, որ մեր գիրի ու գրականութեան լաւագոյն մշակներուն իր քաջալերանքը կուտայ Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Հայկաշէն Ուզունեան» գրական մրցանակը: Անցնող երեքուկէս տասնամեակներուն այդ մրցանակին արժանացած են սիփուհքահայ մեր լաւագոյն գրագէտները, որոնց համար այդ մրցանակն ու դրամական պարգեւը աւելի չափազանց դարձած են անոնց վաստակին նուիրագործմամբ:

Վերջին տարիներուն, ինչպէս յայտնի է մեր նախորդ հաղորդագրութենէն, «Հ. Ուզունեան» մրցանակի դատակազմը իր ուշադրութիւնը առաւելաբար դարձուցած է դէպի հայրենի գրողներն ու բանասէրները, նկատի ունենալով ներկայ պայմաններուն տակ անոնց դիմագրաւած հոգեկան ու նիւթական դժուարութիւնները:

Ուսումնասիրելով եւ գնահատելով 1999 եւ 2000 թուականներուն տպագրուած եւ մրցանակի ներկայացուած ստեղծագործութիւնները, Թէքէեան Մշակութային Միութեան «Հայկաշէն Ուզունեան» մըրցանակի յանձնախումբը որոշեց այս անգամ ալ 4 մրցանակ չնորհել իւրաքանչիւր տարուան համար առանձնացնելով երկուական գործ: Յանձնախումբը իրեն ներկայացուած գործերուն մէջ առաւել գնահատելի համարեց եւ 1000-ական տոլար պարգեւի արժանացուց հետեւեալ հեղինակները, նկատի ունենալով նաեւ անոնց վաստակը մեր գրականութեան եւ բանասիրութեան մէջ:

1. – Վերժինէ Սվազլեան (Երեւան). «Հայոց ցեղասպանութիւն. Ականատես վերապրողներու վկայութիւններ» բազմահատոր գիրքին եւ ընդհանրապէս բանահաւաքութեան եւ ազգագրութեան ասպարէզին մէջ հեղինակին ունեցած չուրջ 50 տարուան վաստակին համար:

2. – Լեւոն Հախվերդեան (Երեւան). «Մենք եւ մեր դժուար ժամանակը» եւ «Թումանեանը եւ իր ժամանակը» գիրքերուն, ինչպէս նաեւ թատերագիտութեան, գրականագիտութեան եւ հրապարակախօսութեան ասպարէզներուն մէջ հեղինակին ունեցած կարեւոր վաստակը: Հարկ կը համարենք յիշեցնել, որ առողջական տկարութեան պատճառով Պր. Հախվերդեան այս տարի չկրցաւ մասնակցիլ դատակազմին:

3. – Կարպիս Սուրէնեան (Երեւան). «Հին Պատմութիւն» գիրքին, ինչպէս նաեւ առ ի գնահատանք հեղինակին նախապէս տպագրած բազմաթիւ ստեղծագործութիւններուն, որոնք մնայուն ներդրում կը հանդիսանան մեր արձակ գրականութեան գանձարանին մէջ:

4. – Սիլվա Կապուտիկեան (Երեւան). «Զեմ կարող լռել» գիրքին եւ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններու սերտացման գծով մեծավաստակ բանաստեղծուհիին ունեցած գրական վաստակին համար:

Մրցանակաբաշխութիւնը տեղի ունեցաւ ընթացիկ տարուան Մայիսի 3-ին, Երեւանի Թէքէեան Կեդրոնին մէջ, յատուկ հանդիսութեամբ մը, ուր մրցանակիր հեղինակներուն եւ անոնց գործերու արժանիքներուն մասին դատակազմին կողմէ արտայայտուեցան գրականագէտ Կարլէն Դալլաքեանը եւ գրող Յակոբ Աւետիքեանը: Մրցանակները անձամբ յանձնուեցան բարեբար Պր. Հայկաշէն Ուզունեանի ձեռամբ:

Ներկայ հաղորդագրութեամբ մխիթարական բացառիկը կը յայտարարենք 2001 թուականի մրցանքին: Դատակազմը այս անգամ յատուկ ուշադրութիւն պիտի յատկացնէ, վաստակ եւ անուն ունեցող ստեղծագործողներու կողքին, երիտասարդ սերունդի հեղինակներու գործերուն: Յանձնախումբը նկատի կ'առնէ չափածոյ, արձակ, թատերական, ինչպէս նաեւ պատմաբանասիրական երկերը, որոնք հրատարակուած են 2001 թուականին:

2001 թուականին լոյս տեսած գիրքերը մինչեւ 2002 Սեպտեմբեր 30 կարելի է ուղարկել հետեւեալ դրդ հասցէներուն.–

Haigashen Ouzounian
13 Markou Drakou St.
6011 Larnaca, CYPRUS

AZG Daily Newspaper
Hanrapetoutian 47 Yerevan, ARMENIA

ԹԻՒ 17
ԽԱՓԻԼԸ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԱԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Հարկա՛ւ, տասը տարիէ ի վեր հոս գտնուած եմ, վերջերս մխայն Ամերիկա գացի, ուրկէ եկած եմ այս գործին համար:

Օր մը եղբը, արդարեւ, անդլիացին ապտ արձակուեցաւ: Մեկնած միջոցին ըսաւ վարդապետին.

– Բարեկամներուդ ըսէ՛, հիմա, անմիջապէս պիտի երթամ գտնեմ եպարքոսը եւ պիտի խօսիմ ամէնուդ համար ալ: Կը յուսամ, որ վաղը – միւս օր ձեզի դուրսը կը տեսնեմ:

– Աստուած տայ, – պատասխանեց վարդապետը եւ բարի աւետիսը հաղորդեց իր ընկերներուն:

– Այս մարդը կ'երեւայ, որ խենթ է, – վճռեց Հաճի աղան:

Բայց մէկ քանիներ կը մտածէին.

«Թերեւս մարդը իրաւունք ազդեցիկ է: Թերեւս եպարքոսին հետ մտերմութիւն ունի, տեսէք՝ ինչ ըսաւ, որ անմիջապէս պիտի ազատի եւ ազատեցաւ»:

Անդլիացին հագիւ թէ հեռացած էր, երբ ոստիկան մը եկաւ ու Իբրանոսեան Հաճի աղան հրաւիրեց՝ ըսելով.

– Բէյշատ պէյը ձեզ տեսնել կ'ուզէ կոր:

Հաճի աղան հետեւեցաւ ոստիկանին եւ վայրկեան մը ետքը մտաւ Բէյշատ պէյի սենեակը, ուր կը գտնուէր նաեւ ոստիկանութեան տնօրէնը:

Այս վերջինը խիստ չեռով մը ըսաւ Հաճի աղային.

– Պատրաստուեցէ՛ք, վաղը ճամբայ պիտի ելլէք դէպի Խայէրլի:

– Բայց դոնէ ըսէք, թէ յանցանքս ի՞նչ է:

– Ձեզնք պիտեր, երբոր հոն հասնինս, անշուշտ կ'իմանաս:

– Ուրեմն դուք չէ՞ք պիս ղրկելու որոշումը տուողը:

– Չէ՛, այնտեղի պատերազմականատեանը ուզած է, որ ձեզ հոն ղրկենք:

– Գոնէ քանի մը օր ժամանակ չնորհեցէք, գործերս կարգի դնեմ. եթէ կ'ուզէք, դրամական երաշխաւորութիւն մը տամ չփախչելուս մասին:

– Անկարելի է. տուիկա կրնար ըլլալ, եթէ տարրեր վարմունք ունենայիք ձեր ձերբակալութենէնէն ի վեր:

– Ի՞նչ եղած է իմ վարմունքս:

– Դուք ձեր ձեռքով մեզ տախկեցիք, որ ձեզի հանդէպ խիստ վարուինք ու անմիջապէս ճամբայ հանենք ձեզ:

– Ի՞նչ ըրի տակայն...

– Ուղեր էք բանտէն ազատելու համար մեր պաշտօնեաները կաշառել, նոյնիսկ մինչեւ յիսուն հազար ոսկի տալ խոստացեր էք:

– Ե՞ս յիսուն հազար ոսկի տամ ազատելու համար, բացարձակապէս սուտ է:

– Մենք ստոյգ տեղեկութիւններ առած ենք այդ մասին:

– Ձեր վեճմութիւնը խաբած են:

– Մարդ կաշառելով ազատելու մասին խօսք չըրի՞ր մէկու մը հետ:

Հաճի աղան անմիջապէս կռահեց, թէ հարուածը ուրկէց կուգար:

– Հիմա հասկցայ խնդիրը, – գոչեց, – Արշաւիրի՞ համար է ձեր խօսքը:

– Այո՛, անոր ըսեր ես, որ պատրաստ ես մեծ դումարներ կաշառք տալ ազատելու համար:

– Բայց բոլորովին խեղաթիւրուած է իրողութիւնը:

– Ինչպէ՞ս, – հարցուց ոստիկանութեան տնօրէնը:

– Ես չեմ այդ առաջարկութիւնը ընողը, այլ Արշաւիրն է, որ ինծի ըսաւ, թէ ինչ կրնար պիս ազատել, եթէ քսան հազար ոսկի աչքէ հանէի:

– Եւ դուն ալ ընդունեցար, մխեւնոյն բանը ըսել է:

– Ընդհակառակը, մերժեցի:

– Այսինքն, – բացատրեց Բէյշատ պէյ, – Իբրանոսեան էֆէնտի չափազանց գեր է պահանջուած դումարը եւ ուզեր է, որ աւելի քիչ դումարով մը խնդիրը կարգադրուի:

– Խնդիրը դրամին վրայ չէ, – նկատեց ոստիկանութեան նախարարը, – խնդիրը այն է, որ հաւաներ ես կաշառք տալու:

– Խօսք մըն էր՝ ըսինք...

(Շար. 241)

MAISON NATIONALE ARMENIENNE

Société Anonyme en Liquidation Amiable au capital de 100.000 F
Siège de la liquidation : 15, rue Jean-Goujon à Paris 8e
RCS Paris B 612 018 366 (n° de gestion 61 B 1836)

Avis de Convocation

Paris, le 12 juin

Madame. Monsieur,

Les actionnaires sont avisés qu'ils sont convoqués en Assemblée Générale Mixte, le lundi 1er juillet 2002, à 18 heures, au siège de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne, à Paris (75008) rue Jean-Goujon n° 15,

à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

— Examen des procédures juidiciaires en cours
— Demande d'apport en comptes-courant aux actionnaires pour le financement des besoins de la liquidation
— Rapport de gestion sur les comptes annuels de l'exercice clos le 31 décembre 2001
— Rapports général et spécial du Commissaire aux comptes sur les comptes dudit exercice
— Approbation des comptes
— Affectation des résultats
— Quitus au Liquidateur
— Fixation des honoraires du liquidateur pour l'exercice 2001
— Approbation, s'il y a lieu, des opérations pouvant tomber sous le coup de l'article 101 de la loi du 24 juillet 1966
— Perspectives de clôture des opérations de liquidation amiable
— Nomination d'un nouveau liquidateur amiable en la personne de M. Kegham TOROSSIAN, Président de l'Association Cultuelle de l'Eglise Apostolique Arménienne de Paris, pour poursuivre la même mission
— Pouvoir pour accomplir les formalités

Tout actionnaire, quel que soit le nombre de ses actions, a le droit d'assister à cette Assemblée, de s'y faire représenter par un autre actionnaire ou par son conjoint, ou de voter par correspondance.

Une formule unique de vote par correspondance ou par procuration sera remise ou adressée à tout actionnaire qui en fera la demande par lettre recommandée avec accusé de réception auprès de M. Sarkis BEDOIAN, Liquidateur Amiable, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris, au plus tard six jours avant la date de la réunion.

Les votes par correspondance ne seront pris en compte que pour les formulaires complétés et signés, parvenus à M. Sarkis BEDOIAN, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris, trois jours au moins avant la date de la réunion.

Le texte des résolutions proposées à l'adoption de l'Assemblée et les documents prévus par la loi seront tenus à la disposition des actionnaires chez M. Sarkis BEDOIAN, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

ՔՕԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան։

Հովանաւորութեամբ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմնին։

Ուրբաթ, Յունիս 21, երեկոյեան 20·30-ին, Հայ Երիտասարդական կեդրոնի սրահին մէջ, 2 պիս, Աշտարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ։

Օրուան բանախօս՝ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան առենապետ՝
ԸՆԿ. ՏԻՐԱՆ ԱԿԻՆԵԱՆ

*
**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Քան անմահ հերոսներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը բրակի, Յունիս 23, Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայ Առաքելական եկեղեցիներու մէջ։

A.A.A.S.

REMERCIEMENTS

Le Président et les membres du Conseil d'Administration de l'Association Arménienne d'Aide Sociale remercient les très nombreuses personnes qui ont honoré de leur présence et ont contribué au succès de la traditionnelle fête champêtre de Gonesse, le 2 juin, animée par MARTEN YORGANTZ et son orchestre et la troupe de danse ASTRIG de la Croix Bleue d'ARNOUVILLE.

Ա. ՅՈՒՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր Եկեղեցւոյ մէջ
կիրակի, Յունիս 23-ին
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԼՃԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Թեմին 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40-ամեակներու առիթով

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԼՃԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրար կը սահայ Մայր Եկեղեցւոյ ախոյեաններէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱԽՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45-ին։
Ձեռնադրութիւն ժամը 11-ին։
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15-ին։
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15-ին։

UGAB — MARSEILLE
327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures
au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy 13007 Marseille
au profit de l'installation
d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

en présence de M. **BERGE SETRAKIAN**
Président Mondial de l'UGAB

et de M. **DENIS KETCHEDJIAN**
Président de l'UGAB-France

Renseignements et réservations
au **04 91 76 10 17**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

Animée par l'orchestre «SEVAN»
Dimanche 23 juin à partir de 12 heures
Au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette —
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

*
**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերուհիները Ուրբաթ, Յունիս 19, ժամը՝ 15·30, եկեղեցւոյ սրահին մէջ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Մարսէյլի Սօսէ Մայրիկ մանուճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է՝ Պր. Տպէս Օհանեանէ իր կնոջ յիշատակին 500 Ֆր., նոյն առիթով Տիկին Լիլիան Գուլումճեանէ 20 Եւրօ։

Տիկին Մարի Զազարեան իր մօր՝ Տիկին Գասպարեանի յիշատակին 45 Եւրօ։

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Չորեքշաբթի, Յունիս 19,
ժամը 20·30
ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵՇՏԱԿԸ
կամ
ԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԴՐԱԽՏ, ԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ՝ ՎԱՆ
«Ռուս բանաստեղծ եւ լրագրող՝ Սերգէյ Գորոդեցկիի վկայութիւնները»
նիւթով կը բանախօսէ
ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝
Երեւանի Թատերական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան ուսուցչապետ,
ԱՆԱՀԻՏ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Դրամատիկական Թատրոնի դերասանուհիներ՝
ՍԻԼՎԱ ՀԱՊԷՇԵԱՆ
եւ
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 18
MARDI
18 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·450 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·450

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Բ· ՇՐՋԱՆ

ՋԵՌՆՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՄՐՑԱՆԻՇ

ԱՋԸ ԿԸ ՏԻՐԱՊԵՏԷ

ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ ԵՆ Ֆ· ՌՈՇԸՊԼՈՒԱՆ, Ռ· ՌՈՒՔԷ, Ա· ՍԱՆԹԻՆԻ, Փ· ՏԷՎԷՃԵԱՆ, Ս· ԱՆՏՐԻԷՕ, ԵԻԼՆ·, ԵԻԼՆ·

ՊԱՐՏՈՒԱԾ ԵՆ Մ· ՕՊՐԻ, Ժ·–Փ· ՇԻՎՆԷՄԱՆ, Ռ· ՖՈՐՆԻ, Տ· ՎՈՒԱՆԷ, Ռ· ՀԻՒ, Փ· ՄՈՍՔՈՎԻՉԻ, Մ· ՎՕԶԻԼ, Գ· ԹՐՕԹՄԱՆ

ԱԶԳ. ՃԱԿԱՏԸ ՈՉ ՄԷԿ ԱԹՈՌ ՈՒՆԻ

Այս երկրորդ եւ վճռական չրջանին ամէնէն յատկանշական երեւոյթը ձեռնպահութեան համեմատութիւնն է, ան կը հասնի գրեթէ 40%–ի (39,3) մինչ որ անոր նախընթաց է եւ հաւանաբար անհրաժեշտ է չանտեսել այս երեւոյթը: Աւելի, կը հաստատուի որ քաղաքական պարագլուխներու բոլոր կոչերը ձեռնպահութեան, զանոնք հրաւիրելով քաղաքացիական դիտակցութեան, ի գերեւ եղած են, ընդհակառակն, ձեռնպահներու համեմատութիւնը 35%–էն բարձրացած է 40%–ի եւ այս երեւոյթը կարելի չ՚է բացատրել միայն արեւուտ օդով, ֆութպոլի բաժակով կամ Մանի 24 ժամերով: Անկասկած, ժողովուրդին մէջ, բուն տեսակէտ մը պարզողները՝ այս ձեռնպահներն են:

Գալով քուէարկողներուն, անոնք առաջին չրջանէն իսկ սկսած էին մերժել նոր համակեցութիւն մը եւ հետեւանքն այն եղաւ որ աջը չախչախիչ յաղթանակ մը կը տանի բացառեալ Փարիզէն ուր ձախը աթոռ կը չահի: Արդիւնքներու համաձայն, Նախագահական Մեծամասնութեան Միութիւնը (ԻՒ–ԷՄ–ՓԷ) այսինքն Շիրաքի չընդլայնուած կուսակցութիւնը կ՚ապահովէ բացարձակ մեծամասնութիւն մը 375 աթոռով (577–ի վրայ), իր կողքին է ուրիշ աջ մը՝ ԻՒ–ՏԷ–ԷՖ–ը 27 աթոռով, ընկերվարականները 152 երեսփոխան ունին, համայնավարները 21 աթոռով կրնան խորհրդարանական խմբակցութիւն մը կազմել, կանաչները կը նահանջեն 7–էն 3–ի աթոռի իջնելով:

Ձախին պարտութիւնը ակներեւ է եւ եթէ Հոլանտ (որ վերընտրուեցաւ Թիւլի մէջ) գայն «պատուաւոր» կը դնէ, Սթրօս–Քահն չի վարանիր գայն «ծանր» որակել: Այս պարտութեան մէջ, յատկանշական է կարգ մը դէմքերու պարտութիւնը եւ ասոնց գլուխը՝ Մարթին Օպրիի: Պարտուած են նաեւ Ժ· Փ· Շըվէնման, Փիէր Մոսքովիչի, Տոմինիք Վուանէ, Միչել Վօդէլ, Գաթրին Թրօթման, Ռեմոն Ֆորնի եւ Ռոպէր Հիւ: Կը թուի որ ընկերվարականները պարտութեան չեն հանդուրժեր իսկ, քանի Ապրիլ 21–ին, ժողովէն անմիջապէս քաչեցաւ քաղաքական կեանքէն, մինչ Մ· Օպրի դժուար կը զսպէր իր արցունքները, ինք որ աւելի քան 35 ժամ գրած էր ամբողջ չաբթուան ընթացքին, դուռէն դուռ համոզելու համար որ իրեն քուէ տրուի: Ան ալ պարտեալներն ունի ինչպէս Շ· Միշոն, Ժ· Թուպոն, Ռոսլ, Տոմինաթի, ծայրայեղ աջը (Ազգային ճակատ) ոչ մէկ ընտրեալ ունի, պարտուած են Տիկին Սթիլպուա, Մ· Լը Փէն, Կոնիէ եւ ուրիշներ (37 թեկնածու ունէր):

Ըստ աւանդութեան Ժ· Փ· Ռաֆարէն իր հրաժարականը կը ներկայացնէր նախագահ Շիրաքի, որ անմիջապէս զինք կրկին կը նշանակէր, որպէսզի կառավարութիւնը կազմէ: Ան նոր կառավարութիւնը որու կազմը պիտի յայտարարուէր Ցունիս 18–ին, հաւանաբար քիչ մը ընդլայնուած ընլայ, բայց, մեծ փոփոխութիւններ պիտի չկրէր: Կը կրկնուէր, որ Փաթրիք Տէվէճեանի պիտի յանձնուէր Եւրոպական Հարցերու պատիւրակ նախարարի պաշտօնը: Ռաֆարէնի առաջին կառավարութեան մէջ Տեղական Ազատութեանց պատուիրակ նախարար էր:

*
**

Ցիշենք որ վերընտրուած են Փ· Տէվէճեան, Ռ· Ռուքէ, Ա· Սանթինի, Ֆ· Ռոշըպլուան, Ս· Անտրիէօ, Ժ· Ժամպիւ: Նոժանի մէջ, ընկերվարական ցանկի վրայ պարտուած է Պ· Պօղոսեան:

*
**

Աթոռամարտը անխուսափելի է: Ապային Ժողովի նախագահի աթոռին թեկնածու են՝ Է· Պալատիւր եւ Ժ· Լ· Տըպրէ, Ժիւփէ կ՚ուզէ Նախագահական Մեծամասնութեան Միութեան գլուխն անցնիլ: Տուսթ–Պլազի կը մերժէ որեւէ նախարարութիւն եւ կը նախընտրէ Թուլուզ մնալ:

*
**

Շիրաքի եւ Ռաֆարէնի համար դժուար օրեր կը սկսին: Արդարեւ, աւելի դժուար է յաղթանակի մը տիրապետելը քան պարտութիւն մը մարսել: Հարկ է չզիջնալ, այնքան ալ նախանձելի դիրք մը չէ, բացարձակ մեծամասնութիւնը չատ վտանգաւոր է եւ այնքան ալ փափաքելի չէ ժողովրդավար երկրի մը համար:

*
**

Ամէն պարագայի մէջ, աւելի քան հաւասական երեւոյթ մըն է, հաստատել որ այսօր, մէկը – Շիրաք – բացարձակ իշխանութիւն մը ունի ձեռքը, ինք որ Ապրիլ 21–ին ճակատուր 20%–ն իսկ չէր ստացած:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Ս· Պետրոս հրապարակը հակառակ օրին, համախմբուած էին, Ցունիս 16–ին, աւելի քան 400 հազար հոգի, եկած աչխարհի բոլոր կողմերէն, ներկայ ըլլալու համար Փատրէ Փիոյի սրբացման: 100 հազար հոգի ալ կը հետեւէր արարողութեան Սան Ձիովաննի Ռոթոնտոյին, պիտղը ուր Հայր Փիօ ղրկուած էր 1916–ին, երբ 29 տարեկան էր: 1918–ին է որ վարդապետը ցիստուսի չարչարանքին վէրքերը կը ստանար մարմնին, ոտքերուն եւ ձեռքերուն վրայ, ձախ կողմը, այդ վէրքերը կ՚ախրինէին եւ վարդի բուրբունք մը կ՚արձակէին: Իր մահուան օրը, 1968 Սեպտեմբեր 23–ին, վէրքերը գոցուած էին: Երկար քննութիւններէ եւ թերահաւատութիւններէ ետք է, որ Վատիկան ընդունած է հրաչքը եւ երանացումէ ետք, վճռած է սրբացնել կրօնաւորը: Իր դիւղին մէջ, Փատրէ Փիօ, վանքին քով, հիւանդանոց մը չինել տուած էր: 1956–ին, հոն 250 անկողին կար, այսօր այդ թիւը 1000–ի հասած է եւ Իտալիոյ ամէնէն արդիական բուժարաններէն մէկն է: Սան Ձիովաննի Ռոթոնտօ նաեւ զբօսաչրջութեան վայր մը դարձած է, 180 պանդոկներով, ճաչարաններով, յուչանուէրներու խանութներով: Նուէրներու չնորհիւ, ի մօտոյ պիտի ունենայ նաեւ հսկայ եկեղեցի մը, որ 10 հազար հաստատեալ պիտի կարենայ ընդունիլ: Փոքրիկ պիւղը տարեկան ութ միլիոն ուխտաւոր կ՚ընդունի:

ԻՍՐԱՑԻԼ սկսաւ «ապահովութեան պատ» մը բարձրացնել Այսրյորդանանի սահմանին վրայ, ինչ որ դժգոհ կը ձգէ թէ իսրայէլեան աջը եւ թէ Պաղեստինցիները: Առաջիններէն երեսփոխան մը չըղայնացած է եւ ձայնասփիւռէն ըսած.– «փակե՞լ կ՚ուզէք: Ձենինը փակեցէք, Նապլուսը փակեցէք: Կ՚ուզե՞ք արգելք ըլլալ որ ահաբեկիչները մտնեն, պատ մը մի՛ չինէք որ Իսրայէլը երկուքի կը բաժնէ»: Պաղեստինցիներն ալ ափսոքիէյտ մը կը տեսնեն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի Խորհրդարանը օրինագիծ մը քուէարկած է Ցունիս 14–ին, կանոնաւորելու համար օտարականներու կարգավիճակը: Նպատակն է պայքարիլ գաղտնի գաղթին դէմ: Խորհ· Միութեան քանդումէն ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով օրէնք մը կը հաստատէ կեցութեան արտօնագիր մը եւ գայն ձեռք ձգելու պայմանները:

ԻՍՐԱՑԻԼԻ Մ՚արիւ օրաթերթը անհաւատալի պատմութեան մը արձագանգած է: Կը յայտնէ որ, խաղի սիրահարներ չեն վարանած դրամներ հաստատելու անճնասպանական ոճրափորձերու թուականն ու վայրը գուչակելու համար: Խորամանկ պատանի մը համակարգիչի մը վրայ հաստատած է «մահուան վիճակահանութիւն» մը, որ թոյլ կու տայ գրաւի դալ պաղեստինեան յայտնի ոճրափորձին վայրին վրայ: Մասնակցութեան նուազագոյն սակն է 10 չէքել (չուրջ 2 եւրօ):

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԱՍԻՆ Հ. ԱԼԻԵԻԻ ԸՍԱԾԸ ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ ԵՐԵՒԱՆԷՆ

Ցունիս 14–ին Ադրբեջանի նախագահը Բաքուի մէջ ընդունելով Մինսկի խումբին Ֆրանսայի նոր նախագահը, նիւթ ըրած է 2001 Մարտին Փարիզի մէջ նախագահ Շիրաքի, Ռ· Քոչարեանի հետ ունեցած հանդիպումը: Հ· Ալիեւ ըսած է թէ հոն առաջարկուած էր քանալ Ադրբեջանը Հայաստանի Մերձիի գօտիով Նախիջեւանի եւ Հայաստանը Ադրբեջանի Լաչինի չրջանով Ղարաբաղի միացնող անցքերը: Առաջինը պիտի դրուէր ադրբեջանական, երկրորդը Հայաստանեան դերիչխանութեան տակ: Ալիեւ աւելցուցած է թէ հայկական կողմը չետապային խախտած է զոյացած համաձայնութիւնը, ինչ որ պատճառ եղած է որ ձախողին 2001–ի Քի Ուէսթի բանակցութիւնները:

Հ· Ալիեւ պատրաստակամ յայտնուած է չփոխանները չարունակելու, եթէ Ֆրանսա ձեռք ձգուած համաձայնութիւնը յարգուի:

Երեւան թէ՛ նախագահին, թէ՛ Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբեր–ներուն բերնով հերքած է Հ· Ալիեւի տեղեկատուութիւնը: Նախագահի մամուլի քարտուղար Վահէ Գաբրիէլեան «անհեթեթ» որակած է Հ· Ալիեւի Մեղրիի մասին ըսածները, չեչտելով որ Հայաստան երբեք չէ համաձայնած իր դերիչխանութեան ենթակայ տարածք մը Ադրբեջանին դիջելու:

Ինչ կը վերաբերի Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի քարտուղարին, ըսած է թէ Ալիեւի պնդումները ոչինչով կը համապատասխանեն իրականութեան: Ան աւելցուցած թէ հայկական կողմը Հայաստանի տարածքէն մաս մը Ադրբեջանին փոխանցելու նիւթով ոչ մէկ բանակցութիւն վարած, ոչ մէկ համաձայնութիւն տուած է: Զ· Ազատեանի յիչեցուցած է նախագահ Ռ· Քոչարեանի եւ Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեանի կողմէ միչտ կրկնուած կացորոշումը թէ «Հայկական հողը սակարկելի տարրանք չէ»:

*
**

Անգամ մըտիկ չահադրդռութիւն ցոյց կու տայ հարցին, Մեղրիի միջանցքով Նախիջեւան – Ադրբեջան ուղղակի կապը իրեն համար Կովկասի ու Միջին Ասիոյ հետ անարգել յարաբերութեան ճամբայ նկատելով: Ցունիս 16–ի «Միլլիյէթ»ը անդրադառնալով նիւթին, կ՚ըսէ թէ հետաքրքրութեան նիւթ է Ցունիս 25–ին Պոլսոյ մէջ նախատեսուած Վ· Օսկանեան – Ի· ձէմ հանդիպումը որ տեղի կ՚ու–

(Շար·ը Դ· էջ)

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻԻԹԸ ԳԱՆԱՏԱԿԱՆ ԾԵՐԱԿՈՉՏԻՆ ՄԷՋ

Գանատայի Հայ Դատի յանձնախումբը կը տեղեկացնէ թէ Ցունիս 13–ի երեկոյեան նիստին երկրին ծերակոյտը գրեթէ միաձայնութեամբ (40 թեր, 1 դէմ) ընդունած է Հայերու ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը: Ծերակուտականներ Շըրլի Մահէօի եւ Ռէյմոն Սէքլէքուիի կողմէ պատրաստուած բանաձեւը կոչ կ՚ուղղէ գանատական կառավարութեան որ պաչտօնապէս ճանչնայ Հայերու ցեղասպանութիւնը եւ Ապրիլ 24–ը հռչակէ ոգեկոչումի պաչտօնական օր:

«ԿԱՆՉ»Ի ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒՆ ՓՈՔՐԻԿ ՀԱԻԱՔԱԾՈՆ

Վերջերս հայաստանեան թերթերու տրցակներէն մէկէն 80 էջնոց փոքրիկ հատոր մըն ալ ելաւ: Անոր վայրուն, դունատուր կողքին կեդրոնը փոքր եկեղեցիի մը նկարը կայ, վրան խորագիրը· «Ցոյս, հաւատ, սէր···»: Շուրջնակի գետեղուած են լուսանկարները 12 պատանիներու _ երեքը մանչ _ որոնք պատանի լրագրողներ են: Առաջին ակնարկով, եթէ մանաւանդ մարդ ուշադրութիւն չընէ կողքին վերեւը գետեղուած «Կանչի մատենաշար» արձանագրութեան, կամ չգիտնայ թէ «Կանչ»ը Հայաստանի պատանիներուն թերթն է, կրնայ կարծել որ գրքոյկը մկրտութեան մասին, կամ անոր նման կրօնական միջուկով բան մըն է: Կը կրէ 2002 թուականը:

Այդ 12 պատանիները կը կոչուին Անի Քոչարեան, Այննա Աւետիսեան, Արամ Մանուկեան, Լուսինէ Լաբոյեան, Նարէկ Պետրոսեան, Սիւզաննա Գրիգորեան, Հայկ Ապրեսեան, Արշակ Սեմիրջեան, Մարիաննա Վարդանեան, Լիլիթ Աւագեան, Անահիտ Երուանդեան, Անի Ցովհաննիսեան: Բոլորն ալ 15 _ 20 տարեկանի մէջեւ, երիտասարդութեան սեմին կանգնածներ են, իրականութեան վրայ լայն բացուած աչքերով ու արձագանգելու, հակազդելու պատրաստ կեցուածքով: Իրենց արձագանգները, հարցականները, զայրոյթները, երբեմն նաեւ ուրախութիւնները տեղ գտած են «Կանչ»ի զանազան թիւերուն մէջ: Ու դլխաւորապար այդ սիւնակներով, էջերով, թերթը անկախութեան նախօրեակէն սկսած կը պահէ հայաստանեան այժմէականութեան փոքրիկ, այլ վճիտ մէկ հայելին ըլլալու յատկանիշը: Շատ յաճախ չափահասներու ստորագրած յօդուածներէ, անոնց հետ կատարուած հարցազրոյցներէ չատ աւելի ազդեցիկ, ուշադրաւ են այդ տղոց քանի մը տողնոց մտահանգումները:

Անցնելէ առաջ անոնցմէ օրինակներու մէջբերումին, հարկ է արձանագրել «Կանչ»ի խմբագրութեան իսկապէս գնահատելի ընթացքը. պարագայականէն բաւական բան զեղչելու յօդուած մըն է ան, որ հակառակ նեղ օրերու, տագնապի չընչաններու, չէ հեռացած դիտող, տեսնող, արձագանգող, դատող սերունդ մը պատրաստելու կոչումէն: Գեղեցիկ աւանդութեամբ մը, անոր ընթերցողները կը դառնան խմբագրութեան չուրջ կազմուած ակումբներու անդամներ, թերթին աշխատակիցներ: Տարիներու աւանդութիւն մըն է այս մէկը· տարուէ տարի, սերունդէ սերունդ, պատանիները իրարու կը յաջորդեն, նախ ընթերցողի, ապա ակումբներու անդամի, վերջապէս պատանի լրագրողի, նաեւ հեղինակի դերով: Ու խմբագրութիւնը չգոհանալով այսքանով, ձեռնարկած է մատենաշարի մը որ յաջորդական փոքր գրքոյկներով կը մէկտեղէ պատանի լրագրողները, անոնց յատկացուած քանի մը էջերով: Պէտք է ըսել տակաւին որ խմբագրութիւնը կարելիութիւնը չունի իր միջոցներով իրականացնելու այս ծրագիրը, բայց յաջողած է երբորդն ալ հրատարակել, դանազաններու մասնակցութիւնը ապահովելով· այդ մասնակցութեամբ նշուած անուններ են վերապատուելի Ռ. Լեւոնեանը, դպրոցի տնօրէններ՝ Այնա Բախչեանը, Անահիտ Բաթալեանեանը, Սիլվա Յակոբեանը, Թադեւոս Ռոպէր Ասատրեանը, Մարտին Սարգսեանը, Առողջապահութեան նախարար Արարատ Մկրտչեանը:

Հատորիկին եռեւի կողքին վրան ալ դունատուր բնանկարէ կտոր մը գետեղուած է, կարծէք ըսել ուզելով որ այդ 12 պատանիները հոն երեւցող դալար բլուրին, կապուտիկ առուին ու ամբողջ համայնապատկերին մէջ ցանցնուած զեղնաւուն քարերուն զաւակներն են:

Ներկայացուած պատանիները քոլորն ալ Երեւանէն են: Դպրոցականներ են, կամ համալսարանի ուսանողներ: Մէկը ներկայացած է արդէն ուղղակի որպէս լրագրող: Իւրաքանչիւրին տրամադրուած է էջ մը ուր գետեղուած է պատանիին լուսանկարը ու իր գրիչով անձին ներկայացումը: Խումբին մեծ մասին միակ հետաքրքրութիւնը չէ գրականը· անոնք նաեւ երաժշտասէրներ են, նկարողներ, մասնագործողներ: Իրենցմէ երեքը արժանացած են «Տարուան լաւագրքը պատանի հրապարակախօս»ի մրցանակին:

«Կանչ»ի պատանիներուն հրապարակումները առընչուած են ներկայի քաղաքական անցքերուն, նորելուկ բարքերուն որոնց ընդունելի _ անընդունելի սահմանադիծը յարմարագոյն կէտին վրայ գետեղած են, նաեւ լեզուականին, գուցա_ մոլութեան, արտագաղթին, Սփիւռքի նկատմամբ ցոյց տրուած վերաբերումին, աղանդներու թալրազաճումին, չքանչաններու առատութեան, եւ այլն: Ու յաճախ անոնց մտահանգումները եղած են երդիծական նուրբ չեչտով մը:

Հոկտեմբեր 27_ի ահարեկչութեան անվերջանալի դատավարութիւնը դրել կուտայ Ա. Քոչարեանի, «ժամանակն անցնում է, իսկ Հոկտեմբեր 27_ի դատավարութիւնը այդպէս էլ շարունակւում է ու այդպէս էլ չի աւարտւում···

Չգիտեմ՝ դեռ քանի՞ ու քանի ամիս_ներ եմ լսելու Նայիրի Ցունաեանի հէքեաթի նմանող ռոմանթիկ պատմութիւնները, որոնք ոչ թէ խոստովանութիւնների կամ ցուցմունքների են նման, այլ Փիլնազ տատի հէքեաթի···»:

Նոյն նիւթին մասին Ա. Մանուկեան հարց կուտայ. «Որտե՞ղ դնել ստորակէտը» խորագրով·

«Երախտորիուրդը պահանջում է՝ մամապատիժ չկիրառել: Մենք հլու հնազանդ պիտի ենթարկո՞ւենք:

Ամբողջ աշխարհի աչքի առաջ Հայոց խորհրդարանը գնդակահարած Ն. Ցունաեանի եւ միւսների հանդէպ դատարանը ի՞նչ վճիռ պիտի կայացնի···

Ասել է թէ՝ որտե՞ղ պիտի դնի ստորակէտը. "Ցունաեանց մահապատիժի դատապարտել պէտք չէ ներել"»:

Արտագաղթը ներկայի թեմաներէն ամէնէն մնայունն է· Ա. Երուանդեան կը դրէ·

«Արտագաղթի խնդրով մտահո՞գ է իշխանութիւնը: Այն տպաւորութիւնն ունեմ, որ ընդհակառակը, ամէն ինչ անում է, որ իրականանայ մեր վաղեմի ջշնամու երազանքը: Հայաստանում մնայ մէկ հայ, ան էլ՝ թանգարանում···»:

Մխոմանները, սխալ նախընտրութիւնները եւս ներկայի յատկանիշներէն են· «Մէկ արտասահմանեան մակնիշի շքեղ աւտոմեքենայի գումարով կարելի է մի դպրոց պահել ու պահպանել: Բայց այսօր կառավարութեան անդամները շըրջում են ճոխ աւտոմեքենաներով, իսկ դպրոցներում երեխաներից բազմապիսի գումարներ են հաւաքում, որպէսզի դպրոցը բարշ տայ իր գոյութիւնը» կը դրէ Ա. Քոչարեան: Ա. Տեմիրջեան ձայնակից է իրեն, դիտելով պաշտօնեանեռութիւնը մակոտութիւնը·

«Պարզւում է՝ պաշտօնեաները աւելի մրսկան են, քան երեխաները, որովհետեւ Ազգային ժողովի շէնքը ջեռուցել սկսեցին Նոյեմբերի 1_ից, իսկ դպրոցները պէտք է ջեռուցուեն Դեկտեմբերի 1_ից եթէ, ի հարկէ, ջեռուցուեն:

Սիրելի պաշտօնեաներ, լաւ պահպանէք ձեր առողջութիւնը, չէ՞ որ ձեր պարարտ մարմինները չեն դիմանայ ձմրան ցուրտին:

Ձիշդ ու ճիշդ ձեզ համար է ասուած՝ առաջ մորթուս, յետոյ որդուս···»:

Հայաստանի մէջ հայերէնին ներկայի վիճակն ալ հակազդեցութեան մղած է պատանիները: Հ. Ապրեսեան կը դրէ·

«_ Ես կիսում եմ ձեր կարծիքը··

Յաճախ ենք լսում, չէ՞, այս արտայայտութիւնը: Ապշեցնող է, երբ պետական բարձրաստիճան այրերն են հայերէնն այսպէս կացնահար անում:

Կարող ենք համաձայնել, կամ չհամաձայնել, բայց կիսելս ո՞րն է»:

Աւելի սուր է Լ. Լաբոյեանի հարցականը· «Լա՞ւ է, թէ՞ վատ··· որ Հայաստանում Ուկրաինայի դեսպան Ալ. Բոժկոն աւելի լաւ է տիրապետում Հայոց լեզուին, քան երկրի նախագահը»:

«Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ»ի յանկերգն ալ հակասութիւններու պատկերով ինքնակ է պատանի լրագրողներուն դրիչին տակ· Հ. Ապրեսեան կը դրէ·

··· «Ի լուր աշխարհի յայտարարում ենք՝ «մէկ ազգ» սակայն օտարում ենք՝ մէկին ղարաբաղցի, միւսին հայաստանցի անուանելով: Ոգեւորուած ճարտասանում ենք՝ «մէկ մշակոյթ», սակայն սահմանազատում ենք՝ Սփիւռքի գրականութիւն, սփիւռահայ նկարիչ, սփիւռահայ երգիչ, եւ այլն: Պարզւում է, մեր հաւատքն էլ միասնական չէ: ··· Մեզանում զարմանալիօրէն "ցաւ"ն է միացնը ընդհանուր»:

Նոյն կարգախօսին մասին է Լ. Աւագեանի հարցումն ալ·

«Եթէ սա է մեր կարգախօսը, ինչո՞ւ ենք շարունակ մեզանից գատում սփիւռահայութեանը: Հայ գրողն ինչո՞ւ պիտի սփիւռահայ կոչուի»:

Երդիծական երանգին խտագոյն արտայայտութիւնը ունի Մարիաննա Վարդանեան «Ողբա՛մ զքեզ, Հայոց աշխարհս»·

«Եթէ Երեւանի պետական համալսարան ընդունուելու համար անգլերէն լեզուից քննութիւն յանձնողներից ոմանք համոզուած են որ Սպիտակ տանը Հռոմի պապն է ապրում եւ Անգլիայի մայրաքաղաքը Նիւ _ Եորքն է, ապա կարելի է ենթադրել որ հայերէնի քննութիւն յանձնողները համոզուած կը լինեն որ Ադրբեջանի նախագահը Ռ. Քոչարեանն է, իսկ Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Մոսկուան»:

Դիւրին, արագ եւ հաճելի ընթերցանի այս հատորիկն որ 500 տպաքանակով լոյս տեսած է, ունի կարեւոր թերութիւն մը որ լրջօրէն կը հակասէ յառաջադրած իր կեցուածքին· ան տակաւին մեքենաներու ուղղագրութեան չվերադառնալու եւ ուղղագրութեան չվերադառնալու երեւոյթն է: Իսկապէս անյարիր նոթ մը, այնքան առողջ անոր ընթացքին: Մանաւանդ որ ընթերցանի համար անհրաժեշտ է որ մատենաշարին յաջորդ հրատարակութիւնը այդ թերին ալ սրբագրէ, ուղղագրութեան վերադարձի մարդին մէջ ալ առաջնորդի դերով ներկայացնելով Հայաստանի պատանի լրագրողները:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՎԻՔԻՆԿՆԵՐՈՒ ՇԱՒԱՒԻՂՆԵՐԸ ԻՐԵՆՑ ԱՐՄԱՏՆԵՐԸ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ

ԱՄՆ_ու մէջ ծագումով սկանտինաւ 12 միլիոն հոգի կ'ապրի: Վերջին չորս անոնց մօտ սկսած է նշմարուիլ վերադարձի երեւոյթ մը. վերադարձ՝ դէպի ազգ· կորսուած արժէքները _ լեզու, աւանդութիւնները, եւ այլն_, նաեւ դէպի երկիր: Մնացողները մեծագոյն հետաքրքրութիւնը ցոյց կուտան սկանտինաւեան լեզուներու նկատմամբ: Այդ լեզուներու դասընթացքները մեծ թիւով հետեւող կ'ունենան: Կան համալսարաններ, լիսէներ ուր Հիւսիսային Եւրոպայի երկիրներուն Ֆոլքլորը, կամ նաեւ նաւթեան վիճակներու աւանդութիւնները կը դասաւանդուին:

Հետաքրքրական է երեւոյթը սկանտինաւեան ծագումով Գ., կամ Դ. սերունդի Ամերիկացիներուն մօտ· անոնց մեծ մայրերը, մեծ հայրերը եկած ըլլալով հանդերձ երկրէն ու իրենց հետ բերած աւանդութիւններ, բարքեր, լեզու, հանրաբար համարկումին մտահոգութեամբ, մոռացութեան մատնած էին զանոնք:

Սկանտինաւեան երկիրներէ դէպի ԱՄՆ դաղթը ժԹ· դարուն ամէնէն բարձր մակարդակին հասած է, աղքատութեան եւ ատանդական ձեւով հողագործութեան անչքացումին որպէս հետեւանք: 1880_1899 մօտ մէկ միլիոն սկանտինաւցի հասած է Էլիս կղզին· այս թիւը եղեն կը ձգէ նոյն չրջանին հասած Իտալացիները որոնք 870 հազար հոգի եղած են: Հասկընալի է որ երբ սկանտինաւցի կ'ըսուի, սահմանումը իր մէջ կ'առնէ Նորվեկիոյ, Դանիոյ, Շուէտի, Ֆինլանտայի ժողովուրդները:

Երիտասարդները միջոցը կը փնտռեն իրենց կապերը վերահաստատելու անպէտացած անցեալի մը հետ: Կ'ուզեն տօրվիլ իրենց պապերուն արհեստները, ծովայինի հանդոյցները, նաւաշինարարութիւնը: Մինչդեռ, նոյն երկիրներէն որպէս զբօսաշրջիկ կամ նոր գաղթող ԱՄՆ գացողները սահուն կերպով անցնելէն կը խօսին եւ յաճախ կ'արհամարհեն պապենական իրենց մշակոյթը: Աւելի պատճառ կ'ըլլայ որ սկանտինաւեան ծագումով Ամերիկացիները, այլ խօսքով՝ անոնց սիւնագլիները, ըսեն թէ իրենք ինքնութեան արժէքներուն աւելի սերտօրէն կապուած են, քան երկրէն նոր եկողները: Ատոր մէկ փաստն են չուէտերէնի, նորվեկերէնի դասընթացքները որոնց դիմողներուն բոլորն ալ արձանագրել անկարելի կ'ըլլայ:

Հետաքրքրական է երեք, չորս սերունդ ետք դէպի ազգային հարազատ ինքնութիւնը յայտնուած չահագրգռութիւնը: Ան փաստը կուտայ որ վերջնապէս կորսուած կարծուած արժէքներ օր մը անպայման կը վերայայտնուին, վերադարձի անկընկալ չարժումներու ծագում տալով:

Այնպէս կը թուի որ բացառութիւնը մեր մեծաչնորհն է, սխալը յաւերժացնող երեւանի թալիպաններուն յամառութեամբ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԸ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան սրահին մէջ, Յունիս 1_ին, նախաձեռնութեամբ Թրքահայ Ուսուցչաց Հիմնարկի, հաւաքոյթ մը տեղի ունեցած է մասնակցութեամբ հայկական վարժարաններու մէջ պաշտօնավարող կրթական մշակներու: Հաւաքոյթին նըպատակը եղած է, արձակուրդի սեմին, համախմբել Պոլսոյ բոլոր վարժարաններու կրթական մշակները միեւնոյն երդիքին տակ, ընդհանուր արժեւորումի ենթարկել անցեալ տարեշրջանի աշխատանքները, քննարկել կրթական հրատապ հարցեր եւ մշակել ապագայի հեռանկարներ: Ցայտագրին բացումը կատարած է պերմանեռէնի ուսուցչուհի, հիմնարկի անդամ՝ Տիկին Աղաւնի Եզեկէլ, որ ներկաները ողջունած է, պարզելով հաւաքոյթին նպատակը: Ողջոյնի հակիրճ խօսքերով հանդէս եկած են նաեւ Հիմնարկի առենապետը՝ Կարօ Կարապետեան եւ Միութեան առենապետ՝ Տիկին Արշալոյս Ղուկասեան: Ցէրիգիւղի Մկրտմկրճեան վարժարանի հիմնադիր փրոֆէսէօր Աւետիս Չաճընլեան կանդնած է կրթական կեանքի մէկ նորութիւններու հետեւելու հրամայականին վրայ եւ հարց տուած է թէ ի՞նչպէս կրնանք մեր վարժարաններուն մէջ արդիական դասաւանդութիւն կատարել: Աւարտին քոքթէյլ մը սարքուած է եւ ուսուցիչները չարունակած են իրարու հետ խորհրդակցիլ:

*
**

ՕՐԹԱԳԻՒՂի (Պոլիս) Թարգմանչաց վարժարանի երդիքին տակ Մայիս 31_ին տօնուած է առաջին դասարաններու յատուկ «Ընթերցման տօն»: Աչակերտները ներկայացուցած են ճոխ յայտագիր մը, որու ընթացքին փոքրիկները յաջող ելոյթներ ունեցած են: Հանդէսի ատրտին, դասարանի ուսուցչուհի Տիկին Եւդինէ Տէմիրճի խօսք առնելով, շնորհաւորած է մանուկները:

*
**

ՑԷՐԻԳԻՒՂի Շերինօղլու հանդիսասրահին մէջ տեղի ունեցած է դաշնակի ուսուցչուհի Մարի Պարսամեանի աշակերտներու ռիսիթալը: Բացման խօսքը արտասանած է Տիկին Մարիամ Տրամբեան, որ ներկաները ողջունելէ եռք, շնորհաւորած է Մարի Պարսամեանը իր յուցաբերած նուիրեալ աշխատանքին համար: Ապա, յաջորդաբար լեմ ելած են աշակերտները:

եանի «Ողբա՛մ զքեզ, Հայոց աշխարհս»:

«Եթէ Երեւանի պետական համալսարան ընդունուելու համար անգլերէն լեզուից քննութիւն յանձնողներից ոմանք համոզուած են որ Սպիտակ տանը Հռոմի պապն է ապրում եւ Անգլիայի մայրաքաղաքը Նիւ _ Եորքն է, ապա կարելի է ենթադրել որ հայերէնի քննութիւն յանձնողները համոզուած կը լինեն որ Ադրբեջանի նախագահը Ռ. Քոչարեանն է, իսկ Հայաստանի մայրաքաղաքը՝ Մոսկուան»:

Դիւրին, արագ եւ հաճելի ընթերցանի այս հատորիկն որ 500 տպաքանակով լոյս տեսած է, ունի կարեւոր թերութիւն մը որ լրջօրէն կը հակասէ յառաջադրած իր կեցուածքին· ան տակաւին մեքենաներու ուղղագրութեան չվերադառնալու եւ ուղղագրութեան չվերադառնալու երեւոյթն է: Իսկապէս անյարիր նոթ մը, այնքան առողջ անոր ընթացքին: Մանաւանդ որ ընթերցանի համար անհրաժեշտ է որ մատենաշարին յաջորդ հրատարակութիւնը այդ թերին ալ սրբագրէ, ուղղագրութեան վերադարձի մարդին մէջ ալ առաջնորդի դերով ներկայացնելով Հայաստանի պատանի լրագրողները:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մրցոյթ մը, որուն նիւթը էր «Մեսրոպեան դիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային – մշակութային գետնի վրայ պատմագրութեան, ստեղծման եւ համազգային միտքանակնութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատավարութիւնը Մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19-ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստորեւ կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները:

«ՅԱՒԵՐԺՕՐԷՆ ՎԱՌՈՒԱԾ ԿԱՆԹԵՂՆԵՐ»

Անծիր ու անսահման երկրագնդի վրայ մի փոքրիկ կէտ կայ, որ կոչւում է Հայաստան. կոչւում է դարեր, հազարամեակներ ի վեր: Երկիրն այս՝ քարքարոտ ու հէքեաթային, գեղեցիկ ու տանջուած, հայ մարդու, հայ ժողովրդի վաղեմի բնօրրանն է:

Այստեղ՝ այս բիբլիական հողի վրայ է ոտք դրել Նոյը, ապրել ու թաղուել Տիգրան Մեծը, Արտաշէսը: Այստեղ՝ այս քարէ ծովում է Աստուած սերմանել ու հնձել իր առաջին բերքը: Եւ ժողովուրդը մեր՝ հզօր, աննկուն, հպարտ ու տոկուն, արդէն քանի դար ու հազարամեակ իր ուսերին տանում է այն ծանր բեռը, որ բաժին է ընկել իրեն:

Բաժի՜ն... Իսկ ո՞վ է եղել բաժին հանողը: Մի՞թէ Աստուած: Օ՛, դաժան է խիստ, եթէ այն ուժը, որ բարութիւն ու սէր է բաժանում, մի խեղճ ու լկուած, մի փոքրիկ ազգի այսքան ծանր բաժին է հանել:

Բայց ո՛չ... Աստուած ասեմ, թէ ճակատագիր, այնուամենայնիւ մեր ազգի նկատմամբ երբեմն էլ բարեացակամ է եղել: Աւելի ստոյգ, հայ ժողովուրդը վաստակել է այդ բարեացակամութիւնը:

Աչխարհի չափ հին մարդկութիւնը բազում դիւտեր ունի՝ մէկը միւսից օգտակար ու պիտանի, մէկը միւսից արժէքաւոր ու գնահատուած: Մեր ափաչափ հողը չռայլ է ու բարեբեր, մեր ժողովրդի արդանդը «սրբօրէն բեղուն»: Եւ այդ բեղուն արգանդն էլ անմահ չի մնացել պիտարարներ ու դիտնականները ծնելուց: Իսկ դրանցից ամենանուիրականին ու ամենատաղանդաւորին հայ ժողովուրդը կոչում է Մեսրոպ Մաշտոց: Անուն, որ հայ մարդու դարաւոր ենթագիտակցութեան մէջ դրոշմուել է որպէս քաջութեան ու արիութեան, սխրանքի ու վեր խոյացման, փրկութեան ու թռիչքի խորհրդանիշ:

Եւ մի՞թէ քաջութիւն չէր հարկաւոր մի մարդու, որ անտեսելով բոլոր դժուարութիւնները, յաղթահարելով թշնամու զայրոյթը՝ ստեղծեց գրեր՝ հայ գրեր, որոնք պիտի դառնային ազգի փրկութեան ու վերածնման, գիտութեան ու ոգու հարստութեան լոյսերը:

Եւ մի՞թէ թռիչք ու վեր սլացում չէ ապրել ու յարատեւել հազարամեակներ՝ անթասիր ու անեղծ մնալով, չխամրելով ու չխունանալով: Թռի՛չք, սլա՛ցք՝ մտքի ու տիեզերական հոգու, հայրենասիրութեան ու նուիրումի, մեծ սիրոյ ու հաւատարմութեան: Թռիչք, որ առ այսօր խլացնում է անզօր թեւերի բոլոր թափահարումները, թռիչք, որ ամպոտ է ու երկնային, թռիչք, որ չունի վայրկեան:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար ընտեղեց այն, ինչ դարեր առաջ փընտռում էր մարդը՝ կրակ: Նա հաւաքեց, մի մի բերեց երեսունվեց կտոր փայտ ու վառեց այն խարոյկը, որ առ այսօր անշէջ է ու մշտաբորբոք, որ վառւում է ու անսպառ կիզւում՝ աւելի նորոգուելով ու աւելի բոցավառուելով: Մենք՝ մեր ժողովուրդն է բորբոքում մեծ դիւտարարի ու Լուսաւորչի վառած փարոսը՝ գրքեր գրելով, տաղեր երգելով, կարդալով ու ուսուցանելով: Այդ փարոսն է տուն կանչում աչխարհի չորս ծագերում սփռուած զաւնուկներին, ճամբայ ցոյց տալիս ու լուսաւորում այդ ճամբան: Դարեր չբունակ ազգովին նստել ենք այդ խարոյկի չուրջը ու ջերմացել, լուսաւորուել նրա կրակով ու ցոլքերով:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար ստեղծեց այն, առանց ինչի չի կարող գոյատեւել մարդը՝ ջուր: Նա մեր լեռնաշխարհի բոլոր կարկաչուն աղբիւրներից մի-մի գաւաթ ջուր լցրեց մի հսկայական ջրամբարի մէջ, որից ցայսօր մեր ժողովուրդը ջուր է խմում, յագեցնում իր ծարաւը, կտրում սրտի պապակը:

Անսպառ է մաշտոցեան ամբարի ջուրը, քանզի հազարամեայ պատմութեան ընթացքում ամէն մի հայ գրերով գրող մարդ մի գաւաթ ջուր է աւելացրել իր վերցրածի փոխարէն: Եւ ջուրն այդ գրչէն է մեր ոգու ու մտքի ծարաւը յագեցնողը, մեր գիտութեան անծիր պարտէզները ոռոգողը:

Մաշտոցը մեր ժողովրդին վերադարձրեց այն, ինչ վաղուց Աստուած բաժանել էր խաւարից՝ լոյսը: Հայ մարդը խօսում էր օտար լեզուով, գրում օտար լեզուով: Եւ աստիճանաբար խաւարում էին նրա միտքն ու հոգին: Մաշտոցը երեսունվեց մշտավառ կանթեղներ վառեց եւ մեր ժողովրդի համար եղաւ լոյս՝ պայծառ, արեւային: Մաշտոցը մեզ տարաւ դէպի իրական աչխարհը, դէպի խիտակիպ հաւատը, դէպի ճանապարհը, որի վրայ կար ցուցանակ՝ «ապագայ» գրութեամբ:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար կռեց մի ամուր զէնք, որ չէր ազատուում կուռւում եւ չէր ժանգոտում պարապութիւնից, որ չէր սպանում, այլ կեանք էր տալիս, որ չէր այրուում կրակում, այլ աւելի էր թրծւում: Նա մեր երկրի բոլոր դարբնոցներից հաւաքեց մետաղը եւ կոփեց մի սուր, որ մեր ժողովուրդը հազարամեակներով պահում է ու դեռ պահելու է իր պատեհնում, որով կռուել է ու դեռ կռուելու է թշնամու դէմ, որով միշտ յաղթել է ու դեռ յաղթելու է:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար ստեղծեց նչխար հայր: Հայաստանի բոլոր արտերից մի ափով հաւաքեց ցորենն ու ալիւր դարձրեց, իր ձեռքով չաղախեց ու թխեց մեր հայը՝ մեր հոգու հացը: Մինչ այդ մենք սոված էինք եւ նա կերակրե՞ց մեզ իր իսկ թխած հացով, որն այսօր էլ պահւում է մեր չոքմարաններում, մեր մտքի ու հոգու զանձարանում: Այդ հացն ամէնից անուշն է ու ամէնից լաւը, բոլորից փափուկն ու յագեցնողը: Այդ հացն է այսօր փրկում աչխարհով մէկ ցիրուցան եղած միլիոնաւոր հայ մարդկանց՝ ոգու սովից:

Ոգու եւ մտքի դարբին Մաշտոցն իր ժողովրդի համար ձուլեց այն զանգը, որն այդուհետ պիտի կանչէր իր որդիներին: Երեսունվեց փոքր ու մէկ զանգերը իրենց անուշ ու կարկաչուն ձայնով պիտի ղօղանջեն, պիտի երգեն ու յարատեւ կանչեն: Մաշտոցի զանգերն արդէն հազար վեց հարիւր տարի ղօղանջում են եւ տուն կանչում աչխարհում սփռուած ցիրուցան Հայերին, դառնում նրանց հոգու երգն ու մտքի կարկաչը, սրտի ղօղանջն ու լեզուի ազօթքը: Զանգերի ձայնը երբեմն խլացել է, դարձել դրեթէ անլսելի, բայց աւելի յաճախ դրանք զընգացել են յորդ գետի չառաչի պէս ու փոթորկուել ահե՛ղ մրրիկի նման: Այդ զանգերը ծընւել են հանճարեղ Մաշտոցի մտքում եւ պանծալ հայ ժողովրդի չուրթերին:

Ապագայի ճամբան հարթ չէր, ոչ էլ ուղիղ ու կանոնչ: Ապագայի ուղին պատւած էր քարերով, փշով ու տատասկով: Խաւար էր ու ցուրտ այդ ճանապարհին: Բայց մեր ժողովուրդը երբեք չվհատուեց ճանապարհից: Այդ ճանապարհի վրայ կային վերելքներ ու վայրէջքներ, մահեր ու նորանոր կեանքեր, բայց մեր ժողովուրդն անկուն էր ու անհողդողդ, քանզի իր ձեռքին ունէր կրակը, որ լուսաւորում էր ճամբան ու տաքացնում ցրտից, ունէր ջուրը, որով յագեցնում էր պապակը, հաց, որ ուտում էր եւ ձգրտեց այն, ինչ վաղուց Աստուած բաժանել էր խաւարից՝ լոյսը: Հայ մարդը խօսում էր օտար լեզուով, գրում օտար լեզուով: Եւ աստիճանաբար խաւարում էին նրա միտքն ու հոգին: Մաշտոցը երեսունվեց մշտավառ կանթեղներ վառեց եւ մեր ժողովրդի համար եղաւ լոյս՝ պայծառ, արեւային: Մաշտոցը մեզ տարաւ դէպի իրական աչխարհը, դէպի խիտակիպ հաւատը, դէպի ճանապարհը, որի վրայ կար ցուցանակ՝ «ապագայ» գրութեամբ:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար կռեց մի ամուր զէնք, որ չէր ազատուում կուռւում եւ չէր ժանգոտում պարապութիւնից, որ չէր սպանում, այլ կեանք էր տալիս, որ չէր այրուում կրակում, այլ աւելի էր թրծւում: Նա մեր երկրի բոլոր դարբնոցներից հաւաքեց մետաղը եւ կոփեց մի սուր, որ մեր ժողովուրդը հազարամեակներով պահում է ու դեռ պահելու է իր պատեհնում, որով կռուել է ու դեռ կռուելու է թշնամու դէմ, որով միշտ յաղթել է ու դեռ յաղթելու է:

Մաշտոցը մեր ժողովրդի համար ստեղծեց նչխար հայր: Հայաստանի բոլոր արտերից մի ափով հաւաքեց ցորենն ու ալիւր դարձրեց, իր ձեռքով չաղախեց ու թխեց մեր հայը՝ մեր հոգու հացը: Մինչ այդ մենք սոված էինք եւ նա կերակրե՞ց մեզ իր իսկ թխած հացով, որն այսօր էլ պահւում է մեր չոքմարաններում, մեր մտքի ու հոգու զանձարանում: Այդ հացն ամէնից անուշն է ու ամէնից լաւը, բոլորից փափուկն ու յագեցնողը: Այդ հացն է այսօր փրկում աչխարհով մէկ ցիրուցան եղած միլիոնաւոր հայ մարդկանց՝ ոգու սովից:

Ոգու եւ մտքի դարբին Մաշտոցն իր ժողովրդի համար ձուլեց այն զանգը, որն այդուհետ պիտի կանչէր իր որդիներին: Երեսունվեց փոքր ու մէկ զանգերը իրենց անուշ ու կարկաչուն ձայնով պիտի ղօղանջեն, պիտի երգեն ու յարատեւ կանչեն: Մաշտոցի զանգերն արդէն հազար վեց հարիւր տարի ղօղանջում են եւ տուն կանչում աչխարհում սփռուած ցիրուցան Հայերին, դառնում նրանց հոգու երգն ու մտքի կարկաչը, սրտի ղօղանջն ու լեզուի ազօթքը: Զանգերի ձայնը երբեմն խլացել է, դարձել դրեթէ անլսելի, բայց աւելի յաճախ դրանք զընգացել են յորդ գետի չառաչի պէս ու փոթորկուել ահե՛ղ մրրիկի նման: Այդ զանգերը ծընւել են հանճարեղ Մաշտոցի մտքում եւ պանծալ հայ ժողովրդի չուրթերին:

Ապագայի ճամբան հարթ չէր, ոչ էլ ուղիղ ու կանոնչ: Ապագայի ուղին պատւած էր քարերով, փշով ու տատասկով: Խաւար էր ու ցուրտ այդ ճանապարհին: Բայց մեր ժողովուրդը երբեք չվհատուեց ճանապարհից: Այդ ճանապարհի վրայ կային վերելքներ ու վայրէջքներ, մահեր ու նորանոր կեանքեր, բայց մեր ժողովուրդն անկուն էր ու անհողդողդ, քանզի իր ձեռքին ունէր կրակը, որ լուսաւորում էր ճամբան ու տաքացնում ցրտից, ունէր ջուրը, որով յագեցնում էր պապակը, հաց, որ ուտում էր եւ ղէնք, որով կռւում էր եւ հեռացնում ճամբից փուշն ու քարը:

Ճամբան երկար էր՝ ձգուած հազար վեց հարիւրամեայ երկարութիւն ունեցող պատմութեան միջով, սակայն մեր ժողովուրդը անցնում էր այն՝ մե՛րթ նահանջելով, մե՛րթ աւելանալով, մե՛րթ խեղդուելով արեան ծովի մէջ, մե՛րթ յառնելով մոխրից, անցնում էր՝ հայեացքն ուղղած երկնքին, ձեռքում պահած իր լոյսը, ջուրը, հացը, ղէնքը:

Դարաւոր երթի ճանապարհին մեր ժողովուրդը իր քրտինքով ջրում էր չրջակայ ամայի տարածքները, ծաղկեցնում այդ վայրերը, տներ ու վանքեր կառուցում, ուր աղօթում էր ու մատաղ անում, հիմնում դպրոցներ, որ մեսրոպեան գրի մոգական ու զօրեղ ուժով կրթում էր Յոհաննացինե՛ր, Նարեկացինե՛ր, Շիրակացինե՛ր, Գուչակներ, Արովեաննե՛ր, Թումանեանննե՛ր, Սեւակնե՛ր, ստեղծում էր բանակներ որտեղ կռւում էին Վարդան Մամիկոնեաննե՛ր, Անդրանիկնե՛ր ու Բազրամեանննե՛ր:

Դարաւոր երթի ճանապարհին մեր ժողովուրդը հանդիպում էր տիտանական մեծութեան քարերի, դէմ էր առնում հսկայ հեղեղների, որոնք ուզում էին արմատախիլ անել հաւատն ու գիրը, լեզուն ու պատմութիւնը: Բայց մեր ժողովուրդը, կեանքը զոհաբերելով, պահպանում էր ղանք ու փոխանցում սերնդէ սերունդ: Ոչ մի հեղեղ, ոչ մի փոթորիկ ի զօրու չեն եղել մեր ժողովրդի սրտից հանել, լեզուից ընկճել Քրիստոսի ու Մաշտոցի անունները, քան պի ղանք մեր ժողովրդի սրտի երակներն են ու լեզուի թաղանթը:

Հայ ժողովուրդն իր ուսերին տանում էր իր ունեցուածքը, հարստութիւնը՝ ամփոփուած մատաղաթեայ թերթերի վրայ: Դա է նրա ոգի ինչքը, ինչ որ դարերով երկնել էր, ծնել: Երբեմն կքւում էին մեր ժողովրդի ուսերը, կորանում էր մէջքը, բայց ճանապարհին աւելացնում էր բեռը, աւելացնում: Այդ հարստութիւնը մեր ժողովուրդը խնամքով ու մեծ ջիրով ամբարել է մի չտեմարանում, որին տուել է հէնց նրա՝ Մաշտոցի անունը, անուն, որ չուրթից չուրթ է փոխանցել, սրտից սիրտ, մտքից միտք, դարից դար ու հասցրել մեզ՝ նոյն անդարտութեամբ ու պարզութեամբ, նոյն վեհութեամբ ու վճիտ կարկաչով:

ՍԻՐԱՆՈՑՇ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ,
Աչխատուբ Արովեան Մանկավարժական Համալսարանի Բանասիրական Ֆակուլտետի Դ. լսարանի ուսանողուհի

Երրորդ մրցանակ՝ 30 ԱՄՆ տոլար.

ՀՈԳԻՎԻՏՅՈՒՔ

ՄԱՐԻՈ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Յունիս 1-ին, Տէքսինի մէջ, իր մահկանացուն կնքած է մէկը եւս այն նուիրեալ սերունդէն, որ իր ամբողջ կեանքի երկայնքին, իր համեստ ուժերով օգտակար եղած է գաղութի հանրային կեանքին: Ծնած Ատանա 1921-ին, ծնողքին հետ Ամէնք հաստատուած, հոն կը ստանայ իր նախնական կրթութիւնը սկաուտական հայկական խումբին մէջ:

1929-ին, ծնողքը կը փոխադրուի Մարսէյլ եւ ուսումը կը շարունակէ Սէնթ Մարկրիթ: 14 տարեկանին մաս կը կազմէ Նախ Սանուկներու Միութեան, յետագային Կասպոյտ Խաչին: Երգի ու թատրոնի իր ձիրքերը պատճառ են որ միշտ ներկայ ըլլայ հայկական հանդիսութիւններուն եւ հոն է որ պիտի հանդիպի իր ամուսնոյն՝ Մոմիկս Կարապետեանի, գործօն անդամ Հ. Ց. Դաշնակցութեան: Տէքսին հաստատուած օրէն գործօն դեր խաղացած է Կասպոյտ Խաչի մասնաճիւղին ծոցը, չրջան մը ըլլալով նաեւ առենապետուհին, հայերէն դասաւանդած է անոր հիմնած ղպրոցին մէջ, ուր իրմէ առաջ դասաւանդած էր Մ. Փափազեան ամրոցը, 50-ական թուականներուն, ղպրոցը 150 աշակերտ ունէր:

Մարի Կարապետեան միշտ նախանձախնդիր եղած է ազգային արժէքներու եւ գաղութին մէջ, հայերէնի կողքին, նաեւ երգեր ալ կը սորվեցնէր: Ինք ալ աչքերը փակեց, թոռնիկին՝ Նայիրիի երգած Տալէ Եամանով:

ՍԳՀԻԿԻՐ

ԹԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ. ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Ասօք մըն էր ըսինք կ'ըլլա՞յ, եթէ քաղաքը ոչինչ մէկը ըլլար՝ կարեւորութիւն չունէր, բայց քեզի նման մեծ վաճառական մը, որ մեծ ալ հարստութիւն ունի, երբ կաչառք տալու կ'ըլլայ, պործը չատ ծանրակչիռ հանգամանք մը կ'առնէ:

– Սխալ մըն էր՝ գործեցինք:

– Զեզի նման խելահաս մարդ մը պէտք չէ, որ ասանկ սխալներ գործէ, պատրաստուեցէք վաղը ճամբայ ելլելու:

– Գոնէ մէկ քանի օր չնորհեցէք:

– Անկարելի է, ըսինք ա՛...

– Բայց ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ պատրաստուիմ, քանի որ Թոյլ չէք տար դուրսի հետ յարաբերութիւն ունենալու:

– Այդ արտօնութիւնը պիտի տրուի ձեզի: Որո՞ւ հետ տեսնուիլ կ'ուզէք, ըսէ՛ք, որ հոս կանչել տանք պինքը:

Իբրահոսեան վր կարեւոր պաշտօնեաներէն մէկուն անունը տուաւ:

– Հիմա մէկը կը ղրկենք ու բերել կուտանք պինքը, – ըսաւ ոստիկանութեան անօրէնը:

– Հետս պիտի կրնա՞մ գոյք եւ ղրամ տանիլ:

– Ուզածիդ չափ, կրնաս բոլոր հարըստութիւնդ տանիլ, պայմանով, որ հոն ալ պատերազմական առեանը կաչառելու չելլաս:

Ոստիկանութեան տնօրէնը այս խօսքերը արտասանեց չարաչուք ժպիտով մը:

– Եթէ յանցաւոր եմ, Թո՛ղ Պոլսոյ պատերազմական առեանը դիս դատէ, – ըսաւ Հաճի աղան:

– Ա՛լ այդ խնդրին վրայ չխօսինք, ո՛րոշուած բան է:

Վաճառականը չպնդեց: Հասկցաւ, թէ ինչ որ ալ ըսէր՝ աւելորդ էր:

Ոստիկանի մը հետ վերադարձաւ բանտ: Իր դէմքը այն աստիճան անճկութիւն կը մատնէր, որ ներս մտնելուն պէս բոլոր ընկերները ալ զուչակեցին, թէ ծանրակչիռ բան մը պատահած էր:

Հաճի աղան չսպասեց, որ պինքը հարցափորձեն եւ ըսաւ.

– Վաղը ճամբայ կը հանեն կոր զիս:

– Ի՛նչ կ'ըսես, – գոչեց Քրիս:

– Ոստիկանութեան տնօրէնը՝ Պէտրի պէյը, ինք անձամբ եկեր էրատ բանը ըսելու:

Պահ մը լռութիւն տիրեց սրահին մէջ: Հաճի աղան խօսքը Արշաւիրի ուղղելով՝ դոչեց:

– Հաւնեցա՞ր ըրածիդ, չա՛ն գաւակ:

– Ի՞նչ եմ ըրեր, – ըսաւ լրտեսը լրբօրէն:

– Տահա ի՞նչ պիտի ընես, գացեր խօսք խառներ ես. ես քեզի ըսեր եմ եղեր քի կաշառք տայ տէ՝ իս ազատէ, ծօ անամո՛թ, ես քեզի անանկ խօսք ըրի՞, դուն եկեր իս համոզելու, որ եթէ փարա տաս՝ ես կրնամ քեզ ազատել, ասանկ չեղա՞ծ:

– Եթէ քանի հազար տոկի տայիր, իրաւունք կրնայիր ազատիլ:

– Էյ, չի տալուս համար կ'երթան լուր կուտան, որ ես պաշտօնեաները կաչառե՞լ կ'ուզեմ կոր:

– Հաճի՛ աղա, այստեղ անանկ տեղ մըն է, որ ամէն մարդ իր գլուխը ազատել կ'աչխատի, ինչ միջոցով որ ըլլայ, ես ալ այդ միջոցը գտայ:

– Սա նայեցէ՛ք, իմ գլուխս փորձանք կը բերէ կոր, որ ինք ազատի:

– Դուն ալ եթէ իմ տեղս ըլլայիր, նոյն բանը կ'ընէիր:

– Ատ ի՞նչ խօսք է, ես պատուաւոր մարդ եմ, առանկ վատութիւն չեմ ըներ, արիւականե՛ր, արդէն ձեր երեսէն չէ՞, որ ազգը այս վիճակին հասաւ:

– Մի՛ բարկանաք, Հաճի՛ աղա, – միջամտեց Քրիս՝ հանդարտեցնելու համար դրգռուած վաճառականը:

(Շար. 242)

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, փոխան ծաղկեպսակի, չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները՝ Հրաչեայ Զուլհակեանի մահուան տխուր առիթով։ Տէր եւ Տիկին Ակօ Գասուքճեան 150 եւրօ, Օր. Անի Էքպէրեան եւ Լ. Լմմէռ 45, Տէր եւ Տիկին Ռուժէ Պալեան 30, Տէր եւ Տիկին Ֆիլիպ Փիլիպոսեան 45, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան 150, Տէր եւ Տիկին Ժապ Փանոսեան 150, Տէր եւ Տիկին Մեհրու Փանոսեան 80, Տիկին Սոնիա Փանոսեան 30, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան 80, Տիկին Պէաթրիս Փաստանեան 45 եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

Animée par l'orchestre «SEVAN»
Dimanche 23 juin à partir de 12 heures
Au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses»
des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette —
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

*
**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

(Շար. Ա. Էջէն)

նենայ Սեւծովեան տնտեսական գործակցութեան վեհաժողովի չրջանակին մէջ։

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 15 / 17)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԻՏԱԼԻԱ ԱՅՑԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Յունիս 14–15–ին աշխատանքի այց մը կատարած է Հռոմ։ Հանդիպումներ ունեցած է Արտաքին գործերու փոխնախարար Մ. Պոնիվէրիի, Խորհրդարանի արտաքին գործերու յանձնաժողովի նախագահ Կ. Սիլվայի եւ նախկին վարչապետ Ճ. Անդրէոթթիի հետ։ Տեսակցութիւններու գլխաւոր նիւթը եղած են հայ-իտալական յարաբերութիւններու խորացումը եւ միջազգային կազմակերպութիւններու մէջ գործակցութեան սահմանները ընդլայնելու կարելիութիւնները։

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ՄԻԶԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒ ՔԱՌՈՒՂԻԻՆ ՎՐԱՑ

Թեհրանի մէջ Յունիս 11–12 տեղի ունեցած է «Իրան Թրանսլիթ 2002» միջազգային համաժողովը։ Գլխաւոր նպատակը եղած է Իրանը ներկայացնել որպէս միջազգային փոխադրութիւններու մէջանգ, իր բոլոր կարելիութիւններով, պոյութիւն ունեցող ենթակառոյցներով, նաեւ քննարկել չրջանային ասիական եւ եւրոպական համակարգերը գործածելու հեռանկարները։ Համաժողովին ներկայ գտնուած է Փոխադրութեան նախարարութեան ներկայացուցիչներու պատուիրակութիւն մը։ Փոխ–նախարար Հ. Բեգլարեան չեչտած է Հայաստանի աչխարհագրաքաղաքական դիրքին կարեւորութիւնը որ կարելի կ'ընէ իւրայատուկ տեղ գրաւելու հիւսիս–հարաւ ու արեւելք–արեւմուտք քառուղիներուն վրայ։

Համաժողովին նիւթ եղած է Մեղրի–Քաջարան փոպոտղիին չինութեան խընդիրն ալ։ Ջրկու կողմէն ալ փափաք յայտնուած է որ չինութիւնը արագացուի։

U. C. J. A.

Communiqué de Presse

L'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la cinquième année consécutive un grand tournoi sportif inter-jeunes arméniens, sur le thème : **SPORT — FOI — ARMENITE.**

Nous invitons tous les jeunes Français d'origine arménienne et leurs supporters, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les samedi 22 et dimanche 23 juin 2002 au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de **M. André SANTINI,** Maire d'Issy-les-Moulineaux, et le parrainage de Vanessa RAKEDJIAN, championne internationale de ski alpin.

— **Samedi 22 juin :**

* dès 9h : accueil et début des épreuves sportives.

* à 19h30 : concert en plein air du groupe «KARiAG», avec la chanteuse de jazz vocal Houry Apartian,

— **Dimanche 23 juin dès 14h :** demi-finales, finales, remise des prix.

Grand tirage : 1er prix : 2 billets d'avion Paris - Erevan AR en avion, offerts par LITOUR; **nombreux lots.**

* Le photographe Max SIVASLIAN dédicacera son livre **«Le Jardin noir».**

Renseignements & inscriptions :

SPORT — FOI — ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain — 92130 issy-les-Moulineaux
☎ 01 46 44 20 10 — Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : organisation@sfa.fr.st
site internet : www.sfa.fr.st

VOYAGE en ARMENIE

OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE

du 28 octobre au 4 novembre (prix: 1.065 euros)

(Extension possible au Karabagh — avec supplément de 160 euros, et le retour le 7 novembre)

organisé par SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE-ARMENIE.

Accompagnateur: **Pasteur Samuel SAHAGIAN**

S'inscrire d'urgence (avec acompte de 155 euros)
à **S P F A**
1, rue Cabanis, 75014 Paris
☎ 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19
(Programme détaillé sur demande)

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մեծաց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր եկեղեցւոյ մէջ
կիրակի, Յունիս 23–ին
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼՐԼՃԵԱՆի
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Ծննդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40–ամեակներու առիթով
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԼՐԼՃԵԱՆ
Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրբար կը ստանայ Մայր Եկեղեցւոյ սիրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան։
Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱՅԱՒՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԻՄԱՉԵԱՆի
Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45–ին։
Ձեռնադրութիւն ժամը 11–ին։
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15–ին։
Պաչտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15–ին։

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԾԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Շորեքշաբթի, Յունիս 19,
ժամը 20·30
ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԵՇՏԱԿԸ
կամ
ԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ ԴՐԱԽՏ,
ԱՅՍ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ՝ ՎԱՆ
«Ռուս բանաստեղծ եւ լրագրող՝
Սերգէյ Գորոդեցկիի
վկայութիւնները»
նիւթով կը բանախօսէ
ԿԱՐԻՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Կը մասնակցին՝
Երեւանի Թատերական բարձրագոյն ուսումնական հաստատութեան ուսուցչապետ,
ԱՆԱՀԻՏ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
Դրամատիկական Թատրոնի
դերասանուհիներ՝
ՍԻՒՎԱ ՀԱՊՂԵԱՆ
եւ
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Մուտքը ազատ է։

10 bis, rue Thouin, Paris 5e
M° Cardinal Lemoine — Monge

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

UGAB — MARSEILLE

327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures
au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy 13007 Marseille
au profit de l'installation
d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

en présence de M. **BERGE SETRAKIAN**
Président Mondial de l'UGAB

et de M. **DENIS KETCHEDJIAN**
Président de l'UGAB-France

Renseignements et réservations
au **04 91 76 10 17**

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 19
MERCREDI
19 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·451 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·451

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ 12 ՆՈՐԵՐ ՈՒՆԻ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՉԿԱՅ

Թ.–Փ. Ռաֆֆարէնի ժամանակ չկորսընցուց եւ Յունիս 17–ին իսկ ներկայացուց իր նոր կառավարութիւնը: Նախատեսումները բոլորովին սխալ էին, քանի որ ոչ մէկ փոփոխութիւն կրեց դոյութիւն ունեցող առաջին կառավարութիւնը եւ երկրորդ կառավարութիւնը պարզապէս յաւելեալ 12 նախարարներ ունեցաւ, ինչ որ կառավարութեան ամբողջական կազմը կը հասցնի 38–ի: Այս նորերն են. – ապերանաւորդ Գլօտի Էհնիըբէ, պատուիրակ նախարար Հետազօտութեան եւ նոր թէքնոլոժիներու, Նիքոլ Ֆոնթէն, պատուիրակ – նախարար Ճարտարարուեստի, տիկին Նոէլ Լընուար պատուիրակ – նախարար Եւրոպական հարցերու (կը զբաղի Ռընօ Տոնատիէօ տը Վապրի պաշտօնը, այս վերջինը քննութեան տակ առնուած էր եւ հրաժարած է), Քրխութիան Ժոքոպ, պատուիրակ – նախարար Ընտանիքի, Փիէր–Անտրէ Վիլլէյը, պատուիրակ – նախարար Համագործակցութեան եւ Ֆրանսախօսութեան, Ռընօ Միւզըլիէ, Արտաքին ենթանախարար, Հիւլէր Ֆալքօ, Տարեցներու ենթանախարար, Փիէր Պեռիէ, Արդարութեան կալուածային ծրագիրներու ենթանախարար, Անրի Փլանթեղ, Պեռութեան բարենորոգման ենթանախարար, Համլաուի Մեքաչերա, Նախկին ռազմիկներու ենթանախարար, Մարի–Թերէզ Պուասօ, Հաշմանդամներու ենթանախարար, Լէոն Պերթրան, Զբօսաշրջութեան ենթանախարար: Ինչպէս կը տեսնուի, նոր պաշտօններ ալ ստեղծուած են, չհանալով դոհացում տալ անոնց, որոնք «լաւ աշխատած» են ընտրապայքարի առեն: Փաթրիք Տէվէճեան կը մնայ Տեղական ազատութեանց պատուիրակ – նախարար:

*
**

Դիտել կը տրուի որ Մարթին Օպրին պարտութեան մատնողը եղած է 32 տարեկան անծանօթ նոտար մը՝ Սեպաստիէն Հիւիկ: Գալով տիկին «35 ժամեր»ուն,, կը չնայ վերլուծել պարտութեան դրդապատճառները, քանի ինք ձեւով մը խորհրդանիշն էր Ժոսփէնի քաղաքականութեան եւ ան է որ կը դատապարտուի անգամ մը եւս:

*
**

Կը հաստատուի որ Ժ.–Փ. Ռաֆֆարէնի եւ Պերնատէթ Շիրաքի զօրակցութիւնը կարգ մը թեկնածուներու բաւական չափաւոր եղած է, անոնց մեծ մասը չէ ընտրուած:

*
**

Զախը կը մխիթարուի Փարիզով, քանի 9–ի տեղ այսօր 12 երեսփոխան ունի:

ՉԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱղԷՄի մէջ, Երեքշաբթի, Յունիս 18–ի առաւօտեան անճնասպանական նոր ռմբափորձ մը գործուեցաւ հանրակառքի մը մէջ: Առաջին տեղեկատուութեանց համաձայն 17 մեռեալ կար եւ չորս 30 վիրաւորներ: Արարքին տէր ելած է Համասը: Հանրակառքը դպրոցականներ եւ ուսուցիչներ կը փոխադրէր: Առաջին անգամ ըլլալով, Շարոն փութաց տեղւոյն վրայ:

ՄԱՆԿԱՆՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ մասնագէտները գործադուլ ըրին Յունիս 17–ին, այցեգինի յաւելում պահանջելով, այսինքն կ'ուզեն որ 22,5 եւրօն բարձրանայ 30 Եւրոյի: Շատեր քաչուեցան նաեւ հիւանդանոցներէ եւ մայրանոցներէ:

ՏՕԹՐ պատճառ է որ օդին ապականութիւնը աւելնայ, մանաւանդ մեծ քաղաքներուն մէջ: Փարիզ, Յունիս 17–ին, աստիճանաչափը 35–ի բարձրացած էր եւ 32 էր յաջորդ օրը: Կառքերու արգելութիւնը սահմանափակուած էր եւ բնակավայրերու կայքն ալ ձրի էր: Զգոյշ պէտք է ըլլան մանաւանդ մանուկները, տարեց անձերը եւ չնչարգելութենէ տառապողները:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԹՂԹԱԿՑԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Երեւանի ցեղասպանութեան թանգարանին տնօրէնը Լ. Բարսեղեան Պոլսոյ «Ակօս» շաբաթաթերթին միջոցով առաջարկ մը ըրած էր Թուրքիոյ Հայկական Հետազօտութիւններու Հիմնարկին երբ տեղեկացած էր թէ անոնք կը մերժեն Հայաստան այցելել, հայաստանեան իրենց կեցութեան յայտագրին մէջ եղեռնի յուշարձան ալ առնուած տեսնելով: Լ. Բարսեղեան որպէս երկխօսութեան նոր ձեւ, առաջարկած էր թղթակցիլ թուրք պատմաբաններու հետ: Երկու կողմն ալ դրաւոր հարցումներ պիտի ուղղէին դիմացի կողմին, ապա տրուած պատասխանները պիտի քննարկուէին Անդարայի, Երեւանի, եւրոպական ալ չէզոք երկրի մը մէջ, հայ եւ թուրք պատմաբաններու կողմէ, միասնաբար:

Լ. Բարսեղեան նոյն առիթով ըսած էր նաեւ թէ թուրք պատմաբաններ անարդարօրէն կ'ամբաստանեն հայկական արխիւներու պատասխանատուները, որովհետեւ հայկական արխիւները տրամադրելի են եւ եթէ կան հայերէնի դիտակ թուրք պատմաբաններ, կրնան Երեւան երթալ ու աշխատիլ անոնց վրայ («Ակօս», Յունիս 7):

Թանգարանին տնօրէնը չեչտած էր որպէս քաղաքակիրթ երկիր, Թուրքիոյ անցեալի սխալները խոստովանելու անհրաժեշտութիւնը, ապա ըսած. «Թուրքիա տակաւին ընդունած չէ Հայերու ցեղասպանութիւնը, մտածելով որ ընդունելու պարագային Հայերը վնասներու հատուցում, ապա իրենց պատմական հողերը կը պահանջեն: Ասիկա սխալ մտածում մըն է: Այսօր այդ հողերէն կարելի չէ Թուրքերը դուրս քերել: Նման բան իրատեսական չէ»: Այս ըսելով հանդերձ, Լ. Բարսեղեան պահանջած էր նաեւ որ Թուրքիա փոխէ Մ. Քէմալի 1926–ին հռչակած օրէնքը որով արգիլուած էր Հայերու վերադարձը: Ցեղոյ աւելցուցած. «Այսօր, եթէ արտօնուի որ Հայերը իրենց նախկին վայրերը վերադառնան, վճռապէս ո՛չ մէկ Հայ պիտի վերադառնայ: Եթէ սահմանը բացուի, ո՛չ մէկ Հայ պիտի երթայ: Անոնք միայն կ'ուզեն իրենց ապրած նախկին վայրերը, իրենց հայրերուն, պապերուն ապրած վայրերը տեսնել եւ ո՛չ թէ երթալ հոն հաստատուիլ»:

Հայաստանի ցեղասպանութեան թան-

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ս. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՄԵՂՐԻԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան մեկնաբանելով Ազգերբէջանի նախագահին Մեղրիի անցքին մասին ըսածները, յայտարարած է թէ Հ. Ալիեւի նշածին նման «Մեղրիի անցք»ի մը խօսքը չէ եղած Ռ. Քոչարեանի եւ Հ. Ալիեւի Փարիզի հանդիպումին: Ս. Սարգսեան աւելցուցած է թէ Հ. Ալիեւ լաւ կ'ընէր եթէ գործնական կերպով նախաձեռնարկ ըլլար Փարիզի համաձայնութիւնը կիրարկելու: Նախարարը, սակայն, չէ բացայայտած թէ ի՛նչ էր վարիղեան համաձայնութեան բովանդակութիւնը: Ինչպէս պրած էինք մեր նախորդ թիւով, Հ. Ալիեւ պնդած էր թէ Փարիզի մէջ 2001 Մարտին համաձայնութիւն գոյացած էր Մեղրիէն անցքով մը Ազգբէջանն ու Նախիջեւանը միացնելու, ստոր փոխարէն թոյլ տալով որ Հայաստանն ու Ղարաբաղը միանան Լաչինի անցքով:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 17 / 18)

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
Ա. ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԲԱՑՈՒԱԾ

Յունիս 16–ին, Գրողներու Միութեան մեծ Դահլիճին մէջ, շուրջ 15 երկրէ 50–է աւելի գրողներու մասնակցութեամբ բացուած է խորհրդաժողովը, Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեանի ելոյթով: Կարդացուած են նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ազգային ժողովի նախագահ Ա. Յակոբեանի ուղերձները, Գարեգին Բ.ի ու Ամմա Ա.ի ողջոյնները: Ելոյթ ունեցած են Հայաստանէն, Ղարաբաղէն ու Սփիւռքէն բազմաթիւ գրողներ, մտաւորականներ:

Նախորդ օրը էջմիածնի մէջ պիրենք ընդունած է Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը: Հոն, վեհարանի դահլիճին մէջ ելոյթով մը Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեան երկար ատենէ ի վեր հասունցած նկատած է համաժողովի գաղափարը. ձեռնարկը պիտի ծառայէ քննելու անկախութեան տարիներուն Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ ըստեղծուած գրական բերքը, նաեւ պիտի քննէ հայ գրականութեան զարգացման հնարաւորութիւնները: Գարեգին Բ. իր օրհնութիւնը տալով մասնակիցներուն, նախաձեռնութեան, պատասխանած է ներկաներու բազմաթիւ հարցումներուն:

Էջմիածին – Անթիլիաս յարաբերութիւններու մասին հարցումի մը պատասխանելով ան ըսած է թէ երկխօսութեան ճամբով բանական աշխատանք տարուած է տարակարծութիւնները հարթելու: «Հիմա գրական մթնոլորտ է ձեւաւորուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան, Արամ Ա.ի հետ բոլոր խնդիրները լուծելու համար» ըսած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը:

Ներկաներէն մէկը ուզած է գիտնալ թէ ինչո՛ւ որոշ բարձրաստիճան հոգեւորականներ չեն մասնակցած Գեղարդոյն Հոգեւոր Խորհուրդի նիստին, ինչ որ մամուլին մէջ որոշ կասկածներու տեղի տուած է: Գարեգին Բ. բացատրած է թէ Աւստրալիոյ առաջնորդը միջեկեղեցական համաժողովի մը մասնակցութեան, Երուսաղէմի Թորգոմ պատրիարքը առողջական հարցերով ԱՄՆ գտնուելու պատճառով չէին կրցած մասնակցիլ: ԱՄՆ կը գտնուէր Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքն

(Շար·ը Դ· էջ)

գարանին տնօրէնը չէր ամբաստաներ ներկայի թուրք երիտասարդ սերունդը. յատկապէս կը չեչտէր ալ թէ ոխ, կամ թշնամանք չունի Թուրքերու հանդէպ եւ կ'ուզէր որ «Ակօս»ը մեծատառ յայտարարէր թէ ինք երկխօսութեան չերմ կողմնակից մըն է, եւլն.:

Շաբաթաթերթին յաջորդ թիւը (Յունիս 14) Ա. էջի խորագրով մը կ'ըսէր. «Թղթակցելով սկսելու կոչին ժխտական պատասխան»: Թերթը պատասխանը ստացած էր Անգարայի Հայկական Հետազօտութիւններու Հիմնարկին նախագահ Հ.Լ. Իւթէմէն որ կ'ըսէր թէ թղթակցելու պէտք չկար: «Ակօս» Բ. էջով հրատարակած էր Լ. Իւթէմի նամակը:

Ան կ'ըսէ թէ հայ պիտնականներ, պատմաբաններ ինչպէս Թուրքերը, հրատարակութեան կու տան իրենց հետազօտութիւններն ու տեսակէտները: Աւելորդ կը նկատէ նոյն բաները անգամ մըն ալ նամակի ձեւով իրարու ղրկել: Կը մատնանշէ ցեղասպանութեան ճանաչումէն ետք Հայերու նիւթական կամ հոգային պահանջներ ներկայացնելուն մասին Բարսեղեանի ըսածները.– «Օրինաւոր ճամբաներէ դուրս, Հայաստան Թուրքիայէն հատուցում կամ հող ստանալու կացութիւն չունի» կ'ըսէ ան, ապա կը բացատրէ.– «Ցեղասպանութեան պնդումներուն Թուրքիոյ բուռն կերպով ընդդիմանալը հատուցում, կամ հող տալու մտահոգութեամբ չէ, այլ այն պատճառով որ այդ պնդումները թուրք ժողովուրդին ու ապագային հանդէպ չատ ծանրակշիռ ամբաստանութիւն մը եւ անարդանք մըն են»:

Նիւթ ընելով Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւններուն ներկայ վիճակն ալ, Լ. Իւթէմ կը գրէ թէ Հայաստան կը յամառի Արեւելեան Թուրքիան կոչել Արեւմտեան Հայաստան, տասը տարիէ ի վեր կը մերժէ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութիւնն ու սահմաններու անձեռնմխելիութիւնը ընդունիլ, այնպէս որ Թուրքիա ալ իր կարգին պիւանագիտական յարաբերութիւն չի հաստատեր: Կը մէջբերէ ադրբեջանցի գաղթականներուն հարցը, Ղարաբաղի հարցին Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան յարգանքի չբջանակին մէջ լուծում գտնելու Թուրքիոյ պնդումը որ նոյնպէս պատճառ է Հայաստանի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններ չհաստատելու:

Լ. Իւթէմի կարծիքով, Հայաստան հարցերուն մեծ մասին լուծում գտնելու փոխարէն, կը նախընտրէ յետաձգել զանոնք, մինչ որ անելի կը մատնէ անոր ընթացքը: Մինչդեռ ոչ միայն իր, այլ նաեւ Կովկասի ժողովուրդներուն չահուն սերտ, Հայաստան հարկ է բնականոն յարաբերութիւններ հաստատելու ձեռնարկէ ի ր դրացիներուն հետ: Իսկ ատիկա բարենպատակ երկխօսութեամբ մը կարելի կրնայ ըլլալ. այդ հեռանկարով դրական տուեալ է հայ եւ թուրք Արտաքին գործերու նախարարներուն վերջին հանդիպումները եւ Յունիս 25–ին ծրագրուածը:

Նամակը կ'աւարտի այն հաւաստումով որ Հայկական Հետազօտութիւններու Հիմնարկը միշտ պատրաստ է նման երկխօսութեան:

ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՋԻՆ ՄՈՐԹԸ

ՎԵՐՋԻՆ ՀԱՇՈՒՈՎ այդ նշանաւոր Զիտանը կալանաւոր մնաց, պատանդը՝ իր իսկ հոչակին: Պատանդները եղան նոյնքան ու բազմապատիկ ատելով այդ հանճարե՛ղ նախաձեռնողները, անխտիրակա՛ն ծրագիրներ ինքնավստահ յղացողները, սակարաններու բոլոր հաշուակալները եւ մունետիկները, ձրի՛ պատդամներ, հաւաստիքներ առատաձեռն բաշխողները, մեծ, բազմազգային ընկերութիւններ անհեւոյթ ձեռնածուները, որոնք կ'ուզէին միլիոններ հնձել ոտքի մէկ – երկու հարուածներով:

Քիչ անգամ կը պատահի, եւ չհաղէտ ու խարդախ մարդարէները կը սխալին չարաչար, բացառութիւնը կարգով, եւ բացառութիւնը կուգայ դաս մը անօրինելու՝ ամէնէն ուշի՛մ ու հեռատե՛ս կարծուղ մտայղացողներուն, զերազդոյն ծիծաղելին բարձրացնելով ցաւալիի, ողբալիի մակարդակին, հոն ուր երկու բոլոր նոյթները կը միախառնուին անանջատելի կերպով:

Պիտի նախ ըսէի՝ ծիծաղելին...

Մինչ ծանուցումները, փոքր ու մեծ, մեզի կ'ընծայէին հաւաստիացումի կարոտներ, խաղաղաշունչ վրայ ինքզինքը՝ խմբապետը տառապիօրէն կուլար ողբալին, ճախողանքը, իրերու ընթացքը չեզոքացնելու իր անկարողութիւնը հաստատելով դէմքի այնպիսի՛ ծամածռութեամբ, զոր կարելի պիտի չըլլար մոռնալ, կարեկցանքի զգացումով տոգորուած:

Իրողութիւնը կը ժխտէր վեհապետ ձգտումը, իտէալն ու իտէալականացումը, այնքա՛ն ցայտուն ու տպաւորիչ՝ որ կարելի պիտի չըլլար իրերայաջորդ պատկերները ջնջել յիշողութեան «կարծր սկաւառակէն», գործածելու համար նոր ժամանակներու լեզուն, մեզի յուշելով փոխարերաբար յանկերգի մըն ալ եղանակը.

– Ո՛վ որ տեսնի իմ Զիտանին...

Աստղը այս անհամեմատ զաւեշտին, մտերիմներու եւ բազմութեանց համար հաւատարապէս՝ Զիզու կոչեցեալը:

Մինչ միլիոնատէրը խե՛ղճը մեկուսացած ու արդելափակուած կը մնար զարմանատան մէջ, ծանուցումները՝ չարժուն կամ անշարժ, կը շարունակէին գինք ցուցադրել անմատչելի՛ բարձունքներ մագլցելու անվախճան արշաւի մէջ, թթուած դէմքով, միչտ դէպի բարձրը, միչտ յաղթական Զիտան:

Բայց Ֆրանսայի ազգայի՛ն կազմին խաղացողներէն ո՞ր մէկը աւելի ողբալի էր միւսէն, խմբապետն մինչեւ հետեւակ: Անոնց այնքա՛ն տպաւորիչ կերպարները, ցայդ ու տիս տեսանելի էին քառուղիներուն կանգնած չարժուն պատառներու, հեռատեսիլի աւելի համեստ պաստառին թէ մեթրոյի քարափներու ընդարձակ որմազդերուն վրայ: Դէմք ու կերպար ամէն անկիւնադարձի վրայ ու երթուղիներու երկայնքին ակնդէտ կը սպասէին անցորդին ու ճամբորդին: Դէմքերուն տրուեր էր տասնապատիկ, յիսնապատիկ մեծութիւն, նոյն համեմատութեամբ ալ բազմապատկելով անոնց ինքնավստահութիւնը թերեւս: Ու Սէնի վրայ ամիսներէ ի վեր, հեռատեսիլի ասեղ կայանի մը քանեակ մը յարկեր հաշուող չէնքին ամբողջ հասակը ծածկող պաստառ – դիմանկարը աննմա՛ն Զիտանի: Ա՛յս էր գործընթացը կուռքերու կանգնումին...

Ինչե՛ր չէղաւան ու չըրին՝ նախ զօրաշարժի ենթարկելու եւ յետոյ զօրաւոր ճնշումի տակ պահելու համար հանրային կարծիքը ամէն մակարդակի վրայ: Ամէն մէկոյ ընդունելի էր՝ այս նորատեսակ թմրեցուցիչով զգայազրկ զարձնելու համար առարկայական դատողութեան բջիջները: Զայնասփիւռի երախներէն եւ հեռատեսիլի պաստառներէն արտաբերուող, մինչեւ իսկ առձեռն կրելի հեռաճայնի վրայ տրամադրելի, պանիրի բոլորաձեւ տուփերու վրայ, թէ պատերու չուրջբոլորը, նուէրներ խոստացող լոզունգ ու պատկեր կը հալածէին հանրութիւնը, հաւաստիացնելով թէ Ֆրանսական խումբը յաղթանակը զրպանած էր մրցաշարքին բացուելէն առաջ:

Մինչեւ ի՞նչ զարմանդոն ուսմանց պատկառելի հիմնարկներ – երեւակայե՛ք պաքալօրէաթի ճակատագրական քննութեանց այս օրերուն... – թուլացուցեր էին դասընթացքները Թոյլատրելու համար խայտարղէտ ուսանողութեան հետեւիլ առաջին մրցումին: Անլրջութիւն՝ մէկ ծայրէն միւսը: Զտեսա՞ք ծանրահո՛ղ օրաթերթ մըն ալ՝ որ Ֆրանսական խումբի առաջին ճակատումի նախօրեակին իր առաջին էջի ամբողջ լայնքին վերնագրեր էր.

«Կապոյտներու օրը հասա՜...»

յուգի՛չ չէշտերովը Ռուժէ տը Լիլի յղացած ու յօրինած փառերգին, փառքի՛ օր, փառքի օր՜...: Վերջապէ՛ս... ձիշդ է՝ օրը եկաւ, բայց փառքի օրը չէր որ եկած էր, այլ խորտակման ու նուաստացումի:

Եւ հիմա ցաւալին:

Այսպէս, ամէն բան կախեալ եղաւ՝ համրի դերին մէջ փայլելու սահմանուած Զիտանի ոտքէն, մինչ իր ոտքը իրերու դժբախտ դասաւորումով վիրաւորուեցաւ, արդելք հանդիսանալով մրցաշարքի առաջին խաղին իսկ իր մասնակցութեան: Ցնցուած էր սակարանը, նիւթական մնասներ պատճառելով այս կամ այն մասնիկից ընկերութեան, արժեզրկելով ատոնց բաժնեթուղթերը: Դժբախտ պատահար:

Երջանկութեան ի՛նչ սարսափելի պոռթկում պիտի ըլլար, եթէ յանկարծ հըրաչք մը պատահէր, եւ Ֆրանսական հըզօ՛ր, համաչխարհային եւ եւրոպական ախոյեան կազմը յաղթանակ տանէր խե՛ղճ Սենեկալի վրայ, եւ յետոյ մրցաշարքի եզրափակման փրկուէին խումբ ու պատիւ: Աստուած անպայման խնայեց մեզի այդպիսի եղելութիւն մը՝ համազդային խանդավառութեան վրայ պաղ ջուր թափելով, եռանդները առ նուազն բարեխառնելու համար:

Այսքան յանձնապաստան, ինքնավստահ ցուցամոլութիւն ու հանրային կարծիքի հալածանք ներելի՞ էին ճիշդ այդ հանրային կարծիքի ղեկավարներուն, որոնք մանկանալով իրենք էին ահա ամբոխներու մակարդակին, եւ բանիւ եթէ ոչ գործով, կը միախառնուէին խուժանին:

Ո՞ւր պիտի պահուըտին այս ակամայ ստախօսները, երկինք ու լուսին, փառք ու պատիւ խոստացող թեթեւսոլիկները, խոսմնադրուժները բոլոր, հիմա որ երկրորդ պատեհութիւնը չբերաւ այն քա՛ն դարպասուած փրկութեան մը հեռուոր յոյսին խոստումը:

Եւ ահա կը պատկերազարդուի պերճախօս վճիռը ժողովրդային իմաստութեան, – եթէ աւելի համեստ ըլլայիք, առանց հրաժարելու երկրի հպարտութեան իրաւունքէն, պիտի փրկուէր համակրանքի քաժին մը, չահպրղռեալ խաղացողներու ցաւին մասնակից դարձնելով հանրային կարծիքը, յղփացած՝ խաբեպատիր խոստումներով եւ լորձնաչուրթն հաւաստիացումներով: Արջին մորթը վաճառքի հաներ էին, գայն ըզգետնելէ չատ առաջ...

Այս պատմական պարտութեան վաղորդայնին, չատ մը թերթեր իրենց առաջնին էջի ամբողջ տարածքին հրատարակեր էին լուսանկարը խաղադաշտէն տեսարանի մը, ուր կը տեսնուէր Զիտանը՝ գետնամած, իր ամբողջ հասակով տապալած:

Հիմա, ո՞վ եւ ի՞նչ բառերով պիտի կարենայ միխթարել այս միլիոնատէ՛ր խեղճերու ողբալի հաւաքածոն:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՍԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՎԻՊԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳՈՐԾԸ

Գրեց՝ ՎԱՐԴԳԷՍ ՍԻՆԱՆԵԱՆ

Սփիւռքահայ ղրականութեան վաւերական դէմքերէն Անդրանիկ Սարեանի յուշավէպական նոր գործը՝ «Անլոյս Քառուղիներուն» պատմութիւնն է այն անմարդկային եւ առեղծուածային կեանքին որ հեղինակը բաժնած է իր համագիւղացի պատանիներու հետ հեռաւոր Հնդկաստանի մէկ անկիւնը:

Այս հատորը լոյս պիտի տեսնէր հեղինակի գործունէութեան 65-ամեակի առթիւ թայց լի՛նչ, լի՛նչ պատճառներով ուշացաւ գրքի հրատարակութիւնը: Այսօր կ'ողջունենք այս գործը որու մեկնաբանութիւնը ստանձնած եւ մշակութասէր Տէր եւ Տիկին Եղուարդ եւ Ալիս Նաւասարգեան:

Գիրքը ինքնակենսագրական բնոյթ ունի: Կեանքի յորձանուտը հեղինակը բերած եւ տեղաւորած է այս խոնաւ եւ զարշահոտ վայրի մէջ միւս անբախտ տղոց հետ միասին: Թշուառ խլեակներու հաւաքականութիւն մը որ «ապրում է մղլոտած այս նկուղներում, միայն գըլգրոց ընդունելու հեռաւոր պատրանքներով»:

Սարեան բացած է վարագոյրը այդ անհրապոյր մթնոլորտին մէջ տատապող հայ տղոց կեանքին, որոնց ծնողները անլուր զրկանքներու եւ զոհաբերութիւններու գնով զրկած են Կալկաթա՝ Հայ Մարդասիրական վարժարանի մէջ ուսում առանալու նպատակաւ: Անոնց «երազը խամրել է, եղել կորած յուշ», լքուած աչխարհէն եւ մարդոցմէ, յանձնուած իրենց վիճակին: Ան կը վերակենդանա՛ցնէ իր մանկութեան տխուր երեսները ու տագնապները: Զար թախտին, յուզումով եւ համբերութեամբ կը սպասեն այն բարի օրուան երբ պիտի ազատագրուին իրենց առժամեայ հանրակացարանէն:

Սարեան փրաւամբ կը զրէ հեղնանքով «ինչ վիպական պատկեր, Մարդկային կատակերգութեան մի էջը վառաւորապէս զարդարելու համար»: Ահա հակիրճ պատկերը այս վայրին որ իրանահայ դեղջուկ դասակարգը «անբեկանելի հաւատքով եւ անմատչելի երազանքով» կ'ուղարկէր իր զաւակները:

Տեղ, տեղ Անդրանիկ Ծառուկեանի «Մանկութիւն Զուներոց Մարդիկ»ը յիշեցնող ուժեղ պատկերներով ան կը վերակենդանացնէ իր մանկութեան տխուր երեսները ու տագնապները:

Ունի պատմելու բացառիկ չնորհ եւ կեանքի խորունկ ծալքերը թափանցելու կարողութիւն: Իր տխալարներուն հոգեկան տագնապները եւ մանկական յուզիչ արկածախնդրութիւնները այս խորհրդաւոր, թախծոտ մեծութեան մէջ, մեզ կը փոխադրեն նոր աչխարհ մը որ մեզ ցարդ անծանօթ էր:

Աւրդարեւ մեզմէ ո՞վ խմացած էր Ներթխանայի մասին, կամ Զինտուրայի մասին, որոնց անունները անգամ մեզի համար անծանօթ էին:

Սարեանի բառամթերքը ճոխ է եւ իր լեզուն խնամուած: Որեւէ զրաւեչք անձ յափչտակութեամբ եւ հեւ ի հեւ կը հետեւի իր նկարագրած ահաւոր կեանքին: Սարեան չալողած է փոչիներու տակէն լոյս աչխարհ բերել Հնդկաստանի մէկ անտեսուած անկիւնի յատուկ կեանքը ու սիրող անչնչելի մթնոլորտը վերլուծելով իր հերոսներուն հոգեբանական աչխարհը: Օժտուած տահուն ոճով եւ դիտելու եւ դատելու եզակի կարողութեամբ, ան կը նկարագրէ իր բախտակիցներուն տագնապները եւ տառապանքները: Հեղինակի վաւերական արժանիքներն են՝ իր գեղարուեստական դիծը եւ փիլիսոփայութիւնը: Իր պատկերները ունին զօրաւոր կառոյց: Ան գիտէ զարգացնել նիւթը եւ աղիւս առ աղիւս չարելով կը բարձրացնէ կառոյցը իր պատկերներուն:

Կան պատկերներ ինչպէս «Ռոմանս որ սկսուեց մի դիմանկարով» կամ Զինտուրայի մէջ վիճակուած իրենց ողիականը շրջապատուած կապիկներով, օձերով եւ թռուչուռ այլ կենդանիներով, որոնք ընդարձակ վէպի մը առատ նիւթ կը հայթայթեն վրենց հոգեբանական եւ գեղարուեստական կառուցուածքով և պատկերներու այլազանութեամբ:

Իր զողարիկ պատկերները ցրուած գրքի ամէն մէկ էջի վրայ ժիր ու աչխոյժ կը պահեն ընթերցողը ինչպէս՝ «Սպիտակութիւնը արտացոլումն էր իր բարի եւ արդար հոգու», «սպառած մեր անցեալով, վերջալոյս ենք ապրում ներկայով», «այն վիթխարհասակ կաղնին, որ անաչխարհային օրօր եւ բարի երազներ էր չչնչում մեր տանջահաս հոգիներին»: Վերջապէս «ուշ աչունը զգուշութ է հագել, կեանքը յորդում է բընութիւնով հրաչք այս երկրում»:

Պայծառ եւ զուարթ օրեր չկան այս տղոց կեանքին մէջ: Ինչպէս հեղինակը արդարօրէն կը յայտարարէ՝ «տնանկ եւ անտէր նաւաբեկեալներ ենք, անապահն եւ անյոյս՝ մըրկայոյզ այս ովկիանոսում»: Ուսանելու անպաճոյճ մարմաջը եւ ապրելու եւ տոկալու վճռակամութիւնը դիրենք կը մղէ դիմադրելու կեանքի բոլոր արգելքներուն:

Սարեան իր տպաւորութիւնները հանրակացարանէն մեկնումին առիթով կը համադրէ հետեւեալ յատկանչական տողերով «...Լեռնաչխարհի բնութեամբ օծուն, ատոյգ ու չլսելիդ երեխաներ հիմա թողնում ենք, որպէս վիրը ծուռ կիսաքաղց, ծերացած որբեր...»:

Այսօր գրքի հերոսները գրեթէ բոլորն ալ հեռացած են մեր աչխարհէն բայց անոնց դիմանկարները այնքան յաջող կերպով տրուած կը մնան առյաւէտ:

Գալիֆորնիա

ՍՏԱՑՈՂ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՑ

Հայագիտական ուսումնասիրութիւններ

Թիւ 1–12, 2000
(Յունուար – Դեկտեմբեր)

Մխիթարեան Հրատարակչատուն,
Վիէննա, Աւստրիա

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԹՈՓՈՓ

Ամառնային արձակուրդիս յետոյ պատգամաւորը տխուր-տրտում վերադառնում է Ազգ. Ժողով:

– Ի՞նչ է պատահել, – հարցնում են պործընկերները, – վա՞տ ես հանգստացել:

– Ոչ, չատ լաւ, Գանարեան կղզիներում:

– Փողե՞րդ են վերջացել:

– Փողն ի՞նչ է որ, հէնց հիմա նոր ռանճնատուն եմ կառուցում:

– Աւտոմեքենադ հօ չե՞ս խփել:

– Ընդհակառակը՝ երէկ երկու «Մերսէդես» եմ նուէր ստացել...

– Բա, ինչո՞ւ ես տխուր...

– Ժողովրդի վիճակը գնալով ծանրանում է...

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մըրցոյթ մը, որուն նիւթն էր «Մեսրոպեան գիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազգային մշակութային դեմքի վրայ պատմաղեղարուեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազգային մխիթարական նպատակի իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատական մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19-ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու Երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստորեւ կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները:

«ԽԱՉԿԱՐ ԱՅԲ ՈՒ ԲՆՆԸ»

Ի ֆոյս ի ֆոյոց ֆեզ մատուցանեմ...

Քառասուն տարիները մնացել են յետեւում, ինքը՝ էջմիածնեցի Յակոբի որդի Կարապետը, արդէն վարպետ է, հասկանում է քարի լեզուն, ժանեակները է հիւսում քարերի վրայ, խաչե՛ր, խաչե՛ր, իւրաքանչիւր խաչքարի մէջ՝ իր հոգու մի մասնիկը: Ամուսնացել է, տուն կառուցել, երեք որդի, մէկ դուստր ունի, պահել ու պատուով վերջին հանդրուան ճանապարհել վաստակաշատ ծնողներին, ծառ է տնկել. էլ ի՞նչ, ինչ է պէտք երջանիկ լինելու: Փառք Աստծոյ, հայրենիքը ազատ ու անկախ է: Ամէն ինչ այնքան լաւ է լինելու: Նա հաւատում է դրան: Ուրեմն որտեղի՞ց է գալիս անբացատրելի անհանգստութիւնը, այս ի՞նչ կրակ է այրում, ինչո՞ւ չի գտնում տեղը: Զգիտէր, դժգոհ էր, պատէպատ էր զարկում, էջմիածնի հինաւուրց եկեղեցին էլ արդէն հանդստութիւն ու անդորրութիւն չէր տալիս: Քանի՛, քանի՛ անգամ ամէն խաչքարից յետոյ նա խաղաղել էր Մայր տաճարի կամարների տակ, մոմեր վառել, երջանիկ կեանք աղերսել իր հերթական խաչքարի համար: Սաղմոսավանք կատարած հերթական այցից յետոյ կարծես խաղաղուել էր, կինն ու երեխաներն անմիջապէս զգացին, չորս պատեցին կարապետին: Սրտի մօտ ծակոց զգաց. վերջին անգամ ե՞րբ էր եղել հոգատար եւ ուշադիր ընտանիքի հանդէպ, չէր յիշում, ոչինչ, մեղքերը կը քաւի: Իմա՛ նա՝ վարպետ Կարապետը, դիտի՝ խաչքարերի պարախտո՛մ պիտի ստեղծի, խաչքարեր, որոնք կը դրուեն մի վայրում, խաչքարեր, որոնք ոչ թէ աղերս կ'ուղղեն Աստծուն, այլ վաստանութիւն, խաչքարեր, որոնք կ'արտացոլեն ոչ թէ իր ժողովրդի արիւնոտ պատմութիւնը, ոչ թէ խեղճութիւն ու ամօթ, այլ ազգային արժանապատուութիւն, հզօրութիւն ու սէր: Դա կը դառնայ ապրելու իր նպատակը, երկրի վրայ արդարացումն իր դոյութեան: Բայց ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս...

Կարապետը չոյում է քարերը, ասվո՛ց կերմութիւնը հաղորդում նրանց, վերցընում բրիչը, բայց չի գտնում խորհուրդը խորին: Ինչպիսի՞ խաչքարեր... դարձեա՞լ խաչ՝ ասեղնագործ, խօսուն, թէ՞...

Աստեղային ժամը կը հասնի, ուզում է, շատ է ուզում, եւ կը տրուի, թակում է բոլոր դռները ու կը բացուեն:

Շիկանում է միտքը, զգայարանները նրբանում, ու պայծառ լոյսի մէջ ծնւում է գաղափարը որի համար այս աշխարհը եկար, վարպե՛տ Կարապետ:

Տառե՛րը, Հայոց գրե՛րը, զարմանալին, ազգապրկիչը փր գաւակներէն միաւորողը, միաբանողը...

«Կարապե՛տ, Հայոց տառերը խաչքարեր են, ստեղծի՛ր այդ խաչքարերը»: Ո՞ւմ ձայնն էր՝ հօ՞ր, Մաշտոցի՞, Գրիգորի՞, թէ՞...

Սկսուեց երկունքը, գիշեր ու զօր, զօր ու գիշեր քարերը ծաղկում են, քարեր դառնում են Ա՛յր, Բէ՛ն, Գի՛մ, Դա՛...

Ամէն խաչքարի ծննդից յետոյ նորից մոմեր են վառւում Մայր տաճարի Սուրբ Խորանում: Կարապետը ուժ ու զօրութիւն խնդրում Աստծուց, որ հասնի վերջին՝ Ք. գառին, Քրիստոսի՛ տառին:

Մի ներքին ուժ նրան ասում է, որ այդ խաչքարի հետ Աստծոյ օրհնութիւնը պիտի իջնի Հայոց երկրի վրայ եւ երկիրը նորից պիտի դառնայ «Հայաստա՛ն, երկիր դրախտավայր» որ աշխարհով մէկ սփռուած հայութիւնը պիտի դառնայ իր բնօրրանը, պիտի ծաղկի ու չէնանայ այս արեւի տակ «Արեւի երկիր Հայաստան»:

Նա հասել է արդէն 8 տառին, եւ՝ 17-ամեայ պարմանիս այդ խաչքարերը տեսել եմ հեռատեսիլով: Սիրտս լցուել հպարտութեամբ ու հաստատուն: Վաղը ես կ'այցելեմ Մատենադարան, կը դիտեմ կրկին մագաղաթեայ մեր դանճերը, պըլուխ կը խոնարհեմ մեր մեծերի առջեւ ու կը դնամ Երեւանի Սուրբ Գրիգոր Եկեղեցին, սրտի թրթիռով մոմեր կը վառեմ ու կ'աղօթեմ առ Աստուած, որ Տէրը զօրութիւն տայ վարպետ Կարապետի բազուկներին, նա պիտի հասնի Ք տառին:

Դրանով չի ատարտուի իմ աղօթքս, ես կը խնդրեմ նաեւ. «Հա՛յր մեր, որ յերկինս ես, դու տեսնում ես մեզ, Ամենատես, այնպէ՞ս արա, որ իւրաքանչիւր հայ մարդ վարպե՛տ Կարապետի նման գտնի իրեն, իմանայ դերն իր երկրի վրայ: Տէ՛ր, ես՝ մահկանացուս, աղերսում եմ քեզ, ինչպէս դարեր առաջ Նահապետին, օգնի՛ր բոլորին, օգնիր նաեւ ինձ, որ ես էլ գտնեմ ազգիս օգտակար լինելու ուղին: Ամենակարո՛ղ, խոտոր ճամբաներով դնացողներին դի՛ր, աղերսում եմ, դի՛ր ճշմարիտ ուղու վրայ: Ամէն»:

Զգիտեմ՝ ձայնս կը հասնի՞ արդեօք Տիրոջը, բայց, ես նախանձում եմ քեզ, վարպե՛տ Կարապետ:

ՏԻՐԱՅՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Երեւանի Պետական Համալսարանի Տնտեսագիտական Ֆակուլտետի Ինժ - տնտեսական բաժնի Ա. դասարանի ուսանող

Երրորդ մրցանակ՝ 30 ԱՄՆ տոլար

ԱՆՋՐՊԵՏ ՄԵԿՆՈՂ ԱՌԱՋԻՆ ՀՐԵԱՑԻՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ամերիկեան յայորդ տիեզերանաւով, Յուլիսին անջրպետ կը մեկնի հրեայ աստղանաւորդ մըն ալ. ու այդ մասնակցութիւնը, որպէս թէ քաշողութեան ուժին, աստղանաւուն ներսի նեղ միջոցին, տիեզերքի անհունութեան ստեղծած հարցերը չէին բաւեր, նոր թարդութիւն ստեղծած է ծրագրողներուն համար: Յաւելեալ այդ բարդութիւնը այն է թէ Հրեայ մը ի՞նչպէս պէտք է չարաթը պահէ միջաւայրի մը մէջ ուր ժամանակը չի համապատասխաներ երկրաւունտին վրայ թաւալածին: Դնդապետ Ռամոն որ երկրագունտէն դուրս մեկնող առաջին Հրեան պիտի ըլլայ, հարցուցած է ռաբունիներէն թէ անջրպետին մէջ ի՛նչպէս, ե՛րբ պիտի պահէ Հանդիստի օրը: Ծանօթ է որ Հրեաները չարաթը կը պահեն եօթը օրը անգամ մը, սկսեալ Ուրբաթ երեկոյեան արեւուն մայր մտնելէն, մինչեւ յաջորդ իրիկուան երկնակամարին վրայ առաջին երեք աստղերուն յայտնուիլը: Այդ ժամանակամիջոցին հարկ է ստեղծագործական որեւէ արարք չկատարել, աղօթել, նախընտրաբար սինակոկի մը մէջ:

ու կ'աղօթեմ առ Աստուած, որ Տէրը զօրութիւն տայ վարպետ Կարապետի բազուկներին, նա պիտի հասնի Ք տառին:

Դրանով չի ատարտուի իմ աղօթքս, ես կը խնդրեմ նաեւ. «Հա՛յր մեր, որ յերկինս ես, դու տեսնում ես մեզ, Ամենատես, այնպէ՞ս արա, որ իւրաքանչիւր հայ մարդ վարպե՛տ Կարապետի նման գտնի իրեն, իմանայ դերն իր երկրի վրայ: Տէ՛ր, ես՝ մահկանացուս, աղերսում եմ քեզ, ինչպէս դարեր առաջ Նահապետին, օգնի՛ր բոլորին, օգնիր նաեւ ինձ, որ ես էլ գտնեմ ազգիս օգտակար լինելու ուղին: Ամենակարո՛ղ, խոտոր ճամբաներով դնացողներին դի՛ր, աղերսում եմ, դի՛ր ճշմարիտ ուղու վրայ: Ամէն»:

Զգիտեմ՝ ձայնս կը հասնի՞ արդեօք Տիրոջը, բայց, ես նախանձում եմ քեզ, վարպե՛տ Կարապետ:

ՏԻՐԱՅՐ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Երեւանի Պետական Համալսարանի Տնտեսագիտական Ֆակուլտետի Ինժ - տնտեսական բաժնի Ա. դասարանի ուսանող

Երրորդ մրցանակ՝ 30 ԱՄՆ տոլար

Սակայն, դնդապետ Ռամոնի համար հարցը հոն է որ աստղանաւուն մէջ երկրադունտին շրջանը պիտի ընէ 90 վայրկեանէն, ինչ որ համապատասխանէ երկրադունտին վրայ գտնուողներու մէկ օրուան: Ամէն 90 վայրկեանի դնդապետը պիտի տեսնէ արեւուն ծագիլն ու մայր մտնելը. իսկ աստղերը, միշտ: Այդ պայմաններուն մէջ ի՞նչպէս յարգել եօթը օրը անգամ մը չարաթ պահելու պատուիրանը:

Ռամոն դիմած է Ցըօրխտայլ իր յաճախած սինակոկին ռաբունիին, որ իր կարդին հարցը փոխանցած է զանազան աստուածաբաններու: Անոնցմէ չատեր զարմացած են նման հետաքրքրութեան մը Մէկը ըսած է թէ դնդապետը վրնայ կը բօնական իր պարտաւորութիւններէն զերծ նկատուիլ, քանի որ աստղանաւուն մէջ պիտի չապրի երկրային ժամանակին կչռոյթով: Իրեն մէկ պաչտօնակիցը մերժած է այդ տեսակէտը, առարկելով որ միջոցին մէջ մարդկային ներկայութեան համար քանի որ բոլոր պայմանները կը յարգուին, ինչպէս՝ թթուածինի դոյութիւնը, պէտք է մնացեալն ալ նոյն տրամաբանութեան հպատակի: Այսուհանդերձ, նոյն եղրակացութեան յանգած է, թէեւ տարբեր պատճառաբանութեամբ. ըսած է թէ դնդապետին ուղեկիցները հաւանաբար բնական պիտի չդտնեն որ այնքան խիտ աշխատանքի մը չրջանին իրենցմէ մէկը կրօնական պարտաւորութիւն յարգէ. մանաւանդ որ ատկէ կրնայ վտանգ մը ներկայացնել միւսներուն կեանքի ապահովութեան: Իսկ հրէական սկզբունքի մը համաձայն, կեանք մը փրկելու արարքը նախամեծար է կրօնական ամէն տեսակ ծիսակատարութենէ: Ուստի, դնդապետը կրնայ մոռնալ Հրեայի իր պարտաւորութիւնները:

Գնդապետ Ռամոն կ'ըսէ թէ ինք այդ պարտաւորութիւնները յարգելու մեծ բծախնդրութեան տէր մէկը չէ. առով հանդերձ, որպէս երրայական պետութեան առաջին աստղանաւորդը, այն տպաւորութիւնը ունի որ բոլոր Հրեաներն ու բոլոր Իսրայէլացիները կը ներկայացընէ: Աւելի դիւրին եղած է ֆաշէր սը-նընդհ-էնի հարցը լուծել: Արդէն կայ ամերիկեան ընկերութիւն մը որ քանակին համար ֆաշէր ուտելիքի տոպրակներ կ'արտադրէ:

Հրեայ աստղանաւորդ մըն էր Տ. Ոսլֆ ալ որ 1986-ին զոհերէն մէկը եղաւ Չէլէնճըր աստղանաւուն պայթումին: Սակայն, այդ չրջանին տակաւին ոչ ոք ֆաշէր ուտելիք պահանջած էր: Գնդապետ Ռամոնի մասին ռաբունի մը կ'ըսէ թէ անոր մասնակցութիւնը իրեն համար փոքր, բայց ամբողջ աշխարհի Հրեաներուն համար մեծ քայլ մըն է, կրկնելով 1969-ին Լուսնին վրայ առած առաջին քայլին մասին Ն. Արմսթրոնկի լսածը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹԻ ՒՆ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԱԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Ծանցանքը քուկդ է, պատասխանեց Արշաւիր անամօթաբար, – չուզեցիր իմ խօսքս մտիկ ընել:

– Հանէի, քանի հազար ոսկի՞ համրէի: – Ի՞նչ կ'ըլար, գոնէ ինքզինքդ կ'ապահէիր:

– Աւելի աղէկ է մեռնիմ, քան քու ձեռքովդ ապահիմ: Հիմա այս ըրածովդ ի՞նչ պիտի չհիմս:

– Անիկա ես պիտեմ:

– Սա ճամբան չելլար, օղո՛ւլ, սա ճամբան չելլար:

– Ես այս ճամբան բռնած եմ, դուն ալ ուրիշ ճամբայ դնա՛:

Լրտեսին այս խօսքերը նոզկանքով կը լսէին հոն գտնուողները, բայց ձայն չէին հաներ, մէյն Քրիս սպառնական նայուածք մը ուղղեց թշուառականին եւ ըսաւ.

– Ա՛լ երկար ըրիր, ձայնդ քաշէ՛, եթէ ոչ՝ տարբեր կերպով կը վարուիմ քեզի հետ:

– Ի՞նչ, սպառնալի՞ք կ'ընես ինծի, – դոչեց Արշաւիր:

– Ա՛յո՛, սպառնալիք կ'ընեմ... ի՞նչ պիտի ընես... կը կարծես, որ քեզի պէս վատերէն կը վախնա՞մ... եթէ ողջ մնանք, օր մը կը տեսնուինք քեզի հետ:

Այս խօսքերը այնպիսի բուռն չեչոով մը արտասանած էր երիտասարդ յեղափոխականը, որ Արշաւիր խոհեմութիւն համարեց լռել, թէեւ ատելավառ ակնարկ մը ցոլաց իր աչքերուն մէջ:

Հետեւեալ առտու Իբրանոսեան Հաճի Մարուքէ աղան ճամբայ հանեցին դէպի Կեսարիա, երկու ոստիկաններու հսկողութեան ներքեւ:

Արշաւիր չատ ուրախ էր: Կը կարծէր որ իր մատուցած ծառայութեան փոխարէնն պիտի աղատ պիտի ձգէին:

Բայց ահա օր մը եւս կը մնար մինչեւ Թիմուր էֆէնտի, նեղոս մտաբանտէն եւ ըսաւ լրտեսին.

– 480 ղրուշ պիտի տաս:

– Ի՞նչ փարատի է այդ, – դոչեց Արշաւիր չուարած:

– Պոլիսէն մինչեւ Պօզանթի երկաթուղիի ղրամ:

Արշաւիրին դէմքին գոյնը նետեց:

– Ինչպէ՛ս, – դոչեց, – պի՞ս ալ կ'ազատուին, հապա իմ մատուցած ծառայութիւննե՞րս:

– Ատոնք չեմ պիտեր, – պատասխանեց Թիմուր էֆէնտի, – ես այն պիտեմ, որ վագը փոսէն պիտի ըլլաս եւ եթէ չոգես կառքով երթալ կ'ուզես՝ 480 ղրուշ պէտք է տաս:

– Եթէ չի տա՞մ:

– Այն ատեն ոտքով կ'երթաս:

– Նախ պէտք է, որ Բէչատ պէյը անդամ մը տեսնամ:

– Կրնաս տեսնալ, այդ իմ պիտնալիք բանս չէ: Հիմա ղրամդ պիտի տաս:

– Դեռ ժամանակ ունինք այդ մասին որոշում մը տալու:

– Միւս երթալիք անձերը իրենց ղրամը վճարեցին:

– Ես թո՛ղ քիչ մը ուշ տամ, ի՞նչ կ'ըլայ:

– Լաւ, մինչեւ դիշեր քեզի ժամանակ կուտամ:

– Շնորհակալ եմ:

Թիմուր էֆէնտի դուրս ելաւ: Արշաւիր կատաղութենէն ինքզինք կ'ուտէր: Չէր կրնար ըմբռնել, որ իրեն պէս մէկը, որ այնքա՜ն ծառայութիւններ մատուցած էր ոստիկանութեան, որ իր ընկերները մատնած էր, այսպէս պիտի աքսորուէր:

«Այս ի՞նչ ապերախտ մարդիկ են», – կը մտածէր ինքնիրեն:

Բանտարկեալները, որոնք դիտէին Արշաւիրին ինչ տեսակ մարդ մը ըլլալը, չափազանց ուրախ էին՝ տեսնելով իր այս մտատանջ վիճակը:

Քրիս իր բոլոր հասակը ցցելով՝ մօտեցաւ իրեն:

– Ատանկ, ուրեմն, Արշաւիր, – ըսաւ անոր, – դուն ալ քու գոհերուդ ճամբան պիտի բռնես:

– Տակաւին ճամբայ չելլայ, – պատասխանեց լրտեսը:

– Վագը այս տեղն Իզմիթ հասած կ'ըլլաս:

– Ով պիտէ:

– Ուրեմն դեռ յո՞յս ունիս, որ պիտի կրնաս օձիքդ ազատել:

– Հարկաւ յոյս ունիմ, Արշաւիր չատ դիւրին աքսոր չերթար:

– Մեծ մի՛ խօսիր:

Լրտեսը անկիւն մը քաշուեցաւ եւ նոյն նամակ մը գրեց Բէչատ պէյին, զոր ոստիկանի մը հետ դրկեց:

Քիչ ետքը ոստիկանը վերադարձաւ:

– Բէչատ պէյը չկրնար քեզ ընդունիլ, – լսաւ լրտեսին:

– Նամակս կարդաց:

– Ա՛յո՛, կարդաց:

– Ետքը ի՞նչ ըրաւ:

– Պատռեց նետեց եւ բարկութեամբ ըսաւ, որ չէր կրնար քեզ ընդունիլ:

Արշաւիր ձայն չհանեց եւ դողահար ձեռքով մը դրպանը խառնեց եւ նուէր մը տուաւ ոստիկանին ու ճամբեց զայն:

Իրիկունը, ուշատեն, Թիմուր էֆէնտի եկաւ:

– Լաւ, ուրեմն, ի՞նչ ըրիր, – հարցուց լրտեսին: – Բէչատ պէյը տեսա՞ր:

– Ձէ՛, չտեսայ, – պատասխանեց Արշաւիր՝ նեղացած դէմքով մը:

– Տոմսակին խնդիրը ի՞նչ պիտի ընես, – հարցուց Թիմուր էֆէնտի:

– Ա՛յդ 480 ղրուշը չափազանց կ'երեւայ կոր ինծի:

– Հետդ ոստիկան մը պիտի գայ, ըսպիտուած ես անոր երթալ-գալու ծախքն ալ վճարել, ինչպէս նաեւ իր օթականը:

(Շար. 243)

(Շար. Ա. Էջէն)

ալ որ նոյնպէս չէ կրցած ներկայ դառնալ, ինչպէս Արժանթինի առաջնորդը:

*
**

Համագումարին մասնակիցներու մէջ են Պոլիսէն Ռ. Հատտէճեան, Զահրատ, Նիւ Եորքէն Հրանտ Մարզարեան, Պէյրութէն Սարգիս Կիրակոսեան, Պօղոս Անապեան, Թիֆլիսէն Բենիկ Սէյրանեան, Թեհրանէն Նունիկ Դաբթինեան:

Յունիս 17-ին Գիտութիւններու ակադեմիային կլոր դահլիճին մէջ սկսած է համահայկական գրական հարցերու քննարկման առաջին լիագումար նիստը, նախագահ Ֆ. Սարգսեանի բացման խօսքով: Ցետոյ, Գրողներու Միութեան նախագահ Լ. Անանեանի առաջարկով վայրկեան մը լռութիւն պահուած է Պ. Սեւակի յիշատակին որուն մահուան 31-րդ տարելիցը զուգադիպած է նոյն օրուան:

Օրուան առաջին զեկուցումներով հանդէս եկած են Երեւանէն Ազատ Եղիազարեան («Հայ գրական - գեղարուեստական միտքը զարերի սահմանագծում») եւ Պէյրութէն Ս. Կիրակոսեան («Իմ. դար, գրական մարտահրաւէրներ»):

*
**

ԱԼԻԵԻԵԱՆ ԵՐԳԻՉԱՆՔ

Նախիջեւանի մէջ մարզական համալիրի մը բացումին ելոյթ ունենալով Ադրբեջանի նախագահը ըսած է թէ մարզը տնտեսական եւ ընկերային ծանրակշիռ կացութեան մէջ է, Հայաստանի կիրարկած շրջափակումին հետեւանքով: Ան վիճակին ան պատասխանատու նկատած է Արմաւիրէն Միութիւնը որ անցեալ գարու սկիզբին ազգրբեջանական պատմական շրջան Զանգեզուրը յանձնած է Հայաստանին: Խօսելով Ղարաբաղի մասին ալ, Հ. Ալիեւ ճիշդ որակած է իր երկրին վարած արտաքին քաղաքականութիւնը:

*
**

ՀԱՅ ՄԸ ՆԻՆՕԾՄԻՆԴԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏ

Վրաստանի հայաբնակ շրջաններէն Նինոծմինդայի ներքին գործերու վարչութեան պետին հրաժարեցէն ետք, ներքին գործերու նախարարը Սամուէլ Իրեցեանը նշանակած է անոր յաջորդ: Ս. Իրիցեան մինչ այդ կը վարէր վարչութեան պետի տեղակալի պաշտօնը:

*
**

«ԳՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹ»Ը 70 ՏԱՐԵԿԱՆ

Յունիս 17-ին Գրողներու Միութիւնը նշած է իր թերթին 70-ամեակը: Շնորհաւորական ուղերձներ յղած են վարչապետը, Ազգային ժողովի նախագահը, Մշակոյթի նախարարը: Ելոյթներ ունեցած են խմբագիր Կարինէ Խոդիկեան, Գրողներու Միութեան նախագահ Լեւոն Անանեան, գրողներու համագումարին մասնակից բազմաթիւ գրողներ, մամուլի դէմքեր: Նշումները փակուած են երեկոյեան համերգով մը:

*
**

Պ. ՍԵՒԱԿԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 31-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Յունիս 17-ին, ինչպէս ամէն տարի, ատենադպրական ուխտագնացութեամբ մը դէպի իր ծննդավայր պիւզը որ կը կոչուի այսօր իր անունով, նշուած է Պարոյր Սեւակի մահուան 31-րդ տարելիցը: Այցելուները ծաղիկներ զետեղած են բանաստեղծին շիրմին, ապա ելոյթներ ունեցած են գրողներ, Արարատի մարզպետը: Ընթերցումներ եղած են Սեւակի էջերէն: Արարատի մարզպետարանը հանդիսութեան մասնակիցներուն ի պատիւ ընդունելութիւն մը կազմակերպած է:

*
**

2000 ՇԻՇ ԽՄԻԶՔ ԹԱՓՈՒԱԾ

Յունիս 17-ին երեւանի աղբանոցը թափուած է մօտ 100 վաճառատուն եւ բերուած աւելի քան 2000 շիշ ալքոլային խմիչք: Պատճառը այն է որ այդ շիշերը մաքսանենգութեան ապրանք նկատուած են: Պետական եկամուտներու նախարար Մ. Եղանեան ըսած է թէ առաջին անգամն է որ այդ կիրարկումը կ'ըլլայ, նպատակը պայքարիլ է ապօրինի առեւտուրի դէմ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՔՈՉԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմնին: Ուրբաթ, Յունիս 21, երեկոյեան 20·30-ին, Հայ Երիտասարդական Կեդրոնի սրահին մէջ, 2 պիս, Աշտարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ:

Օրուան բանախօս՝ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Կեդրոնական վարչութեան առենապետ՝
ԸՆԿ. ՏԻՐԱՆ ԱԿԻՆԵԱՆ

*
**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Քանի անմահ հերոսներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կ'իրակի, Յունիս 23, Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄԱՆԵԼԻ. - Բաֆֆի Պալըճեան 40 Եւրօ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Աշէ Աւտոմոպիլ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29-ին, ժամը 20·30-ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աշէ Աւտոմոպիլ մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. - Պր. Ղազարեանի մահեան առթիւ Տիկին Ժաղլին Գալուստեանէ 60 Եւրօ, Վահրամ Զորմիսեանի մահեան առթիւ Սեդա Պիպէրեանէ 100 Եւրօ:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 20
Տօն Սրբոց Թարգմանչացն Մերոց՝
Սահակայ եւ Մեսրոպայ
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր եկեղեցւոյ մէջ
կիրակի, Յունիս 23-ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Ծննդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40-ամեակներու առիթով
կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրբար կը սոսկայ Մայր Եկեղեցւոյ տիրացուներէն՝ Պր. Նաղարէթ Քէօսէեան:

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱՅՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ
ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9·45-ին:
Ձեռնադրութիւն ժամը 11-ին:
Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12·15-ին:
Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13·15-ին:

UGAB — MARSEILLE
327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures
au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy 13007 Marseille
au profit de l'installation
d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

en présence de M. **BERGE SETRAKIAN**
Président Mondial de l'UGAB

et de M. **DENIS KETCHEDJIAN**
Président de l'UGAB-France

Renseignements et réservations
au **04 91 76 10 17**

UNION GENERALE ARMENIENNE DE BIENFAISANCE

Colonie de Vacances

Colonie mixte pour les enfants de 7 à 14 ans
(1988 à 1995)
du mercredi 3 au mercredi 24 juillet
à Ancelle (Hautes Alpes) dans un nouveau cadre

SEJOUR ADOS
séjour mixte pour les jeunes de 15 à 17 ans
(1985 à 1987)
du samedi 27 juillet au samedi 10 août

Activités : tennis — équitation — randonnées — rafting — vtt etc...
Animations arméniennes : chants — danses — histoire et traditions etc...

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

La Colonie de l'UGAB cherche des Animateurs
pour juillet — BAFA obligatoire
envoyer C.V. + photo

* * * * * * * * * * * * * * * * * * *

Pour tous renseignements veuillez contacter
UGAB — Centre de Vacances
11, square Alboni, 75016 PARIS
☎ 01 45 20 03 18 — 06 76 48 58 73

ՓՈՒԹՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԾԱՐԱՆ

Ութերորդ աւարտականի վերջին մրցումները տեղի ունեցան Երկուշաբթի, եւ Երեքշաբթի, Յունիս 17-ին եւ 18-ին:

Երկուշաբթի, Մխայեալ - Նահանգները 2 - 0 անսպասելի յաղթանակ մը տարին Մեքսիքայի վրայ եւ որակուեցան քառորդ աւարտականին համար: Նոյն ճեպի 2 - 0 յաղթանակ մը տարաւ Պրազիլ Պելժիոյ դէմ եւ կը մասնակցի քառորդ աւարտականին:

Երեքշաբթի օր, Յունիս 18-ին, առաջին մրցումը տեղի կ'ունենար Թուրքիոյ եւ Ճափոնի միջեւ, մինչ անձրեւ կը տեղար Ճափոնի դաշտին վրայ: 11-րդ վայրկեանին իսկ, Թուրքերը կը նշանակէին առաջին կէտ մը եւ այդ կէտը պիտի բլլար յաղթանակի կէտը, խաղը վերջ դնելով 1 - 0 եւ Թուրքիա որակուած էր քառորդ աւարտականին համար: Շաբաթ օր, Թուրքիա կը մրցի Սենեգալի հետ:

Նոյն օրը Իտալիա կը հանդիպէր Հարաւային Գորէայի:

MOUVEMENT DES ARMENIENS DE FRANCE POUR LE PROGRES

Sous la Présidence d'Honneur
de ses amis **Henri Karayan**
& **Arsen Tchakarian**
Survivants du Groupe Manouchian
Dimanche 23 juin à partir de 12h30

DEJEUNER-DEBAT

LES ELECTIONS PRESIDENTIELLES ET LEGISLATIVES
LA RENCONTRE ARMENIE - DIASPORA
Quelles conséquences? Quels enjeux?

Le Déjeuner aura lieu le dimanche 23 juin à partir de 12 heures 30 dans une ambiance fraternelle au Restaurant **«Vartan»**; 52, Bd St-Germain, 75005 Paris
Métro: Maubert-Mutualité.

Inscription
Participation: 25 euros par personne – chèque libellé à l'ordre du MAFP et à envoyer impérativement avant le 20 juin à l'adresse ci-dessous.
Si besoin, tél./fax: 01 53 17 06 49
ou 01 39 98 95 38
Mouvement des Arméniens de France pour le Progrès
Siège: Salle «Missak Manouchian»
3, rue de l'Abbé Roger Derry — 94400 Vitry-sur-Seine

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

Animée par l'orchestre «SEVAN»
Dimanche 23 juin à partir de 12 heures
Au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette —
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 20
JEUDI
20 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·452 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 77e ANNEE — N° 20·452

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՏԵՂԻ՞ ՏՈՒԱԽ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ ԴԷՄ

«Ֆիկարօ», Յունիս 19–ի իր թիւին մէջ, կը դրէ թէ մինչ կը խօսուէր Փաթրիք Տէվէճեանի մասին, որպէս յայտնուը Լիոնօ Տոնըտիէօ ու Վապրի, Եւրոպական Հարցերու նախարարութեան դլուխը, Թուրքերը միջամտած են եւ յայտնած թէ նման նշանակում մը Գազուս Պէկի (պատերազմական պարագայ) մը կ'ըլլայ։ Թերթը կ'աւելցնէ. – Փ· Տէվէճեան ծագումով հայ է։ Ի վերջոյ Փլաս Պօվօ կը մնայ, Տեղական ազատութեանց պատասխանատու նախարար։

Պէ՞տք է խորհիլ թէ Ֆրանսական կառավարութիւնը տեղի տուած է...։

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ, ի պատասխան Յունիս 18–ի ռմբափորձին (20 մեռեալ, 50 վիրաւոր) որոշեց անմիջապէս հակազդել զինուորական գործողութիւններով։ Շարոն որոշեց նաեւ վերագրաւել պազեստինեան տոդամասերը եւ Յունիս 19–ին խակ, իսրայէլեան զօրքերը մտած են Ճենին եւ Նապլուս։ Առաջին քաղաքը մանաւանդ ահաբեկիչներու բոյն մըն է Իսրայէլի համար։ Երուսաղէմի ոստիկանութեան պետն ալ յայտարարած է որ կը փնտրուին այլ ահաբեկիչներ, որոնք գործողութիւններ կատարելու պատրաստ են քաղաքին մէջ։ Այս կացութեան առընչութեամբ, տիկին Թոնի Պլէր, Մեծն-Բրիտանիոյ վարչապետին կինը, պատասխանած է ներողութիւն խնդրել եւ յայտնել իր մէկ յայտարարութեան համար։ Արդարեւ, ան ոգեկոչած էր պաղեստինցի քամիքազներու յուսահատութիւնը, աւելցնելով թէ· – «Ցորչափ երիտասարդները այն տպաւորութիւնը կ'ունենան որ անճնասպան ըլլալէ զատ ոչ մէկ լուծում կայ, ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կարելի է»։ Իսրայէլի դեսպանը անմիջապէս հակազդած ըլլալով, տիկին Պլէր ներողութիւն խնդրած է։

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆ Միութեան նախագահ դարձաւ Ալէն Ժիւփէ, ժան-Գլօտ Կօտէն ստանձնեց փոխնախագահի պաշտօնը, Տուեթ-Պլազի ալ կը դառնայ ընդհանուր քարտուղար։ Այս կարդադրութիւնները առժամեայ բնոյթ ունին, Միութիւնը իր համագումարը կը կազմակերպէ աշնան եւ հոն կը տրուին վերջնական որոշումները։ Հաւանական է նաեւ որ անունը փոխէ։

ՖՐԱՆՍԱ. պիտի չկարենայ յարգել Ժ· Շիրաքի ընտրապայքարի մէկ խոստումը, որ կը վերաբերէր ճաշարաններու Թէ-Վէ-Ա–ի (արժէքին վրայ աւելցած տուրք) պեղչին 19,6–էն 5,5%–ի ինչ որ պարագան է փաստ-ֆուտերու եւ սանտվիչի խանութներուն, որովհետեւ Պրիւսէլ, այսինքն՝ Եւրոպան համաձայն չէ։ 2003 Յունուար 1–ի համար ուզուած արտօնութիւնը մերժուած է, բայց հարցը պիտի քննուի յետագային։

ԹՈՒՐՔԻԱ դատապարտուեցաւ Սթրազպուրկի Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Ատեանին կողմէ, քրտական դիւղի մը քանդումին եւ երեք դիւղացիներու անհետացման համար։ Անգարա պէտք է 150 հազար եւրօ վճարէ քիւրտ ընտանիքի մը, որպէս հատուցում։ Այդ ընտանիքը եօթը անդամներ կորսնցուցած է եւ իրենց տունն ալ գիտակցաբար քարուքանդ եղած է։

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական իշխանութիւնները, Յունիս 17–ին, հերքեցին լուրերը ըստ որոնց Թուրքիա 5500 նոր զինուորներով իր ներկայութիւնը ամրապնդած էր կղզիին դրաւեալ չրջանին մէջ։ Յունիս 11–ին, Կիպրոսի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ս· Հասիքոս ամբաստանած էր Թուրքիան որ 40 հազարի բարձրացուցած է իր զօրքերուն թիւը հիւսիսային Կիպրոս, դոր գրաւած է 1974–էն ի վեր։

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակը, Յունիս 20–էն, ԻՍԱՖ–ի (Ապահովութեան Օժանդակութեան Ուժ, Աֆղանիստան) հրամանատարութիւնը կը ստանձնէր եւ եթէ այս պաշտօնին գլուխը լաւ աշխատանք տանի, Թուրքիոյ բազմաթիւ հարցեր (Եւրոպական Միութեան անդամակցութիւն, Կիպրոսի հարց, եւլն·) կրնան արագ լուծումներու յանգիլ։ Աֆղանիստանի այդ գործողութիւնը տեսակ մը ռազմափորձ կը նկատուի։

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳԱՇՄԻՐԻ մէջ, եօթը հոգի եւս սպաննուած են։ Ոստիկանութիւնը կ'ամբաստանէ մահմեդական անյարմողականները։

ԱԼԺԵՐԻՈՑ վարչապետը՝ պէնֆլիս կազմեց իր կառավարութիւնը, ուր առաջին անգամ ըլլալով հինգ կիներ մուտք կը գործեն։

ՊԱՊԸ Գանատա, կաւթեմալա եւ Մեքսիքա պիտի երթայ Յուլիս 23–էն 29։ Գանատայի մէջ տեղի կ'ունենան Երիտասարդութեան Համաշխարհային Օրերը։

ՄԱՄՈՒԼ

«L'EXPRESS»

(20/26 juin)

ՍԵՐԾ ՉԻՒՐԻՒՔ՝ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՁԱԽԱԿԸ

Շարաթաթերթը այսպէս կը ներկայացնէ Ալքաթէլի ներկայի նախագահ – տնօրէնը որուն հետ ծաւալուն հարցազրոյց մը հրատարակած է։ Կը մխիթարի սպառնալիքի ենթակայ Ֆրանսական նախաձեռնութիւններու մէջ տարած փրկիչի, հրաշագործի դերը։

Ս· Չիւրիւք կը պատասխանէ համաչխարհայնացման ներկայի ընթացքին մէջ Ալքաթէլի դիրքին, տագնապներու, իր փորձառութեան, գործազրկումներու, եւ այլն առընչուած հարցումներու։

Սակայն Տըլանկլատ վ մինչ այլոց հարց կուտայ թէ գաղթական իր ծնողքը երեն ներչնչո՞ծ են յատուկ սէր մը, փարում մը, Ֆրանսայի նկատմամբ։ Ս· Չիւրիւքի պատասխանը զրական է· ան կ'ըսէ· «Բնական հակասական է, բայց այո՛...։ Ներաշխարհիս խորքին պահուըտած է այդ զգացումը։ Շատ կապուած եմ այս երկրին որուն նկատմամբ մեծ սէր կը զգամ։ Ճիշդ է որ գաղթականի զաւակ եմ։ Եւ այս երկրին նկատմամբ ընտանիքիս ունեցած յարգանքէն մաս մը փոխանցուած է ինծի»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽ ԱՐՏԱՔԻՆ ՊԱՐՏՔԸ ԿԱԶՄԵՑ ՏԱՐԻՆ 1,5 ՏՈԿՈՍ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՔՐԻՍՏՈՓՈՐ ՔԱՐՈՅԱՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ՄԸ ՄԱՍՆԱԿՑԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ՎԱՐՉԱԿԱԶՄԻ ՄԷՋ ՏԱՐԻՆ 1,5 ՏՈԿՈՍ ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԻ ՀԱՄԱՐ։

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՃԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 18 / 19)

Ռ· ՓՈՉԱՐԵԱՆ ԱԼԻԵԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 27–Ի ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Նախագահ Ռ· Փոչարեան Յունիս 18–ին պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, անդրադարձած է Հ· Ալիեւի կողմէ նշուած տարածքներու փոխանակումի նիւթին· լրած է թէ հակառակ Ադրբեջանի նախագահին պնդումներուն, անհրաժեշտ չի նկատեր փարիզեան համաձայնութեան փաստաթուղթերը հրապարակել, քանի որ Մինսկի խումբին նախագահներուն հետ այդ մասին պայմանաւորուած են։ Ըստ Ռ· Փոչարեանի, նիւթ եղած է ոչ թէ Լաչինի անցքին մասին, այլ՝ «Հայաստանի ու Ղարաբաղի պերիչեան անցքին եւ Մեղրիէն հաղորդակցութեան իրաւունքին»։ Նախագահը ըսած է նաեւ թէ Ալիեւի յայտարարութիւնը կրնայ իրեն դէմ աշխուժացած Հայաստանի ընդդիմութեան «օդնել»ու նպատակը հետապնդած ըլլալ։

Ինչ կը վերաբերի Հոկտեմբեր 27–ի դատավարութեան առընչութեամբ զինք մեղադրողներուն նկատմամբ լուռ մնալուն, նախագահը ըսած է թէ տուիլա դատարանին վրայ ճնշում բանեցնելու մեղադրանքէն խուսափելու նպատակով էր։

*
**

ԱԼԻԵԻ ՊԱՏՐԱՍՏ ԸԼԼԱԼՈՒ ԿՈՉԸ ԻՐ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒՆ

Ադրբեջանի նախագահը Նախիջեւանի մէջ զօրամասի մը բացումի հանդիսութեան ելոյթ ունեցած ու ծանրացած է երկրին ռազմական ներուժը միշտ բարձրացնելու եւ բանակը ամրապնդելու անհրաժեշտութեան վրայ։ Ան հաւաստած է որ Ադրբեջանի տարածքային ամբողջականութիւնը կը վերահաստատուի եւ դաղթականները կը վերադառնան իրենց տուները։ Որպէս երկրին զինեալ ուժերուն գլխաւոր հրամանատարը, ան կոչ րած է զինուորականներուն որ ամէն պահու պատրաստ ըլլան «ադրբեջանական դրաւեալ չրջանները ազատագրելու»։ Միեւնոյն ժամանակ ըսած է նաեւ թէ չկայ խնդիր Ղարաբաղի հարցը խաղաղ ճամբով լուծելու համար։

*
**

ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԻՒՆ

Ջաւախքի «Վիրք» կուսակցութեան նախագահ Դ· Ռուստակեան ըսած է վրացական լուրերու գործակալութեան մը թէ չըքսանի Հայերը կ'ուզեն որ Ռուսաստանի զինուորական ներկայութիւնը տեւական ըլլայ երենց մօտ, քանի որ Ախալքալաքի ռուսական ռազմակայանը Թուրքիոյ հետ սահմանակից այդ գօտիին կայունութեան երաշխաւորն է։ Դ· Ռուստակեան աւելցուցած է թէ նոյն ռազմակայանին մասին Վրաստանի բնակչութեան մեծամասնութիւնն ալ համակարծիք է Հայերուն։ Եթէ հանրաքուէ մը ըլլայ, ատոր արդիւնքը կը տրուի։ Վրաստանի իշխանութեան վերնախաւն է որ այդ կեցուածքը չի բաժներ, ըստ Դ· Ռուստակեանի։

Դ· Ռուստակեան ըսած է նաեւ թէ պատրաստ են գործակցելու այն ուժերուն հետ որոնք կը պաշտպանեն Վրաստանի համար դաշնակցութեան մը սկզբունքը։ Ջաւախքը պէտք է ըլլայ այդ դաշնակցութեան մէկ հատուածը։ Վիրքը որ առայժմ պաշտօնապէս արձանագրուած կուսակցութիւն չէ, ունի առնուազն 15 հազար անդամ։

*
**

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գրողներու առաջին համահայկական ժողովին Յունիս 18–ի նիստին խօսք առած է Մշակոյթի նախարար Ռոլան Շառռյեան, յոյս յայտնելով որ համաժողովին աւարտին ստեղծուած կ'ըլլան այն ձեւերը որոնք թոյլ կուտան հայ գրողին որ կարենայ հրատարակուիլ Հայաստանի մէջ, ուր որ ալ գտնուի ինք։ Ցետոյ զեկուցումներ կարդացած են քանասիրութեան տոքթոր Սուրէն Դանիէլեան (ըմպիւնքահայ գրականութեան հարցերը), Հ· Լեւոն Զէքիեան (Հայ գրականութիւնը որպէս ազգային ինքնութեան պահպանման գրաւական)։ Զեկուցումներէն ետք եղած են բազմաթիւ առաջարկներ որոնք քննարկուած են Հայաստանի ու Սփիւռքէն մասնակիցներու կողմէ։

*
**

ՕԴԱՅԻՆ ՆՈՐ ԳԻԾ

Յունիս 30–էն հայկական օդային գիծերը պէլժական փոխադրութեան մը հետ գործակցաբար կը սկսին Երեւան – Պրիւսէլ – Լոս – Անճըլըս – Երեւան, Երեւան – Պրիւսէլ Նիւ – Եորք – Երեւան, Երեւան – Պոսթըն – Երեւան թռիչքներուն։ Այս նոր գիծերուն համար նախատեսուած են Ա – 330 օդանաւեր։

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԻՒ – ՃԱՓՈՆ

Երեքշաբթի, Յունիս 18–ին տեղի ունեցաւ ութերորդ աւարտականին վերջին խաղը որ դէմ առ դէմ հանած էր Իտալիան եւ Հարաւային Գորէան։ Առաջին կէսը կը նշանակէին Իտալացիք, բայց, 88–րդ վայրկեանին Գորէացիները կը յաջողէին հաւասարութեան կէտը նշանակել եւ խաղը վերջ կը գտնէր, ուրեմն՝ 1 – 1։ Երկարաձգումին է, որ Գորէացիք «ոսկի կէտ»ով կը տանէին յաղթանակը՝ 2 – 1։ Այլ խօսքով, Իտալիա դուրս կը մնար այլեւս մրցաշարքէն, ինչ որ բաւական ծանր հարուած մըն է խումբի մը համար, որ նոյնիսկ ախոյեան կը նախատեսուէր։ Հարաւային Գորէա կ'ոլակուէր քառորդ աւարտականին համար, որու ընթացքին պիտի մրցի Սպանիոյ հետ։

Մասնագէտներու կարծիքով այս մրցաշարքին ամէնէն յատկանշական կէտն է «մեծերու» պարտութիւնը եւ փոքրերու կամ փութպոլի մէջ համբաւ չունեցողներու, ինչպէս ԱՄՆ–ու, յայտնութիւնը։ Յունիս 19–ին, օրաթերթ մը կը խորագրէր արդէն՝ «Թուրքիա եւ Հարաւային Գորէա պատմութեան անցան»։

Ուրբաթ, Յունիս 21–ին, քառորդ աւարտականին համար կը մրցին Գերմանիա եւ Միացեալ – Նահանգներ եւ Պրազիլ – Անգլիա, յաջորդ օրն ալ, Յունիս 22–ին, Սպանիա – Հարաւային Գորէա եւ Թուրքիա – Սենեգալ։

ՅԱՌԱՋ-ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

Հ. – Հայաստան – Սփիւռք առաջին խորհրդաժողովին (1999) ալ մասնակցած ըլլալով, այս անգամ յատուկ ի՛նչ նկատումով մեկնեցաք Երեւան:

Պ. – Բ. խորհրդաժողովին նպատակն էր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի ներկայացուցիչներուն հետ միասնաբար քննարկել համազգային կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներ եւ ապագայի համար միասնական ծրագիրներ մշակել «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» նշանաբանով: Նպատակը աքանչելի էր, կը մնար գիտնալ թէ ինչ արդիւնք կուտար:

Ես, իմ մասնագիտութեանս բերումով, որպէս հայագէտ, հայ լեզուի լատինատառ գրական մեթոտի հեղինակ, նաեւ որպէս բանաստեղծ եւ լեզուի պաշտպանութեան Մաշտոց Միւթեան հիմնադիր – նախագահ, անշուշտ պիտի մասնակցէի լեզուի, մշակոյթին հարցերուն նուիրուած աշխատանքի յանձնաժողովին, որովհետեւ հոն նկատի պիտի առնուէին Հայու ինքնութեան պահպանման եւ զարգացման առջեւ ծառացած համազգային խնդիրներ, որոնցմէ գլխաւորն էր լեզուի, ուղղագրութեան 80 տարիէ ի վեր բաժանուած ստեղծած է Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջնէ: Նոյն յանձնաժողովը նպատակ դրած էր նաեւ անկախութեան չորեքնոր դասագիրքերու ծրագիրը մշակել, չեշտը դնելու համար պետականութեան եւ ազգային արժէքներու դասաւանդումին վրայ:

Հ. – Ձեզ հետաքրքրող այս մարզերը լիակատար բացման նիստէն արժանի ուշադրութիւն գտա՞ն:

Պ. – Բացման նիստին (Մայիս 27) Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան ողջոյնի իր ելոյթէն եռք խօսք ուղեւ Հանրապետութեան նախագահին, գոյդ կաթողիկոսներուն, յարանուանութիւններու պետերուն, կուսակցութիւններու նախագահներուն եւ Սփիւռքի հայկական կարեւոր կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն: Ընդամէնը 19 հոգի: Անոնցմէ միայն երեքը անդրադարձան ուղղագրութեան հարցին. Հայ Աւետարանական եկեղեցիին ներկայացուցիչը վերապատուելի Վահան Թուրթիկեան, Հ. Օ. Մ.-ի առեղնապետուհի Մարօ Մինասեան եւ Թէքէեան Միութենէն Երուանդ Ազատեան: Մանաւանդ այս վերջինը անդրադարձաւ ներկայի արեւելահայերէնին պատճառած վնասներուն եւ ըսաւ որ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը պէտք է վերականգնել արեւելահայերէնի օգտին համար իսկ:

Յաւելի էր հաստատել որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. կաթողիկոսը հակառակ իր երկար ելոյթին, ընաւ չանդրադարձաւ ուղղագրութեան նիւթին: Կ'ենթադրեմ որ նոյն նիւթով «Ցառաջ»ի հանրապետութեան թիւին (Մայիս 18 – 19) մէջ Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքին եւ Մխիթարեան միաբանութեան աբբահայր Եղիա Վրդ. Քիլազպեանի կողքին Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերադարձի իր պահանջը բաւարար էր. մինչդեռ, «Ցառաջ»էն եռք խորհրդաժողովը ճիշդ տեղն էր, ուր այդ հարցը պէտք է ներկայացուէր: Մանաւանդ որ այդ նիստին ներկայ էր, նախագահէն սկսեալ, պետական ամբողջ ատեանին:

Հ. – Ձեր այս ճախաքաւէն յայտնի է որ լեզուական – ուղղագրութեան նիւթին տրուած կարեւորութիւնը գոհացուցիչ չէր գտած:

Պ. – Բացարձակապէս գոհացուցիչ չէր, հակառակ այդ մասին մեզի կանխաւ տրուած հաւաստումներուն: Կարելի է յիշել նախարար Վ. Օսկանեանի Հայաստանի հեռատեսիլի «Կէսգիշերային ճեպընթաց» յայտագրէն ըրած յայտարարութիւնը թէ ուղղագրութեան հարցը խորհրդաժողովին քննարկութեան պիտի դրուի:

Հ. – Եւ չդրուեցա՞ւ:

Պ. – Ո՛չ: Ցանձնաժողովի նիստը հետեւեալ ձեւով կազմակերպուած էր. ժողովուրդին դիմաց, սեղանի գլուխ նըստած էր Կրթութեան նախարար Լեւոն Մկրտչեան, իր կողքին ունենալով հայատանցի անձնաւորութիւններ որոնք պիտի խօսէին կրթական, մշակութային նուիրեալու մասին: Իւրաքանչիւրին անհամանափակ ժամանակ տրուած էր:

Իրենք զեկուցաբերներն էին: Իրենցմէ եռք երեքական վայրկեան տրուեցաւ ներկաներէն ելոյթ ունենալ ուզողներուն: Սակայն, Կրթութեան նախարարը անմիջապէս յայտարարեց թէ միայն զեկուցաբերներուն խօսած նիւթերուն մասին կարելի է արտայայտուիլ: Ներկաներէն չատեր չհասկցան ըսուածը, իսկ հասկցողները անհանդուրժացան, քանի որ զեկուցաբերներէն ո՛չ մէկը արտայայտուած էր ուղղագրութեան մասին: Կը նշանակէր թէ այս մասին խօսք պիտի չտրուէր մեզի: Յամենայն դէպս, ներկաներէն ելոյթ ունենալ ուզողներէն հերթով խօսք առին եւ գրեթէ բոլորն ալ անդրադարձան ուղղագրութեան հարցին, բայց ամէն անգամ նախարարը իրենց խօսքը կը կ'ընդհատէր, ըսելով որ այս նիւթը հոս պիտի չքննարկուի, հոս տեղը չէ, լեզուաբաններու հետ դուռ – բերի առանձին ժողովի մը ընթացքին կրնայ քննարկուիլ:

Հ. – Կրնա՞ք մէկ–երկու անուն տալ այս խումբէն ուղղագրութեան մասին խօսք առնողներու:

Պ. – Բոլորը չեմ ճանչնար, սակայն առնոնցմէ մէկը Վիէննայի Մխիթարեաններու վերջին աբբահայր Հ. Պօղոս Գոճանեանն էր. բարձրախօսին առջեւ կանգնած մնաց, քանի որ նախարարը կրնար կերպով ընդմիջեց իր խօսքը: Անկէ եռք բողոքելով միջամտեց Թեհրանի հայ–կաթոլիկական ամպիոնի տնօրէն Միշա Կարապետեանը, ըսելով թէ ի՞նչպէս կարելի է արգիլք ըլլալ մանակիցներու, որոնք ուղղագրութեան մասին խօսելու նպատակով եկած են Երեւան: Առանց ազգային ուղղագրութեան, ինչպէ՞ս պիտի լուծուին ազգային մտածողութեամբ սերունդ կրթելու եւ դասագրքեր պատրաստելու հարցերը, ըսաւ: Նախարարը միշտ կրկնելով նոյն պատասխանը, թէ նիւթը անկատ ժողովի մը ձեռք կ'առնուի, եւլն., հարցը փակուած նկատեց:

Հ. – Նոյնը կրկնուեցա՞ւ ձեր պարագա–յի՞ն ալ:

Պ. – Ինծի խօսք տրուեցաւ այդ խումբին վերջինը ըլլալով. երբ առաջին նախադասութենէս սկսայ նիւթ ընել ուղղագրութիւնը, նախարարը ընդմիջեց թէ հոն տեղը չէր: Խարուած մարդու զայրոյթով պոռթկացի. «Մենք 5 հազար քմ. հեռաւորութենէ եկած ենք, 3 վայրկեան այս մասին խօսելու. ընտանիք եւ աշխատանք ձգած–եկած ենք, ահագին ծախք ըրած ենք, իսկ դուք թոյլ չէք տար խօսիլ այս մասին: Եթէ այստեղ պիտի չքննարկուի այս հարցը, ո՞ւր պիտի քննարկուի: Մենք քովի տունը չենք ապրիր որ անդադար երթանք–գանք: Եւ մանաւանդ, ի՞նչպէս կրնաք արգիլել որ խօսինք այս մասին, երբ ակադեմիկոսներու ստորագրութեամբ զրպարտագիր մը գոյութիւն ունի: Գիտէ՞ք թէ ինչ գրած են եւ հրատարակած 3 թերթի մէջ միաժամանակ. թէ մենք՝ Մեսրոպեան ուղղագրութեան պաշտպաններս «դիվերսիա ենք անում» հայ մշակոյթին դէմ, զայն քանդելու նպատակով, ժողովուրդը անդրագէտ դարձնելու ձգտումով եւ մեր հրահանգները կը ստանանք «հայատեաց կենտրոններից»: Ո՛չ մէկ Հայ կ'ընդունի 1937 թուականը յիշեցնող այս զրպարտութիւնը, որ մեզ միջազգային դործակալներու վերածել կ'ուզէ: Մենք դաւաճաններ չենք: Մենք հայ լեզուի պաշտպաններ ենք» ըսի:

Այս կէտին վրայ Լ. Մկրտչեան համակարծիք դտնուեցաւ, ըսելով թէ նման զրպարտութիւնները որեւէ հարց չեն լուծեր. դաղափարական տարբերութիւնները յարգելի են, բայց զրպարտութիւնը՝

ՓՐԱՆՑ ՎԵՐՓԷԼ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՒՍԱ ՏԱՂԻ ԳԻՒՂԱՊԵՏԸ

Գերմանացի լրագրող մը, Հանց Եթայն, Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա Լերան հառաւն օրերը» վէպէն ներշնչուած, ուղեւորութիւն մը կը կատարէ դէպի Թուրքիա եւ կը հասնի հայկական ինքնապաշտպանութեան խորհրդանիշ լեռը: Ան խառն մտածումներ ունի զիրքին եւ իր տեսած ժողովուրդին նկատմամբ: Այո, Հայկական ցեղասպանութեան տեղեակ պիտի չըլլար, եթէ կարդացած չըլլար այս վէպը, սակայն անիկա քանի մը հազար հոգիի փրկութեան վրայ կեդրոնանալով՝ չուզի մէջ ձգած էր 1,5 միլիոն Հայերու աքսորն ու սպանդը: Նկատի ունենալով վիպագիրին ծագումը՝ ան չի կրնար հրէական տարրեր չտեսնել անոր հիւսած պատմութեան մէջ: Ինչ կը վերաբերի իր հանդիպած Թուրքերուն, պահ մը անոնց հիւրասիրութեամբ տարուելէ եռք, ան խորհրդածական ապրումներու ընդմէջէն ի վերջոյ Թուղթին կը յանձնէ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումէն հրաժարելու եւ զայն ընդունելու համոզիչ պատճառները:

Լրագրողին մօտեցումը ազնիւ է եւ ըրբեմն՝ միամիտ: Ան իրրեւ օրինակ կը նշէ Գերմանացիները, որոնք ոչ միայն ճանչցան Հրէական Ողջակիզումը, այլ նաեւ զղջացին եւ հատուցում կատարեցին: Սակայն Եւրոպացիի անոր դիտանկիւնէն կը վրիպի այն իրականութիւնը, թէ Թուրքը Եւրոպացի չէ, եւ թէ՝ ան իր էութեամբ ու ժառանգած աւանդով անկարող է նման վեհանձն քայլ մը առնելու, ինքզինք հարցաքննելու եւ քաջութեամբ դիմաւորելու իր անցեալը: Միւս կողմէ, ան գիտակից է, թէ ցեղասպանութեան ընթացքին Թուրքերու բարեկամութեան ապացոյցները պանծացնելու համար հարկ է նախ ճանչնալ զործադրուած ոճիրը, եւ թէ՝ ցեղասպանութեան հարցին լուծումին «բանալին» կը գտնուի Թուրքերուն ձեռքը:

Եթայն անուղղակի ակնարկութեամբ մը նաեւ Հրեաները կը հրաւիրէ ճանչնալու Հայկական ցեղասպանութիւնը՝ իրրեւ «արդի ժամանակներու առաջին ցեղասպանութիւնը», առաջարկելով, որ Հրէական Ողջակիզումին նուիրուած «Շինտլըր'զ Լիսթ» ժապաւէնին բեմադիրը Եթիւըն Շինիլպըրկ ժապաւէն մը պատրաստէ «Մուսա Լերան քառասուն օրերը» վէպին հիմամբ: Կը թուի, թէ ան իր յօդուածին ուշադրին կը մոռնայ ուեւէ կանուխ կատարած իր մէկ հաստատումը, թէ Շինիլպըրկի ժապաւէնը եւս Գերմանացիի մը կողմէ Հրեաներու փրկութեան արտասովոր պատմութիւնը հիւսելով՝ կը նսեմացնէր Ողջակիզումին տարողութիւնը: Այլ հարց, թէ վէպին մեկնաբանութիւնը հրէական զօրաւոր լոպիներու ազդեցութիւնը վայելող քէմպրիլի մը կողմէ կրնար նոյնիսկ ուեւէլի թրքանպաստ ըլլալ: Աւելի հետաքրքրական է զայն Թուրք բեմադիրի մը դործը տեսնելու Եթայնի նախընտրութիւնը:

Այսուհանդերձ, սակաւաթիւ օտարներ այս օրերուն Թուրքիոյ հայաթափ չըրջաններէը կ'այցելեն ցեղասպանութեան եւ հայկական երբեմնի գոյութեան հետքեր մերիկահայ տիկին Ճոյսի անպլերէն խօսք առնելուն առթիւ հարց տուած էր «իսկ ո՞ր ուղղագրութեամբ պէտք է խօսի»...: Իր տրամաբանութեամբ, եթէ դասական ուղղագրութիւնը այդքան լաւ էր, պէտք է փրկած ըլլար ամբողջ ըլիւրեւանը եւ տիկին Ճոյս հայերէն խօսէր: Տիկին Կապուտիկեան կը մոռնար որ տիկին Ճոյս Սփիւռքի օտար մէկ միջավայրի երրորդ կամ չորրորդ սերունդին ներկայացուցիչն էր, եւ յետոյ լեզու եւ ուղղագրութիւն տարբեր բաներ էին: Ան կը մոռնար նաեւ Հայաստանի ռուսախօսները որոնք նոյնիսկ Խորհրդարանին մէջ չէին կրնար հայերէն խօսիլ, Հայաստանի մէջ ապրելով հանդերձ:

Ելոյթին մնացած մասով Տիկին Կապուտիկեան գծեց Հայաստանի անտեսական ահաւոր մէկ պատկերը, ըսելով որ ուղղագրութեամբ զբաղելու փոխարէն ամէն մէկուդի պէտք է դիմել Հայաստանին օգնելու համար:

Ցաջորդած ընդմիջումին Ս. կապուտիկեան խնդրեց ինձմէ որ իրեն տամ յիշած զրպարտագրին մէկ պատճէնը, ըսելով որ ինք նման բան չէ տեսրարած: Տուի ու ըսի իրեն. «Սիլվա ջան, հիմա պէտք է հերքես՝ եթէ չես ուզեր որ չահագործեն անունդ, կամ եթէ համաձայն չես բովանդակութեան, որովհետեւ այս պատճէնները Սփիւռքի մասնական չըլլաններուն մէջ ձեռքէ ձեռք անցան մինչեւ Ամերիկա եւ բոլորը վրդոված են»: Համաձայն գտնուեցաւ ու իսկապէս նիստին չարունակութեան խօսք առաւ, ըսելով թէ նախորդ օրը չէր հասկցած իմ պուէնկումիս պատճառը, բայց տեղեկանալով զրպարտագրին, կը յայտարարէր թէ բացարձակապէս համաձայն չէ պարունակութեան, թէ կարելի չէ Սփիւռքի անձնուէր ուսուցիչները, գործիչները այդ ձեւով զրպարտել՝ թուականներու դաւն յուղեր արձանացնող ոճով: Յայտարարեց թէ ինք չէ ստորագրած այդ զրպարտագիրը. բացատրեց թէ հաւանօրէն հեռաձայնով իր կարծիքը հարցուցած էին եւ քանի որ նիւթը ուղղագրութիւնն էր, այո՛ ըսած էր: Ապա, այժմ տեղեկանալով բնագրին, չէր բաժներ արտայայտուած կարծիքները եւ հրապարակաւ ներողութիւն կը խնդրէր Սփիւռքէն: Կը խոստանար ասկէ եռք աւելի զգոյշ ըլլալ ստորագրութիւն տալու մէջ: Ասօքր աւարտեց, կրկնելով. «Ես ինծի հարց տալով. «Եղա՞ւ Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի հետքեր

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

փնտռելով, այդ մասին դրելու եւ Հայկական Ցեղասպանութիւնը ոդեկոչելու նպատակով: Հանս Շեթայնի յօդուածը դերմաներէնով լոյս տեսած է «Տի Վէլթ» թերթին մէջ, Ապրիլ 24_ին: Հոս փոքր յապաւումներով կուտանք հայերէն թարգմանութիւնը, «Կռունկ» լրատու ղրծակալութեան կողմէ հրապարակուած անգլերէն տարբերակէն:

«ԱԶԴԱԿ»

Ինչպէս հոս հասայ: Թիկունքիս կայ հին նման սպիտակ եկեղեցիին բակն է, որուն վերեւ կը ծածանի Թրքական կարմիր դրօշակը՝ մահիկի նշանով: Դիմացս կը տեսնեմ հայկական խաչերու չարք մը՝ քանդակուած եկեղեցիին արտաքին պատին վրայ: Անոնց միջեւ կայ հայատառ գրութիւն մը, որ չեմ կրնար կարդալ. արդեօք «Մ» տա՞ռն է ասիկա: Հովիտ մը կը փչէ եկեղեցիին բակին մէջ եւ տարօրինակ տաղերը չարք մը կը կազմեն որոշ խմաստ մը ստանալով. Մուսա Տաղ. Մովսէսի Լեռ:

Անակնկալ էր, դրեթէ վախազդու, երբ խաչով երդիքը երեւցաւ ծառերուն ընդմէջէն: Աւելի առաջ քանի մը աղքատիկ գիւղերէ, որոնց մէջ մզկիթներու մինարէներ կը բարձրանային: Եւ հիմա յանկարծ այս պատկերը կարծէք երազի մը մաս կը կազմէր. եկեղեցի մը, հայկական եկեղեցի մը: Աչքերս կը չփեմ: Ո՛վ կրնար երեւակայել, որ այստեղ, Թրքական Հաթայ գաւառին ծովափին, տակաւին կար բան մը, որ ինծի պիտի յիշեցնէր քրիստոնեայ այն ժողովուրդը, որ բնաջնջուած էր:

Հայերը գոհը դարձան արդի ժամանակներու առաջին Ցեղասպանութեան: երիտասարդ Թուրքերը սպաննեցին 1,5 միլիոն Հայեր. անոնք ողջակիզուեցան, անոնց դւուխները կացինով երկուքի բաժնուեցան: Վերջաւորութեան վերապրողներու փոքր խումբ մը քշուեցաւ դէպի սուրիական անապատ: Թալէաթ պէյ եւ Էնվէր փաշա՝ իթթիհատական յառաջադահական վարչակարգին երկու գլխաւոր պատասխանատուները ծրագրած էին այս բոլորը: «Տեղահանութեան նպատակը բնաջնջումն է», գրած էր Էնվէր փաշա լակոնական հեռագիրի մը մէջ:

Սակայն 7 դիւղերէ 5000 Հայեր յաղթած էին պաշտպանուիլ այստեղ, Մուսա Տաղի մէջ: Անոնք ճերմակ պաստառի մը վրայ գծած էին մեծ խաչ մը եւ գրած էին՝ «Քրիստոնեաներ օգնութեան պէտք ունին»: Այս պաստառը կախած էին ծովուն կողմը: Անոնք դիմադրեցին տեղահանութեան: Մովսէս Լեռան վրայ կըռուողներուն մեծամասնութիւնը փրկուեցաւ: 1915_ի Սեպտեմբերին Ֆրանսական եւ բրիտանական նաւեր զանոնք տեղափոխեցին ապահով վայր մը: Այս բոլորին մասին տեղեակ պիտի չըլլայի, եթէ պոհեմիացի հրեայ մը՝ Ֆրանց Վերֆէլ պատահածին մասին գրած չըլլար ծաւալուն վէպ մը՝ «Մուսա Լերան հառաչանքը»:

Ջղագրգիռ էի, երբ Անտիոք հասայ, Ֆրանց Վերֆէլի դիրքին մէջ ոստիկաններ եւ պինուտրներ անընդհատ այս վայրէն կ'ուղղուէին դէպի Մուսա Լեռ, ճգմելու համար ըմբոստ Հայերը: Հետեւաբար Մուսա Լեռը մօտ պէտք էր ըլլար: Իրենց պիտի դիտնայի, թէ ծովեզերեայ անտառածածկ լեռերէն ո՞ր մէկը Մուսա Լեռն էր: Անհրեւակայելի կը թուէր դեղին թաքսիէն դուրս ելլելով պարզապէս ճամբան հարցնելը: Ի վերջոյ Թրքական պետութիւնը ամբողջութեամբ կը ժխտէ ցեղասպանութիւնը: Ուրեմն Հայերու ինքնապաշտպանութիւնը երբեք տեղի ունեցած պէտք չէ ըլլայ:

Այո, մինչ ինքնաշարժը կը թաւալի Սամանտաղի գիւղին վրայով, ամէն ինչ բաւական յստակ է. Մուսա Լեռը զարնան լոյսին մէջ նատած է կանաչ ու անվըրդով, այնպէս՝ ինչպէս Վերֆէլի վէպին մէջ: Պարզապէս կ'երեւակայէի, թէ անոր ծովահայեաց կողմը աւելի ցից պէտք էր ըլլար: Թաքսին աղմուկով կ'անցնի դաշտերուն մէջ բացուած արահետէն: Ուրեմն դէպի լեռը առաջնորդող կուպրապատ ճամբայ չկա՞յ, պատուհանդ բանալով կը հարցնէ թաքսի քշողը կապոյտ տարազով դպրոցական երկու աղջնակներու: Ի վերջոյ պեխաւոր մարդ մը ծխախոտը ձեռքին կը բարձրանայ ինքնաշարժ եւ ցոյց կուտայ ուղղութիւնը: Անտառներու բացած արահետը ոլորապտոյտ կը բարձրանայ դէպի լեռը: Քանի մը քիլոմեթր կտրելէ ետք կանգ կ'առնենք մարդուն բնակարանին առջեւ:

Կը հասկնամ «մուխթար» բառը, որ կը նշանակէ պիւղապետ: Մուխթարը դիւրակ մարդ մըն է, թարեկամական նայուածքով, եւ անոր մաշած ճիճգին զօտիէն բջջային հեռաձայն մը կախուած է: Մինչ կը բարձրանանք լեռը, ան չատ արագ Թրքերէն մը կը խօսի: Ճանկարծ սիրտս մէկ զարկ կը փախցնէ: Կը ջոկեմ «էրմենի», այսինքն՝ «հայ» բառը: Կը յուսամ որ տհաճ բան չպատահի: Սակայն նոյն վայրկեանին կրկներեւոյթ մը՝ եկեղեցին կը յայտնուի մեր դիմաց, հաստատ ու նիւթեղէն: Եւ անոր վերեւ՝ Թրքական դրօշակը, փրթեւ միակ փաստը անոր իրականութեան:

Առանձինն կը քալեմ եկեղեցիին մէջ: Գրեթէ դատարկ է, սակայն խորանին առջեւ սեղանի մը վրայ քաց դիրք մը կայ: Կը թերթատեմ բարակ էջերը եւ կը մտածեմ Վերֆէլի վէպին մասին: Վերջին անդամ, երբ կարդացի դիրքը, ինծի թուաց, թէ չատ հրէական էր: Վերֆէլ հայկական ինքնապաշտպանութեան իրական պատմութիւնը առանց որեւէ ինքնագոհումի կ'անցընէր Հրեաներու եգիպտոսէն դաղթին պրիսմակէն: Քառասուն օրուան ինքնապաշտպանութիւնը կը յիշեցնէր Հրեաներուն 40 տարուան թափառումները: Իրականութեան մէջ Վերֆէլ կը նկարադրէր եգիպտոսէն եւ կրաւորական ճակատագրապաշտութենէն փախուստ մը: Ան իր վէպին մէջ ընկերային համակարգ մը հիւսած էր Թորայի թելերով: Քաղաքական եւ հոգեւոր առաջնորդ մը կը դլխաւորէր ընտրեալ ժողովուրդի մը պայքարը. յըսկ ինչ կը վերաբերի Մուսա Լեռան ինքնապաշտպանութեան, Վերֆէլ ոչ մէկ կերպով կը հետեւի պատմական իրականութեան: Ան կը ստեղծէ իր սեփական առասպելը, որ ինծի համար անընդունելի է:

Ինչպէս ըսի, Մուսա Լեռը մօտ պէտք էր ըլլար: Ինչպէս պիտի դիտնայի, թէ ծովեզերեայ անտառածածկ լեռերէն ո՞ր մէկը Մուսա Լեռն էր: Անհրեւակայելի կը թուէր դեղին թաքսիէն դուրս ելլելով պարզապէս ճամբան հարցնելը: Ի վերջոյ Թրքական պետութիւնը ամբողջութեամբ կը ժխտէ ցեղասպանութիւնը: Ուրեմն Հայերու ինքնապաշտպանութիւնը երբեք տեղի ունեցած պէտք չէ ըլլայ:

Այո, մինչ ինքնաշարժը կը թաւալի Սամանտաղի գիւղին վրայով, ամէն ինչ բաւական յստակ է. Մուսա Լեռը զարնան լոյսին մէջ նատած է կանաչ ու անվըրդով, այնպէս՝ ինչպէս Վերֆէլի վէպին մէջ: Պարզապէս կ'երեւակայէի, թէ անոր ծովահայեաց կողմը աւելի ցից պէտք էր ըլլար: Թաքսին աղմուկով կ'անցնի դաշտերուն մէջ բացուած արահետէն: Ուրեմն դէպի լեռը առաջնորդող կուպրապատ ճամբայ չկա՞յ, պատուհանդ բանալով կը հարցնէ թաքսի քշողը կապոյտ տարազով դպրոցական երկու աղջնակներու: Ի վերջոյ պեխաւոր մարդ մը ծխախոտը ձեռքին կը բարձրանայ ինքնաշարժ եւ ցոյց կուտայ ուղղութիւնը: Անտառներու բացած արահետը ոլորապտոյտ կը բարձրանայ դէպի լեռը: Քանի մը քիլոմեթր կտրելէ ետք կանգ կ'առնենք մարդուն բնակարանին առջեւ:

Կը հասկնամ «մուխթար» բառը, որ կը նշանակէ պիւղապետ: Մուխթարը դիւրակ մարդ մըն է, թարեկամական նայուածքով, եւ անոր մաշած ճիճգին զօտիէն բջջային հեռաձայն մը կախուած է: Մինչ կը բարձրանանք լեռը, ան չատ արագ Թրքերէն մը կը խօսի: Ճանկարծ սիրտս մէկ զարկ կը փախցնէ: Կը ջոկեմ «էրմենի», այսինքն՝ «հայ» բառը: Կը յուսամ որ տհաճ բան չպատահի: Սակայն նոյն վայրկեանին կրկներեւոյթ մը՝ եկեղեցին կը յայտնուի մեր դիմաց, հաստատ ու նիւթեղէն: Եւ անոր վերեւ՝ Թրքական դրօշակը, փրթեւ միակ փաստը անոր իրականութեան:

Առանձինն կը քալեմ եկեղեցիին մէջ: Գրեթէ դատարկ է, սակայն խորանին առջեւ սեղանի մը վրայ քաց դիրք մը կայ: Կը թերթատեմ բարակ էջերը եւ կը մտածեմ Վերֆէլի վէպին մասին: Վերջին անդամ, երբ կարդացի դիրքը, ինծի թուաց, թէ չատ հրէական էր: Վերֆէլ հայկական ինքնապաշտպանութեան իրական պատմութիւնը առանց որեւէ ինքնագոհումի կ'անցընէր Հրեաներու եգիպտոսէն դաղթին պրիսմակէն: Քառասուն օրուան ինքնապաշտպանութիւնը կը յիշեցնէր Հրեաներուն 40 տարուան թափառումները: Իրականութեան մէջ Վերֆէլ կը նկարադրէր եգիպտոսէն եւ կրաւորական ճակատագրապաշտութենէն փախուստ մը: Ան իր վէպին մէջ ընկերային համակարգ մը հիւսած էր Թորայի թելերով: Քաղաքական եւ հոգեւոր առաջնորդ մը կը դլխաւորէր ընտրեալ ժողովուրդի մը պայքարը. յըստակ է, ան Մովսէսն էր, մարգարէն, Ահարոնը եւ բարձրաստիճան կրօնաւորը:

Սակայն վէպը աւելի հեռուն կ'երթար, երբ կը թերթատէի այս օտար Աստուածաչունչին թերթերը: Վերֆէլի հերոսին՝ Գաբրիէլ Բագրատեանի անունը՝ «կապրիէ էլ» կը նշանակէ Աստուծոյ հերոս: Ան Աստուածաչունչի Մովսէսին նմանող դրսեցի մըն է, որ իր ժողովուրդէն հեռու ծնած է եւ կը ձգտի դառնալ «վերացական մարդ մը»: Այստեղ եւս Վերֆէլ հաւանաբար պատկերած է ճուլուած դերմանացի հրեայի մը տիպարը:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻԼՈՑԵԱՆ _ ՍՐԱՊԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՄԱՇՏՈՑ» ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՒՄԻ ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՇՏՈՑ, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Հայաստանաբնակ ուսուցիչներու եւ ուսանողներու միջեւ կազմակերպած էր շարադրութեան մըրցոյթ մը, որուն նիւթն էր «Մեսրոպեան դիւտի դերը՝ Քրիստոնէութեան ընդունման, 16 դարերու ընթացքին ազդային _ մշակութային զեռնի վրայ պատմաղեղարուեստական հսկայ ժառանգութեան ստեղծման եւ համազդային մխանակութեան իր խոր նշանակութեան մէջ»: Մրցոյթի պայմանն էր գրութիւնները գրել Մեսրոպեան դասական ուղղագրութեամբ: Մասնակցած էին 31 հոգի: Դատակազմը Մրցոյթի արդիւնքները հրապարակեց Մայիսի 19_ին՝ մէկ Առաջին մրցանակ, երկու երկրորդ մրցանակ, երեք երրորդ մրցանակ: Ստորեւ կը ներկայացնենք մրցանակ շահած գրութիւնները:

«ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳԻԻՏԻ ԴԵՐԸ»

Ազգային ամէն դիր ստեղծուած է այն ժամանակ, երբ ազդը հասասում է իր Վաղուան եւ ուզում է խօսել այդ Վաղուայ իր սերունդներուն հետ:

Հայ ժողովուրդն իր հետնորդներուն հետ խօսելու ցանկութիւնը զդսեւորել է անյիշելի ժամանակներից: Դրա վկայութիւնը Պատմական Հայաստանի անհուն տարածութիւններում սփռուած այն սեպագիր արձանագրութիւններն են, որոնցով հայ ժողովուրդն իր զաւակներին հայրենասէրն գործերն է, որ պատմում է գալիք սերունդներին:

Հայ ազգի սեփական դիրն ստեղծուեց այն ժամանակ, երբ վաղն այլեւս չէր երեւում կամ չպէտք է լինէր, եւ դիրը պէտք է դառնար զօրաւոր միջոց՝ կորցընելիքը դտնելու, մանաւանդ պահելու եւ պաշտպանելու համար: Այնախադէպ

տակ է, ան Մովսէսն էր, մարգարէն, Ահարոնը եւ բարձրաստիճան կրօնաւորը:

Սակայն վէպը աւելի հեռուն կ'երթար, երբ կը թերթատէի այս օտար Աստուածաչունչին թերթերը: Վերֆէլի հերոսին՝ Գաբրիէլ Բագրատեանի անունը՝ «կապրիէ էլ» կը նշանակէ Աստուծոյ հերոս: Ան Աստուածաչունչի Մովսէսին նմանող դրսեցի մըն է, որ իր ժողովուրդէն հեռու ծնած է եւ կը ձգտի դառնալ «վերացական մարդ մը»: Այստեղ եւս Վերֆէլ հաւանաբար պատկերած է ճուլուած դերմանացի հրեայի մը տիպարը:

Պատրաստեց՝
Լ. ԿԻԼՈՑԵԱՆ _ ՍՐԱՊԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

օրհաս էր կախուել հայ ժողովրդի, նրա ազգային միասնութեան ու ինքնուրոյնութեան վրայ: Այս ողբալի ու սոսկալի վիճակի մէջ ազդի ինքնուրոյն գոյութիւնը սատարող, ամրապնդող ու անխախտ պահող մի հերոս էր պէտք: Բայց ո՛չ դէնքի հերոս, որովհետեւ շատ կային դէնքի հերոսներ, որոնք, սակայն, անզօր էին տարեւան տիրակալների դիմակայելու ուժերի դէմ: Պէտք էր ոգո՛ւ հերոս, ժողովրդի միասնութիւնն անյաղթահարելի պատնէշի մէջ պահող ուժի՛ հերոս:

Աստմ են՝ ժամանակն է ծնում իր հերոսին:

Այդպիսին եղաւ Մեսրոպ Մաշտոցը: Նա չէր ծնել իշխանական ապարանքում, ոչ էլ հոգեւորականի յարկի տակ էր արձակել իր առաջին ճիչը: Եւ հէնց նա էր այն մեծութիւնը, ում անունը ոսկեդիր եղաւ Հայոց պատմութեան մէջ: Այդ նա էր, որ մեր անպիր բանարուեստի փլատակների վրայ հիմնադրեց հայ դպրութիւնը, Գողթան լռեցուած երդերի փոխարէն հնչեցրեց մեր հոգեւոր երգերը, հեթանոսական տգիտութեան փոխարէն փռեց դիտութեան հէքեաթային սփռոցը, որի վրայ մեզ դիտութեան կենարկրով պիտի անէին Յորենացին ու Դաւիթ Անյաղթը, Գրիգոր Նարեկացին ու Ներսէս Շնորհալին, Գրիգոր Տաթեւացին ու Մխիթար Գոշը...

Մաշտոցն էր, որ իր սեփական կաշուի վրայ զդաց մատղեզաց կրօնի հայաջինջ թաթը եւ հոդեկան խոր տառապանք ապրեց այս դիտակցութիւնից. «Տրտմութիւն է ինձ եւ անպակաս ցաւ սրտի իմոյ վասն եղբարց իմոց եւ ազդակացոց»:

Այս տառապանքի հետ միասին Մաշտոցին խեղդում էր նաեւ այն միտքը, որ Հայոց եկեղեցիներում քարոզ էր կարդացւում ժողովրդին անհասկանալի՝ յունարէն ու ասորերէն լեզուներով, որ հայ ժողովրդի զաւակները՝ թէպէտ հանճարի դրոշմը ճակատներին, դրում էին օտար դրով ու որդեդրուած էին օտար խօսքի:

405 թուական էր: Մաշտոցի զօրաւոր ձեռքով արարուեց մի դիր, որը մերն է, հայի ա՛յբ տեսակինը, մի դիր, որն օժտուած է լաւագոյն արժանիքներով, եւ ինչն ամուր մի վահան պէտք է լինէր հայ ժողովրդի համար յետագայ 16 դարերում: Սակայն աստուածային այս հրաշքին արեան ու աւերների գարեր յաջորդեցին, գահեր հիմնուեցին ու խորտակուեցին, եւ նոյնիսկ հայ ազգն ըմպառելու չափ բնաջնջուեց, բայց մեր անցեալի այն երկար ճանապարհին, որի վրայ փռուած են մեր անհուն տառապանքները, ո՛չ բանակներ ունէինք մեր պահպանութեան համար, ո՛չ ուժ, ո՛չ հնարաւորութիւն, այլ մի հատիկ բան միայն՝ մեսրոպեան դիրը:

Ահաւասիկ այս է հայ ժողովրդի մեծագոյն պարծանքը, որն ամուր մի պատնէշի նման դարէ դար կանդնեց մեր թիկունքին՝ որպէս հոգեւոր մի դէնք, ինչի առջեւ անզօր ու տկար էր թէ՛ Պարսիկը, թէ՛ Յոյնը եւ թէ՛ Թուրքը:

Սա էր մեր ժողովրդի բարոյական կրթութիւնների մեծագոյն արտայայտութիւնը, մի բան, որ բնորոշ է մեզ՝ Հայերիս, մի ժողովուրդի, որ փոքրաթիւ է, բայց ունի խելքի ու մտքի հզօր կրթութիւն:

Մի՞թէ այս աստուածային հրաշքն իրականութիւն դարձրեց դարերի մեր երազանքը: Մի՞թէ Հայերիս հայրերի փափաքն իրականութիւն դարձաւ:

Այո՛, իրականութիւն դարձաւ, եւ դա երազ չէր, այլ անջնջելի մի իրականութիւն, որը, որպէս երկնային մանանայ, անջատուեց աստուածային էութիւնից եւ Մաշտոցի միջոցով անուղեց իւրաքանչիւրիս՝ արիութեան ոգով:

Հետեւաբար, ամէն մի մարդ, ով իրեն հայ է համարում եւ ապրում այդ գիտակցութեամբ, չպէտք է մոռանայ եւ ուրանայ Մաշտոցի անունն ու գործը, քանզի Մաշտոցը մերն է, եւ Մաշտոցը մենք ենք:

ԱՐՏԱԿ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ, Ս. էջմիածնի
Գէորգեան Հոգեւոր Ճեմարանի
Ա. լսարանի ուսանող:

Երրորդ մրցանակ՝ 30 ԱՄՆ Տոլար՝

ԹԻՒ 17
ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

_ Այդ ի՛նչ զարմանալի բան է, _ զոչեց Աքշաւիր, _ ինծի ընկերացող ոստիկանին ծախքե՞րն ալ ես պիտի վճարեմ:

_ Կանոնը այսպէս է, եթէ զրամները պիտի տաս՝ տուր, եթէ ո՛չ՝ վաղը առտու քեզի ձրիաբար մինչեւ Իզմիթ կը ղրկենք, անկէ ալ ոտքով Պօզանթի կ'երթաս, կամաց _ կամաց քալելով, իշալա երկու ամիսէն կը հասնիս:

Աքշաւիր տեսաւ, որ ալ յոյս չէր մընացած, եւ վճարեց պահանջուած զումարը:

Ցետոյ, ընկճուած, ինկաւ իր պաթանիին վրայ:

_ Ահա՛ քու մատուցած ծառայութիւնդ, _ դիտել տուաւ Քրիս՝ հեգնական չեչտով մը:

_ Գիտեմ, թէ ո՛վ եղաւ բոլոր աստոնց պատճառը, բայց օր մը վրէժս պիտի լուծեմ, _ լսաւ Աքշաւիր:

_ Ուրեմն թշնամինե՞ր ունիս:

_ Այո՛, նախանձորդներ... կամ մանաւանդ նախանձորդ մը, Աքթինը:

_ Ո՞ր Աքթինը:

_ Ճանըմ, լրտես Աքթինը, որուն հետ կը գործենք վերջերս:

_ Բայց քեզի հետ ի՞նչ թշնամութիւն կրնայ ունենալ:

_ Պարզապէս, ինչպէս ըսի, նախանձի խնդիր. միշտ ինծի նկատած է իրեն հակառակորդը, ինչ որ ճիշդ չէ, ես այդ տեսակ մարդիկը կ'արհամարհեմ եւ անոնց հետ մրցիլ չեմ ուզեր:

_ Բայց կարծեմ արհամարհելու պատճառ չունիս, երկուքդ ալ իրարու կ'արժէք, _ դիտել տուաւ Քրիս:

_ Օր մը պիտի տեսնաք, թէ ինչե՛ր ընելու կարող եմ:

_ Մինչեւ հիմա ըրածներէդ դատելով՝ չեմ կարծեր, որ աղէկ բան մը ընես, _ դիտել տուաւ Քրիս:

Աքշաւիր չպատասխանեց եւ հեռացաւ իր խօսակցին քովէն:

Քիչ ետք նորէն անկիւն մը քաշուեցաւ եւ սկսաւ դրել: Երկար տեղեկագիր մըն էր դրածը՝ ոստիկանութեան տնօրէնին ուղղուած: Աքշաւիր այդ տեղեկագրով կը յայտնէր, թէ Պոլսոյ մէջ նոր դաւադրութիւն մը պատրաստուած էր կառավարութեան դէմ, թէ Ամերիկեան դեսպանատան միջոցաւ մեծաքանակ զրամ եկած ու դրուած էր դաւադիրներու տրամադրութեան ներքեւ, թէ ինչ այս մասին քանի տեղեկութիւններ ունէր եւ կը յուսար ամէն բան մէջտեղ հանել եւ դաւադիրներուն հետքը դտնել, եթէ իրեն միջոց տրուէր խուզարկութիւններ կատարելու:

Այս տեղեկագիրը պահարանի մը մէջ դնելով՝ ոստիկանի մը յանձնեց, ըսելով, որ քամխէր պէտքին տանի: Պահարանը զոցած էր եւ վրան Պէտրի պէյին հասցէն գրած: Ուրիշ թուղթով մը զոմխէրն կը խնդրէր, որ նամակը իսկոյն ոստիկանութեան տնօրէնին ղրկէ, աւելցընելով, թէ «չատ կենսական խնդրի մը մասին տեղեկութիւններ կը պարունակէր, եւ եթէ ժամանակին ոստիկանութեան տնօրէնին ձեռքը չհասնէր այս գրութիւնը՝ կրնար չատ ծանր հետեւանքներ ունենալ»:

Քամխէրը այդ թուղթը առելուն պէս իր քով բերել տուաւ Աքշաւիրը:

_ Ի՞նչ է այդ տեղեկագիրը, զոր ուղղած ես ոստիկանութեան տնօրէնին, _ հարցուց:

_ Խիստ կարեւոր դաղտնիք մը, _ պատասխանեց Աքշաւիր:

(Շար. 244)

ՔՕԶԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան։

Հովանաւորութեամբ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմնին։ Ուրբաթ, Յունիս 21, երեկոյեան 20։30_ին, Հայ Երիտասարդական կեդրոնի սրահին մէջ, 2 պիս, Աշխատարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ։

Օրուան բանախօս՝ Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան կեդրոնական վարչութեան առենապետ՝
Ընկ. ՏԻՐԱՆ ԱԿԻՆԵԱՆ

*
**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Քսան անմահ հերոսներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կիրակի, Յունիս 23, Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու մէջ։

MOUVEMENT DES ARMENIENS DE FRANCE POUR LE PROGRES

Sous la Présidence d'Honneur
de ses amis **Henri Karayan**
& **Arsen Tchakarian**
Survivants du Groupe Manouchian

Dimanche 23 juin à partir de 12h30

DEJEUNER-DEBAT

LES ELECTIONS PRESIDENTIELLES ET LEGISLATIVES

LA RENCONTRE ARMENIE - DIASPORA

Quelles conséquences? Quels enjeux?

Le Déjeuner aura lieu le dimanche 23 juin à partir de 12 heures 30 dans une ambiance fraternelle au Restaurant **«Vartan»**; 52, Bd St-Germain, 75005 Paris
Métro: Maubert-Mutualité.

Inscription
Participation: 25 euros par personne — chèque libellé à l'ordre du MAFP et à envoyer impérativement avant le 20 juin à l'adresse ci-dessous.
Si besoin, tél./fax: 01 53 17 06 49
ou 01 39 98 95 38
Mouvement des Arméniens de France pour le Progrès
Siège: Salle «Missak Manouchian»
3, rue de l'Abbé Roger Derry —
94400 Vitry-sur-Seine

Fonds Arménien de France

Communiqué de Presse

Pour la troisième année consécutive, le Fonds Arménien de France mobilise la communauté arménienne de France autour du Phonéthon 2002, qui se déroulera du jeudi 14 novembre à 18h au dimanche 17 novembre 2002 à 20h. Cette opération prend cette année une dimension particulière. En effet, sous l'impulsion du président de la République d'Arménie et président du Fonds «Hayastan», Robert Kotcharian, du président de la République du Haut-Karabagh, Arkady Ghougassian, de nos Eglises, de nos partis politiques, de nos principales organisations humanitaires et de différentes personnalités, le Conseil des gouverneurs du Fonds «Hayastan» a décidé, lors de sa réunion annuelle du 25 mai dernier à Erévan, de lancer un appel à la communauté arménienne internationale afin d'assurer l'achévement de la Route Dorsale du Karabagh en trois ans, soit une collecte de 17 millions de dollars, et de faire du Phonéthon Arménien un événement international fédérant les communautés arméniennes du monde entier autour d'un grand projet d'intérêt national.

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԻՆԸ

Հանդիսաւոր Սուրբ Պատարագ
Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց
Մայր եկեղեցւոյ մէջ
կիրակի, Յունիս 23_ին

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆԻ
Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ
Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց
Թեմիդեան 65 եւ հոգեւոր ծառայութեան
40_ամեակներու առիթով

կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Սոյն արարողութեան ընթացքին դպիր կը ձեռնադրուի եւ ուրար կը ստանայ Մայր Եկեղեցւոյ տիրացուներէն՝ Պր. Նազարէթ Քէօսէեան։

Պատարագի երգեցողութիւնը կը կատարէ՝
ՍԱՀԱԿ _ ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳԱԶՈՒՄԲԸ
կոմիտասեան քառաձայն եղանակաւ

ղեկավարութեամբ՝
ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՉԵԱՆԻ

Սկիզբը պատարագի ժամը 9։45_ին։

Ձեռնադրութիւն ժամը 11_ին։

Ժողովրդական ընդունելութիւն Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 12։15_ին։

Պաշտօնական ճաշ հրաւէրով ժամը 13։15_ին։

VOYAGE en ARMENIE

OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE

du 28 octobre au 4 novembre (prix: 1.065 euros)

(Extension possible au Karabagh — avec supplément de 160 euros, et le retour le 7 novembre)

organisé par SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE-ARMENIE.

Accompagnateur: **Pasteur Samuel SAHAGIAN**

S'inscrire d'urgence (avec acompte de 155 euros)
à **S P F A**
1, rue Cabanis, 75014 Paris
☎ 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19
(Programme détaillé sur demande)

U. C. J. A.

Communiqué de Presse

L'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la cinquième année consécutive un grand tournoi sportif inter-jeunes arméniens, sur le thème : **SPORT — FOI — ARMENITE.**

Nous invitons tous les jeunes Français d'origine arménienne et leurs supporters, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les samedi 22 et dimanche 23 juin 2002 au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de **M. André SANTINI,** Maire d'Issy-les-Moulineaux, et le parrainage de Vanessa RAKEDJIAN, championne internationale de ski alpin.

— **Samedi 22 juin :**
* dès 9h : accueil et début des épreuves sportives.
* à 19h30 : concert en plein-air du groupe «KARiAG», avec la chanteuse de jazz vocal Houry Apartian,

— **Dimanche 23 juin dès 14h :** demi-finales, finales, remise des prix.

Grand tirage : 1er prix : 2 billets d'avion Paris - Erevan AR en avion, offerts par LITOUR; nombreux lots.

* Le photographe Max SIVASLIAN dédicacera son livre **«Le Jardin noir».**

Renseignements & inscriptions :

SPORT — FOI — ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain — 92130 issy-les-Moulineaux
☎ 01 46 44 20 10 — Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : organisation@sfa.fr.st
site internet : www.sfa.fr.st

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville — 75010 PARIS
SIRET : 571 027 317 000 15 **Commission paritaire : No 55935**

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section de Vienne

GRANDE FETE CHAMPETRE ANNUELLE

Animée par l'orchestre «SEVAN»
Dimanche 23 juin à partir de 12 heures
Au Parc de Gemens
Avec la prestation «Chants et Danses» des enfants de l'école arménienne
Buffet — Buvette —
Ambiance Arménienne — Tombola
Salle couverte en cas de pluie

*
**

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Կազմակերպութեամբ Խաչի Արծուավիլի Ասպետական Մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29_ին ,ժամը 20։30_ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները։

*
**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Pour la 26ème année consécutive

Gala M.C.A.

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

le Samedi 29 juin à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire

Au programme :

— Arts martiaux —
Démonstration des élèves
(en association avec l'ABBA)

— Langue arménienne —
Elèves de l'une des classes collège

— Ecole de Danse Arménienne de la M.C.A. —
Présentation des classes d'enfants, adolescents, jeunes adultes

Participation aux frais

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 21
VENDREDI
21 JUIN
2002
LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77րդ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·453 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·453

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԱԼԻԵԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Ղարաբաղի հարցով նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ Փարիզ ունեցած հանդիպումին մասին Ազրբեջանի նախագահին պատմած մանրամասնութիւնները հակադրեցուած են երկրին ընդդիմադիր թեւը: Յունիս 19-ին ժողովրդական ճակատ կուսակցութեան նախագահը ըսած է թէ եթէ այդ հանդիպումին ստորագրուած փաստաթուղթ մը կայ, չի կրնար միայն Լեւոնի ու Մեղրիի նիւթով սահմանափակուած ըլլալ· հոն պէտք է տեղ գըտած ըլլայ Ղարաբաղի կարգավիճակն ալ: Ապա պահանջած է որ հրապարակին փարիզեան սկզբունքները, որպէսզի ժողովուրդը տեղեակ ըլլայ թէ ի՛նչ տեղի կ'ունենայ: «Եթէ այդ բոլորը գաղտնի կը պահուին, ուրեմն Ղարաբաղը կորսընցնելու վտանգ կայ» ըսած է ան:

Նոյն հարցին առընչութեամբ Ազատութեան ռատիօկայանը հաղորդած է Քանանայի Արտաքին գործերու նախարարութենէն Գաթրին Ռալխաքիի զարմանքը չ· Ալիեւի յայտարարութեան· ան ըսած է թէ այնքան առեն որ Ղարաբաղի հարցով կողմերուն միջեւ վերջնական համաձայնութիւն գոյացած չէ, պէտք չէր որեւէ բացայայտում կատարել փարիզի հանդիպումին ներքին ծալքերուն մասին: Ցրանսպի պաշտօնատարը աւելցուցած է թէ ի վերջոյ Հ· Ալիեւ ազատ է ուզած յայտարարութիւնը ընելու, բայց նախարարութիւնը որեւէ ձեւով չի մեկնաբաներ անոր յայտարարութիւնը:

*
**

Հ· ԱԼԻԵԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ Է ԻՐ ԱԹՈՌԻՆ

Հ· Ալիեւ որ 1993-էն ի վեր գրեթէ միապետական կարգերով կը վարէ Ազրբեջանը, յայտարարած է թէ ժողովուրդին ընդրանքին անսալով, 2003-ի նախագահական ընտրութեան կրկին թեկնածու կը ներկայանայ: 79 տարեկան ղեկավարը որ առողջական հարցեր ալ ունի, աւելցուցած է թէ վստահ է իր յաղթանակին, թէ իրեն նման քաղաքական դէմք մը խարդախութեան դիմելու պէտք չունի ընտրութիւնը չհեղելու համար: Լուրը որոշ չափով անակնկալ կը նկատուի, քանի որ ստոյգ կը կարծուէր թէ Ալիեւ մտադիր էր իր զաւկին փոխանցելու իր յաջորդութիւնը: Իր պատկանած կուսակցութեան՝ Նոր Ազրբեջանի ղեկավարները ըսած են թէ Իլհամ Ալիեւի թեկնածութիւնը նախատեսուած է 2008-ի ընտրութեան:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 19 / 20)

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

Գրողներու համաժողովը Յունիս 19-ին հարուստակուած է Միութեան Մադլաճորի տան մէջ ուր կլոր սեղան մը կազմակերպուած է· բացումը կատարած է Արտաքին գործոց նախարարը, ողջունելով հայ գրողներու հաւաքոյթը: Ելոյթ ունեցած են կրթութեան նախարարը Լ· Մկրտչեան եւ «Հայաստան» հիմնադրամին գործադիր տնօրէնը Վ· Տէր-Ղեւոնդեան: Իսկ Մշակոյթի նախարարը Ռ· Շահրոյեան նոյն նախարարութեան առջին անգամ սահմանած ոսկէ մետալներով պարգեւատրած է չորք մը մասնակիցներ· Մեսրոպ Արք· Աջճեան, Ռ· Հատտէճեան, Զահրատ (Պոլիս), Պ· Սնապեան, Ս· Կիրակոսեան, Պ· Սիմոնեան (Պէյրութ), Թ· Թորպնեան (Հալէպ), Հ· Մարզպետեան (Նիւ-Եորք):

*
**

ՀԱՅ, ԹՈՒՐՔ, ԱԶՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Անգարայի մէջ աւարտած է հայ, թուրք եւ ազրբեջանցի լրագրողներու նոր հանդիպումը: Հայաստանէն մասնակցած է Գիւմրիի Լրագրողներու Միութեան նախագահ Լեւոն Բարսեղեան: Հանդիպումին գլխաւոր նիւթը եղած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը: Ազրբեջանցի լրագրողները յայտնած են թէ Հայերու կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումի նիւթին հրահրումը աւելի կը բարդացնէ հարցերու լուծումը: Այսուհանդերձ, համաձայնութիւն գոյացած է թէ Ղարաբաղի խնդիրը անյապաղ պէտք է լուծում գտնէ:

*
**

ՀԱՅ, ԹՈՒՐՔ, ԱԶՐԲԵՋԱՆՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Անգարայի մէջ աւարտած է հայ, թուրք եւ ազրբեջանցի լրագրողներու նոր հանդիպումը: Հայաստանէն մասնակցած է Գիւմրիի Լրագրողներու Միութեան նախագահ Լեւոն Բարսեղեան: Հանդիպումին գլխաւոր նիւթը եղած է Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումը: Ազրբեջանցի լրագրողները յայտնած են թէ Հայերու կողմէ ցեղասպանութեան ճանաչումի նիւթին հրահրումը աւելի կը բարդացնէ հարցերու լուծումը: Այսուհանդերձ, համաձայնութիւն գոյացած է թէ Ղարաբաղի խնդիրը անյապաղ պէտք է լուծում գտնէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՐՈՒՍԱղԷՄԻ մէջ, նոր ոճրափորձ մը գործուեցաւ Յունիս 19, երեկոյեան, նախորդէն տպլիւ 36 ժամ ետք: Այս նոր ռմբարկը որ տեղի ունեցաւ երուսաղէմի հիւսիսի հրկիզեան Ֆրէնչ Հիլ թաղամասին մէջ 6 հոգիի մահուան պատճառ եղած է, առաւել քամիքաղը, յիսուն հոգի ալ վիրաւորուած են, որոնցմէ ութը շատ ծանր վիճակի մէջ են: Պաղեստինցի ահաբեկիչը վազելով հասած է հանրակառքի կայան մը և պայթեցուցած կրած ռումբը: Իրաց այս կացութեան մէջ, նախագահ Պուշ որոշած է յետաձգել Մերձաւոր Արեւելքի խաղաղութեան իր ծրագրին յայտարարութիւնը: Այս նոր ոճրափորձին տէր եղած են, Պէյրութէն, Ալ Աքսայի նահատակներու Հոկատները, որ կապուած է Արաֆաթի Ֆաթահ չարժումին: Արդէն, Շարոնի համար ահաբեկչութեան միակ պատասխանատուն Արաֆաթն է, հակառակ իր հրապարակային դատապարտումներուն: Յունիս 20-ին, խարտէլեան բանակը Բեթղեհէմ եւ Ռամալլա մտաւ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԻՆ Սպիտակ Տունը, անակնկալօրէն պարպուած է տասը վայրկեան Յունիս 19-էն 20-ի գիշերը, որովհետեւ փոքրիկ անծանօթ օդանաւ մը կը շրջէր արդիլուած գօտիին մէջ: Պարզուած է որ զբօսաշրջութեան օդանաւ մըն էր, որ ճամբան կորսնցուցած էր:

ՅՈՒԼԻՍ ՄԻՆԿԷՆ յաւելում կը կրեն ընկերային տուրքերու գործադրութեան (ԻՒՆԷՏԻՔ) սակերը, որոնք սկզբունքով պէտք է նուազէին: Այս յաւելումը որ 3,70%-ի կը հասցնէ գործատէրին տակը եւ 2,10-ի աշխատաւորինը, վեցամսեայ «առժամեայ» բնոյթ ունի, բայց, ամէն մարդ պիտի թէ ի՞նչ կը նշանակէ առժամեան յաւելումներու պարագային: Յաւելում կը կրեն նաեւ փոխադրական միջոցները (երկաթուղի, մեթրօ, հանրակառք): Հիմա որ ընտրութիւնները լրացան, ամէն ինչ թոյլատրելի է···:

ՍՈՒՐԻԱ. ամբողջութեամբ կը գործակցի Միացեալ Նահանգներու հետ այն պայքարին մէջ, զոր այս վերջիններս կը մղեն ահաբեկչութեան դէմ, սակայն Ուաշինկթընի վարչակազմը կը մեղադրէ Սուրիան թէ ան կը հովանաւորէ Լիբանանի մէջ գործող ահաբեկչական խումբերը: Ուաշինկթընի կարծիքով Սուրիա պէտք է ձերբակալէ Հըզպոլլահի ղեկավարները եւ զանոնք յանձնէ Իսրայէլի: Ասոնք կը մեղադրուին Իսրայէլի զինուորական նաւատորմիղի հրամանատար Ալի Սուֆիի սպանութեան մէջ: Սուրիա կը մերժէ այս պահանջները:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ. Ազգային ժողովի ընտրութիւնները տեղի ունեցան Յունիս 20-ին, առանց որեւէ դէպքի: Ընտրողներու 58%-ը քուէարկեցին: Ընտրութիւնները հսկողութեան տակ առած էին 1000 միջազգային դիտորդներ: Ընտրութիւնները կազմակերպած էր Հնդկաստանի Ընտրական Յանձնաժողովը: Ընտրութիւնները տեղի ունեցան 4 փուլերով: Ընտրութիւնները տեղի ունեցան Ապրիլ 20-ին սկսած: Ընտրութիւնները տեղի ունեցան 4 փուլերով: Ընտրութիւնները տեղի ունեցան Ապրիլ 20-ին սկսած:

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՄԷԿՆԱՐԿՆԵՐՈՎ պարզուած է չարք մը մասնակիցներ· Մեսրոպ Արք· Աջճեան, Ռ· Հատտէճեան, Զահրատ (Պոլիս), Պ· Սնապեան, Ս· Կիրակոսեան, Պ· Սիմոնեան (Պէյրութ), Թ· Թորպնեան (Հալէպ), Հ· Մարզպետեան (Նիւ-Եորք):

ՍԱՒԱՐԱՆ ԱԼԻԵԻ Ազրբեջանի նախագահ Հ· Ալիեւ Անգարա պիտի մեկնի Յունիս 21-ին, Թուրքիոյ նախագահ Ահմէտ Նէճտէթ Սեզերի հրաւէրով: Ալիեւ Անգարա պիտի մեկնի Յունիս 21-ին, Թուրքիոյ նախագահ Ահմէտ Նէճտէթ Սեզերի հրաւէրով:

ՄԱՆԱՒ ՈՍԿԷ ՄԵՏԱԼՆԵՐՈՎ պարգեւատրած է չարք մը մասնակիցներ· Մեսրոպ Արք· Աջճեան, Ռ· Հատտէճեան, Զահրատ (Պոլիս), Պ· Սնապեան, Ս· Կիրակոսեան, Պ· Սիմոնեան (Պէյրութ), Թ· Թորպնեան (Հալէպ), Հ· Մարզպետեան (Նիւ-Եորք):

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԻՆ, ՄԱԿ-ի մէջ, սպառնացած է քաշուիլ խաղաղապահ բոլոր գործողութիւններէն, եթէ անոնց մասնակցող անձնակազմերը պաշտպանուած չըլլան միջազգային արդարադատութենէն: Այսինքն, որեւէ ձեւով անոնք պէտք չէ դատուին որեւէ ոճիրի համար, ուր ալ գործուի: Այս դիրքը հետեւանք է Միջազգային Պատժական Ատեանին գործի անցնելուն ամսուան վերջը:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԸ յայտարարած է թէ 25 չէչէն ապստամբ սպանած է Բաչի - Եուրա (արեւելեան Չէչէնիա):

23 ՏԱՐԵԿԱՆ ԼԵՀ ուսանող մը կացինահար ըրած է Բազմարուեստից Վարժարանի իր մէկ դասատուն, որովհետեւ հրաւիրուած էր· անոր զրասենեակը եւ դիտողութիւն լսած իր ըրած խարդախութիւններուն համար, քննութեան մը ընթացքին: Դասատուէն եռք, կացինահարած է նաեւ երկու օժանդակ ուսուցիչներ:

ԹՈՒՐՔԻԱ. Ֆութպոլի իր ազգային խումբին երկու խաղացողներու անունով մկրտած է երկու կամուրջներ: Մէկը պիտի կոչուի Կալաթասարայի խումբէն Հասան Շաչի, միւսն ալ Իմիթ Տաւալայի անունով, երկուքն ալ կէտեր նշանակած էին Համաշխարհային Բաժակի մրցումներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՍԻ-ԷՆ-ԷՆ կայանի հիմնադիր եւ Ա.Օ.Լ Թայմ Ուարնըրի փոխնախագահ Թէտ Թըրնըր մեծ իրարանցում մը ստեղծած է անգլիական կուսակիցներ թերթին մէջ յայտարարելով· - «Պաղեստինցիները քամիքաղներով կը կռուին, միայն այդ ունին: Իսրայէլացիք աշխարհի ամէնէն հզօր պատերազմական մեքենաներէն մէկն ունին: Ուրեմն, որո՞նք են ահաբեկիչները»: Հրեայ ամերիկեան երկու կազմակերպութիւններ դատի կոչած են, իսկ Շարոն «չիմարապատում» որակած է այդ խօսքերը:

ՍՈՒՐԻՈՅ Սպայակոյտի նախագահը Հ· Թիւրքմանի Թուրքիոյ իր պաշտօնակիցին հրաւէրովը Անգարա գացած է: Այցը երկու երկիրներու յարաբերութիւններուն վերջին չրջանի ջերմացումին արդիւնք կը նկատուի: Թիւրքմանի եւ Թուրքիոյ Սպայակոյտի նախագահը պինդ ռազմական մարզի գործակցութեան համաձայնութիւն մըն ալ ստորագրած են:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԳԱՇՄԻՐԻ ՀԱՐՑԻՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գաշմիրի հարցը որ վերջերս կը զբաղեցնէ միջազգային հանրային կարծիքը, հիւլէական ընդհարումի մը վտանգ ալ ստեղծելով աշխարհին, ծագում առած է 1947-ին երբ Հնդկաստան անկախացած է բրիտանական տիրապետութենէն: Հոկտեմբերին, Գաշմիրի մահարաճան իր թափառութեան համար ալ անկախացումի ձգտումով օդնութիւն կ'ուզէ Հնդկաստանէն, զէմ դնելու համար Պաշտոնեներու որոնք հիւսիսէն եկած են ու միացած մաս մը տեղացիներու եւ ապստամբած: Հնդկաստան զօրք կը ղրկէ, փոխարէն Գաշմիրի Հնդկական միութեան կցումը պահանջելով: Ատոր վրայ կը ծագի հնդեւրոպական առաջին պատերազմը:

1949-ին, ՄԱԿ-ի միջամտութեամբ զինադադար կը հռչակուի: Գաշմիր երկուքի կը բաժնուի. 63%-ը կը կցուի Հընդկաստանի, մնացածը Փաքիստանի հակակշռին ենթակայ կ'ըլլայ: Համեմատական հանդարտութեան չրջան մը կը յաջորդէ, որ կը տեւէ մինչեւ 1965 երբ կը բռնկի Բ. պատերազմը· այս անգամ հրադադար կ'ապահովուի Խորհրդային Միութեան միջնորդութեամբ: Քանի մը տարի ետք, 1971-ին, Արեւելեան Փաքիստանի հնդկական զօրակցութեամբ անկախացումով, որով կը ծնի Պանկլատէշը, նոր պատերազմ կը սկսի: Քաշորդ տարի ստորագրուած Սիմլայի համաձայնութեամբ Նոր Տէլհի եւ Իսլամապատ յանձնառու կ'ըլլան իրենց հակամարտութիւնները իրենք լուծելու:

Կացութիւնը խաղաղ կը մնայ մինչեւ 1990· այդ թուականին փաքիստանեան նեցուկին տէր կրօնամէտ անջատողականները պինդ պայքարի կը դիմեն Հնդկաստանի դէմ, գաշմիրեան անոր պատկանող հատուածին մէջ: 1998 նշանակելի թուական մը կ'ըլլայ, անով որ երկու թշնամի երկիրները՝ Հնդկաստան ու Փաքիստան Մայիսին հիւլէական փորձարկումներ կ'ընեն: Նոյն տարին հինտու ազգայնականները կը հասին Հնդկաստանի ընտրութիւնները:

1999-ին Հնդկական Գաշմիրի մէջ հայկի բախումները երկու կողմէն հազար հոգիի մահուան պատճառ կ'ըլլան: Նոյն տարուան Հոկտեմբերին, զօրավար Փ· Մուշարաֆ պետական հարուածի մը ղեկավարը կ'ըլլայ: 2001-ին անձնասպանական արարք մը կը գործուի Հնդկական Գաշմիրի խորհրդարանին դէմ ու 38 հոգիի մահուան պատճառ կ'ըլլայ: Հընդկաստան Իսլամապատը կ'ամբաստանէ, ահաբեկչութեան դէմ պայքարելու յանձնառութեան տէր չըլլալով: Կը յաջորդէ Դեկտեմբերի անձնասպանական յարձակումը Հնդկական դաշնակցային խորհրդարանին վրայ որ ատարտեցաւ 14 հոգիի մահով: Երկու երկիրները անգամ մը եւս պատերազմի չեմին կը հասնին:

Այս տարուան սկիզբին, Յունուար 12-ին, նախագահ Մուշարաֆ իր ժողովուրդին ուղղուած ճառի մը մէջ կ'ըսէր թէ Փաքիստանի իսլամական գործօն կազմակերպութիւնները կարգի հրաւիրուած էին եւ հինդ կազմակերպութեան գործունէութեան վերջ տրուած էր: Քանի մը օր ետք, Հնդկաստան կը փորձէր հրթիռ մը: Լարումը աստիճանաբար կը չէշտուէր: Մայիս 21-ին սպանուեցաւ անջատողական չափաւոր ղեկավար Լոնէն, որ կ'ընդդիմանար իսլամականներուն: Մայիսի վերջին, Փաքիստան կը ձեռնարկէր նոր հրթիռներու արձակումին: Մոսկուա եւ Ուաշինկթընն կը փորձէին մեղմացնել ստեղծուած լարումը:

ՅԱՌԱՋ-Ի ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ Բ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ

ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՓԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հ. – Անկարելի բան էր երեւակայել թէ Սփիւռքի Հայերը զրպարտելու սիրոյն, Հայաստանի ակադեմիկոսները կրնային նոյնիսկ իրար խաղի բերել…

Պ. – Նիստը չարունակուեցաւ մշակոյթի հարցերով։ Սփիւռքէն զեկուցաբեր նշանակուած էր Նորվան Եպիսկոպոս Զաքարեան որ սակայն մեկ խօսք չարտասանեց ուղղագրութեան մասին, դժբախտաբար։ Եզրափակումէն առաջ մեկական վայրկեան խօսքի իրաւունք տրուեցաւ Սփիւռքէն մասնակիցներուն։ Կրկին խօսք առի, չնորհակալութիւն յայտնեցի Ս. Կապուտիկեանին որ քաջութիւնը ունեցաւ մերժելու զրպարտադրին թովանդակութիւնը։ Ցետոյ կրկնեցի որ անհրաժեշտ էր 1922-ի դեկրետը ջնջել քաղաքական կչխանութեան որոշումով, քանի որ քաղաքական հարց էր դասական ուղղագրութեան վերադարձը։ Այն պահուն երբ այս ուղղութեամբ գործնական առաջին քայլ մը առնուէր, կարելի կ'ըլլար Սփիւռքի միջոցներով ֆոնտ մը դոյացնել, 80 տարուան ընթացքին լոյս տեսած կարեւոր գիրքերու դասական ուղղագրութեամբ վերահրատարակութեան գործին ձեռնարկելու համար։

Հ. – Այս վերջին հեռանկա՞րն ալ բանի չծառայեց։

Պ. – Նախարար Լ. Մկրտչեան ծաղրական չեռով յայտարարեց. «Հինգ միլիառ տոլարը պատրաստեցէ՛ք»։ Եւ անցաւ բանաձեւումին ուր կը կրկնէր թէ հայկական ժողով մը պիտի կազմակերպէ ուղղագրութեան հարցին առընչութեամբ։ Այսուհանդերձ, խորհրդաժողովին եզրափակիչ հռչակագրին մէջ մեկ նշում կար ուղղագրութեան հարցին մասին։

Անհասկնալի մնաց թէ ինչո՞ւ Հայաստանի իշխանութիւնները խորհրդաժողովէն առաջ մեզ վստահեցուցած էին թէ ուղղագրութեան հարցը խորհրդաժողովին պիտի քննարկուի՝ համապատասխան յանձնաժողովին մէջ։ Ինչո՞ւ օրինակ, Պր. Օսկանեանը հեռատեսիլէն յայտարարեց այս մասին, քանի անգամ չեչտելով որ այս հարցը ա՛յս անգամ պիտի քննարկուի։ Եթէ չէին ուզեր քննարկումը, ի՞նչ պէտք կար այդ մասին խօսելու եւ վստահութեան այնպիսի մթնոլորտ մը ստեղծելու, որ փըր թէ մօտալուտ է հարցին լուծումը։ Ակադեմիկոսներու զրպարտագիրն ալ արուեստականօրէն սրուած այս կացութեան հետեւանք էր, քանի որ Մեսրոպեան ուղղագրութեան վերականգնումէ մեծ հաւանականութենէն վախնալով է որ ուզած են բոլոր դռները փակել հարցի լուծման առջեւ։

Ցետոյ ի՞նչ պէտք ունէին մինչեւ երեան դացող մարդոց խօսքը խափանել այդքան տգեղ կերպով, սովետական մեթոտներով։ Մինչդեռ 12 տարիէ ի վեր անկախ է Հայաստան եւ իբր թէ ժողովրդավարական վարչաձեւ ընդունած է։ Խօսքի իրաւունքի կապտումը ժողովրդավարութեան մա՞ս կը կազմէ։

Հ. – Ձեր ու ձեր համախոհներուն պըղտումները, պահանջները, ապա վէճերը, հակադրութիւնները, շօշափելի արձագանգ մը ունեցա՞ն։

Պ. – Մեծ արձագանգ ունեցան, քանի որ ուղղագրութեան նիւթը բոլոր յանձնաժողովներուն մէջ արծարծուած էր եւ ամէն տեղ այդ մասին կը խօսուէր. թէ՛ համալիրին մէջ, թէ՛ դուրսը սրճարաններու, տուներու մէջ, նաեւ հեռատեսիլի տարբեր յայտադրերու վրայ։

Ամոր ապացոյցը ունեցայ յաջորդ օրը երբ հրաւիրուած էի հեռատեսիլի «Շանթ» կայանը, «Հորիզոն» յայտադրէն ուղղակի սխռումով խօսելու այս մասին։ Հաղորդավարը Նուէր Մնացականեան դարմանք կը յայտնէր որ ամէն տեղ ուղղագրութեան հարցը կը ծեծուէր. ըսաւ թէ նոյն առտուն այդը ընդունած էր գործարար եւ նախկին բարերար Սփիւռքահայ մը որ ուղղագրութեան մասին արտայայտուած էր. երբ իրեն դիտել տուած էին թէ ատիկա իր մասնագիտութիւնը չէ, պատասխանած էր որ այդ հարցը աւելի կարեւոր էր, քան՝ պիզնէսը։

«Շանթ» հեռատեսիլի առջեւ խօսելով բացատրեցի թէ դասական ուղղագրութեան վերականգնումը Հայաստանի՛ օգտին համար է, հայաստանեան արեւելահայերէնին համար է, քանի որ ներկայ արեղեանական հնչիւնային ուղղագրութիւնը կարելիութիւնը չի տար բառերուն արմատները եւ բաղադրիչները ճանչնալու եւ անոնցմով բառակերտումներ ընելու։ Այս պատճառաւ կը տուժէ լեզուն, կը սկարանայ, կ'աղճատուի, օտար բառերով կը խճողուի։ Դասական ուղղագրութեան վերականգնումը կարելիութիւնը կուտայ հայաստանահայուն կարենալ կարդալու իր 16 դարու դրական ժառանգութիւնը եւ տէր կանգնելու անոր։ Եւ վերջապէս կը վերահաստատէ դրաւոր հաղորդակցութեան կապը ըմփիւռքի հետ՝ իրարու դրականութիւնն եւ մամուլ կարդալով։ Ցետոյ լեզու եւ ուղղագրութիւն տարբեր բաներ են։ Ամէն մարդ կրնայ իր լեզուն եւ բարբառը խօսիլ, սակայն մեկ ուղղագրութիւն պէտք է ունենալ։

«Շանթ»ի խօսնակը հարց տուաւ թէ ուղղագրութեան վերականգնումը արդեօք նիւթական չեռնի վրայ չահ մը կը բերէ՞ Հայաստանի։ Պատասխանեցի որ Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ տպագրըւելիք դրքերուն թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի մէջ վաճառքէն գոյանալիք դումարները անչուշտ որ չահ կ'ապահովեն Հայաստանի, նաեւ գործ կը հայթայթեն չատ մը անդործներու։ Եւ յետոյ երկրորդ կեանք մը կ'ապահովեն հայաստանցի դրողներուն, գործերուն, ամբողջ հայաչխարհի մէջ տարածուելով եւ կարդացուելով։

Հրաւիրուեցայ նաեւ ԱՄՆ կայանը, մասնակցելու կլոր սեղանի մը, ուղղագրութեան նիւթով։ Կային 7 – 8 անձեր։ Պոլիսէն կար թատերագիր Արման Վարդանեանը որ խօսեցաւ եւ բացատրեց թէ ինչո՛ւ պէտք է վերականգնուի դասական ուղղագրութիւնը։ Ես ալ իմ կարգիս խօսեցայ եւ ներկայ հնչիւնային ուղղագրութեան վնասները բացատրեցի։ Հոն էր նաեւ հայաստանցի դրող Յովհաննէս Գրիգորեանը։ Ան խօսիւ դէմ արտայայտուեցաւ դասական ուղղագրութեան վերադարձին, հարց տալով թէ ուրիչ խնդիր չէ՞ մնացած եւ Հայաստանի տնտեսական սարսափելի ներկային մէջ միայն ուղղագրութի՞ւնը կը հետաքրքրէ մեզ։ Պատասխանեցի որ ես տնտեսագէտ չեմ ու փրկիչի դեր չեմ կրնար կատարել. միայն կրնամ լեզուի ու կրթութեան մարդին մասնակցութիւնս բերել։

Հ. – Բայց, ի վերջոյ, այդ մարդիկը տգէտներ չեն, կրնան սխալն ու ճիշդը զանազանել. ինչո՞ւ ա՛յս աստիճան կ'ընդդիմանան արդէն յապաղած սրբագրութեան։

Պ. – Որովհետեւ քաղաքական իշխանութիւնը որոշում կայացնելու իրաւունքը կը թողու լեզուաբաններու որոնք ամբողջութեամբ սովետական վարչակարգի, մտայնութեան արտադրութիւն են. այդ կաղապարներով դաստիարակուած են եւ իրենց ուղեղը ամբողջովին ապազգայնացած է։ Կարողութիւնը չունին տեսնելու թէ ո՛րն է, ի՛նչն է ազգին ապագային համար նպաստաւորը։ Մարկացած ուղեղներ են։

Լեզուական մարզին մէջ անհրաժեշտ է ազգային քաղաքականութիւն մը ունենալ, մինչդեռ իրենք ազգային մտածողութեան, կեցուածքի բոլոր ձեւերէն չատ հեռու են։ Երբ մարդիկ իրենց երկրին անկախութիւնը անգամ կը մերժեն, ալ ի՞նչ կը սպասէք իրենցմէ։ Կը մերժեն ինչ որ սովետական չէ, որովհետեւ իրենց համար սովետական չեղող ամէն ինչ սրբապղծութիւն է։

Զարմանալին այն է որ այդ լեզուաբանները, ակադեմականները մինչեւ հիմա կը աջնային դիտական պատմուճանի մը հագցնել իրենց պնդումներուն, «հրաչալի», «կատարեալ»ի նման որակումներ տալով աբեղեանական ներկայ ուղղագրութեան։ Առաջին անգամն է որ իրենց փաստարկները սպառած ըլլալով, միայն ժողովուրդին անգրագէտ դառնալու վրանդը առջ կը քաչեն իրենց դրպարտագրին մէջ։ Մինչդեռ, քանի մը կանոնի փոփոխութեամբ ժողովուրդը անգրագէ՞տ կը դառնայ, երբ այդ կանոնները դպրոցի մէջ պիտի դասաւանդուին։

Եւ յետոյ, արժանապատուութեան հարց կը դարձնեն ուղղագրութեան վերականգնումը. «Մենք պետութիւն ենք. ինչո՞ւ մեր ուղղագրութիւնը պիտի փոխենք ըմփիւռքի պահանջով» կ'ըսեն։ Ձեն հասկնար որ ասիկա Սփիւռքի հարցը չէ, քանի որ տուժողը արեւելահայերէնն է եւ Հայաստանի նոր սերունդը։

Սովետական բռնատիրութիւնը երբ մեսրոպեան ուղղագրութիւնը արգիլեց, առաջին սերունդը բնականաբար ընդդիմացաւ, բայց ետքը պատիժներու սարսափով ենթարկուեցաւ անոր։ Իսկ ներկայ սերունդը կը փորձէ ամէն դնով առաւելութիւններ գտնել աբեղեանականին համար. բան մը որ կը յուշէ հոգեբաններու մատնանշած սթոքհոլմեան ծանօթախտանչանին գոյութիւնը իրենց մօտ. այն՝ որով զոհը կ'արդարացնէ իր չարագործը։

Հ. – Որպէս եզրակացութիւն, կարելի՞ է, հակառակ ամէն բանի, դրական տեղաշարժերու մասին խօսիլ։

Պ. – Այո, այս բոլորը նախ ծառայեցին որ ժողովուրդը զանգուածային կերպով տեղեակ դառնայ հարցին, ինչ որ մտքերը պատրաստելու քայլ էր։ Ցետոյ, գործնական դեռնի վրայ ծառայեց, կամ դըրդեց որ Մորհրդարանին մէջ այս նիւթով լսումներ կատարուին խորհրդաժողովի նախօրեակին։ Անոնց ընթացքին էր որ Լեզուի Հիմնարկի տնօրէնն, դասականին վերադարձին գլխաւոր հակառակորդներէն Գ. Ջահուկեան վերջապէս ընդունեցաւ որ հանրակրթական դպրոցներու վերջին դասարաններու աշակերտութեան (Ժ. դասարան) գրաբարի դասաւանդութիւն ըլլայ, որպէսզի ծանօթանան բառերու արմատներուն նաեւ դասական ուղղագրութեան։ Նոյնպէս, «Երկիր» չաբաթաթերթը սկսած է դասականով տարբերակ մըն ալ հրատարակել, չնորհիւ Վրամ Գորոյեանի հնարած համակարգի որ աբեղեանական ուղղագրութեամբ գրուածք մը անմիջապէս կը վերածէ դասականի։

Ըսեմ տակաւին որ «Մաշտոց» Հայկազուն Պաշտպանութեան մեր Միութեան կազմակերպած դասական ուղղագրութեամբ չարադրութեան մրցումը, որուն լաւագոյնները հրատարակուեցան «Ցառաջ»ի մէջ, յարմար ժամանակին ապացոյցը տուաւ որ ակադեմիկոսներուն պըղծածին չափ դժուար չէ դասականին անցքը։ Մրցումի 31 մասնակիցներուն գրութիւնները ցոյց տուի ԱՄՆ կայանին, ըսելով որ առանց դասընթացքի կրցած են գրել եւ… անգրագէտ չեն դարձած։ Ըրագիր ալ մշակած ենք որ Երեւանի երկու վարժարաններուն մէջ արեւմտահայերէնի դասաւանդութիւն կազմակերպուի յաջորդ տարեշրջանէն, անշուշտ դասական ուղղագրութեամբ։

Հ. – Կարելի է ուրեմն, դրական տեղաշարժերու լաւատես թոնով աւարտել այս զրոյցը, հակառակ շարունակուող բիրտ ընդդիմութեան, ու սպասել յաջորդող յաջորդական քայլերու եւ վերջնական յաջողութեան։

Պ. – Այո, յուսանք որ ողջախոհութիւնը կը յաղթանակէ քաղաքական նուիրեալներու մօտ եւ քաղաքական որոշումով մը վերջ կու տան բոլոր այս անմասն վէճերուն։ Այդպէսով կը կարենանք ազգովին արժանավայել կերպով տօնել Մաշտոցեան գիւտի մօտալուտ 1600-ամեակը։

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՓՐԱՆՑ ՎԵՐՖԷԼ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՈՒՍԱ ՏԱՂԻ ԳԻՒՂԱՊԵՏԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ամրեօք զեղարուեստի ընդհանուր օրէնքներէն մէ՞կն է ցեղասպանութիւնը պատկերել միայն անուղղակի ձեւով, այսինքն՝ պատուարի մը վրայով եւ անհատական բացառութիւններով։ Այսպէս, «Մուսա Լերան հառասուն օրերը» հիմնականին մէջ կ'առընչուի ոչ թէ տեղահան պաղթականներու կարաւաններուն, այլ՝ 5000 հոգիի փրկութեան, թէեւ ամէն պարագայի պէտք է բան մը պիտանք տեղահան պաղթականներու կարաւաններուն մասին՝ փրկութեան այս պատմութիւնը հետաքրքրական դառնալու համար։ Նոյնն է պարագան «Շինտլըր'զ լիսթ» ժապաւէնին մէջ, որ ոչ թէ կը ներկայացնէ անյայտ ու թըշուառ մահը, այլ՝ հեքեաթային փրկութեան մը պատմութիւնը։ Ամէն պարագայի այս նմանութիւնը կրնար պարզպէս պատահական ըլլալ, եւ գոցեցի Աստուածաչունչը։

Դուրսը, եկեղեցիին բակին մէջ տղամարդիկ կը խնդան։ Մուխթարը խաքար մը նետած է թրթուրի մը վրայ, սակայն թրթուրը տակաւին ողջ է։ Թաֆսիկ ալնիւ վարդրդս գայն կը կոխկռտէ եւ մեկ կողմ կը չպրտէ։ Արդեօք ասոնք վա՞տ մարդիկ են։

Այս բարձունքէն կարելի է աստղադիտակի մը ոսպնեակին ընդմէջէն դիտելու պէս տեսնել հեռաւոր հարթավայրը իր բերրի հողով, տուներով ու գետով։ Անոնց ետին Սուրիան ըլլալու է, եւ աւելի հեռուն՝ Լիբանանը, ապա՝ սահմանի փչաթելերը, որոնց ետին կը տարածուի Իսրայէլը։

Բ. Աչխարհամարտին, երբ Վեհրմախթը կը մօտենար Պաղեստինի, հրէական գնդապետակեայ բանակը ծրագրեց քաչուիլ Քարմէլ լերան բարձունքը եւ հայդուկային պատերազմ մղել Գերմանացիներուն դէմ։ Այս ծրագիրին պաղտնի բառը Մուսա Տաղ էր։ Կ'ըսուի, թէ նոյնիսկ նացիական մահաչունչ արգելարանները մէջ Վերֆէլի պիրքին բկզտուած օրինակները կ'անցնէին ձեռք ձեռք։

Ցանկարծ եկեղեցիին դիմացի տան դուռը կը բացուի։ Ձերմակ չապիկով մօրուքաւոր մարդ մը դուրս կուգայ զբաւիչ կնոջ մը թեւը անցած։ Մուխթարը կը մօտենայ երկուքին եւ պայծառ ժպիտով կը բարեւէ, ապա ինծի դառնալով կ'ըսէ. «էրմէնի»։ Ուրեմն Հայր տակաւին կ'ապրի՞ն Մուսա Տաղի մէջ։

Մօրուքաւոր մարդը կը հարցնէ, թէ արդեօք ռուսերէն կը խօսի՞մ։ Ոչ, չեմ խօսիր։ Երիտասարդ ամոլին եաին տրեց կին մը կ'երեւի դրան մէջ։ Անոր չարժուանքներէն կ'անդրադառնամ, թէ մարդուն մայրն է։ Ան ցոյց կուտայ դէպի տունը քալող կորաքամակ եւ մօրուքաւոր տարեց մարդ մը՝ ոչխարի մորթէ չինուած գլխարկով։ «Մոն փէր», կ'ըսէ՝ ներկայացնելով զայն։ Արդեօք կարելի՞ է։ Կրնա՞յ ըլլալ, որ ան իրապէս իր հայրն է։ Թերեւս այդ օրերուն պարզապէս մանուկ մըն էր։ Ո՞ւր էր ան 1915-ին։ Ի՞նչ փորձառութիւն ապրած էր, ուրկէ՞ եկած էր ընտանիքը։ Հասարակաց լեզու մը չունէինք։ Հետեւաբար արեւուն տակ կանգնած անօգնական կը դիտենք զիրար։

Սակայն տակաւին Հայեր կ'ապրին Մովսէսի Լերան վրայ։

Այսօր հաւանաբար անկարելի է «Մուսա Լերան հառասուն օրերը» չկարդալ իբրեւ դերմանական երրորդ հանրապետութեան նախընթացը պատկերող պատմութիւն մը։ Վերֆէլ ուանդական ըմպանդ մը կամ չարդ մը չէ, որ կը պատկերէ, այլ՝ կատարելագործուած միջոց-ներով ցեղասպանութիւն մը, որ կազմակերպուած է դիւանակալական սառնասրտութեամբ։

Վէպին անմոռանալի մեկ պարբերութեան մէջ դերմանացի քարոզիչ եոհան Լեփսիուս կը տեսակցի Թուրքիոյ պատերազմի նախարար Էնվէր փաչային հետ։ Ան երկիւղածութիւն առթող անձ մը չէ, դրեթէ մանկունակ է։ «Այսուհանդերձ Լեփսիուս տեսաւ մարդկային այն սառը դիմակը, որ յաղթահարած էր ամէն զգացում։ Այլ խօսքով մարդկային քոզարկուած մոքի դիմակը, որ անցած է յանցանքի եւ խղճահարութեան բոլոր զգացումներէն անդին, անաստուածութեան տարբերնակ եւ դրեթէ անմեղ միամտութեան դիմակը։ Եւ ի՛նչ ուժ ունէր այդ դիմակը, որ մարդ չէր կրնար տեսել զայն», կը

վերջին դասարաններու աշակերտութեան (Ժ. դասարան) գրաբարի դասաւանդութիւն ըլլայ, որպէսզի ծանօթանան բառերու արմատներուն նաեւ դասական ուղղագրութեան։ Նոյնպէս, «Երկիր» չաբաթաթերթը սկսած է դասականով տարբերակ մըն ալ հրատարակել, չնորհիւ Վրամ Գորոյեանի հնարած համակարգի որ աբեղեանական ուղղագրութեամբ գրուածք մը անմիջապէս կը վերածէ դասականի։

Ըսեմ տակաւին որ «Մաշտոց» Հայկազուն Պաշտպանութեան մեր Միութեան կազմակերպած դասական ուղղագրութեամբ չարադրութեան մրցումը, որուն լաւագոյնները հրատարակուեցան «Ցառաջ»ի մէջ, յարմար ժամանակին ապացոյցը տուաւ որ ակադեմիկոսներուն պըղծածին չափ դժուար չէ դասականին անցքը։ Մրցումի 31 մասնակիցներուն գրութիւնները ցոյց տուի ԱՄՆ կայանին, ըսելով որ առանց դասընթացքի կրցած են գրել եւ… անգրագէտ չեն դարձած։ Ըրագիր ալ մշակած ենք որ Երեւանի երկու վարժարաններուն մէջ արեւմտահայերէնի դասաւանդութիւն կազմակերպուի յաջորդ տարեշրջանէն, անշուշտ դասական ուղղագրութեամբ։

Հ. – Կարելի է ուրեմն, դրական տեղաշարժերու լաւատես թոնով աւարտել այս զրոյցը, հակառակ շարունակուող բիրտ ընդդիմութեան, ու սպասել յաջորդող յաջորդական քայլերու եւ վերջնական յաջողութեան։

Պ. – Այո, յուսանք որ ողջախոհութիւնը կը յաղթանակէ քաղաքական նուիրեալներու մօտ եւ քաղաքական որոշումով մը վերջ կու տան բոլոր այս անմասն վէճերուն։ Այդպէսով կը կարենանք ազգովին արժանավայել կերպով տօնել Մաշտոցեան գիւտի մօտալուտ 1600-ամեակը։

Տեսակցեցաւ՝ Ա. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, Մարտ 18–ին եւ 19–ին, տեղի ունեցած են Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպական Նահատակրդեան 11–րդ խաղերը, որոնց մասնակցած են վեց երկիրներու քաղաքներէն մարզական խումբերը: Պուլկարիայէն՝ Սոֆիայի եւ Շումանի խումբերը մասնակցած են, Ֆրանսայէն՝ Փարիզ, Լիոն եւ Մարսէյլ, Հայաստանէն՝ Երեւան, Անգլիայէն՝ Լոնտոն, Աւստրիայէն՝ Վիէննա, Եգիպտոսէն՝ Գահիրէ: Ֆութպոլի խաղերուն վերջնական յաղթանակը տարած է Եգիպտոսի Հ.Մ.Ը.Մ. – Նուպար Հելիոպոլոյոյ խումբը 2 – 1 պարտութեան մատնելով Մարսէյլի խումբը եւ արժանացած է բաժակի: Պասքէթ–պոլի մէջ, յաղթած է Հայաստանի խումբը 70 – 57 արդիւնքով Հ.Մ.Ը.Մ. – Նուպարի դէմ: Փինկ–փոնկի մէջ ալ յաղթած է Եգիպտոսի Հ.Մ.Ը.Մ. – Նուպարէնն՝ Ռուբէն Սիմոնեան: Հ.Մ.Ը.Մ. – Նուպարը արժանացած է նաեւ Ֆէտ – փլէյ բաժակին, իր ցուցաբերած մարզական բարձր ոգիին համար:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին մէջ, Յունիս 10–ին, վր մահվանացումն կնքած է Սերովբէ Ա. Քհնյ. Կիւլեան: Ծնած էր 1914ին, Հաթայ Վաքըֆլըգիւղ: Նախնական ուսումը ստացած է գիւղին Մեսրոպեան վարժարանը, 1970–ին, ընտանեօք փոխադրուած է Պոլիս, 1971–ին Սկիւտարի Ս. Նաչ Եկեղեցւոյ մէջ, ըշխրութեան չորս աստիճաններ ստացած է ձեռամբ Շնորհք պատրիարքի: 1978–էն պաշտօնավարած է Իսքէնտէրունի Սուրբ Գառատուն Մանկանց եւ Քրըքլքհանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիներուն մէջ:

*
**

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ Յակոբ Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ, Մայիս 31–ին, տօնուած է Մայիս 28–ի 84–րդ տարեդարձը: Բացման խօսքը կատարած է Զօհրապ Ղազարեան: Ան չեչտած է որ 1918–ին իրդործուած անկախութիւնը հանդրուանային չէր եւ թէ անհրաժեշտ է անոր աւանդը վերածել Համազգային սեփականութեան: Խօսք առած են Հայ Աւետարանական Միութեան Կեդրոնական Մարմնի ատենապետ՝ վերապատուելի տոքթոր Փօլ Հայտոսթեան, Եսայի Հաւաթեան: Գործադրուած է պեղարուեստական յայտագիր մը: Այս տօնակատարութեան առթիւ 51 նորագիրներ միացած են Հ. Ց. Դ. Լիբանանի շարքերուն: Օրհան կնքահայրը եղած է Գէորգ Գանտահարեան, որ նորագիրներուն ուղղուած իր խօսքին մէջ չեչտը դրած է «դաշնակցական տիպար»ի հատկացողութեան վրայ: Շուչիի ազատագրութեան որպէս խորհրդանիշ, նորագիրներու խումբին անունը մկրտուած է «Շուչիի սերունդ»:

*
**

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՑԻ ՄԷՋ, Մայիս 31 – Յունիս 1 շաբաթավերջին, Ընկերվարական Միջազգայնականի խորհուրդը աւարտած է իր աշխատանքները: Ժողովին մասնակցած են չուրջ 96 կուսակցութիւններէ չուրջ 450 պատգամաւորներ: Հ. Ց. Դաշնակցութեան կողմէ մասնակցած է Բիւրոյի անդամ եւ Միջազգայնականի մէջ Հ. Ց. Դ. ներկայացուցիչ՝ Մարիօ Նալպանտեան: Ժողովին գլխաւոր թեմաներ էր եղած են «Խաղաղութեան եւ Ապահովութեան յառաջխաղաց» եւ «Մոնթեռէյ Եոհաննէսպուրկ»: Այս առթիւ, Միջազգայնականի Կորհուրդը միաձայնութեամբ որոշած է դրական պատասխան տալ Լիբերաւ անդամի կարգավիճակ ընդունելու Հ. Ց. Դաշնակցութեան դիմումին: 1996–ին, Հ. Ց. Դ.ն դէմ կարգավիճակով կ'անդամակցէր, 1999–ին ստացած էր խորհրդակցական անդամի կարգավիճակ եւ լիբերաւ անդամ կը դառնայ 2003 Մարտին:

*
**

ԳԱԶԱՊԼԱՆՔԱՑԻ ՄԷՋ, Մայիս 29–ին, վերջ գտած է ընկերվարական Միջազգայնականի կանայց կազմակերպութեան Բիւրոյի երկօրեայ նիստը: Նիստին մասնակցած են 35 անդամ կուսակցութիւններէ 70 պատուիրակներ: Հ. Ց. Դաշնակցութեան կողմէ մասնակցած է Մարիա Թիթիզեան, Հայաստանէն: Ժողովին գլխաւոր թեման եղած է. – «Դէպի կանանց առաւել մասնակցութիւն քաղաքականութեան մէջ. ռազմավարութիւններ եւ իրականութիւններ», նիւթին չուրջ արտայայտուած է նաեւ Մարիա Թիթիզեան, ներկայացնելով Հայաստանի կացութիւնը հարցին առընչութեամբ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՇԽԱՐՀԱՀԱՑԵԱՅ
ՊԱՏՈՒՀԱՆ

Ակնարկներ, տպաւորութիւններ,
նախագահական գրոյց, վկայութիւններ

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶԱՒՃԵԱՆ

Փարիզ, 2002

ԹԻՒ 17 ԽԱՓԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Ի՞նչ բանի մասին:

– Քաղաքական դաւադրութեան մը մասին:

– Պատմէ՛, տեսնեմ, թէ ի՛նչ է այդ քաղաքական դաւադրութիւնը:

– Կը ցաւիմ, որ պիտի չկրնամ հաղորդել ձեզի... պիտի խօսիմ, երբոր ոստիկանութեան տնօրէնին ներկայանամ:

– Եթէ այդչափ կարեւոր գաղտնիք մը ունիկիր, ինչո՞ւ մինչեւ այսօր մկլտեղ չհանեցիր եւ սպասեցիր մեկնումի ժամուդ:

– Աւոր համար մանաւանդ պատճառներ ունիկի:

– Ցայտնէ՛, տեսնենք, այդ պատճառները:

– Այդ ամէնքը պիտի բացատրեմ Պէտրի պէյին:

– Ես պիտեմ, թէ քան մըն ալ չունիս յայտնելիք, – դոչեց քօմիսէրը բարկութեամբ, բոլոր ատոնք վարպետութիւններ են, որպէսզի աքսոր չերթաս...

– Ո՛չ, քօմիսէ՛ր էֆէնտի, խնդիրը չատ լուրջ է, եւ կը խնդրեմ, որ նամակս անմիջապէս ոստիկանութեան տնօրէնին ձեռքը հասցնէք:

– Նամակը պիտի ղրկեմ եւ վստահ եմ, որ Պէտրի պէյն ալ ինձի պէս պիտի մըտածէ ու պիտի չուզէ երեսդ տեսնալ:

– Այդ իր դիտնալիք բանն է... միայն թէ չուտով ղրկեցէք:

Քօմիսէրը ոստիկանի մը միջոցաւ նամակը ղրկեց՝ ըսելով.

– Սպասէ՛ եւ տնօրէնն պէյին պատասխանը բե՛ր:

– Շատ աղէկ, – ըսաւ ոստիկանը:

Արշաւիր վերադարձաւ իր բանտը: Ցոյսը կը վերածնէր իր մէջ: Ախորժակով իրիկուան ճաշը ըրաւ եւ սիկառէթ մը վառելով՝ սկսաւ խօսակցիլ արաբ լուսանկարչին հետ:

– Ուրախ կ'երեւաս կոր, – ըսաւ Արաթը, – կ'երեւայ, որ լաւ լուր մը առիր:

– Դեռ ո՛չ, բայց կը սպասեմ կոր:

– Ի՞նչ լուրի կը սպասես:

– Այս միջոցիս ամբողջ մտածումս մէկ բանի վրայ կեդրոնացած է, այն է՝ աքսոր չերթալու միջոց մը գտնել:

– Եւ գտա՞ր այդ միջոցը:

– Կարծեմ թէ գտայ, այս պիշեր կամ վաղը առաւօ յայտնի կ'ըլլայ:

– Ի՞նչ էր այն թուղթը, զոր ղրեցիր:

– Տեղեկագիր մըն է՝ ոստիկանութեան տնօրէնին ուղղուած:

– Այդ տեղեկագի՞րը քեզ պիտի փրկէ:

– Անշուշտ... այդ տեղեկագիրը կարդալուն պէս Պէտրի պէյ պիտի ուզէ ինձ տեսնել եւ անդամ մը, որ իր դէմը ելլեմ՝ կը յուսամ յաջողիլ եւ հոս մնալ:

– Կը մաղթեմ, որ այդպէս ըլլայ:

Ժամ մը ետքը ոստիկան մը եկաւ զինքը փնտռելու:

– Ո՞վ կ'ուզէ զիս, – հարցուց Արշաւիր:

– Ոստիկանութեան տնօրէնը:

Արշաւիրի աչքերը ուրախութենէն չողացին:

– Երթանք, – ըսաւ:

Արդարեւ, Պէտրի պէյ կարգ մը խընդիրներու համար եկած էր Քլամը սիասի եւ այս առթիւ ուզած էր տեսնել հայ լրտեսը:

Ոստիկանութեան տնօրէնը պաղ ընդունելութիւն մը ըրաւ Արշաւիրին:

– Դրածդ կարդացի եւ անոր համար քեզ հոս կանչել տուի, – ըսաւ:

– Շնորհակալ եմ, – պատասխանեց Արշաւիր:

– Անմիջապէս կրնա՞ս հաստատել այդ պիտի դաստդրութեան մը գոյութիւնը:

– Այո՛, ինչպէս չատ զօրաւոր կասկածներ ունիմ, որ այդպիսի դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի:

– Կասկածը բաւական չէ, ապացոյց կ'ուզեմ:

– Ինչպէս գրած եմ տեղեկագրիս մէջ՝ եթէ ինձի միջոց տրուի, քիչ օրէն ապացոյցներ կրնամ հայթայթել:

– Իսկ հիմա որեւէ ապացոյց չունիս, այնպէս չէ՞:

– Չէ... բայց... կմկմաց լրտեսը:

Ոստիկանութեան տնօրէնը ձեռքի չարժումով մը լռեցուց զայն: Յետոյ սեղանին վրայ գտնուած զանգակը հնչեցուց:

Ոստիկան մը ներս մտաւ: Արշաւիր խնդրն հասկցաւ, որ զինքը տանելու համար կանչուած էր, ըսաւ.

– Կը խնդրեմ, պէ՛յ էֆէնտի, ներեցէք, որ խօսք մը ըսեմ, կարճ խօսք մը:

– Ի՞նչ պիտի ըսէք:

– Այսչափ ժամանակէ ի վեր անդնահատելի ծառայութիւններ մատուցած եմ կառավարութեան...

– Այդ խօսքերը մտիկ չեմ կրնար ընել, – դոչեց Պէտրի պէյ:

– Այնքա՞ն կարեւոր հնչակեան գործիչներ ձեզի ցոյց տուի:

– Բոլոր ատոնք գիտենք:

– Մինչեւ իսկ բանտին մէջ կանացի օգտակար ըլլալ ձեզի:

Ոստիկանութեան տնօրէնը անհամբերութեան չարժում մը ըրաւ:

– Եւ յանցանքի մը համար, որ բացարձակ կերպով ապացուցուած չէ, զիս...

– Տա՛ր այս մարդը, – դոչեց Պէտրի պէյ ոստիկանին՝ ցոյց տալով Արշաւիրը:

Ոստիկանը լրտեսին թեւէն բռնեց:

– Ցանուն Աստուծոյ, գթացէ՛ք ինձի, – դոչեց Արշաւիր յուսահատ չեչտով մը:

– Քալէ՛, – ըսաւ ոստիկանը:

– Ես ձեր հաւատարիմ ծառան եղած եմ միշտ:

(Շար. 245)

ԾՆՈՒՆԴ

Տիրէք եւ Գեւոնեան ընտանիքները եւ իրենց զաւակները՝ վահան եւ Ծովինար, ուրախութեամբ կը ծանուցանեն Աչխէնի քրոջ՝

ԱԼԻՆԱ-Ի

ծնունդը, Փարիզ, 2002, Յունիս 1:

ՆՈՒԷՐ

Ամենուհի Գեւոնեան իր ծննդեան 100-ամեակին եւ թոռան զաւկին՝ Ալիծի ծննդեան առթիւ 80 եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Pour la 26ème année consécutive

Gala M.C.A.

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

le Samedi 29 juin à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire

Au programme :

— Arts martiaux —
Démonstration des élèves
(en association avec l'ABBA)

— Langue arménienne —
Elèves de l'une des classes collège

— Ecole de Danse Arménienne de la M.C.A. —
Présentation des classes d'enfants, adolescents, jeunes adultes

Participation aux frais

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ՔՈԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՈԴԵԿՈՉՈՒՄ

Կազմակերպութեամբ Նոր Սերունդ Մշակութային Միութեան:

Հովանաւորութեամբ Սոցիալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջանի Վարիչ Մարմնին:

Ուրբաթ, Յունիս 21, երեկոյեան 20·30-ին, Հայ Երիտասարդական Կեդրոնի սրահին մէջ, 2 պիս, Աշտարակ հրապարակ, Ալֆորվիլ:

Օրուան բանախօս՝ Մ. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Կեդրոնական վարչութեան ատենապետ՝
Ընկ. ՏԻՐԱՆ ԱԿԻՆԵԱՆ

*
**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Քան անմահ հերոսներու յիշատակին՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կ'ըլլայ, Յունիս 23, Փարիզի եւ Շրջակայքի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսկ մայրիկ մանանաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 17-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Օրակարգ. - Տեղեկատուութիւն 2001-ի մասին, նոր պիւտճէի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու գանազան հարցեր:

ՆԱՒՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի «Նահատակաց Յուշարձան»ի պաշտօնական բացում, ներկայութեամբ Գիւտ Սրբ. Նազպաշեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լըվէնի:

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին հանդիպակաց հրապարակը:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère** :
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի Աստղիկ մանանաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29-ին, ժամը 20·30-ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

*
**

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche des animateurs pour son séjour du mois d'août pour son centre de vacances de Bellefontaine.
Ecrire à :
C.B.A.F. - Conseil d'Administration
17, rue Bleue 75009 Paris

HAMASKAïNE
8ème FORUM
(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants
de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros
(pension complète)
Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :
— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr
— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

U. C. J. A.

Communiqué de Presse

L'Union Chrétienne de Jeunes Arméniens (U.C.J.A.) d'Issy-les-Moulineaux organise pour la cinquième année consécutive un grand tournoi sportif inter-jeunes arméniens, sur le thème : **SPORT — FOI — ARMENITE.**

Nous invitons tous les jeunes Français d'origine arménienne et leurs supporters, amateurs de FOOTBALL, VOLLEY BALL et TENNIS DE TABLE, les samedi 22 et dimanche 23 juin 2002 au Complexe sportif Alain Mimoun, rue Rabelais à Issy-les-Moulineaux.

Cet événement se déroulera sous la présidence d'honneur de **M. André SANTINI,** Maire d'Issy-les-Moulineaux, et le parrainage de Vanessa RAKEDJIAN, championne internationale de ski alpin.

— **Samedi 22 juin :**
* dès 9h : accueil et début des épreuves sportives.
* à 19h30 : concert en plein air du groupe «KARIAG», avec la chanteuse de jazz vocal Houry Apartian,
— **Dimanche 23 juin dès 14h** : demi-finales, finales, remise des prix.
Grand tirage : 1er prix : 2 billets d'avion Paris - Erevan AR en avion, offerts par LITOUR; nombreux lots.
* Le photographe Max SIVASLIAN dédicacera son livre **«Le Jardin noir».**

Renseignements & inscriptions :

SPORT — FOI — ARMENITE
Union Chrétienne de Jeunes Arméniens
28, avenue Bourgain — 92130 issy-les-Moulineaux
☎ 01 46 44 20 10 — Fax : 01 46 44 64 04
e-mail : organisation@sfa.fr.st
site internet : www.sfa.fr.st

TEBROTZASSERE

EN FETE

DIMANCHE 23 JUIN à 11 heures

SPECTACLE DES ENFANTS DE LA MATERNELLE

Buffet — Brochettes — Bar

Après-midi animée par le Disc-Jockey JEAN - JACQUES

CHORALE DE L'ECOLE TEBROTZASSERE
Sous la direction de HAIG SARKISSIAN

Mini-Spectacle des enfants de l'Ecole encadrés par leurs professeurs

Distribution des prix

Tombola — Jeux divers — Concours de nardi

ECOLE TEBROTZASSERE
1, Bd du Nord — 93340 LE RAINCY — Tél. : 01 43 81 01 72
(accès par le RER E (Eole) jusqu'à Bondy - changement direction Gargan)
Gare de Pavillons sous Bois

UGAB — MARSEILLE
327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures
au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy 13007 Marseille
au profit de l'installation
d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

en présence de M. **BERGE SETRAKIAN**
Président Mondial de l'UGAB

et de M. **DENIS KETCHEDJIAN**
Président de l'UGAB-France

Renseignements et réservations
au **04 91 76 10 17**

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez. Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 22-23
SAMEDI - DIMANCHE
22-23 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·454 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·454

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յոկւնիս 20 / 21)

Ն. ՌԻԺԿՈՎ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսաստանի Դումային ու Հայաստանի Ազգ· ժողովի գործակցութեան մէջ-խորհրդարանական յանձնաժողովի ռուս նախագահ Ն. Ռիժկով իր երկրին Երեւանի դեսպանին ընկերակցութեամբ Յունիս 20-ին հանդիպում ունեցած է հայ իր պաշտօնակիցին Գ. Ալանեանի եւ յանձնաժողովի անդամներուն հետ: Քրնարկուած են նոյն յանձնաժողովին Սեպտեմբերի Երեւան կայանալիք նիստին օրակարգի նիւթերը:

Ն. Ռիժկով նոյն օրը ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Տեսակցութեան կարեւոր թեմաներէն եղած է հինգ տարի Հայաստանին ռուսական ապամանդ տրամադրելու համաձայնագիրը որ ըստ Ն. Ռիժկովի, յաջորդ շաբաթ կը վաւերացուի Դումային կողմէ:

*
**

ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԲԱՆԱԿԻՆ ՄԱՍԻՆ

Զինեալ ուժերու զարգացման հեռանկարներուն եւ խնդիրներուն յատկացած կլոր սեղանի մը Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեան ըսած է թէ Հայաստանի պայմաններով անընդունելի կը նկատէ արհեստավարժ բանակի մասին մտածել: Խօսելով սահմանամերձ չրջաններու մասին, նախարարը յայտնած է թէ այդ վայրերը զօրաւանդել փափաքողները զինուորական ծառայութենէ ղերծ կ'ըլլան. մինչեւ այսօր 126 երիտասարդ այդ ուղղութեամբ փափաք յայտնած է: Ս. Սարգսեանի հաղորդած տեղեկութիւններէն է նաեւ այն որ այսօր մօտ հինգ հազար կին կը ծառայէ Հայաստանի զինեալ ուժերուն մէջ: Պատասխանելով յատուկ նախագահական ընտրութեան բանակին մասնակցութեան մասին հարցումին, նախարարը ըսած է թէ բանակը ապակուսակցականացուած է, բայց ոչ՝ ապաքաղաքականացուած. ան հանրութեան մէկ մասն է, ինչպէս օրէնսդիրը որոշէ, իրենք այնպէս կը վարւին:

*
**

ՔՐԻԱԿԱՆ ՕՐԷՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԱԾ

Ազգային ժողովը Յունիս 20-ի նիստին 66 թեր, 15 դէմ եւ 1 ձեռնպահ քուէով ընդունած է քրէական օրէնսգրքի նախագիծը: Հոն նշուած է որ մահապատիժի ընդումէն չեն կրնար օգտուիլ անոնք որոնք մինչեւ օրէնսգրքին կիրարկութեան դրուելը գործած են սպանութիւն, ահաբեկչական արարք եւ անչափահասի բռնաբարում: Ընդունուած նախագիծը պիտի ղրկուի միջազգային փորձաքննութեան: Մահապատիժի յօդուածը առնուած է շուրջ 40 բանտարկեալներու որոնք արդէն դատապարտուած են, սակայն, մահապատիժի գործադրութեան օրէնքի բացակայութեան պատճառով անոնց պատիժը չէ կիրարկուած: Կան անոնց մէջ, Հոկտեմբեր 27-ի ահաբեկչութեան հեղինակներն ալ որոնք սկզբունքով կը մնանեն նշուած բացառութիւններուն մէջ: Պետական – իրաւական հարցերու յանձնաժողովին նախագահը Վ. Դալլաքեան ըսած է թէ այդ բոլորին մասին երկու կարելի մօտեցում կայ. կամ նախագահը Սահմանադրութեամբ իրեն վերապահուած իրաւունքով ներում կը շնորհէ անոնց, կամ վճիռը կը կատարուի:

*
**

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱԿԱՆԱՋԵՐԾՈՒՄԸ

Բրիտանական «Հալօ Թրասթ» մարդասիրական ընկերութիւնը ականապերծումով եւ չպայթած զինամթերու մաքրադործումով կը զբաղի: Ան Ղարաբաղի մէջ 37 հազար ական ու այլ պայթուցիկներ վնասազերծած է, աւով 1 միլիոնի հասցուցած մինչեւ այսօր չէզոքացուցածնե-րուն թիւը: Այդ յոբելեանը նշուած է Սաեփանակերտի մէջ, Յունիս 19-ին: Նախագահ Ա. Ղուկասեան այդ մը տուած է ընկերութեան գրասենեակը, աշակցելու պատրաստակամութիւն յայտնելով, երբ խնդիրներ ծագին «Հալօ Թրասթ»ի աշխատանքին առընչութեամբ: Ան նաեւ իր երախտագիտութիւնը յայտնած է ընկերութեան, յուսալով որ կը շարունակեն մաքրագործել ղարաբաղեան հողը, մինչեւ չպայթած վերջին ականին վնասազերծումը:

Ռ· ՔՈՉԱՐԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Յունիս 21-ին ընդունած է ղրղզներու առաջին համահայկական խորհրդաժողովին մասնակիցներէն խումբ մը: Գրողներու Միութեան նախագահ Լ. Անանեան համառօտակի ներկայացուցած է խորհրդաժողովի աշխատանքը, նշած որ յատուկ կարեւորութիւն տրուած է Սփիւռք – Հայաստան գրական – գեղարուեստական կապին ամրապնդումին: Նախագահն ալ գնահատանքով անդրադարձած է Սփիւռքի մտաւորականներուն հայապահպանման ջանքերուն, ըսելով որ գրականութիւնը միշտ եղած է Հայաստանն ու Սփիւռքը միացնող կամուրջներէն մէկը: Զրոյցի ընթացքին Ռ. Քոչարեան բացատրութիւններ տուած է Սփիւռքի գրողները հետաքրքրող թղթմաթիւ հարցերու մասին:

Նոյն օրն ալ Օշական կատարուած այցէն եւք աւարտած է խորհրդաժողովին աշխատանքը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՆՈՐ ԴՈՒՐԸ ՋԱԻԱԽՔԻ ՎՐԱՑ

ՏԵՐՈՒՆԻ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Յունիս 19-էն 20-ի գիշերը, հիւանդանոցը, ուր կը գտնուէր վերջին տարիներուն, իր մահկանացուն կնքած է Մշոյ Գեղամին (Տէր – Կարապետեան) եւ Գիւլիզարի հարիւրամեայ զաւակը՝ Արմենուհի Գեւոնեան:

Արմենուհի Տէր – Կարապետեան ծնած էր Մուշ քաղաքի Սուրբ Մարինէ թաղամասին մէջ, անցեալ դարու առաջին տասրիներուն եւ մկրտուած էր Թաղին Մայր եկեղեցւոյ մէջ: Ինք է որ կը նկարագրէ.- «Հոն կար Վերի Թաղի թեմական դպրոցը, կար ձոր մը եւ անոր կողին՝ Ձորի Թաղը»: Մանկութեան չրջանին, երկու անգամ Պոլիս գացած է հօրը հետ, առաջին անգամ Հիւրրիյէթէն եաք, 1908-ին երբ Գեղամ Տէր – Կարապետեան երեսփոխան կ'ընտրուէր, երկրորդ անգամ 1914-ին, Յարդերու նախորդող տարին: Պոլսոյ մէջ, աւարտած է Խասեան վարժարանը, ուր նաեւ ուսուցչութիւն ըրած է: Այդ չրջանի իր ուսուցիչները եղած են Ատրունի, Սիսլեան, Սիրունի, Տիրուհի Ազարեան (յետագային Միսաքեան), Վարդգէս եւ ուրիշներ:

1919-ին, հօրը՝ Գեղամի մահէն եաք, չրջան մը ուսուցչութիւն կ'ընէ Զալաթիոյ Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ բակը գտնուող զաղթականաց դպրոցը, աշխատած է նաեւ Պոլսոյ հեռաձայնային Բերայի կեդրոնին մէջ: Այդ չրջանէն իսկ, սկսած է երգել եւ մասնակցիլ Զալաթիոյ հանդէսներուն գեղարուեստական բաժիններուն: Աշակերտած է Գրիգոր Սիւնիի, առիթն ունեցած է նաեւ մենակեդրոնին ըլլալու կոմիտասի հինգ սանեռուն:

1925-ին, ինչպէս կը պատմէ իր յուշերուն մէջ, սկսած էր զաղթականներու դէպի Ֆրանսա մեկնումը պարմանագրութիւններով: 30 կաթոդիկէ ընտանիքներու հետ, որոնք մետաքսի գործատան մը հետ պայմանագրութիւններ ունէին, Արմենուհի կը հասնի Ֆրանսա, նախ Մարսէյլ, ապա՝ Փարիզ: Սկիզբը քարտուղարութիւն ըրած է կաթոդիկոսական պատուիրակ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեանի մօտ, ապա չրջան մը որպէս դրադրուհի աշխատած է «Յառաջ»ի խմբադրատունը, ուր ծանօթացած եւ ամուսնացած է Լեւոն Գեւոնեանի հետ:

Փարիզեան չրջանին աշակերտած է Մարգրիտ Բարայեանի, որ երգի դասեր կուտար եւ Զարուհի Զարափեանի:

*
**

Արմենուհի Գեւոնեանի գլխաւոր արժանիքը եղած է, իր ամբողջ կեանքին երկայնքին Մշոյ աշխարհը ապրեցնել իր պատմութեամբ, փառքերով, այլ մանաւանդ երգերով: Այս վերջին գետնի վրայ, անփոխարինելի դեր կատարած է փրկելով երգերու ամբողջ գանձարան մը: Տարիներու երկարնքին երգած է վարիշեան թեմերու վրայ, Մշոյ զգեստաւորումով, ապա, անցած է քաղաքէ-քաղաք, երկրէ երկիր ու երգահանդէսներ տուած ոչ միայն Ֆրանսայի գանազան քաղաքներուն մէջ, այլեւ Պոլիս, Պէյրութ, Միացեալ – Նահանգներ, Հալէպ, Հայաստան: 60-ական թուականներուն առաջին անգամ իր երգերը արձանագրուած են, յետագային պատրաստուած է նաեւ գասէթ մը:

Երգէն անդին, չըսելու համար երգէն աւելի, Արմենուհի Գեւոնեան գրելու, պատմելու բայառիկ չնորհք ունէր եւ տարիներու երկայնքին «Մշոյ աչխարհը» ապրեցուցած է «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ: Այնպիսի կենդանի ոճով կը նկարագրէր այդ կորսուած աչխարհը, այնպիսի մանրամասնութիւններով կը պատմէր տեղւոյն կեանքը, քարքերը, ուխտագնացութիւնները, որոնց մասնակցած էր, սովորութիւնները, որ ընթերցողին աչքին առջեւ կեանք կ'առնէր ամբողջ անցեալ մը: Ինք կ'ըսէր թէ առաջին անգամ գրել սկսած է 1953-ին, Հալէպի մէջ ու գրութիւնը գրկած է Շաւարչ Միսաքեանին որ զայն հրատարակած է ու քաջալերուած չարունակած է գրել: Բայց, հարկ է յիչել որ ինք հեղինակն էր արդէն իր մօրը պատմութեան եւ «Գիւլիզար» հատորը լոյս տեսած է 1946-ին Շաւարչ Նարդունիի յառաջաբանով եւ թարգմանաբար 1993-ին, Մարսէյլի Փառանթէզ հրատարակչատան կողմէ «Les noces noires de Gulizar» խորագրով:

Մինչեւ վերջին տարիները, Մշոյ աչխարհը, Ս· Կարապետը իր մղձաւանջներն եղած են, եւ գիտակցութեան պահերուն միշտ Մուչն էր, Ս· Կարապետը զոր կը յիչէր: Եւ հետաքրքրական, մտքով ալ չէր զադրած հոն ապրելէ, վանքերուն, չինականներուն, ուխտաւորներու կողքին:

*
**

Այսօր, Արմենուհի Գեւոնեան իր հետ կը տանի այդ Մշոյ աչխարհը, զոր այնքան սիրած էր եւ այնքան հարազատութեամբ վոխանցած մեզի: Վերջին տարիներուն, մեկուսացած կեանք մը կ'ապրէր, այլեւս չէր կրնար գրել, ոչ իսկ կարդալ իր «սիրելի "Յառաջ"»ը: Միչտ չէ որ գիտակից էր ու հատանաբար, վերարարձած էր արդէն Մշոյ աչխարհ եւ հոն չարունակած էր ապրիլ, հեռու բուն չրջապատէն: Ու հիմա, վերջնապէս վերադարձած է այդ Մշոյ աչխարհը յաւիտենականութեան մէջ:

*
**

Արմենուհի Գեւոնեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքաբթի, Յունիս 25, ժամը 10-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին:

Մեր ցաւակցութիւնները Անահիտ եւ Լեւոն Տէր – Մինասեանի, Գեղամ Դեւոնեանի եւ իրենց զաւակներուն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱԿ-ի (Պաղեստինի Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն) մէկ զեկավարը՝ Սարի Նիւսէյպեհ, որ նախագահն է նաեւ Ալ – Քուտս համալսարանին եւ ոչ պինեալ դիմադրութեան կողմնակից, Ալ-Քուտս օրաթերթին մէջ կոչ մը հրատարակած է Յունիս 19-ին, ուր կը հրաւիրէ «անոնք որոնք գործողութիւններու կը դիմեն Իսրայէլի բնակիչներուն դէմ, որ վերանային իրենց քաղաքականութիւնը»: Ըստ իրեն, այդ արարքները աւելի կը ծանրացնեն կացութիւնը, կը հրահրեն Պաղեստինցիներու դէմ առելութիւնը եւ արդարացումներ կուտան Շարոնի կառավարութեան որ աւելի ճնշէ պաղեստինեան դիւղերուն վրայ: Միւս կողմէ, երկու Պաղեստինցիներ յայտնած

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ

2002, Մարտ 16, Երեւան։

Շաբաթ վիշեր, ուշ ժամու, հեռաձայնով զոյժ կը հասնէր Գիւմրիի Առաջնորդարան՝ թէ անակնկալօրէն, յետ չտապօնութեան բոլոր խնամքներուն եւ վերակենդանացման փորձերուն, սրտի ծանր տագնապի հետեւանքով, կը հեռանար այս աշխարհէն Քանաքեռի (Երեւան) Հայ Կաթողիկէ Կեդրոնի ժողովրդապետ Հայր Անտոն Վարդապետ Ճիվանեան։

2002, Մարտ 17, Կիրակի կէսօր, Քանաքեռ։

Ծաղիկներով, խունկով, արտասուախառն աղօթքներով չրջապատեր էին լուսահոգի Հ. Անտոն Վարդապետի դագաղը՝ բազմաթիւ հաւատացեալներ, կարծես որբ մնացած իրենց սիրելի հայրիկէն եւ 86-ամեայ կայտառ պապիկէն։ Հետաքրքրով իրենց աչքերուն, թախծոտ մըրմունջներով բոլորը կ'ուզէին խօսիլ յաւէտ հանգչող վարդապետին հետ, որ ժպիտը դէմքին, երկարատեւ մարտէն յետոյ ննջող հերոսին նման, վաստակաբեկ ինկած էր յաղթական։ Սուրբ Կոյս Մարիամ Աստուածամօր Ննջեմեռանդ Որդեդիրն էր ան, վարդապետ ապաշխարութեան, Մխիթարեան միաբան, Ս. Ղազարու Ուխտէն։

Վերջին օրերուն, հոգատար խնամքով եւ բարեպաշտ հաւատացեալներուն ակնկալութեամբ, նուիրուած էր մատրան պեղազարդման հայ սուրբերու գունագեղ նկարներով, թաւշեայ մեծ վարագոյրով, դորգերով, աշտանակներով, երկնագոյն մեծ չղարչով չրջապատեր էր Ցաւագին Տիրամօր սուրբ նկարը, մատրան ընծայելով փոքրիկ սրբավայրի հանդամանք։

Բայց Հայր Անտոն Վրդ. յատկապէս նուիրուած էր իր հաւատացեալներու հոգեւոր զարգացման՝ խոստովանանքներով, հոգեչունչ քարոզներով, քրիստոնէական կրօնի պիտեւիքներու խորացման ձեռնարկներով, երախաներու դաստիարակման ծրագիրներով, դպրոց երշխամբի բծախնդիր կազմաւորումով։ Ցաճախ կ'այցելէր Երեւանի կաթողիկէ հայերուն (չատեր՝ Ջաւախքէն, Ախալքալաքի եւ Ախլցխայի հեռաւոր կաթողիկէ գիւղերէն Երեւան հաստատուած)։ կազմած էր հասցէացանկեր, վիճակագրական տուեալներով։

Երիտասարդութեան օրերէն փակ սովորութիւն չունէր՝ կէսօրին, ճաշէն եւք հանդստանալ, եւ իսկոյն կը նուիրուէր հովուական աշխատանքի։ Արդէն չորս տարիէ վեր Երեւան կը գտնուէր։ Մերթ կ'այցելէր Գիւմրի, ողջուներու Առաջնորդ Հ. Ներսէս Արք. Տէր - Ներսէսեանը, որուն հետ եղբայրական սերտ կապերով առընչուած էր 70 տարիներէ ի վեր։

Վերջերս յատուկ հրաւէրով եւ Հայաստանի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ Առաջնորդին թոյլտուութեամբ, գացած էր Ղարաթաղ, ի մխիթարութիւն այնտեղի հայ կաթողիկէ փոքրաթիւ համայնքի հաւատացեալներուն, որոնք հեռագրով իրենց ցաւակցութիւնն էին յայտնած, այս տխուր պատահարէն առաջուեկ։

*
**

Ծնած Կոստանդնուպոլիս (1916, Օգոստոս 5), կը յաճախէր նախ տեղւոյն Մխիթարեան Վարժարանը, ապա 1929 թուականին, հայրիկի մահէն եւք, կը թուէր մինչեւ Վենետիկ, ուր Սուրբ Ղազարի հոգեւոր ճեմարանի որպէս վայելուն աշակերտ՝ դնահատանքով կ'աւարտէր միջնակարգ ուսումները, Հայր Վարդան Հայունիի, Հայր Արսէն Ղազիկեանի նման հայագէտ վարդապետներու առաջնորդութեամբ։ 1937-ին կրօնաւորական ուխտերով կ'անդամակցէր Մխիթարեան Միաբանութեան։ Այնուհետեւ՝ Հռոմի «Գրիգորեան» աշխարհահռչակ Համալսարանին մէջ յաջողութեամբ կ'աւարտէր փիլիսոփայութեան եւ աստուածաբանութեան եօթնամեայ դասընթացքները։

1944-ի Մայիսի 28-ին, Հռոմի մէջ, կ'ընդունէր քահանայական ձեռնադրութիւն եւ օծում, Սարգիս Տէր - Աբրահամեան Արքեպիսկոպոսի ձեռամբ այդ պահուն՝ Հռոմ քաղաքն ամբողջ կը ղեղերդար մեծ պատերազմի աւարտման վերջին փուլի թնդանօթներու բոմբիւնները էին, մինչ ամերիկեան բանակը 50 քիլոմեթր հեռաւորութեան վրայ կանգնած, հարաւէն սպառնագին կը դիմէր դէպի մայրաքաղաք։

1945 թուականէն, Հ. Անտոն, նորընծայ արեղայ, կը գործէր Ս. Ղազարի վանքին մէջ, կը մասնակցէր 1946 եւ 1952 թուականներու ընդհանրական ժողովներուն. կը զբաղէր, այլ մեծահասակ վարդապետներու կողքին, մեծ պատերազմէն ճողոպրած ու վենետիկ հաստատած (Հայաստանէն, Յունաստանէն, Ռումանիայէն, Պուլկարիայէն, Ալպանիայէն) երբեմն դերի՝ հայազգի վիճաւորներու խնամածութեամբ, որոնք հետզհետէ կը տեղափոխուէին Ամերիկա։

Միաժամանակ, իտալացի տղաքներով կը կազմակերպէր Ս. Ղազարու եկեղեցւոյ զպրաց քառաձայն երգչախումբ (վանքն այդ օրերուն չունէր աշակերտներ)։ Որոշ ժամանակ կը ստանձնէր Վենետիկի Ս. Ղազար Եկեղեցւոյ հոգաբարձուի պաշտօնը։

1952-ին կը ստանար վարդապետական աստիճան ու պատուան, Սրպազան Ծ. Վրդ. Ուղուհոճեան Աբրահամէ, իր դասընկերոջ՝ Հ. Նիկողոս Քեհեայեանի հետ, ու միասին կը վերադառնային Պոլիս կատարելու իրենց պիտուրական ծառայութիւնը՝ Թրքական բանակի մէջ, որպէս Թրքահպատակ։ Սպայի աստիճանով, Հ. Անտոն Վրդ. երկու ցուրտ ձմեռներ կը բոլորէր Էրզրումի Շրջանին մէջ։

Այնուհետեւ, աւելի քան քառասուն տարի, անձնուիրաբար կը գործէր, ժողովրդապետի պաշտօնով, Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցիներուն մէջ (Սամաթիա, Սպզըզ - Աղաճ, Մեծ Կղզի, եւ այլն...), քարոզութեամբ ու հոգեւոր մխիթարութեամբ օրինակելիօրէն ծառայելով ժողովրդին։

Երկար տարիներ վարած է նաեւ Վենետիկեան Մխիթարեան Պոլսոյ վարժարանի տնօրէնի պաշտօնը, չատ դժուարին պայմաններու մէջ (Սպզըզ-Աղաճ, Բանկալթը)։

1998-ի աշնան՝ կը հաստատուէր Երեւան ու անդամագրուելով Հայաստանի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդական թեմին, նախ՝ կը մնար Մխիթարեան Միաբանին կեդրոնին մէջ, եւ հուսկ՝ կը հաստատուէր Քանաքեռ, որպէս ժողովրդապետ Հայ Կաթողիկէ Կեդրոնին։ Կը մասնակցէր Մխիթարեան Միաբանութեան 300-ամեակի առիթով՝ Հայաստանի Գիտութեան Ակադեմիայի կազմակերպած եռօրեայ գիտաժողովի նիստերուն։ Երեւանի Պետական Երաժշտանոցի մասնաշէնքերուն հետ՝ կ'աջակցէր Գէորգի Մարաջեանի դաշնամուրային ստեղծագործութիւններու հրատարակման, (Սուրբ պատարագական թեմաներով, երկու դաշնամուրի համար, տպուած Երեւան «Կոմիտաս» Հրտ. 2001 թ., էջ՝ 52)։

Թաղումը հանդիսապէս կատարուեցաւ Շիրակի Մարզի Հայ Կաթողիկէ Փանիկ գիւղի եկեղեցւոյ բակի չրջապատին մէջ, Մարտի 18-ին, Ս. պատարագով, զոր մատոյց Հ. Ներսէս Արք. Տէր - Ներսէսեան, իր չորքին ունենալով Այակից Հ. Վարդան Արք. Քէչիչեան եւ Հ. Սեբոր Վրդ. Ջամուրլեան (երեք Մխիթարեան Հայրեր), ժողովրդապետ Հ. Մովսէս Վրդ. Տօնանեան եւ Հ. Սեբաստիան Նեսարեան, ինչպէս նաեւ Շիրակի Թեմի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Առաջնորդի Ներկայացուցիչ՝ Ռուբէն քահանայ, հոգեւոր հովիւ Մարալիկի։

Պատարագիչին դամբանական քարոզէն ետք՝ հանգուցեալի յիշատակին ոգեկոչեցին Երեւանէն՝ Պր. Յովսէփ Սեֆերեան, Արեւիկ գիւղի միջնակարգ դպրոցի տնօրէնն՝ պատմաբան Պր. Յակոբ Թորոյեան, Երեւանէն՝ եղբայր Պետրոս Գասլաքեան (Հալէպահայ), եւ հուսկ՝ Առաքինազարդ Քոյր Արուսեակ Սահակեան, Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու Միաբանութենէն, տնօրէնուհի Գիւմրիի Պօղոսեան Կրթական Համալիրի։ Աչօցքի «Տիրամայր Նարեկի» հիւանդանոցէն կը մասնակցէին Հ. Մարիօ Կուկկարոլլօ, Քոյր Նոէլ, բժշկապետ Ս. Վարդանեան եւ այլ բուժքոյրեր։

Երեւանէն եւ Փանիկէն, Գիւմրիէն եւ Աչօցքէն բազմաթիւ մտերիմներ ու հաւատացեալներ, ծանօթներ ու բարեկամներ փութացեր էին մասնակցիլ Հայաստանի Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մեծ սուգին, եւ իրենց աղօթքներով մեղմացընել հասարակաց մեծ վիշտը։

Ծաղկեպսակներ ու ծաղկեփունջեր եկան ծածկել հողակոյտը ամէնուս չատ սիրելի Հ. Անտոն Վրդ. Ճիվանեանի, որ կուգար հանդչիլ Փանիկի Ժիր Ժողովրդապետ՝ ինքն ալ Մխիթարեան Միաբան, Հ. Կոմիտաս Վրդ. Մանուկեանի կողքին (Ծնած Կ. Պոլիս 1921, քահանայ 1947, ի Փանիկ) 1991 - 1997), որու հետ 1930 թուականէն Ս. Ղազարի հողին վրայ միասին էին մեծցած, հոգեւոր մտերմութեամբ։

Եւ այսպէս, պատմական Փանիկ գիւղը դարձաւ հիւրընկալ հայ կաթողիկէ վարդապետներու ամբիոններուն, գիւղին եւ 150-ամեայ եկեղեցիին հիմնադիրը՝ անմահ Նահապետեաններու պատուական ընտանիքի։

Ծաղկեպսակները ետք, ամբողջ ժողովուրդը, ի մասնաւորի Գարեգին Պատրիարք Յակոբեանի եւ Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանի եւ այլոց յիշատակին։

Նոյն օրը երեկոյեան, Պէրլին պանդոկի մը մէջ ի ներկայութեան չուրջ 130 անձերու, տեղի ունեցաւ Պարահանդէս մը մասնակցութեամբ Պոլիսէն յատուկ ժամանած սիրուած երգիչ Պարթեւի։

ՀՈԳԵԿԻՑ ՄԻԱԲԱՆ

ԳԻՒՄՐԻ (Հայաստան)

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

(ՑԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

● Մայիս 18 - 19 Հոգեգալստեան օրերուն հիւրընկալութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ Պէրլինի Համայնքի տեղի ունեցաւ Պոլսոյ «Սուրբ Խաչ» Դպրեվանքի չրջանաւարտներու եւ նախկին ուսանողներու ամենամեայ հատաքը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերին չուրջ 40 Դպրեվանեցիներ Եւրոպայի տարբեր քաղաքներէ։

Իրենց տարեկան ժողովներէն զատ, Կիրակի, Մայիս 19-ին, Աւետարանական Լուիզըն Եկեղեցւոյ մէջ մատուցուեցաւ Պատարագ ձեռամբ Թեմիս Առաջնորդ եւ նախկին Դպրեվանքցի Գարեգին Արքեպս. Պեքճեանի։ Ան իր քարոզին մէջ ներկայացուց Դպրեվանքի ունեցած կարեւորութիւնն ու ընդգծեց անոր չրջանաւարտներուն սփիւռքի ազգային - եկեղեցական կեանքին մէջ բերած ծառայութիւնը։ Սրբազանն իր յարգանքի տուրքը մատուցանեց Դպրեվանքը կեանքի կոչած բոլոր նուիրեալ հոգեւորականներու, ի մասնաւորի Գարեգին Պատրիարք Յակոբեանի եւ Շնորհք Պատրիարք Գալուստեանի եւ այլոց յիշատակին։

Նոյն օրը երեկոյեան, Պէրլին պանդոկի մը մէջ ի ներկայութեան չուրջ 130 անձերու, տեղի ունեցաւ Պարահանդէս մը մասնակցութեամբ Պոլիսէն յատուկ ժամանած սիրուած երգիչ Պարթեւի։

● Նիւրնպէրկ. Մայիս 20, Հոգեգալստեան յաջորդող Երկուչաբթի օրը, Նիւրնպէրկի Աւետարանական Քրիստոս Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ միջեկեղեցական աղօթք մասնակցութեամբ Նիւրնպէրկի Հայ Համայնքի եւ տեղւոյն աւետարանական համայնքի։ Արդէն չորս տարի է որ Նիւրնպէրկի Հայ Համայնքը միասնաբար Հոգեգալստեան աղօթք կը կատարէ իր հիւրընկալ Քրիստոս Եկեղեցւոյ հետ, ուր աւելի քան տասը տարիէ ի վեր Նիւրնպէրկի Հայերը Պատարագ կը կազմակերպեն։ Հնչեցին աւետարանական հոգեւոր երգեր, ինչպէս նաեւ հայերէն չարականներ՝ երգակցութեամբ եւ նուագակցութեամբ տեղի հոգեւոր հովիւ Արմաշ Աբեղայ Նալպանտեանի։ Ցաւուր պատչաճի քարոզ խօսեցաւ աւետարանական Քահանան Շմիտթ։ Ան արժեւորեց երկու համայնքներու բարեկամութիւնը, եւ վկայակոչեց սուրբգրային Աբրահամ լեռը որ հայ ժողովուրդի համար ազատութեան եւ յաւերժութեան խորհրդանիշ դարձած է։ Ապա ան անդրադարձաւ 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութեան, որ կատարուեցաւ Հայ ժողովուրդին, մէջբերելով Հատուածներ Ֆրանց Վերֆէլի «Մուսա լեռան 40 օրը» վիպէն։

Օրուան հատաքուած նուիրատուութիւնը այս անգամ յատկացուեցաւ Հայաստանի երկրաշարժի մը բժշկական դարմանումին։ Միասնական աղօթքէն ետք հատուցեալները հատաքուեցան համայնքային սրահին մէջ։

● Շաբաթ, Մայիս 25-ին Առաջնորդարանի Մշակութային Յանձնախումբի աջակցութեամբ եւ Հայ Եկեղեցւոյ Պէրլինի Համայնքի կազմակերպութեամբ Համայնքի «Հայ Տան» մէջ «Հանդիպումներ Հայաստանի հետ» բանախօսութեամբ հանդէս եկաւ Գերմանիոյ Ախրն քաղաքը բնակող ճարտարապետ Պ. Ձորճիօ Պավայ, որ ցուցադրեց Հայաստանեան կենցաղը, մարդիկը, բնութիւնը, ճարտարապետութիւնը ներկայացնող սահիկներ, որոնք պատրաստած էին վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին դէպի Հայաստան կատարած իր ճամբորդութիւններու ընթացքին։

Կիրակի, Մայիս 26-ին, Պ. Պավայ նոյն բանախօսութեամբ հանդէս եկաւ նաեւ Համպուրգ քաղաքին մէջ, կազմակերպութեամբ Համպուրգահայ Մշակութային Միութեան։ Ջեռնարկներուն, որոնք նուիրուած էին Հայաստանի Ա. Հանրապետութեան տօնին (1918 Մայիս 28), իր մասնակցութիւնը բերաւ նաեւ չրջանի հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեան։

● Մայիս 31 - Յունիս 9 թուականներուն Գերմանիոյ Պոխում, Հալը, Պէրլին եւ Պրաունչվայկ քաղաքներուն մէջ համերգներով հանդէս եկաւ Հայաստանի Հանրային Ձայնասփիւռի - Հեռատեսիլի «Ակունք» ազգագրական համոյթը (դեղ. ղեկավար՝ Ցարութիւն Փանոսեան)։ Համոյթը Գերմանիա հրաւիրուած էր Պէրլինի Գերմանա-Աւետարանական Լուիզըն Համայնքին կողմէ, աջակցութեամբ Հիւսիսային Գերմանիոյ Հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեանի եւ Պէրլինի Պ. Արթիւր Պառաւեանի։ Համոյթը, որ հիմնուած է չուրջ 25 տարիներ առաջ, գերմանահայ, ինչպէս նաեւ օտար հանդիսատեսին ներկայացուց պատմական Հայաստանի տարբեր չրջաններու հայկական ժողովրդական երգերն ու ասմունքային պարերը, ազգագրական ծէսեր։

● Յունիս 5 - 10 թուականներուն Գերմանական Աւետարանական Եկեղեցւոյ հրաւէրով Պէրլին կը գտնուէր Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան։

Յունիս 6-ին, Պատրիարքը ուղեկցութեամբ Գերմանահայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանի, չրջանի հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեանի եւ այլ ուղեկիցներու, Պէրլինի նախագահական նստավայրին մէջ ընդունուեցաւ Գերմանիոյ նախագահ տոքթ. Եոհաննէս Ռաուի կողմէ։ Նախագահին հետ խօսակցութեան նիւթ եղան քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց վիճակը Թուրքիոյ մէջ, Հայաստան - Թուրքիա փոխ-յարաբերութիւնները, Երուսաղէմի կացութիւնը եւ այլ հարցեր։ Պէրլին գտնուած օրերուն, Պատրիարքը հանդիպումներ ունեցաւ նաեւ Աւետարանական Եկեղեցւոյ Մորհուրդի նախագահ Մանֆրէթ Քոքի եւ այլոց հետ։ Մեսրոպ Պատրիարք այցելութիւն տուաւ նաեւ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի Հանրապետութեանց դեսպանատուներուն, այցելեց Վիթէմպէրկի քաղաքի «Մեսրոպ» Հայագիտական Կեդրոնը, տեսակցութիւն ունեցաւ Վիթէմպէրկի քաղաքապետին հետ։

Ուրբաթ, Յունիս 7-ին, Մեսրոպ Պատրիարք այցելեց Հայ Եկեղեցւոյ Պէրլինի համայնքը, որ Հայ Տան մէջ հանդիպում ունեցաւ համայնքայիններու հետ, այս ընթացքին համայնքի երախաներու կողմէ ներկայացուեցաւ մշակութային յատուկ ձրագիր մը։ Նոյն օրը երեկոյեան, ի պատիւ Մեսրոպ Պատրիարքին, Համայնքի Վարչութեան կողմէ տրուեցաւ պաշտօնական ճաշ մը, որու իրենց մասնակցութիւնը բերին Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեան, Հայաստանի Հանրապետութեան դեսպանուհի տիկին Կարինէ Ղինեան, Գերմանա-Աւետարանական եկեղեցւոյ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, Համայնքի չուրջ 50 անդամներ։ Պաշտօնական ընթրիքի ընթացքին հայկական ազգագրական-ժողովրդական երգերու դեղեցիկ կատարմամբ հանդէս եկաւ Հայաստանի «Ակունք» համոյթը։

Յունիս 9-ին, Պատրիարքը նախմիջօրէին իր մասնակցութիւնը բերաւ Պէրլի-

նիկ Լուիզը Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած աւետարանական պատարագին, իսկ երեկոյեան Պէրլինի Մայր Տաճարին մէջ կազմակերպուած միջեկեղեցական արարողութեան: Արարողութեանց ներկայ էր նաեւ Գերմանի-Աւետարանական Եկեղեցւոյ Նորհուրդի նախագահ Մանֆրէթ Քոք: Երկու բարձրաստիճան հոգեւորականներն ալ արարողութեանց ընթացքին իրենց խօսքը ուղղեցին ներկայ հայ եւ օտար հաւատացեալներուն:

Յունիս 10-ին, Մեսրոպ Արք. այցելելէ ետք Շթուտկարթի Աւետարանական «Տիգընիչըս Վերք» բարեսիրական կեդրոնը, վերադարձաւ իր Սթոռը:

Այցելութեան ընթացքին Մեսրոպ Պատրիարքին կ'ընկերանային Տրդատ Քհնյ. Ուզունեան եւ Պատրիարքի խորհրդական տիկին Լուիզ Պաքար:

● Ինչպէս արդէն ծանօթ է, 2002 թուականէն ի վեր Հայաստանի Գեղարդի վանքը ընդգրկուած է ԻՒՆԷՍԿՕ-ի պաշտպանութեան ծրագրին ներքոյ: Այդ առթիւ 2002 տարուան ընթացքին Գերմանիոյ Գլոթէր Լուռէ վանքը եւ Գեղարդի երգչախումբը հրաւիրուած էր Գերմանիա համագործակցութեան կապերը ամրապնդելու համար: Այս ծիրէն ներս երգչախումբը այցելեց Քէօլնի Առաջնորդանիստ Մայր Եկեղեցին, Զորեքշաբթի, Յունիս 5-ին: Նոյն օրը համերգ մը տեղի ունեցաւ Քէօլնի Սուրբ Սահակ - Մեսրոպ եկեղեցւոյ մէջ: Երգեցողութեան կատարեալ ըլլալը ստիպեց ժողովուրդը քառորդ ժամ ոտքի ծափահարելու: Համերգը վերջացաւ հոգեւոր հովիւի բարեմաղթանքներով եւ Ներսեհ Քհնյ.ի պահպանիչով, որ կ'ուղեկցէր երգչախումբին: Համերգէն ետք հիւրերը համայնքի ներկայացուցիչներուն հետ մասնակցեցան երեկոյեան ընթրիքին:

● Շաբաթ, Յունիս 8-ին, Քէօլնի Հայ Համայնքի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ բանախօսութիւն մը:

Բանախօսն էր տոքթ. Րաֆֆի Քանքեան, որ ներկայացուց իր հեղինակած «Քոնուչ Հալիլ Պէյ, Քոնուչ» գիրքին երկու հատուածներ: Ընթերցման աւարտին ունկնդիրներուն առիթ տրուեցաւ հարցումներ ուղղելու:

Բանախօսութեան ընթացքին, դպրապետ Վ. Մարզարեանի կատարմամբ հընչեցին հայ քնարերգութեան գոհարներ: փակման խօսքը արտասանեց Քէօլնի հոգեւոր հովիւ Գրիգոր Սրկ. Մարտիկեան, որ կարեւորեց նման բանախօսութիւններու դրական ազդեցութիւնը հայ համայնքին ներս:

ԴԻԱՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

Քէօլն, Յունիս 11

ՍՈՒՐԲ ԾՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՑՐ ՏԱՃԱՐԻ ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

— • —

Յունիս 16, կիրակի, Առաջնորդարանի Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Կիրակնօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը, որուն ներկայ եղան եկեղեցական հայրեր, հրաւիրեալներ եւ մեծ մասամբ ծնողներ: Հանդիսութեան բացման խօսքը արտասանեց Աւետիս քահանայ Պալըզեան, անդրադարձաւ որ աշակերտ եւ ծնողք հաւաքուած ենք դիտելու եւ վայելելու անցնող ուսումնական մէկ տարուան աշխատանքին արդիւնքը: Հընդհանրապէս հաշուետարիի օր է մեր անձերուն եւ ժողովուրդին դիմաց: Արդարեւ անկարելի պիտի ըլլայ այս պահուն չյիշել ազգային կեանքին ներս դոյութիւն ունեցող երկու հիմնական կառոյցները՝ եկեղեցի եւ դպրոց ազգիս վաւերական հայութեան, խարխիսը հաւաքական գոյութեան:

Հայ ժողովուրդը չնորհիւ իր հայրերուն ստեղծագործ արժէքներուն եւ քրիստոնէական հաւատքին, դարեր շարունակ կրցած է ապրիլ ու յարատեւել հակառակ պատմութեան դըժուարին պայմաններուն: Իւրաքանչիւր հաստատութիւն հարազատ պատկերը կը ցոլացնէ իր համայնքին, հայօրէն ապրելու ազգային դիտակցութիւնը: Ժամանակը կը պահանջէ անպայման ամէնօրեայ հետապնդումի առարկան դարձնել Սփիւռքի երկու նուիրական ամրոցները: Այսօր կը գտնուինք ազգապահպանման կենսական գործին առջեւ, ամէն տեղ կը պարզուին արժէքներու փոխլուզում: Վերջին տարիներուն մեզմէ իւրաքանչիւրը դիտէ, որ միօրեայ դըպրոցներու աշակերտութեան թիւը նուազած է, դժբախտաբար փոքրամասնութիւն մը կը հետաքրքրէ: Եթէ չհաղրդրուած ենք մեր ազգին ապագայով, թոլորանուէր գործակցութեամբ անվերապահ խանդավառութիւնն ստեղծենք մեր չուրջը ոչ խօսքով այլ գործով եւ անձնական օրինակով ամէն տեղ: Ցանձնառելի է միշտ ըլլալ հետեւողական ու նպատակաւոր, այլապէս տարուած աշխատանքը կը դառնայ պատահական ու անիմաստ: Ժօսիլը չատ դիւրին է, դրժելն է դժուար: Հարկ չկայ հարց տալու թէ ինչ է այսօր հայ դպրոցին առաքելութիւնը, օտար ափերու վրայ ծնած հայ մանուկին ջամբել մայրենի լեզուն, հայոց պատմութիւնն ու հաւատքը: Այս հաստատումները կատարելով կը յուսանք յառաջիկայ վերամուտին աշակերտներու թիւը բազմապատկուի: Մտածենք վաղուան մասին, ընդմիշտ մերժելով լուռ անտարբերութիւնը:

Մանկապարտէզի փոքրիկները եւ մեծերը յաջորդաբար յատակ առոգանութեամբ արտասանեցին յատուկ ընտրուած բանաստեղծական կտորներ, ունկնդիրներուն փոխանցելով հայկական հարազատ ապրումները, միշտ չեշտելով ամուր փարումը յատկապէս նորանկախ մայր հայրենիքին, եկեղեցիին եւ հայոց լեզուին:

Ներկաները մեծապէս մխիթարուած գնահատեցին ուսուցչուհիներու տարած լուրջ աշխատանքը եւ իրենց գոհունակութիւնը արտայայտեցին կրկնակի ծափահարութիւններով:

Այս առիթով կ'ուզենք յիշեցնել թէ միայն ու միայն ծնողներու գործօն մասնակցութեամբ դպրոց մը կրնայ իր գոյութիւնը արդարացնել: Հաւարարուինք օրինակ ունենալով անցեալի ծնողներու ամբողջական զոհաբերութեան ոգին: Մեր բաժինը բերենք, կապուածութիւն երաշխաւորելով հայրենիքին եւ եկեղեցիին: Լսենք խրատը հայ բանաստեղծին.

Չեզի կ'ըսեմ հայոց նորահաս
երիտասարդներ
Ձեր արեւին մեռնիմ՝
Տասը լեզու սորվեցէք բայց
Ձեր լեզուն ու հաւատքը ամուր
պահեցէք:

ԱՒԵՏԻՍ Ա. ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

ԱՄՓՈՓ ՊԱՏՄԱԾՔ

ԽԱՉԻԿ ԳԱԶԱՆ

Արուեստագէտ՝ Խաչիկ Գազանի «Բարեկամութեան բոցը» տեղ կը գրաւէ Իքանժի (Մոզելի նահանգ) մէջ:

Արձանագործը ծնած է 1944-ին Լիբանան, Ֆրանսա եկած է 1966-ին եւ յաճախած Արուեստներու Բարձրագոյն Ազգային Վարժարանը: Նաեւ մանկավարժ, Խաչիկ Գազան արուեստի իր սէրը կը փոխանցէ ուրիշներու:

Յունիս 20-էն, իր ստեղծագործութիւնը - Բարեկամութեան Բոցը կը տիրապետէ 3 մեթր բարձրութենէն:

ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՑՆՃԱՐԻ ՄԷՋ, տօնուած է Մայիս 28-ի 84-րդ տարեդարձը, որ այս տարի յատկանշուած է Հ. Մ. Ը. Միութեան Աչնճարի փողերախումբին ընկերակցութեամբ համաժողովրդային քայլարշաւով: Մեկնելով Աչնճարի Ֆութպոլի դաշտէն, Հ. Մ. Ը. Մ-ի փողերախումբը եւ սկաուտական կանոնաւոր չարքերը ժողովուրդը առաջնորդեցին Աչնճարի լայն պողոտաներէն՝ հասնելով մինչեւ Ս. Պօղոս Եկեղեցի, որուն «Գալուստ Կիւլպէնեան» սրահին մէջ տեղի կ'ունենար պաշտօնական հանդիսութիւնը, ասպա, ազգային - յեղափոխական երգերու համերգը: Յանուն տեղւոյն «Կարմիր լեռ» Կոմիտէի դաստիարակչական մարմնին բացման խօսքը արտասանած է տոքթոր Փանոս Թասլաճեան, որմէ ետք օրեան գլխաւոր բանախօսութիւնը ըրած է Լիբանանի Հ.Ց.Դ Կեդր. Կոմիտէի անդամ Յակոբ Հաւաթեան: Բանախօսութիւններէն ետք, դործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը:

*
**

ԴԻՊԻ ԱՑՆՃԱՐ պտոյտ մը կազմակերպած էր Լիբանանի Հայ աւետարանական կրթական համադրող յանձնախումբը, մասնակցութեամբ 7 վարժարաններէ աւելի քան 700 աշակերտներու եւ ուսուցիչներու: Աշակերտները յաջորդաբար այցելած են Մուսա Լերան հերոսամարտին նուիրուած յուշակոթող - համալիրը եւ ծանօթացած ժողովուրդին հերոսական պատմութեան:

*
**

ՊՈԼՍՈՑ Խաւեան վարժարանի պարտէզին մէջ, Յունիս 8-ին, տեղի ունեցած է աւանդական Բաժակի Օրը: Օրուան խօսնակը եղած է Խաւեանցի Տիկին Մարիամ Տրամէրեան: Նախ, մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է ողբացեալ Խաւեանցիներու յիշատակը, ապա, երգուած է Խաւեանի քայլերգը: Ժօսք առած է Լիսէի բաժնի տնօրէնուհի՝ Սաթենիկ Նշան, արտայայտուած է նաեւ նախակրթարանի բաժնի տնօրէնուհի Անահիտ Գալփաքճեան: Ներկայացուած են 1961 - 1962 տարեշրջանի քառասնամեակի յոբելեար դասարանը՝ որմէ ետք 25-ամեակի դասարանը:

ԹԻՒ 17

ԽԱՖԻԷՆ

ԵՓՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ
ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

Ոստիկանութեան տնօրէնը առանց կատեւորութիւն տալու այդ աղաչանքներուն՝ արագ քայլերով հեռացաւ:

Արշաւիրի վերջին յոյսն ալ փճացած էր:

Ոստիկանը իր պետին ընթացքը տեսնելով՝ ինքն ալ հարկ դատեց կոշտ խըօսութեամբ մը վարուելու:

- Քալէ՛, եթէ ո՛չ՝ գլխուդ կ'ուտես հա՛, - գոչեց թեւէն քաշելով:

Արշաւիր դլխիկոր դարձաւ իր բանտը ողղմելի վիճակի մը մէջ:

Բարկութենէն, կատաղութենէն կուլար:

Բանտակիցները չանացին մխիթարել զինքը:

- Ե՞ս աքսորուիմ, - կը մրմռար քթին տակէն, - ե՛ս, Արշաւիր, որ այնքա՜ն ազդեցութիւն ունէի, ի՞նչ պիտի ըլլայ վիճակս Պօղանթիի մէջ:

- Դրամ չունի՞ս քովդ, - հարցուց Քըրիս:

- Դրամ ունիմ, բայց ի՞նչ օգուտ, անդամ մը որ սպառի, ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը:

- Աստուած ողորմած է:

- Չէ՛, ա՛լ յոյս չունիմ, պիտեմ, որ ազգ պիտի չմնամ ամիս մը եւս քը:

- Կրնաս ճամբան փախչիլ, - դիտել տուաւ Քրիս:

- Հսկողութեան տակ պիտի ճամբորդեմ:

- Այդ կարեւորութիւն չունի, քանի որ դրամ ունիս, կրնաս ոստիկանը կաշառել:

- Բայց ո՞ւր պիտի փախչիմ, ոստիկանութիւնը գիս կը ճանչնայ, օձիքս դարձեալ ձեռք կուտամ, եւ այնատեն վիճակս աւելի կը ծանրանայ:

Հետեւեալ առտու արշալոյսին Թիմուր էֆէնտի եկաւ:

- Գոյքերդ ժողվէ, ճամբայ պիտի ելլենք, - ըսաւ՝ խօսքը Արշաւիրին ուղղելով:

Արշաւիր, որ ամբողջ գիշերը անքուն անցուցած էր, ժողվեց իր գոյքերը, ծրարեց եւ «մնաք բարով» ըսելով իր բանտակիցներուն՝ հետեւեցաւ Թիմուր էֆէնտիի:

Դուրսը ուրիշ երեք երիտասարդներ իրենց բեռներով կը սպասէին:

Ամէնքը միասին յամրաքայլ վար իջան սանդուխներէն, վարը, բակին մէջ ուրիշ խումբ մը կեցած էր 12 հոգիէ բաղկացած: Հին, պատառատուն լաթերով ամուրի գաւառացիներ էին, խաներու անկիւններէն հաւաքուած: Անոնք ալ միասին պիտի երթային աքսորեալներուն հետ:

Փողոցը ամէնքը երկերկու չափեցին եռեւ եռեւ՝ բեռները իրենց կռնակը առած:

Վեց ոստիկաններ կը հսկէին կրենց վրայ:

Թիմուր էֆէնտի ինքն ալ կ'ընկերանար կարաւանին:

Ճամբայ ելան դէպի կամուրջ: Դեռ շատ կանուխ էր, եւ վաղոցները ամայի էին:

Արշաւիր ընկճուած՝ կը քալէր լուռ ու մունջ:

Իր քովէն գացողը, որ բաւական մարդու հասուցած երիտասարդ մըն էր, դըլուխը դէպի երեն դարձուց, պահ մը պիշ - պիշ մը անոր երեսը նայեցաւ եւ յանկարծ գոչեց.

- Դուն Արշաւիրը չե՞ս...

- Դուն ո՞վ ես, հարցուց լրտեսը՝ անոնց երիտասարդին պատասխանելու:

- Նախ ըսէ, որ դուն ո՞վ ես, այն ատեն ես ալ իմ անունս կուտամ:

- Բայց, կարծեմ քիչ մը առաջ անունս տուիր:

- Այո՛, ինքն հարցուցի, որովհետեւ վըստահ չէի, անդամ մը ցոյց տուած էին քեզի, անորոշ կերպով դէմքդ միտքս մընացած էր:

- Լաւ ուրեմն, այո՛, Արշաւիրն եմ, իսկ դո՞ւն:

- Ես Տիգրան Շարամն եմ:

Այս անունը լսելուն՝ լրտեսը սարսռաց:

- Ես քեզ չեմ ճանչցած, - ըսաւ դողդողուն ձայնով մը:

- Ո՛չ ալ տեսած ես, այնպէս չէ՞:

- Այո՛, ո՛չ ալ տեսած եմ:

- Եւ, տակայն, առանց ճանչնալու, առանց տեսած ըլլալու, դիս մատնած ես, այնպէ՞ս չէ:

- Այո՛նքն...

- Ինքզինքդ արդարացնելու մի՛ ջանար բանտին մէջ ամէն բան իմացայ...

Արդարեւ, Արշաւիր, ուրիշ մէկ քանի երիտասարդներու հետ, մատնած էր նաեւ այդ Տիգրան Շարամը, որուն տան մը մէջ ծածկուած ըլլալը իմացեր էր դիպուածով: Զինքը ձերբակալած էին եւ ամիսներով բանտարկելէ ետքը այժմ ալ կ'աքսորէին:

- Այս դէպքութիւնը ինչո՞ւ ըրիր ինծի, - հարցուց երիտասարդը, որուն ձայնը բարկութենէն կը դողար:

- Քեզ ինծի ներկայացուցած էին իբրեւ վտանգաւոր յեղափոխական մը:

- Ատոր համար պէտք էր, որ դիս մատնէի՞ր:

- Ի՛նչ ընեմ, իմ պարտականութիւնս էր, եւ պարզապէս պարտականութիւնս կատարեցի, - պատասխանեց Արշաւիր չնակամօրէն:

Երկու խօսակիցները լռեցին եւ աբսկան ժամանակ ճամբանին չարունակեցին առանց խօսք մը փոխանակելու:

- Բայց քեզի ո՞ւր կը տանին այսպէս, - հարցուց Շարամ յանկարծ:

- Զիս ալ կ'աքսորեն:

- Ուրեմն ըրած մատնութիւններդ օդուտ մը չունեցա՞ն:

- Իմ այս վիճակս սպացոյց մըն է, որ ձեր եւ ձեզի պէս չատերուն կարծած մարդը չեմ ես. եթէ իրաւցնէ մատնիչ մը ըլլայի, հիմա Պոլիս հանպիսա կեանք կը վարէի:

- Պարապ խօսք, - գոչեց երիտասարդը, - բանտին մէջ քանինե՛ր տեսայ, որոնք քեզ կ'անիծէին իրրեւ քու զոհերդ:

- Թեղճերը խաբուած են:

- Բայց հիմա դուն խոստովանեցար, որ դիս մատնած է:

(Շար. 246)

ՄԱՀԱԶԴՍ Է

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

Դուստր Մշոյ Գեղամին եւ Գիւլիզարին,
ծնած Մուշ՝ Սուրբ Մարինէի թաղ,
1902–ին,
որ մահացաւ 2002 Յունիս 20–ին
Հինգշաբթի օր

Իր զաւակները՝ Անահիտ Տէր Մինասեան եւ Գեղամ Գեւոնեան, փեսան՝ Լեւոն Տէր Մինասեան, հարսը՝ Յասմիկ Գեւոնեան.

Իր թոռները եւ իրենց կողակիցները՝ Ռուբէն եւ Յասմիկ Տէր Մինասեան, Արամ եւ Անի Տէր Մինասեան, Թալին Տէր Մինասեան եւ Ժան–Թոպէր Ռավիօ, Յովհաննէս եւ Վահան Տիրէք, Վահէ Տէր Մինասեան.

Իր ծոռները՝ Թադէ, Յովիկ, Զաւէն, Մելինէ, Գայեանէ, Աչխէն, Ալիծ

եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաները:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Երեքշաբթի, 2002, Յունիս 25, առաւօտեան ժամը 10–ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցին,
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Տիկին Սրբուհի Կէօվճեան,

Տէր եւ Տիկին Ալեքսի Կէօվճեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Միհրան Կէօվճեան եւ զաւակները,

խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԿԱՐՊԻՍ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21–ին, 76 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 15–ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին՝
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Սրբուհի Կէօվճեանի, Տէր եւ Տիկին Ալեքսի Կէօվճեանի եւ համայն Կէօվճեան ընտանիքին:

(Շար. Ա. էջէն)

են ներթափանցել Նապլուսի մօտ, Իթամար հրէական գաղութէն ներս եւ 5 հոգի սպաննած են, որոնց մէջ 3 մանուկներ: ՄԱԿ–ի քարտուղարը՝ Քոֆի Անան դատապարտած է Պաղեստինցիք ու Իսրայէլացիք, երկուքն ալ պատասխանատու նկատելով ներկայ կացութեան: Արձագանգ ղէմ արտայայտուած է անձնասպանական արարքներուն եւ կը մտահոգութիւնը յայտնած է իր ժողովուրդին ապագային համար, բայց, հարցախոյզի մը համաձայն, Պաղեստինցիներու 55%–ը կողմնակից է ոճրափորձերուն: Յունիս 21–ի առաւօտուն, Իսրայէլի բանակը 5 պաղեստինեան քաղաքներ վերագրաւած էր եւ սպաննած չորս Պաղեստինցիներ Գազայի գօտիին մէջ, որոնց մէջ մանուկ մը:

ԱՃՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Ապահովութեան Օգնութեան Միջազգային Ուժին (ԻՍԱՃ) հրամանատարութիւնը առանձնեց, ինչպէս գրած էինք, Թուրքիա, որ պատմական պինակիցն է Աֆղանիստանի: Թուրքիա, ՕԹԱՆ–ի անդամ, մահմետական միակ երկիրն է:

ՌԻԱՏԻ ՄԷՋ (Սաուտի Արաբիա), թարգմ. կառքի մը գոհ գացած է անգլիացի դրամատէր մը, իր բնակարանին առջեւ: Կը կարծուի որ ոճրափորձը հաշուեյարդարի մը հետ կապ ունի:

ԻՐԱՔի մէջ, չորս հոգի մեռած են եւ 10 հոգի ալ վիրաւորուած են Անգլիացի–Նեռու եւ Ամերիկացիներու ռմբակոծութիւններու հետեւանքով:

Monsieur et Madame Hugues Kiatibian et leur fille Ariane,

Madame Arto Kouyoumdjian, ses enfants et petits-enfants,

ainsi que la Famille Djeredjian

ont la douleur de vous faire part du décès de leur mère, grand-mère et tante

Christine KIATIBIAN

La cérémonie religieuse aura lieu le lundi 24 juin 2002, à 14 heures 30 en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste; 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e.

Cet avis tient lieu de faire part.

Ni fleurs, ni couronnes.
Des dons peuvent être adressés aux «Amis de la Fondation Marie Nubar»; 57, Bd Jourdan, 75014 Paris.

70 bis, rue de l'Assomption, 75016 Paris

«HARATCH» présente ses condoléances à la famille Kiatibian.

NICE

Trophée Manouk

Le samedi 6 juillet prochain, la salle Magnan de Nice accueillera les équipes féminines (à 15h) et masculines (à 17h) de Paris et de Nice pour deux matches de basket dédiés à notre ami et frère Manouk Behriguian, disparu tragiquement en avril dernier à l'âge de 21 ans dans un accident de voiture à Los Angeles.

L'union Sportive Nubar Paris (UGAB) et l'Union Sportive Arménienne de Nice sont les deux clubs qu'il fréquentait lorsqu'il était en France. Ces derniers ont voulu lui rendre hommage en créant le «Trophée Manouk».

Avec ce Trophée, ses amis souhaitent dire à ses parents qu'ils n'oublieront jamais Manouk et ainsi rendre un hommage à un garcon qui était non seulement un grand joueur mais aussi et surtout, une personne attachante, sincère, qui aimait avant tout la vie et qui était fier de ses origines arméniennes.

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Pour la 26ème année consécutive

Gala M.C.A.

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

le Samedi 29 juin à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire

Au programme :

— Arts martiaux —
Démonstration des élèves
(en association avec l'ABBA)

— Langue arménienne —
Elèves de l'une des classes collège

— Ecole de Danse Arménienne de la M.C.A. —
Présentation des classes d'enfants, adolescents, jeunes adultes

Participation aux frais

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Արմուվիլի Ասղիկ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29–ին ,ժամը 20·30–ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter **l'Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE
le Dimanche 7 juillet
— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor
Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 17–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Օրակարգ. – Տեղեկատուութիւն 2001–ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու զանազան հարցեր:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆՈՒԲԱԿԱՆ ԱՍԿԱԳԻՆԸ

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանուխ	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Է.Վ.Ա. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհ. դուռմարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան:

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 25
MARDI
25 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԳԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·455 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·455

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՊՈԼՍՈՑ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ

Պոլսոյ մէջ Ցունիս 25_26_ին տեղի կ'ունենայ Սեւծովեան տնտեսական զօրակցութեան վեհաժողովը, անդամ 11 երկիրներու պատուիրակութիւններուն մասնակցութեամբ: Օրակարգը բաղկացած է կազմակերպութեան տասնամեայ գործունէութեան արդիւնքներու քննարկումէն եւ ընդհանրապէս զանազան հարցերէ:

Հայաստանի կողմէ կը մասնակցի Արտաքին գործոց նախարար Վ. Օսկանեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը: Աղբերբէնի պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէ նախագահ Հ. Ալիեւ: Կը սպասուի որ ժողովին ընդմիջման մէջ Վ. Օսկանեան հանդիպում ունենայ նախագահ Ալիեւի ու Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար Ի. Ճէմի հետ:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Ցունիս 22 / 24)

ՆԱԽԱԳԱՀԸ Կ'ԱՑՑԵԼԷ ՊԱԼԹԵԱՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐԸ

Ցունիս 24 _ 28 նախագահ Ռ. Քոչարեան պատուիրակութեան մը ընկերակցութեամբ առաջին պաշտօնական այցը կը կատարէ Լիթուանիա, Լատվիա եւ Էսթոնիա: Պատուիրակութեան մաս կը կազմեն առեւտուրի եւ տնտեսական զարգացման, կրթութեան նախարարները, երեսփոխաններ, Պալթեան երկիրներու Հայաստանի դեսպանը եւ այլ պաշտօնատարներ:

*
**

ՆԱԽԿԻՆ ԳԼԽԱՒՈՐ ԴԱՏԱԽԱԶԸ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ ԵՂԱԾ

Իր տան մէջ անճնասպան եղած է Հայաստանի ծանօթ իրաւաբաններէն, 1988_1990 շրջանի գլխաւոր դատախազ Վլադիմիր Նազարեան: Ան ձգած է գրութիւն մը ուր կ'ըսէ թէ անդրադարձած է որ մտածումի խորթաթախանձութիւնը կորսնցուցած է, թէ իր մահուան մէջ որեւէ մէկը մեղք չունի, որեւէ քաղաքական պատճառ չկայ: Վլադիմիր Նազարեան ծնած էր 1932_ին:

*
**

ԼԻՈՆԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Չորս օրուան այցի մը համար Երեւան գացած է Լիոնի քաղաքապետ Ժ. Գոլոմպի գլխաւորած պատուիրակութիւնը: Ցունիս 21_ին անոնք հանդիպում ունեցած են Երեւանի քաղաքապետ Ռ. Նազարեանի հետ: Երկու քաղաքներուն միջեւ ստորագրուած է բարեկամութեան եւ գործակցութեան պայմանագիր:

Նոյն օրը Լիոնի պատուիրակութիւնը ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ. ան փափաք յայտնած է որ Լիոնը որպէս արդիւնաբերական կեդրոն, աւելի գործօն մասնակցութիւն ունենայ Հայաստանի տնտեսական զարգացման ծրագիրներուն:

*
**

«ՀԱՑԱՍՏԱՆ» ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԳՈՐՏՈՊԱՅԻ ՄԷՋ

Արժանթինի Գորտոպա նահանգի վիճակագրական Գաղլոս Բաս քաղաքին մէջ Ցունիս 17_ին «Հայաստանի հանրապետութիւն» հրապարակին հիմնադրուի զետեղման արարողութիւնը տեղի ունեցած է Հայաստանի դեսպան Ա. Այվազեանի եւ քաղաքապետին մասնակցութեամբ:

*
**

ՆԻՆՕԾՄԻՆԴԱՅԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Ջաւախքի Նինոծմինդայի շրջանին մէջ Ցունիս 20ին աւարտած է տեղական վարչութեան նախագահներուն ընտրութիւնը: Ցունիս 21_ին վրաստանի նախագահին հրամանագրով շրջանին վարչութեան նախագահ նշանակուած է Գոնդուրայի դիւղական դեկավարութեան նորընտիր դեկավարը Ռաֆիկ Արզումանեան որ 1992_էն ի վեր կը վարէր շրջանը:

*
**

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ՄԵԿՆԱԾ

Ցունիս 24_ին Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը պուլկար ուղղափառ եկեղեցւոյ պետին՝ Մաքսիմ Պատրիարքին հրաւէրով մեկնած է Պուլկարիա: Այցը կը տեւէ վեց օր, Գարեգին Բ. հանդիպումներ կ'ունենայ երկրին պետական ու հոգեւոր իշխանութիւններուն եւ պուլկարահայ համայնքին հետ:

*
**

ԹԱԻՋՈՒԹԱԿԱՀԱՐ Ա. ՋԱԻՈՒՇԵԱՆ Գ. ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՏԻՐ

Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած Զայքովսկի միջազգային մրցումին Գ. մըրցանակի արժանացած է երեւանցի ծանօթ թաւջութակահար Ալեքսանդր Ջաւուշեան: Մրցումին փակման երեկոյեան ներկայ գտնուած է նախագահ Վլ. Պուտինը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆ Ի ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ, Ղալաթիոյ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցիին դիմաց առջեւ, Ցունիս 22_ի գիշերը պայթում մը նիւթական վնաս պատճառած է դրան: Ստուգուած է որ պայթումին պատճառ եղած է դրան առջեւ թեղուած բեկորային ռումբ մը:

ՍԵՒԻԼԼԱՅԻ ՄԷՋ, Ցունիս 22_ին, վերջ գտաւ Եւրոպական Միութեան վեհաժողովը եւ ինչպէս միշտ կարելի եղաւ համաձայնութեան մը յանգիլ, եթէ նոյնիսկ բոլորն ալ համաձայն չէին: Թոնի Պլէր եւ Խոսէ _ Մարիա Ասնար չկրցան իրենց տեսակէտը պարտադրել իրենց ընկերակիցներուն, ինչ կը վերաբերի դաղթին: Արդարեւ, կ'ուզէին որ, պատժական մէկոյներ ձեռք առնուին, այն երկիրներուն հանդէպ ուրկէ դաղտնաբար կը մեկնին դաղթողները եւ այդ երկիրներուն իշխանութիւնները հարկ եղածին չափ աշխուժ չեն: Շիրաքի կարծիքն այն էր որ այդ ձեւով հարցերը չեն լուծուիր եւ ի վերջոյ բոլորը համակարծիք եղան: Արդէն, Շիրաք այս վեհաժողովին «դէմքը» եղած է ըստ «Ֆայնընշիըլ Թայմզ»ի, մինչ սպանական մամուլը (Ա_Պ_Սէ) չէ վարանած «Ա_մէրիկացիք չեն սպասեր: Ա_մերիկացիք չեն սպասեր: Ա_ Քահատայի ղեկավարները 98% համեմատութեամբ ողջ _ առողջ դուրս եկան Ա.Փ.Հ.ի ամբակոծութիւններէն: Ոչ իր զինուորական մեքենան, ոչ ալ իր լրատիւաւային կամ տնտեսական կարողութիւնները վնասուած են»:

ՇԱՐՈՆ բոլորովին թաղած է Օսլոյի համաձայնագրերը եւ կը չարունակէ ըսել պաղեստինեան հողամասերը: Ցունիս 24_ի առաւօտը խորհրդարանի զօրքերը կրկին չրջապատեցին Արաֆաթին կեդրոնավայրը: Գործողութիւններու ընթացքին երկու պաղեստինցիներ սպանուած են: Պաղեստինեան իշխանութիւնը բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարած է եւ հսկողութեան տակ առած Համասի դեկավարը, ինչ որ ըսել տուած է Համասի որ Պաղեստինեան իշխանութիւնը «լաւագոյն ոստիկանն է որ կրնայ պաշտպանել Ջնտամիին ապահովութիւնը»: Միւս կողմէ, Իսրայէլ կը սպառնայ արգիլել ամերիկեան Սի_Էն_Էն_ին եւ անգլիական Պի_Պի_Սի_ին գործել Իսրայէլի մէջ, որովհետեւ իրենց լրատուութիւնը հակիսրայէլեան կը նկատուի: Անգլիական թերթերն ալ խնդրոյ առարկայ են, ալ Շինուի կուսակցութեան պետը կ'ըսէ որ «Ինտիփէնտընթ» եւ «Կուարտիըն»ի նման թերթեր Համասի ծայրայեղ տարրերուն հաչոյն կ'աշխատին:

ԷԼԻԶԷ կ'ուզէ ձեռք առնել Ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց (Արտաքին Ապահովութեան ընդհանուր տնօրէնութիւն, այսինքն լրտեսական բաժանմունք եւ Հողամասի Հսկողութեան Տնօրէնութիւն) դեկը, ինչպէս կը պատահի ամէն անդամ որ իշխանութեան փոփոխութիւն կ'ըլլայ եւ պատրուակ կ'առնէ քննութիւններ, գոնէ ժոսփէնի կառավարութիւնը ընել տուած կ'ըլլայ Շիրաքի գործունէութեան վրայ: Մէկը կը վերաբերի Լիբանանի պատանդներուն, միւսն ալ գրամատան ձափոն գործադրի մը, բարեկամ Շիրաքի, որ յանձնարարելի անձ մը չէ եղած:

ԻՐԱՆի հիւսիս _ արեւմտեան չրջանը, երկրաչարժ մը պատահած է Ցունիս 22_ին, 6·3 աստիճան Ռիխթէրի վրայ: 245 մեռեալ կայ եւ մօտ 1000 վիրաւոր ու 25 հազար անօթեւան: Ցաչորդական ցնցումներ ալ աւերն դժուարացուցած են փրկարար ջոկատներու աչխատանքները: Պուչ իր օդնութիւնը առաջարկած է, թէեւ դիւանագիտական յարաբերութիւն չունին 1980_էն ի վեր: Արդէն իրենց օժանդակութիւնը առաջարկած էին Ֆրանսա, Գերմանիա, Ճափոն, Ադրբեջան եւ Թուրքիա:

ԱՂԻՏԱԼԻ ՈՂՈՂՈՒՄՆԵՐ տեղի ունեցած են հիւսիսային Կովկաս, մանաւանդ Չէչէնիա, տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով: 50_է աւելի է մեռեալներու թիւը, 180 հոգի անհետացած է եւ 55·000 հոգի ալ տեղափոխուած են, մինչ 20 հազար ալ բոլորովին կղզիացած են: Ողողուած 44·793 տուներէն 1217_ը բոլորովին քարուքանդ եղած են: Վնասները 32 միլիոն եւրօ կը գնահատուին:

ՉԻՆԱՍՏԱՆի ՄԷՋ, 19 գաւառներ վնասներ կրած են ողողումներու հետեւանքով եւ 550 մեռեալ կայ:

ՓԱՌԱՏՈՂ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՑԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002
ԳՈՐԷԱ – ՃԱՓՈՆ

ՄԻՇՏ ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ

Քառորդ աւարտականի խաղերուն, Ուրբաթ եւ Շաբաթ, Ցունիս 21_ին եւ 22_ին, արդիւնքները եղան. _

Պրազիլ յաղթեց Մեծն _ Բրիտանիոյ 2 _ 1 եւ որակուեցաւ կէս աւարտականի համար: Անգլիա խորտակուած է: Նոյն օրը, Ուրբաթ, Գերմանիա 1 _ 0 յաղթեց Միացեալ _ Նահանգներուն եւ որակուեցաւ, ԱՄՆ դուրս կը մնան մրցաչարքէն:

Կը թուի որ Ֆութպոլի ամէնէն մեծ մասնագէտները չէին կրնար _ եւ չկըրցան _ նախատեսել այն արդիւնքները, որոնք իրարու յաջորդեցին համաչխարհային բաժակի այս մրցաչարքին ընթացքին: Մինչ այն անակնկալներու չարքին, Շաբաթ օր, Ցունիս 22_ին քառորդ աւարտականներուն, Սպանիա պարտուեցաւ Հարաւային Գորէային, երկարաձգումներէն ալ ետք, բերդին ուղղակի քաչուած գնդակներով 5_է դէմ 3 կէտով: Սպանացիք կը մեղադրեն էքուադորցի իրաւարարը, որ, ըստ իրենց կողմնակալութիւն ըրած է եւ անարդարօրէն մերժած սպանական խումբին նչանակած 2 կէտերը: Խաղը վերջ գտած էր 0 _ 0 հաւասար արդիւնքով:

Նոյն օրը, երկրորդ անակնկալն էր Թուրքիոյ յաղթանակը: Հոս ալ, Սենեգալի հետ մրցումը վերջ գտած էր 0 _ 0 արդիւնքով, երբ առաջին երկարաձգումին իսկ, Թուրքիա «ոսկի կէտով» պարտութեան մատնեց այնքան խոստմնալից ափրիկեան խումբը: Խաղը վերջ գտաւ 1 _ 0 Թուրքիոյ ի նպաստ: Թրքական յաղթանակին առեղծած խանդավառութիւնը պատճառ եղաւ որ Պոլսոյ մէջ 5 հոգի մեռնի եւ 20_է աւելիներ ալ վիրաւորուին, մինչ Փարիզի Թուրքերը հսկայ դրօչակներ պարզած կը տողանցէին Շան դ'Էլիզէի վրայ:

Կէս աւարտականները տեղի կ'ունենան Երեքշաբթի (Հարաւային Գորէա _ Գերմանիա) եւ Չորեքշաբթի (Պրազիլ _ Թուրքիա):

Տրամաբանութիւնը նախատեսել կուտայ Գերմանիա _ Պրազիլ աւարտական մը կիրակի, Ցունիս 30_ին, բայց, որովհետեւ, սկիզբէն իսկ տրամաբանութիւնը ոչ մէկ դեր խաղայ, ուրիչ աւարտականներ ալ կարելի չէ բացառել:

ԱՐՑԱԽԸ ԲՆԱԿԵՑՆԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Շուրջ երկու ամիսէն 11 տարեկան պիտի ըլլայ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը: Հանդրուանն մը որ պատճառած զոհունակութեան քով ունի հարցականներ, անլոյծ մնացած խնդիրներ, թէ՛ արտաքին, թէ՛ ներքին ոլորտին պատկանող: Անոնց գլխաւորը տարինէ մի վեր տեւող հրադադարին մնայուն դիւանագործի մը յանգած չըլլալու պարագան է: Ճիշդ է որ յոռեգոյնին նոյնիսկ տկար հեռանկարը կը թեզադրէ, զոնէ առ այժմ, եղածով գոհանալ: Մանաւանդ որ շրջանը մի՛շտ մեծ չափերու, անոնց կապուած հաշիւներու, մրցակցութիւններու բաւական աչխոյժ բեմի վերածուած է, որքան ալ մէկ ԱՄՆ_ու, մէկ Ռուսաստանի կողմէ հակառակը ըսող յայտարարութիւններ կ'ըլլան պարբերաբար: Յատկապէս քարիւղին եւ ուժանիւթի այլ տեսակներու կապուած նկրտումներ շրջանը ծազմավարական առաջնային գօտիի վերածած են: Աւտր վրայ պէտք է աւելցնել քարիւղէն ալ, կազէն ալ զուրկ Հայաստանի մը իրականութիւնը որուն գոյնը քիչ մը եւս կը խառնայ Թուրքիոյ եւ Ադրբեջանի օրէ օր չեշտուղ կարեւորութեամբ: Անչուշտ, միշտ կարելի է մտածել ռազմավարական այլընտրանքներու մասին, չմնալ չհագուրծել, օրինակ՝ աշխարհաքաղաքական գործօնը, եւ այլն, բայց նախագահին պաշտօնազրկումի նիւթով ծագած վէճը հայհոյանքով ու բռունցքի հարուածներով աւարտած խորհրդարան մը կարելի՞ է քաղաքական այդ մակարդակի հասունութիւն, ճապկելու նուրբ մարտավարութիւն ակընկալել:

Ինչ կը վերաբերի ներքին հարցերու, ինչպէս Հայաստանի, Արցախի համար ալ արտադրեալն է ամէնէն ծանրակչիռը, անոր առաջնորդող գործօններով եւ ծանօթ, ենթադրելի ու նաեւ աննախատեսելի հետեւանքներով: Հայաստանեան իրականութեան կանոնաւոր հետեւող մը արդարօրէն այն տպաւորութիւնը կ'ունենայ թէ անհրաժեշտ լրջութեամբ մօտեցումի, վերլուծումի առարկայ չէ եղած այդ երեւոյթը: Իչխանութիւնները, պատասխանատուները ամէն առիթով մեկնումները կը փորձեն գործատեղիներու չգոյութեամբ բացատրել, ինչ որ ճիշդ է անկասկած, լայն չափով. բայց այդ բացատրութեան չի հետեւիր կացութեան բարելաւումի առողջ ու վըստահութիւն ներշնչող ջանքը: Կաշառակերութիւնը, չարաշահումները նիւթ կ'ըլլան շատ ընդհանուր չրջանակով ու «պիտի»ներով, «պէտք է»ներով: Ապա ընդհանրապէս անմիջական ոստումով մը արմատական այդ ցաւին զարմանի դիմքին վրայ կը զեռեղուի Սփիւռքը:

Այդ ընթացքը որ յաճախ կը կրկնուի, ծանրակչիռ խնդիրի մը նկատմամբ մակերեսային մօտեցումէ մը անդին, Սփիւռք կոչուածին մասին կատարեալ անգիտութիւն մըն ալ կը մատնէ: Երբ կ'ըսուի, կը զրուի թէ Սփիւռքի Հայը պէտք է երթայ Հայաստան ներդրում ընելու, գործատեղի բանալու, որպէսզի հայաստանցին աչխատանք, հետեւաբար տուն _ տեղ պահելու կարելիութիւն ունենայ, կը նշանակէ ամէն բանէ առաջ, հետեւեալը. թէ այդ «պէտք է»ին հեղինակները ոչ իսկ հարկը տեսած են անկախութեան 10 _ 11 տարուան ընթացքին անկեղծօրէն ճանչնալու տրամադրութեամբ դիտելու այդ Սփիւռք կոչուածը: Շատ ու շատ են օրինակները որոնք կը մատնեն թէ աչխարհացրիւ այդ ամբողջութիւնը իրենց համար անձեւ, տարտամ գոյութիւն մըն է: Աւտր մասին եթէ ոչ միակ, գլխաւոր տեղեկութիւն այն է որ ան էր է անտեսական ոչ արհամարհելի կարողութեան: Ու տակիա կը բաւէ որ ամէն նեղ կացութեան լուծումի հասցէ նկատուի: Ու այդ հասցէն մատնանչողները ոչ ալ ճանճրոյքը չանձն կ'առնեն հետաքրքրուելու Սփիւռքի Հայուն վստահութեան խախտումի, յուսախարութիւններու, երբեմն արհամարհանքի, մինչեւ իսկ վարկաբեկումի նախընթացներով: Շատ քիչ ու համեմատաբար նոր են փոխադարձ չահու սկզբունքին մասին խօսողները. անոնք այն տպաւորութիւնը կը գործեն որ չուկայ, չահ, զրամ հասկացութիւնները վերջապէս սկսած են տարբերակել զգացական արժէքներէ ո՛րոնցմով Թերեւս ոտանաւոր կը զրուի, բայց երկրի մը տնտեսութիւնը չի փերկուտիր, կամ արտադրեալի ցաւը չի զարմանուիր:

Այս բաներուն անդամ մը եւս անդրադառնալու պատճառ եղաւ Հայաստան _ Սփիւռք Բ. խորհրդաժողովին Արցախի ղեկավարներուն կողմէ օրակարգի բերուած խնդիր մը որ զոնէ առ այժմ ակընկալուած ուշադրութեան ալ չարժանացաւ հասցէատիրոջ _ Սփիւռքի բազմութիւններուն _ կողմէ: Այդ բազմութիւններուն ներկայացուցիչներէն կազմուած լսարանին դիմելով թէ՛ ԼՂՀ նախագահը, թէ՛ վարչապետը նիւթ ըրին բնակեցումի կենսական հարցը: Ըսին թէ կը նախատեսեն, կը փափաքին յառաջիկայ տասնամեակին ընթացքին ընել ամէն բան, որպէսզի բնակչութիւնը հասնի 300 հազարի: Նոյնիսկ առանց վերապահութեան ընդունելով ներկային համար արդուած 150·000_ի թիւը, տակիա կը նչանակէ բնակչութեան առնուազն կրկնապատկում: Երկու անդամ աւելի բնակարան, աչխատանք, ենթակառոյցներ, դպրոց, ճամբայ, եւ այլն: Աւտնց քով պէտք չէ անտեսել իրականութիւնը թէ 1994_էն, հրադադարի հռչակումէն ի վեր աւելի քան հինգ հազար հոգի վերադարձած է Արցախ, պատերազմական տարիներու կարեւոր թիւով մեկնումներէն ետք:

Անչուշտ, հասկնալի է որ տակաւին չատ փխրուն հանրապետութիւնը կամեցածը կարենալու միջոցներ չունի: Նոյնիսկ վստահ ըլլալով որ Արցախի պայմանները կրնան այդքան մարդ ապրեցնել այդ հողին վրայ, 150 հազարնոց «ներդաղթ»ի ծրագիր մը անհրաժեչտաբար պէտք ունի մեծ միջոցներու: Այս պարզագոյն ճչմարտութեան առջեւ, որքա՞ն իրատեսական է այդ միջոցներու ապրիւր նկատել Սփիւռքը: Ճիշդ է որ ԼՂՀ_ո միջազգային ճանաչումի գտած չըլլալով, չի կրնար յատկացումներէ, վարկերէ, օժանդակութիւններէ օգտըւիլ: Բայց, այդ բոլորը կարելի՞ է ըմփիւքով փոխարինել, երբ վարչապետ Ա. Դանիէլեան կ'ըսէ թէ մտածած են ծրագրով նկատի առնուած ամէն մէկ չրջան դնել հայկական գաղութի մը հովանաւորութեան տակ ու ձեռնարկել բնակեցման գործին:

Ինչպէս դիտել կուտայ, արդարօրէն Գոռ Աբրահամեան նոյն նիւթին մասին իր յօդուածին մէջ («Ազգ», Յունիս 6), հովանաւորի դիրքին վրայ դետեղուած գաղութներու տրուելիք երաչխիքներու մասին ոչ մէկ խօսք: Ի՞նչպէս պիտի գործածուին տրամադրուելիք միջոցները, գործընթացը պիտի հիմնուի միասնական առաքելութեա՞ն մը սկզբունքին վրայ, թէ պիտի գործէ «տո՛ւր եւ լռէ»ի մեթոտը:

Թերեւս աւելի կարեւոր է գիտնալ թէ Արցախ վերադառնալու, կամ երթալ հաստատուելու տրամադիր, առնուազն 150 հազարնոց զանգուած մը կա՞յ եւ մէ_այն միջոցներու չգոյութեա՞ն խնդիրն է լուծումի կարօտը: Ցայտնի է որ պատերազմի տարիներուն Արցախէն Հայաստանի ճամբով արտագաղթածները լուրջ թիւ կը ներկայացնեն. կ'ըսուի թէ անոնց մեծ մասը կը գտնուի Ռուսաստանի մէջ: Գոնէ նմոյչի արժէքով վիճակագրական աչխատանք մը տարուած է անոնց մօտ:

Այս կարգի հետաքրքրութիւններու չատ մատնանչի պատասխան մը կրնայ ըլլալ Կրասնոդարի «Երկրամաս» թերթին փոխխմբագիր Վիկտոր Ստեփանեանի ըսածը. ան Արցախ այցի մը ընթացքին վերջերս յայտնած է թէ Ռուսաստանի այդ չրջանէն Արցախ վերադառնալու տրամադիր Հայերու թիւը տակաւին մեծ չէ: Լրջօրէն նկատի առնուելիք է մատնանչումը, մանաւանդ մտածելով այն խորտակման վերաբերումին որուն թիրախ են երկրամասին օտարականները, այդ կարգին նաեւ Հայերը: Վ. Ստեփանեան աւելցուցած է թէ Կրասնոդարի բնակիչ Հայերը հարց կուտան թէ Արցախ վերադարձին ի՞նչ առանձնայնորոշումներ եւ իրաւունքներ կ'ունենան: Շատ հասկնալի հետաքրքրութիւն որ անհրաժեչտօրէն պէտք է տրուի ներդաղթելու թեկնածուներուն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի մէջ ներդաղթի ծրագրերու մասին տեղեկութիւն ունենալու անհրաժեչտութիւնը:

Ինչպէս ըսինք, Արցախի ղեկավարները ներդաղթի ծրագրի մը մասին խօսեցան: Ի՞նչ է այդ ծրագիրը, ի՞նչ ենթակառոյցներ կը նախատեսէ, ի՞նչ ծրագրեր կան ներդաղթի համար, ի՞նչ ներդաղթողներ կրնան ընդունիլ, ի՞նչ ներդաղթողներ կրնան ընդունիլ, ի՞նչ ներդաղթողներ կրնան ընդունիլ

ԳՈԳԱՆ՝ ԲԱՐԻՕՔ ԹԷ՞ՓՈՐՋԱՆՔ

Գոգալի լոյսին տերեւներէն սպիտակամորթներու դոգային ձեռք ձգելէն զարաւոր տարիներ առաջ, կեդրոնական Ամերիկայի բնիկները այդ տերեւները կը գործածէին կրօնական եւ բուժումի նըպատակներով: Տերեւները որոնք հարուստ են կենսանիւթերով եւ հանքային տարրերով, աւանդաբար կը ծառայէին ցաւեր, փորհարուածիւն բուժելու: Պոլիվիացիներու մեծամասնութիւնը մինչեւ այսօր վարժութիւնը ունի ծամելու այդ տերեւները, բթացնելու համար անօթութեան զգացումը· այդ տերեւները մոխրի հետ խառնուած, թմրեցնող ազդեցութիւն մը կը գործեն ստամոքսին վրայ: Այդ չրջանի ժողովուրդներուն սովորութիւնն է մահերու, ամուսնութիւններու նման ամէն կրօնական, կամ ընկերային ծէսի դոգա նուիրել: Նուիրողը կ'ընկերացընէ հարիւրաւոր տարիներու քանահիւսական պատառիկ մը որ խորագրուած է «Գոգային առասպելը»: Ան կ'ըսէ. «Երբ վիշտ ունենաս, անօթի ըլլաս եւ հոգիդ մռայլած, տերեւը բերանդ դիր: Անով վիշտդ կ'ամոքուի, մարմինդ անունդ կը առնայ եկու հոգիդ կը լուսաւորուի»:

Հետաքրքրական են կատարուած մարդէութիւններն ալ· անոնք կ'ըսեն թէ պիտակամորթը միլոցը պիտի գտնէ «փոքր, այլ հզօր բոյսը» չար նպատակներու ծառայեցնելու· «Եթէ կեղեքիչը հասնի հիւսիսէն, ըլլայ սպիտակամորթ ոսկեհոգի, անմիջապէս որ գալի այդ տերեւին, իր մարմնին թոյն, իսկ իր հոգիին համար յիմարութիւն միայն պիտի գտնէ»: Գուշակութիւնը իրականացած է ժթ. դարու վերջաւորութեան, երբ սպիտակամորթը յաջողած է դոգայի 0,5% համեմատութեամբ դոգային ձեռք ձգել:

1960-ական թուականներուն միայն ՄԱԿ-ը թմրեցուցիչներու ցանկին առաջին չարքին վրայ գետեղած է դոգայինը, որպէս ծայր ասիճան վտանգաւոր արտադրութիւն որ բացարձակ արգելքի տակ պէտք է պահուի: 1980-ական թուականներուն հզօրագոյն պետութիւնները կը սպասէին աչիարհի դոգայինի արտադրութեան կէսէն աւելին: Պոլիվիան՝ որ երկրագունտին ամէնէն աղքատ երկիրներէն է, չահու հեռանկարը չատ չուտով կը նչմարէ ու դոգայինի Բ. արտադրողը կը դառնայ:

Գոգան յողնած հողերու համար իսկալ բոյս մըն է· տարին երեք-չորս բերք կրնայ տալ: Անոր մշակումին արգելքէն առ լուբիայի, նարինջի մշակումով ըզբաղող գիւղացիները կը դանդաղեն իրենց նուազած եկամուտներէն: Պոլիվիան որպէս դոգայինի արտադրիչ իր տեղը Գոլոմպիայի, Փէրուի զիջած ըլլալով հանդերձ, պակաս չէ հոնկէ դէպի ԱՄՆ եւ Եւրոպա փոխադրուող քանակը:

Ի· Գասթրօ, որ Լա Փազի Գոգայի թանդարանին պատասխանատուն է, մեծ պայքար տարած է, որպէսզի գոգայի տերեւը ընդունուի որպէս բուժիչ բոյս եւ ոչ՝ առաջնակարգ թմրեցուցիչ: Արեւմուտքի դեօսաչրջիկները որոնք կեդրոնացած են Ամերիկայի սարահարթները կ'այցելեն չարունակ գոգայի խաչած տերեւներու ջուրը կը խմեն, լեռնային բարձրութիւններու պատճառած գլխու ցաւերը մեղմացնելու համար: Հարվըրտի համալսարանին մէջ կատարուած ուսումնասիրութիւն մը փաստած է թէ օրական 100 կրամ պոլիվիական գոգան լիովին կը բաւարարէ մարդկային մարմնին գալսիումի, երկաթի, փոսփորի, Ա. եւ Պ2 կենսանիւթերու օրական պահանջը:

Պոլիվիոյ մէջ գոգան կը գործածուի երեսուն տեսակ արտադրութեան մէջ, ակռայի խիւսէն սկսած: Երկրագունտին պաչտպաններուն համար կարեւոր կարողականութիւն ունի այդ բոյսը որուն մշակումով կարելի է բազմահազար գիւղացիներու օրապահիկ ճարել, այդ արտադրութիւնները արեւմտեան չուկաներու հասցնելով: Անշուշտ, եթէ ՄԱԿ-ը յօժարի իր արգելքին մէջ նրբերանգներ մտցնել:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ՃՊԻՏ

Սթափարանում.

– Սաքօ, ասում են՝ խմելը երկու անգամ կրճատում է կեանքը:

– Ցետոյ ի՞նչ: Դու քանի՞ տարեկան ես:

– Երեսուն:

– Տեսնո՞ւմ ես: Եթէ չխմէիր, հիմա արդէն վաթսուն տարեկան կը լինէիր:

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՔԵՍԱՊԻ Սարգարապատ սրահին մէջ, Մայիս 12-ին, իր առաջին ելոյթը ունեցած է «Կանթեղ» մանկապատանեկան երգչախումբը: Համազգայինի Սուրիոյ Շրջանային եւ Քեսապի «Համօ Օհանճանեան» մանկաճիւղի համագործակցութեամբ ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուած է: Աւելի քան 90 մանուկ-պատանիներ (Քեսապի երեք հայկական նախակրըթարաններու աշակերտները) հմայած են ներկաները: Կանթեղ երգչախումբը մարզած էր հայրատանցի խմբավար Գայեանէ Սիմոնեան-Տէրեանէ:

***

Անթիլիասի մայրավանքի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, Ցունիս 4-ին, ծանօթ սոփրանօ Իգապէլ Պայրագտարեան, ընկերակցութեամբ Մեղրիկ Ծ. Վրդ. Բարիքեանի ներկայացուցած է չարականներու եւ մեղեդիներու փունջ մը, հոգ բազմութեան մը ներկայութեան: Երեկոյթին բացման խօսքը արտասանած է Մաչտոց Վրդ. Զօպանեան, իսկ փակման խօսքը՝ Արամ Կաթողիկոս:

***

Պէշիկթաշի «Հալք էյիթիմ Մէրքէզի» սրահին մէջ, Ցունիս 10-ին, նախաձեռնութեամբ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան հանդէս մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ Գարակէօզեան Սանուց Միութեան երգի-պարի համոյթին, որու միացած էին Ս. Խաչ Դպրեվանքի Միութեան պարախումբը եւ Մխիթարեան Սանուց Միութեան մանկանց երգչախումբը: Բացումը կատարած է Սանուց Միութեան Բ. ատենապետ՝ Զէքի Խօճալ: Երկու մասերէ բաղկացած յայտագրին ընթացքին ներկայացուած են ծանօթ երգեր եւ պարեր:

***

Պոլսոց Մխիթարեան Սանուց Միութեան Հրաչեայ Աճառեան սրահին մէջ, Ցունիս 9-ին, տեղի ունեցած է Սայաթ Նովա երգչախումբին տարեկան համերգը: Նախ, բարի գալուստի խօսքը արտասանած է երգչախումբի անդամներէն՝ Սէյիլ Արթուչ, որ կարճ պատմականը ըրած է երգչախումբին, ապա, սկսած է համերգը, Պարոյր Գուլումճեանի ղեկավարութեան տակ:

***

Վանդիվըրի Հայ Կեդրոնի Ս. Լապարեան սրահին մէջ, Ցունիս 1-ին, տօնուած է 1918 Մայիս 28-ի անկախութեան հռչակման 84-րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Հ. Ց. Դ. Սողոմոն Թէհլիրեան մասնաճիւղին եւ Սիամոն Վրացեան կոմիտէին: Օրուան հանդիսավարը եղած է Սեդա Զարիֆեան: Զելի Փափազեան անդլերէնով ներկայացուցած է Մայիս 28-ի դէպքերը եւ պատմական իրականութիւնը: Օրուան բանախօսը՝ Արմենակ Տէր-Ցակոբեան նշած է Մայիս 28-ի կարեւորութիւնը, չեչտելով թէ տակաւին կը չարունակուի ամբողջական Հայաստանի ազատագրութեան պայքարը: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է խըրախճանքով:

***

Թորոնթոյի Թորնհիլ Շերաթըն փարքուէյ պանդոկին մէկ հիւրասրահին մէջ, Մայիս 26-ին, բացումը կատարուած է Մատլէն Մովսէսեանի ցուցահանդէսին: Արուեստագիտուհին ներկայացուցած է 35 պաստառներ:

***

Մոնրէալի Սէնթիս Աշարոնեան սրահին մէջ, Ցունիս 2-ին, տօնակատարութիւնը կատարուած է Մայիս 28-ի 84-րդ տարեդարձին: Բացման խօսքը արտասանած է Սարօ Տէր-Պետրոսեան, որ բացատրած է օրուան իմաստը: Ցանուն Մոնրէալի Միհրան Փափազեան եւ Լաւալի Սարգիս Զէյթլեան կոմիտէներու խօսք առած է Ղազարոս Գալայճեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է «Հայրենիք» շաբաթաթերթի խմբագիր՝ Խաժակ Մկրտիչեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ԹԻՒ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Բ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԵ·

ԻԲՐԱՆՈՍԵԱՆ ՀԱՃԻ ԱՂԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՄԷՋ

– Այդ տարբեր. ես դէչուէեան համար չեմ ըրած այդ բաները, իմ նպատակս ուրիչ էր:

– Ի՞նչ էր նպատակդ:

– Ես այն համոզումը ունիմ, որ այս միլոցիս յեղափոխական որեւէ չարժում մեզի համար կրնայ աղէտաւոր ըլլալ:

– Ես յեղափոխական չեմ:

– Ինծի այնպէս ըսած էին:

– Ուրեմն ազգասիրաբա՞ր գիս մատնեցիր, – ըսաւ երիտասարդը դառն ժպիտով մը:

– Զե՞ս հաւատար աւոր:

– Ցանուն ազգասիրութեան մատնութիւն չեմ կրնար ըմբռնել:

– Դուն դեռ անփորձ ես:

– Իմ անփորձութիւնս եւ քու փորձառութիւնդ միեւնոյն արժէքը ունին, քանի որ երկուքս ալ ահա աքսոր կ'երթանք:

– Այդ տարբեր խնդիր է:

Կամուրջէն անցան եւ ուղղուեցան դէպի Հայտար փաչայի չոգենաւը, որ կեցած էր Ղալաթիոյ կողմը:

Անցորդները կը դիտէին այդ թափօրը անտարբեր աչքով մը: Ամէնօրեայ տեսարան մըն էր այս, որուն սո՛լ վարժուած էին:

Աքսորականներէն մէկը այդ անցորդներուն մէջ ծանօթ մը մը նչմարեց եւ անունը տուաւ:

Մարդը, փոխանակ պատասխանելու, լեզուակռուա փախաւ:

Շոգենաւին մէջ աքսորականները լչեցուցին ստորնայարկը, եւ ոստիկանները սրահին մուտքին քով պահակ սպասեցին մինչեւ Հայտար փաչա:

Վերջապէս հասան կայարան: Կառախումբը արդէն պատրաստ կեցած էր եւ քանի վայրկեանէն ճամբայ պիտի ելլէր:

Հոն մէկ քանի երիտասարդներու մայրերը եւ քոյրերը եկած էին վերջին անգամ իրենց սիրելիները տեսնելու եւ համբուրելու համար:

Ազեխարչ տեսարան մըն էր այս:

Կիները կուլային, կ'աղաղակէին, կուրծքերնին կը ծեծէին:

Աքսորականները ամէն ջանք կ'ընէին ինքզինքնին զսպելու համար, բայց ի զո՛ւր, բաժանումը արդէն դառն, սո՛լ աւելի կը դառնանար, երբ խեղճերը կը խորհէին, թէ մէյ մըն ալ թերեւս պիտի չվերադառնային Պոլիս:

Երբ մեկնումի վայրկեանը հասաւ, ոստիկանները բրտօրէն հեռացուցին կիները եւ աքսորականները մտցուցին վակօնները:

Շարամ, որ միչտ Աբշաւիրի քոմն էր եւ որուն մայրն ու քոյրն ալ եկած էին մնաս բարովի, ուժով մը ցնցեց լրտեսին թեւը եւ ըսաւ.

– Դո՛ւրս նայէ...

Աբշաւիր մեքենաբար վակօնին պատուհանէն դուրս նայեցաւ: Կիները քարափին վրայ չարուած էին ու թաչկինակը ձեռքերնին կը հեծկլտային: Առջին չարքին վրայ կ'ներեւային Շարամի մայրն ու քոյրը:

– Տեսա՞ր հասցուցած չարիքդ, – դիտեց երիտասարդը, զանոնք ցոյց տալով լրտեսին, – անիծեալ ըլլաս յաւիտեան:

Աբշաւիր լռութիւն պահեց:

Երիտասարդը չարունակեց.

– Օր մը այս ըրածներուդ պատիժը պիտի գտնես ու չարաչար մահուամբ պիտի սատկիս:

Այս անգամ լրտեսը սարսռաց եւ կարծես իրեն տպաւորէ ահաւոր վախճանը ըզգաց այս խօսքերուն մէջ:

Նոյն միլոցին վայրաչարժը սուլեց վերջին անգամ, եւ կառախումբը դանդաղօրէն ճամբայ ելաւ:

Կիները վերջին անգամ մըն ալ վչտադին ճիչ մը արձակեցին եւ սկսան դառնօրէն յալ եւ հոն արձանացած մնացին, մինչեւ որ կառախումբը անյայտ եղաւ:

Հետեւեալ օրը կարգը Քրիսին եկած էր:

Միչտ Թիմուր էֆէնտին էր, որ եկաւ բանտ ու ալքօլէ խոպոտացած ձայնովը գոչեց.

– Քրի՛ս էֆէնտի, պոյքերդ ժողվէ, ճամբայ պիտի ելլես:

Քրիս արդէն դիտէր, թէ երկար պիտի չմնար Քըմմը սիասիի մէջ: Պուլկարիական հիւպատոսարանը իր աքսորէ վերադարձը պահանջելէ ետքը պահանջած էր նաեւ, որ երիտասարդը Պուլկարիա ղրկուի: Այս պահանջումն էր, որ կը դործադրուէր: Ժամ մը ետքը Սէրքէճիի կայարանէն ճամբայ կ'ելլէր ղէպի Ֆիլիպէ:

— ● —

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ·

ՄԱՎՐՕՄԱԹԻ ԿԱՊԵԼԱՆ

Ղալաթիա, քարափներուն եռուզը, աղտոտ ու անարեւ փողոցի մը մէջ բաւական ընդարձակ կապելայ մըն էր: Գարշահոտ մթնոլորտ մը կը տիրէր ներսը, օղիի, դինիի ու ծխախոտի բոյրերէն կազմուած:

Իրիկուան այդ ժամուն կապելան լեցուած էր խառնիճաղանճ ու աղմկարար բազմութեամբ մը: Ընդհանրապէս նաւասիներ, նաւավարներ, քաղահատներ ու դողեր կը յաճախէին հոն:

Անկիւն մը երկու հոգի ցած ձայնով կը խօսին թրքերէն լեզուով·

– Դրամին համար հոգ մի՛ ըներ, վարա կայ, Օսման էֆէնտի:

– Քանի՞ հոգի են, ըսէր·

– Երեք հոգի:

– Երիտասա՞րդ...

– Այո՛, երեքն ալ երիտասարդ:

– Հետերնին բեռ պիտի չառնեն բնա՛ւ, այնպէս չէ՞:

– Չէ՛, ճանըմ, բեռ-մեռ չունին... միմիայն իրենց անձը:

– Բեզի կարճ խօսք մը ըսե՞մ, Նիքօլի՛, ամէն մէկուն համար հարիւրական ոսկի կ'առնեմ:

– Շատ չէ՞:

– Շա՞տ մի, քիչ է անգամ, այս միլոցիս ոստիկանի մը համար դիտե՞ս ինչ սարսափելի բան է երեք երիտասարդի փախուստը դիւրացնել, եթէ այդ մասին փոքրիկ կասկած մը անգամ ունենան, կախաղան կը հանեն զիս:

(Շար· 247)

Այրի Տիկին Ժաք Քիւթիպեան,
Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Գարագաշեան եւ զաւակները՝ Գլօռիա եւ Ալեքսանդր,
Օր. Նաթալի Քիւթիպեան,
Տէր եւ Տիկին Լըֆրան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Պերճ Ճէզվէճեան,
Տէր եւ Տիկին Գալուստ Բարեկամեան եւ զաւակները
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, եղբօր, փե–սային եւ ազգականին՝

ԺԱԳ ՔԻԱԹԻՊԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21–ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Յունիս 26, ժամը 10–ին Փարիզի Սուրբ Յովհ.–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին

15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսի–լէ–Մուլինոյի գերեզմանատունը, ժամը 11·30–ին, ամփոփուելու համար ընտա–նեկան դամբարանին մէջ։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

66, avenue Henri Martin, 75116 Paris

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Քիւրթիպեան եւ Ճէզվէճեան ընտանիքներուն։

Madame Serpuhi Govciyan,

Monsieur et Madame Alexis Govciyan et leurs enfants,

Monsieur et Madame Mihran Govciyan et leurs enfants,

ont la douleur de vous faire part du décès de leur mari, père et grand-père

Monsieur Garbis GOVCIYAN

survenu le 21 juin 2002 à Paris, à l'âge de 76 ans.

Ses obsèques auront lieu le 26 juin 2002 à 15 heures en la Cathédrale Arménienne Saint Jean-Baptiste de Paris, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱՇԱԿ

Ամերիկուհի Գեւոնեանի յիշատակին, Շերինեան – Տակաուեան ընտանիքը 500 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Արուեստի Ասպիկ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29–ին, ժամը 20·30–ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազգերու ասկագիրը

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանուխ	110	(131,56)
Ծնունդ	110	(131,56)

Բոլոր ազգերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազգերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE
le Dimanche 7 juillet
— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor
Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

HAMASKAïNE
8ème FORUM
(Pour la première fois en Arménie)
DU 13 AU 27 JUILLET 2002

Réservé aux étudiants de 17 à 26 ans

Activités éducatives et culturelles :

- Conférences par d'éminents spécialistes
- Visite d'institutions arméniennes, de musées et de sites historiques
- Concerts et représentations théâtrales

Frais de séjour : 660 Euros (pension complète)
Transport aérien exclu

Renseignements et inscription :
— **Paris : Hourig Baghdassarian**
Tél. / Fax : (33) 01. 42. 29. 10. 24
E-mail : navasti@wanadoo.fr
— **Londres : Sella Tenjoukian**
Tél. : (44) 20. 76038452
Fax : (44) 20. 76039518
E-mail : stenjouk@aol.com

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ET
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
vous invitent à passer
une agréable journée avant les vacances
Dimanche 30 juin à partir de 12 heures
à la MCA; 17 rue Charles Péguy
à LIVRY-GARGAN
Renseignements : 01 43 83 87 68
mcasevranlivry@aol.com
Buffet — Barbecue
Animations — Tombola
Retransmission de la finale de la Coupe du Monde de football.

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE

RECHERCHE
2 CHAUFFEURS

A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Յունիս 1, ժամը 17–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Օրակարգ. – Տեղեկատուութիւն 2001–ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու զանազան հարցեր։

UGAB — MARSEILLE
327, Boulevard Michelet
13009 Marseille

Dîner de Bienfaisance

Samedi 29 juin à 20 heures
au Sofitel Palm Beach
200, Corniche Kennedy 13007 Marseille
au profit de l'installation
d'une maison d'accueil pour enfants à Massis (Arménie)

en présence de M. **BERGE SETRAKIAN**
Président Mondial de l'UGAB

et de M. **DENIS KETCHEDJIAN**
Président de l'UGAB-France

Renseignements et réservations
au **04 91 76 10 17**

VOYAGE en ARMENIE

OECUMENIQUE, CULTUREL, HUMANITAIRE

du 28 octobre au 4 novembre (prix: 1.065 euros)

(Extension possible au Karabagh — avec supplément de 160 euros, et le retour le 7 novembre)

organisé par SOLIDARITE PROTESTANTE FRANCE-ARMENIE.

Accompagnateur: **Pasteur Samuel SAHAGIAN**

S'inscrire d'urgence (avec acompte de 155 euros)
à **SPFA**
1, rue Cabanis, 75014 Paris
☎ 01 47 35 30 23 ou 06 83 09 08 19
(Programme détaillé sur demande)

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

TISSUS DES URSULES
Tout le décor de la maison

Siège Social 9, rue J. Duclos
42400 St-Chamond

SAINT-ETIENNE
SAINT-CHAMOND
CANNES LA BOCCA
VILLENEUVE-LOUBET

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 26
MERCREDI
26 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻԻ 20·456 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·456

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուն|ս 24 / 25)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ԼՐԱՍՓԻՒՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՐԿԱՅ

Մեծովեան զօրձակցութեան վեհաժողովին համար Յունիս 24–ին Պոլիս ժամանելէ անմիջապէս ետք, նախարար Վ. Օսկանեան հետաքրքրութեան առարկան եղած է Թրքական լրատուիւնեբուն: Անդլերէն պատասխանելով մամուլի ներկայացուցիչներուն հարցումնեբուն, ան զլխաւորաբար անդրադարձած է Ի. ձէմի հետ իր հանդիպումին, ըսելով որ անոր հետ կը չարունակէ Իսլամտայի մայրաքաղաքը ունեցած զրոյցը: Վ. Օսկանեան կարեւոր նկատած է չրջանի կայունութեան խնդրին մէջ Թուրքիոյ ունեցած դերը:

Հասած օրն իսկ Վ. Օսկանեան հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբի նախագահներուն հետ ալ· քննարկուած են Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման ներկայ կացութիւնը եւ հեռանկարները: Նախագահները Վ. Օսկանեանէն առաջ տեղակած են Ադրբեջանի նախագահին հետ:

*
**

Ա. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ

Վրաստանի նախագահին հրամանագրով Ախալքալաքի չրջանային վարչութեան նախագահ նչանակուած է քաղաքային վարչութեան նորընտիր նախագահ Արտուչա Համբարձումեան:

*
**

ԲԱՔՈՒ – ՁԷՅՀԱՆ ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ՞ ՁԱՄԲՈՎ

ԱՄՆ–ու Գոնկրէսի անդամ Պ. Շէրման չարք մը բարձրաստիճան պաշտօնատարներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցած ունկնդրութիւններու ընթացքին ըսած է թէ Բաքու – Ձէյհան քարիւղատարը պէտք չէ չրջանցէ Հայաստանը: Ան ծրագրուած ձեւով այդ քարիւղատարը Հայաստանի դէմ զրեթէ թշնամական արարք որակած է, չեչտելով որ եթէ ան Հայաստանը չրջանցէ, պատերազմական գործողութիւններու ընթացքին նչանակէտի կը վերածուի: Ան առաջարկած է նաեւ Հայաստանէն անցնող «Խաղաղութեան քարիւղատար» կառուցանել:

*
**

ՋԱՀՐԱՏ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐ

Մշակոյթի նախարարութեան եւ «Վահագն եւ Ցամրիկ» Հիմնադրամին նախաձեռնած մրցանակը տրուած է բանաստեղծ Զահրատի որ գրողներու համադումարին մասնակցելու համար երեւան կը գտնուէր: Անոր նախապէս արժանացած են Շ. Աքնաւուր, Նկարիչ Ժանոէմ, Աթոմ Եղոյեան, դերասան Արմէն Ջիլպարեանեան: Մրցանակին, Սփիւռքէն պարբերաւրուածներու համար դրամական դումար մը չընկերանար, ի տարբերութիւն Հայաստանցի մրցանակաւորներու:

*
**

ԲԱՅՈՒՄ ԱՐԳԻՇՏԻ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ԱՐՁԱՆԻՆ

Ցունիս 22–ին Երեւանի թանգարանին բակին մէջ բացումը կատարուած է Ուրարտական պետութեան հիմնադիր Արգիշտի Թագաւորին արձանին: Հանդիսութեան ներկայ գտնուած են վարչապետը, Երեւանի քաղաքապետը եւ ուրիշ պաշտօնատարներ: Վարչապետ Ս. Մարգարեան ըսած է· «Արգիշտին թող վկայ լինի, որ մենք տէր ենք կանգնելու մեր երկրին»: Արձանը պատրաստուած է վարդագոյն տուֆ քարէ, քանդակագործ Լեւոն Թոքմաջեանի կողմէ:

*
**

ԳԻՐՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓԱՌԱՏՕՆ

Ցունիս 23–ին Երեւանի Շ. Աքնաւուր

ՀԱՅԵԻԹՈՒՐՔ ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ՆՈՐ ԺՈՂՈՎ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

«Ակօս» չաբաթաթերթը (Ցունիս 21) կը տեղեկացնէ թէ Հայեւթուրք հաշտութեան յանձնախումբը որուն համար վերակենդանացման չանք կը տարուի, Ցուլիս 10 – 13 կը դումարուի Պոտրումի մէջ:

Թերթին ունեցած տեղեկութիւններուն համաձայն, հակառակ որ ըսուած էր թէ յանձնախումբին կողմերուն միչեւ անհամաձայնութիւններ կան ու կարգ մը անդամներ նորերով կը փոխարինուին, Պոտրումի հանդիպումը տեղի կ'ունենայ նախկին կազմերով:

ԼՂՀ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱՄՆ ԱՑՑԸ

Նայիրա Մելքումեան վերջերս ԱՄՆ կատարած իր այցին մասին մամուլի ասուլիս մը տուած է Ցունիս 24–ին: Ան նախ տեղեկացուցած է թէ Պրիւսէլը եւս ընդգրկած այցին այդ մասը առողջական պատճառներով չէ կրցած կատարել, ինչ որ ադրբեջանական մամուլը պաշտօնական մերժումով կը բացատրէ: Ամերիկեան հանդիպումները ան չատ օգտակար նկատած է: Անոնց արդիւնքներէն մէկը 4 միլիոն տոլարի օժանդակութիւնն է որ Սեպտեմբերին կը տրուի ԼՂՀ միջազգային կազմակերպութիւններուն: Ն. Մելքումեան հանդիպում ունեցած է Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահին Ռ. Փէրինայի հետ, քննարկելով ղարաբաղեան հարցին կարգաւորման կապուած հարցեր:

Նախարարուհին տեղական հայ համայնքներուն հետ ալ հանդիպումներ ունեցած է, ինչ որ իրեն թոյլ տուած է ըսելու որ Սփիւռքը կը չարունակէ աջակցիլ Արցախի բոլոր խնդիրներուն լուծումին:

Ն. Մելքումեան պատասխանելով հարցումներու, կրկնած է Մեղրիի հարցին մէջ նախագահ Ա. Ղուկասեանի խօսքերը թէ ԼՂՀ–ն երբեք չի համաձայներ որեւէ հարց լուծելու հայաստանեան տարածքի մը հաշուին:

Ն. Մելքումեանի հարց տրուած է 2003–ին Հայաստանի ու Ադրբեջանի մէջ նախագահական ընտրութիւններուն դարբաղեան բանակցութիւնները դանդաղեցնելու հաւանականութեան մասին. ան պատասխանած է թէ ատիկա անկարելի չէ, սակայն, իր համոզումով՝ նախագահական ընտրութիւնները վճռական ազդեցութիւն չեն ունենար բանակցութիւններու վրայ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԵՐՁԱԻՈՐ – ԱՐԵՒԵԼՔ

ՊՈՒՇ Կ'ՈՒԶԷ ՈՐ ԱՐԱՖԱԹ ՔԱՇՈՒԻ

Պուշ կը լքէ Արաֆաթը, թէեւ իր ելոյթին մէջ, անունը չտուաւ, բայց, պնդեց պաղեստինեան նոր ղեկավարութեան մը անհրաժեշտութեան վրայ: Ցունիս 25–ին արտասանած իր ճառին մէջ, ԱՄՆ–ու նախագահը յայտարարեց· – «Իմ տեսիլքս կողք կողքի ապրող երկու պետութիւններու տեսիլքն է, խաղաղութեան եւ ապահովութեան մէջ: Խաղաղութիւնը պաղեստինեան նոր եւ տարբեր ղեկավարութիւն մը կը պահանջէ, որպէսզի կարելի ըլլայ պաղեստինեան պետութեան մը ծնունդը: Կոչ կ'ընեմ պաղեստինցի ժողովուրդին որ ընտրէ նոր ղեկավարներ, ղեկավարներ որոնք կապ չունենան ահաբեկչութեան հետ: Երբ, պաղեստինցի ժողովուրդը նոր ղեկավարներ ունենայ, նոր հիմնարկներ եւ նոր կարգադրութիւններ դրացիներու հետ ապահովութեան դեմի վրայ, ԱՄՆ զօրավիղ կ'ըլլան պաղեստինեան պետութեան մը, որու սահմանները եւ ինքնիչխանութեան կարգ մը երեւոյթներ առժամեայ կ'ըլլան, մինչեւ որ որոշուի վերջնական լուծում մը Մերձաւոր – Արեւելքի համար»: Ձ. Պուշի համար, պաղեստինեան պետութիւն մը չի կրնար ստեղծուիլ սարսափի վրայ: Միայն նոր Սահմանադրութիւն մը, որ երաշխաւորէ իչխանութեանց չաժանումը, կրնայ թոյլ տալ պաղեստինեան պետութեան մը որ իր քաղաքացիներուն ծառայէ:

Այսինքն, Պուշ այլընտրանքի մը առջեւ կը դնէ պաղեստինցիները՝ առժամեայ պետութեան մը եւ նիւթական օժանդակութեան փոխարէն ճամբու դնել Արաֆաթը, ինչ որ Շարոնի պայմանն էր: Իսրայէլ դոհ է եւ աւելի ապահով կը զգայ, մինչ պաղեստինցիք մտահոգ են: Արդարեւ, եթէ Պուշ պայմաններ դրաւ պաղեստինցիներուն, նոյնը ըրաւ Իսրայէլի, չնչաեց ընդհակառակն, որ Իսրայէլցիք իրենք պիրենք պաչտպանելու իրաւունքն ունին, պահանջեց մխայն որ զօրքը, հետզհետէ, քաչուի, «այն դիրքերուն վրայ ուր էր 2000 Սեպտեմբեր 28–էն առաջ»:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Տոմինիք տը Վիլլբէն երուսաղէմ կը զրնուի եւ տեսակցութիւներ ունեցաւ Շարոնի եւ Արաֆաթի հետ: Հրաւիրեց Շարոնը որ «խաղաղութեան հեռանկար մը բանայ»: Ֆրանսայի համար, Արաֆաթ կը մնայ մխակ խօսակիցը: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, Տոմինիք տը Վիլլբէն չեչտեց թէ պաղեստինցի եւ իսրայէլցի ժողովուրդները պէտք չէ ատելութեան պատանդներն ըլլան:

Տեղւոյն վրայ, իսրայէլեան զօրքերը կը չարունակեն չրջափակել Արաֆաթի բնակավայրը եւ Իսրայէլ լուսարձակ հաստատած է Այսրյորդանանի քաղաքներուն մէջ:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ, ՍՄԻՔ–ը (Ազի միջազգային նուազադոյն աչխատավարձ) իր օրինաւոր չաբելոմբը պիտի կրէ միայն – 2·4% – Ցուլիս 1–էն Սեն–տիքաներու եւ ընկերային հարցերու Նախարարին՝ Ֆ· Ֆիլոնի հանդիպումը Յունիս 25–ին որեւէ փոփոխութիւն չբերաւ: Ծանօթ է որ, տեղական իչխանները կ'ուզէին աւելի բարձր չաբելոմ մը, բայց, կառավարութիւնը տեղի չտուաւ եւ պոհացաւ օրինաւոր սակով: Այսպէս, ամսական նուազագոյն աչխատավարձը կը հասնի 1035·90 Եւրոյի (չուրչ 6800 Ֆրանք):

ՓԱՐԻԶԻ սակարանը ծանր անկումներ կրեց Ցունիս 24–ին, մանաւանդ Ֆրանս Թելեքոմի եւ Վիվէնտի Իւնիվերսալի պատճառաւ: Առաջինը 16·20% անկումով սկսաւ, Վիվէնտի ալ 23·31%–ով: Թելեքոմը հինգ նիստերու ընթացքին աւելի քան 38% կորսնցուցած է իր արժէքէն: Գալով Վիվէնտիի մէկ օրուան մէջ իր արժէքէն 6·2 միլիառ եւրօ կորսնցուցած է: Մասնագէտներ կը չանան բացատրութիւններ գտնել եւ նկատի կ'առնուի նոյնկոկ նոր ոճրափորձերու սպառնալիքը Ալ – Քաիտայի կողմէ: Ֆրանս Թելեքոմ 1·6 միլիոն բաժնեէրեր ունի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը՝ Պ. Էճեվիթ յայտարարած է, Ցունիս 25–ին, որ համամիտման իր կառավարութիւնը չէ յաջողած ապահովել խորհրդարանական ընդդիմութեան զօրակցութիւնը, ընչելու համար մահապատիժը: Ծանօթ է որ պայմաններէն մէկն էր Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար: Հարցը յետաձգուած է Հոկտեմբերին:

ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՐՏՕ, նամակով մը Նախարարապետին, կ'ուզէ որ Ֆրանսայի Սահմանադրութեան մէջ աւելնայ «կեանդանիի իրաւունք մը»: Կը գրէ·– «Ֆրանսան, որ 1789–ին Մարդկային Իրաւանց Յայտարարութիւնը քուէարկեց, կարմրելու պէտք չունի 2002–ին աւելցնելով կեանդանիին իրաւունքը»:

ՉԵՐԵԼՏՍՑԻ ՄԷՋ (Ալժերիա), Ցունիս 22–ին, եօթը երիտասարդներ սպանուած են դինեալ խումբի մը կողմէ: Երեք դինեալ խալամապաչտներ կրակ բացած են երիտասարդներուն վրայ, որոնք ֆութպոլ կը խաղային:

հրապարակին վրայ «Հայ գերքի օր» միջազգային փառատօն կազմակերպուած է, նուիրուած՝ Գարեգին Ա. Երջանկայիչատակ Կաթողիկոսին: Բացումը կատարելով Մեսրոպ Արք· Աչճեան յիչած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան չրջանէն անոր հայ գերքին տուած մեծ տեղն ու խմատը: Փառատօնին համախմբուած են Հայաստանէն ու Սփիւռքէն աւելի քան 60 հրատարակչութիւններ, ներկայացնելով մօտ երեքհազար անուն գիրք:

Ո՛Չ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄ, Ո՛Չ ՀՈՂ Կ՛ՈՒԶԵՆՔ ԵՂԵՐ

Հայաստան-Թուրքիա, կամ հայեւթուրք յարաբերութիւններու բաւական ամայի չրջանակին վերջերս բնակիչ եղաւ «երկխոսութիւն» մկրտուած նորելուկ ուրուական մը: Ան պարբերաբար թափառում մի կ'ելլէ ամերիկեան ափերուն վրայ, ամէն անգամուն նախանօրինակ հակազդեցութիւն արթնցնելով երկխոսութեան «կողմ» նկատուածներուն մօտ: Թուրք մասնակիցներն ու Թրքական չրջանակները, խոստմնալից կը նկատեն զայն: Հայկականին պարագան նոյնքան մխիթիթ չէ: Կայ դրեթէ նոյն արժեւորումը ունեցողներու թեւը եւ կայ ընդդիմադիրներու զանգուածը: Թրքականին հետ նոյնացող արժեւորում կ'ունենան հայ մասնակիցները, անոնց համախոհները, իսկ ընդդիմադիրներու զանգուածը կը կազմեն այդ քանի մը հոգիէն անդին մնացածները, ներառեալ՝ Հայաստան եւ Սփիւռք:

Բաւական չատ արձագանգներ եղան ամերիկեան բեմադրութեամբ, հովանաւորութեամբ եւ Թուրքիան պատմական իր ծանր լեռէն ազատագրելու նպատակով ձեռնարկուած հաչտութեան այդ երկխոսութեան առաջին արարին: Ընդդիմութիւնը միջուկին հետ կապ չունէր այնքան, որքան՝ ներկայացուած նախապայմանին: Տրամաբանականօրէն, մարդ պատճառ պիտի չունենար ի յառաջագուշնէ ընդդիմանալու հայեւթուրք երկխոսութեան մը, եթէ առաջին յայտարարուածը այն չըլլար թէ պայման է սեղան չբերել ցեղասպանութեան նիւթը: Եւ այդ յայտարարութենէն ի վեր օդին մէջ առկախ մնացած է հարցումը թէ նման քաղաքականութեամբ ի՞նչ կը նշանակէ «հաչտութեան երկխոսութիւն»:

Կայ չիտի մըն ալ որ բաւական վարպետութեամբ կը չահագործուի երկխոսութեան մասնակիցներուն կողմէ: Շատ յստակ չէ թէ ընդհանրապէս «հայեւթուրք» պիտակուած այդ հաչտութիւնը Թուրքիոյ եւ ամբողջ հայութեան կը վերաբերի, թէ միայն Հայաստանի: Երբ կը բացատրուի ցեղասպանութեան նիւթը, ատիկա կ'առընչուի ամբողջ հայութեան, սակայն, յետոյ անմիջապէս սեղան կու գայ Հայաստանի հետ Անգարայի դիւանագիտական յարաբերութիւններու հարցը, չրջանակը սահմանափակելով երկու պետութեան առընչութիւններով: Այս հաւանօրէն կամաւոր չիտիը նաեւ լուռ հակազդութեան եզր մըն է Հայաստանի ու Սփիւռքի միջեւ, ինչ որ ծրագրողներուն նպատակներէն պէտք է ըլլայ: Ան Հայաստանի առիթ կուտայ պետութիւն ըլլալու հանգամանքը չեչտելու, վճռական խօսքի իրաւատիրոջ դիրքէն, մինչդեռ երկխոսութիւն մը հաւասարազօր ամբողջ հայութեան վրայ. պետականութեան տիրոջ, թէ աչխարհով մէկ ցրուածի վիճակով: Եւ բնականաբար, այդ նիւթին կապակցութեամբ մէկէն յայտնուած համախոհութիւնը կը բախի միւսին հակազդեցութեան: Աւտր ապացոյցն են Հայ Դատի յանձնախումբին հաղորդագրութիւնները որոնցմով ամէն անգամ կը թելադրուի աչալուրջ ըլլալ, խաղի չդալ:

Ցեղասպանութիւնը հայեւթուրք «հաչտութեան» օրակարգին նիւթ չընելու, երկխոսութեան մշուչի մը մէջ հականը մոռնալու խաղին տրամադիրներ յայտնուեցան Հայաստանէն ալ, Սփիւռքէն ալ: Անոնց անուններուը, «իմաստութիւն»ը, մեզը ու կարագի թաթխուած տողերով տեղ գտան Թրքական մամուլին մէջ, իր կառքին լծուածներ դանողի արդար ուրախութեամբ:

Ըսե՛նք որ բարեմիտ կարճատեսներ, ամէն չուկայի ապրանք ըլլալու պատրաստակամներ, ամբոխավարներ, թացն ու չորը ամենայն հանգստութեամբ իր դրպանին տրամապիծով չափողներ, պատեհապաչտութիւնը դիւանագիտութեան հետ չփոթողներ, հայութեան մենաչըն նորհը չեն: Այդ բարի պատուղները կ'ածին ամէն պարտէզի մէջ, ամէն հարկաւոր պարագայի խանգարիչի, խառնակիչի դերը ստանձնելու համար:

Սակայն, կարելի՞ էր երեւակայել, ապա մարսել այդ պատուղներէն Ցեղասպանութեան թանգարանի տնօրէն մը որ ամենայն հանգստութեամբ ո՛չ միայն ջուր կը լեցնէ հակառակորդին չաղացքին, այլեւ կ'ուզէ որ այդ մասին մեծատառ յայտարարուի: Ամէնէն թեթեւ ըրակումով՝ անպատասխանատուութեան, թեթեւամտութեան նման նմոյչ ունեցա՞ծ են արդեօք ուրիչ հաւաքականութիւններ ալ: Կարելի՞ էր երեւակայել օրինակ, որ Ողջակէզի Երուսաղէմի թանգարանին տնօրէնը ամենայն ինքնաբուխութեամբ յայտարարէր, յանուն բոլո՛ր Հրեաներուն, թէ Գերմանացիներէն միայն կը պահանջէր վեց միլիոնին բնաջնջումին ճանաչումը եւ ո՛չ հատուցում կ'ուզէր, ո՛չ ալ ուրիշ բան:

Ո՛ր ոքի համար գաղտնիք է որ ցեղասպանութեան գիտական մակարդակով ներկայութիւն չկայ տակաւին Հայաստանի մէջ: Որպէս պատմութիւն ներկայութիւնն իսկ համեմատաբար նոր է, սկըզբնակէտ հաչուելով 1965-ի պոռթկումը եւ անկէ ի վեր հաստատուած նչումի, ոգեկոչումի աւանդութիւնը: Ուստի, բնական է որ երկիրը, օրինակ, Տատրեան մը չունենայ ցեղասպանութեան նորակառոյց թանգարանին պատասխանատու կարգելու, որպէսզի յուչի, այցի, պարզ զգացական վայր մը ըլլալու հետ, հաստատութիւնը ներկայանայ ու ընկալուի գիտական կեդրոնի հանգամանքով ալ: Սակայն, մեծագոյն անկարելիութիւնները անգամ ունին փոքր կարելիութիւններ որոք կը բաւեն էականը փրկելու: Հայաստանի պարագային լռելու իմաստութիւնը անոնցմէ մէկը կրնար ըլլալ:

Մինչդեռ, Լաւրենտ Բարսեղեան որ Երեւանի Ցեղասպանութեան թանգարանին տնօրէնն է, ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն «Յառաջ»ի Յունիս 19-ի թիւով, աւելորդ, անհեթեթ ու վնասակար յայտարարութիւններով չարաչար զործած է լռելու առիթ մը: Ակներեւ է որ, ո՛վ գիտէ ի՛նչ զրգռումով, սարսափը ունեցած է եւս մնալու երկխօսողներու բաւականէն ու յենած՝ իր դիրքին, Պոլսոյ «Ակօս» թերթին միջոցով առաջարկած է թղթակցիլ Թուրք պատմաբաններու հետ, իրարու հարցումներ ուղղելու, պատասխանելու, ապա հոս ու հոն կազմակերպուելիք հանդիպումներով այդ հարցում-պատասխանները պարզացնելու համար քաղաքէ-քաղաք, երկրէ-երկիր, եւլն.: Կայ մանրուքի տոպրակն ալ թէ ինք ոխ, թչնամութիւն չունի Թուրքերու հանդէպ, թէ «Ակօս» մեծատառ պէտք է յայտարարէ թէ ինք երկխօսութեան ջերմ կողմնակից է, եւլն.:

Սակայն, հակառակ Մխիթեռնակաբերդի բարձունքէն Անգարայի երկարած մեղրամանին, Լ. Բարսեղեանի առաջարկը չէ հրապուրած Թուրքերը որոնք պատասխանած են թէ աւելորդ կը գտնեն թղթակցիլ, ըսուած բաները կրկնելու համար: Անչուչտ, այդ մերժումին հետ անոնք տրուած առիթը չեն փախցուցած իրենց տեսակէտները անգամ մըն ալ պարզելու հայկական չարաթաթերթին մէջ:

Այսուհանդերձ, Լ. Բարսեղեանի երկխօսութեան ախորժակը, կամ թղթակցելու առաջարկը չէ որ մերժելի, առարկելի են այնքան, որքան՝ այդ կարաւանին մասնակցելու սիրոյն, ամբողջ հայութեան անունով հանդէս գալու եւ անբացատրելի թեթեւամտութեամբ վարուելու երեւոյթը:

Հասկա՛նք կրկնութիւնը թէ Թուրքիա որպէս քաղաքակիրթ երկիր պէտք է ընդունի անցեալի իր սխալները, եւլն.: Սակայն, ի՞նչպէս կրնայ Երեւանի Ցեղասպանութեան Թանգարանին տնօրէնը հաւաստել թէ «Սխալ է Թուրքերու մրտածումը թէ Հայերը հատուցումի, իրենց պատմական հողերուն պահանջը ունին», եւ թէ «եթէ այսօր արտօնուի որ Հայերը իրենց նախկին վայրերը վերադառնան, վճռապէս ո՛չ մէկ Հայ պիտի վերադառնայ»: Կարելի՞ է մարսել նման անպատասխանատու ընթացք, եթէ նոյնիսկ մխիթարութիւնը տանինք մինչեւ կարծելու թէ այդ երաչխիքը Թուրքերը կը համոզէ ընդունելու իրենց պատմութեան սեւ էջը: Նման ընթացք որ արտօնելի չէ նոյնիսկ նուազագոյն հայ Հայուն, ի՞նչպէս կրնայ ինքզինքին թոյլ տալ Ցեղասպանութեան Թանգարանին տնօրէնը՝ խօսելու եւ այդ հայութեան անունով, եւ այդ հայութեան ամէնէն խոր վէրքին հետ ծափիկ-ծափիկ խաղալու ո՞րկէ, ո՞րմէ առնուած իրաւասութեամբ: Առնուազն նման հարցումներու պատասխան ստանալու եւ իր ինքնակոչ նոր այս բանբերը քիչ մը աւելի մօտէն ճանչնալու իրաւո՞ւնք ալ չունի նոյն «համայն հայութիւնը»:

Տարօրինակ է զուգադիպութիւնը. քանի մը օր առաջ Հայ Դատի Եւրոպայի Յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ մը կը դիմէր բոլորին որ իրեն տեղեկացնեն բոլոր այն հրապարակումները որոնք «կրնան մեղմացնել, կամ կը չարաբերականացնեն Հայերու ցեղասպանութիւնը: Նաեւ այդ հայութեան անունով խօսելու եւ այդ հայութեան ամէնէն խոր վէրքին հետ ծափիկ-ծափիկ խաղալու ո՞րկէ, ո՞րմէ առնուած իրաւասութեամբ: Առնուազն նման հարցումներու պատասխան ստանալու եւ իր ինքնակոչ նոր այս բանբերը քիչ մը աւելի մօտէն ճանչնալու իրաւո՞ւնք ալ չունի նոյն «համայն հայութիւնը»:

Տարօրինակ է զուգադիպութիւնը. քանի մը օր առաջ Հայ Դատի Եւրոպայի Յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ մը կը դիմէր բոլորին որ իրեն տեղեկացնեն բոլոր այն հրապարակումները որոնք «կրնան մեղմացնել, կամ կը չարաբերականացնեն Հայերու ցեղասպանութիւնը: Նաեւ ա-

ԱՆՑԵԱԼԻՆ ՆԵՐԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ (*)

Ժամանակագրութեան ակնաղրկութիւնը չէ՞ եղած արդեօք՝ հնագոյն ժամանակներուն պեհկհատուն մեհենադիր արձանագրութիւնները առաջ խակ, մարդ էակին խորը բոյն դրած ցանկութիւն մը՝ փըրկելու ժամանակի ափերուն եւ աւազները վրայ լքուած յիչատակները: Փըրկել ու պահպանել՝ ըսելու համար պարզ բան մը կարօտ չեչտերով, – Այապէս ապրեր Էին առոն‡... Ընդհանուր օրէնքն է:

Երբ մարդ իր յուչերը դրի կ'առնէ ապաւինելով իր յիչողութեան, յետադարձ նայուածքով մը վերաքաղը կ'ընէ անցեալ օրերու դէպքերուն, տեսակ մը հաչուեկչիռը՝ իր կեանքին: Գրանցումին եւ այդ դէպքերուն միջեւ տեղադրուած է ժամանակի տարածք մը: Յուչագրողը հեռուէն կը դիտէ զանոնք՝ յղկելով, պեղեկացնելով կարօտի գոյներով:

Վարդիվառին յուչագրութիւնը հիմնովին կը տարբերի ընթացիկ յուչագրութիւններէն: Ան իր էջերը կը քաղէ իր օրագրութեան գիրքէն, կոկիկ գեղեցիկ գիրք մը՝ տասնամեակներու երկայնքին դուրգուրանքով պահուած: Ան մեզ կը փոխադրէ ուղղակիօրէն այժմէականութեան մէջ իր ամէնօրեայ ապրումնեբուն: Ժամանակը իր դրօչմը չէ դրած պատճէնին վրայ: Աւճեռն կոկիկ մատեան մը, ուր պահ դրուած է ապնիւ, աղնուական սիրտը...

Թարմութեան գաղտնիքը ասոր մէջ կը կայանայ, տեսակ մը մատեան, որ դրի առնուած է տասնամեակներ առաջ ապա պահ դրուած՝ անկիւն մը, որ յոյս աչխարհ կուգայ եւ տարիներ ու տարիներ ետք, դրեթէ առանց վերանայումի: Եւ հիանալին՝ իր գործը, իր պաչտօնը, իր առաքելութիւնը չէ. ինք դերակատարն է, կատարելու է իր դերը միայն:

Եթէ սովորական յուչագրութիւն մը ըլլար խնդրոյ առարկան, ընթերցողը առանց մեծ դժուարութեան պիտի զգար ու չափէր այն հեռաւորութիւնը, որ դոյացած պիտի ըլլար ընդմէջ դէպքերուն եւ հեղինակին, անիկա պիտի դիտէր ու դատէր այդ դէպքերը այսօրուան նայուածքով:

Այս պարագային հասուն տարիքի մէջ գտնուող մարդը չէ, որ տարիներու հեռաւորութենէն կը դիտէ անցեալը: Վըկայողը դէպքին մէջն է, եւ փրեն հետ նաեւ՝ ընթերցողը: Դէպքերը նկարագրուած չեն դուրսէն դիտողի մը, մարգասէր հանդիսատեսի մը կողմէ, այլ դիտուած՝ յաղթանակներու կերտիչի մը կողմէ: Երեւոյթը բոլորովին եզակի է, օրը օրին դրի առնուած թղթակցութիւն մը՝ սահմանական եղանակ ներկայով: Հարազատ օրագրութիւն մը՝ հըպանցիկ վերանայումով հրատարակութեան հեռանկարին մէջ, ներդաչնակ համադրումով:

Անցեալին ներկայութիւնը հարազատ համեմատութիւններով:

Մեծ մարդիկ մը կը խօսի այսօր, կը բանայ իր սրտին մատեանը, որուն էջերուն մէջ պահուած մնացեր էին իր մըտասեւեռումները, հոգեկան խոյանքները՝ տիրապետելու իր ժամանակին: Առաքելութիւնը՝ անուրանալի՝ բացայայտ է: Եւ հարկ էր, որ մէկը բանար վարագոյրը եւ բառերով փոթորկէր անցեալը, որպէսզի կեանքի կոչուէին յիչատակները՝ ապրուած նաեւ ուրիչներու կողմէ:

Կոչունքի սրտագին հրաւիրագիր մըն է հրատարակութիւնը այս հատորին, դէպի բազոյն ժեսքը ախոյեանին, մասնաւորաբար ուղղուած՝ այն բոլոր անձերուն, երէց ու կրտսեր, որոնք ճանչցեր են ինք մօտէն ու հեռուէն: Ան դուրս կուգայ ինքնին այնքա՛ն ժողովրդականութիւն վայելող մարզաճեաի մը (Փութպոլ) չըրջափիծէն՝ բնականաբար խօսելով նաեւ այդ մարզաճեաին առընչակից ժամանակի ընկերային կապերուն մասին:

Թերեւս առաջին անգամ ըլլալով գրաւոր վկայութիւն մը կը տրուի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի կողքին մրցակից խումբերու կազմութեան պայմաններուն չուրջ եւս: Մխանականութեան զգացումը հարազատ է, անկեղծ: Ան կը մտածէ ու կ'ապրի իբրեւ հայ՝ մտածելէ եւ ապրելէ առաջ իբրեւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ական: Վարդիվառ Յովհաննէսեան, աւելի ժողովրդականացած, հանրածանօթ մխիթարեան Վարդիվառ անունով, որովհետեւ Հայ երկրորդ մը: Կը բաւէ տալ իր պարզ անունը՝ բոլորին հասասար, այլ՝ բազմութիւններէն վեր:

Յուչագրողը իր յուզումները մեզի կը փոխանցէ անեղծ, ջերմ զգացումներով: Գերակայ է յուզումը բառերուն մէջ եւ տողերուն միջեւ: Հրաչալիքներու դիմաց մը. ո՛չ անպայման, բայց գրեթէ՝ անոնց համար, որոնց ներաչխարհին մէջ կ'ապրի, կը վերապրի ժամանակներու աւելի լումաներէն ու ջնջումներէն եւ աւելի բիւրեղացած մեզի կուգայ հիմա՝ լոյսի հագած, այդ անցեալը՝ պարզ, անպաճոյճ բառերովը՝ մանուկի մաքուր հոգիով մեծ ախոյեանին:

Ապա, զուգահեռաբար, Վարդիվառ կը բանայ Լիբանանի պատմութեան էջերը, ուր կը վերագտնենք վարչապետ Ռիատ Սոլհը՝ Լիբանանի անկախութեան կերտիչներէն, նահատակ եւ միւսը խոստովանողը՝ Հապիպ Ապի Շահլան, Սայտայի ճամբուն վրայ, ծովափնեայ սըրճարանի մը մէջ, որոնք պահ մը կը լքեն իրենց զրոյցը եւ կուգան տղերք մաղթելու Պաղեստինի զացող հայ մարզիկներուն, Հ.Մ.Ը.Մ.ի Փութպոլի խումբին:

Փութպոլի խաղերու լուսանցքին վրայ յիչատակելի դրուագներ կը նպաստեն մեր հասարակական յիչողութեան մէկ մասը փրկելու՝ չրջագծելով իր ժամանակին մէջ հարազատ միջավայրը, ուր զարգացաւ լիբանանեան Փութպոլը՝ գլխաւորութեամբ հայ մարզիկներուն: Շահեկան տուեալներ, որոնք կը վկայեն մեր քաղաքական բարքերուն եւ ընդհանուր կացութեան զարգացումներուն մասին, Ֆրանսական հոգատարութեան օրերէն մինչեւ անկախութեան եւ անկէ ետք:

Այդպէս էինք մենք: Այդպէս էր Լիբանան:

Ի՛նչ սիրելի դէմքեր կը տողանցեն՝ ոգեկոչումով անցեալի դէպքերուն, սիրելի դէմքեր, որոնց ձայնը մինչեւ այսօր կը հնչէ տակաւին հարազատ չեչտերով չատերու ականջին խորը, եւ որոնց կը ձգտինք մեր հոգիին խորերէն հասնիլ բնական, հասկնալի նախանձով մը, եւ որոնցմէ բաժնուեցանք, երբ ճամբաները ճիւղաւորուեցան ճակատագիրին բերումով, համաչխարհային վերիվայրումներու տնօրինումով անպայման:

Մանուկ տակաւին՝ սոթվեցանք Պրազիլի եւ Արժանթինի անունները, որովհետեւ օր մը անոնցմէ չատեր մեկնեցան աչխարհի այդ ծայրերը: Ուրիչներ գացին Հայաստան... Անոնք սակայն հոն են, կ'ապրին այս գրքին մասունքի նման սրբազան էջերուն մէջ: Կոչունք է

(*) Ներկայացուած Ազգային Ժողովի Գրադարանին մէջ, Ուրբաթ, Յունիս 21, 2002-ին:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ԴԱՂՈՒԹԻ ԴԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ Ազգային հիւանդանոցին մէջ, Յունիս 14_ին, բացումը կատարուած է Գազանճեան _ Երկանեան բարեսիրական հաստատութեան, որ ծայրէ ծայր վերանորոգուած էր Տէր եւ Տիկին Արէա Երկանեանի բարերարութեամբ, ձեռամբ Մեսրոպ պատրիարքի: Նախքան բացման ժապաւէնը կտրելը, բարի գալուստի խօսք արտասանած է հոգաբարձութեան առենադպիրը տոքթոր Մարտիրոս Ենիերեան, որ յայտնած է թէ Գիւմրիեան ցարկը, որ 170 տարիներու ճամբայ կըտրելէ ետք հասած է մինչեւ մեր օրերը, կրցած է դոյատեւել չնորհիւ այն բարերարներուն, որոնք իրենց նիւթական եւ բարոյական օգնութիւնը չեն պակսած: Բացումէն ետք, հանդիսութիւնը շարունակուած է բարեկարժինին հանդիպակաց պարտէզին մէջ: Խօսելու հրաւիրուած է Սեդրակ Թոքատ, որ չնորհաւորած է Երկանեան ամոլը, որ պարգեւատրուած է ոսկեայ մետալով եւ յուշատախտակով Խօք առած է նաեւ Տիկին Մոնիք Երկանեան, հուսկ, հանդիսութեան ատենապետին արտայայտուած է Մեսրոպ պատրիարք:

նաեւ իրենց համար թամամատայութեամբ արարողապետ Վարդիվառի:

Սկիզբէն էր Ֆութպոլը՝ Ֆութպոլի համար ապրող Վարդիվառի սրտին մէջ: Իր անսկիզբ ու անվախճան տարերքն է Ֆութպոլը, հարիւր յաղթանակներ, խոյանք ու խորտակում, բայց միշտ ու անպայման՝ թռիչք... Երեսյոթ է Վարդիվառ՝ իր անսակարկ, ամբողջական նուիրումով: Բացառիկ ժողովրդականութեան տիրացած՝ իր վայրկեան ասպարէզով, վաղ երիտասարդութեան, 26 տարեկանին, դաշտին վրայ, խաղի ընթացքին ոտքէն ստացած բիրտ հարուած մը վերջ կուտայ իր ասպարէզին՝ ղինք ամուսնեալ վրկելով նոր խոյանքներու մասնագիտին բերելու կարելիութիւններէ:

Երբ կը դարձնէք վերջին էջը եւ կը փակէք ընթերցումը, այնուհետեւ օրեր եւ շաբաթներ, հաւաքական փոխադրամիջոցներէն, յատկապէս ներէն եւ չքեղ երթերէն ետք, ձեր քիմքին վրայ պիտի յամենայ քաղցր համ մը կարօտին նմանող, կաղնեփայտէ տակառներուն մէջ գինին հասունցնելէ առ տասնամեակներու համբերատար սպասումով մը եւ զգեցած՝ ծիածանի եօթը գոյները:

Սրտագին է հրաւէրը կոչունքի:

ՆԱԶԱՐԷԹ ԹՕՓԱԼԵԱՆ

(*) «Յուշեր Հ.Մ.Ը.Մ. ականի կեանքէն, 1940 _ 1952» վարդիվառ Յովհաննիսեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 16_ին, Սեւրի Մխիթարեան վարժարանի օգաստն կալուածէն ներս արտակարգ եռուզեռ կը տիրէր: Վաղ առաւօտէն երկշաթեօրեայ վարժարանի Ծնողաց վարչութեան անդամները ու Մխիթարեան նախկին աշակերտաց միութեան անձնակազմը լծուած էին այդ օրուան դաշտահանդէսի հիւրընկալութեան:

Շատ մարդ կը սպասուէր այդ օրը, օդն ալ նպաստաւոր էր. կարծես, երկար ատեն սպասուած փարիզեան ամրան առաջին իրական օրն էր որ կը բացուէր:

Մանուկներու եւ պատանիներու ըմբուրթ խաղի ու ցնծութեան աղաղակները խառնուած էին ծառերու թռչուններուն արեւէն ջերմացած ու կեանք առած ճըռտուքին:

Ցանկարծ լսուեցաւ դպրոցի զանգին ղօղանջը. ժամը տասնըմէկն էր, ծնողները եւ ներկաները կը հրաւիրուէին աշակերտական հանդիսութեան. սրահին մուտքին երկու աշակերտ կը բաժնէր օրուան յայտագրի թերթիկները որոնք վարժարանի համակարգիչի դասարանին արտադրութիւններէն էին:

Սրահը լեցուած էր ծայրէ ի ծայր. հանդէսին բացումը կատարուեցաւ ճիշդ ժամուն: Բացման խօսքը արտասանեց երկօրեայ վարժարանի մանկավարժական ծրագիրներու պատասխանատու Տիկին Արմինէ Գէորգեան: Ան ներկաները ջերմօրէն ողջունելէն ետք անդրադարձաւ հայկական վարժարաններու հինէն ամանոյթ դարձած տարեվերջի հանդէսներու բուն նպատակին. ան նկատեց թէ յաճախ ցուցափեղկի բնոյթով քննադատուած հանդէսը կարեւոր դեր ունի: Ի_րապէս, նախ հանդէսները յատուկ իմաստով խնդի ու ժպիտի մթնոլորտի մը մէջ կ'եղրափակեն ուսումնական տարին եւ առաւել կարեւորը՝ անոնց չնորհիւ աշակերտներու առիթ կը տրուի դրսեւորելու իրենց մտային ու գեղարուեստական կարողութիւնները, ըլլալով աւելի համարձակ, ինքնավստահ ու հաղորդական: Ան իր խօսքին մէջ հպանցիկ ակնարկ մը ըրաւ 2001 _ 2002 տարեշրջանի ուսումնական ու մանկավարժական ծրագիրներով իրագործուած կարգ մը բարեփոխումներու, նորանոր միջոցառումներու ու արդիւնաւէտ գանազան նորութիւններու: Անոնցմէ էին վիճակացոյցի դրութեան վերահաստատումը եռամսեայ քննութիւններու միջոցով. գանազան կառոյցներու ու վարժարաններու միջեւ կայացած փոխ _ յարաբերական կապերը եւ այլն: Խօսքի աւարտին իր գնահատանքի արտայայտութիւնը ուղղեց Ծնողաց վարչութեան, Մխիթարեան նախկին աշակերտաց միութեան, ուսուցչական կազմին եւ Հայր Գաբրիէլին, որոնք ձեռք _ ձեռքի, մխասնակամ ու հաւատքով աշխատեցան շատ հաճելի ու համերաշխ մթնոլորտի մը մէջ, յանուն հայ վարժարանի զարգացման:

Բեմը յարդարուած էր ճաշակով. պուտկազի ու ծաղկազարդ բանջարանոց մը ներկայացուած էր, քանի մանկապարտէզի թոթովախօս մանուկները իրենց թռչնային ձլվլոցներով կը ներկայացնէին «Պապիկն ու Շողգամը» ժողովրդական զաւեշտը, դիմակներով ու զգեստաւորումով: Երկտասարդ ծնողները հրապարտ էին իրենց մանկանց դերասանի առաջին փորձերով: Մանուկները լաւ սերտած էին ուսուցչուհի Տիկին Պերճուհիի եւ ծնողներէն Պր. Արթօ Աքաբենի յուշմունքները: Անկէ ետք պըզտիկները երգեցին քանի մը խմբային երգեր:

Ցետոյ կարգը տրուեցաւ նախապատրաստական դասարանի աշակերտներուն, որոնք բեմ բարձրացան Տիկին Հռիփսիմէ Աֆարի գլխաւորութեամբ եւ յստակ ու անսխալ արտասանեցին տասնեակ մը մանկական ոտանաւորներ:

Մինչ դպրոցի աշակերտ Գեղամ Մութաֆեան դաշնակով կը նուագէր դասական երաժշտութեան կտորներ, դըպրոցի աշակերտական երգչախումբը տեղ կը գրաւէր բեմին վրայ:

Երգչախումբը երգեց «Երիտասարդական քայլերգ», «Կռունկները», քանի մը զուգերգ, տեղ _ տեղ հերթը տալով մանկական ու հայրենասիրական տոնական երգերու, ինչպիսին էին Պարոյր Սեւակէն «Քիչ ենք բայց հայ ենք»ը որ ճշգրիտ առոգանութեամբ արտասանեցին Լիդա եւ Ալին Կանիմեան:

Երեւան _ Էրեբունի վերջին խմբական երգը խլեց երկարատեւ ծափեր: Աշակերտական չուրջ 30 հոգինոց երգչախումբը կը ղեկավարէր Տիկին Արմինէ Գէորգեան, իսկ դաշնակով կ'ընկերանար Փարիզի բարձրագոյն երաժշտանոցէն Վարդուհի Երիցեան:

Հանդէսը հասած էր իր աւարտին. ներկաները բոլորն ալ խանդավառ էին դուհունակ. իսկ մեծ _ մայրիկներէն ու մեծ _ հայրիկներէն չատեր ապարդիւն կը փորձէին իրենց յուզումը մատնող հայեացքները թաքցնել:

Դուրսը բազմութիւնը հետզհետէ կը չատնար. սեղանները զարդարուած էին համադամ ճաշերով ու խորտիկներով, խորովածի ախորժաբեր բուրմունքը տարածուած էր ամէնուր: Տօնական մթնոլորտը աւելի գրաւիչ կը դառնար պարբերաբար սփռուող երաժշտական ուրախ եղանակներով եւ երգիչ Ռաֆֆիի Ազնաւուրէն քանի մը գեղեցիկ երգերով:

Բակին մէկ կողմը Շէն կազմակերպութեան տաղաւարն էր, զանազան հայկական իրեղէններով ու արձանիկներով, մետաղեայ ու փայտեայ յուշանուէրներով: Անոր կից ուրիշ սեղանի մը վրայ խնամքով զետեղուած էին վարժարանի աշակերտութեան ձեռագին աշխատանքներու նմոյշները, պարի ու ձեռագին աշխատանքներու ուսուցչուհի Փաթրիսիա Իշնատիոսեանի ղեկավարութեամբ պատրաստուած:

Ժամը 16_ին մօտ, վարժարանի աշակերտական երկսեռ պարախումբը տեղ գտած էր բացօթեայ այդ չրջափակին ճիշդ կեդրոնը: Ծանօթ եղանակներու տակ պարեցին «Ուզունտարա», «Անուշներ», «Կռունկներու պար» եւ այլն: Պարմանուհիները իրենց հեզաճկուն ու նուրբ չարժումներով ուշագրաւ էին յատկապէս «Կռունկներու պար»իատեն: Իսկ տղաները՝ հովիւի հագուստներով ու գաւազանով, աչխոյժ չարժումներով մեծ հաճոյք պատճառեցին հրաւիրեալներուն:

Վերջաւորութեան պարախումբին կուչին ընդառաջելով ներկաները միացան պարին ու իսկական հայկական խնջոյքի մթնոլորտ ստեղծեցին, մեծ ու փոքր, երիտասարդ ու տարեց միախառնուելով:

Քիչ վերջ բեմ հրաւիրուեցաւ աչակերտներու խումբ մը որ մասնակցած էր Մայիս 12_ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս _ Մկրտիչ Մայր տաճարի Նուրհան Ֆըրէնկեան սրահին մէջ տեղի ունեցած միջդպրոցական մրցոյթին եւ չահած երեք մրցանակներ: Անոնց հետ մասնակցող բոլոր աչակերտներն ալ քաջալերուեցան երկարատեւ ծափերով եւ ստացան զանազան յուչանուէրներ:

Գիչերը, ժամը 22_ի չուրջ, վերադարձի ճամբուն վրայ, օրուան առթած խանդավառութեան հոգեվիճակով կը փորձէի պատկերացնել Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի այն փառաւոր տարիները երբ հաստատութիւնը կը գործէր որպէս ամէնօրեայ առողջ դպրոց մը, առանց նոյնիսկ կասկածը ունենալու թէ օր մը իր դուռները պիտի փակուին անդարձ պայմաններու հարկադրանքով:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ԹԻ 17 ԽԱՓԻԼՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

ՄԱՎՐՕՄԱԹԻ ԿԱՊԵԼԱՆ

_ Ատոնք գիտեմ, Օսմա՛ն էֆէնտի, բայց գիտեմ նաեւ, որ որչա՛փ մարդիկ փախցուցիր առանց որեւէ կասկած յարուցելու:

_ Այն ատեն տարբեր, հիմա խստութիւնը աւելցած է, այդ երիտասարդները ի՞նչ գործ կ'ընեն:

_ Չեմ գիտեր, բայց անվնաս մարդիկ են:

_ Հայ երիտասարդ եւ անվնաս, մի՞թէ կարելի բան է, Նիքօլի՛:

_ Հաւատա, որ այնպէս է:

_ Դուն ալ հաւատա, որ այնպէս չէ, այդ մարդիկը յեղափոխականներ են:

_ Անվնաս մարդիկ են, կը կրկնեմ խօսքս:

_ Անվնաս մարդը փախչելու պէտք չունի:

_ Զինուորական ծառայութենէ կը փախչին:

_ Քանի որ դրամ ունին, կրնան այս_տեղ հանգիստ ապրիլ առանց օձիքնին ձեռք տալու:

_ Ինչ որ է, հիմա գոցենք այդ խնդիրը, որ մեզի համար կարեւորութիւն չունի. ուրեմն ամէն մէկին համար հարիւրական տակի՞ կը պահանջես:

_ Փարա մը պակաս չըլլար:

_ Լաւ, խաթրդ չեմ կոտրեր, կ'ընդունիմ, երեք հարիւր ոսկին պիտի տամ:

_ Այն ատեն խնդիր չի մնար:

_ Բայց ապահով սահմանադրութիւնը պիտի անցնի՞ն:

_ Այդ մասին կասկած մի՛ ունենար, դուն գիս աղէկ կը ճանչնաս եւ առաջին անգամ չէ, որ միասին այս տեսակ գործեր կ'ընենք:

_ Այնպէս է, _ պատասխանեց Ցոյնը, _ իսկ վճարումը ի՞նչ ձեւով պիտի ընենք:

_ Կէսը կանխիկ ու կէսն ալ եռքէն, ապահով տեղերնին հասնին:

_ Այդ ալ կ'ընդունիմ:

_ Ուրեմն գործը լմնցաւ: Ե՞րբ ճամբայ ելլել կ'ուզեն:

_ Կարելի եղածին չափ չուտ:

_ Ես այսօր _ վաղը կրնամ գիրենք ճամբայ հանել:

_ Աւելի աղէկ:

_ Ուրեմն վճարումը ե՞րբ պիտի ընես:

_ Հիմա՛ եթէ կ'ուզես, _ պատասխանեց Ցոյնը:

_ Հարկաւ կ'ուզեմ, _ ըսաւ Օսման, _ միայն թէ սխալմունք չըլլայ, մեր սակարկութիւնը կարմիր ոսկիի վրայ է:

_ Արդէն այդպէս ըսինք...

_ Ուրեմն փարաները համրէ, տես_նենք:

Ցոյնը, որ նախապէս պատրաստած էր տալիք դրամը, դրպանէն ծրար մը հանեց եւ Օսմանի յանձնեց:

Օսման արագ չարժումով մը համրեց ոսկիները, զանոնք դրպանեց եւ ըսաւ.

_ Ճիշդ է:

_ Բայց ինծի նուէր մը պիտի չընե՞ս, մոռցա՞ր մեր պայմանը, _ ըսաւ Ցոյնը:

_ Չա՛, իրաւունք ունիս, հարիւրին հինգը քու իրաւունքն է, ա՛ռ քեզի ութը ոսկի, կէս ոսկի ալ աւելի:

_ Շնորհակալ եմ:

_ Հիմա որ գործերնիս վերջացուցինք, նստինք եւ օղի խմենք, _ առջարկեց Օսման:

_ Ինչպէս որ կ'ուզես:

Սպասաւորը կանչեցին եւ պէտք եղած հրահանգները տուին:

_ Գիտե՞ս, ինչպէս պիտի ընենք, որպէսզի գործը ապահով կերպով վլուխ հանենք, _ ըսաւ Օսման:

_ Դո՛ւն պիտի կարգադրես ամէն բան:

_ Այդ մարդիկը պէտք չէ, որ Սիրքէճիի կայարանէն չոգեկառք նստին, կայարանը սարսափելի հսկողութեան ներքեւ առնուած է, եւ կարելի չէ դիւրաւ մարդ փախցնել, նոյնիսկ մէկ հոգին դժուար է, ո՛ւր մնաց երեք հոգին միասին:

_ Ուրեմն ինչպէ՞ս պիտի ընեն:

_ Պէտք է առնուն կանուխ ոտքով մինչեւ Այ_Սթեֆանօ երթան եւ հոն ըսպասեն ու անկէ չոգեկառք նստին:

_ Ա՛հաւասիկ դժուար խնդիր մը:

_ Դժուարութեան բան չի կայ. քանի որ երիտասարդ են, կրնան քալել:

_ Խնդիրը քալելուն վրայ չէ, բայց կարելի է, որ ճամբան ձերբակալուին:

_ Առտուն այդչափ կանուխ ո՛չ փողոցներուն մէջ եւ ո՛չ ալ դաշտերը ոստիկան կը գտնուի, ասկէ զատ...

Ցանկարծ Օսման լռեց եւ կամաց մը ըսաւ.

_ Լռէ՛, ուրիշ խօսք բանանք:

_ Ի՞նչ կայ, _ հարցուց Ցոյնը չուացած:

_ Հայ լրտես մը ներս մտաւ եւ դէպի մեզի կուգայ:

Ցոյնը դէպի դրան կողմը դարձուց դէմքը եւ տեսաւ, որ ժպտուն դէմքով նիհար մարդ մը կը յառաջանար, չորս կողմը նայելով, մէկը փնտռելու ձեւով:

Վերջապէս նչմարեց Օսմանը եւ ուղղակի անոր եկաւ:

_ Քեզ կը փնտռէի կոր, _ ըսաւ:

_ Հրամմեցէ՛ք, Արթի՛ն էֆէնտի, _ պատասխանեց Թուրքը, _ խե՞ր է:

_ Ներ է, կարեւոր բանի մը համար ուզեցի ձեզ տեսնել, դացի Սիրքէճիի կայարանը, քեզ հարցուցի, ըսին, որ այսօր քու ծառայութեան օրդ չէ:

_ Գոնէ չարաթը օ՞ր մըն ալ հանգիստ չընենք, _ գոչեց Օսման՝ գաւաթը պարպելով եւ հատ մըն ալ նորեկին հրամցնելով:

_ Հարցուցի, թէ ուր կրնամ քեզ գըտնել, այստեղի հասցէն տուին:

(Շար. 248)

ՎՇՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սրտի դառն կսկիծով տեղեակ եղանք մեր ընտանեկան բարեկամ,

ՇԱՏ ՇԱՏ ՍԻՐԵԼԻ ԼԱՒԱԳՈՑՆ ԸՆԿԵՐ

ԺԱԳ ՔԻԱԹԻՊԵԱՆ–ի

մահուան:

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Շորեքշաբթի, 26 Յունիս 2002, ժամը 10–ին Փարիզի Առաջնորդանիստ Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris.

Երկնային հանգիստ աղաչեալին:

Մխիթարութիւններ վշտահար Այրի Տիկին ԱՐՇԱ ՔԻԱԹԻՊԵԱՆին, զաւակաց, թոռնիկներուն եւ ընտանեկան պարագաներուն:

Տէր եւ Տիկին Պերճ – Շարմին ՊԻՒՅԻՒՔՄԱՔԱՅԵԱՆ
եւ զաւակները (Պոլիս)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամերիկուհի Գեւոնեանի *յիշատակին «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն.–*

Տէր եւ Տիկին Էմիլ Ալանեան 200 Եւրօ, *Տէր եւ Տիկին Արմէն Սամուէլեան* 200 Եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անդրանիկ Սարգիսեան, քոյրերը՝ Սիրարփի եւ Ալիս, իրենց հօր՝ Մարգարիճ, մօր՝ Ազնիւին, քրոջ՝ Սիրաճոյշին, եղբօր՝ Միսաէլին յիշատակին 25 Եւրօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայրենակիցի՝ Նիճոլա Մկրտիչեանի մահուան առթիւ Մարսէյլի Տարօն Տուրբերանի Հայրենակցական Միութեան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն, ընտանեկան պարագաներուն եւ այս տխուր առիթով 25 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ET
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
vous invitent à passer

une agréable journée avant les vacances

Dimanche 30 juin à partir de 12 heures
à la MCA; 17 rue Charles Péguy
à LIVRY-GARGAN
Renseignements : 01 43 83 87 68
mcasevranlivry@aol.com
Buffet — Barbecue
Animations — Tombola
Retransmission de la finale de la Coupe du Monde de football.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՐՆԹԱՑԻԿ ԱԶԳԵՐՈՒ ԱԿԱՓԻՆ

	€	
Մահազդ	122	(145,92)
Հոգեհանգիստ	110	(131,56)
Շնորհակալիք	110	(131,56)
Հարսնիք–Նշանուխ	110	(131,56)
Ծննդ	110	(131,56)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. վաճառքի մէջ ընդհ. դուռմարը):

Այս դիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8–րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԻՍ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի Ասպիկ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29–ին, ժամը 20·30–ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սուֆ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 17–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE
Օրակարգ. – Տեղեկատուութիւն 2001–ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու զանազան հարցեր:

Grande Fête Champêtre
KHANASSOR
à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE
le Dimanche 7 juillet
— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor
Rassemblement à 13 heures au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet * Jeux
Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

URGENT
L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.
Contacter l'**Ecole Tebrotzassère** :
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

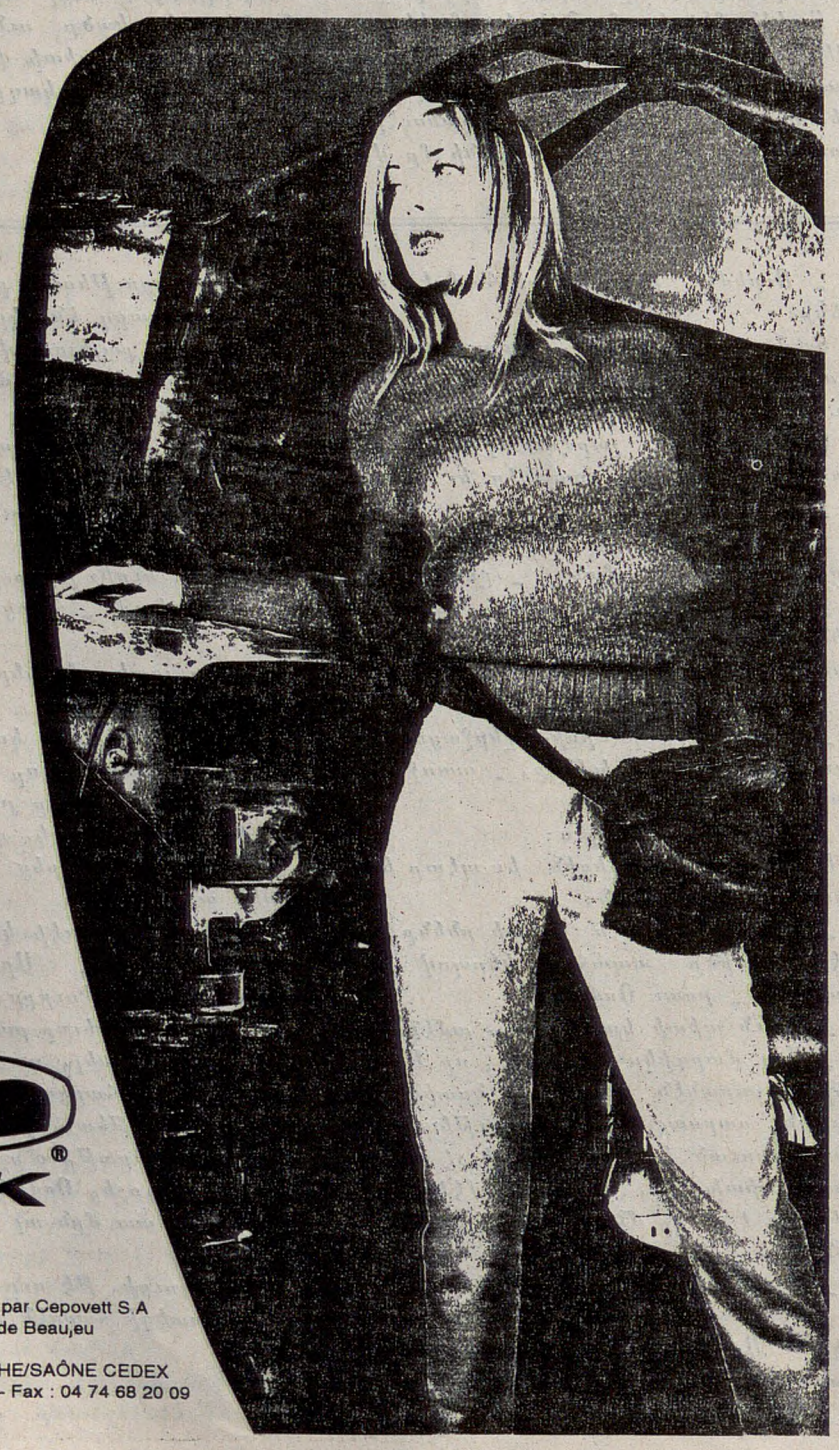
Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE - PARIS
CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin
Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30
"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaïne	**: 01.43.76.67.37**
Mme Baghdassarian	**: 06.14.74.92.97**
C.B.A.F.	**: 01.48.24.46.57**
Mme Madoyan	**: 01.46.45.15.11**
Mme Hakimian	**: 06.19.21.18.36**

STK®

Fabriqué & Distribué par Cepovett S.A
150, ancienne route de Beaujeu
GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE/SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ 27
JEUDI
27 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·457 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·457

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յուներս 25 / 26)

Վ· ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ ՍԵՒԾՈՎԵԱՆ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻՆ ԵՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ Ի· ՁԷՄԻ ՀԵՏ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ· Օսկանեան որ Սեւծովեան տնտեսական գործակցութեան Պոլսոյ վեհաժողովին կը գլխաւորէր հայկական պատուիրակութիւնը, Յունիս 25–ին ելոյթ ունեցած է: Ան տեղին նախաձեռնութիւն համարած է Սեւծովեան գործակցութիւնը որ տասնամեակը կը բոլորէ: Բայց է թէ աշխարհը զբաղեցնող հարցերու փոքր չափով արտացոլումն են կազմակերպութեան օրակարգին վրայ գտնուղները եւ անոնց լուծում փընտռելու գործը կը հարկադրէ խորացնել գործակցութեան թափը: Նախարարը զոհունակութիւն յայտնած է որ 1996–ին ներքին գործերու նախարարներու երեւանի հանդիպումէն ի վեր կազմակերպուած չարագործութեան, ահաբեկչութեան, թմրեցուցիչի ու զէնքի ապօրինի շրջառութեան, ապօրինի գաղթի դէմ պայքարի մարզերուն մէջ գործակցութիւնը լաւ զարգացում արձանագրած է: Ան կոչ ուղղած է որ ընդհանուր ջանքով, շրջանը գործօն բազկացուցիչը դառնայ համաշխարհային միջավայրին, փոխանակ պարզ դէտի վիճակով մնալու:

*
**

Նոյն օրը Վ· Օսկանեան 45 վայրկեանի հանդիպում մը ունեցած է Թուրքիոյ իր պաշտօնակից Ի· Ձէմի հետ: Տեղեկութիւն չէ հաղորդուած հանդիպումին մանրամասնութեան մասին, բայց կողմերը չինչ եւ օպտակար նկատած են զայն:

*
**

ՀԱՐՑԱԶՐՈՑՑԸ

Վ· Օսկանեան Թուրք մամուլին տուած հարցազրոյցին նկատ ընդով Հայաստան–Թուրքիա յարաբերութիւնները, կրկնած է առանց նախապայմանի երկխօսութեան սկսելու երեւանի պատրաստակամութիւնը: Անդրադառնալով Ռէյքիավիքի հանդիպումին, ըսած է թէ տակաւին կանուխ է խօսիլ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւններու մէջ նոր մակարդակի մասին, սակայն, առիկա կարելի է նկատել երկխօսութեան ուղղուած նախաքայլ:

Վ· Օսկանեան խօսելով Ադրբեջանի կեցուածքին մասին ալ, յայտնած է թէ Հայաստան դրական չի դներ Հայաստանի հետ յարաբերութիւնները Ադրբեջանի եւ Հայաստանի յարաբերութիւնները պայմանաւորելու քաղաքականութիւնը:

Ադրբեջանի նախագահն ալ որ Պոլիս կը գտնուէր որպէս նոյն ժողովին մասնակից, հանդիպում չէ ունեցած Վ· Օսկանեանի հետ եւ յոյս յայտնած է որ երրորդ երկիր մը չի կրնար վնասել Թուրքեւադրբեջանական յարաբերութիւններուն:

*
**

ԸՍՏ ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻՆ

Օսկանեան – Ձէմ հանդիպումին մասին «Հիւրրիյէթ» (Յունիս 26) օրաթերթը կը

(Շար·ը Դ· էջ)

ԲԱՔՈՒ – ՃԷՅՀԱՆ ՔԱՐԻՒՂԱՏԱՐԸ ԱՆԲԱՂՁԱԼԻ

Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին ծրագիրը հակազդեցութեան մղած է 37 երկրէ տասնեակներով կազմակերպութիւններ· անոնք Համաշխարհային Դրամատան ու շատ մը երկիրներու վարկատու դրամատուներուն նամակներ ղրկելով պահանջած են որ հարկատուներէ գանձուած դոլարները չգործածուին վիճելի քարիւղատարի մը շինութեան համար: Նամակագիրները չեչուած են ծագերին մարզկային իրաւունքներուն, բնապահպանութեան պայմաններու հպատակելու անհրաժեշտութիւնը, ըսելով որ առանց այդ բոլորին, դէմ են կառուցումին: Անոնք զանգատած են նաեւ որ քարիւղատարին առընչուած կարեւոր համաձայնութիւններէն ոչ մէկը կը հրապարակուի: Նամակագիրները վախ ունին որ ծրագրին իրագործումը լուրջ օգուտ պիտի չունենայ նկատի առնուած շրջանին թշուառ բնակիչներուն եւ նոր հակադրութիւններ պիտի հրահրէ այդ գօտիին մէջ որ ծանր հակամարտութիւններէ ետք նոր–նոր մտած է բնականոնացման ընթացքի մէջ:

*
**

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻԻՆ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒ

«Ազատագրուած տարածքների պաշտպանութիւն» կազմակերպութիւնը որ կը դործէ 2001–էն ի վեր, իր շարքերուն մէջ ունի հանրային գործիչներ, մչակոյթի դէմքեր: Կազմակերպութենէն բազմանդամ խումբ մը Յունիս 21–23–ին այցելած է Քաչաթաղ եւ մերձակայ շրջանները: Այցին նպատակը եղած է ազատագրուած հողերուն քաղաքական ճակատագրին, վերականգնումին ու ընկերային խնդիրներուն մասին երկխօսութիւնը այդ դեռնին վրայ կազմակերպել: Մտաւորականներէ, մարտերու մասնակիցներէ, երիտասարդներէ եւ մամուլի ներկայացուցիչներէ բազկացած խումբը չփումներ ունեցած է շրջանին նոր բնակիչներուն հետ, ծանօթացած՝ անոնց պայմաններուն, խնդիրներուն, այդ գօտիին զարգացման հեռանկարներուն:

Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն եղած է որ վերաբնակեցման ընթացքը ճգնաժամ է իր վիճակին, անհատական չանքերը շատ անբաւարար են եւ հարցը համազգային հոգածութեան կը կարօտի: Ազատագրուած շրջաններու 10–12 հազար բնակիչները որեւէ օժանդակութենէ զրկուած ըլլալով, մեծ դժուարութիւններու դէմ յանդիման են: Գիւղերուն կարեւոր մասը զուրկ է նոյնիսկ էլեկտրական հոսանքէ եւ այլ տարրական պայմաններէ:

Նոր բնակիչներուն մէջ մեծ է Գանձակէն, Բաքուէն, Շահումեանէն գաղթածներու թիւը· անոնք ,մտահոգ են տարածքներու յանձնումի եւ կրկին գաղթական դառնալու հեռանկարով:

Այցելուները գացած են Հորադիզէն 15 քմ· արեւմուտք գտնուող քառուղին ուր կազմակերպութիւնը կ'ուսումնասիրէ վերաբնակեցման օրինակելի ծրագիր կիրարկելու պայմանները:

ՓՈՒԹ-ՊՈԼ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

2002

ԳՈՐԷԱ – ՃԱՓՈՆ

Երեքշաբթի, Յունիս 25–ին, Համաշխարհային Գորէա եւ Գերմանիա կը մրցէին կէս աւարտականին համար: Խաղին 75–րդ վայրկեանին Գերմանիա (Միքայէլ Պալաք) նշանակեց յաղթանակի կէտը եւ խաղը վերջացաւ 1 – 0 ու Գերմանիա կիպարակի օր կը մրցի աւարտական մրցումին: 7–րդ անգամ է որ Գերմանիա աւարտականի կը հասնի, չորս անգամ յաղթած է:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՆԱՆԱՄՔԻՍ (Գանատայի լեռնային ժայռոտ շրջանը) հատաքուած են, Յունիս 26–ին, ժէ 7 առաւել 1–ի (Եօթը ամէնէն հարուստ երկիրները եւ Ռուսաստան) անդամները չատ խիստ պաշտպանութեան տակ: Լրագրողներն իսկ չեն կրնար մօտենալ եւ տեղաւորուած են 80 քիլոմեթր հեռու՝ Գալկարի: Հոն նախատեսուած են նաեւ համաշխարհայնացման դէմ խաղաղ ցոյցերը: Սկզբունքով, Գերմանիա, Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Գանատա, ԱՄՆ, Իտալիա, Ճափոն եւ Ռուսաստան պէտք է զբաղէին Ափրիկէով, ահաբեկչութեան դէմ պայքարով, բայց, Պուշի ելոյթը Մերձաւոր – Արեւելքի մասին, աւելի հրատապ դարձուց այդ հարցը եւ բացատրութիւններ պիտի պահանջուէին Պուշէն, որու նոր ծրագիրները (Արաֆաթը քշել) դժգոհութիւն ստեղծած են Եւրոպայի մէջ: Բայց եւ այնպէս, յոյս կար որ ճարտարարուեստականացած երկիրները որոշէն հանրային օժանդակութեան յատկացնել Ափրիկէի յատկացնել:

ԱՐԱՖԱԹ կ'անդիտանայ Պուշի պահանջը զինք ճամբու դնելու, ինք կ'ըսէ «իմ հարցս չէ: Ընտրուած եմ ժողովրդավարօրէն: Պաղեստինցիներուն կը մնայ որոշել»: Ընդունելով Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, Արաֆաթ յայտնած է ընտրութիւններու թուականները – Յունուար եւ Փետրուար նախագահական եւ երեսփոխանական ընտրութեան համար եւ Մարտ՝ թաղապետական ընտրութեան: Պաղեստինցիք, ընդհանուր ձեւով, չատ դժգոհ են Պուշի ճառէն եւ պաղեստինեան Ժորհրդարանին նախագան ալ չի ծածկեր յուսախաբութիւնը: Իսրայէլ, անշուշտ, չատ գոհ է եւ վարչապետին կուսակցութեան (Լիքուտ) անդամ Հաղորդակցութեանց նախարարը չէ վարանած ըսելու· – «Այդ ճառը կրնար չարադրուած ըլլալ Լիքուտի մէկ պատասխանատուին կողմէ: Ես իսկ, կրնայի զայն արտասանել Քնէսէթին (Ժորհրդարան) առջեւ»:

ԺԱՆ–ԼՈՒԻ ՏԸՊՐԷ, Ազգային Ժողովի նախագահ ընտրուեցաւ ինչպէս կ'ակընկալուէր: Յունիս 25–ի առաւօտը, ինք ընտրուած էր որպէս պաշտօնական թեկնածուն Նախագահական Մեծամասնութեան Միութեան եւ Ի· Պալատիւբ կը ներկայանար որպէս անկախ թեկնածու: Առաջին քուէարկութեան Ի· Պալատիւբ 163 ձայն ստացած էր, իսկ Տըպրէ՝ 217 եւ Պալատիւբ կը քաշէր իր թեկնածութիւնը ու երկրորդ քուէարկութեան Ժ·–Լ· Տըպրէ կ'ընտրուէր 342 ձայնով, այսինքն աւելի քան բացարձակ մեծամասնութեամբ: Իր ելոյթին մէջ, Ժ·–Լ· Տըպրէ չեչտած է որ Ազգ· Ժողովը անհրաժեշտ ընկերակիցն է կառավարութեան, դլուխ հանելու համար Ֆրանսացիներուն ուղած բարենորոգումները: Ժ·–Լ· Տըպրէ չատ փայլուն մտքի տէր մէկուն համբաւը չունի եւ այդ հաստատուած է մանաւանդ, երբ Ներքին նախարար էր եւ դիմած է կափերը: Այն ատեն ոստիկանութեան բարձր պաշտօնատար մը ըսած է իր մասին· «Համակրելի է, ջերմ, բայց իր տեղը չէ հոս, ոչ ալ որեւէ նախարարութեան մէջ»:

ՓՐԱՆՍԱՑԻ Ներքին նախարարը՝ Ն· Սարքոզի, Լոնտոնի մէջ տեսնուեցաւ իր պաշտօնակիցին հետ եւ տեսակցութենէն հետք յայտարարեց թէ պատրաստ է փակելու Մանկաթի գաղթականքը (որ կը գտնուի Ֆրանսայի հիւսիսը եւ ուր համախմբուած են ապօրինի գաղթողներ, Անգլիա անցնելու համար), երբ Անգլիա անցնելու համար) եւ ուր համախմբուած են ապօրինի գաղթողներ, Անգլիա անցնելու համար), երբ Անգլիա լիա յատակ կարգադրութիւններ ընէ գաղթի մասին: Սարքոզի ճչդած է «Տէյվիտ Պլընքէթ (Անգլիոյ Ներքին նախարար) ընդունեցաւ որ, փակել Սանկաթը առանց անհետացնելու ապօրինի գաղթողներու ժամանման պատճառներէն մէկը, լուծում չէ: Պէտք է յառաջանանք նոյն արագութեամբ»: Անմիջականին համար, երկու երկիրները որոշած են ամբապընդել սահմաններու ապահովութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ վարչապետին՝ Պ·Էճէվիթի կուսակցութեան (Ժողովրդավար ճախ) պատկանող ինը երեսփոխաններ կոչ ըրած են որ հրաժարի քաղաքական կեանքէ, առողջական իր վիճակին պատճառաւ:

ՀԱՄԱՃՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ապագային համագումարը բացուեցաւ Յունիս 26–ին: Կուսակցութիւնը չատ ծանր տագնապի մէջ է եւ հակասութիւնն ալ հոն է, որ պարտի իր իսկ պաշտօնէութենէն պաշտօնանկ ընել 44 աշխատաւորներ, ինք որ միչտ պայքարած է գործազրկութիւններու դէմ:

ՄԻՆԱՅԵԱԼ–ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ արեւմըտեան չրջանը՝ Արիզոնան, միչտ բոցերու մէջ է եւ Գանատա մեկնելէն առաջ, Պուշ յայտնեց թէ 20 միլիոն տոլար կը տրամադրուի պայքարելու համար հրդեհներուն դէմ: Մէկ չաբթուան մէջ, արդէն իսկ 132 հազար հեկտար հրոյ ճարակ եղած է եւ 30 հազար հոգի ալ ձգած հեռացած են իրենց տուներէն:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մեծ քաղաքներուն մէջ, կանխահաս մահերու թիւը զգալի յաւելում կրած է եւ կը կրէ, օդին ապականութեան պատճառով: Ամէնէն մեծ համեմատութիւնը արձանագրած է Փարիզը 100 հազար բնակիչի վրայ 30,6% յաւելումով:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Գերագոյն Աւեանը հաստատած է, Յունիս 25–ին, անցեալ Դեկտ· 25–ին արձակուած վճիռը՝ Պասկոյի դէմ, Վլադիվոստոկի զինուորական դատարանին կողմէ, այսինքն՝ 4 տարի բանտարկութիւն: Գրիգորի Պասկօ, լրագրողը, ամբաստանուած էր լրտեսութեամբ: Ըստ ամբաստանութեան, գաղտնի լուրեր ժողված էր եւ փոխանցած ճապոնական լրատուիւններուն: Ընդդիմադիր ազատական երեսփոխան՝ Սերգէյ Իուչենկովի համար «ռուսական պատմութեան ամէնէն ամօթալի էջերէն մէկն է այս վճիռը»:

ՍԵՐԲԻՈՑ մէջ, լուրջ տագնապ մը ծագած է նախագահութեան եւ բանակին միջեւ: Նախագահ Քոսթունիքա պաշտօնազրկած է սպայակոյտի պետը՝ Փավքովիչ, որ կը մերժէ այդ որոշումը: Ամիսներէ ի վեր է որ երկիրը քաղաքական տագնապի մէջ էր եւ կացութիւնը վատթարացած է, հասնելով բանակին:

ԺԱՆ–ՄԱՐԻ ՄԵՍԻԷ, Վիվէնտի Իւնիվերսալի տնօրէն–նախագահը, անգամ մը եւս գլուխը փրկեց, բայց, այլեւս բոլորովին առանձին կը մնայ, Պերնար Արնօ Էլ–Վէ–Էմ–Աշ–ի տնօրէնը հրաժարեցաւ վարչական խորհուրդէն, ինչ որ ծանր հարուած մըն է Մեսիէի համար: Այս վերջինը պարտի նաեւ ամիսը երկու անգամ հաչիւ տալ եւ չրջապատը արդէն իսկ կը պատրաստէ յետ–Մեսիէ չրջանը: Պ· Արնօ, նախագահ–տնօրէնը՝ Լուի Վիւիթոն – Մոէթ – Հենրսի խումբին, բարեկամն էր Մեսիէի, բայց զգացումներէ տարուող մէկը չէ, «պաղ ճուկ»ի համբաւ ունի եւ չուզեր միանալ Վիվէնտիի տապալման:

ՍԵՐՈՒՆԴԸ՝ ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՈՀԻԿԱՆԸ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գոյթը հասաւ Լոս Անճըլըսի խուլ մէկ անկիւնէն: Մայիս 3-ին չըլա-պատէն կատարելապէս մեկուսացած ու հիասթափ, իր հասցուցած բազմահարիւր աշակերտներէն զրեթէ մոռցուած, այլեւ ցաւում, բողոք ու կրծող տառապանք մը իր սրտին խորերը անթեղած՝ կեանքին հրաժեշտ կուտար Հալէպահայ երբեմնի վաստակաւոր կրթական մշակ, Քարէն Եփփէ Ազգային ճեմարանի հայերէնա-ւանդ երկարամեայ աւագ ուսուցիչ Մկըրտիչ Մկրտիչեան:

Տխուր է անդրադառնալ, որ հրապարակէն կ'անհետանայ հայ ուսուցիչ մը եւս, որուն տեսակը այլեւս ամբողջովին սպառած է սփիւռքահայ մեր կեանքին մէջ: Ցեղ-եղեռնեան առաջին սերունդին պատկանող ուսուցիչներ մնացի՞ն մեր չուրջ: Չկան: Սա վերջին տասնամեակին, ի՞նչպիսի ահաւոր ու տարաբաղդ փազդու տերեւաթափ մը քշեց տարաբախտ համբուրելի ու անկրկնելի սերունդին մնացորդացը: Անդրադարձա՞նք բնաւ թէ որքան արագ կը պարպուէին հրապարակները, որքան անփոխարինելի ըմբռնումներ կը դառնայ մեր կորուստները, ու մանաւանդ՝ որքան անկարող ու անտաւակ կ'ինք լեցնելու անոնց թողած թափուր ամպիոնները...:

Մկրտիչ Մկրտիչեանի անհետացումով՝ ահաւասիկ չող մըն ալ կը մարի հայալեզու մշակոյթին երկնակամարին վրայէն:

*
**

Ի հարկէ, կենսագրական չոր ու ցամաք տուեալները չեն որ պիտի արժեւորեն վաստակեալ ուսուցիչի մը բերքի կեանքը: Այս հատատումով, Մ. Մկրտիչեանի պարագային աւելիով կ'արդարանայ, քանի ան ունեցած է իւրակարգ անցաճոյճ կենսագրութիւն մը, որուն մանրամասնութիւնները շատ յստակ իսկ չեն: Ինչ արդէն չէր սիրեր խօսիլ կամ խօսեցընել իր մասին: Որքան որ պիտենք, յուշագրական կամ այլ տիպի հրատարակուած թէ անտիպ էջեր ալ չէ կատարած բնաւ: Հետեւաբար, մարդ լուրջ դժուարութեանց դէմ յանդիման կը մնայ՝ երբ փորձէ ուրուագծել կէս դարու ուսուցչագործական վաստակով բեռնաւոր այն կեանքը, զոր անցուց Մ. Մկրտիչեան իր սիրելի Հալէպ քաղաքի սեղմ շրջանակին մէջ:

Բարեբախտաբար, ձեռքի տակ ունինք երկու կարճաչունչ հարցազրոյցներ, որոնք առանձնաբար կատարուեր են իր հետ 1987-ին, դէպի Ամերիկա իր վերջնական մեկնումին նախօրէին: Հալէպի «Օշական» եւ «Ծիլեր» պարբերաթերթերուն մէջ երեւցած այդ զոյգ հարցազրոյցներէն յոլացող որոշ տեղեկութիւններ, որքան ալ անբաւարար ըլլան, օժանդակ ուղեցոյց եղան մեզի՝ վերազրծելու իր կեանքին ուղեծիրը:

*
**

Մկրտիչ Մկրտիչեան ծնած էր Հալէպ, 1918-ին, Տարօնի Աչմարհէն գաղթած ընտանիքի մը ծոցը: Իր հայրը՝ Օթմանեան կրպուչ (կարապետ), կուգար Սասնոյ Փանք գաւառի նշանաւոր Գոմք գիւղէն, մինչ մայրը կը սերէր Մոտկան գաւառի Տնկեւոք գիւղէն: Բնիկ սասունցի այս զոյգին 5 մանչ զաւակներէն մին էր Մկրտիչ, որ 1933-ին շրջանաւարտ կ'ըլլար ծննդավայրին Ազգային Հայկազեան վարժարանէն, Մատթէոս Խալիւպեանի տնօրէնութեան շրջանին, ձեռք ձգելով իր կեանքին առաջին ու միակ վկայականը, - նախակրթարան մը աւարտած ըլլալու փաստաթուղթը...:

Երկրորդական ուսման տիրանալու տենչով, այնուհետեւ, ան կը սկսէր յաճախել քաղաքի Ֆրանսական վարժարանը, բայց դժբախտաբար կը պարտաւորուէր կիսատ թողուլ զայն երկրորդ տարիշրջանը հազիւ բոլորած՝ ծնողաց նիւթական անկարողութեան պատճառով: Բարեդէպ դուպադիպութեամբ մը սակայն, նոյն տարին, Երուսաղէմէն Հալէպ ժամանած հայ վարդապետ մը զինքը սան կ'արձանագրէր Սուրբ Քաղաքին ժառանգաւորաց Վարժարանին (1935): Այս նախալինամական կարգադրութիւնը ճակատագրական կոչուած էր ըլլալ իրեն համար, քանի Մ. Ցակոբեանց վանքի միջավայրը ոչ միայն պատեհութիւն կը ստեղծէր խորասուզուելու հայ մշակոյթի եւ դպրութեան կալուածքին մէջ, այլեւ թըրծուելու՝ պանծալի դաստիարակներու անմիջական շունչին տակ, - Ցակոբ Օշականի, Շահան Պէրպէրեան եւ օրուան արմաշական Պատրիարքը՝ Թորգոմ Արք. Գուշակեան:

Մ. Մկրտիչեանի սաղմական ուսում-նառութիւնը պիտի տեւէր երեք տարի, ու ան տուն պիտի վերադառնար Թեթեարա: Ճշդրտօրէն չենք դիտեր, թէ ի՞նչ դրդապատճառներով կիսատ կը թողու ժառանգաւորաց Վարժարանը ու եռանդարձ կը կատարէ դէպի Հալէպ: Վերեւ յիշուած հարցազրոյցներէն մէկուն մէջ, ինք պարզապէս նկատել կուտայ որ «քիչ մը հարցեր» ունեցած է օրուան տեսուչ՝ Շնորհք Վրդ. Գալուստեանի (ապագայ Շնորհք Պատրիարք Կ. Պոլսոյ) հետ: Ե-րեսադէմ մնալու համար դինք տարհամոզելու բազմաթիւ ջանքեր ապարդիւն մնացեր են: Ի վերջոյ, ճամպրուկը կապած հրաժեշտ տուեր է Ս. Ցակոբայ վանքին՝ այն միակ յոյսով, թէ վերստին կը կարողանայ ուսումը շարունակել Հալէպի Ֆրանսական վարժարանին մէջ:

Ինչ մեղք տակաւին, որ իր փայփայած յոյսերը դատապարտուած էին փշրուելու անդամ մը եւս: Ընտանիքին վրայ ծանրացող տնտեսական ճնշումները թոյլ պիտի չտային իրեն, որ կարենայ դհա-ցընել ուսման ծարաւը: Ընդհակառակն, հօրը թելադրանքին անսալով՝ կը պատրաստուէր իջնել դործի ասպարէզ, - չուկայի հրապարակը: Բայց նախախնամական միջնորդութեամբ մը, տակաւին առաջին քայլը չառած, բարեդէպ հանդիպում մը վճռապէս պիտի փոխէր իր կեանքին հունը:

Թոյլ տանք, որ ինք պատմէ այդ մասին.

«Հայրս խորհուրդ տուած էր որ մեքենիչին դառնամ: Լաւ վարպետ մը ըլլալէետք՝ պիտի սկսէի լաւ դրամ շահիլ: Այդ առաւօտ, գործի կապոյտ տարազ մը գըցելու համար շուկայ գացի: Հոն պատահմամբ հանդիպեցայ Հայկազեան վարժարանի ուսուցիչներէն Խաչիկ Ցակոբեանին (յետագային՝ Տ. Խաչատուր Ա. Ծիծեռն. Կիրակոսեան), որ իմ հայրենակիցս էր: Հարցուց, թէ ո՞ւր կ'երթամ: Երբ բացատրեցի իրեն, թէ գործի տարազ պիտի գնեմ, յանդիմանեց զիս եւ ըսաւ. «Քեզ Երուսաղէմ ղրկեցինք որ մեքենիսիէ՞ն ըլլաս...»: Այնուհետեւ զիս ծանօթացուց Ազէզի վարժարանի տնօրէն Սարգիս Թաշճեանին, որ Հալէպ եկեր էր՝ իր դպրոցին ուսուցիչ եւ դպրապետ փընտրելու համար: Ցարմար թեկնածուն ես էի: Համաձայնեցանք: Ինծի պիտի տրուէր ամսական 15 սուրիական ոսկի: Այսպիսով, փոխանակ խանութ երթալու, բունեցի Ազէզի ճամբան, մտայ դպրոց ու դարձայ ուսուցիչ» (տե՛ս. «Օշական» պարբերաթերթ, 1987, Մարտ - Մայիսի թիւ):

Ահա այսպէս, Մ. Մկրտիչեանի առջեւ կը բացուէր վսեմ ասպարէզ մը, որուն պիտի ծառայէր այնքան բծախնդրօրէն ու նուիրումով, զրեթէ կէս դար անխափան:

Ազէզի մէջ (Հալէպէն դէպի հիւսիս՝ Թրքական սահմանին մօտիկ դիւղաւան մը) տարի մը պաշտօնավարելէ ետք, երիտասարդ ուսուցիչը կը փոխադրուի Հալէպ ու երեք տարի կ'ուսուցչագործէ տեղւոյն Մեսրոպեան վարժարանը (1941 - 1944): Այնուհետեւ կ'անցնի Սահակեան վարժարան, ուր պաշտօնի վրայ կը մնայ լման 10 տարի (1944 - 1954): Խիստ արդիւնաւէտ եղած է այս վերջին տասնամեակը իրեն համար՝ ոչ միայն դիտելիքներ ամբարելու, այլեւ մանկավարժական ու դպրոցավարական հարցերու մէջ խորանալու տեսակէտէ: Այստեղ, դինք քաջալերող ու յառաջ մղող դէմքը Սահակեան վարժարանի այդ օրերու տնօրէնն է եղած, Եդուարդ Տասնապետեանը, որուն անունին նկատմամբ Մ. Մկրտիչեան մինչեւ վերջ կը պահէր անպարպրելի հիացում մը: «Այս հոյակապ մարդը, կ'ըսէր ան, առաջին օրէն ինծի հանդէպ ունեցաւ հայրական հոգածութիւն: Զիս կապեց միայն երկու առարկաներու՝ Հայերէն լեզուին եւ Հայոց պատմութեան: Զգալով իմ մէջս հայերէն լեզուի սէր, ան ուղղակի թէ անուղղակի միջոցներով մղեց զիս՝ զայն կատարելագործելու աշխատանքին: Իր փափաքն էր, որ իմ գիտցածով չգոհանամ, այլ աւելի՛ զարգանամ ու խորանամ՝ նուաճելու համար մասնագիտական մակարդակ: Երբ ազատ պահ ունենայի, զիս իր մօտ կը կանչէր ու իմ հետ կը բննարկէր գրական, լեզուական կամ մանկավարժական հարց մը: Երբեմն այնպիսի լուրջ հարցեր ալ կը դնէր իմ առջեւ, որ ես կը կարմրէի ու չէի կրնար պատասխանել: Ցետոյ անդրադարձայ թէ դիտմամբ կ'ընէր այդպէս, որպէսզի հետաքրքրութիւն արծարծուած նիւթերով, գիրքեր պրպտեմ եւ պատասխանը բերեմ: Եւ այդպէս ալ կ'ընէի» («Օշական», նշեալ թիւը):

Քանի մը տարի Հայկազեան վարժարանի մէջ եւս պաշտօնավարելէ յետոյ, 1958-ին Մ. Մկրտիչեան կը հրաւիրուէր Քարէն Եփփէ Ազգային ճեմարան, ուր հարէրէն լեզու եւ գրականութիւն պիտի դասաւանդէր հազուադիւտ ճեռնհասութեամբ, լման 28 տարի, մինչեւ 1986, երբ դրեթէ ակամայ պիտի թողուր Հալէպը ու իր զաւակներուն մօտ՝ միանար Ֆիլատելֆիա:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԱՄԱՏՈՒՏ ՉՈՒՆԻՄՈՒ

Ա.

Անցեալ օր դարձեալ մէկը մայր պողոտային վրայ ճամբաս կտրեց ու ժամը հարցուց:

Նախապէս ընաւ չէի անհանդստանար եթէ մէկը փողոցը զիս կեցնէր եւ ժամը հարցնէր: Պարզապէս կը զարմանայի որ այսօրուան պայմաններու մէջ մէկը ի՞նչպէս կրնայ ապրիլ, ի՞նչպէս կրնայ փողոց ելլել առանց դաստակին վրայ ժամացոյց մը ունենալու: Բայց հիմա այլեւս սկսած եմ վախնալ: Եթէ մէկը զիս կեցնէ ու ժամը հարցնէ, յանկարծ ամբողջ ուշադրութիւնս կը լարեմ, ինքնապաշտպանութեան կ'անցնիմ, բոլոր գըրպաններս կը հակակշռեմ: Որովհետեւ այլեւս սկսած եմ վախնալ որ դիմացինս բո՛ւն նպատակը ժամը հարցնել չէ, այլ զիս խաղի բերել է, այսպէս կամ այնպէս կողոպտել զիս, կամ այլատեսակ խաղ մը խաղալ: Թերեւս ալ ինձմէ դրամ պիտի ուզէ, վատահամբաւ մըն է, որ զիս խօսքի պիտի բռնէ ու կարդ մը սպառնալիքներ ալ պիտի ընէ: Այսպէս՝ անմիջապէս կ'անցնիմ ինքնապաշտպանութեան: Ամբողջ ուշադրութիւնս լարելէ վերջ է որ կը նայիմ ժամացոյցիս ու կը պատասխանեմ հարցումին: Դիմացինս չնորհակալութիւն յայտնելով կամ չյայտնելով կը հեռանայ, կ'երթայ: Ես անդամ մը եւս կը քննեմ թէ դրամապանակս տե՞ղն է: Եւ երբ կը համոզուիմ որ որեւէ վնասի չեմ ենթարկուած, այն ատեն է ահաւասիկ որ կը սկսիմ զարմանալ առաջուան պէս: Աստւած իմ, կ'ըսեմ, այս դարուն փողոց իջնել կամ ապրիլ առանց դաստակին վրայ ժամացոյց մը ունենալու: Ժամացոյց մը ի՞նչ կ'արժէ: Ի՞նչ աժաննոց ժամացոյցներ կան հրապարակին վրայ: Մարդ որքան չքաւոր պէտք է ըլլայ որպէսզի ժամացոյց մը չկարենայ գնել:

Բայց ասիկա չքաւոր ըլլալու կամ չըլլալո՞ւ հարց է արդօք: Երբեմն կը կասկածիմ: Կը մտածեմ որ անպայման այդքան ալ չքաւոր չէ ան որ փողոցը զիս կը կեցնէ ու ժամը կը հարցնէ: Անիկա թերեւս մէկն է որ տասը ժամացոյց ալ կրնայ գնել: Ուրեմն ինչո՞ւ ժամացոյց չունի: Չեմ կրնար այնքան մխիթարուիլ որպէսզի կարծեմ թէ այդ օր պատահմամբ իր ժամացոյցը տունը մոռցած է ան: Չեմ կրնար հաւատալ որ այդ օր անոր ժամացոյցը խանդարուած է եւ դայն ժամագործին քով ճգած է նորոգութեան համար: Չեմ կրնար հաւատալ որ ան այնքան տղէտ, այնքան անդրազէտ է որ ժամացոյցին սլաքները կարդալ չի դիտեր եւ այդ պատճառաւ ալ ժամացոյց չի կրեր: Չեմ կրնար հաւատալ որ ան ժամացոյց չի կրեր պարզապէս անոր համար որ դաստակին վրայ ժամացոյցին ծանրութեան իսկ չի հանդուրժեր: Չեմ կրնար հաւատալ որ ան իր դաստակին վրայ ժամացոյց մը ունենալով հանդերձ կը նախընտրէ ինծի հարցնել օրւան ժամը: Ուրե՞մն:

Կարեւոր չէ: Փողոցը քալելու ընթացքին մենք դէմ յանդիման կուգանք հարիւրաւոր, հազարաւոր մարդոց հետ որոնք անպայման ժամացոյց մը կը կրեն իրենց դաստակին վրայ: «Իրենց դաստակին վրայ» կ'ըսեմ, որովհետեւ այլեւս չեն մնացած այն հինները որոնք իրենց ժամացոյցը կը կրէին իրենց գանկոնին մէջքի գրպանին մէջ: Հիմա մարդոց ժամացոյցը իրենց դաստակին վրայ է: Եւ արդէն կ'ենթադրենք որ փողոցը ամէն մարդ ժամացոյց մը ունի իր դաստակին վրայ: Թերեւս աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել որ չենք իսկ ենթադրեր, որովհետեւ այսպիսի հարցում մը դոյութիւն չունի մեզի համար: Ինչո՞ւ պիտի հետաքրքրուինք թէ փողոցի անցորդներն քանի՞ ժամացոյց ունի եւ քանին չունի: Մարդ մը կրնա՞յ քանի մը ժամ անցընել առանց ժամացոյցին նայելու: Հաւանաբար ամէն մարդ ունի ժամացոյց մը:

Անգամ մը ճաշարանի մը մէջ նստած էի պարզապէս ժամանակ սպաննելու համար: Հանդէսի մը պիտի երթայի, բայց հանդէսը դեռ երկու ժամ վերջ պիտի սկսէր: Մտածած էի որ եթէ ճաչէի, դոնէ մէկ ժամը այդպէս կ'անցընէի: Մինչդեռ ես ճաշը կէս ժամուան մէջ վերջացուցի: Սուրճ մըն ալ ապսպրեցի: Շուրջ բոլորս դիտեցի: Շարունակ ժամացոյցիս կը նայէի: Բայց ժամացոյցիս սլաքները կարծես անշարժացած էին: Միջոց մը կասկածեցայ: Արդեօք ժամացոյցս խանդարուա՞ծ էր: Սխա՞լ բան մը կար: Դարձայ ու դրացի սեղանի վրայ նստած յաճախորդին հարցուցի թէ ժամը քանի՞ է: Բայց այդ հարցումը ուղղելու ընթացքին յստակ կերպով յայտնի դարձուցի թէ ժամացոյց ունէի դաստակիս վրայ: Այդ մէկը ըրի մեքենաբար: Առանց կանխամտածումի: Որովհետեւ անչուշտ պիտի չուզէի որ դիմացինս կարծէր թէ ես ժամացոյց չունէի դաստակիս վրայ:

Ես պիտի ըսեմ որ քաղաքակիրթ մարդուն համար ո՛չ մխայն անկարելի է, այլ նաեւ ամօթ է ժամացոյց չունենալը: Ժամացոյց չունենալը յարդանքի պակաս մըն է ամբողջ աշխարհի նկատմամբ: Որովհետեւ ժամացոյց չունենալ՝ կը նշանակէ յարդանք չցուցաբերել մեր բոլոր այն գործերուն որոնք ժամացոյցի մը կապուած են: Եւ ո՞ր գործը արդեօք այսպէս կամ այնպէս կապուած չէ ժամացոյցի մը: Գործի երթալու ժամ մը չունի՞նք, տուն վերադառնալու ժամ մը չունի՞նք, ժամադրութիւն մը չունի՞նք, սա կամ նա ժամուն պէտք չէ՞ որ ճաչենք, բարեկամ մը մեզ սա ժամուն իր տունը հրաւիրած չէ՞, սա ժամէն վերջ պէտք չէ՞ որ վերջ տանք այցելութեան, սա ժամուն պէտք չէ՞ որ անկողին մրնենք, կամ ժամը քանիի՞ն է որ պէտք է արթննանք, նախաճաշի համար ժամանակ ունի՞նք, չոգենաւին պիտի կարենա՞նք հասնիլ, եւ այսպէս ինչե՛ր մեզ պիտի ստիպեն որ մէկ օրուան մէկ չեմ դիտեր քանի անդամ նայինք մեր ժամացոյցին եւ աւաղ իսկ փաստենք, թէ մենք հաւատարիմ կը մնանք տրուած կամ չտրուած բոլոր ժամադրութիւններուն:

Ռ. Հ.

Ճեմարան իր մուտքը ան կը վերիւէ հետեւեալ տողերով.

«Ինքզինքս գտայ նոր աշխարհի մը առջեւ: Զգացի որ գիտելիքներս անբաւարար էին ճեմարանի ուսանողները գոհացնելու համար: Պէտք էր լեցուէի նո՛ր ալիշով: Այդ առաջին տարին, ամէն օր գիշերուան ամէնաուշ ժամերուն կը ճնճային, որովհետեւ անվերջանալի աշխատանք կար: սրբագրութիւն, դասի պատրաստութիւն եւ տեւական պրպտում: Աշակերտներուն գոհացում տալու անհրաժեշտութիւնը իմ մէջ բացառիկ իմացական եւ հոգեկան նոր աշխարհ մը, ուր ես կոչուած էի կատարել հերկողի դեր: Պէտք ունէի գործիքներու, գորս հարկ էր ի՛մ իսկ ճեռքով շինել: Պէտք ունէի աշխատանքի եղանակի եւ այդ եղանակը պէտք էր որ ե՛ս ճշդէի: Այս բոլոր պատրաստութիւնները սիրով յանձն առած էի, ու երբ դասաւանդութիւնը վերջացնելէ ետք դասարանիս դուրս կ'ելլէի, կ'ունենայի հոգեկան այն գոհունակութիւնը՝ զոր միայն ուսուցիչը կրնայ զգալ» («Օշական», նշեալ թիւը):

ԼԵՒՈՆ ՇԱՌՈՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Գիտական — Այժմէական

ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԱՆՎԵՐԱԴԱՐՁ ՉԷ

Տարիքի յառաջացումով յայտնաբերուած մտային կարողութեան եւ մանաւանդ յիշողութեան կորուստը, Մխուրիի Նահանգին բժշկական հետազօտութեան կեդրոնին վերջին ուսումնասիրութեան համաձայն անդարմանելի չէ։ Ուղեղին մանրայատուկ նկարահանումներուն շնորհիւ, պրպտողները ստուգած են որ տարեց անձերու ուղեղին ճախակողմեան բաժնին մէջ, յիշելու գործընթացին մանակցող կեդրոնները չեն քայքայուած, այլ պարզապէս անբաւարարօրէն գործածուած են։

Յիշողութիւնը չարժման կ'անցընէ մեր ուղեղին ալ եւ ձախ բաժինները մխանայրար։ Երիտասարդի մը մօտ, յիշելու իրաքանչիւր վարժութիւն նախ կարճ ժամանակի մը համար ալկոզմեան բաժինը չարժման կ'անցընէ, յետոյ աւելի ուժգին կերպով ձախ բաժինն է որ գործողութեան կը մասնակցի։ Սակայն տարեց անձի մը մօտ ուղեղին տարբեր բաժինները որոնք յիշողութեան նկատմամբ մասնագիտացած չեն, կրնան մասնակից ըլլալ գործընթացին։ Հետեւաբար ձախ կողմի բաժինը հետզհետէ նուազ մասնակից կ'ըլլայ եւ հանդիսատի կը կոչուի։ Տարեց դասակարգէն կարդ մը կամաւորներ յիշողութեան վարժութիւններու ենթարկուած են եւ արձանագրած որոշ յաջողութիւններ, մտային կարդ մը մարզանքներէ վերջ։

***

ԸՆԴՈՎԵԱՑ ՃԵՊՈՒՂԻՆ ՈՐ ԿԸ ԿՏՐԻ «ԽԱՂԱՂԱԿԱՆ ՈՎԿԵԱՆՈՍԸ»

Իրենց տարեկան զաղթի ընթացքին Աղաղականի բնակիչ մեծ ճուկերը, ինչպէս նաեւ սոնաւորները, ընդհովհայ ճեպուղի մը կ'առնեն որ կ'երկարի 8000 քիլոմեթր երկայնութեան վրայ, Գալիֆորնիոյ ափերէն մինչեւ Ճափոնական ծովափը, անցնելով Հաւաիէն։ Զայնական ընկալուչներու օգնութեամբ հետեւելով բազմաթիւ տեսակի ծովային բնակիչներու, ինչպէս թիւնոսներ, կըետաններ եւ այլն. ամերիկացի ծովային կենսաբաններ այս խիստ հետաքրքրական պիտը ըրած են։ Այս ուղին երկու պըլլատուր հոսանքներու հանդիպման վայրին կը համապատասխանէ, մին՝ պաղ հոսանքը հիւսիսէն եկող, միւսը աւելի տաք, որ մեկնակէտ ունի Հարաւը։ Ուրկէ՝ «Քլորոֆիլի ճակատ» անուանումը որ կը յիշեցնէ տաք եւ պաղ օդի զանգուածներու խաչաձեւումը։ Այս ահաւոր ջուրի խառը միաբջիջ լօռերով շատ հարուստ է, ամբողջական հակասութիւն կազմելով զայն շրջապատող դրեթէ անապատային տարածութեանց հետ, ինչ որ կը հրաւիրէ խեչափառ, ծովամայր եւ քալամարներ որոնցմով կը անանկին գաղթական ճուկերը։

Ֆրանսայի բնապատմութեան թանգարանի մասնագէտներ զարմանքով կը նշեն թէ՝ «Միջերկրականի, Ատլանտեան եւ Հնդկական ովկէանոսներ»ու մէջ նմանօրինակ ուղիներ բնորոշած էին, սակայն երբեք այս կարեւորութեամբ մայրուղի մը չէին նշմարած։

***

ԲՈՒԺԻՋ ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Սէ կենսանիւթի օրական կարիքը գոհացնելը մօտ օրէն կրնայ հազուստ փոխելու չափ պարզ գործողութեան մը վերածուիլ։

Արդարեւ, ճափոնական հազուստեղէնի ընկերութիւն մը վերջերս հրապարակ հանած է չապիկներու արտադրութիւն մը, կազմուած մասնաւոր կտաւէ մը ո՛րուն հիւսուածքին մաս մը կազմէ նախակենսանիւթ մը որ մորթին հետ շփուելով կը վերածուի Սէ կենսանիւթի։

Կը տեղեկացնեն որ չապիկը կը պահանջէ, մինչեւ որ կազմակերպութեան նպատակներն ու ծրագիրները Արեւելեան ափին վրայ. համախորհուրդ կեդրոնական վարչութեան եւ գործակցութեամբ կուսակցութեան բոլոր քոյր շրջանակներուն ու 2003 թուականի Սեպտեմբերին կազմակերպել Շրջանային օրինաւոր պատգամաւորական ժողով։

Նորակազմ Շրջանային վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ ընկերներէն. –

Ատենապետ՝ Բարդէն Մկրեան (Ֆիլատելֆիա)

Փոխ ատենապետ՝ Նորայր Մկրտիչեան (Նիւ Ճըրզի)

Ատենապետը՝ Մարօ Պետրոսեան (Շիքակօ)

Գանձապահ՝ Տոքթոր Յակոբ Կիւլէքճեան (Նիւ Ճըրզի)

Անդամներ՝ Հրաչ Թորիկեան (Մոնրէալ), Ճորճ Մանուկեան (Մոնրէալ), Գրիգոր Սալապաշեան (Նիւ Ը որք), Անթուան Պազարպաշեան (Ֆիլատելֆիա), Հրաչ Պօյաճեան (Թորոնթօ), Արսէն Տէմիրճեան (Շիքակօ) եւ Յակոբ Երէցեան (Թորոնթօ)։

ՌԱԿ-ի Արեւելեան ափի նորընտիր Շրջանային Վարչութիւնն ու անոր ենթակայ բոլոր կազմերը վերամիաւորուած չարքերով եւ գաղափարական վերանորոգուած ներշնչումով կուգան վերստին լծուիլ մեր ժողովուրդի ծառայութեան ազնիւ առաքելութեան։

ՌԱԿ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ
ԴԻՒԱՆ

2002, Յունիս 18

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

Կապոյտ Խաչի Պատգամաւորական 50-րդ ընդհանուր ժողովէն ընտրուած Շրջ. վարչութիւնը հետեւեալ անդամներէն կազմուած է.-

Ի. ՏՐ ՓՐԱՆՍ

ԼԻԼԻԱՆ ՓԵՓՄՋԵԱՆ՝ Նախագահ
ՆԱԶԵԼԻ ՖՈՒՐԹԻՒՆ՝ Փոխ - Նախագահ
ԱՆԱՅԻՍ ՊԵՆԱՐ - ՍԹԱԹԵԱՆ՝ Քարտուղար
ԱԼԻՍ ՀԱՓԻՄԵԱՆ՝ Քարտուղար
ԵՈՒԱՆՏ ԹԵՆԵՓՋՃԵԱՆ Գանձապահ
ԱՐԱՓԻ ԴԱՐԱՆՖԻԼԵԱՆ Փոխ - Գանձապահ
ՊՐԻԺԻԹ ՊԱՌԱԻԵԱՆ Խորհրդական

ՌՈՆ - ԱԼՓ

ԱՐՓԻՆԷ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, ՕՏԻԹ ԹԱՇՃԵԱՆ, ԱԼԻՍ ՔԵԼՈՒՄՃԵԱՆ՝ Խորհրդականներ

ՓԱՓՈՒ

ՔՐԻՍԹԻՆ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ, Խորհրդական

ԹԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

ՄԱՎՐՕՄԱԹԻ ԿԱՊԵԼԱՆ

- Գործ չունեցած օրերս հոս կուգամ, - բացատրեց Օսման, - խանութին տէրը՝ Մավրօմաթին, հին ծանօթ մըն է, այս-տեղի օղին ալ աղէկ է։

Արթին, որ մեզի ծանօթ լռեաւն էր, աչքովը հարցուց Օսմանին, թէ Նիքօլին ո՞վ էր։

- Մենէ է, - պատասխանեց Օսման։

- Խիստ կարեւոր բանի մը մասին պիտի խօսիմ քեզի հետ, բայց կ'ուզէի, որ առանձին ըլլայինք, - ըսաւ Արթին։

Օսման գրպանէն ոսկի թղթադրամ մը հանեց, Նիքօլիին երկարեց եւ ըսաւ.

- Կը խնդրեմ, գնա մեզի կտոր մը չէնք - չորթ մէկէ առ բեր, աս Ֆասուլեան եւ բանճարի թուրչին չուտուիր կոր, Մավրօմաթիին օղին աղէկ է, բայց մէկդիները փարա մը չեն ըներ։

- Ամէն աղէկութիւն միասին չըլլար, - պիտի առաւ Արթին։

Ցոյնը ոտքի ելաւ եւ հեռացաւ։

- Հիմա կրնաս խօսիլ, - ըսաւ Օսման, - թէեւ այս մարդն ալ վստահելի մէկն է։

- Ըսելիքս շատ գաղտնի մնալիք բան մըն է, անոր համար չուզեցի ուրիշի քով ըսել։

- Շատ աղէկ ըրիր։

- Ոստիկանութիւնը բաւական ժամանակէ ի վեր երեք շատ վտանգաւոր հայ յեղափոխականներ կը փնտռէ կոր. Տըրդատ, Վահան եւ Վահէ անունով։

- Այդ անունները կարծեմ անգամ մը լսած եմ։

- Կրնայ ըլլալ, որովհետեւ իրենց համար ամէն կողմ հրահանգներ զած են արդէն։ Անցածներէն իրենց հետքը ձեռք անցուցինք։ Բայց կրկին անյայտացան։

- Զըսես, որ գործերնիս վարպետորդի մարդոց հետ է։

- Շատ յանդուգն եւ միանգամայն վարպետորդի։

- Է՛յ, հիմա ինծի ըսելի՞քդ ինչ է։

- Ըսելիքս այն է, որ ոստիկանութիւնը տեղեկութիւն առած է, որ այս երեք մարդիկը միասին կը դտնուին եւ Պոլսէն փախչելու միտք ունին։

Օսման թեթեւ մը ցնցուեցաւ եւ որպէսզի բան մը յայտնի չընէ՝ օղիի դաւաթները լեցուց եւ ըսաւ.

- Մէյմէկ հատ խմենք։

- Խմենք, - հաւանեցաւ Արթին։

- Հիմա չարունակէ՛, տեսնենք։

- Ծովու ճամբով փախչիլը անկարելի է այս միջոցիս, հետեւաբար այս մարդիկը չոգեկառքով պիտի փորձեն իրենց փախուստը։

- Բնականաբար, - պատասխանեց Օսման։

- Ճիշդ ատոր համար ոստիկանութեան տնօրէնը կ'ուզէ, որ ամենախիստ հսկողութիւն ըլլայ մեկնող ճամբորդներուն վրայ։

- Արդէն այդ հսկողութիւնը կ'ըլլայ կոր։

- Այո՛, բայց ծածկաբար փախչողներ ալ պակաս չեն։

- Եթէ փախչողները եղած են, ապահովաբար իմ հսկողութիւն ըրած տաճնս չէ. ես ճանճ մը անգամ չեմ փախցներ։

- Ատիկա դիտեմ, - ըսաւ Արթին խըղճալով։

- Օրինակի համար, այսօր ես հոն չեմ եւ կրնայ ըլլալ, որ մէկը յաջողի փախչիլ։

- Ինչ որ է, ոստիկանութեան տնօրէնը իմ մէջքացաւ լուր ղրկեց Սիրքեճիի կայարանը հսկողութիւն ընելու պաշտօն ունեցող բոլոր ոստիկաններուն, որպէսզի կրկնապատկեն իրենց հսկողութիւնը եւ մասնաւորաբար այդ երեք հայերը հետապնդեն. ահա ա՛յս կ'ուզէի ըսել քեզի։

- Այդ մարդոց լուսանկարները ունի՞ք։

- Դժբախտաբար ո՛չ։

- Գոնէ իրենց դէմքին ու կերպարանքին վրայ տեղեկութիւննե՞ր։

- Մեր տեղեկութիւնները շատ կերպով հաղորդած ենք բոլոր ոստիկաններուն, ահաւասիկ հատ մըն ալ քեզի համար։

Եւ Արթին թուղթ մը հանեց դրպանէն ու երկարեց ոստիկանին։

Ոստիկանը արագ ակնարկ մը նետեց թուղթին վրայ։

- Վահան վէրքի նշան մը ունի եղեր, ուրեմն դիւրին է ճանչնալը, - ըսաւ, - բայց միւսներուն մասին տրուած տեղեկութիւնները անբաւական են, ասկէ պատ, այդ մարդիկը կրնան ծպտուիլ։

- Ինչ ալ ըլլայ, պէտք չէ, որ դիրենք փախցնէք, այս է ոստիկանութեան տըւած հրամանը։ Եթէ երբեք փախչէին՝ ամենածանր պատիժներ պիտի ստանաք ամէնքդ ալ։

- Այն ատեն ես կը նախընտրեմ հրաժարիլ, - ըսաւ Օսման՝ դաւաթը պարպելով, - ինչո՞ւ ես պատիժ կրեմ, երբ յանցաւորը ուրիշն է։

- Պատերազմի ժամանակ չես կրնար հրաժարիլ պաշտօնէդ, - դիտել տուաւ Արթին։

- Ես ալ սուտ հիւանդ կ'ըլլամ, տունս կը նստիմ։

- Կատակը մէկ կողմ, ահա ա՛յս է ոստիկանութեան տնօրէնին հրամանը։

Իր հրամանը դնելու վրայ։

- Հաւանական է, որ այս օրերս փորձեն փախչիլ, քեզ նայիմ, տլուոնց օձիքը բռնէ՛, գիտցած ըլլաս, որ մեծ պարգեւ կը տանաս։

- Ես համեստ եւ պատուաւոր մարդ մըն եմ, իմ պարտականութիւնս կը կատարեմ առանց ակնկալութեան։

Նոյն միջոցին Նիքօլի կապելայէն ներս մտաւ։

- Ծօսքը գոյէ՛, - ըսաւ Օսման, - ծոյնը կուզայ կոր։

Նիքօլի մօտեցաւ, մէկդիներու ծրարը սեղանին վրայ դրաւ ու նստաւ։

(Շար. 249)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տոքթոր Վիգէն եւ Տիկին Շնորհիկ Կաբրիէլեան եւ զաւակները,

Կարապետեան զերդաստանին բոլոր պարագաները (Երուսաղէմ եւ Միացեալ Նահանգներ), հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց հօր եւ մեծհօր, եղբօր եւ մօրեղբօր՝

ՏՈՓԹ. ԿԱՐՕ Յ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

(Սրտաբաց եւ բանաստեղծ Անելի)

մահուան Ա. տարելիցին առիթով։

Հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 30-ին Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ պատարագի։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ET
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
vous invitent à passer
une agréable journée avant les vacances
Dimanche 30 juin à partir de 12 heures
à la MCA; 17 rue Charles Péguy
à LIVRY-GARGAN
Renseignements : 01 43 83 87 68
mcasevranlivry@aol.com
Buffet — Barbecue
Animations — Tombola
Retransmission de la finale de la Coupe du Monde de football.

(Շար. Ա. էջէն)

դրէ թէ հայկական կողմը առաջարկած է Հայաստան - Թուրքիա յարաբերութիւնները բարելաւման համար հրաժարիլ Ղարաբաղի նիւթը նախապայման դարձընելէ։ Սակայն, թրքական կողմը պատասխանած է թէ ատիկա պետական հիմնական քաղաքականութիւնն է եւ իրենց նշանաբանն է. «Նախ Ղարաբաղը, յետոյ յարաբերութիւնները»։

Թերթը կը տեղեկացնէ թէ որոշուած է չարունակել Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ վերջերս ձեռնարկուած գաղտնի բանակցութիւնները. անոնք յառաջիկայ օրերուն կը չարունակուին եւրոպական քաղաքի մը մէջ։

*
**

ՂՐԻՄԻՆ ՏԵՂԱՀԱՆՈՒԹԵԱՆ 58-ԱՄԵԱԿԸ ՆՇՈՒԱԾ

Ղրիմի մէջ առաջին անգամ ըլլալով նշուած է Հայերու, Պուլկարներու եւ Յոյներու տեղահանութեան 58-ամեակը։ Կայարանի յուշաքարին որ կը խորհրդանշէ 10 հազար Հայերու, 12 հազար Պուլկարներու եւ 15 հազար Յոյներու աքսորը դէպի Խորհրդային Միութեան զանազան չրջաններըը, ծաղիկ զետեղած են Խորհրդարանի նախագահը, կառավարութեան անդամները եւ համայնքներու ներկայացուցիչները։ Ղրիմ վերադարձած են չուրջ 500 Հայեր, 700 Պուլկարներ եւ մօտ 2700 Յոյներ։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Արմենուհի Գեւոնեանի յիշատակին «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն.-

Նորա եւ Տօքթ Տէր - Յակոբեան 200 Եւրօ։

*
**

Սաթենիկ Փիրէնկիւլեան 150 Եւրօ։

*
**

Վարդգէս Տակառեան 150 Եւրօ։

Grande Fête Champêtre
KHANASSOR
à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE
le Dimanche 7 juillet
— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)
après la messe à l'Eglise Arménienne
de Chaville
recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor
Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Արնուվիլի Ասաղիկ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29-ին ,ժամը 20·30-ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները։

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսէ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Յունիս 1, ժամը 17-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Օրակարգ. - Տեղեկատուութիւն 2001-ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու գանազան հարցեր։

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE - PARIS
CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille
Récital Chopin
Aldo CICCOLINI
Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30
"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaïne	: 01.43.76.67.37
Mme Baghdassarian	: 06.14.74.92.97
C.B.A.F.	: 01.48.24.46.57
Mme Madoyan	: 01.46.45.15.11
Mme Hakimian	: 06.19.21.18.36

URGENT
L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.
Contacter l'**Ecole Tebrotzassère** :
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաբիլի «Նահատակաց Յուշարձան»ի պաշտօնական բացում, ներկայութեամբ Գիւտ Արք. Նալպանճեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լըվէնի։

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին հանդիպակաց հրապարակը։
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄՈՆՐԷԱԼԻ «ՍԱՆԱՀԻՆ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Կը խնդրուի բոլոր հեղինակներէն եւ հրատարակչական հաստատութիւններէն, որ պարագաբանիս նուիրեն իրենց հրատարակութիւնները, յատկապէս կամ օտար լեզուներով եւ ուղղարկեն հետեւեալ հասցէին՝

HAMAZKAYIN LIBRARY,
3401 Olivar Asselin, Montréal,
Quebec H4J 1L5,
Tél. : 514-337-7753

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

les Coupons d'Alsace
21, av. d'Helvétie
25203 MONTBÉLIARD
Tél. 03 81 94 38 10
Z.I. Les Arbletiers
25400 AUDINCOURT
Tél. 03 81 35 51 93
65, avenue Jean Jaures
90000 BELFORT
Tél. 03 84 21 62 66

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€
եւ
«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հատորածոյէն) 19€

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի։
Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատոր գլուխ։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ 28
VENDREDI
28 JUIN
2002

LE NUMERO : 1 €

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·458
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
77e ANNEE — N° 20·458

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՇԱՐԼԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 26 / 27)

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՊՈԼՍՈՑ ՄԼՋ ՀԱՅՏԻԹՈՒՐՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Պոլիսէն Երեւան վերադառնալէ առաջ, Յունիս 26–ին, ելոյթ ունեցած է Թուրքիոյ մտաւորական եւ ընկերային ուսումնասիրութիւններու կեդրոնին մէջ, անդրադառնալով հայ-թուրք յարաբերութիւններու մասնայատկութիւններուն, երկու երկիրներու գործակցութեան եւ երկխօսութեան հարցերուն, Ղարաբաղի հակամարտութեան, ցեղասպանութեան, եւ այլն։

Հայաստանի եւ Թուրքիոյ որպէս զբացի երկիրներ, յարաբերութիւններուն մասին ան ըսած է թէ երկու երկիրներուն եւ ժողովուրդներուն ճակատագիրը պատմութեամբ ու աշխարհագրութեամբ չաղկապուած է իրարու. իսկ գոյութիւն ունեցող հակադրութիւնները չեն կրնար չարի տակ ծածկուիլ, կամ արուեստականներ ձեւերով ներկայացուիլ անոնց կողմէ որոնք հաւատացած են որ անցեալը կարեւոր չէ։ Վ. Օսկանեան կրկնած է թէ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն բարելաւումը պէտք չէ պայմանաւորուի երրորդ երկրի մը հետ յարաբերութիւններով։ Եւ թէ Հայաստան կուզէ Թուրքիոյ հետ առանց նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու. այսուհանդերձ, նախարարը չէշտած է. «Անիկա չի նշանակեր որ Հայաստան պատրաստ է եւ կենալու իր ազգային յիշողութիւններէն, կամ անտեսելու պատմական այն անարդարութիւնները որոնց հետեւանքով տառապած է»։ Ան բաւարարուելու ազդակ նկատած է երեւոյթը որ Թրքական կողմին մօտ ցեղասպանութեան նկատմամբ միաճոյլ, առանց նրբերանգի, կարծր կեցուածքին տեղ հետզհետէ կը յայտնուի աւելի բազմակարծիք եւ տարբերակներով բանավէճ մը։

Նոյն օրը Վ. Օսկանեան այցելած է պատրիարքարան եւ հիւրընկալուած Մեսրոպ պատրիարք Մութաֆեանի կողմէ։

*
**

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽԶՈՒՄ

Յունիս 26–ին, ժամը 14·43–ին Հայաստանի ամբողջ տարածքին վրայ խզուած է ելեկտրական հոսանքը։ Պատճառը այն եղած է որ ելեկտրականութիւն արտադրող կայանը անջատուած է ընդհանուր ցանցէն։ Անմիջապէս գործի լծուած են պահեստի հզօրութիւնները եւ հոսանքը վերահաստատուած է։ Խանգարումը տեւած է կէս ժամու չափ, բնակարանները առանց հոսանքի մնացած են, սակայն արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնները չեն տուժած։

*
**

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին մասնակցելու համար Սթրազպուրկ հասած աղրբեջանական պատուիրակութեան մաս կազմած են Ղարաբաղի Աղրբեջանցիներ ալ որոնք հանդիպում մը ունեցած են վեհաժողովի մարդկային իրաւունքներու վարչութեան նախագահ Ա. Ռոպլէսի հետ։ Աղրբեջանեան պատուիրակութեան ղեկավար Ի. Ալիեւ գանգատած է որ Հայաստանի ռազմական արարքին հետեւանքով Աղրբեջանի միլիոնաւոր քաղաքացիներ վտարուած են իրենց հարազատ վայրերէն եւ կ'ապրին ծանրակշիռ պայմաններու տակ։ Անոնք փաստաթուղթերով, թիւերով պատմած են Խոջալուի մէջ կատարուած «ցեղասպանութեան» մասին։ Ռոպլէս խոստացած է Սեպտեմբերին Աղրբեջան այցելել ու տեղւոյն վրայ ծանօթանալ պաղթականներու կացութեան։

Նոյն պատուիրակութիւնը վեհաժողովի Ա. քարտուղար Շուխմըրըի հետ ալ տեսակցութիւն մը ունեցած է, կոչ ընելով որ Եւրոպայի Խորհուրդը արդար կեցուածք ունենայ զարաբաղեան հարցին նկատմամբ։

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒՈՐԼՏՔՈՄ հեռաձայնային հսկայ ընկերութիւնը աննախընթաց խարեբայութիւն մը ըրած է, որու հետեւանքով, Նիւ Եորքէն փարիզ բոլոր սակարանները յանկարծակի զղալի անկումներ կ'արձանագրեն։ Ուորլտքոմ 4 միլիառ տոլարով ուռեցուցած էր իր դանձը վերջին հինգ եռամսեաներուն եւ այս կրցած էր ընել Անտէրսըն Օսիթի աչքին առջեւ։ Այս գեղծարարութիւնը թոյլ տուած էր որ 2001–ին, 1·4 միլիառ չահ ցոյց տրուի, երբ իրականին մէջ բաց ունէր։ Հարցը այնքան զայթակղեցուցիչ է, որ Պուշ – Գանատայէն իսկ – յայտարարած է որ քննութիւն պիտի կատարուի։ Կը պարզուի նաեւ որ Ուորլտքոմի հարցը առանձին չէ եւ բազմաթիւ այլ հաստատութեանց մէջ նմանքան գայթակղեցուցիչ գեղծարարութիւններ կան։ Սերժ Զիւրլիք ալ հարցազրոյցով մը «Ֆիկարօ»ի (Յունիս 27) կը չանայ բացատրել զննդհանուր կացութեան մտահոգիչ վիճակը։ Ալքաթէլ ալ «վերակառուցման իր ծրագրին» մէջ կը նախատեսէ 10 հազար նոր գործադրկութիւններ։ Բայց եւ այնպէս Զիւրլիք համոզուած կը մնայ որ ամէն ինչ կատարուած չէ։ Ալքաթէլի բաժնեթուղթը 7·80% անկում արձանագրած է։

ԱՐԱՖԱԹ յայտարարեց որ, թեկնածու է իր յաջորդութեան, Յունուարին տեղի ունենալիք նախագահական ընտրութեան։ Պաղեստինեան Իշխանութիւնն ալ յանձն առաւ գալիք 100 օրերու ընթացքին բարենորոգումներ կատարել ապահովութեան, իրաւագիտական եւ ելմտական իր սպասարկութիւններուն մէջ։ Նախագահական եւ օրէնսդրական ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան 2003 Յունուար 10–էն 20–ի ընթացքին։ Ժէ 7 + 1–ի ժողովին ալ Շէրաք յայտարարեց որ Պաղեստինցիներուն կը մնայ ընտրել իրենց ղեկավարը, այլ խօսքով դէմ արտայայտուեցաւ Պուշի տեսակէտին։ Շեչտեց. – «Պաղեստինցի ժողովուրդին եւ մի՛այն իրեն կը պատկանի իր ներկայացուցիչները ընտրել»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դուման (երեսփոխանական ժողով) վերջնապէս արտօնեց հողագործական հողերու սեփականաշնորհումը, ինչ որ յաղթանակ մը կը նկատուի Պուտինի համար, նոյնիսկ, եթէ հողերու վաճառքը օտարներու, արգիլուած կը մնայ։ Նոր օրէնքը, որ դեռ պէտք է վաւերացուի Վերհրդարանին Բարձր ժողովին կողմէ, կը վերաբերի 406 միլիոն հեկտարի, այսինքն Ռուսաստանի հողամասին 24%–ին։

Ա. ՇԱՐՈՆ չի կրնար հեռապնդուիլ պելժիական արդարադատութեան կողմէ, որ, Յունիս 26–ին, անընդունելի հռչակեց Սապրա եւ Շաթիլայի (Լիբանան, 1982) պաղթակայաններու 23 վերապրողներու ներկայացուցած բողոքը։ Այս որոշումին կը սպասուէր արդէն, երբ Լա Հէյ միջազգային Ատեանը, փետրուար 14–ի հրամանագրով մը, ստիպած էր Պելժիոյ որ ջնջէ ձերբակալութեան հրամանագիրը մը դոնկոյի Արտաքին նախկին նախարարին դէմ, յիշեցնելով պետական պեկավարներու եւ դործի դլուխ նախարարներու անձեռնմխելիութիւնը։ Պելժիացիք օրէնքի հին յօդուած մըն ալ մէջտեղ հանած են, ըստ որուն օտար-ներուն դէմ դատական հետապնդում կրնայ ըլլալ միայն, երբ անոնք պելժիական հողամասին վրայ կը գտնուին։

ՍՈՒՐԻՈՑ պետութեան ապահովութեան Ատեանը երկուշաբթի տարուան բանտարկութեան դատապարտեց, Յունիս 26–ին, Ռիատ Թիւրքը այն ամբաստանութեամբ որ վնաս բերած է Սահմանադրութեան։ Ծանր պատիժ մըն է 72 տարեկան մարդու մը համար, որու յանցանքը գլխաւորաբար ընդդիմադիր մը ըլլալն է։ Արգիլուած համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար, Ռ. Թիւրք ազատ արձակուած էր 1998ին, 17 տարի բանտ մնալէ ետք, առանց ամբաստանուելու եւ դատուելու։ Բանտարկութեան չրջանին չարչարանքի ալ ենթարկուած էր, ազատ արձակումը հետեւանքն էր Հաֆէզ Էլ – Ասատի Փարիզ այցելութեան 1998–ին։

ՔԱՆԱՆԱՍՔԻՍ ժէ 7+1–երու ժողովին Պուշ, որ նեղ կացութեան մատնուած էր Ուորլտքոմի գայթակղութեան պատճառաւ, ջանաց համոզել իր ընկերակիցները որ Մերճաւոր – Արեւելքի իր տեսակէտը ընդունին, բայց, Եւրոպացիք եւ Ռուսաստան վերապահ մնացին։ Ժողովականները քննեցին նաեւ ահաբեկչութեան, Աֆրիկէի օգնութեան հարցերը եւ հակառակ տիրող վիճակին, լաւատես կը թուին տնտեսական դեռնի վրայ, ապագայի նկատմամբ։ Պուշ պաշտպանած է, անշուշտ, ամերիկեան ընկերութիւնները, չէշտելով թէ ընդհանուր ձեւով պարկեշտ են եւ պէտք չէ մտահոդուիլ։

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՒՄԲԸ 15 օրուան պայմանաժամ մը տուաւ Ֆրանսայի, որպէսզի վերջ դնէ Անգլիայէն եզան միսի ներածման, այլապէս օրական տուգանք մը պիտի վճարէ։ Ֆրանսա կ'ըսէ թէ Մեպտեմբերին կուտայ իր պատասխանը։

ՀԱՄԱՁՆԱՎԱՐ կուսակցութեան ազդային համագումարը որ, տեղի կ'ունենար ժընեւի, բաւական փոթորկալից է։ Ամէն պատգամաւոր ձայն կրնայ առնել եւ բոլորն ալ կը փնտռեն կուսակցութեան անկումին բուն պատասխանատուն։ Ռ. Հիւ յայտարարեց թէ կը ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնը։ Քննադատութիւններն ալ չեն պակսած եւ լուծումներ կը փնտռուին փրկելու համար ինչ որ կարելի է։

ՓԻՔԱՍՈՑԻ մէկ պատառը՝ «Nu au collier», Լոնտոնի մէջ աճուրդով ծախուած է Յունիս 25–ին 24·3 միլիոն եւրոյի։

ՄԱՄՈՒԼ

«LE CANARD ENCHAINE»

(26 juin)

Tête de Turc

Noëlle Lenoir doit son entrée au ministère des Affaires européennes au soutien indirect des... autorités turques Lors de la formation de Raffarin II, Ankara s'est, en effet, ému des rumeurs de nomination à ce ministère de Patrick Devedjian, d'origine arménienne comme son nom l'indique, et qui fut l'avocat des militants arméniens.

Comme le nouveau ministre des Affaires européennes aura sans doute à participer aux négociations sur l'élargissement avec la Turquie, Chirac et Villepin ont préféré ne pas jeter d'huile sur le feu. C'est ainsi que Devedjian est resté ministre délégué aux Libertés locales.

Heureusement, aux dernières nouvelles, Bouteflika n'a rien trouvé à redire à la nomination d'un ex-officier né en Algérie comme sous-ministre français aux Anciens Combattants.

ԹԷՆԻՍ

Ուիմպլտընի մրցաշարքին, Աղասի, Բ. չրջանին, պարտուեցաւ Սրիչաֆանէն 6 – 4, 7 – 6, 6 – 2։ Նալպանտեան (Արժանթին) յաղթեց Ֆրանսացի Մաթիէօյի 7 – 6 (7/2), 7 – 6 (9/7), 6 – 3։

ՊՈՒՐՍԱՏԻՒ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ
2002
ԳՈՐԻԱ – ՃԱՓՈՆ

ԱԽԱՐՏԱԿԱՆԸ՝
ՊՐԱԶԻԼ – ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Տրամաբանութիւնը ի վերջոյ յաղթեց եւ Կիրակի, Յունիս 30–ին, աւարտական մրցումը դէմ առ դէմ կը հանէ Գերմանիա եւ Պրազիլ, ինչ որ առաջին անգամ կը պատահի աւարտականի մը համար։

Այս արդիւնքը հետեւանք է Պրազիլի տարած յաղթանակին Թուրքիոյ դէմ, Յունիս 26–ին։ 49–րդ վայրկեանին է որ Ռոնալտօ նշանակեց յաղթանակի կէտը եւ խաղը վերջ գտաւ 1 – 0 Պրազիլի յաղթանակով։ 3–րդ տեղին համար, Յունիս 29–ին, Թուրքիա կը մրցի Հարաւային Գորէայի դէմ։

ՈՍԿԵԱՅ ՄՐՑԱՆԱԿ ՀԱՅ ԵՐԳԻՉԻՆ

Պարիսեան Սուրէն Շահիկեանեան դասական սալերու վարիչեան ակադեմիային կողմէ պարգեւատրուած է «Ոսկեայ Որփէոս» մրցանակով, իր «Զայդուվսքիի ոռմանսները» սալին համար։ Ս. Շահիկեանեանի հետ նոյն մրցանակին արժանացած են աշխարհահռչակ երաժիշտներ, ինչպէս Փիէռ Պուլէզ, Զեչիլիա Պարթոլի, Անն – Սոֆի Մութէր եւ ուրիշներ։ Հայ երգիչը երեւանցի է, 32 տարեկան։

ՍԵՐՈՒՆԴԸ՝ ՈՐ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

ՎԵՐՋԻՆ ՄՈՀԻԿԱՆԸ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

«Միայն ուսուցիչը կրնայ զգալ···»։

Հապա՞ աշակերտները։ Անտարակոյս, անո՛նք ալ կ'ունենային այն մխիթնոյն դոհունակութիւնը, որուն կ'ակնարկէ Մ. Մկրտիչեան։ Եւ իսկապէս, իր դասապահերը դրական մէկ-մէկ ինջոյքները էին, դէթ անոնց համար՝ որոնք մեր մշակոյթին, լեզուին ու գրական ժառանգութեան նկատմամբ սէր, հետաքրքրութիւն կամ պատասխանատուութիւն կը ցուցաբերէին։

Ճեմարանի ուսանողութեանս տարիներուն բախտաւորութիւնն ունեցայ աշակերտելու իրեն երկու տարի (1983-1985), բարձրադոյն կարգերու դրասեղաններուն եւս։ Երանելի՛ օրեր։ Այսօր ինչեր ու ինչեր պիտի ուզէի տալ՝ վերադոնելու համար այդ անկրկնելի ու յաղեցնող դասապահերը։ Դեռ ուղեղիս մէջ յատակօրէն կը պտտին այն հատու նախադասութիւնները, որոնց տպաւորութեան տակ կը մնայի՝ Շահնուրի «Նահապետ»ին, Լեւոն Շանթի «կայսր»ին, Համաստեղի «Գիւղ»ին կամ Օշականի վէպերուն նուիրուած իր վերլուծումներուն ընթացքին։ Արձակ թէ չափածոյ դրական որեւէ էջ վերծանելու ու «մաղէ անցընել»ու իւրայատուկ ոճ մը ունէր, որ դիւրահաղորդ ու մատչելի ըլլալէ անդին՝ գերազանցապէս առինքնող էր ու խորապէս տպաւորիչ։ Գրականագիտական պիտելիքներու մեր պաշարին կան մէկ մասը՝ կը յամենայ այդ օրերէն, առա՛նց երբեք ժժգունելու, առա՛նց ազդուելու, ժամանակի հոլովոյթէն, որով հետեւ Պր. Մկրտիչեանին բացած ակօսը խոր էր ու մնայուն։ «Գրական հասկացողութիւն» կամ «գրական հոտառութիւն» ըսուած բաներ կան, որոնք բացառաբար իրմէ սորվեցանք։

Նոյնքան օգտաշատ էին իր չարադրութեան դասապահերը։ Լկզուական նահանջը, որ ուսանողներու բերնին մէջ թէ գրչին տակ ելլուխ կը ցցէր այդ օրերուն եւս, չէր յուսալքեր զինք։ Գուցէ ներքնապէս կը տատապէր՝ տակաւ աստակացող այդ երեւոյթին դիմաց, բայց արտաքնապէս կը պահէր յուսատու լաստեւսութիւն մը։ Ամէնէն տկար շարադրական փորձին մէջ իսկ կ'որոնէր ու կը գտնէր ուշադրութեան արժանի կէտ մը։

Բայց ինչ որ եզակի կը դարձնէր Պր. Մկրտիչեանին չարադրութեան դասերը, իր համբերատար մերձեցումն էր՝ իւրաքանչիւր ուսանողի չարադրական փորձին նկատմամբ։ Հաւաքուած տետրակները ուսուցչարան կը տանէր ու այնտեղ, իր ազատ ժամերուն, կը սրբագրէր զանոնք բծախնդրօրէն, կարմիր մելանով արձանագրելով իր արժեւորումն ու թելադրանքները՝ չարադրական իւրաքանչիւր փորձի ներքեւ։ Այդ թելադրութիւնները, զորս այնքան յափշտակութեամբ ու զողունի կը կարդայինք, կէս էջէն պակաս չէին ըլլար, մերթ ընդ մերթ ալ հասնելով նո՛յնինքն չարադրութեան ծաւալին···։ «Ո՞վ ինծի կը պարտադրէր, որ այսչափ մեծաթիւ շարադրութիւններ գիր առ գիր կարդայի ու երբեմն շարադրութեան չափ դիտողութիւն գրէի, նկատել կուտար ան։ Ո՛չ ոք։ Այդ բոլորը կ'ընէի ինքնաբերաբար, խղճիս թելադրանքով, հատատ սնուցանելով գործիս նկատմամբ։ Եթէ հատատ չունիս՝ կը ձախողիս» (տե՛ս «Ծիլեր», 1987, Փետրուար)։

Խելամտութիւնն ունեցեր եմ պահելու չարադրութեանս տեսրակները։ Հիմա չըկայ մեր ուսուցիչը. բայց հո՛ն են, տետրակներուս էջերուն վրայ, կարմիր մելանով գրուած իր թելադրութիւնները։ Անոնցմէ մէկուն մէջ բառացիօրէն արձանագրած է հետեւեալը.

«Եթէ նկատի չունենանք բանի մը շատ թեթեւ վրէպներ, պիտի հաստատենք, որ այս գրուածքը սովորական շարադրութեան մը սահմանէն անդին անցնելու ճիգ մը կը մատնէ, մանաւանդ իր այնքան պայծառ լեզուով։

Առանց վախնալու մեծ բառի մը գործածութենէն, կարելի է "ակադեմական" որակել լեզուդ, որ աշակերտէ մը սպասուած առաջին նպատակն է շարադրութեան։ Սակայն նոյն խանդավառութիւնը չենք կրնար ունենալ բովանդակութեան համար։ Ձիշդ է որ հոս օգտագործած ես բառական հաստատ մտածումներ, սակայն անոնք մեծ մասով կը պատկանին լրագրական դրամագլուխի մը, որուն բառական ծանր ազդեցութեան տակ կ'երեւիս» (1985)։

Չէր սխալած։ Այդ թուականին, արդէն առաջին լուրջ քայլերս առեր էի լրագրական աշխարհէն ներս ու սկսեր էի թղթակցիլ «Ցառաջ» օրաթերթին···։

*
**

Կանուխէն լսեր էինք թէ մեր ուսուցիչը աշակերտած էր Ցակոբ Օշականին։ Ձիշդ է, որ մեր վաղ երիտասարդութեան խելացնոր այդ հանդրուանին՝ ատիկա խանդավառիչ հանգամանք մը չէր ներկայացներ տակաւին մեզի համար։ Ոմանք (թերեւս ուսանողութեան մեծամասնութիւնը) ամենադոյզն հետաքրքրութեան իսկ արժանի չէին սեպեր այդ կէտը։ Երբ նո՛յնինքն Օշականը չէին ճանչնար, կամ հազիւ թէ լսեր էին այդ անունը, ալ ի՛նչ «հանգամանք» տալ անոր աշակերտին···։

Այնուհանդերձ, Պրն. Մկրտիչեանին ներկայութիւնը մեր դիմաց, դասարանին մէջ, զգացնել կու տար թէ կը գտնէինք քիչ մը «արտասովոր» դասատուի մը առջեւ, որ··· հնութիւն կը բուրէր, բառին արժէքային իմաստովը։ Այս նոյն զգացողութիւնը ունեցեր եմ Հայկազեան վարժարանի նախակրթարանին մէջ ալ, հայերէնասէր մեր ուսուցչին՝ Արմէն Տէր Պետրոսեանին դիմաց։ Կամ՝ հեզահամբոյր տնօրէն Փիլիպպոս Դերձակեանին նայելով։ Հին սերունդի վաստակաւոր կրթական մշակներ էին բոլորն ալ, որոնց դէմքին կը ճառագայթէր փայլք մը, դառնանոյշ ժպիտ մը, չատ անդամ անմեկնելի թախիծ մը, որ ըսուած է թէ՝ հասարակ յայտարարն է «մանկութիւն չունեցող մարդոց»։

Կասկած չկայ, որ Պրն. Մկրտիչեան լայն չափով ազդեցութիւն կրեր էր իր ուսուցչէն՝ Ց. Օշականէն։ Իր դասաւանդութեան կերպն ու եղանակը, մեր լեզուն ամենադեղեցիկ մակարդակի վրայ ապրեցնելու իր սկզբունքը, աշակերտներուն հետ իր յարաբերութիւնը, դասական գրականութեան հանդէպ տածած իր վերին աստիճանի պաշտամունքը, այս բոլորը՝ Օշականեան դիծ մը կը մատնէին, իրազեկներու իսկ վկայութեամբ։ Ինչ կը վերաբերի դասարանէն ներս իր որդեգրած որոշ սովորութիւններուն, ապա ի՛նքն է որ կ'ըսէր.

«Օշականի շատ մը սովորութիւնները դարձած են ի՛մ սովորութիւններս։ Օրինակ, ան բնաւ ուսուցչի աթոռին վրայ չէր նստեր։ Կը յիշէ՞ք թէ օր մը ես հոն նստած ըլլամ» («Ծիլեր», նշեալ թիւը)։

*
**

Միշտ ալ պիտի ափսոսանք, որ Օշականի այս արժանաւոր աշակերտը մնայուն գործ մը չկրցաւ թողուլ։ Ո՛չ գեղարուեստական գրականութիւն մշակեց, ո՛չ բանասիրական սուզումներու անձնատուր եղաւ, ո՛չ հայ մամուլին աշխատակցեցաւ, ո՛չ ալ յուշեր կամ յիշատակներ գրի առաւ։ Իր ամբողջ ճիգն ու քրտինքը ի սպաս դրաւ լոկ Հայ Դպրոցին, կատարելապէս մարմնաւորելով ամբողջական Հայ Ուսուցիչը։

Որպէս մտքի աշխատանք, իրմէ կը մնան «Քերականութեան դասեր» խորագրեալ երկհատոր գործ մը (որ ցարդ կը գործածուի դպրոցներէ ներս) եւ 6 մորատիպ գիրքերէ բաղկացեալ «Հայ Գրականութիւն» դասաշարքը, որ ճեմարանի բոլոր կարգերուն մէջ օգտագործուեցաւ լրիւ տասնամեակ մը, 1984-1994։ Պատրաստած է «Շարահիւսութիւն» անունով դասագիրք մըն ալ, որ դրեթէ դուրս մնացած է չրջանառութենէ։ Ասոնցմէ դուրս, խմբագրած է Հալէպի Սասնոյ Հայրենակցական Միութեան «Սասուն» (1948) եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան «Տարօն» (1949) տարեգիրքերը, որոնցմէ հրատարակուած է մէկական թիւ՝ գրական-բանասիրական հարուստ բովանդակութեամբ։

*
**

Պրն. Մկրտիչեան որ գործակցութիւնն ունեցած էր կանխահասօրէն կորսնցնելու իր կողակիցը, 1987-ին պարտաւորեցաւ հրաժեշտ տալ իր սիրած «Հալպահայ քաղքին» (ըսելաձեւը Սասնոյ բարբառով է, հասկնալ՝ Հալէպ քաղաքին) ու միանալ Գալիֆորնիա հաստատուած իր զաւակներուն։ Դժուար բաժանում մըն էր ատիկա իրեն համար։ «Գաղթաշխարհի մէջ ինծի համար ամէնէն սիրելի գաղութը ա՛յս գաղութն է, ըսած էր ան, ակնարկելով Հալէպին։ Ես սիրած էի զինք, ինք ալ սիրած էր զիս։ Բաժնուիլ անկէ՝ որքա՛ն դժուար է ինծի համար։ Սակայն պարագաներ կան, ուր բոլոր նախասիրութիւններդ, մտադրութիւններդ կը ծրարուին եւ դուն կը յանձնուիս բեզ բշող ճամիին» («Օշական», նշեալ թիւը)։ Ուրան մեկներ էր Հալէպէն՝ կրկնելով չարունակ, թէ «ես միայն իմ մարմինս է որ կը տանիմ, հոգիս հո՛ս կը ձգեմ···»։

Ամերիկա մեկնելէն կարճ ժամանակ առաջ, օր մը լուր ղրկեր էր ինծի՝ որ հանդիպիմ իրեն։ Դեռ նոր աւարտեր էի ճեմարանը ու Պր. Մկրտիչեանին անձին նկատմամբ ունեցած պատկառանքս պատճառ էր որ վարանումով թակէի իր բնակարանին դուռը։ Եւ որպէսզի «պարապ ձեռքով» չներկայանամ իրեն, հետս վերցուցեր էի լուսապատճէնը «Ցառաջ»ի մէջ տպագրուած այն թղթակցութեան՝ զոր ստորագրեր էի Ցակոբ Օշականի նուիրուած հանդիսութեան մը մասին, եւ ուր իբրեւ բանախօս ելոյթ ունեցեր էր ի՛նք ալ, Վահէ Օշականի կողքին։

Ջերմութեամբ ընդունեցաւ զիս, առանց որեւէ արտայայտութեան՝ արագ ակնարկ մը նետեց թղթակցութեան վրայ, ապա ցոյց տալով իր հսկայ գրադարանը, ըսաւ.

– Վերցո՛ւր ինչ որ կ'ուզես։

Ցայտնի էր, որ քաղաքէն բաժնուելէ առաջ՝ որոշեր էր հաշուեյարդարի ենթարկել իր գրադարանն ալ։

Միայն գիրքի ու գրադխանայի սիրահար մը կրնայ պատկերացնել այն խռովունկ վիշտն ու ցաւը, զոր մարդ կը զգայ՝ երբ ստիպուի ձեռքէ հանել տասնամեակներու ընթացքին կազմուած ու այնքան դուրգուրանքով պահպանուած գրադարան մը։ Իր ամբողջ կեանքը գիրքերու մտերմութեան մէջ անցուցած մարդու մը համար գիրքերն է այդ գիրքերէն բաժնուիլ, իր սեղեակը պարպել անոնցմէ։ Այս ալ, ահաւասիկ, ուրիշ դժբախտութիւն մըն էր Պր. Մկրտիչեանին համար։

Անձկութեամբ նայեցայ ուսուցչիս կը-բադարանին եւ ափսոսացի այն անվա-

ԲՆԱՊԱՀԱԿԱՆ ՆԱԽԱՏԵՍՈՒՄՆԵՐ

Անցեալ Մայիս 22-ին 1100 գիտնականներու կողմէ պատրաստուած տեղեկագիր մը հրապարակուեցաւ ուր թուական ծանրակչիռ նախատեսումներ կան յառաջիկայ 30 տարուան բնապահական ընթացքին մասին։ եզրակացութիւնը այն է որ մինչեւ 2032 թուականը բնութեան 30%-ը բնաջնջուած, քաղաքակիրթ տեսակները անհետացած պիտի ըլլան։ նաեւ քաղաքակիրթ երկիրներու մէջ ընկերային կազմակերպութիւնը քայքայուած պիտի ըլլայ։

Տեղեկագրին հեղինակները կ'ըսեն թէ եթէ աշխարհի ղեկավարները չարունակեն նախապատուութիւնը տալ չուկային, բազմաթիւ տեսակներ պիտի անհետանան, յատկապէս ծովեզերեայ շրջանները մէջ ուր խտացած է բնակչութեան մեծ մասը։ Անտառները պիտի չարունակեն անհետանալ եւ հողերու 10%-ը հողագործութեան համար անգործածելի պիտի դառնան։

Մտահոգիչ սպառնալիքներէն է ջուրի անբաւարարութիւնը։ Անկէ պիտի ազդուին Միջին-Արեւելքի բնակիչներուն 95%-ը, Ասիոյ եւ Աֆրիկայի բնակչութեան 65%-ը։ Միջերկրականեան ափերն ալ պիտի կրեն չափազանցուած քաղաքացիներու մը, գործածուած ջուրերու անբաւարար մաքրագործումին, զարգացած գիւղատնտեսութեան հետեւանքները։ Այսուհանդերձ, տեղեկագիրը կը նչէ նոյն ատեն թէ ամէնէն հարուստ երկիրները կ'աւելնայ եւ վայրի կենդանիներու թիւը նուազած է, անտառներու մակերեսը կ'աւելնայ եւ վայրի կեդրոններու տեսակէտները կը պահպանուին։

ՄԱԿ-ի յանձնարարութեամբ պատրաստուած տեղեկագիրը որ 450 էջ կը բաղկանայ, նպատակը կը հետապնդէ ուշադրութիւնը գրաւելու ամբողջ աշխարհի ղեկավարներուն եւ մղելու որ լրջօրէն վերաբերին Օգոստոսին Եոհանեսպուրկի մէջ գումարուելիք համաշխարհային վեհաժողովին։

ՄԱԿ-ի բնապահութեան ծրագիրներու պատասխանատուն կ'ըսէ թէ առանց չըջապատի պահպանութեան կարելի չ անհրաժեշտ զարգացումը ապահովել, բնականոն կեանքի մը պայմանները ետաշխատելու համար յաջորդ սերունդներուն։ եւ եթէ կացութեան լրջութիւնը նկատի չառնուի, աղէտալի պիտի ըլլայ։ Ան կ'ուզէ որ բնապահութեան առընչուած հարիւրաւոր յայտարարութիւնները, հրահանգները, ուխտերը կիրարկութեան դնելու ուժը գտնուի, նաեւ տնտեսական անհրաժեշտ աղբիւրները, որպէսզի երկրագունտը կարելի լաւագոյն ընթացք մը ունենայ։

Բրիտանիոյ Շրջապատի նախարարը իր կարգին կը պնդէ որ չատ կարեւոր է Օգոստոսի վեհաժողովին համար մանրամասն օրակարգ մը պատրաստել։ Հոն

պէտք է տեղ գտնեն ջուրի մաքրազտման, թեթեւ երկիրներու մէջ ուժանիւթի եւ աննդառութեան ապահովութեան հարցերը: Նախարարը անյետաձգելի կը նկատէ ուժանիւթի մարզին մէջ այսօրուընէ միջոցներու դիմել, որպէսզի կարելի ըլլայ 2030-ական թուականներուն բնապահական աղէտէ մը խուսափիլ:

Այսօր, աշխարհի բնակչութեան երկու միլիառը եւիկարականութիւն չունի: Շատ մը շրջաններու մէջ հողերու անխնայ եւ անուշադիր գործածութիւնը պատճառ եղած է որ մշակելի հողերուն 30%-ը մեռնի: Ամորձի արաբական աշխարհը ջուրի նեղութենէն կը տառապի. ատոր հետ, ծովու ջուրը հետզհետէ աւելի կը հատնի անոյշ ջուրի պաշարներուն եւ օրինակ՝ Մատրասի մէջ տանեակ մը քիլոմէթրի վրայ աղը խառնուած է ընդծովեայ ջուրերուն:

Ինչպէս կ'ըսեն մասնագէտները, պատրաստուած տեղեկագիրը կ'առաջարկէ չուկային հիմնուած քանդիչ քաղաքականութեան եւ մնայուն զարգացումի ուղղութեան միջեւ ընտրութիւն մը կատարել: Այլեւս ժամանակ չհիլ անկարելի է եւ Եոհաննէսպուրկի վեհաժողովը պէտք է ծառայէ անհրաժեշտ փոփոխութիւններուն ձեռնարկելու:

ՏԵՂԵԿԱԳՐԻՆ ԴՐԱԿԱՆ ԿԷՏԵՐԸ

ՄԱԿ-ի տեղեկագիրը երկրագունտին բնապահական կացութեան առընչուած ահազանգներուն քով ունի դրական նըշումներ ալ: Անոնցմէ են հետեւեալները.

- Օզոնի խաւին բացուածքը աստիճանաբար կը պզտիկնայ, 114 երկիրներու մէջ անոր պատճառ քիմիական արտադրութիւնները 85% համեմատութեամբ պակսած ըլլալով:

- Վերջին տասնամեակին ջուրի աւելի լաւ մատակարարութիւն մը վայելած բնակչութիւնը 4,1 միլիառէն բարձրացած է 4,9 միլիառի:

- Այսօր երկրագունտին մակերեսին մօտ 10%-ը, այսինքն 12,18 միլիոն հեկտար հող պահպանուած տարածք է, ինչ որ 30 տարի առաջուանին հնգապատիկը կ'ընէ:

- 1986-էն ի վեր կէտ ճուկեր որսալու արգելքը առիթ տուած է որ այդ ճուկերը բազմանան:

- Արեւմտեան Եւրոպայի մէջ, չնորհիւ գործածութեան բաւադոյն պայմաններու, հանրութեան գործածութեան յատկացուած ջուրի քանակութիւնը 10% համեմատութեամբ պակսած է:

- Եւրոպայի մէջ 80-ական թուականներէն ի վեր նուազած է մթնոլորտի ապականիչներուն գործածութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

«ԲԱՐԵԻԱՐԵԻ»ին առձակուղդի նուէրը

Մանկական չարք մը հատորներ լոյս ընծայած «Բարեւ Արեւ» հրատարակչականը դպրոցական արձակուրդի նախօրեակին հրապարակ հանած է զոյգ դըրքոյկներով ու խառացեալ սալով երրորդութիւն մը, բոլորը դունաւոր, պատկերազարդ թղթապանակի մը մէջ: Գըրքոյկներով կը պատմուին Սեւուլիկ սարդիկին ու Զղջիկին պատմութիւնները: Անոնց հեղինակը Անահիտ Սարգիսեանն է նորէն որուն Դպրոցասէրի ու Մկնիկի պճլիկները կ'երգեն ու կը խաղան այդ պատմութիւնները: Երգերուն երաժշտութիւնը յօրինած է Հայկ Սարգսեան. իսկ սալին վրայ գանոնք կ'երգէ Հուրի Տօրա Աբարդեան, հեղինակը կը կատարէ տաղասացի դերը:

Երկու հատորիկներն ալ ամբողջովին գունաւոր պատկերազարդ են, տաղասաց մանկավարժին նկարազարդելու ճաշակին ու տաղանդին նոր փաստ բերող: Մէզք որ մեր իրականութեան ծանօթ պայմանները տուր ընդհանրապէս արժէքաւոր բաներուն համար կը զօրէ «եղունգ ունիս, գլուխդ քերէ»ի սկզբունքը, առիթ չեն տար որ Անահիտը իր հէքեաթներու զոյնզոյն աշխարհէն ամէն տարի քանի մը նման հատոր դնէ հայ մանուկներու ձեռքերուն մէջ: Հատանօրէն աւելի են մեր տրտունջները թէ մանկական գրականութիւն չունինք, քան՝ հետաքրքրութիւնը թէ ի՞նչպէս կարելի է ձեռք մը երկարել Անահիտներուն:

Զոյգ հատորիկներով «Սեւուլիկ սարդիկ»ը եւ «Զղջիկը» երգով, պատմուածով, կ'արժեն 17 Եւրօ. կը բաւէ գործածել հետեւեալներէն մէկը.

Anahid Sarkissian
25, allée Pottier, 93140 Bondy
կամ,
e-mail: parev.arev@libertysurf.fr
Tél. : 01.48.50.20.95

Livres reçus

SATURNE ET LE SPHINX
Proudhon, Courbet
et l'art justicier

Chakè MATOSSIAN

DROZ,
11, rue Massot, Genève, 2002.

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԱԼԷՊի Քարէն Եփիէ ձեմարանի չըքսափակին մէջ, Մայիս 26-ին, կազմակերպութեամբ Հայ Երիտասարդական Միութեան եւ հովանաւորութեամբ Բեռիոյ թեմի առաջնորդ Սուրէն Արք. Գոյթարեանի, տեղի ունեցած է Մայիս 28-ի 84-րդ տարեդարձին ոճնակատարութիւնը: Ներկայ եղած են Հայաստանի դեսպանը՝ Լեւոն Սարգսեան, հիւպատոսը Արմէն Մելքոնեան եւ բազմահազար Սուրիահայեր: Հանդիսավար՝ Հուրի Տիլպէրեան բարի գալուստ մաղթած է ներկաներուն եւ հրաւիրած Սիլվա ձապաղուրեանը որ բացման խօսքը արտասանէ, արաբերէն, ապա հայերէն Արա Ղազարեանը: Ան վերջինը անդրադարձած է 19-րդ դարու կէսէն Ազգային Ազատագրական Շարժման պատճառով Հայ ազգային, քաղաքական եւ ընկերային արժէքներու վերականգնման՝ ճնշուածութենէն դէպի պոռթկում, ինչպէս նաեւ հայ ժողովուրդին ծնունդ տուած չատ մը անձնուրաց եւ գաղափարական ղեմքերուն, որոնք կերտիչներ եղան Հայաստանի անկախութեան: Օրուան բանախօսը եղած է Հայաստանի Քաղաքագիտութեան նախարար Դաւիթ Լոքեան: Ան ծանրացած է Մայիս 28-ի պատմական կարեւորութեան վրայ եւ վերյաւորութեան չնորհաւորած հայ ժողովուրդի Մայիս 28-ը, Շուշիի ազատագրման 10-ամեակը եւ Ղարաբաղի անկախութեան 10-ամեակը: Գործադրուած է զեղարուեստական թաժին մը:

*
**

ԱՆԹԻԼԻԱՍի Մայրավանքին չրջափակին մէջ գտնուող եպիսկոպոսարանի եւ վարդապետանոցի նորակառոյց չէնքերուն պաշտօնական բացումը կատարուած է, Յունիս 6-ին, հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ի: Բարեբարներն եղած են Անտրէ եւ Նինա աթպուրեան: Հանդիսութեան սկիզբը խօսք առած է Գրիգոր Վրդ. Զիֆթճեան, որ դրուատելէ ետք բարերար Անտրէ Թապուրեանի ազգանուէրը կեանքն ու գործը, ներկայացուցած է անոր եւ մանաւանդ անոր ծնողքին կենսագրականը, ապա, կարդացած է Մխիթարեան 9-րդ ընդհանուր ժողովին կողմէ Թապուրեան ամուլին ուղղուած չնորհակալութեան նամակը: Դեղարուեստական բաժնի մը աւարտին, խօսք առած է Արամ Ա., որ յայտնած է նաեւ որ վերանորոգուած չէնքերէն մէկը կը ճօնուի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին, իսկ միւսը՝ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսին եւ Գիմի Թապուրեանի յիշատակին: Ասոնցմէ առաջինը, Արամ Ա. Թապուրեան ամուլը պատուած է կաթողիկոսութեան թարգմանդին «Իշխանաց սպասէ»ի չքանչնով: Իր կարգին, խօսք առած է բարերարը եւ կոչ ըրած իր զաւակներուն, որ չարունակեն իր հօր եւ իր ուղին:

*
**

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏի քաղաքապետարանի դահլիճին մէջ, Յունիս 9-ին, բազմահազար հանդիսականներու ներկայութեան, տեղի ունեցած է Հ. Մ. Ը. Միութեան փառատօնը նուիրուած 1918 Մայիս 28-ի 84-րդ տարեդարձին: Ներկայ եղած են Արամ Կաթողիկոս, Թեմական առաջնորդ, Ցարանուանութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, Հայաստանի դեսպանը եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ: Բացումը կատարուած է Դրօշակի արարողութեամբ եւ Լիբանանի ու Հայաստանի փառերգներով: Այնուհետեւ, սկաուտներու գայլիկէն մինչեւ երէց Հ. Մ. Ը. Մ.-ի չահը իրարու փոխանցած են եւ վառած սկաուտներուն կողմէ պատրաստուած բերդին գագաթը դանուող չահը: Հ. Մ. Ը. Միութեան Շրջ. վարչութեան խօսքը արտասանած է Ճոնի Աբեւեան: Կենդանի պատկերով սկաուտները մարմնաւորած են Արտաշիսեան, Արշակունեակց, Բագրատունեան եւ Ռուբինեան թագաւորութիւնները: Ապա, Հ. Մ. Ը. Միութեան Կեդրոնական վարչութեան առենապետը՝ Բիւզանդ Թորիկեան ողջունած է Մայիսեան փառատօնը: Սկաուտական տողանցքէն ետք, խօսք առած է Գեղամ Եպիսկոպոս Յակոբեան, որ դրուատած է Հ. Մ. Ը. Միութեան դերը Սփիւռքի մէջ: Փակման եւ օրհնութեան խօսքը արտասանած է Արամ Ա. Կաթողիկոս:

*
**

ԱՆԹԻԼԻԱՍի Կաթողիկոսարանի չրջափակին մէջ, Յունիս 7-ին, Հայ երաժշտութեան նուիրուած համերգ մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Ազգային Ընդհանուր Ժողովի անդամներուն եւ բարձր հովանաւորութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Կաթողիկոսին: Համերգը տուած է Համազգայինի Ա.ինճարի Պարոյր Սեւակ մասնաճիւղի Կոմիտաս երգչախումբը: Բացման խօսքը արտասանած է Մեղրիկ Ծ. Վրդ. Բարիքեան, որ յանուն Կաթողիկոսին ողջունած է ներկաները եւ ներկայացուցած Կոմիտաս երգչախումբը: Ղեկավարութեամբ խմբավար՝ Պարգեւ Թասլաղեանի, երգչախումբը տպաւորիչ յայտադիր մը հրամցուցած է: Վերջաւորութեան Արամ Ա. յուշանուէր մը յանձնած է խմբավարին:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ աւետարանական դպրեվանքի մէջ, Յունիս 1-ին, տեղի ունեցած են երեք ձեռնարկներ, որոնց առաջինը երկուքը՝ յուցահանդէս եւ երաժշտական ձեռնարկ, հուսկ, իրիկունն ալ խորովածի ընտանեկան երեկոյթ մը:

ԹԻՒ 17 ԽԱՉԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

ՄԱՎՐՕՄԱԹԻ ԿԱՊԵԼԱՆ

- Ես կ'երթամ կոր, - ըսաւ Արթին ոտքի ելլելով:

- Ինչ մըն ալ նատեցո՛ք, - ըսաւ Օսման:

- Չէ՛, չեմ կրնար, կարեւոր գործեր ունիմ:

- Ուրեմն արդելք չեմ ըլլար, գործը ամէն բանէ առաջ է:

Երբ Արթին հեռացաւ՝ Նիքօղի հարցուց Օսմանին.

- Ո՞վ էր այս մարդը:

- Բայց կարծեմ ըսի ո՛վ ըլլալը:

- Ինչո՞ւ համար եկած էր:

- Եկած էր ճիշդ քու երեք մարդոցդ համար, ատոնք վտանգաւոր յեղափոխականներ են եղեր:

- Պարապ խօսք:

- Պարապ խօսք չէ, այդ մարդոց մէկուն դէմքին վրայ վէրքի նշան մը կայ:

- Այո՛, կարծեմ, ատոնկ բան մը նըշմարեցի, բայց ատիկա ի՞նչ նշանակութիւն ունի, դէմքին վրայ վէրքի նշան մը ունեցողը անպատճառ յեղափոխակա՞ն կ'ըլլայ:

- Խնդիրը վէրքին վրայ չէ, խնդիրը այն է, որ այդ երեք անձերը ոստիկանութիւնը կը փռէ կոր, եւ մասնաւոր հրահանգ զացած է Սիրքէճիի կայարանը, որպէսզի խիստ քննութիւն կատարւի ճամբորդներու մասին:

- Բայց դուն ըսիր, որ Այ-Սթէֆանօէն պիտի փախցնես զիրենք:

- Կրնայ պատահիլ, որ հոն ալ հսկողութիւն ընեն, ոստիկանութեան անօրէնը ըսեր է, որ եթէ այդ երեք հոգին փախչին՝ կայարանին բոլոր ոստիկանները խիստ պատիժի պիտի ենթարկուին:

- Ատոնք խօսքեր են:

- Խօսք չէ, խնդիրը չատ լուրջ է. քեզի բան մը ըսե՛մ, ես այդ 150 ոսկին ետ պիտի տամ եւ սա գործին պիտի չխառնուիմ:

- Ինէթ ես, Օսման էֆէնտի, եղած կարգադրուած խնդիր մը:

- Ինչ կ'ուզէ ըլլայ, ես իմ գլուխս չեմ կրնար վտանգել 300 ոսկիի համար:

- Կը խնդրեմ, այդ խօսքը մի՛ ըներ, Օսման էֆէնտի:

- Ես չեմ կրնար ապագաս խորտակել եւ անկէ ետքն ալ տարիներով բանտ պառկիլ, ընտանիքի, զաւակներու տէր մարդ եմ:

- Մի՛ ըներ այս բանը, Օսման էֆէնտի, ես վստահ եմ, որ դուն կրնաս գործը յաջողցնել առանց որեւէ փորձանք բերելու գլխուդ:

- Քեզի բան մը ըսե՞մ, այս գործը կ'ընեմ՝ ամէն վտանգ աչքս առնելով, բայց պայմանով մը:

- Ի՞նչ պայման...

- Ճիսունական ոսկի աւելի պիտի վճարեն:

- Այսինքն 450 ոսկի երե՞ք մարդու համար:

- Այո՛, այն ատեն այդ վտանգը աչք կ'առնեմ:

- Օսման էֆէնտի, սակարկութիւնը երինք, լմնցուցինք, հիմա ես ինչպէ՞ս այդ մարդոց կրնամ ըսել, որ 150 ոսկի եւս պիտի տաք:

- Կա՛մ այդ գումարը կուտան, եւ կա՛մ 150 ոսկին ետ կ'առնեմ:

- Բայց ես իմ կողմէս այդպիսի բան մը չեմ կրնար որոշել:

- Գնա՛ զիրենք գտիր եւ խնդիրը բացատրէ եւ կամ իրենցմէ մէկը հոս բեր:

- Բայց իրենք դուրս չեն ելլար:

- Մենք իրենց երթանք:

- Այդ բնաւ չըլլար:

- Ուրեմն ա՛ռ սա 150 ոսկին, եւ խնդիրը վակենք:

- Հիմակուհիմա մեր օդին խմենք եւ յետոյ կը մտածենք, - ըսաւ Ճոյնը:

- Լա՛ւ, թող այնպէս ըլլայ, - պատասխանեց Օսման էֆէնտի:

Իրենց սեղանին քով, սկիզբէն փ վեր, նստած էր գլխարկաւոր, ածիլուած դէմքով, դեղին երիտասարդ մը, որ կատարեալապէս գերմանացիի մը կը նմանէր:

Երբ Օսման էֆէնտի բաւական խմեց եւ դինովութեան առաջին նշանները ցոյց տալ սկսաւ, Նիքօղի կամաց մը դարձաւ դէպի այդ դեղին երիտասարդը եւ աչքովը նշան մը ըրաւ անոր, որուն երիտասարդը պատասխանեց նոյնպէս աչքի քթթումով մը:

Այս ակնարկային տեսակցութիւնը այնքան արագ ու գաղտագողի կերպով կատարուեցաւ, որ Օսման էֆէնտի բան մը չնշմարեց:

- Հիմա դանք սա երեք երիտասարդներուն խնդրին, - ըսաւ Նիքօղի, - վերջին խօսքդ ըսէ՛, տեսնենք:

- Արդէն ըսի, - պատասխանեց Օսման, - 150 ոսկի ալ տալու յանձն կ'առնեն, ու ամէն բան կը կարգադրուի:

- Որուն 75 ոսկին կանխի՞կ պիտի վճարուի:

- Բնականաբար, քանի որ այդ է մեր կանոնը:

- Բայց ես այդ գումարը չունիմ քովս:

- Կ'երթաս, կը բերես:

- Այս ճեր ըրածը, չիտակը չվայլեց, - ըսաւ Ճոյնը:

- Եթէ հոս ըլլայիր ու լսէիր Արթին էֆէնտիին ըսածները, այն ատեն տարբեր կերպով կը խօսէիր. ուրիշը եթէ իմ տեղս ըլլայ՝ 1100 ոսկիով ալ չըներ այս բանը:

- Ինչ որ է, կարճ կապենք, քանի որ ուրիշ կերպ ընել անկարելի է, երթամ սա 75 ոսկին բերեմ, բայց դուն ալ խօսք տուր, որ վաղը այդ մարդիկը պիտի փախցնես:

(Շար. 250)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Լ.Ս. ՍԻՈՒՆ. – *Տիկին Աղաւնի Ցակոբեան 70 ելբօ:*

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

Pour la 26ème année consécutive

Gala M.C.A.

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

le Samedi 29 juin à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire

Au programme :

— Arts martiaux —
Démonstration des élèves
(en association avec l'ABBA)

— Langue arménienne —
Elèves de l'une des classes collège

— Ecole de Danse Arménienne de la M.C.A. —
Présentation des classes d'enfants, adolescents, jeunes adultes

Participation aux frais

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ET
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
vous invitent à passer

une agréable journée avant les vacances

Dimanche 30 juin à partir de 12 heures
à la MCA; 17 rue Charles Péguy
à LIVRY-GARGAN
Renseignements : 01 43 83 87 68
mcasevranlivry@aol.com
Buffet — Barbecue
Animations — Tombola
Retransmission de la finale de la Coupe du Monde de football.

ԿԱՏԻՒ ՈՒՆԱՆԱԼ

Շաբթի «Նահատակաց Յուշարձան»ի պաշտօնական բացում, նախկնեաց Դիւտա Ալբք. Նալպաչեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լուկինի:

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին հանդիսակաց հրապարակը:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անահիտ Դարբինեան իր ծնողքին նշան եւ Նուարդ Դարբինեանի յիշատակին 75 ելբօ կը նուիրէ Հայաստան հիմնադրամին (ստանալ՝ «Յառաջ»էն) եւ 75 ելբօ «Յառաջ»ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ԱՄԱՎԵՐՋԻՔՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Արմաւիւիլի Ատղիկ մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը Շաբաթ, Յունիս 29-ին ,ժամը 20·30-ին
Espace «Charles Aznavour»
Սիրով կը հրաւիրուին ծնողներն ու բարեկամները:

*
**

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսկ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ Երկուշաբթի, Յունիս 1, ժամը 17-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ
12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE
Օրակարգ. – Տեղեկատուութիւն 2001-ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագրային ուղղութիւն:

Grande Fête Champêtre

KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE

le Dimanche 7 juillet

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

après la messe à l'Eglise Arménienne de Chaville
recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley, Tavlou . . .

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հանգուցեալ հայրենակցուհի Արմենուհի Գեւոնեանի Ֆրանսահայութեան «Մշոյ Մայրիկին», մահուան առթիւ, Մարսէյլի Տարօն Տուրուբերանի Հայրանակցական Միութեան վարչութիւնը եւ իր բոլոր արուարձաններու հայրենակիցները, իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն իր զաւակներուն, թոռներուն եւ ընտանեկան պարագաններուն եւ այս առթիւ 25 ելբօ կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère :**
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE
ET
HAMASKAINE-PARIS
CONCERT au profit de la construction de l'école HAMASKAINE de Marseille

Récital Chopin

Aldo CICCOLINI

Le vendredi 20 septembre à 20 heures 30

"Théâtre Armande Béjart" — Place de l'Hôtel de Ville à Asnières
Prix des places : 45 euros, 35 euros, 25 euros et 15 euros.
Billets en vente auprès des sections C.B.A.F. ou en téléphonant aux numéros suivants :

Hamaskaine	: 01.43.76.67.37
Mme Baghdadssarian	: 06.14.74.92.97
C.B.A.F.	: 01.48.24.46.57
Mme Madoyan	: 01.46.45.15.11
Mme Hakimian	: 06.19.21.18.36

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐԾ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՈՒԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

եւ

«ՅԱՌԱՋ - 50»
(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն) 19€

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:
Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հասցէ պլուխ:

ԾՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵՉՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթաղոկ

CENTRE DE VACANCES DE LA CROIX BLEUE DES ARMÉNIENS DE FRANCE - Bellefontaine (Jura)

Près de la frontière suisse et à proximité de Morez, Morbier et les Rousses, le village de Bellefontaine abrite, depuis plus de 40 ans, le centre de vacances de la CBAF. Implanté dans un domaine verdoyant de 2 héctares, en lisière de forêt, le centre accueille chaque été, en juillet et en août, 350 enfants, encadrés d'une cinquantaine d'animateurs et de directeurs diplômés.

Les enfants évoluent dans une ambiance arménienne, rythmée par des activités **variées et enrichissantes (sports, randonnées, travaux manuels, éveil à l'arménité, musique, danse, chant...)**

Le séjour du mois de juillet étant complet, nous vous invitons à inscrire vos enfants pour le mois d'août en téléphonant au 01.48.24.46.57 où l'on vous dirigera auprès de la section la plus proche de votre domicile.

La colonie organise une fête traditionnelle pour les parents le dimanche 11 août.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ 29-30
SAMEDI - DIMANCHE
29-30 JUIN
2002
LE NUMERO : 1 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
E-MAIL : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 230 եւրօ — Վեցամսեայ : 122 եւրօ
Արտասահման : Տար· 270 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
247 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

77ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 20·459 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 77e ANNEE — N° 20·459

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետ՝ Ժ.–Փ. Ռաֆարէն, Յունիս 27–ին, հրապարակեց հանրային ծախքերու օտիքը, զոր ապսպրած էր Հաչուեքննիչ Ատեանի երկուատենակալներու: Արդիւնքը կը նչէ որ հանրային բացը, 2002–ին, լայնօրէն կը գլէ կ'անցնի Ժոսփէնի կառավարութեան նախատեսած 1,8%–ը, հասնելու համար 2,3–էն 2,6%–ի: Օտիքին համաձայն այս մսխումը հետեւանք է Պեռութեան եկամուտներու զերարժեւորման մը եւ ծախքերու ալ, ի մասնաւորի ընկերային, թերագնահատման: Ֆ. Հոլանդի համար, այս օտիքը քաղաքական չհաղորդում մըն է դրժելու համար եղած խոստումները:

ՈՒԹԵՐՈՒ (Ժէ 7+1) վեհաժողովը վերջ դաւ Գանատա եւ Շիրաք Փարիզ վերադարձաւ Յունիս 28–ին: Ընդհանրապէս, բոլորն ալ համաձայնեցան բոլոր հարցերու շուրջ, բացի Մերձաւոր–Արեւելքէն: Պուշ չկրցաւ համոզել ընկերակիցները որ անհրաժեշտ է Արաֆաթի մեկնումը: Մնացեալ եօթներն ալ պնդեցին որ, այդ պաղեստինցիներու հարցն է եւ Արաֆաթ օրինաւոր խօսակից մըն է: Անոնք կրկին հրապարակ դրին Միջազգային ժողովի մը գումարման հարցը, ինչ որ Պուշ այլեւս չուզեր, միւսներն ալ պիտակից են որ առանց ԱՄՆ–ու կարելի չէ Մերձաւոր–Արեւելքի հարցով զբաղիլ: Ութերը ընդունեցան սակայն ծրագիր մը կազմեցնելու համար Ափրիկէի փըլուզումը, ափրիկեցի չորս ղեկավարներու հետ, որոնք հրաւիրուած էին իրենց աշխատանքներուն մասնակցելու Քանանասքիս: Ժէ 8 որոշեց նաեւ ամրապնդել Ռուսաստանի համարկումը արեւմտեան աշխարհին: Տպաւորութիւնն այն է արդէն, որ այս ժողովէն առաւելագոյն օգտուողը Ռուսաստանը եղած է: Մոսկուա 20 միլիառ տոլար պիտի ստանայ ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնելու համար իր հիւլէական ապրանքներուն: Ռուսաստան նաեւ այլեւս եօթը հարուստներու կարգին կը դասուի եւ 2006–ին Ա–կումբին նախագահութիւնը կը ստանձնէ:

ԱԴՐԲԵՋԱՆի նախագահը Հ. Ալիեւ Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահ զօր. Հ. Գըվրըքօղլուն պարգեւատրած է իր երկրին պետական առաջին շքանշանով: Այդ առիթով ըսած է Անգարայի մէջ, թէ հպարտ են թրքական բանակով, թէ Ադրբեջանի ազգային բանակին հիմնադրութեան մէջ Թուրքիա չատ մեծ դեր կատարած է: Պատասխան խօսքով, պարգեւատրուած Թուրք զօրավարը յայտարարած է թէ իրենց միակ փափաքը անկախ ու հզօր ազգային ամբողջականութիւնը ապահովուած, բարօր, խաղաղ Ադրբեջանի մը յաւերժացումն է:

ԻՐԱՔ դատապարտած է Անգարան որ վեց ամիս երկարաձգած է ամերիկեան եւ անգլիական զինուորական կայանին դործունէութեան չրջանը: Երկրին Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը կը դատապարտէ Իրաքի վրայ կանոնաւոր յարձակումներու մեկնակէտ այդ կայանին գործունէութիւնը երկարաձգելու Անգարայի որոշումը, մինչ Իրաք կը վարէ Թուրքիոյ հետ յարաբերութիւնները զարգացնելու քաղաքականութիւն:

Պ. ՏՁԻՎԻԹ, յետքայլ ըրաւ եւ երեսփոխաններու առջեւ, Յունիս 27–ին, յայտարարեց որ ընտրութեան հարց չկայ 2004–էն առաջ: Նախապէս ըսած էր թէ կանխահաս ընտրութիւններ կ'ուրուագծուին հորիզոնին վրայ: Միւս կողմէ, ըսած է նաեւ թէ բժշկական նոր քննութիւն մը ցոյց տուած է որ իր առողջական վիճակը «վերջնականապէս դրական է»:

ՄԻԱՑԵԱԼ–ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ, բանական իրարանցում ստեղծած է Գալիֆորնիոյ Վերաքննիչ Ատեանի վճիռը, որ հակասահմանադրական հռչակեց ազդին եւ դրօշակին եղած հնազանդութեան երդումը դպրոցներու մէջ: Գանատայի մէջ, Պուշ «ծիծաղելի» որակեց դատաւորներու այս որոշումը: Ի՞նչ է պատահած: Երդման բնագիրն է «երդում կ'ընեմ ԱՄՆ–ու դրօշակին եւ Հանրապետութեան զոր կը ներկայացնէ, ազգ մը Աստուծոյ ներքեւ, անբաժան եւ ազատութեամբ եւ արդարութեամբ բոլորին համար»: Եղած առարկութիւնն այն է որ Պետութեան եւ եկեղեցւոյ բաժանման յօդուածը Սահմանադրութեան մէջ համասական կը դարձնէ Աստուծոյ ոգեկոչումը երդումին մէջ: Գալիֆորնիոյ Ատեանին որոշումը հետեւանք է դպրոցականի մը անհատատ ծնողքի մը բողոքին, հիմնուած՝ առաջին յօդուածին վրայ, որ կ'արգիլէ Պետութեան կրօնքի մը որդեգրումը: Մէկ ձեռքը սրտին վրայ, միլիոնաւոր փոքրիկ Ամերիկացիներ, ամէն առաւօտ, հնազանդութեան երդում կ'ընեն, երբ դպրոց կը հասնին եւ ինչ սեռունդի ալ պատկանի, ամէն Ամերիկացի դոց գիտէ այդ երդումը: Ա՛ւ այժմ, այդ վճիռին գործադրութիւնը առկախուած է, որովհետեւ Գալիֆորնիոյ Ատեանին դատաւորներէն մէկը յետս կոչում ըրած է եւ վերաքննութեան պիտի դրուի: Եթէ հաստատուի, երդման ատեն Աստուծոյ ներկայութիւնը պէտք է վերնայ, ապա նաեւ պէտք է ջնջուի թղթադրամներու վրայ «ին կոտ Ուի Թրըսթ» («կը վստահինք Աստուծոյ») տարազը:

ՁԷՔ ԼԱՆԿ, որ գլխաւոր դէմքերէն է Ընկերվարական Կուսակցութեան, կրնայ քաշուիլ: Առջի օր էլ – Սէ – ի կայանէն յայտարարած է.– «Վճռած եմ պայքարիլ, գործել, Ընկերվարական Կուսակցութեան գինուորն ըլլալ, եթէ կ'ուզուի, կամ, եթէ չուզուիր, որոշել ուրիշներու հետ այս կամ այն չարժումը ստեղծել»: Նախկին նախարարը, չփոփութեան տեղի չտալու համար, յետադային ճչդած է որ չի խորհիր հեռանալ կուսակցութենէն, այլ թերեւս խորհրդածութեան ակումբ մը ստեղծել:

ԻՒՆԷՍՔՕ, որ ժողով գումարած էր Փէչտա, խնայեց Իսրայէլը, մերժելով դատապարտումը պաղեստինեան մշակութային հարստութեան ոչնչացման: Բանավէճ մը ծագած ըլլալով Իսրայէլի եւ արաբական երկիրներու միջեւ, ի վերջոյ բանաձեւ մը քուէարկուեցաւ որ «կ'ողբայ Պաղեստինի մշակութային հարստութեան փճացումը եւ գործուած վնասները եւ կոչ կ'ընէ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել ապահովելու համար անոր պաշտպանութիւնը»:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի կառավարութիւնը որոշած է խստացնել գաղտնի գաղթի իր քաղաքականութիւնը եւ իրենց երկիրները ղրկել 3000 գաղտնի գաղթողներ, որոնք վերջին չաբաթներուն ապօրինի կերպով Յունաստան մուտք գործած են Թուրքիոյ սահմանէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՊՈԼՍՈՑ ՀԱՅ ԴԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏ

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան որ Սեւծովեան անտեսական գործակցութեան վեհաժողովին մասնակցելու համար Պոլիս կը գտնուէր, Պոլսոյ Մեսրոպ պատրիարքին կողմէ իրեն ի պատիւ սարքուած ընդունելութեան մը ներկայ գտնուած է Յունիս 26–ին: Հայ գաղութին ներկայացուցիչներուն հետ, թուրք մամուլի թղթակիցներ ալ մասնակցած են ընդունելութեան: Մեսրոպ Աբք·ի ողջոյնի ելոյթին պատասխանելով, Վ. Օսկանեան ըսած է.

«Սիրելի Պոլսեցիներ,

Երբ ամէն անգամ կ'այցելեմ այս հաղաքը, չեմ կրնար չվերապրիլ այն անցեալը, որուն ածուօք ենք մեր դասագիրքերէն: Կարելի չէ այս էաղաէին մէջ ըլլալ եւ ակամայ չյիշել Պարոնեանը, երբ կ'անցնիս Սկիւտարէն, չյիշել Պետրոս Դուրեանը եւ բազմաթիւ ուրիշ ծանօթ անուններ: Այստեղ իսկապէս մենք ունինք պատմութիւն, հարուստ մշակոյթ որ իր արժանի տեղն ունի մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ: Ամէն անգամ, երբ շփուում կը հաստատեմ ձեր համայնքին հետ, այսպիսի իւրօրինակ զգացումներով կը լեցուի սիրտս: Կարծես թէ այդ պատմութիւնը մեր աչքին առջեւ կը տեղացէ, վերակենդանացնելով անցեալի յիշատակները: Իրօք ձեր համայնքը իւրայատուկ համայնք մըն է եւ ամէն ինչ պէտք է ընել ու պէտք է գուրգուրալ, որպէսզի մենք կարենանք պահել մեր ներկայութիւնը այստեղ, որպէսզի կարենանք թարմ պահել այն անցեալը, զոր ունեցած ենք հոս, այս հողերուն վրայ»:

Ցետոյ արտայայտուած է վեհաժողովի չրջանակին մէջ ունեցած հանդիպումներուն, Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն, Ի. Ձէմի հետ տեսակցութեան մասին: Ցոյս յայտնած է որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները կը բարելաւուին ու ատիկա կը նպաստէ Պոլսոյ Հայութեան Հայաստանի հետ կապերուն:

Նոյն առթիւ Վ. Օսկանեան պոլսահայ երկու ծանօթ դրագէտի՝ Ռ. Հատտէճեանի ու Զ. Մրահունիի յանձնած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հրամանագրով չըննորհուած «Մովսէս Խորենացի» շքանշանները, որպէս գնահատութիւն՝ հայ դրականութեան մատուցուած անոնց ծառայութեան: Երկու մեծարեալներուն մասին արտայայտուած է Երեւանէն նոյնպէս Պոլիս գտնուող փրոֆէսէօր Սուրէն Դանիէլեան:

*
**

Յունիս 28–ի «Հիւրրիյէթ»ին մէջ քրոնիկագիր Ֆ. Թընչ անդրադարձած է Սեւծովեան տնտեսական գործակցութեան Պոլսոյ վեհաժողովին, բաւական անփայլ գտնելով զայն: Գրութեան բուն նիւթը Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի առանց նախապայմանի Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու կոչն է: Թուրք լրագրողուհին որ քանիցս մաս կազմած է Երեւան գացող թուրք մամուլի մարդոց պատուիրակութիւններուն, կ'ըսէ թէ հարց տուած է Վ. Օսկանեանի թէ ի՛նչ կ'ըլլայ Թուրքիոյ հետ առանց նախապայմանի համաձայնութեան, երկխօսութեան իր կոչին հայկական Սիփւքին հակազդեցութիւնը: Հայաստանի նախարարը պատասխանած է. «Երբ Թուրքիոյ եւ մեր միջեւ երկխօսութիւն սկսի. կրնանք Սիփւռէին ըսել որ միջամուխ չըլլան մեր գործին: Կրնամ ըսել թէ գործը լաւ ընթացքի մէջ է, մի՛ խանգարէք մեր յարաբերութիւնները, եւ լուծենք զանոնք»:

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունիս 27 / 28)

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.Ի ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսը որ Պուլկարիոյ պատրիարքին հրաւէրով Սոֆիա կը գտնուի, ընդունուած է Պուլկարիոյ նախագահ Գ. Պըրվանովի, Նորհրդարանի նախագահ Օ. Գեչիկովի կողմէ: Կաթողիկոսը ուրախութիւն յայտնած է իր այցով Սոֆիայի եւ երեւանի վոխադարձ յարաբերութիւններուն առջեւ բացուած նոր հեռանկարներուն համար:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԱԴՐԲԵՋԱՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ՓՈԽ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Ադրբեջանի Արտաքին փոխ նախարար Ա. Ադիմով յայտնած է թէ հաւանական է որ Հայաստանի իր պաշտօնակիցին Թ. Մարգարեանի հետ հանդիպում մը ունենան Յուլիսի վերջին, Փրակայի մէջ: Անդրադառնալով նոյն տեսակի առաջին հանդիպումի մը որ նոյնպէս տեղի ունեցած էր Փրակայի մէջ, Ադիմով ըսած է թէ չէին կեդրոնացած Ղարաբաղի խընդրին կարգաւորման յատուկ նախագիծերու վրայ: Նուազ կարեւորութեամբ հարցեր քննարկած էին:

*
**

ԱԹՈՄԱԿԱՅԱՆԸ ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԿԸ ԲԱՆԻ

Ուժանիւթի նախարարութենէն յայտնած են թէ Յունիս 26–ի ելեկտրական ընդհանուր խզումը ոչ մէկ հետեւանք ունեցած է աթոմակայանի բնականոն ընթացքին վրայ: Խզումին պատճառ եղած է կայանին արտադրութեան համակարգին մէկ խանգարումը, սակայն, անմիջապէս սկսած է գործել ապահովութեան ինքնաչխատ համակարգը: Միջազգային չափանիշով՝ կորիզային եւ չողաւարակման ոչ մէկ վնաս կայ:

*
**

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ԿԵԴՐՈՆԸ ՀՐՈՑ ՃԱՐԱԿ

Յունիս 27–ի գիշերը հրոյ ճարակ եղած է Ռուսաստանի Իրկուտսկի չրջանի հայկական մշակոյթի կեդրոնի չէնքը: Ըստ Ինթէրֆաքս գործակալութեան, անձանօթներ պատուհանը կոտրելով մտած են մէկ յարկով փայտաչէն կեդրոնը եւ պէնզին լեցնելով հոն, կրակի տուած են: Շէնքը կարճ ժամանակի մէջ մոխրացած է, ապարդիւն ձգելով պահակներու, հրչէջներու բոլոր չանքերը: Ոչ ոք վիրաւորուած է:

Պատահարը առաջինն է Ռուսաստանի

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀԱՅ ՄԵՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆՆԵՐ

ԿԻԼԻՊԷՆԿԵԱՆՆԵՐԸ՝ ՀԻՆ ԵՒ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ

Հայ հին, ազնուական, մեծ ու մեծա-նուն զերդաստաններէն են Կիւլպէնկեան-ները, որոնք ազգային - հանրային գոր-ծիչներ, սեղանաւորներ ու առեւտրա-կաններ տուած են եւ հռչակաւոր գար-ձած են իրենց բարեպարուհեամբ: Աւան-դութեան համաձայն, Ութսունեակ նա-խարարներու տոհմէն սերած եւ Կեսա-րիոյ, Թալասի, Պոլսոյ, Իզմիրի, Եգիպ-տոսի եւ յետագային գաղթաշխարհի 4 ծագերուն ցրուած Կիւլպէնկեան գեր-դաստանը իր անջնջելի գրոշմը դրած է հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ:

ԱԶՆՈՒԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ ՄԸ

Կիւլպէնկեաններուն նախահայրը, ա-ւանդութեան համաձայն, Թէոդորոս Ութսունի զաւակը՝ Վարդ Պատրիկ Ութ-սունի կ'իշխանն է: Ձեռագիր «Ցայսմա-ւուրք»ի մը մէջ յիշուած է, որ Թէոդո-րոս Ութսունի իր զաւակը՝ Վարդը Բիւ-զանդիոնի կայսեր մօտ զրկած է. կայս-րը զայն պատրիկի, այսինքն՝ իշխանի տիտղոսով պատուած է:

Հայաստանի վրայ սելճուք - թրքական ցեղախումբերու առաջին ներխուժումնե-րուն ժամանակ, 1021-ին, Վասպուրա-կանի Սենեքերիմ Թագաւոր իր հետե-ւորդներուն հետ գաղթեց դէպի Սեբաս-տիա եւ չրջակայքը: Գաղթականներուն մէջ կը գտնուէին Վարդ Պատրիկի սե-րունդները, որոնք կեսարիա հաստատ-ուող հայ առաջին եօթը ընտանիքներէն մէկը եղան, իսկ ոմանք ալ քաղաքին մօ-տակայ Թալաս աւանը հասնելով՝ հոն հաստատուող հայ առաջին ընտանիքը եղան:

Վարդ Պատրիկի սերունդները իրենց նախահօր անունով Վարդ Պատրկոնք կոչուեցան: Բայց ժամանակ մը ետք Թուրքեր Բիւզանդացիներէն գրաւեցին այդ չրջանները. նոր տիրակալները Հա-յերուն պարտադրեցին միայն Թրքերէն խօսիլ եւ մտնալ հայերէն լեզուն: Այս պատճառով Վարդ Պատրիկը ըրին կիւ ՊԷկ. Թրքերէն կիւ վարդ կը նշանակէ, իսկ պէկ համազօր է լատինական պատ-րիկ կամ իշխան բառին: Բայց հաւանաբար Թուրքեր անոնց պէկ տիտղոսը չատ հա-մարելով՝ սկսած են սպառնալ և, հետևա-բար, անոնք կա՛մ վախնալով եւ կամ իւ-րենց ցեղային ծագումին մասին անգի-տակ ըլլալով՝ պէկ բառին մէջ յետագա-յին ն տառը աւելցուցած են եւ ըրած՝ պէնկ, որպէսզի պէկ տիտղոսը աննշմար մնար:

Այլ կարծիքի մը համաձայն, պէնկ բա-ռը պարսկական պենճէբ բառէն սերած է, որ մարմինի վրայ բնական բիծ կամ պի-սակ կը նշանակէ, եւ այդ պիսակն ալ իբրեւ թէ իրենց նախահայրերէն մէկուն վրայ վարդնման եղած է եւ ատոր հա-մար ալ անոր տոհմը Կիւլպէնկեան կոչ-ուած է, վարդապիսակ իմաստով. այս կարծիքը սակայն անհաւանական կը նը-կատուի:

ԿԵՍԱՐԻՈՅ ԵՒ ԹԱԼԱՍԻ ՄԷՋ

Կիւլպէնկեանները դարեր չարունակ ապրեցան Կեսարիոյ եւ Թալասի մէջ՝ իբրեւ մեծ, համբաւաւոր եւ չրջանին հայ ամէնէն բազմանդամ ու հեղինակաւոր զերդաստանը: Թալասի Վերի թաղին բարձունքը անոնք իրենց միջնաբերդին վերածեցին, ուր կեդրոնացան եւ իրենց սեփական Կիւլպէնկ թաղամասը կազմե-ցին: Վերի թաղը արդէն զուտ հայաբը-նակ էր, իսկ Կիւլպէնկ թաղամասը զե-րիչխող դիրք ունենալով՝ ինքնապաշ-պանութեան լայն կարելիութիւններ կ'ըն-ձեռէր: Կիւլպէնկեաններ Թալասի չրջա-կայքը կալուածներ ձեռք ձգեցին, զորս հետզհետէ ընդարձակեցին եւ այդիներ մշակելով ու անոնց բարիքները վայելե-լով հարուստ դարձան:

Կիւլպէնկեաններուն թաղամասը բարե-կարգ էր. անոնց բնակարանները ընդ-հանրապէս կամարակապ էին, սիմնա-զարդ եւ երկու - երեք յարկանի. կային ընտանիքներ, որոնք քանդէն մինչեւ քա-ռասուն սենեակներէ բաղկացած բնակա-րաններ ունէին, ուր կ'ապրէին բազման-դամ նահատեսական ընտանիքներով: Թաղամասին չուրջ, բլուրներուն ու բար-ձունքներուն վրայ ամէնուրեք զալարա-դեղ այգիներ տարածուած էին:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆՆԵՐ ԵՒ ԱՄԻՐԱՆԵՐ

Կիւլպէնկեաններ ԺԸ. դարուն վերջա-ւորութեան եւ ԺԹ. դարուն սկիզբը սկը-սան առեւտուրով զբաղիլ, երբ Կեսա-րիոյ չուկան աշխուժացաւ: Քարաչէն, կամարակապ եւ Պոլսոյ մեծ չուկային հետ մրցող Կեսարիոյ չուկան, որ Պեզա-զիսթան (կառեղէնի եւ կերպասի չուկայ իմաստով) կը կոչուէր, կեսարացի Հայոց եւ մանաւանդ Կիւլպէնկեաններուն ու քանի մը այլ ընտանիքներու չնորհիւ վե-րաշինուեցաւ ու վերածուեցաւ առեւտը-րական կեդրոնի, ուր առեւտրականներ եւ արհեստաւորներ իրենց յատուկ բա-ժիններըը եւ խանները ունեցան:

Կեսարիա այսպէսով վերածուեցաւ ա-ռեւտրական եւ կառավարչութեան բա-նուկ կեդրոնի, ուրկէ Կիւլպէնկեաններ դէպի Սեբաստիա, Ամասիա, Թոքաթ, Եոզկատ, Ակն եւ Կարին կտաւի եւ այլ ապրանքներու առեւտուրին զարկ տուին: Կիւլպէնկեաններ հռչակաւոր զարձան մանաւանդ իբրեւ արտածումի վաճառա-կաններ (օխա մալի): Երբ իրենց առեւ-տրական գործառնութիւնները այսպէս սով ընդարձակուեցան, անոնք հետզհետէ Պոլսոյ եւ Իզմիրի չուկաները փոխադրե-ցին:

Պոլիս, Իզմիր եւ այլ չրջաններ տա-րածուելով՝ Կիւլպէնկեանները ամէնուրեք հեղինակաւոր զարձան իբրեւ մեծ վաճա-ռականներու ու սեղանաւորներու ամիրա-յական ազնուական զերդաստան: Ա-միրայական դասակարգի անոնց առաջին ներկայացուցիչն էր Կարապետ ամիրա Կիւլպէնկեան:

Յակոբ աղա Կիւլպէնկեան 1804 - 1805 տարիներուն յիշուած է Պոլսոյ մէջ. ան հաւանաբար սեղանաւոր մըն էր և մտերի-մը՝ արքունական պաշտօնակատար Իպ-րահիմ քեհիայի, որուն միջոցով աշխա-տեցաւ Երուսաղէմի Հայոց իրաւունքնե-րու պաշտպանութեան համար:

ՊԵՏՐՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Կիւլպէնկեան զերդաստանին ականաւոր դէմքերէն զարձաւ Պետրոս Եպիսկոպոս (աւազանի անունով՝ Յակոբ). Ծնած ԺԸ. դարու վերջաւորութեան, ան կեսարիոյ Սուրբ Կարապետ վանքին միաբան զար-ձաւ եւ երկար տարիներ աշխատեցաւ վանքին մէջ իբրեւ զրագիր: 1807-ին ան ընդօրինակեց Մխիթար Սեբաստացիի «Ձարտասանութիւն»ը: Իր հոգեւոր հօր՝ Ստեփանոս Աբգեպիսկոպոսի հրամանով Պետրոս Վարդապետ յօրինեց ոտանաւոր մը, որ պատասխան մըն էր իրեւ աքսո-րական իրենց վանքը ապաստանած կա-րապետ, Յակոբ եւ Պօղոս Տիւզեան եղ-բայրներու ոտանաւորին:

Կեսարիոյ առաջնորդ Յակոբ Եպիսկո-պոս Ամէմեանի հետ անհամաձայնութեան մը պատճառով Պետրոս Վարդապետ 1839-ին ձգեց վանքը եւ Կեսարիացին հե-ռանալով՝ մեկնեցաւ Պոլիս, ուր Յակոբ պատրիարք զայն Պատրիարքական Փո-խանորդ նշանակեց:

Յակոբ պատրիարք երբ 1840-ին հրա-ժարեցաւ եւ իր նախկին վիճակը՝ Ամա-սիա դնաց, Պետրոս Վարդապետը Շապին Գարահիսարի եւ Թոմզարայի առաջնորդ նշանակեց:

Պետրոս վարդապետ իբրեւ Թրքահայոց ներկայացուցիչ էջմիածին երթալով՝ 1843 Մայիս 18-ին մասնակցեցաւ Ներսէս Աշտարակեցի կաթողիկոսին ընտրու-թեան: Այս առիթով ան մօտաւորապէս երեք տարի մնաց էջմիածին, մինչեւ ընտրեալ կաթողիկոսին Ս. Պետերսբուրգ երթալը եւ էջմիածին դառնալը, եւ 1846 Յունիս 9-ին ներկայ եղաւ կաթողիկո-սական օծման: Այնուհետեւ ան նորօծ կաթողիկոսէն եպիսկոպոս ձեռնադրը-ւեցաւ եւ վերադարձաւ իր թեմը՝ Շապին Գարահիսար: Հաւանաբար եպիսկոպո-սանալէն ետք է, որ ան այցելեց Ծննդա-վայրը՝ Թալաս, որուն Կիւլպէնկեաններու կառուցած վարժարանին դիրքեր եւ ձե-ռագիրներ նուիրեց: Պետրոս Եպիսկոպոս իրեն հայրենակից կարապետ Վարդապե-տին հետ զոհ գնաց անարդ ոճիրի մը:

ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆՆԵՐ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

Թալասի Կիւլպէնկեաններու զերդաս-տանէն Յարութիւնին զաւակը՝ Աբրահամ, կեսարիացի Պոլիս պաղթելով՝ հոն ու-սում ստացաւ եւ ապա փոխադրուեցաւ Իզմիր, ուր ուսուցչի պաշտօն ստանձ-նեց. անոր աշակերտներէն էր բնիկ կե-սարացի Յովսէփ Պօղոսեանի զաւակը՝ Պօղոս Եուսուֆեան:

Պօղոս Եուսուֆեան յետագային եգիպ-տոս փոխադրուեցաւ եւ անոր կուսակալ Մոհամմէտ Ալիի փաշային մօտիկ զոր-ծակիցը զարձաւ՝ արժանանալով պէյու-թեան տիտղոսին: Պօղոս պէյ իր ուսու-ցիչն ու հայրենակիցը՝ Աբրահամ Կիւլ-պէնկեանը Ժ-ի. դարու առաջին տարի-ներուն Եգիպտոս հրաւիրեց եւ ծանօթա-ցուց զայն Մոհամմէտ Ալի փաշային:

Փոխարքայ Մոհամմէտ Ալիի աջակցու-թեան չնորհիւ Աբրահամ Կիւլպէնկեան մեծ հարստութեան տիրացաւ, եղաւ սե-դանաւոր եւ արժանացաւ Խաւաճա Աբ-րահամ կոչումին: Փոխարքան անոր ըն-զարձակ հողեր, Ղարպիէ գիւղը եւ իշխա-նական պալատ մը նուիրեց. այսպէսով Խաւաճա Աբրահամ Եգիպտոսի մէջ հո-զատէրերու չարքին անցաւ:

Խաւաճա Աբրահամ մահացաւ 1836 Մարտ 16-ին եւ թաղուեցաւ Աղեք-սանդրիոյ եկեղեցւոյ կից գտնուող հին գերեզմանատան մէջ:

Անոր հեղինակութիւնն ու հարստու-թիւնը ժառանգեց եղբայրը՝ Խաւաճա Բարթողիմէոս Կեսարացի Կիւլպէնկեան: Ան մօտիկ բարեկամութիւնը պահեց Մո-համմէտ Ալիի փաշային հետ, մինչեւ անոր մահը՝ 1848: Բարթողիմէոս Կիւլպէնկ-եան սերտ բարեկամութիւնը չարունակեց Մոհամմէտ Ալիի յաջորդներուն՝ Իպ-րահիմի (1848-ին), Աբ-պաս Ա.-ի (1848-էն 1854), Սայիտի (1854-էն 1863) եւ Իսմայիլի հետ:

Բարթողիմէոս Կիւլպէնկեան չարունա-կեց չէնցնել Ղարպիէի ագարակը, 1851-ին հոն կառուցել տուաւ Սուրբ Թադէոս Բարթողիմէոս մատուռը եւ անոր կից քրիստոնեաներու համար գերեզմանա-տուն մը հաստատեց:

Խաւաճա Բարթողիմէոսի զաւակն էր Աբրահամ Բարթող. Ծնած՝ 1850 Սեպ-տեմբեր 21-ին ան պետական հեղինակա-ւոր դէմք զարձաւ եւ արժանացաւ փա-շական պալատ մը նուիրեց. այսպէսով Խաւաճա Աբրահամ Եգիպտոսի մէջ հո-զատէրերու չարքին անցաւ:

Խաւաճա Աբրահամ մահացաւ 1836 Մարտ 16-ին եւ թաղուեցաւ Աղեք-սանդրիոյ եկեղեցւոյ կից գտնուող հին գերեզմանատան մէջ:

Անոր հեղինակութիւնն ու հարստու-թիւնը ժառանգեց եղբայրը՝ Խաւաճա Բարթողիմէոս Կեսարացի Կիւլպէնկեան: Ան մօտիկ բարեկամութիւնը պահեց Մո-համմէտ Ալի փաշային հետ, մինչեւ անոր մահը՝ 1848: Բարթողիմէոս Կիւլպէնկ-եան սերտ բարեկամութիւնը չարունակեց Մոհամմէտ Ալիի յաջորդներուն՝ Իպ-րահիմի (1848-ին), Աբ-պաս Ա.-ի (1848-էն 1854), Սայիտի (1854-էն 1863) եւ Իսմայիլի հետ:

Բարթողիմէոս Կիւլպէնկեան չարունա-կեց չէնցնել Ղարպիէի ագարակը, 1851-ին հոն կառուցել տուաւ Սուրբ Թադէոս Բարթողիմէոս մատուռը եւ անոր կից քրիստոնեաներու համար գերեզմանա-տուն մը հաստատեց:

Խաւաճա Բարթողիմէոսի զաւակն էր Աբրահամ Բարթող. Ծնած՝ 1850 Սեպ-տեմբեր 21-ին ան պետական հեղինակա-ւոր դէմք զարձաւ եւ արժանացաւ փա-շական պալատ մը նուիրեց. այսպէսով Խաւաճա Աբրահամ Եգիպտոսի մէջ հո-զատէրերու չարքին անցաւ:

Խաւաճա Աբրահամ մահացաւ 1836 Մարտ 16-ին եւ թաղուեցաւ Աղեք-սանդրիոյ եկեղեցւոյ կից գտնուող հին գերեզմանատան մէջ:

Անոր հեղինակութիւնն ու հարստու-թիւնը ժառանգեց եղբայրը՝ Խաւաճա Բարթողիմէոս Կեսարացի Կիւլպէնկեան: Ան մօտիկ բարեկամութիւնը պահեց Մո-համմէտ Ալի փաշային հետ, մինչեւ անոր մահը՝ 1848: Բարթողիմէոս Կիւլպէնկ-եան սերտ բարեկամութիւնը չարունակեց Մոհամմէտ Ալիի յաջորդներուն՝ Իպ-րահիմի (1848-ին), Աբ-պաս Ա.-ի (1848-էն 1854), Սայիտի (1854-էն 1863) եւ Իսմայիլի հետ:

Բարթողիմէոս Կիւլպէնկեան չարունա-կեց չէնցնել Ղարպիէի ագարակը, 1851-ին հոն կառուցել տուաւ Սուրբ Թադէոս Բարթողիմէոս մատուռը եւ անոր կից քրիստոնեաներու համար գերեզմանա-տուն մը հաստատեց:

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԺԱՄԱՑՈՑՑ ԶՈՒՆԻՒՍ

Բ.

Չեմ կրնար պնդել թէ այն ժամացոյ-ցը, զոր ամէն վայրկեան կը կրենք մեր դաստակին վրայ, մեր լաւագոյն բարե-կամն է: Ի՞նչ բարեկամ: Երբեմն կըը-նանք մտածել նոյնիսկ որ ան մեր մեծ թշնամիներէն մէկն է: Երբեմն այնքան կը զարմանանք անոր՝ որ կ'ուզենք զայն հանել մեր դաստակէն ու զետին չպըը-տել: Երբեմն կը վախնանք նայելու ա-նոր, ամէն ճիզ կը վատնենք որպէսզի չնայինք:

Բայց երբեմն ալ ան լկապէս մեր ա-մէնէն վստահելի ուղեցոյցն է, նոյնիսկ մեր բարեկամը: Մեկը առօրեային մէջ ինչեր ու ինչեր կախեալ չե՞ն մեր այդ փոքրիկ ժամացոյցին վրայ նետուած մեր ակնարկէն:

Յաճախ ես ինծի հարց կուտամ: Պիտի ուզէի՞ որ դաստակիս կապէի գործիք մը որ ամէն վայրկեան ցոյց պիտի տար թէ որքա՞ն են արեւանս մեծ ու փոքր ճըն-չումները: Պիտի ուզէի՞ որ դաստակիս կապէի գործիք մը որ ամէն վայրկեան ինծի ցոյց պիտի տար թէ սիրտս որքա՞ն կանոնաւոր կը զարնէ: Պիտի ուզէի՞ որ դաստակիս կապէի գործիք մը որ պիտի սուլէր ամէն անգամ որ արեանս մէջ զո-լէսթէրոլը կամ չեմ գիտեր ինչը քիչ մը բարձրանար: Պիտի ուզէի՞ որ դաստա-կիս կապէի գործիք մը որ ամէն վայր-կեան ինծի ցոյց պիտի տար թէ այդ պա-հուն որքա՞ն յոգնած եմ եւ որ պիտի ազ-դարարէր ինծի որ վերջ տամ աշխա-տանքիս ու հանդչիմ:

Գիտեմ թէ ինչ պիտի պատասխանեն բժիշկները: «Չարկաւ լաւ կ'ըլլար որ այդպէս ընէիր»: Իսկ ես պիտի սարսա-փիմ այդպիսի հաւանականութենէ մը: Ո՛չ: Բժիշկները զարձեալ պիտի խնդան վրաս կամ պիտի խղճահարին ինծի, բայց ես պիտի ըսեմ որ պէտք չունիմ ամէն վայրկեան դիտնալու թէ առող-ջապահութեան բոլոր երեւակայելի ու աներեւակայելի «ժամացոյց»ները ինչ ցոյց կուտան ինծի: Եթէ պէտք ըլլայ, օր մը կ'երթամ բժիշկին ու հարց կու-տամ թէ այդ ժամացոյցները ինչ ցոյց կուտան: Այդ վայրկեանին թերեւս կըը-նամ նմանիլ փողոցի այն մարդուն, որ դիս կը կեցնէ ու հարց կուտայ թէ ժամը քանի՞ է: Բայց հոգ չէ: Թող նմանիմ:

Եւ այն ատեն, հոգ չէ, թող պահ մը մտածեմ որ այդ մարդը թերեւս դաս-տակին վրայ ժամացոյց կրել չի սիրեր ճիշդ այնպէս ինչպէս ես չեմ սիրեր դաստակիս վրայ կրել արեանս ճնշումը չափող գործիք մը: Պահ մը մելամաղձոտ մտածումով պիտի հաւատամ որ թերեւս ան ինծմէ ալ աւելի խմաստուն է կռնակ դարձնելով բոլոր այն նշաններուն, որոնք մեզի ամէն վայրկեան կը յիշեցնեն թէ կը սահին կ'երթան մեր կեանքի վայր-կեանները: Եւ այն ատեն թերեւս ես ինծի հարց պիտի տամ թէ ինչո՞ւ ժամա-ցոյցը այնքան սիրով կը կապեմ դաստա-կիս, մինչ կը մերժեմ բոլոր այն միւս գործիքները, որոնք մէկ կողմէ բան մը պիտի կառուցանէին առողջութեանս մէջ, բայց մէկ կողմէ ալ բան մը պիտի քան-դէին իմ տրամադրութիւններուս ու բա-րոյական ուժիս մէջ:

Բայց կ'արժէ որ հարց տամ: Քանի՞ տարեկան մանուկ էի երբ ծնողքս առա-ջին անգամ ըլլալով ժամացոյց մը ան-ցուց դաստակիս: Նոյնիսկ անկէ ալ ա-ռաջ, քանի՞ տարեկան երախայ էի երբ ծնողքս առաջին անգամ ըլլալով խաղա-լիկ ժամացոյց մը կապեց դաստակիս: Այդ անհաւատալի ժամանակներէն ի վեր ամէն օր ժամացոյց մը կայ դաստակիս վրայ եւ ես այլեւս այնքան վարժուած եմ այդ ժամացոյցին, որ անոր մէջ չեմ տեսներ այն ճիւաղային գործիքը որ ինծի պիտի յիշեցնէր թէ ամէն րոպէ մաս-նիկ մը կը կորսուի կեանքիս ժամանա-կին մէջէն: Ընդհակառակն: Այդ գոր-ծիքին մէջ կը տեսնեմ թէ տակաւին որ-քա՞ն ժամանակ ունիմ սա կամ նա նպա-տակին հասնելու համար:

Դաստակիս ժամացոյցը կրնայ երբեմն բարեկամ, երբեմն ալ թշնամի թուիլ մեզի, բայց այդ գործիքը այլեւս մեր մարմնին անբաժան մէկ մասնիկն է, նոյնացած է մեր մարմնին հետ, ինչպէս մեր մարմնին հետ նոյնացած են մեր գործարանները: Կը զարմանամ, միլիոն մը տարի վերջ նորածինները իրենց փոք-րիկ դաստակին վրայ արդեօք ժամացոյց մը պիտի չունենա՞ն երբ աշխարհ պիտի գան, ժամացոյցն ալ մեր մարմնին բնա-կան մէկ գործարանը զարձած պիտի չըլ-լա՞յ: Կը զարմանամ նաեւ թէ ինչո՞ւ րըը-նութիւնը ի սկզբանէ խելք չէ ըրած մեր մարմնին կցել ուղեղի, սրտի, ստամոք-սի, լեարդի նման գործարան մըն ալ, որ պիտի կատարէր ժամացոյցին պարտակա-նութիւնը: Այսպէս կամ այնպէս, ժամա-ցոյցը ճակատագիր մը զարձած է մեզի համար:

Այն օրէն ասդին, երբ ստեղծուեցան ամառնային ու ձմեռնային ժամերը, տա-րին երկու անգամ պարտականութիւն մը կը բեռցուի ուսերուս: Նոր ժամուն յար-մարելու համար ստիպուած եմ ետ կամ առաջ տանիլ ժամացոյցիս սլաքները: Ինչո՞ւ ամէն անգամ ես պիտի ստիպուիմ ինծի հարց տալ թէ ինչո՞ւ ժամա-նակը չի կրնար ինքնաբերաբար ետ կամ առաջ երթալ: Ինչո՞ւ ես պիտի ստիպուիմ ինծի հարց տալ թէ ինչո՞ւ ժամա-նակը չի կրնար ինքնաբերաբար ետ կամ առաջ երթալ:

մարդնել պիս չըլսպատող բոլոր ժամացոյցները: Ժամ մը առալ առնել: Կամ ժամ մը ետ առնել: Այն ատեն է որ կ'անդրադառնամ թէ որքան չատ ժամացոյց կայ բնակարանիս մէջ: Կը սկսիմ դասակի ժամացոյցէս, որ չար բախտէս, բաւական բարդ կառուցուածք ունի եւ ամէն անգամ պէտք կ'ըլլայ յիշել թէ ի՞նչպէս կրնամ ժամը փոխել անոր վրայ, առանց խանգարելու օրացոյցը: Ծեռոյ կարգը կու գայ ննջասենեակի պատի ժամացոյցիս: Ծեռոյ կարգը կու գայ ննջասենեակիս ճայնասփիւռի ժամացոյցին որ ամէն առտու պիս կ'արթնցնէ: Ծեռոյ կարգը կու գայ խոհանոցի ժամացոյցին: Ծեռոյ կարգը կու գայ աչխատասենեակիս ժամացոյցին: Ծեռոյ կարգը կու գայ հիւրասրահի մէջ երաժչտական սէթի ժամացոյցին: Ծեռոյ կարգը կու գայ արբանեակային հեռատեսիլի ընկալուչ դործիքին ժամացոյցին: Կ'ամչնամ չարունակելու, բայց յետոյ կարգը կու գայ վիճաբանդրիչ երկու գործիքներուն ժամացոյցներուն:

Այս բոլորէն վերջ երկար չունչ մը կ'առնեմ: Կ'երթամ կը բանամ համակարդիչս: Ցանկարծ զարմանքով կը տեսնեմ որ համակարդիչս լինծի հարց կու տայ: «Ես հին ժամը արդէն նորի փոխեցի, բայց դուն համաձա՞յն ես նոր ժամուն»:

Ռ. Հ.

ՍՏԱՑԱՆԴ

«ՅԱՆՈՒՆ ԽԱՉԻ ԾՊՏՈՒԱԾՆԵՐԸ»
Վ Է Պ

ՎԱՀՐԱՄ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ

Երեւան, 2002

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՆ

ԾՊԻՏ

•

Մի մարդ մտնում է խանութ եւ հարցնում.

– Ընկեր դուք ածելի ունէ՞ք:

– Ո՛չ:

Մարդը գնում է, դանճապահուհին հարցնում է վաճառողին.

– Ինչո՞ւ «ոչ» ասացիր, չէ՞ որ մենք ածելի ունենք:

–Նա ինձ «ընկեր» անուանեց: Դէ թող գնա ու մանգաղով սափրուի:

ԱՐՄԷՆ-ԳԼՕՏ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՏՈՓԹՈՐ

Յունիս 22, Շաբաթ առաւօտ, փրոֆէսէօր Մխիթէլ Պալաբի ղեկավարութեամբ, Խաչակիրներու չրջանի հայկական դիւանագիտութեան նիւթով պատրաստուած տոքթորալի իր ատրճառը ներկայացուց Արմէն – Գլօտ Մուրթաֆեան: Սորպոնի մէկ ամփիթատրոնը լեցուցած մասնագէտներու, բարեկամներու բազմութիւնը լարուած հետաքրքրութեամբ հետեւեցաւ նախ թեզին նիւթը ամփոփող իր ելոյթին, ապա դատակազմի անդամներուն արժեւորումին ու հարցումնե-րուն:

Ա. Մուրթաֆեան բացատրեց թէ կիլիկիոյ նկատմամբ իր հետաքրքրութիւնը վայրին տրուած այցի մը խոր տպաւորութեան արդիւնք է որ զինքը առաջնորդած է «Կիլիկեան՝ կայսրութիւննե-րու քառուղիին վրայ» երկհատոր առաջին աչխատութեան: Նոյն հետաքրքրութեան երկրորդ քայլը կազմած էր 1993-ին Սորպոնի մատուռին մէջ սարքուած Կիլիկեան ցուցահանդէսը:

Անցնելով պատմականին, Ա. Մուրթաֆեան ներկայացուց դրեթէ երեք դարու վրայ երկարած հայկական այս պետութեան կեանքը, չրջապատը, քաղաքական դրաւարկները, վարած դիւանագիտութիւնը, յարաբերութիւնները. ընդգծեց յատկապէս Ֆրանքներու հետ կապերը, կրօնքին դերը:

Դատակազմը բաղկացած էր Գիտական հետազօտութիւններու ազգային կեդրոնէն Անն-Մարի Խատէէ, Մոնփելիէէն փրոֆէսէօր Ժեռար Տէտէեանէ եւ Թուլուզի համալսարանէն փրոֆէսէօր Ալէն Տիւսիլիէէ: Անոնք կանգ առին յատկապէս իրեն նման ուսոդադէտի մը պատմութեան նիւթով մը մասնագիտացման հազուադէպ երեւոյթին վրայ. ապա չեչտեցին անոր մօտ հետաքրքրութիւններու բազմազանութիւնը, յիչեցուով կազմակերպած ցուցատանդէսները (Կիլիկիայէն եռք, Վատիկանի Սիքստինեան դրադարանները), հրատարակած հատորները, ստորագրած բազմաթիւ յօդուածները: Ըսին թէ ամէն մէկուն առիթով Ա. Մուրթաֆեան վ յատ եկած է որպէս աղբիւրներու բազմազանութեան նախանձախնդիր, բծախնդիր պրպտող եւ փաստարկումի լայն տեղ տուող մէկը:

Համեմատաբար կարճատեւ խորհրդակցութենէ մը ետք յայտարարուեցաւ թէ Ա. Մուրթաֆեան արժանի նկատուած էր յոյժ պատուաբեր յիչատակութեամբ ու դատակազմին յատուկ չնորհաւորութիւններով հանդերձ, պատմութեան տոքթորի կոչումին: Յայտարարութիւնը ողջունուեցաւ ներկաներուն խանդավառ ծափերով:

ԴԱՂՈՒԹԷ ԴԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ Աւետարանական Ա. Եկեղեցւոյ հանդիսասրահին մէջ, Հայ Աւետարանական Գոլէճի թատերախումբը ներկայացուցած է «Պատյտ մը Ցակոբ Պարոնեանի ստեղծագործութիւններուն մէջ» թատերգութիւնը: Բացման խօսքը արտասանած է Զաւէն Մսըրլեան: Ապա, յաջորդաբար ներկայացուած են Ց. Պարոնեանէ երգիծական տեսարանները: Ներկայացման բեմադիրը եղած է Կարինէ Ամէմեան:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Յունիս 16-ին, համերգ մը տուած է Վարդանանց երգչախումբը, Պոլսոյ երաժչտական 30-րդ միջազգային փառատօնին չրջագիծին մէջ: Երգչախումբը չատ բծախնդիր աչխատանք մը տարած էր եւ հանդիսականները խորապէս տպաւորուած են:

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ
ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ

Երեւանի մէջ, Յունիս 23-ին, 78 տարեկանին մահացած է մչակոյթի գործիչ ու դրագէտ Մ. Սարգսեան: Ծնած է Ախալքալաք: Բ. աչխարհամարտին մասնակցելէ ետք, Երեւանի մէջ բարձրագոյն ուսում ստացած, ապա կարգ մը պաչտօններ վարած է, անոնց զուգահեռ գրականութիւն մչակած: Իր մօտ մնայուն էր պատերազմի թեման: Այդ թեմայով գրուած են «Ճակատագրով դատապարտուածները», «Զինուորներ եւ սիրահարները», «Սերժանտ Կարօն» եւլն.:

ՌՈՒՍԵՐԷՆԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լեզուական նիւթը վերջերս զբաղեցուցած է ռուս երեսփոխանները. անոնք նախ քննարկած ու քուէարկած են օրէնք մը որ Ռուսաստանի դաչնակցութեան մաս կազմող հանրապետութիւններուն, մարզերուն համար որպէս միակ այրուբեն կը սահմանէ կիւրեղեանը: Յաջորդ օրն ալ ուրիչ օրէնքով մը ռուսերէնը հռչակուած է պաչտօնական լեզու: Նոյն օրէնքը կ'արգիլէ նաեւ պաչտօնական վայրերու մէջ հայհոյանքներու գործածութիւնը, նաեւ օտար բառերու եւ արտայայտութիւններու, երբ անոնց ռուսերէնը դոյութիւն ունի:

Օրէնքը, սակայն, անսաստողներու համար պատիժներ չէ նախատեսած: Հաւանօրէն պատճառը այն է որ երեսփոխանները, նաեւ բնակչութեան կարեւոր մէկ տոկոսը, իրենց բառամթերքին մէջ վարժուած են մեծ մասով «ռուսանդլերէն» բառեր գործածելու, ինչպէս՝ տիլըրը, փարֆիւնկը, օֆիսը, մոպիլնիկը (առճեռն հեռաձայն), եւլն.:

Ասոնցմէ զատ, երեսփոխանները ամենայն հանդստութեամբ ու առատութեամբ կը փոխանակեն հայհոյանքներ, թէ՛ նիստերու դահլիճին մէջ, թէ՛ դուրսը: Տուեալներ, որոնք գոնէ անմիջականին մէջ, կը դժուարացնեն պատիժներու կիրարկումը այս մարդին մէջ:

ԹԻ 17 ԽԱՖԻԷՆ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Գ. ՀԱՏՈՐ

ԳԼՈՒԽ ԽԶ.

ՄԱՎՐՕՄԱԹԻ ԿԱՊԵԼԱՆ

– Այդ մասին ապահով եղիր, գիտես, որ ես իմ խօսքիս տէրն եմ:

Նիքօլի տաքի ելաւ ու հեռացաւ: Հազիւ քանի դուրս ելած էր, գերմանացիի դէմքով դեղին երիտասարդն ալ, որ չիշ մը պահկուր ապսպրած էր, իր հաչիւը մաքրեց եւ դուրս ելաւ կապելայէն:

Կէս ժամ ետքը Նիքօլի վերադարձաւ:

– Ի՞նչ լուր, – հարցուց Օսման:

– Եղաւ, լմնցաւ, – պատասխանեց Ցոյնը:

– Դրամները բերի՞ր:

– Ահաւասիկ:

Եւ 75 ոսկի եւս համրեց Օսմանին ձեռքը:

Այս վերջինը առատաձեռնօրէն հինգ ոսկի տուաւ Նիքօլիի եւ մնացորդ դրամը դրպանը դրաւ:

– Վաղը առտու քանիի՞ն պիտի գտնուիս Այ-Սոֆիայի կայարանը, – հարցուց Ցոյնը:

– Շոգեկառքի ժամը 10-ին պիտի անցնի հոնկէ, բայց լաւ է, որ իրենք արշալոյսին հոն ըլլան, որպէսզի կասկած չհրաւիրեն իրենց վրայ:

– Արդէն այնպէս պիտի ընեն. լուսնալուն մօտ ճամբայ պիտի ելլեն:

– Դուն ալ միասի՞ն պիտի ըլլաս:

– Բնականաբար, – ըսաւ Նիքօլի, – եթէ ես չըլլամ, ո՞վ պիտի ներկայացնէ զանոնք քեզի:

– Ուրեմն հիմա հանդարտ սրտով օղինիս խմենք:

Եւ մինչեւ գիչեր չարունակեցին խըմել:

Ոստիկանը, երբ ա՛լ խմելու կարողութիւնը չմնաց վրան, ոտքի ելաւ երերալով եւ հաչիւը մաքրեց:

– Քեզի խորհուրդ մը տա՞մ, – ըսաւ Ցոյնը, – հոսկէ կառք մը նստէ՛ եւ չիտակ տունդ գնա՛, այդ վիճակիդ մէջ լաւ չէ, որ գիչերուան այս ժամուն փողոցները պտըտիս, մանաւանդ որ քովդ բաւական դրամ կայ:

– Իրաւունք ունիս, – հաւանեցաւ ոստիկանը եւ, երբ փողոց ելան՝ առաջին պարապ կառքը նստաւ եւ դէպի Պոլիս ճամբայ ելաւ:

Նիքօլի տաքով դէպի Բերա ուղղուեցաւ ու գնաց Ամալը Մէսճիտի կողմը, այն տունը, ուր կը գտնուէին մեզի ծանօթ երեք երիտասարդները:

Թէեւ բաւական ուչ էր, բայց երեքն ալ արթուն կը սպասէին իրեն:

– Ո՞ւր մնացիր, – դոչեց վահան գինքը տեսնելուն պէս:

– Հազիւ կրցայ օձիքս ազատել Օսման էֆէնտիին ձեռքէն, – բացատրեց Ցոյնը, – մարդը մինչեւ որ լաւ մը չգինովցաւ, չուզեց օղիի չիշէն բաժնուիլ:

– Ի՞նչ որոչեցիք, տեսնենք:

– Վաղը առտու միասին Այ-Սոֆիայի կայարանը պիտի գտնուինք, որպէսզի հոնկէ չոգեկառք նստինք:

– Ինք ալ հո՞ն պիտի ըլլայ:

– Ո՛չ, ինք Պոլսէն պիտի պայ:

– Այդ Օսման էֆէնտիին վրայ կարելի՞ բացարձակ վստահութիւն ունենալ, – հարցուց Տրդատ:

– Բացարձակ կերպով, – պատասխանեց Նիքօլի, – ուժ տարիէ ի վեր գործ ունեցած եմ միասին եւ երբեք դժգոհ թողուցած չէ զիս եւ ո՛չ ալ խաբեբայութիւն մը ըրած. քիչ մը դրամը չափազանց կը սիրէ, բայց առած դրամին փոխարէն ալ ծառայութիւն կը մատուցանէ:

– Խնդիրը այն է, որ մեզի չմատնէ:

– Երբեք այդ տեսակ վատութիւն մը չընէր Օսման էֆէնտին, որ երդումով կապուած է հետս:

– Այդ տեսակ մարդոց երդումը ի՞նչ արժէք ունի:

– Բայց ինք առնաւոտ է, եւ գիտէք, որ առնաւոտ մը հաւատարիմ է իր երդումին:

– Եթէ առնաւոտ է, խնդիրը կը փոխուի, – ըսաւ Տրդատ, – կարելի է իր խօսքին վստահիլ:

– Անշուշտ եթէ թուրք ըլլար, արդէն իրեն հետ այդպիսի գործեր չէի ըներ:

Բոլոր բացատրութիւնները տալէ ետքը Նիքօլի մեկնեցաւ՝ հետեւեալ առտու արշալոյսէն առաջ գալու խոստումով:

Այդ յոյն միջնորդը աւստրիացի տանտէրը ներկայացուցած էր իրենց եւ ամէն կերպով երաչխաւորած էր անոր ուղղամտութիւնը:

Երեք երիտասարդները թէեւ յաղողած էին մէկմէկ աւստրիական կեղծ անցագիր ձեռք ձգել, բայց այդ անցագիրները չատ վստահութիւն չէին ներչնչեր իրենց, ուստի հետեւեալ քանի մը օր առաջ այդպիսի անցագիրով մէկը ձերբակալուած եւ բանտարկուած էր եւ որու համար կ'ըսէին, թէ խիստ ծանր պատիժ մը պիտի կրէ:

Մինչ ասդին, այսպէս, երեք երիտասարդները փախուստի յանդուգն ծրագիր մը կը պատրաստէին, գոր քանի մը ժամ ետքը պիտի գործադրէին, անդին, ոստիկանութեան միւնիւրիէթին մէջ մեծ իրարանցում կը տիրէր:

Ոստիկանութեան տնօրէնը չատ յուզուած էր ամբողջ օրը, հիմա ալ, գիչերուան այս յառաջացած ժամուն, տակաւին գրասեղանին առջեւ նստած, հրահանգներ կու տար:

Խնդիրը մեզի ծանօթ երեք երիտասարդներուն վրայ էր:

Երկու օրէ ի վեր ոստիկանութիւնը մանրամասն տեղեկութիւններ առած էր անոնց մասին:

Ի՞նչ կերպով. պարզենք այս կէտը:

Ատիկի գեղանի հոմանուհին, որ ինչպէս պիտենք Տրդատի սիրահարած էր եւ կը յուսար անոր հետ արտասահման երթալ եւ հետը ամուսնանալ, մեծ յուսախարութեան մը մատնուած էր, երբ անոր տունը գալով, տեսած էր, որ երիտասարդը հոն չէր:

Մէկ քանի անգամներ նորէն եկած էր երիտասարդին դուռը բախելու եւ միչտ նոյն պատասխանը ստացած էր.

– Տրդատ մէջտեղը չկայ:

Այս ժխտական պատասխանը գինքը բոլորովին այլայլած էր:

(Շար. 251)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ամմենուհի Գեւոնեանի յիշատակին «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրեն.-

ՅՐՔՆ.- Անահիտ Տէր-Մինասեան 200 եւրօ:

⁂

ՓԱՐԻԶ.- Մարի եւ Նուպար Լուսաբարեան 200 եւրօ:

⁂

ՎԱՆՕ.- Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրբէնկիւլեան 200 եւրօ:

⁂

ՍՕ.- Տէր եւ Տիկին Մարթէն Մարեան 150 եւրօ:

⁂

ՍԻՆ-ԿՐԱՄԻՆ.- Տէր եւ Տիկին Տէր-Լեմաք Գաւէգեան 150 եւրօ:

⁂

ՓԱՐԻԶ.- Հրանոյշ եւ Արաքսի Գազազեան նաեւ ի յուշ իրենց մօր՝ Ազնիւ Գազազեանի՝ մտերիմ բարեկամուհին Ամմենուհի Գեւոնեանի եւ տալով՝ Ագապի Խաչիկեանի, 200 եւրօ:

(Շար.Ա.Էջէն)

մէջ: Նոյն վայրին մէջ միջոց մը առաջ հրկիզուած է ադրբեջանական կեդրոնի մը չէնքը:

⁂

ԹՈՒՐՔ ՋՕՐԱՎԱՐԸ ԳՈՀ Է ՀԱՅ ՁԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻՆ

Թիֆլիսի մօտ, Վազիանի ռազմակայանին մէջ ՕԹԱՆ-ի զօրավարժութիւններուն մասնակից հայ զինուորները ուշադրութիւնը գրաւած են այդ զօրավարժութիւններուն ղեկավար թուրք զօրավար Օ.Ախմանովի: Հայկական դումարտակին մէկ ստորաբաժանումը մրցումի մը առաջին հանդիսացած է, ինչ որ թուրք զօրավարին ըսել տուած է թէ հայերը տէր են նման զօրավարժութիւններու անհրաժեշտ մակարդակին: Նոյն ռազմախրճէրուն ամերիկեան փուլին ներկայ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Գերմանիոյ դեսպանատուներուն զինուորական կցորդները Հայաստանի Պաշտպանութեան փոխ նախարար զօրավար Ա.Ազարեկեանին գրած են թէ պատրաստ են գործօն աջակցութիւն ցոյց տալու Հայաստանի խաղաղապահ դումարտակին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 55935

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կը փնտռուի Կին մը, որ Սեպտեմբերին սկսեալ խնամք տանի ամբողջ օրը երկու պզտիկներու (2 տարեկան եւ 5 ամսու) Փարիզի 15-րդ թաղամասին մէջ:

Հեռաձայնել՝
06 63 59 19 22

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Մարսէյլ քաղաքի Սօսկ մայրիկ մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը՝ երկուշաբթի, Յուլիս 1, ժամը 17-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ

12-14, rue St-Bazile — 13001 MARSEILLE

Օրակարգ.- Տեղեկատուութիւն 2001-ի մասին, նոր դիւանի ընտրութիւն եւ ծրագիրներ ու դանագան հարցեր:

Grande Fête
Champêtre
KHANASSOR

à l'initiative
du Comité F.R.A. ZAVARIAN
et de la C.B.A.F. de CHAVILLE

le Dimanche 7 juillet

— Parc BON REPOS —
78140 VIROFLAY
(Près Place Louis XIV, Nat. 10)

après la messe à l'Eglise Arménienne
de Chaville
recueillement sur la tombe
du Prince Arghoutian
héros de la Bataille de Khanassor

Rassemblement à 13 heures
au Cimetière de Chaville

* Ambiance * Surprises * Buffet
* Jeux

Concours : Ping-pong, Boules, Volley,
Tavlou . . .

REMERCIMENTS

La Croix Bleue des Arméniens de France remercie très chaleureusement tous les anciens danseurs de la troupe NAIRI et leur famille pour le don de 2 225 euros au profit de la colonie de Bellefontaine effectué à l'issue de la soirée de retrouvailles organisée le 14 juin au Yan's Club de Paris.

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
ET
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
vous invitent à passer
une agréable journée
avant les vacances
Dimanche 30 juin à partir de 12 heures
à la MCA; 17 rue Charles Péguy
à LIVRY-GARGAN
Renseignements : 01 43 83 87 68
mcasevranlivry@aol.com
Buffet — Barbecue
Animations — Tombola
Retransmission de la finale
de la Coupe du Monde de football.

ԵԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Շաւիլի «Նահատակաց Ցուշարձան»ի պաշտօնական բացում, ներկայութեամբ Գլուա Ա.Բք. Նպղպաչեանի եւ քաղաքապետ՝ Պ. Ժան Լ.Լվէնի:

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 5, ժամը՝ 11-ին
Chaville R. D.
կայարանին հանդիպակաց հրապարակը:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

URGENT

L'ECOLE TEBROTZASSERE
RECHERCHE
2 CHAUFFEURS
A TEMPS PARTIEL POUR LA RENTREE DE SEPTEMBRE 2002.

Contacter l'**Ecole Tebrotzassère** :
1, Bd du Nord, 93340 LE RAINCY,
TEL. : 01 43 81 01 72

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
D'ALFORTVILLE

Pour la 26ème année consécutive

Gala M.C.A.

Sous la Présidence d'Honneur
de Monsieur **René ROUQUET**
Député-Maire d'Alfortville

le Samedi 29 juin à 20h45 précises

Salle des Fêtes, rue Voltaire

Au programme :

— Arts martiaux —
Démonstration des élèves
(en association avec l'ABBA)

— Langue arménienne —
Elèves de l'une des classes collège

— Ecole de Danse Arménienne de la M.C.A. —
Présentation des classes d'enfants, adolescents, jeunes adultes

Participation aux frais

9, rue de Madrid — 94140 Alfortville
tél: 01.43.76.55.89 - fax: 01.43.78.66.64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

HOM — C. B. A. F.

10ème Anniversaire
des parrainages d'orphelins
en Arménie et en Artsakh

Plus de 4 000 enfants parainés par les Croix de Secours du monde entier dont plus de 400 par la CBAF

18 SEPTEMBRE

GRANDE FETE A EREVAN ORGANISEE PAR LE HOM

Les parrains du monde entier sont invités à la rencontre de leur filleul.

Projet de voyage du 16 au 23 septembre.
Pour tous renseignements, contacter les numéros suivants :

Région Ile-de-France	**01.48.24.46.57**
Région Rhône-Alpes	**04.74.85.61.33**
Région PACA	**04.91.34.86.24**

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱԻԱՐԾ ՄԻՍԱՓԲԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ 16€

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ 13€
ԲԱՑ ՏՈՄԱՐԸ 12€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ 12€

ԵՒ

«ՅԱՌԱՋ - 50»

(Ծաղկափաղ 50-ամեայ հատորածոյէն) 19€

Դիմել «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 5 €, հատոր գլուխ: